

Casa

Gab.

Est.

Tab.

N.º

A

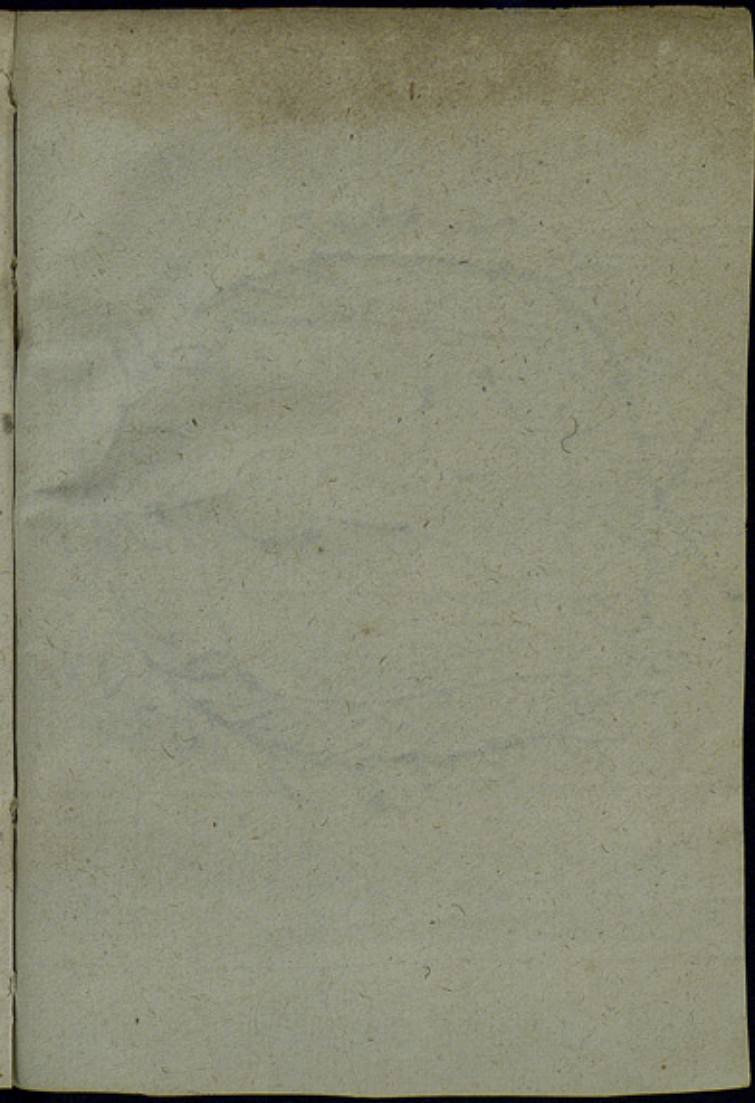
4

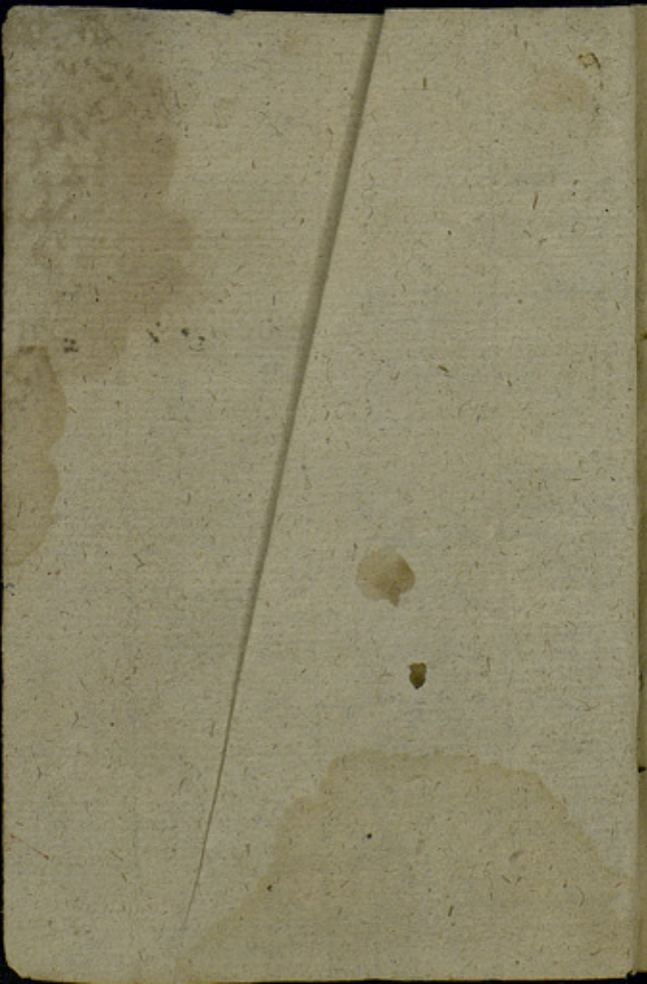
12

A

4

12

INSTITVTIONVM
DIALECTICARVM
LIBRI OCTO.

Autore Petro Fonseca Doctore
Theologo Societatis
IESV.

34958
COIMBRA

COIMBRA

Cum priuilegio Regio, facultateq; Inquisitoris
& Ordinarij:
CONIMBRICÆ.

Apud Anton. Barrerium Typ. Vniuersit.
Anno Dñi 1590.

Approbatio.

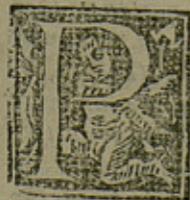
EX commissione supremi sanctæ Inquisitionis huius regni cōcili, facultatem facio Antonio Barreiræ huius alniæ Conimbricensis academix Typographo, denuò excudendi libros Dialecticarum institutionum admodum R. P. D. Petri Fonseca, prout iam approbati à multis annis circumferuntur. Cal. Oct. 1590.

D. Franciscus Pereria.

Imprimase. Em Coimbra a 8. de
Outubro de 1590.

Dom Afonso Bispo Conde.

AVCTOR
IN SECVNDAM
EDITIONEM.

NE coactus sum à me ipso, ut
has institutiones, tamen si doctoris
iudicio, et multarum Academi-
arum longo, ac utili usu cõpro-
bata censoria animadversione
recognoscerẽ. Nondum enim sex-

tum earum librum absolueram, cum opus mihi de
manibus propè ereptum typographo traditum est:
qua de causa coactus sum, non modo sex primos nõ
satis examinare, sed duos etiam extremos in ipso
penè prælo summa festinatione conscribere. Ve-
rùm cum totam tractationem attentius relegerem,
& si nihil fermè reperi, quod magnopere mutan-
dum videri pòsset, nolui tamen prius opusculum
de manibus deponere quàm nonnulla à me fusius
dicta in pauciora contraherem, contrahẽque alia bre-
uius tractata latius explicarem, quædam etiam

adijcerem, & alia detraherem, ac denique id effice-
rem, quo Dialecticæ studiosis plus aliquid emolu-
menti me afferre posse existimarem. Ita spero reco-
gnitionem hanc omnibus nostræ Societatis publi-
cis gymnasiis, in quibus Dialecticæ tyrones hoc
quasi præludio Philosophiæ ad Aristotelicam do-
ctrinam instituuntur, non mediocriter pro futurâ.
Quod verò attinet ad reliquos Philosophiæ com-
mentarios quos in prima editione, me conscriptu-
rum pollicitus sum, non est quòd me quisquam iurè
accuset, quòd nihil hactenus ediderim. Vix enim
absoluta explicatione Porphyriana Isagôges, ca-
tegoriarumq; Arist. eas res non paucis annis obire
coactus sum, quæ nihil otij ad scribendum permitte-
bant. Mihi verò tandem aliquando readitus, in
eam sententiam sum adductus, ut antè omnia, cõ-
stituerim libros primæ Philosophiæ enarrare, atq;
adedò in publicum emittere. Quod me ut facerem
cum aliæ causæ impulerunt, tum verò ea potissi-
mè quòd hac scribendi ratione existimarem meam
operam utiliore futuram, intermissionemque
laboris mei multorum studijs iampridem debiti
non sine scœnore compensaturam. Etenim cum nul-
lum sit genus auditorũ Philosophiæ quibus primæ
Philosophiæ libri (quos Metaphysicæ vocant) fa-
miliares esse, non debeant, ut qui passim à præce-
ptoribus citentur, et ad quos accuratior tractatio

communium difficultatum, quæ in cæteris Philosophiæ libris incidunt sapissime rejiciantur, hanc ego mihi ad scribendum, et Philosophiæ auditoribus ad intelligendum facillimam viam esse iudicavi, si ea ante omnia exponerem, quibus totius Philosophiæ principia, et quasi fundamenta continentur. His enim positis, ac stabilitis, cætera et ab eis facilius intelligi (mutuo inde accepta multarum rerum cognitione) & à me expeditius, & brevis explicari posse, nemo est, qui non videat. Itaque compendium me facturum existimaui, si à libris primæ Philosophiæ exordirer. In quorum explanatione & si me liberius progrediētem alia nuper curæ interceperunt, non tamen committam, quominus cœptum opus, quantum per tempus licebit, ad finem perducere festinem. Quæ cum ita sint studio fororum Philosophiæ auditorum erit nostri laboris in suis apud Deum precibus meminisse, ut si quem fructum ex his initijs & quasi rudimentis Philosophiæ eius munere percipiunt, cum ille dignetur ijs, quos modo dixi, cæterisque commentarijs ad finem perducendis cumalare. Romæ. viij. Idus Ianuarij.

1574.

A iij

ARGUMENTA IN OMNES LIBROS.

P R I M U S liber propositis ijs, à quibus quasi fundamentis totius artis constitutio surgit, explicataque natura nominis & verbi, quæ sunt apud Dialecticum prima orationis elementa, eas nominum, & verborum nuncupationes exponit, quæ crebrius usurpantur.

¶ Secundus disponit nomina omnia, & verba in quasdam veluti classes, quæ prædicamenta appellantur, expositis primum, Genere, Specie, Differentia, Proprio, & Accidente, quibus ignoratis prædicamenta intelligi nullo modo possunt.

¶ Tertius agit de oratione, etusque formas ad cōmūtas usque enunciationes persequitur: nec omnino eas, quæ expositione indigent, prætermittit.

¶ Quartus ad dividēdi rationem totus cōfertur.

¶ In quinto de definitione differitur.

¶ Sextus explicata imprimis consequentiarum vi & natura, argumentationem, eiusque quatuor prima genera pertractat, Syllogismum, Enthymema, Inductionem, & exemplum. Quæ in parte non tantum peritiam indicandi de apta, & vitiosa argumentatione eraditur, sed etiam ostenditur generalis quædam via, & ratio ad medium, argumē-

summe inueniendum.

¶ Septimus agit de demonstratione, ac syllogismo dialectico. Quorum causa locos demonstrat, è quibus omnia argumentorum genera depromi possint. Tum differit de ordine. Sic enim Aristoteles eam iudicij partem appellat, quæ argumentorum inter se dispositio continetur.

¶ Octauus tandem explicat fallaces syllogismos (Pseudographum ille, & Sophisticum nominat) ut Dialecticus expeditè intelligat quomodo eludenda sint Sophistarum captiones. Quod ut commodius fiat, ea, quæ recentiores de *vju* nominũ (quæ suppositionem vocant) de quæ alijs quibusdam nominũ affectionibus utiliter tradiderunt, moderate adiungit.

A iiij

TYPOGRAPHVS
AD LECTOREM.

AM tibi tertio in hoc re-
gno Portugaliæ excussam
damus institutionem Di-
alecticarum quæstionum,
emmendatius quantum potuimus,
& vt tuæ necessitati cōsuleremus pa-
riter & breuitati, in duos tomos di-
uisimus totum opus; dabimus ope-
ram vt quam citissime secūdam ab-
soluamus Vale & fruere.

INSTITUTIONVM
DIALECTICARVM.
LIBER PRIMVS.

De necessitate, nominibus, & natura
huius artis. Caput. 1.

A

VM omnis doctri-
na, quæ ratione per
ficitur, differendo (id
est, ex notis ignotum
aliquid oratione pa-
refaciendo) tradatur.
a indifferendo autem

a 1. post. 2
& 1. mera.
7. text. 48
Cur hæc
ars neces-
saria.

multi errores contingant: necessario ars
aliqua quærenda fuit, quæ aptas disser-
di formas ostenderet, ne falsa doctrina
pro vera aliquando obreperet. Hanc ar-
tem, qui primi inuenerunt Dialecticam
nominarunt: postea veteres Peripatetici
Logicam appellauerunt. Et rectè quidè
b Refert
hoc Boec.
ad Top.
Cice.
Notatio
nominum
huius ar-
tis.

B vtrique. Nam Dialectica dicitur Latine
differèdiratio siue doctrina. Quod enim
Grecis est *διαλέγεσθαι* vnde dialecticè
nomen ducitur, idem est Latinis disserè-
re. Eadem nominis interpretatio, vel Ci-
cerone auctore c in Logice verbum con-

c Lib. de
Fato.

A v uenit.

uenit. Obscura, inquit, quæstio est quæ
 πρὸς ἀνοητῶν appellatur: totaque est Lo-
 gicæ, quàm rationē differendi voco. Quin
 etiam eadem oratio facilè, & expeditè na-
 turâ huius artis ex proprio fine declarat.

Finis Pro-
 prius hu-
 ius artis.

d

Alb. Mag.
 in Prophy-
 tra & 1.

Definitio
 Dialecti-
 cæ.

e Plato 7.
 de Repub.

f D Aug.
 3 contra
 Academ.

& 2. de or-
 din.

g

Cice de-
 claris or.

Nam & si ipsum differendi opus omnibus
 disciplinis cōmune est (omnes siquidem
 ignoracionē aliquam ex notis, & cōfessis
 depellunt) docere tamen quonam modo
 differendū sit, ad eamq; rem cōmunes le-
 ges ac præcepta tradere, hoc sibi Dialecti-
 ca ut propriū finem, quo à cæteris distin-
 guitur, vendicauit. d Aptissimè igitur defi-
 nitur Dialectica Differendi doctrina, quasi
 Ars, quæ docet omnes formulas differendi,
 hoc est, incognita ex cognitis oratione pa-
 refaciendi. Hinc fit ut non sine causa di-
 xerint grauissimi authores, hanc vnā fa-
 cultatem cæteris omnibus formandis ar-
 tibus esse necessariam: quâ proinde alius
 apicem e disciplinarū alius f disciplinâ,
 alius g & artium maximam, & lucem om-
 nium appellare non dubitat.

*Definitionem Dialecticæ ex Topicis de-
 sumptam non conuenire in totam
 hanc artem. Caput. 2.*

Sed

A Sed aliquis fortasse parum attentè In-
 grediens, in ipso itatum limine offen-
 det, dicetq; eam, quam nostradidimus
 Dialecticæ definitionem, non esse Aristo-
 telicis probandam, quòd alia circumferri
 soleat ex initio Topicorum Aristotelis a
 in hunc modum desumpta, Dialectica est
 method⁹, siue ars ratiocinandi de quacùq;
 questione proposita ex probabilibus Oc-
 currens tamen Aristotelis consilium non
 esse, vt ex loco citato eliciatur totius Dia-
 lecticæ definitio (cum alibi ^basserat ad
 Dialecticam pertinere vt agat de omni-
 bus syllogismis, hoc est, vt sit generalis
 quædam ars ratiocinandi, siue ex probabi-
 libus argumentis, siue ex necessarijs) sed
 vt deprimatur inde definitio cuiusdã par-
 tis, quæ, quia vsu frequentissima est, suo
 quasi iure nomen totius artis velut pro-
 prium sibi vèdicat. Itaq; definitio illa, quã
 tradidimus, quasi totius artis generalis
 definitio amplectenda est.

De subiecto Dialecticæ. Caput 3.

A Ex his facile intelliges, subiectum at-
 tributionis Dialecticæ (ad quod ni-
 mirum tota eius consideratio refertur)
 esse orationem, qua incognitum ex
 co.

Obiectio.

a
Cap. v.

Dilatatio.

b
1 Rhe. ad
Theod. 1.

Subiectū cognitis aperitur. Nam que in hac vna
 Dialect. tradenda, & explicanda omnis Dialecti-
 corum cogitatio curat; conuenitur, vt ex
 dictis apertum est. Hanc Cicero ^a quasi
 In Orat. aliud agens, Orationem Philoſophorum
 ad Brutū. appellat, ea de causa (vt arbitror) quod
 Philoſophis sit familiaris, ac pene pro-
 pria. Alio vero loco ^b Varronis personam
 sustinēs, vt eam ab Oratorū perpetua, &
 tusa oratione distinguat, vocat Orationē
 ratiōe cōclusam, præsertim quia nihil est
 adeo propriū rationi, quā vt ex notis ad
 ignota progrediatur. Non desūt quoq; ex
 recentioribus, qui Modū sciēdi appellā-
 dā putent. Verum priores duæ nūcupa-
 tiones nonnihil obcuritatis habēt: tertia,
 si sciēdi verbum propriè accipiatur, atri-
 ctior est, quā res, quæ significatur. Nēq;
 enim omnis oratio, quæ ex notis ignotū
 aliquid patefacit, sententiam parit, cū
 sæpe opinionem, aut quandam aliam co-
 gnitionem efficiat. Vt ergo sequentia cū
 superioribus cōsentiāt, simulq; apertior,
 ac planior sit nūcupatio, percōmode vo-
 cari potest Differendi modus. Qua vero
 ratione Argumentatio, aut Syllogismus
 rectè dicatur subiectū Dialecticæ, paulo
 post dicemus.

Recentio-
res.

Differen-
di modus

^c
Caput. 5.

B

C

De tribus generalibus differendi modis,
tribusq; primis Dialecticæ par-
tibus. Caput. 4.

- A** Res autem sunt generales differendi
modi, qui deinde in alios, atque alios,
minutius cōciduntur: Diuisio, inquam,
Definitio & Argumētatio. His enim tri-
bus quasi instrumētis omnis cognitio rei
incognitæ ex notis, ac perspicuis, cōqui-
ritur. Nam diuisio tanquam diligēsq; quæ-
dam exploratrix, omnia rerum genera,
& partes singulorum excurrens, totam
entis confusionem explicat. Tum deinde
exploratis ita omnibus, & quasi ante o-
culos positis, accedit definitio veluti lu-
men ad singula illustranda, quæ cum do-
ceat, quid quæq; res cōmune habeat cū
cæteris, quid sibi proprium, & peculiare,
naturam, cuiusque suis finibus circūscri-
bit. Ad extremum argumentatio mul-
tò efficacior superioribus, quid præterea
cuique conueniat, apta ratione cōcludit.
- B** Ex his tribus instrumentis, quibus tres
primæ partes dialecticæ respondent, duo
tantum posteriora posuit Aristoteles pri-
mo a Methaphysicorum libro cum dixit,
omnem disciplinam, aut demōstratione
(id est

Diuisiōe.
definitio
ne, & ar-
gu. omnis
cognitio
cōpala-
tur.

Duos tan-
tum disse-
rendi mo-
dos posu-
it Arist.

2
Cap. 7.
text.

48. Idem (ideſt argumētatione) aut definitione cō-
 Alber. 10 parari Diuifionem verò, & ſi alio b loco
 Porhy. quendam cognoscēdi modū eſſe non ne-
 tract. c gavit, tamen non tantū in ea momēti eſ-
 b ſe credidit, vt ipſam facere vnū per ſe cō-
 2. poſt. 5. parādē diſciplinæ inſtrumētū. Qua nob-
 rem ad definitionē, cui materiam ſub ſi-
 nuſtrat, videtur eā reuocaſſe. Planus certē C
 ha in relocutus eſt Plato, c qui diuifionē
 c Vt in phæ quaſi diuerſum diſſerēdi modū à cæteris
 dro So- diſtinxit. Hinc Cicero d Epicurū iſciſtæ
 phiſta, & coarguens, quòd nullam Dialecticæ partē
 civili. attigerit, eandē hanc, quā nos generalem
 d tradidimus modorū diſſerendi diuifionē
 1. de ſini- planē ſignificauit. Iam in altera, inquit
 bus. Philoſophiæ parte, quæ eſt quærendi ac
 diſſerendi, quæ λογική dicitur, iſte veſter
 planē, vt mihi quidem videtur, inermis,
 ac nudus eſt tollit definitiones: nihil de
 diuidendo, ac partiendo docet: non quo-
 modo efficiatur, cōcludaturque ratio tra-
 dit. Hinc etiam Porphyrius e, vt ſignifi-
 caret Iſagogem ſuam vniuerſæ Dialecti-
 cæ conducere, dixit, eam non modo ad
 categoriarum doctrinam (quo libro pri-
 ma omnium modorū diſſerendi elementa
 traduntur) ſed etiam ad omnem definiēdi,
 diui-

Dividendi, ac demonstrandi rationem conferre. Hinc quoque diuus August. scum de origine artium loquitur, asseri, ratione definendo, diuidendo, colligendo, non solum digessisse Grammaticam, sed etiam ab omni fastidii irreptione defendisse, idque sine praesidio Dialecticæ: quam primo quasi partu edidisset, facere non potuisse: quasi in his tribus generalibus differendi instrumentis edocendis posita sit formatrix omnium artium Dialectica. Ita ergo fit ut tres sint generales differendi modi, in quibus tradendis tres primæ Dialecticæ partes versantur. g

f
2. De ordine.

g
Fo. i. in
notop.
C. c.

Quod Aristoteles solam tertiam Dialecticam partem ex instituto tradiderit. Cap. 5.

Allud tamen animadvertendum est, Arist. I ex his tribus Dialecticæ partibus solam tertiam a ex instituto tradidisse. Nec enim de diuisione, aut definitione, nisi quatenus ad inuentionem argumentorum sunt utiles, disputauit Arist. b Hoc autem uel ea de causa fecit, quod in definitione, ac diuisione, quod ad Dialecticum attinet, minus nego ei esse credidit, quam ut per se tractanda uideretur, uel quia in sola argumentationis tractatione, quam ipse sibi quasi primo auctori

a Magnus Albert in Porphy. tract. 1. b
2. Post. & 6. top.
Cur Arist. de sola argumentatione ex instituto disputet.

arrog-

c
 1. meta. 6.
 & 13, me-
 ta. 4. d
 vt. 1. prio.
 §2 & 2.
 post. 7.

Socrates
 primus
 demicri
 author.
 Plato di-
 videndi
 Aristote-
 les ratio-
 citandi.

e 2. eléch.
 extremis
 verb s.

f
 In li. post.
 g In lib.
 Top.

Quate-
 nus sub-
 iectū Dia-
 lecticæ
 recte dica-
 tur Argu-
 mentatio
 aut Syllō-
 gismus.

arrogat, ex instituto laborandum sibi esse
 existimauit. Sæpius enim definiendi
 doctrinam à Socrate primam traditam
 affirmat. Diuidendi rationem velut Pla-
 tonis inuentum sæpe deprimit. At sci-
 entiam ratiocinationū, syllogismorum uē
 (ad quos cætera argumentationū generæ
 reuocantur) ad eò alleuerat sibi ascribit,
 vt se de syllogismis nihil omnino ab alijs
 accepisse affirmet, e proinde sibi primū,
 quod eorum artem ingentilabore inue-
 nerit, magnam gratiā debent. Itaq; ex tri-
 bus generalibus differendi modis, solam
 argumentationem, atq; ad eò solam ferè
 eius præcipuā formam, quæ syllogismus,
 ratiocinatione dicitur, tractandam sus-
 cepit Aristoteles. Quā tamē ita tractauit,
 vt nō modo eas ratiocinationes, quæ ex
 necessarijs argumentis rem confirmant, f
 sed etiam eas, quæ ex probabilibus veri-
 similibusue aliquid probant, g diligentis-
 sime sit persequutus. Hinc fit, vt qui Di-
 alecticam ea tantum ex parte, qua ab
 Aristotele tradita est, considerant, meri-
 to asserant, Dialecticæ subiectum esse
 Argumentationem, h aut certè Syllōgis-
 mū, i ad quem reliquæ argumētationum
 formæ

B

C

formæ rediguntur. Hac etiam ratione intelligendum est diuidi Dialecticam in partem inueniendi, ac iudicandi. Inuentio enim (vt auctores huius diuisionis definiunt) est ratio exquirendi argumenta: Iudicium vero est doctrina accommodandi hæc ipsa ad propositum concludendum: quorum vtrumq; ad tractationem argumentationis pertinere luce clarius est.

D Quod si nomina inuentionis, & iudicii, latius accipiantur, quam ab authoribus huiusce diuisionis exponuntur, non dubium est, quin ad totam Dialecticæ artē hæc diuisio aptari possit. Nam sine inuentione, & iudicio generali significatione acceptis non solum argumentatio cōfici non potest, sed ne vlla quidem definitio, aut diuisio: id quod Boëtius diligenter annotauit. Veram de ijs, vt de cæteris, quæ deinceps breuiter attingenda sunt, alio loco fusius disputabimus.

De partibus, huius Institutionis.

Caput. 6.

A **Q** Via igitur diuisio, definitio, & argumentatio hoc commune habent, quod sint orationes, partes autem ora-

B tionis

h. Vt Alb.
Mag. in
Porphy.
tract. 1.

1 Vt Scot.
bidem.
inuentio-
nem, & iu-
dicium ad
doctrinæ
argumen-
tationem per-
tinere.

1 In Top.
Cic.

a Arif. 3. tionis sunt nomen, a & verbum (nam esse
 Rhet. ad tera omnia, quæ in oratione cernuntur, aut
 Theod 2. ad nomen, & verbū reuocatur, aut potius
 Plato in supplemēta orationis, & colligationes par
 Sophista. tiu eius, quam partes, putanda sunt) pri
 D. Augu. mum b nos de nominibus, ac verbis age
 in 10 ca. mus, deinde c de oratione, postea tria illa
 regonia. orationum genera, diuisione, inquam, de
 rum Am. finitionem, & argumentationē ita perle
 monius. quemur, vt primo d loco de diuisione, pro
 Boet & D. ximo e de definitione, extremo f de ar
 Th. in pri gumētatione disseramus. Sic enim & na
 mum pe. i turæ, & doctrinæ ordinē tenebimus, quo
 b Lib. 1. rum ille a minus perfectis ad perfectiora,
 & 2. hic à facilioribus ad difficiliora paulatim
 c Lib. 3. progreditur. Quod si quis obijciat à literis, B
 d libr. 4. quæ minimæ sunt orationis particule, or
 e libr. 5. diendā esse hanc tractationem, propterea
 f lib 6.7. quòd natura in rebus efficiendis à mini
 & 8. mis ad maiora progrediatur: respōdendū
 Ordo na. est, vt naturæ ordo in aliqua arte seruetur
 turæ. non esse opus, vt sumatur initium ab ijs,
 Ordo do que omnino ac simpliciter minima sūt,
 ctinæ. sed ab ijs, que in ea arte sūt minima: li
 Obiectio. teras autē, & si simpliciter sunt minima
 Diluto. partes orationis, tamen earum cōsidera
 tionē non pertinere ad Dialecticam, sed
 ad

ad Grammaticam. Ita non est cur à literis,
& non potius à nominibus, & verbis, ordi-
enda sit artis Dialecticæ tractatio. Hanc
ergo de nominibus & verbis disputatio-
nem bipartitam faciemus. Primum g de
nominū, & verborū varia nuncupationē
dicendū est deinde h cogēda sunt omnia
in decem quasi classes (quæ Κατηγοριαι;
id est prædicamenta ab Aristotele i dicū-
tur) vt facile inueniri possint ad omnia
orationum genera struenda. De usu au-
tem nominum, & verborum, quem recen-
tiores suppositionem vocant, de quē alijs
quibusdam eorum affectionibus extremō
harum institutionum libro, I quod com-
modius in eum locum differri videatur,
differemus.

*De quibus nominibus, & verbis agendum
sit. Cap. 7.*

Nominum, & verborū tria sunt genera: Tria ge-
quædam mente fabricata, quædam nera no-
voce, alia scripta. Ea enim quæ sunt in
voce, sunt signa eorum, quæ sunt in me-
te, & scripta eorū, quæ in voce consistunt.

Quantquam verò hæc omnia ad Diale-
cticum pertineant (tradit enim Diale-
ctica omnes differendi modos, qui non

g Hoeliba

h Lib. 2o

i In præ-
dicamen-
tis. & ali-
bi sæpè.I
A cap. 12o

27. per. a

modo externa oratione, sed etiã interna perficiuntur) tamen ne tot genera nominum, & verborum confusionem in progressu pariant, de solis vocalibus agendũ est, præsertim cum omnis disserendi ratio, quæ in vocibus traditur, facile ad orati-

Obiectio. ones mentis, & scriptas possit accommodari. Sed obieciat aliquis in hũc modum. B

s. post. 8. Vocalis oratio totam ex oratione mentis vim habet, teste Aristotele, *b* qui hoc ipsum usque adeo verum esse putat ut fateatur demonstrationem, quæ omnium argumentationum firmissima est, & omnino syllogismum, non in oratione externa, sed in ea quæ in mente perficitur, consistere: quod etiam in cæteris disserendi modis pari ratione fateri necesse est; igitur si vnum tantum genus verborum,

Dilutio. ac nominum tractandum videtur, de ijs, quæ mentalia dicuntur potius, quàm de vocalibus agendum est. Occurrẽdum est tamen, & si oratio vocalis totam ex mentali vim habeat, tamẽ quia voces, quam conceptus, multo sunt patentiores, & dilucidiores, in vocibus potius, quàm in conceptionibus mentis, tradendam esse *Dialecticam*, sicq; de vocalibus potius nomi-

Vocalis
oratio ex
mentali
vim habet

mini-

minibus, & verbis, quàm de mentalibus
 agendum esse. Id quod Aristoteles & cæ-
 teri omnes non hac tantum ratione fece-
 runt, sed etiã quia interna oratione, ne-
 mo alterum docere potest, incognitaq;
 ex notis alij patefacere, quod tamen quo
 pacto faciendum sit Dialecticus tradere
 debet. Eadem quoq; ratione vocalia po-
 tius nomina, quàm scripta tractantur à
 Dialecticis, quia nimirum vocalis oratio
 longe clarior est, quàm scripta. Accedit
 eò quòd multo etiam cõmunior, & vsus
 patior. Nos igitur has ob causas, solam vo-
 calem orationem tractaturi, de his tantum
 nominibus, ac verbis, quæ in voce confi-
 stunt, differemus. Sed quia perutile erit
 tria hæc nominum, & verborum genera
 prius inter se quò ad significandi ratione
 conferre, ante omnia e dicendũ est, quid
 sit significare, quàmq; varia sint signorũ,
 ac significationum genera: deinde *d* ape-
 riendum est, quo pacto conceptus, voces,
 & scripta significet: tandem *e* ad explicã-
 da ea nomina, & verba, de quibus agere
 instituimus, aggrediendum.

De solis
 vocalibus
 nominib.
 & verbis
 agendum

c
 Ca. 8. & 9.

d
 Cap. 10. &
 11.

e
 ca. 12. & c.

De signis formalibus, & instru-
 mentalibus. Cap. 8.

B ij Atq;

Significa
re quid.

A Tq; vt alie, & à capite significandi mo
dos repetam, Significare nihil aliud
est, quàm potètiæ cognoscenti, aliquid re
presentare. Cum autem in omne quod ali
quid representat, sit signum rei, quæ re
presentatur, efficitur vt quicquid rem a
liquam significat, sit signum illius. Quare
cum is, qui loquitur, aut scribit, dicitur,
significare sententiã, aut voluntatem suã,
non aliter id accipiendum est, quàm quo
pacto is, qui lignis ignem admoet, vrere
ligna dicitur. Vt enim hic dicitur vrere,
quia id applicat, quod vrere, sic is, qui loqui
tur, aut scribit, dicitur significare senten
tiam, volutatem uè suam, quia exhibet si
gna, quæ quid ipse sentiat, aut velit signi
ficant: qualia sunt verba, scripta, nutus,
& alia huiuscemodi. Porro signa duabus **B**
diuisionibus, dispartiuntur: altera in signa
formalia, & instrumentalia (liceat enim
ita loqui) altera in naturalia, & ex institu
to. Signa formalia sunt similitudines, seu
species quædam reru significataru in po
tètijs cognoscentibus consignatæ, quibus
res significatæ percipiuntur. Huius generis
est similitudo, quam mons obiectus im
primit in oculis: item ea, quam amicus
absens

Dix sign
porum di
uisiones.

Signa for
malia.

absens in memoria amici reliquit: item ea, quam quis de re, quam nunquam vidit in animo effingit. Dicuntur autem hæc signa formalia, quia formant, & quasi figurant potentiam cognoscetem. **S**igna instrumentalia sunt ea, quæ potentijs cognoscentibus obiecta, in alterius rei cognitionem ducunt. Huius generis est vestigium animalis in pulvere impressum, fumus statua, & alia huiusmodi. Nam vestigium est signum animalis, a quo impressum est: fumus verò, ignis latentis: statua denique, Cæsaris, aut alicuius alterius hominis. Hæc dicuntur signa instrumentalia, vel quia his quasi instrumentis, conceptus nostros alijs significamus: vel quia quem admodum artifex, ut instrumento moueat materiam, necesse est, ut moueat instrumentum, sic potentiæ ad cognoscendum aptæ, ut hoc signorum genere rem aliquam cognoscant, necesse est ut illa percipiant. Hinc colliges apertissimū discrimen inter hæc signa, & superiora: illa, siquidem non sunt a nobis necessario percipienda, ut ipsorum perceptione in rei significatæ cognitionem veniamus: hæc autem nisi percipiantur, nemini

Signa instrumentalia.

Discrimen inter signa forma. & instrum.

Alre um
discrimen
a
Lib. de
principijs
Dialect.

cognitionem illius adducent. Differunt etiam hac ratione, quod priora illa nec admodum vsitate nominantur signa, nec satis proprie dicuntur repræsentare: hæc vero posteriora, maxime. Vnde diuus August. a quasi complexus, omnia quæ populari sermone signa dicerentur, hoc modo signum definiuit. Signum est, quod & seipsum sensui, & præter se aliquid animo ostendit.

De signis naturalibus, & ex instituto.

Caput 9.

Signa naturalia
Signa ex
instituto.
Ex im-
positione.
Ex consu-
etudine.

Signa naturalia sunt, quæ apud omnes A
idein significat: seu potius quæ suapte
natura aliquid significandi vim habent.
Quomodo gemitus est signum doloris, &
risus, lætitiæ. Signa vero ex instituto sunt,
quæ e hominum voluntate & quadam
quasi impositione significant. Quorum
rursus duo sunt genera. Nam quædam B
significant ex impositione, vt potè voces,
quibus homines colloquuntur, & scripta,
quibus absentes inter se cõmunicat: alia
ex cõsuetudine, & cõmuni vsurpatione:
quo pacto ea, quæ pro foribus appendun-
tur, significant res venales. Eorum porro,
quæ

quæ ex impositione significat, duplex est significatio: propria, & impropria. Propria est quam sibi signa ex prima impositione vendicant: qualis ea est, qua vox Homo significat veros homines, & Leo veros leones. Impropria est ea, ad quam ob aliquam rerum affinitatem signa traducuntur: cuiusmodi est illa, qua Homo si-

Significatio propria.

Impropria.

Fere omnes tropi improprie aut figurate conueniunt

vide Quintilianum lib. 8. cap. 6. & lib. 9. ap. 1.

Cottes. Fere autem verba ad aliquem modum (τροπον Græci vocant) traducta, & immutata, improprie habent significationem, vt quæ per Metaphoram, Catachresim, Metalepsim, & Metonymiam immutatur. Dixi autem fere, quia saltem quæ per Onomatopœiam significat non videntur improprie usurpari. Quis enim dicat hanc dictionem Clāgor imitatione rei fictam, improprie significare sonum tubæ, & nomen Latratus vocem canis domestici? De Sinedoche & Antonomasia alij iudicent. Sed hæc quæ de propria, & improprie significatione breuiter attigimus a Grammaticis petenda sunt. Eorum rursus quæ proprie significant, quædam dicuntur Categoremata, quædam Synecategoremata. Categoremata, teste Cice-

Categoremata.

2
4. Tuscul. quæst. rone & appellatur ea, quæ de quodam, aut quibusdam dicuntur, vt Cræsus, diues, & similia. Hæc enim dictio Cræsus, de vno quodâ homine dicitur, Diues, de multis.

Tum res. Nec refert quòd Cicero nomine categoræ
zum signa re:um di catur cate goremata matis res significatas intelligat, nos verò ipsa signa rebus significandis imposita.

Vtraque enim apte appellantur Categoriæ
goremata mata, quasi Dicibilia, quia de vno, aut plu
E

Synca: e- goremata (quasi dicas, categoræ matis conducètia)
goremata verò

vocantur ea, quæ non dicuntur de aliquo,
aut aliquibus, sed tamen categoræ matis,

vt certum orationis sensum efficiât, adiu
mentum afferunt: vt Cræsi, Diuitis, Do-

ctè, Sapienter, Omnis, Nullus, Si, Cum,
Aut, Ab, & cætera huiusmodi. Hæc de va-

rijs signorum & significationum generi-
bus videntur satis. Proximum est vt quo-

paçto conceptus, voces, & scripta signifi-
cent, dicamus.

Primum dif-
erimen fi-
gnificati-
onis con-
ceptuum
& signifi-
catiõe vo-
cũ & scri-
pt.

*Quo pacto conceptus, voces, & scripta
significent. Caput. 10.*

Primum conceptus sunt signa forma-
lia: voces autem, & scripta numeran-
tur in instrumentalibus, vt recentiores
notant.

notant. Sunt enim conceptus quædam rerum significatarum similitudines in intellectu consignatæ, quæ non necessario cognoscendæ sunt, ut in *formis* interuentu res significatæ cognoscuntur: voces autem, & scripta, sunt signa externa, quæ, nisi potentis cognocentibus obijciantur, in cognitionem rerum significatarum neminem

B inducent. Deinde conceptus sunt signa naturalia earum rerum, quas significant: voces autem: quibus colloquimur & scripta, quibus cum absentibus communicamus, sunt signa ex instituto. Conceptus enim, ut ait Aristoteles *a*, sunt iidem apud omnes hoc est, idem suapte natura apud omnes significant: voces verò, & scripta, non item, ut satis apertum est. Deniq; conceptus significant res immediate, id est, nullo alio interiecto signo: voces autem interuenientibus rerum conceptibus, quorum sunt proxima signa, & notæ, ut ait Aristoteles *b*: scripta verò non solum interuenientibus rerum conceptibus, sed etiam vocibus. Id enim quod scripta proxime obijciunt menti, sunt voces. Siquidem multi legendo exprimunt voces, quas scripta significant, nullum

int-

Secundum
discrimen

a
2. peri. 7.

Tertium
discrimen.

b
1. peri. 1.

interim formantes conceptum rerum significatarum, ut patet in ijs, qui latinas literas legunt, nec tamen intelligunt. Verū non est necesse, ut cum ego audio vocem significatiuam alicuius rei, duo in me gignantur conceptus, alter ipsius cōceptus rei, alter rei significatæ. Nec itē cum lego verbum aliquod apud Aristotelem, opus est, ut tria concipiam, vocem, quæ rem significat, quæq; vocabulo respondet, cōceptum rei & rem significatā. Mens enim celeritate sua statim præuolat ad rē, prætermisissis saepe medijs signis interiectis inter primum signum, & rem significatam.

Nota.

Mens saepe præter greditur signa media.

De conceptu Medio, & Ultimo.

Caput. II.

Duo semper gignantur conceptus cum propentur vox, aut scriptura signifi-
cans ex instituto.

Illud tamen est omnino necessarium, ut cū audimus voces, aut legimus scripta significatiua ex instituto, duo semper in nobis conceptus gignantur, alter ipsius vocis, aut scripturæ, qui in homine etiam ignaro idiomatis gigni potest, alter rei significatæ qui non gignitur, nisi in eo, qui tenet significationē vocabuli. Voces nāq; & scripta sunt signa instrumentalia, ut dictum est, a quibus necessario sunt percipi-
enda,

enda, si ipsorum interuētu res significatæ
 percipiendæ sunt. Ac prior ille cōceptus
 dici solet, Non ultimus, posterior Ul-
timus. Aptius tamen ille diceretur Me-
dius, hic ultimus. Inter quos cōceptus hoc
 discrimen perspicere, quod Medius signifi-
 cat naturaliter ipsam vocem, aut scriptu-
 ram, quæ proponitur, cum sit naturalis
 imago vocis, aut scripturæ. Ultimus verò
 ab ipsa eadem voce, aut scripturâ ex im-
 positione significatur. Nam cū homines
 imponunt voces, aut scripta rebus signifi-
 candis, simul etiâ imponunt eadem signi-
 ficandis cōceptibus rerum: id quod Ari-
 stoteles *b* quod ad voces attinet, plane li-
 gnat cum ait, voces esse notas, seu signa
 cōceptuum, non ita tamen, ut idem apud
 omnes significant. Addunt recētiore, cō-
 ceptum medium significare ex impositio-
 ne, & conceptum ultimum, & rem, quam
 ultimus naturaliter significat. Verbi cau-
 sa, conceptum mediū huius vocis Homo,
 significare ex impositione, & conceptum
 ultimum eiusdem vocis, qui quidem est
 naturalis cōceptus hominis, & hominem
 ipsum. Nam cum voces, aut scripta impo-
 nuntur rebus significandis, simul etiam ex
 qua-

Non vlti-
 matus.

Ultima-
 tus.

Discrimē
 inter con-
 ceptum
 medium
 & vlti-
 mum.

b

1. Peri. 10.

Concep-
 tus, medi-
 us signifi-
 cat ex im-
 po & con-
 ceptum vl-
 timum &
 rem signi-
 ficatam.

quadam consecutione, videntur imponi
conceptus naturales ipsorum. Cui senten-
tiaz, cum vera videatur, non repugnabo.

Sed missis iam hoc loco conceptibus, &
scriptis, ad tractanda deinceps nomina,
& verba vocata aggrediamur.

De nomine. Caput. 12.

NOMEN est vox significans ex institu-
to, definite, ac sine tēpore, cuius nul-
la pars significat separatim quæq; adiū-
cto Est, aut non est, efficit orationem, quæ
verum, aut falsum significet: & vt Homo,
Socrates, & aliæ huiusmodi voces. In hæc
definitione, Vox, rejicit conceptus, & scri-
pta, Significans, rejicit eas voces, quæ nihil
significat, vt Blictri, & alias huiusmodi.
Ex instituto, rejicit voces significantes na-
turaliter, vt gemitus, & alias per multas
interiectiones. Definitè, rejicit nomina, **B**
& verba infinita, vt Non homo, Non ualet,
quæ Aristoteles non simpliciter nomina,
aut verba, sed nomina infinita, & verba
infinita appellanda esse censet, eo quod
nullum certum entis veri, aut ficti con-
ceptum intellectui subiciunt, cum & de
ijs quæ sunt, & de ijs quæ non sunt, di-
catur.

^a
1. Peri. 2.

Nomina
& verba
infinita.

C eantur. Sine tempore, reijcit verba finita,
 & participia quæ quidem omnia tempus
 ad significant. Nam & si pleraque nomi-
 na significant tempus, vt Dies, Hora, An-
 nus, nullum tamen certam differentiam
 temporis, præsentis scilicet, præteriti,
 aut futuri suæ significationi adiungit,
 quod quidem est ad significare tempus,
 seu significare cum tempore. Illud verò,
 cuius nulla pars significat separatim, re-
 ijcit orationes. Omnis namque oratio-
 nis pars aliqua separatim, ac per se in
 ipsa orationis structura significat, b vt in
 his duabus orationibus, Homo albus, 3. li. ca. 2.
 Homo sedet, cernere licet, in nullo au-
 tem nomine, etiam si compositæ figuræ
 sit qualia sunt respublica, & senatus con-
 sultum, pars vlla quicquam declarat se-
 paratim. Illud deniq; Quæque adiunctio
 Est, & cætera, reijcit casus nominum,
 vt Platonis, Platoni, & reliqua omnia
 Syncategoremata, vt coniunctiones, &
 præpositiones, imò etiam, vt quidam vo-
 lunt, adiectiua adiectiuè accepta, vt
 Candidus, quoniam appposito illis ver-
 bo Est siue affirmato siue negato, nun-
 quam efficitur oratio, quæ verum aut
 fal-

Quid sig-
 nificare cu-
 tem, ore.

b

3. li. ca. 2.

Adiectiua
 adiectiuè
 accepta.

Qua ratio
ne pronomi-
na reperi-
antur a
definitio-
ne nomi-
nis.

fallum significet, quod perspicuum erit, si dicas; Platonis est, Platonis non est, & ita in ceteris. Quod si quis objiciat, multa esse pronomina, quæ adiuncto verbo efficiant orationem, quæ verum, aut fallum significet, quales hæc sunt, Ego sum, Tu es, Ille est, quare pronomina esse nomina, quod videtur absurdum: occurreris, pronomina non ratione sui id efficere, sed ratione nominum, pro quibus in oratione ponuntur: hæc autem extremam nominum conditionem sic esse intelligendam, ut nomen ratione sui id efficere dicatur.

Quæ nam partes significant per se in ipsa totius vocis structura. Cap. 13.

Verum quia non facile est internoscere, quæ partes significant separatim, ac per se in ipsa totius vocis compositione, quæ vero minime, duo traduntur à recetioribus documenta, quibus id deprehendere possimus. Alterum est, Ea pars vocis, quæ, ut est in tota voce, peculiarem in generat in mente notionem, significat per se in eiusmodi voce. Hinc colligimus nec Do, nec Minus significare per se in hac dictione Dominus. Nam cum tota dictio auditur;

in

Primum
docu. et
2111.

in nullius mēte duo gignuntur cōceptus, quorum alter respondeat parti Do, alter parti Minus. At verò quia audita hac oratione, Vir sapiens duæ in nobis producuntur notiones quæ duabus his partibus, Vir, & Sapiens, respondeant, intelligimus easdem partes per se in ipsa totius vocis structura significare. Alterum documentum est: Ea pars totius vocis cuius significatione qui tolleretur efficeret ne tota vox significaret id, quod antea significabat, significat per se in ipsa totius vocis compositione. Hinc colligimus partes harum dictionum Dominus, Respublica, & aliarum huiusmodi, siue simplicis, siue compositæ figuræ, quæ significant extra ipsam totius compositionem, non significare quicquam in ijs dictionibus, quarum sunt partes.

Quoniam & si quis huiusmodi partium significationem tolleretur, non idcirco tamē efficeret ut tota ipsæ, ac integræ dictiones suas amitterent significationes, quod contra omninò dicendum est de partibus huius orationis Homo sapiens, & in cæterarum vocum huius generis. Causa est, quia voces prioris generis totæ ac integræ imponuntur ad significandum, quæ autem

Secundum documentum.

Causam usque documentum.

in posteriori genere numeratur, non, nisi per partes. Hinc enim primum fit, ut cuique illarum vnus tantum respondeat conceptus, harum autem singulis, plures. Deinde hoc sequitur, ut illæ non definant significare, etiam si à singulis partibus suis alioqui significantibus tollatur significatio, hæc vero definant. Veruntamen multæ sunt voces, quæ, & si simpliciter orationes sunt multasq; notiones in mente gignunt, tamen inopia vocabulorum pronomini- bus vsurpantur, ut Sūmus pontifex, Alexander Magnus, Corpus animatum, & aliæ huiusmodi: quibus proinde auditis simplices formamus conceptus.

Multæ orationes inopia vocabulorum pronomini- bus vsurpantur.

De verbo. Cap. 14.

a 1. Peri. 3

Verbum est vox significans ex institu-
to, definite ac cum tempore præsen-
ti, cuius nulla pars significat separatim,
& semper eorum quæ de alio prædicatur,
est nota, ut Valet, Disputat. a Omnes par-
ticulæ huius definitionis perspicuæ sunt
ex dictis, præter extremam, cuius hic est
sensus, Et semper, cum in enūciatione po-
nitur, est signum eius, quod in ea prædica-
tur, seu, ut planius dicam, b Et semper cū
in

b Ammo-
nius & D.
Thomas
ad eūdem
locum.

in enunciatione ponitur prædicatur loco
 sui significati. Exempñi causa, in hac enū-
 ciatione, Socrates disputat, hoc verbum
 Disputat prædicatur de Socrate loco rei,
 quam significat, & sic cætera. Enunciatio
 verò, vt obiter dicā, est oratio, quæ verū,
 vel fallum significat: prædicari autem est
 affirmari, aut negari de aliquo, siue id
 vere fiat, siue falso. Vnde prædicatum
 dicitur id, quod de aliquo affirmatur,
 aut negatur: subiectum verò id, de quo
 affirmatur, aut negatur aliquid. Sed de
 hisce inferius. *b* Hac igitur extrema defi-
 nitionis particula reijciuntur verba præ-
 seatis temporis, quæ non sunt indicati-
 ui modi: vt Disputa, Disputare, & parti-
 cipia eiusdem temporis, vt disputans,
 quæ quidem superioribus particulis re-
 iji non possunt. Reijciuntur ergo, quia
 quædam eorum reperias, quæ nunquam
 prædicentur, vt Disputa: alia verò, quæ
 & si nonnunquā prædicentur, aliquando
 tamen non prædicantur, vt Disputare,
 Disputans, & similia. Si enim dicas,
 Disputare est de questione proposita cū
 altero contendere; itemque Disputans
 loquitur, nec illud Disputare, nec illud

B

Enūciatio

Prædicat

ri.

Prædica-

tu.

Subiectū.

b Li. 3. ca. 2

3. & lib. 6.

cap. 9.

Verba in definitione comprehensa. Disputans prædicabuntur. Sola igitur, ac omnia verba finita præsentis temporis in dicatiui modi cõprehenduntur in hac definitione, vt Disputo, Disputas, Deábulo, Deambulas. Quod si quis obijciat, in hac enunciatione, Deambulo est verbũ, illud Deambulo non prædicari, ergo non esse verum id quod docuimus, nunquam verbum in enunciatione poni, quia in eadẽ prædicetur: occurrendum est, id, quod diximus verum esse cum verba ponuntur, & accipiuntur in enunciatione pro rebus, quas significant: verbum autem Deábulo in proposita enunciatione, nec poni, nec accipi pro suo significato. Neque enim sensus enunciationis est, quod res, quam significat vox Deambulo sit verbum, sed quod ipsa vox Deambulo sit verbum. Eodem fere modo occurret ei, qui opposuerit, verbum Est in hac enunciatione, Adamus est animal, non prædicari. Dices enim, id non esse mirũ, quia non accipitur pro suo significato, quod est existere, vt accipitur in hac enunciatione, Adamus est, sed exercet tantum officium syncategorematis copulantis prædicatum cum subiecto qua ratione copula verbalis appellari

lari solet. Itaque hoc est verborum proprium, ut, cum in enunciatione pro suis significatis capiuntur, semper eorum loco de subiecto aliquo dicatur. Id quod ex ipsa verborum natura nascitur. Verba enim, quia verba sunt, hoc peculiare habent, ut ipsa per se, ac sine vlllo vinculo extrinsecus assumpto, predicari possint. Exempli causa, ut verbum Disputat de Socrate predicetur, non est opus ut queratur externum aliquod vinculum ad predicationem perficiendam: quoniam ipsum per sese nomini adiunctum enunciationem absoluet, ut si dicas, Socrates disputat. Quod tamen satis non erit, ut aliud quodcumque categoria de subiecto proposito dicatur. Nam si nomini Socrates solum adiuxeris exempli causa nomen Philosophus, aut participium Disputans, dixerisque, Socrates Philosophus, aut Socrates disputans, non absolueris haud dubie enunciationem, sed necesse erit ut asciscas vinculum Est, cuius interpositu fiat alterius partis de altera predicatio. Quia igitur haec est verborum propria natura, ut per se ipsa predicari possint, nec egent nisi subiecto, de quo dicantur, hinc est quod in enunciat

Pro proprie-
tas verbo-
rum.

Verborum
natura.

Non tol-
lit verbi
prædica-
tionis par-
tium enun-
ciationis
construc-
tio.

tione posita, & pro suis significatis accepta
semper de altero prædicentur, quocunque
modo mutantur partes enunciationis.
Veluti si dicas, Plato disputat, Disputat
Plato, Plato disputat in Academia, Plato
in Academia disputat, In Academia Pla-
to disputat, aut alio quouis modo enun-
ciationem extruas.

*De iis, quæ ad nomen, & verbum reuo-
cantur. Cap. 15.*

Cum autem præter nomen, & verbū, **A**
aliæ multæ voces in oratione reperi-
antur; aduertendum est, earum quasdam
apud Dialecticum non esse partes orati-
onis, sed partium vincula, quasdam verò,
partes. Partium autem, quasdam esse mi-
nores orationes, & si simplices partes esse
videantur, quasdam verò, non esse orati-
ones, sed simplices partes, Denique, earū,
quæ sunt simplices partes, alias directò re-
uocari ad nomen, & verbum: alias obli-
quæ. Voces, quæ apud Dialecticum non
censentur partes orationis, sed vincula par-
tium, sunt permultæ, vt Ab, Abs, Si, Vel, &
fere propositiones, & conjunctiones. In
his etiam numeratur aduerbiū Non, &
ver-

voces quæ
sunt vin-
cula duo-
taxat par-
tium ora-
tionis.

verbum Est, qua ratione copulat prædicatum cum subiecto. Numerantur item signa vniuersalia, & particularia, quæ quidem certo quodam modo extendunt, aut contrahunt conjunctionem subiecti cum prædicato, vt Omnis, Aliquis, & alia huiusmodi, de quibus infra dicendum est.

B Voces quæ videntur esse simplices partes orationis, & tamen cęsentur minores orationes sunt illæ, quæ non continent expressè multas dictiones distinctas inter se, sed tamen ingenerant conceptum aliquem cõplexũ in mente, vt Nihil, cũ idem significat atq; Nulla res : itemq; Semper, Nunquam, & alia quã plurima aduerbia: adde Papè, Apagè, & alias interiectiones.

C Atq; hæc duo genera vocũ, quæ hæcenus numerata sunt non reducuntur ad nomẽ, & verbum. Simples autẽ partes orationis, quæ directo, ad nomen & verbum reuocatur, sũt cætera categoremata præter nomen & verbum iam definita. Verũ hoc est discrimen, quod, quæ tempus non ad significant reuocatur ad nomen, vt nomina infinita, adiectiua adiectiue accepta & pronomina: quæ verò tempus ad significant, reuocantur ad verbum, vt verba infi-

a Li. i. c. 4
voces quæ non videntur orationes & tamen sunt.

Quæ directo ad nomẽ, & verbum reuocantur.

Quæ obli-
que ad no-
mē, & ver-
bum redu-
cantur.

nita tempora præteriti, & futuri indica-
tium modi, tempora infinitiui modi, & par-
ticipia. Voces Deniq; simplices, quæ obli-
que ad nomen & verbum reuocatur, sunt
ea omnia syncategoremata quæ sūt par-
tes, & non vincula tantum partium ora-
tionis. Sic tamen distribuuntur, vt quæ
tempus non adsignificant, reuocentur ad
nomen quæ adsignificant, ad verbum.
Quò fit vt ad nomen oblique reducantur
tum casus nominum, etiam infinitorum,
& adiectiue acceptorum, itemque pronom-
inū, tum etiam quædam aduerbia quæ
more casuum ex nominibus deducuntur,
vt Docte, Sapienter: ad verbum autem
omnes casus verborum, etiam infinitorū,
qui non sunt categoremata, itemque casus
participiorum. Quæ autem voces sint ca-
tegorēmata, quæ syncategoremata, supe-
rius dictum est. *b* Itaque omnes partes o-
rationis, quæ nō sunt minores orationes,
nec vincula duntaxat, nexusue partium,
aut sunt nomina, & verba aut ad hæc mo-
dò aliquo reuocantur, directo, videlicet,
aut oblique.

b Cap. 9.
Epilogus.

*Num voces significantiæ sint
partes orationis. Cap. 16.*

Sed

A SED obijciat aliquis, voces non significatiuas, vt Blictri, & Scyndapius, esse partes orationis, nec tamē esse nomina, aut verba, aut ad nomen & verbū modo villo reuocari, ergo id, quod diximus, non esse vllq; quaq; verum. Quod enim huiusmodi voces sint partes orationis, satis apertum videtur ex his orationibus, quas cōficere solemus, Blictri est dictio duarum syllabarum, Scyndapius nihil significat, & similibus. Quod verò non sint nomina, aut verba, nec ad ista reuocentur ex dictis facile peripicies. *a* Huic obiectioni sic occurrendū videtur: has voces non esse partes orationis. Nam cum dicimus, Blictri est dictio duarum syllabarū, illud Blictri non videtur subiectum enunciationis, vt aliquis fortasse putauerit, sed aliqua alia particula, qua illud Blictri ostenditur, vt Hæc vox, hic sonus, aut alia huiusce modi quæ quidem aliquādo exprimitur, vt in hac enunciatione. Hæc vox Blictri est dictio duarū syllabarū, aliquādo vero, quia facile intelligitur, subicitur, vt in superiori. Exemplum sumi potest in alijs rebus. Nam siue scribas totum hoc, Hæc figura *O* est circulus, siue hoc tantum, *O* est circulus

Obiectio

a Cap. 15.

Prior solutio.

Voces nō significatiuas non esse partes orationis.

culus, neutra in scriptura illud *O* erit subiectum enunciationis, sed illud, *Hæc* figura, quod in priori oratione exprimitur, in posteriori subauditur. Item siue dicam totum hoc, *Hic* homo (ostendens digito *Socratem*) est *Philosophus*, siue osteso eodem, addam hæc tantum verba, *Est philosophus*, neutro modo fecerim ipsum *Socratem*, qui osteditur subiectum enunciationis, sed ea tantum verba *Hic* homo quæ in priori oratione exprimiuntur, in posteriori perspicuitatis causa omittuntur. Cui quidem doctrinæ satis fauet consuetudo. Ferè enim vocibus huiusmodi non significatiuis, imo & significatiuis, cum præ rebus significatis non accipiuntur, præponuntur aliæ particule quibus illæ indicentur, ut cum dicimus, *Vox* *Blie*tri nihil significat, *Verbum* *Disputo* est primæ coniugationis: nec verò subicitur, nisi cum ex consuetudine intelliguntur, ut apud gramaticos. Suffragatur huic sententiæ commune illud *Dialecticorum* proloquium, Significationem totius orationis constari ex significationibus suarum partium: quo fit, ut voces non significatiuæ partes orationis censeri non debeant. Ita q; vno modo

do occurrere possumus; has voces nō esse partes orationis, sed esse res significatas, atque ostēdas alijs dictionibus, quæ sunt orationis partes, quæq; sere præponūtur, & si cum facile intelligantur, prætermittantur. Aliter quoq; occurri potest, nēpe huiusmodi voces, & esse partes orationis, & non esse nomina, nec verba, nec ad nomina, aut verba reuocari, vt obiectio sumit: id autē quod dictum est *omnes*, inquā, simplices partes orationis esse nomina, aut verba, aut ad hæc reuocari) nō vniuersè accipiēdum esse, sed solum cum partes orationis sunt significatiuæ. Quo pacto, quī obiectiōne soluerit, illud dialecticorum pronunciatum inficietur necesse est: significationem totius orationis constari ex significationibus partium.

Posterior
solutio.

b Cz. 17.

*Enumerantur variæ nuncupationes
nominum & verborū. Cap. 17.*

A Explicatis nomine & verbo ijsq; quæ ad nomen & verbum reuocātur, iam nunc de varia nominum, & verborum nuncupatione agendum est. Verū cum multæ admodum sint horum nuncupationes, eas tantū nos, quæ crebrius

in ore versantur, persequemur. Nomina igitur, & verba fere dicuntur *Æquiuoca*, *Vniuoca*, *Concreta*, *Abstracta*, *Connotatiua*, *Absoluta*, *Denominatiua*, *Denominantia*, *Cōmunia*, *Singularia*, *Transcendentia*, non transcendentia, *Positiua*. *Negatiua*, *Repugnantia*, non repugnantia, *Primæ intencionis*, & *secundæ*. At vero ne in singulis nuncupationibus explicandis geminentur vocabula *Nominis*, & *verbi* (hoc enim fastidium simul, & confusione pareret) comprehendenda prius sunt nomina, & verba vocabulo aliquo cōmuni, vt de vtroq; genere tanquā de vno loquamur.

De nomine, qua ratione verba, & cetera omnia categorematā cōplebitur. Cap. 8.

Possent quidem nomina, & verba generali quadam verbi appellatione cōprehēdi. Viurpatum est enim apud Latinos, & vt etiā nomina verba nominētur, Sed hæc appellatio latè admodum funditur, quippe cū ad omnes omnino dictiones extēdatur: quo in sensu, ait quidam, **b** Verbaq; prouisam rem nō inuicā sequētur. Possent quoque appellari. Dictiones, iuxta

a Quint.
lib. 1. ca. 9.
Horat. in
art. poet.

b
Horat. in
arte poet.

iuxta illud Aristotelis *c.*, ac nomen quidē,
 & verbum dictiones sunt tantūmodo, &
 cetera. Verūm æque fusā est hæc appella-
 tio, atque superior. Sed neque placet recē-
 tiorum consuetudo, qui iam hinc ab ini-
 tio nomina, & verba sub termini vocabu-
 lo pertractant. Terminus enim nihil est
 aliud, quā prædicatum, aut subiectum
 propositionis, vt postea dicemus: *d.* prædi-
 cata verò, & subiecta sapissimè sunt ora-
 tiones, de quibus hoc libro non agimus.
 Accedit eo, quòd termini appellatio, qua
 ratione ab Aristotele inuecta est, non cō-
 uenit nominibus, & verbis vt sunt pr. mæ
 partes, elementa uē cuiusq; modi differen-
 di, Diuisionis, inquam, Definitionis, & Ar-
 gumētationis, vt a nobis in presentia tra-
 ctantur, sed solum vt in ea terminari po-
 test resolutio syllogismi simplicis, ac pro-
 inde cuiusq; argumētationis. Hinc enī di-
 ctus est terminus. Neq; verò Aristoteles,
 & si omnia ab initio Dialecticæ ad Syllo-
 gismi simplicis doctrinam cōtulit, vllam
 Termini mentionem, nisi post aliquot li-
 bros, fecit, vt potè cum tandem ad syllo-
 gismi structurā deuenit. *d.* Potius ergo cō-
 prehendenda sunt nomina & verba voca-
 bulo

c. 1. Peri. 4

Recentio-
res.c. Lib. 6.
cap. 9.Vnde di-
ctus termi-
nus.d. 1. Prio. 2
Nomen
generali-
ter accep-
tum.

Fr. peri 3. Nomen generaliter, idē quod categoria. **g** Cap. 12. & 14. **h** vt præd. 1. & 3. 1. peri. 7. 2. post. 10 3. top. 13 2. top. 2. 1. Elēch. 1 4. meta. 4.

Nomine Nominis latē accepto, qua nominis significatione sic ait Aristoteles *f* Verba ipsa per se dicta, nomina sunt, & aliquid significant. Quo in loco, vt vno verbo rem exponam, Nomen idem est quod categoria sicq; non modo nomina, & verba, vt supra g definita sunt, sed etiā ea omnia completitur, quæ directo ad nomen, & verbum, reuocatur. Et hac quidē vsurpatione nominis tam sæpe vtitur Aristoteles *h* vt ei, qui vel mediocriter in eius lectione versatus fuerit, plurima occurrant exēpla. Itaq; Nominis vocabulo hac significatione accepto, iam institutū persequamur.

*De nominibus casu æquiuocis.**Caput. 19.*

Nomen æquiuocū, seu multiplex, est, quod diuersis ratioibus sua significata significat. *a* Nomine Rationis intelligē mētālē rei significatæ definitionē, quam nomen significat: iuxta illud Aristotelis, *b* Ratio quam nomen significat, est definitio, mente scilicet fabricata. Hæc enim significatur nomine et si confuse. Quamquam Rationis vocabulo etiam simplex cōceptus rei, cuius nomen est signum, vt

cunq;

gunq; intelligi potest. Hac de causa nomen Canis dicitur æquiuocum, quia alia ratione significat canem domesticū, alia piscem, alia sidus. Nominum porrò æqui uocorum, quædam casu, fortunæ sunt æqui uoca, quædã consilio, & ratione. Ea

B sūt casu æqui uoca, quæ diuersis omnino rationibus suis congruunt significatis, vt nomen Gallus homini natione Gallo, & Gallo au, & uocabulum Alexander Alexandro Paridi, & Alexandro Macedoni, & uerbū Predo ei, quod est amitto, & ei, quod est destruo, & inuestigabile ei, quod

Casu æd
qui uoca.

C potest. Atq; huius quidē classis nullū æqui uocū uocabulū censetur vnū nomen, sed multa, quippè cum nullum sit, quod multas, omninoq; diuersas significatiōes non habeat. Vnde fit vt enūciatio ex uerbo aliquo huius generis composita nō sit vna, sed plures, & vt si dicas, Gallus cātar, Alexander à rege progenitus est. Cræsus Halym ingressus perdet quam plurima re

Nomen æ
qui uocum
non est v
num no
men, sed
multa.

D gna. Viæ Dei sunt inuestigabiles. Dicuntur autem hæc nomina casu æqui uoca quia in his imponēdis nulla habetur ratio cognationis, conuenientia de rerum

c. 1. peri. 7.

signi-

d. VII. de significatarum. Atque hæc æquiuoca prægen. 6. & + priæ æquiuoca cesentur apud Aristot. d. met. 2.

*De nominibus consilio æquiuocis,
seu Analogis. Caput. 20.*

EA sunt cōsilio æquiuoca, quæ diuersis A
quidem rationibus, sed tamen ita diuersis, vt quodammodo sint eadem, suis cōueniunt significatis, vt nomen Homo, quod quidē eadem quodāmodo ratione dicitur de homine vero & depicto. Homo enim verus est animal rationale, depictus autem est animalis rationalis imago. Hæc B
verō dicuntur consilio æquiuoca, quia non temere, & casu sed consilio, & ratione rebus diuersis imponuntur, spectatā tūmirum cognatione aliqua earū inter se. Neque enim hoc genere complēti volumus ea, quæ solū ob memoriā, aut spem consilio æquiuoca dicuntur, vt cū quis Pauli nomine filiū appellat, aut in memoriā Diui Pauli: aut sperans filiū Diui Paulo similē futurum, quoniā hæc simpliciter sunt casū æquiuoca cum non imponantur rebus diuersis ob aliquā earum inter se cognationem. * a igitur, quæ ob affinitatē rerum significatarū cōsilio æqui-

a
Ex 1. eth.
6. & ex 4.
meta, 2.

Cur dicantur consilio æquiuoca.

æquiuoca vocâtur, aut relatione, aut cõ-
 paratione relationum talia dicuntur *b.*

b. 1. eth. 6

C Relatione quidem, vno è quatuor modis
 vel ad vnum finem, quo pacto hoc nomē
 Sanum æquiuocum est habenti sanitatē,
 efficiēti, & cõseruanti: vel ab vno effi-
 ciente, quo pacto hæc vox Medicū æqui-
 uoca est habenti artem medicinæ, & om-
 nibus instrumentis, quibus medicus vti-
 tur: vel ab vna forma, quo pacto hæc vox
 Animal est æquiuoca habenti formā ani-
 malis, & animali depicto, & fictili: vel ab
 vno subiecto, quo pacto hoc vocabulum
 Ens æquiuocum est substantiæ, quæ per se
 existit, & accidentibus, quæ per substan-
 tiam, cui in hæret, existunt. Comparatio-
 ne verò relationū, quæ Græcè ἀναλογία

Æquiuo-
 ca relati-
 one.

Æquiuo-
 ca propor-
 tione.

Cic. de v-
 niuersita-
 te.

Analoga
 quæ dicantur.

D Latine proportio nominatur, æquiuocū
 est exempli causa nomen Pes pedi ani-
 malis, & mōtis, & nomen Aspectus aspe-
 ctui oculorum, & mentis: quia nimirū vt
 se habet pes animalis ad animal sic pes
 montis ad montē: itemq; vt aspectus ocu-
 lorum ad corpus, sic aspectus mentis ad
 animū. Atq; hæc extrema æquiuoca apud
 Aristotelē, & veteres eius interpretes A-
 naloga dicuntur, quasi dicas proportio-

c
 Vt 2. post.
 16. & 1. e-
 thic. 6. &
 & 5. me-
 ta. 6

D nalia.

Vide Ca- nalia. Sed recentiores longo vsu obtinue-
 ie, de Ana runt, vt. iam nunc omnia consilio æqui-
 logia no- uoca analogorū nomine cōprehendatur.
 minum.

De nominibus vniuocis. Cap. 21.

Nomen vniuocum est, quod eadem **A**
 a **N**omnino ratione sua significata signi-
 Ex pred. i ficat, & vt vox Homo comparatione om-
 nium verorum hominum: omnes siqui-
 dem dicuntur homines, quia sunt anima-
 lia rationalia. Sed animaduertendum est, **B**
 Occurrit tacite ob- non ita æquiuoca ab vniuocis distingui,
 iectiōni. vt nullum æquiuocum sit aliqua ratione
 vniuocum. Nam hoc nomen Gallus, quod
 casu æquiuocū esse diximus, vniuocū etiā
 est, si ad gallos tantum gallinaceos, quos
 eadem omnino ratione significat, refera-
 tur. Hoc item nomē Homo, quod paulo
 superius ad homines tum veros tum depi-
 ctos analogum diximus, nunc cōparatio-
 ne verorum duntaxat in exemplū vniu-
 eorum attulimus. Itaq; nō hæc distinx-
 imus quasi diuersa vocabula, sed quasi di-
 uersas nuncupationes nominum, quem
 admodum institimus. Nullum autē est
 incommodum, si propter diuersas consi-
 derationes, diuersæ eidem voci nūcupa-

tiones

C

omparationes tribuantur. Si tamen nomina respectu omnium suorum significatorum considerentur, nulla penè vniuoca reperietur. Nam vt omittam casu æquiuoca quæ non pauca sunt, omnia iam fermè vocabula tritus sermo analogæ fecit. *b*

Omnia p
nè nomina
sunt æqui
uoca.

b 1. de
gen. 6.

*Comparantur inter se casu æquiuoca
analogæ, & vniuoca. Cap. 22.*

A PORRO casu æquiuoca, & vniuoca sunt omnino aduersa, & quasi cōtraria inter se: analogæ verò sunt media inter vtraq; Nam casu æquiuoca diuersis omnino rationibus sua significata significat, vniuoca eadē omnino, analogæ nec omnino diuersis, nec omnino eadem. Vnde cum omne mediū inter contraria modo aliquo vtriq; extremo repugnet, & cum vtroque modo aliquo conueniat, meritò Aristoteles ita de Analogis loquitur, vt nunc *a* ea rejiciat ab æquiuocis, nūc *b* ab vniuocis & rursus, modo *c* appellet æquiuoca, modo *d* vniuoca, Sed cum analogæ diuersis simpliciter rationibus suis cōueniant significatis, non item simpliciter eadē, sed quodāmodo eadē, vt diximus, nō dubiū est, quin maiorē cū æquiuocis

Analogæ
sūt media
inter casu
æquiuo-
ca, & vni-
uoca.

Cap. 20.
2. 22.

4. meca. 1

b Præ d. x

c Præ d. x

d

2. Meta. I.

Plus con- à casu, quam cum vniuocis habeant so-
 ueniunt a- cietatē: id quod in causa fuit, vt ab Ari-
 naloga cū stotele initio categoriarum eadem defi-
 æquiuocis nitione cum æquiuocis à casu, sub cōmu-
 à casu, qua nī nomine æquiuocorū definirentur, nō
 cū vniuō item cum vniuocis sub vniuocorum no-
 cis. mine. Illud tamen aduerte aliter nos hoc
 loco, aliter Aristotelē de æquiuocis, & vni-
 e Locis uocis differere: ille siquidem e de rebus, B
 nūc cira- nos de vocibus loquimur. Res æquiuocæ
 ris. Res æ sunt, quæ vocibus æquiuocis significatur:
 quiuocæ, & vniuocæ, quæ vniuocis, Recētiore appel-
 & vniuocæ. lant voces æquiuocas, & vniuocas *Æqui-*
 uoca æquiuocantia, & Vniuoca vniuocā-
 tia: res autem, *Æquiuoca æquiuocata* &
 vniuoca vniuocata. Verūm his vocabulis,
 cūm res perspicua sit, non est necesse vti.
 Magis p- Illud obiter ex Græcis vocabulis intelli-
 priē res, ge, magis propriē res, quā voces, dici
 quam vo- æquiuocas, & vniuocas. Nā & *ομώνυμα*
 ces dicun- quæ nos æquiuoca dicimus, & *συνώνυμα*,
 tur æqui- quæ appellamus vniuoca, ex ipsa voca-
 uocæ & bulorum vi dicuntur quasi Habentia idē
 vniuocæ. cōmune nomen: quod haud dubie de re-
 bus intelligitur, à quibus ad voces appel-
 latio traducitur. Itaq; voces dicuntur æqui-
 uocæ, quia res æquiuocas significat, vni-
 uocæ

uocæ autem, quia significant res vniuocas.

De nomine Concreto, & abstracto,

Caput. 23.

- A** **N**omen concretum est, quod compositum habet significandi modum: vt Candidū, vt Homo Nam Candidū significat candorem quasi adiacentem alicui rei subiectæ, sicq; rem etiam subiectam quodammodo significat: & Homo significat humanitatē, vt existentem in supposito, veluti in Socrate aut Platone, sicque etiam suppositū quodammodo significat. a D. Tho. opus 48. de prædicatione. ca. 2.
- B** Nomen abstractum est, quod simplicem habet modum significandi: vt Candor, vt Humanitas. Nam Candor solum candorem significat quasi per se existentē extra subiectum: & Humanitas solam humanitatem quasi per se coherentem extra humana supposita. Illa dicuntur concreta, quasi dicas cōposita: hæc abstracta, quasi à compositione libera: vrraq; autē appellatio ex modo significandi orta est. Atque abstracta dicuntur principalia, siue primaria, quòd ab alijs non deducantur, sed ipsa sint quasi capita, & fontes aliorum, si non Grammatica cōsideratione, certē

Cur dicantur concrete, & abstracta.

à ratione & natura rerum ducta Concreta verò dicuntur minus principalia, quoniam ab illis deriuantur, siue proxime, vt Candidum à candoris nomine, siue remote, vt Candidatum, quod cum proxime à candido deducatur, à candoris tandem vocabulo remote oritur.

De nomine Connotatiuo, & Absoluto.

Caput. 24.

Nomen connotatiuum est, quod significat aliquid adiacens quasi adiacens alicui: vt candidum, Vestitum, Cæcum, Nonuidens, Candidum enim significat candorem, qui adiacet cygno, papyro, & cæteris rebus candidis. Vestitum, significat vestem, quæ adiacet homini: Cæcum, negationem aspectus, quæ adiacet animali ad videndū apto: & hæc vna dictio Nonuidens, negationem aspectus, quæ adiacet omnibus non videntibus siue illa entia sint, siue non sint. Accipio enim in definitione particulas Aliquid, & Alicui latissime, vt non solum omnia entia, sed etiam non entia complectar: idq; intelligo significare aliquid adiacens alicui, quod significat formā, aut quasi formā accidentariā alicui. Rursus hæc eadē vocabula significane

Quid sit significare aliquid adiacens alicui.

canē

cant sua significata, non quasi per se substantia, sed quasi adiacétia, quoniam sic ea significant, vt ex modo suæ significationis de ijs, quibus illa adiacent, dicantur. Id enim intelligo significare aliquid quasi adiacens alicui. Exempli causa, dixerim hoc nomen candidum significare candorem quasi adiacentem corpori (seu per modum adiacentis, vt dici solet) quia ita significat candorem, vt ex modo suæ significationis de corpore, cui candor adiacet, dicatur. Atq; ita cætera. Quo tamen pacto candoris nomen, non significat candorem, nec Vestis vestem, nec Cæcitas negationem aspectus, nec Nonuisio negationem visionis absolutè, Neq; enim dicuntur de ijs, quibus hæc adiacent. Ita fit vt nomina connotatiua aliud significant, & de alio dicantur. Significat enim formas, aut quasi formas, & dicuntur de rebus, quibus illæ accidunt. Neque verò idem sunt significare aliquid, & dici de aliquo, Etenim si idem essent hoc absurdum planè admittendum esset eandem esse significationem harum vocum Musicum, Candidum, & Homo vt Aristoteles cõcludit, eo quod omnes de eodè homine dicantur.

Quid sit significata re aliquid quasi adiacens alicui.

Connotatiuum, aliud significat, & de alio dicitur.

4 Meta. 4
4. tex. 11.

Itaque aliud significant nomina Cōnotatiua, & de alio ex modo suæ significatiōnis dicuntur. Reijciuntur ergo primum à definitiōe ea nomina; quæ non significāt aliquid adiacens alicui, vt Plato, Alcibiades, Homo, Animal, & ferè vocabula primarum, & secundarū substātiarum atq; adeo illorū abstracta, vt Humanitas, & Animalitas Dico autem ferè quia quædā eorum significāt aliquid adiacens alicui, vt *Æneum*, & *Ligneum*, qua ratione de figuris dicuntur. Hæc enim duo vocabula significant æs, & lignum tāquam formas accidentarias figurarum: id quod in alijs etiam quibusdam cernere est. Reijciūtur deinde illa, quæ significāt aliquid adiacēs alicui, non tamen vt adiacens, seu per modum adiacentis, vt *Candor*, *Vestis*, *Cæcitas*, *Nonuisio*.

Nomen absolutū.

Cur dicatur nomē connotatiuum.

¶ Nomen absolutum est, quod significat C aliquid non quasi adiacens alicui, qualia sunt omnia quæ à definitione connotatiuorum reiecimus. Ex eo autem nomina videntur dici cōnotatiua quia præter id, quod significant, aliquid etiam aliud cui quasi adiaceat formale significatum, & de quo ipsa dicantur, notant, & vt ita dicam
in-

D insinuant: absoluta verò, quia præter id, quod significant, nil aliud tale inuunt, illud tamen hoc loco prætermittendum nõ est, latius patere Concreti nominis nuncupationem, quàm Connotatiui: & Connotatiui, quam eius, quod apud Grammaticos Adiectiuũ dicitur. Quanquam enim omne adiectiuum est connotatiuum respecti alicuius & omne cõnotatiuum cõcretum (id quod animaduertenti facile patebit) non tamen omne concretum est connotatiuum, aut omne connotatiuum adiectiuum. Hæc enim vocabula, Socrates, Homo, Animal, & pene omnia primarum, & secundarum substantiarum testibus etiã Theologis & concreta sunt, nec tamen connotatiua dici possunt. Hæc ite verba. Pater, Dominus, Præceptor cõnotatiua sunt, nec tamen adiectiua sed substantiua. Contra vero dicendum est de oppositis nominibus abstracto videlicet, absoluto, & substantiuo. Latius .n. patet substantiuum, quàm absolutum, & absolutũ, quàm abstractum, vt ex dictis perspicuũ esse potest. Quod fit, vt perperam a quibusdam cõcretum, & cõnotatiuũ, itemq; abstractũ, & absolutum confundantur, &

Cur absolutum.

Latius patet concreti nominis nuncupatio, quã connotatiui, & connotatiui, quam adiectiui.

a D. Tho.
1. p. q. 39.
& 211. 1.
d. 4. & 34.

*De nomine Denominatio, & Denomi-
 nante. Caput. 25.*

NOMEN Denominatiuum est connota-
 tiuū, quod à priori aliquo vocabulo,
 voce, ac significatione deducitur: *a* vt Cā-
 didum, Iustum Vtrunq; enim connotati-
 uum est, & illud à Candoris nomine, hoc
 à Iustitiæ vocabulo, voce, ac significatione
 deriuatur. Verbo Deducitur non intelli-
 gas hoc loco deriuationem Grāmaticam
 (hac enim potius Iustitiæ nomen ex geni-
 tiuo Iusti deducitur) sed rationalē, & ex
 natura rerum petitam, de qua supra lo-
 quuti sumus. *b* Priori ergo parte definiti-
 onis excludūtur omnia nomina absolu-
 ta. Posteriori reijciuntur ea connotatiua,
 quæ aut voce, aut significatione, à nullo
 priori nomine deducuntur. Hinc fit *c* vt
 verbum Officio Officis, non sit denomina-
 tiuum. Nec enim deducitur voce, ac signi-
 ficatione ex aliquo priori nomine, cū so-
 la voce trahatur ex nomine officij, nec
 aliud nomen extet, ex quo voce, & signifi-
 catione oriatur, Fit etiam, vt Cursor, Pu-
 gil, & cetera huiusmodi, qua ratione sig-
 nifi-

a
 Ex præd.
 1. & 3. &
 ex. 2. top.
 2.

b Albert.
 Magnus
 in præd.
 tracta. 1.
 Cap. 2. 3.
c Præd. 8

Ibidem.

nificat vires quasdam naturales non sint denominatiua. Anullo enim priori simpliciori; vocabulo voce, ac significatione deducuntur. Nam & si voce tenus ex nominibus actuum trahuntur, vt Cursor ex cursu, & Pugil ex pugilatu, significatione tamen à nullo deriuantur, siquidem viribus naturalibus, quas significat, non sunt adhuc abstracta vlla nomina imposita.

Ex his perspicuū fit, latius patere nominis connotatiui nuncupationem, quam denominatiui quādoquidem ex dictis intelligimus omnia denominatiua esse cōnotatiua nec tamen omnia connotatiua.

B esse denominatiua. Nomen denominans est, à quo denominatiuum voce, ac significatione deducitur. Ad hoc genus pertinere possunt non solam abstracta vocabula, vt Candor, Iustitia, sed etiam concreta, vt Candidum, Ignis. Nam à candido tū voce, tū significatione deducitur Candidatū, & ab igne Ignitū. Illa vocari possunt primaria denominatiua, hæc secundaria. Ex quo fit vt idem nomen possit esse denominatiuum ac denominans diuersorū respectu. Cādidū enim cū cādoris vocabulo cōparatū, denominatiuū est, cum

Latius patet connotatiuum, quam denominatiuum.

Denominans.

Etiam cōcretū denominatiua esse possunt. Primaria denominatiua, Secundiaria.

Dplex
respectus
requiritur
in quouis
denomina
tuo.

nomine Cádidatum, denominás. Verùm,
vt quæ dixi melius intelligas, aduerte, in
quouis denominatiuo duplicem respectû
requiri; alterum ad vocabulum denomi
nans, a quo voce, ac significatione dedu
citur; alterum ad rem denominatam, cui
aliquid adiacere significat, seu, cuius est
connotatiuum. Propter priorem respectû
omne denominatiuum dicitur ab aliquo
denominante denominatiuum. Propter
posteriolem, alicuius rei denominatæ de
nominatiuû. Vnde efficitur, vt quemad
modum omne denominatiuum est deno
minatiuum a certo quodam, & designato
vocabulo, sic etiam sit denominatiuum
certæ alicuius rei, aut aliquarum. Id quod

Denomi
natiua nõ
de omni
bus dicun
tur deno
minatiuè.

Nullum
enim ge
nus prædi
catur de
nominati
uè de sua
specie, vt
Arist. ait
2. Top. c. 2
D. Tho. 1.
p. 9. 13. &
ali) Theo.
1. d. 22.

ideo collegerim, vt mirari desinas, si videris nomina denominatiua non de omnibus, de quibus dicuntur, denominatiuè prædicari. Re enim vera Coloratum prædicatur denominatiuè de corpore, cuius est connotatiuum: de albo autem, cuius non est connotatiuum, denominatiuè prædicari non potest. Hac itè nomina Bonus, Sapiens, Iustus, prædicatur denominatiuè de hominibus, quibus bonitas, Sapientia, & Iustitia accidentaria est: de Deo au

tem

tem in cuius simplicissima essentia huiusmodi perfectiones continentur, non denominatiua, sed essentialiter, dicuntur ut theologi docet. *Aeneum* quoque, *Ligneum*, & huiusmodi, dicuntur denominatiue de figuris, ut de circulo, & triangulo: essentialiter autem, non denominatiue de rebus ex figura & materia compositis, ut de triangulo aneo, & ligneo circulo. Rationale denique dicitur denominatiue de animali, essentialiter de homine, ac Socrate.

De nomine Communi & Singulari.

Caput. 25.

A **N**omen commune, seu vniuersale est, quod eadem ratione de pluribus predicatur: ut *Homo*. Singulare autem, seu Discretum, seu Individuum, est quod non predicatur de pluribus, ut *Plato*. *Conimbrica*, *Deus*. Prædicari hoc loco præsius, quam supra, intelligendum est, ut potè pro verè affirmari, Nam si accipiatur pro affirmari, aut negari, siue verè, siue falso, ut supra exposuimus, nomina singularia erunt communia. Plato enim ea ratione, qua Platonem Aristotelis præceptorem significat, prædicatur de pluribus
Plato

Prædicari
præsius,
quam supra.

De pluri-
bus.

Platonibus tū verè, ac negatiuè, tum falso & affirmatiuè. Cum vero in definitione audis De pluribus, nomine pluriū intellige plura secundū idem nomen. Nam vt nomen aliquod dicatur commune, nō satis est si prædicetur de ijs, quæ dicatur plura secundum aliud nomen. Sic enim nomina singularia cōmunia esse indicantur, Platonis siquidē nomen vna sola ratione acceptum prædicatur de pluribus attributis Platonis, vt potè de hoc Aristonis filio de hoc Philosopho, de hoc Aristotelis præceptore. Nō ē etiam Conimbricæ prædicatur de pluribus attributis Conimbricæ, vt de hac vrbe prope Mōdam sita, de hac bonarū artium cultrice. Hoc quoq; nomen Deus prædicatur de pluribus personis, diuinis, & tamen singulare est, modo nomine Dei id intelligam? quo maius aliquid, perfectiusue cogitari non potest, quō pacto Theologi a Dei notionē describunt. Hac enim spectata significatione sic ait Sapiens, *b* Affectui, aut regibus deseruiētes homines, incōmunicabile nomen (scilicet Dei) lapidibus, & lignis imposuerunt. Ratio deniq; eādē significatione accipitur in definitione nominis

A
D. Tho. 1.
par. 9. 2. &
alij. 1. d. 3.
b.
Sap. 14.

minis communis, qua in definitionibus æquiuocorum. *b* Cum ergo in ea definitione dicitur. Quod prædicatur de pluribus, excluduntur omnia nomina singularia, quia nullum eorū prædicatur de ijs, quæ secundum ipsum dicantur plura, hoc est, quia nomē Platonis, quatenus singulare, est non prædicatur de pluribus Platonibus, nec Conimbrica de pluribus Conimbricis, nec Deus de pluribus Dijs. Cum verò additur, Eadem ratione, excluduntur omnia nomina æquiuoca, nisi quòd analogà, quodam modo comprehenduntur, quatenus eadem quodam modo ratione pluribus conueniunt. Id quod in causà est, vt apud Aristotelem *c* pleraque analogà tum communia, tum vniuersalia dicantur. Duo tamen hic aduertē. Alterum, nomina communia vocari apud Grammaticos Appellatiua, singularia verò, Propria. Alterum, loco nominum propriorum, quibus maxima ex parte caremus, duo potissimum genera periphraſeos vsurpari. Vnum est cum nomini communi addimus pronomen demonstratiuum, vt si dicam, Hic homo, Hic equus: quæ orationes Individua ex demō.

b
Cap. 19.
cæt.

Analogæ
sunt quodammodo
cōmunia.

c
Vt. r. de
partibus
animal in
fine, & 3.
Meta. 3, &
10. met. 4
Appellati
ua Propria.

Duobus
modis potissimum in
diuidua
periphraſi signifi
cari. Ex
Porphyry,
de specie.

Indiuidua demonstratione dicuntur. Aliud est, cum
 ex demon oratio cōmunis, ob aliquam hypothesin
 stratiua. vni tantum rei accommodatur, vt si dicā
 filius Sophronisci, Filius Ioānis principis
 Posito enim quod Sophroniteo nō fuerit
 alius filius, quā Socrates, & Ioanni prin
 cipi Ioannis tertij Lusitanię regis filio a
 lius, quā Sebastianus, sane illis oratio
 nibus Socratē Philosophum, & Sebastia
 nū Regē significabo. Sed huiusmodi ora
 tiones, quia re vera communes sunt, nec
 vni rei soli, nisi ex hypothesi, conueniunt,
 indiuidua nō simpliciter, sed ex hypothesi
 dicuntur. Mitto hic orationes ex nomi
 nibus cōmunibus, & signis particularibus
 Indiuudia constructas, vt Quidam homo, Quidam
 vaga. equus (quę indiuidua vaga nominatur)
 quia non de vno tantum, sed de pluribus
 dicuntur.

*Diluuntur quadam obiecta contra defi
 nitionem nominis communis.*

Caput. 27.

Obiectio. **S**ED contra definitionem nominis cō
 1. munis sic licet argumentari Omnia
 nomina equiuoca sunt communia teste
 a Przd.i. Aristotele, a qui res equiuocas definiens
 sic ait, *Equiuoca sunt, quorū nomen cō
 mune*

imune est; nomina autem æquiuoca non prædicantur de pluribus eadem ratione (sicut enim Aristoteles, Ratio vero substantantiæ diuersa: id quod etiam ex dictis satis perspicuum est) igitur definitio nominis cõmunis non complectitur omnia nomina cõmunia, Licebit etiam sic argumẽtari. Hæc nomina Mundus, Sol, Luna, Mercurius, & cætera huiusmodi sunt cõmunia (Physici liquidẽ, & Astrologi, qui differunt de mundo, sole & cæteris huiusmodi, non agunt nisi de rebus cõmunibus, cum singularia omniũ Philosophorum consensu a disciplinis reijciuntur; his autem nominibus non conuenit definitio nominis cõmunis, quia nõ prædicantur de pluribus (neq; enim vere dicimus plures esse mûdos, aut soles, aut lunas, aut mercurios) igitur definitio nominis cõmunis non cõuenit omnibus nominibus cõmunibus. Quare nõ est recte tradita. Priori obiectioni occures, Altero è duobus modis nomina dici posse cõmunia, aut sola voce, aut voce, ac significatione simul: atque æquiuoca quidẽ omnia voce sola esse cõmunia, nos autẽ ea tantum definiuisse, quæ & voce. & signifi-

Obiect. 2.

Singula-

ria reij-

ciuntur a di-

sciplinis.

b Arist 2.

eth 2. & 1.

Rhet ad

Theo. 2.

& 3. me-

ta. ex tre-

mis ver-

bis. Et alij

alibi.

Solutio

prioris o-

b. 2.

Cõmunia

voce ac si

gnificati-

one.

tione sunt cōmunia, quare non mirum est
 se si definitio nominis cōmunis cōmunia
 prioris generis non cōprehendat. Posteri-
 ori respondebis, Nomina illa & esse vere
 cōmunia, ut a nobis definita sunt, & præ-
 dicari de pluribus. Nam cum hoc nomen
 Mundus non significet primò hunc designa-
 tum mundum, sed mundum absolute,
 ac simpliciter, quò pacto Philolophi de
 mundo differūt, dubium non est, quin ex
 modo iuxta significationis prædicari possit
 de pluribus mūdīs, qui sub mūdo absolu-
 te, ac simpliciter concepto, apprehendi, &
 cogitari possunt. Itaq; si mente apprehen-
 das tres mūdōs, iam de singulis verè enū-
 ciabis hoc nomen Mundus, & si plures in-
 rerum natura non sint. Id quod de cæte-
 ris huiusmodi nominibus dicendum est. **C**

Emergit At dū ita respondeo videor planè retexere
obiciō id, quod suprà dixi. Hoc nomen Deus esse
 singulare, non cōmune. Ut enim hoc no-
 men Mundus non significat primò hunc
 mūdum, sed mundum absolute, sub quo cō-
 cipi possunt plures mūdi, sic nomen Deus
 non videtur primò significare hūc Deum,
 sed Deum absolute, sub quo pròinde con-
 cipi possunt plures Dī; quare si nomen
 Mun-

Mundus quia significat, mūdum absolu-
tē, cōmune est, pari ratione nōmen Deus
commune erit. Verūm si rectē attendis,
nil retracto. Nām longē aliter sentiendū
est de nomine Deus, atq; de nomine Mū-
dus, deq; ceteris huiusmodi. Hac namq;
significant res finitæ perfectionis, quæ
quidem communi conceptui concipi pos-
sunt, additionēq; singularis perfectionis,
recipere; illud autem significat rem per-
fectionis infinitæ, quæ, cū additionē perfe-
ctionis admittere nullo modo valeat, non
potest cōcipi nisi vt designata, & singula-
ris. Quod si quis adhuc vrgeat dicatq; Me-
taphysicū differere de Deo, ergo si singula-

Dria, vt dictum est, rejiciūtur a disciplinis,
nomen Dei non esse singulare, sed cōmu-
ne: occurre, merito ab hac regula excipi-
endā esse rē eam, quæ propter suam perfe-
ctionem communi, vniuersaliuē conce-
Eptu apprehendi non potest. Non negaue-
rim tamen hoc nomen Deus tum voce,
tum etiam quodam modo significatione,
commune esse Deo, & ijs hominibus, qui
in sacris literis ob iudicandi munus, aut
gratiā, qua Deo sunt similes, vocātur dii.
Sed hæc communitio analogica est, nec cōmune

Solutio.

Deus non
potest in-
te concipi
nisi vt sin-
gularis!

Obiectio.

Obiectio.

Obiectio.

Obiectio.

Obiectio.

Obiectio.

Dilutio.

Excipitur

Deus a re-

gula sin-

gularium

non eadem

tum sub

discipli-

nas.

Quaratio

ne nomen

Deus sic

cōmune

dissimilis ab ea, qua nomen Hectoris Troiani cōmunicatur viris fortibus, & Ciceronis, eloquentibus, & Iobi patientibus.

De nomine transcendente, & non transcendente. Cap. 28.

Nomen transcendēs, & si non eadē si A
 gnificatiōe apud omnes sumitur. tñ
 iuxta cōmuniorem vsurpationem sic de-
 finiri potest, Nomen transcendēs est, qđ
 de omnibus, ac solis veris rebus dicitur.
 Sex porro transcendentia esse dicuntur, &
 a D. tho. Ens, Vnum, Verum, Bonū, Aliquid, & Res: B
 de quorum significatione alibi disputan-
 dum est. Reliqua iuxta hanc sententiam
 sunt non transcendentia in quibus nume-
 rantur ea quæ à recentioribus dicuntur
 supertranscendentia, vt Opinabile, Cogi-
 tabile, Apprehensibile, & si quæ sunt alia,
 quæ nō tantum de omnibus rebus veris,
 sed etiam de quibuscunque alijs vere af-
 firmantur.

*De nomine Negatiuo, & Positiuo.
 Caput. 29.*

Duplex
 nomen ne-
 gatiuum.

Nomen negatiuum est, quod signifi- A
 cat negationem alicuius, Quod du-
 plex

est. Aut enim significat negationem alicuius in subiecto certo, ac determinato, ut Cæcum, Tenebrosum, Imprudens: aut in quocūq; subiecto, ut Nonuidens, Non collustratum, Non prudēs. Nam cæcum significat negationem aspectus in oculis, Nonuidens autem negationem aspectus in quocunq; subiecto, siue illud sit ens, siue non ens. Vnde fit vt falso quis dixerit siue lapidem, siue hircoceruum esse cæcū, vere autem esse nonuidetem: quod idem discrimē in cæteris facile perspicitur. Ac priora illa quidem nomina dicuntur Priuatiua, siue priuantia latè accepta priuatiuum appellatione (complectuntur enim pleraq; quæ minus propriè dicuntur priuatiua, vt alio loco dicemus) posteriora vero retento cōmune nomine, Negatiua tantūmodo, seu negantia vocantur. Atq; huius generis ferè omnia dicūtur ab Aristotele, a Infinita, eo quod tam d̄ ijs, quæ sunt, quàm de ijs, quæ non sunt id est, tā de rebus veris, quàm de ijs, quæ veræ res non sunt, verè affirmatur; vt Non homo, Non chimæra. Illud enim dicitur de omnibus tum nō veris rebus, tum etiam veris, præterquam de hominē: hoc autem

Priuatiua.

Negatiua.

Infinita.

a 1. peti.
2. & 3.

de omnibus similiter, præterquã de Chimæra. Quæ verò ex hoc genere aut cõsolis veris rebus, aut cum ijs, quæ veræ res non sunt, reciprocantur, vt Nonnihil, & Nonens, ea, quia non dicuntur tam de ijs, quæ sunt, quam de ijs, quæ non sunt non dicuntur ab Aristotele infinita. Nomina positiua sunt, quæ non significant negationem alicuius, vt Homo, Chimæra, Videns, prudens, Indutus, & similia.

Diluuntur quædam obiecta contra definitionem nominis negatiui. Cap. 30.

- Obiect. 1.** **S**ed cõtra hæc obijciat fortasse aliquis, Hoc nomen Negatio significat negationem alicuius (significat enim negationem, omnis autem negatio aliquid negat) & tamen non est nomen negatiuũ, cum nec sit priuatiuum, nec numeretur in ijs negatiuis, quæ ex aduerso à priuatiuis distinguuntur (nam nec est infinitum, nec cum solis entibus, aut non entibus reciprocatur) ergo definitio nominis negatiui accõmodatur alicui nomini non negatiuo, quod absurdũ est. Præterea hæc vox
- Obiect. 2.** Non homo significat negationem alicuius, vt satis apertum est, & tamen non est nomen

men negativum, sed oratio, quippe cū ex
audita duo in nobis signatur conceptus, v
tūmi, alter particule. Non, alter particule
Homo, igitur definitio nominis negativi
cōgruit alicui orationi, quod etiā est in
cōmodum. Idem apertius ostenditur in

Obiect. 3.

a

Cap. supe
TICII.

B voce Non nihil, quam inter negativa no-
mina recensimus. *a* Componitur enim
ex voce Nihil, quam supra *b* orationē esse
affirmamus. Prima tamē obiectio facile
diluetur, si dicas, hoc nomen Negatio nec
esse negativū vt probatum est, nec signifi-
care negationē alicuius. Quanquam enim
omnis negatio specialis, vt negatio aspe-
ctus, negatio hominis, negatio entis, & ne-
gatio hippocēauri neget aliquid, hoc est
significatum alicuius nominis, tamen ne-
gatio in cōmune nihil omnino negat. *c*

b Cap 15.
Solut. 1.Sola nega
tio, spe. 12
lis aliquid
negat.

Solut. 2.

1 Peri. 2.

C cū dē obiectiōni respōdebis, vocē Non ho-
mo non esse orationē, vt Aristoteles *c* pla-
nē fatetur. Quanquam enim particula
Non, & particula Homo proprias habeāt,
peculiaresque significationes extra to-
tam vocem, tamen in vnius dictionis
compositionem coniuncte eiusmodi si-
gnificationes amittunt, tota ve ipsa di-
ctio ex vtraque voce conflata significat

Idem su-
pra cap. 23

Occurrit negatione eius rei, quã vox Homo extra
 tur inepte totam vocem significat. Neq; verò ulla est
 obiectio hæc coniectura, quam quis forte se extru-
 xerit, Non homo significat negationem
 hominis, ergo significat negationem &
 hominem, quæ admodum nulla sit con-
 sequentia si ita colligas hoc nomen Pater
 significat respectu ad filium, ergo signi-
 ficat respectu ad & filium. Cur autem duo
 in nobis gignantur conceptus audito no-
 mine Non homo, negationis scilicet, & ho-
 minis, causa est. quia negotio specialis cõ-
 cepti non potest, nisi concipiatur id, quod
 negatur, non autem quod vna pars nomi-
 nis in infinitum in vnum conceptum,
 altera alterum. Non secus enim audito
 nomine Pater concipimus & filium. pa-
 trem quidem directo, filium vero vt ter-
 minum respectus paterni: non quod pars
 altera nominis gignat vnum conceptum,
 altera alterum, sed quia respectus pater-
 nis absque termino percipi nullo modo
 potest Tertiæ objectioni occurrens, vocem
 Nihil aliquando idem valere quod Nulla
 res vt si dicas, Nihil est album si nul, &
 ingrum: aliquando idem quod Non est, vt
 si dicas Inane, seu vacuum est nihil. Prio-
 ri

Solut. 3.

 Duplex si-
 gnificatio
 vti, ni-
 hil

riigitur modo. Nihil est oratio, posteriori autem, non en negatiuum, non quidem significans negationem & ens, vt modo ostendimus, sed negationem entis. A que hęc negatio potest negari alia negatione, quam significat vox Nounihil.

Diogenes
quod
nihil
ostendit

De nominibus Repugnantibus, & non repugnantibus. Cap. 31.

A **N**omina repugnantia sunt, quę de eadem re uere affirmari non possunt: vt Album, & Nigrum: Ambulat, ac Non ambulat: Doctus, & indoctus: Lapis, & Lignum. Cum audis, Quę affirmari non possunt intellige simul, seu in eodem tēpore, & eodem modo. Cum additur, de eadem re, intellige de eadem re singulari, secundum eandem partem & respectu eiusdem. Alioquin nulla sunt propemodum nomina quę de eadē re uere affirmari nequeāt, vt animaduertenti facile patebit. Nomina non repugnantia sunt, quę eadem de re uere affirmari possunt: vt Doctus, & Modestus: Simplex & Prudens: Diues, & Miser. In qua definitione intellige omnes particulas, quas in definitione repugnantium intelligendas esse diximus. Porro

Repugnātia
dicitur

B **N**omina non repugnantia sunt, quę eadem de re uere affirmari possunt: vt Doctus, & Modestus: Simplex & Prudens: Diues, & Miser. In qua definitione intellige omnes particulas, quas in definitione repugnantium intelligendas esse diximus. Porro

Non repugnantia.

Duo gene- nominum repugnantium duo sunt gene C
 ra repu- ra. Alia nanq; sunt opposita, alia non op-
 nantium. posita, seu disparata. Opposita sunt, aut
 Opposita Contradictoria, seu contradictoria, vt Ju-
 stus, & Non iustus: aut priuatiue opposi-
 ta, vt Videns, & Cæcus: aut contrarie, vt
 Album, & Nigrum: aut relatiue, vt Præ-
 ceptor, & Discipulus quæ quidem respõ-
 dent quatuor generibus oppositarum re-
 rum, ab Aristotele traditis, de quibus po-
 stea & breuiter agemus. Reliqua nomina
 repugnantia, sunt non opposita, seu dispa-
 rata, vt lapis, & lignû: Caro, & Spiritus.

Aug. 8. 1.
 Ad hincm
 lib. 2.

Disparata

*De nominibus Primæ, ac Secundæ inten-
 tionis, que & primæ, ac secundæ im-
 positionis dicuntur. Cap. 22.*

Priorisur- Duplici significatione usurpatur hæc A
 patio ex nuncupatio nominum primæ, ac se-
 Boet. in cundæ intentionis. Quidam ita loquun-
 cate ori- tur, vt nomina rerum dicant primæ in-
 at Aristi- tentionis, quasi primi propositi, & institu-
 . 111111111 ti eorum, qui nomina imposuerunt, no-
 mina verò nominum appellent secundæ
 intentionis, propositiue. Prius enim im-
 ponenda erant rebus nomina, vt alia vo-
 caretur Homo, alia Equus alia Platanus,

&

& aliæ alijs vocabulis, deinde ipsis reſu
vocalibus, vt nimirum aliud appellare-
tur Nomen, aliud Verbum, aliud partici-
pium, & alia alijs nominibus. Iuxta hunc
loquendi morem ſola nomina impoſita
vocibus ſignificantibus ex impoſitione,
qua ratio e ex impoſitione ſignificant,
ſunt ſecundæ intentionis, cætera omnia
ſunt primæ, etiam ſi veras res non ſigni-
ficent. Atque hoc ſignificatu ſatis apertu
eſt cur nomina primæ intentionis primæ
etiam impoſitionis dicantur, ſecundæ au-
tem intentionis, ſecundæ impoſitionis.

C Alij vocant nomina primæ intentionis
ea, quæ ſignificant primas intentiones:
ſecundæ autem intentionis, quæ ſigni-
ficant ſecundas. Nomine autem primarum
intentionum intelligunt ea omnia, quæ
cõueniunt rebus veris, etiam ſi eiſmodi
res à nemine concipiuntur: quod vocant
conuenire à parte rei: quo pacto conue-
nit Socrati quod ſit homo, quod diſcipli-
næ capax, quod Socrates, quod Philoſo-
phus, quod fortaiſe cæcus, & non iuſtus.
Nomine verò ſecundarum intentionum
intelligunt ea, quæ conueniunt rebus ve-
ris ob aliquam earum apprehenſionem,
quod

buq̄ a
vii. 169
mori

Posterior
Corruptio
ex D. Tho-
ma. de na-
tura gene-
ris. 12. &
de uni-
verſali-
bus, & de
poten. 9.
7. 11. 9.

mori
mori

quod dicitur per operationē intellectus: quo pacto accidit huic voci Homo naturaliter spectatæ quod sit nomen, & huic Disputo quod sit verbum. Nisi enim hæ voces apprehendantur vt signa rebus imposita, nec prior erit nomen, nec posterior verbum. Eodem modo accidit homini quod sit species, quod definiatur, & similia: quoniam nisi apprehendatur imagine quadam communi omnibus, nec species erit, nec definietur, vt alibi ostēdemus.

a Apud
Porphy-
rium.

Atque illa quidem meritō dicuntur intentiones primæ, hæc secundæ, quia cum illa sint horum fundamenta, intellectus noster prius in illa, quàm in hæc intendit. Ita satis perspicuum relinquitur, cur nomina illorum dicantur primæ intentionis, horum autem, secundæ. Et quia ea, in quæ prius intendimus, prius etiam nominare possumus, non est alienum ab hac usurpatione nominum, vt priora dicantur primæ impositionis, & posteriora secundæ.

Num fig-
mentorum
nomina
sint pri-
mæ inten-
tionis.

Quamquam verò figmentorum nomina vt Sphinx, Chimera, & similia non sint primæ, nec secundæ intentionis posteriori acceptione, vt ex dictis patet, possunt tamen reductione quadam dici primæ in-

ten-

entionis, quia res fictæ & si res veræ non
 sunt, tamen finguntur esse veræ. Id quod
 addiderim ne aliquod nomen sit, quod
 utroque modo primæ, aut secundæ inten-
 tionis non dicatur. Hæc de varia nuncu-
 patione nominum, ac verborum dixisse
 sit satis. Quæ pars instituti nostri respon-
 det initio categoriarum Aristotelis, ubi il-
 le de æquiuocis, vniuocis, & denomina-
 tiuis, de complexis, & incomplexis,
 de vniuersalibus, & singularibus,
 antequam ingrediatur ad
 categorias, pauca
 præfatur.

(:.)

INSTITUTIONVM

DIALECTICARVM

LIBER SECVNDVS.

Quid agendum sit in hoc libro,
itemq; quid sit vniuersale.

Caput. I.

ROximè sequitur vt
infinitam nominum,
& verborum multitu-
dinem in decem ordi-
nes, & quasi classes, vt
in pròptu habeantur,
redigamus: Hos ordi-
nes sepe vocat Aristo

Ut in scri-
pt. prædi-
& .1. p. c. f. 18. & .1. Top 7. b
Vt .1. p. o. f. 11. c
Porphyr. in praef. c. 2. a.

teles κατηγορίας, hoc est prædicamenta, a quòd in his categoriis, seu quæ prædicantur in ordinem coacta, ac disposita sint. Vocat etiam nonnunquam συστοιχίας quasi elementorum series, b quòd prima ad differendū elemēta in has quasi classes redacta, ac digesta sint. Sed quia prædicamenta nullo modo intelligi possunt, c nisi quid sit genus, quid species, quid differentia, quid propriū, quidq; accidēs

eidēs intelligatur; necessario hæc quinque
 ante explicanda sunt, quam quid sit præ-
 dicamentum, quod item, & quæ prædi-
 camenta exponamus. Quoniam vero hæc
 quinque in eo continentur quodam sunt uniser-
 salia, prius quid sit universale, ut est horū
 cōmune genus breuiter dicendū est. Uni-
 uersale ut ex Porphyrio de delectatione solet
 esse id, quod prædicatur de pluribus ut verō
 ab Arist. explicatur, est id quod aptū est
 ut de pluribus prædicetur. Subaudi eadē
 omnino ratione, ac secundū naturā ut homo ani-
 mal. Quid sit prædicari de pluribus eā lē-
 omnino ratione, superiori libro de exposi-
 tum est. Quid autem & quotuplex sit præ-
 dicatio secundū naturam, & quæ prædica-
 tiones illi opponantur, paucis accipe. Ea
 prædicatio dicitur secundū naturā, siue na-
 tūralis, quæ rerum naturæ cōgruit. Id au-
 tem potissimū naturæ rerum cōgruit, ut
 quælibet res de se ipsa dicatur, ut si dicas
 Socrates est Socrates, quandoquidem nihil
 magis naturaliter cuique rei cōuenit, quā
 ipsa. Deinde illud est naturæ accommodatū,
 ut id, quod est quasi forma dicatur de eo,
 quod est quasi materia, ut si dicas, Homo
 est animal, aut Cynus est albus; etius rei

ratione apud Porphyrii, facilius intelliges. Ita fit et duplex sit naturalis prædicatio siue secundum naturam, vna identica, in qua prædicatum, & subiectum sunt in nino idem, altera, quæ directa dicitur, (quæ quidem formalis non incommode vocari posset) in qua id quod est quasi forma prædicatur de eo, quod se habet, vt materia. Porro identica & si maxime naturalis est, tamen ea ratione a nobis prætermissa est in prima editione, quia nihil habet artis. Nunc autem consultius eam comprehendimus, quia Porphyriana hæc dogmata, quam priori parte huius libri adhibere conamur, non excludit identicam, vt eo loco patebit. Naturali prædicationi contraria est ea quæ tum contra naturam, tum etiam indirecta dicitur, in qua videlicet id quod est quasi materia prædicatur de eo quod est quasi forma, vt si dicas, Animal est homo, aut album est Cygnus. Inter his verò media est alia quædam, quæ & præter naturam, & per accidens appellatur, in qua nimirum nec id, quod prædicatur, est veluti forma eius, quod subicitur, nec id quod subicitur, est veluti forma eius, quod prædicatur, sed

ambo

Prædicatio
identica.

Prædicatio
directa.

Prædicatio
indirecta.

Prædicatio
per naturam.

Prædicatio
contra naturam.

Prædicatio
per naturam.

Prædicatio
per naturam.

Prædicatio
per naturam.

Prædicatio
per naturam.

Prædicatio
per naturam.

Prædicatio
per naturam.

Ambo vniuersalis cuiusdam alterius: vt si dicas,
 Album est dulce, vel, Dulce est album. Neu-
 trum siquidem est quasi forma alterius,
 sed ambo sunt veluti forme cuiusdam tertijs,
 vt lactis, aut iachari. Vniuersale igitur,
 quod generi, speciei, differentia, proprio,
 & accidenti commune est, & in hac quinque
 membra adaequata diuisione diuiditur, ita
 praedicitur eadem omnino ratione, sive
 vniuersale de rebus, quarum respectu dici ut
 vniuersale, vt de illis non praedicitur con-
 tra naturam, aut praeter naturam, sed se-
 cundum naturam. Quod tamen nunquam
 accidit nisi directe, cum nihil omnino pos-
 sit idem praedicatione de pluribus dici,
 vt perspicuum est. Illud tamen hoc loco
 aduerte, superiori libro explicatum esse
 nomen Vniuersale, sive Commune, hic au-
 tem describi rem vniuersalem; praesertim
 tamen hic accipe rem, quam illic nomen.
 Vt enim nomina dicantur communia, & vni-
 uersalia comparatione plurium rerum, parum
 curari solet num de illis dicatur secundum natu-
 ram, an secus: at vero vt res dicantur vniuersales
 qua ratione vniuersale commune est soli Ge-
 neri, Speciei, Differentia, Proprio, & Acci-
 denti id non legitur attenditur.

e
Cap. 200

E

Vniuersalia multis modis prædicari.

Caput. 2.

^a
 Porph. de **P**ORRÒ vniuersalia *a* aut prædicantur **A**
 genere. **P** in quæstione Quid est, aut in quæsti
 one Quale est: & iterû, aut essentialiter,
 aut accidentaliter: & rursus, aut neces-
 sario, aut non necessario, seu contingen-
 ter. **Ea** prædicantur in quæstione Quid est,
 quæ aptè redduntur cum, quid nam ali-
 quid sit, quæritur. ^b Hoc modo prædica-
 tur virtus de iustitia, & homo de Socra-
 te: quia si quis quærat quid sit iustitia,
 quid Socrates, aptè respondebit qui di-
 xerit, iustitiam esse virtutem, & Socratè
 esse hominem. **Ea** prædicantur in quæsti-
 one Quale est, quæ aptè redduntur, cum
 quale nam aliquid sit, quæritur. ^c Hoc
 modo prædicantur rationis particeps,
 rectum, & alia huiusmodi de Socrate.
 Nam si quis roget quale nam animal sit
 Socrates, aptè respondebit qui dixerit
 esse rationis particeps, rectû, & huiusmo-
 di. **Ea** prædicantur essentialiter, quæ per-
 tinent ad essentiam subiecti. Hoc modo
 prædicantur de homine tum animal, tum
 rationis particeps. **Ea** prædicantur acci-
 dentaliter, quæ nõ pertinent ad essentiã **B**
 sub-

Prædica-
 tio i Quid
 est.

^b
 Porph. ibi-
 dem ex. 1.
 Top. 4.

Prædica-
 tio i Qua
 le est.

^c
 Porphyr.
 ibidem.

Prædica-
 tio essen-
 tialis.

Prædica-
 tio acci-
 dentalis.

subiecti. Quo pacto rectū prædicatur de homine, & candidū de cygno. Ea prædicatur necessario (vt hoc loco necessaria prædicatio accipitur d) quæ ita affirmatur de subiecto, vt de eodē negari nō possint absq; subiecti euerfione. Quo pacto disciplina capax prædicatur de homine. Siquis enim negauerit hominē esse disciplinæ capacem, consequens est vt neget eundē esse hominē. Hæc ideo tam firma prædicatione de subiecto dicuntur, quia vel pertinet ad essentiam subiecti, vel ex intimis essentia: principijs nascuntur. Ea deniq; prædicantur non necessario, seu contingenter, quæ ita de subiecto affirmatur, vt de eodē negari possint absq; subiecti euerfione c. Quo pacto candidū prædicatur non modo de homine, sed etiā de cygno. Vt enim nō negat hominē esse hominē, qui eū, qui candidus est candidū esse inficiatur, sic non negat cygnū esse cygnū, qui negat esse candidū. Quamquā enim hoc falsū dicitur, hinc tñ nō sequitur vt cygnus dicatur nō cygnus, quippè cū cadōr cygni nec ad eius essentiā pertineat, nec ex intimis eius principijs profluat. Sed hæc diligentius persequi non adhuc locū attinet.

Prædicatio necessaria.

d
Aliquādo enī latius accipitur, vt lib. 3. cap. 5.

Prædicatio contingens.

c
Porph. de accidentibus.

GENUS itaq; est vniuersale quiddam, **A**
 sub quo species collocatur^a: vt ani-
 mal. Sub hoc enim collocatur homo, qui
 in speciebus animalis numeratur. Defini-
 tur etiam hoc modo, Genus est id, quod
 de pluribus specie differentibus in quæsti-
 one. Quid est prædicatur. ^b Dicimus naq;
 animal esse genus hominis, & equi, quoniã
 est vniuersale, quod apte redditur, cum
 quid sit homo, quid equus, quæritur. **B**
 Ea vero dicuntur differre specie, quæ aut sunt
 diuersæ species, vt homo, & equus: aut sub
 diuersis speciebus continentur, vt Alexan-
 der & Bucephalus Alexandri equus. **C**
 Iam vero genus duplex est c: aliud summum,
 aliud subalternum, vt vocant. Ea res dici-
 tur genus summum, quæ supra se nullum ge-
 nus habet: & Quæ cum sit genus, non est
 etiam species, vt substantia, qualitas, &
 alia, de quibus inferius dicemus, Ea vero
 dicitur genus subalternum, supra quam
 aliud genus assignatur, & quæ, cum sit ge-
 nus, est etiã species, vt corpus. Hoc enim
 comparatione substantiæ est species, com-
 paratione corporis animati est genus.
 Latini tamẽ sæpè numero nomen generis
 pro

^a
 Porphy.
 de genere.

^b
 Porphy.
 de genere
 ex. 1. To-
 pic. 4.

Quæ di-
 fferit spe-
 cie.

^c Porphy.
 de specie
 Genus su-
 mum.
 Genus su-
 balternum.

pro quacūq; re vniuersali (late etiā ac-
 cepto nomine vniuersalis) vsurpāt: vt cum
 dicunt, multa esse animalium genera. Ho-
 minem, Equum, Leonem, & cetera: item
 Medicinæ duo esse genera subiecta, Sa-
 num, & Aegrum. Quo loquēdi caracte-
 re, quoniam vsurpatissimus est iæpissi-
 mē vtimur.

Nomē ge-
 neris quā
 late vsur-
 petur apd
 Latinos.

De specie, Caput. 4.

SPECIES est id, quod proximē sub ali-
 quo genere collocatur: a vt homo: pro-
 ximē siquidem sub animali, quod genus
 est, continetur. Est autem duplex species
 altera infima, altera subalterna. Ea res di-
 citur species subalterna, sub qua est alia
 species: seu, quæ cum species sit, est etiam
 genus: vt animal, corpus animatum, cor-
 pus. Nam horum quodq; habet sub se spe-
 cies, quarum cōparatione sit genus, & su-
 pra se genus aliquod, cuius respectu sit spe-
 cies. Ea verò res dicitur species infima,
 sub qua non collocatur alia species seu,
 Quæ cum sit species, nō est etiā genus: vt
 homo. Siquidem homo nullam sub se ha-
 bet speciem, sed sola indiuidua, quorū ne
 quaquā genus est. Quò fit, vt aliam re spe-

a
 Porph. de
 specie.
 Species
 subalter-
 na.

Species
 infima.

Species vt
vniuersa-
le quiddā
est.

Individu-
um.

Quæ dif-
ferant nu-
mero Bo-
et. in Por-
phy. ad c.
de gen.
Quæ diffe-
rant solo
numero.

Et ut eorum fortiatar species appellationē,
qua sic species definitur. Species est. quæ
tantum de ijs pluribus, quæ solo differunt
numero in quæstione Quid est prædica-
tur: vt homo de indiuiduis tantum ho-
minibus, qui solo differunt numero. Indi-
uiduum est id, quod de vno solo prædica-
tur: seu, cuius omnes simul proprietates
multis rebus conuenire non possunt. His
de causis diximus Socratem esse indivi-
duū, tum quia de se solo prædicatur, tum
etiam quia omnes eius proprietates siue
accidentia simul accepta in alia etiam re
inueniri non possunt, Ea dicuntur differ-
re numero, quæ in numerando differunt,
vt Socrates & Plato, itemq; vt homo &
equus: non vt homo & animal, Qui enim
dicit hominē, simul etiam dicit animal,
quādoquidem homo, quā homo, animal
est. Ea vero differunt solo numero, quæ &
indiuia sunt, & sub genere suo nullo v-
niuersali discrimine dissident. Hoc mo-
do differunt Socrates & Plato, quia & in-
diuidui homines sunt, & sub genere suo,
quod est animal nullo vniuersale discrimi-
ne distinguuntur, sed tantum quod So-
crates sit hic, Plato ille, quanquam sub
alio

alio genere vniuersali aliquo discrimine
distingui possint: vt si Socrates sit albus,
Plato verò niger. Non hoc modo differūt
Alexander, & Bucephalus, quia sub ani-
mali, alio etiam discrimine, quod vniuer-
sale est, multisq; indiuiduis commune,
distinguuntur: vt quòd Alexander sit ra-
tionis particeps, Bucephalus rationis ex-
pers. Cicero d̄ nomine speciei ita inquit.
Formæ sunt, quas Græci *ιδέας* vocant:
nostri si qui hæc fortè tractant, species
appellant: non pessime id quidem, sed
inutiliter ad mutandos casus in dicēdo.
Nolim enim, ne si Latinè quidem dici
possit, specierum, & speciebus dicere, &
sæpe his casibus vtendum est: at formis,
& formarum velim. Cum autem vtroq;
verbo idem significetur, commoditatem
indicendo non arbitror negligendam.
Hæc Cicero. Verùm Dialectici non tan-
ta verborum religione obstringuntur.

De differentia. Caput. 5.

A Differentia dici potest ea forma, qua
res aut à se in alio, & alio tēpore, aut
ab alia re, differt. ^a Ea verò triplex est, cō
munis, propria & maximè propria. ^a
Communis differentia est ea, quæ nec

Quæ nos
species C̄
cer. in To
picis com
modus
formas
dicendas
putat.

^a
porphyr.
d. differē
tia.

- pertinet ad essentiam rei, nec inseparabilis ab ea est, ut sedere, stare, & huiusmodi alia. *Propria* est, quæ inseparabilis quidem est, sed tamen ad essentiam non pertinet, ut habere cicatricem, quæ iam calum obduxerit. habere oculos cæcos: esse disciplinæ capax, & similia. *Maxime propria*, quæ & specifica dicitur, est ea, quæ & inseparabilis est, & ad essentiã rei pertinet, ut corporeum esse, animatum sensitivum, rationale, & cætera huiusmodi. Inter hæc differentiarum genera est latè patens discrimen. Communibus enim, ac proprijs differentijs, accidentaliter tantum res discrepant: maxime autem proprijs, essentialiter. Item cõmunibus, & proprijs nec diuiduntur genera in species, nec definitiones specierum assignantur: ijs verò, quæ maxime propriæ dicuntur, maxime.
- Primũ discrimen.* Ac ille quidem priores, vel proprietates sunt, vel accidentia, de quibus adhuc dicendum est: hæc vero à ceteris omnibus uniuersalibus distinguuntur. Harum igitur quæ huius loci sunt, duo numerantur officia. alterum quòd diuidant genera, alterum quòd constituant species. Nam quæ admodum æs, cum sit vnum quid, diuersis

sis tamen figuris, ac formis distrahitur, ut
 ex ipso, & accessione diuersarum forma-
 rum fiant diuersæ res artificiosæ, ut statua
 & sphaera, sic animal, quod est genus ho-
 minis, & belluæ, cum vnus naturæ sit, ta-
 mē rationali, & irrationali, ut potè diuer-
 sis differentijs, diuiditur, ut ipsarū acces-
 sione homo, & bellua, quæ sunt diuersæ
 species, efficiantur. Hinc fit ut differen-
 tia aptè definiatur hoc modo. Differentia
 est id, quo species suū genus excedit. Con-
 stat enim species genere, ac differentia ge-
 neri adiuncta, qua tamen non cōstat ge-
 nus. Item hoc modo. Differentia est id, quod
 ita separat species sub eodem genere, ut
 ad earum essentiam pertineat. Item hoc
 modo. Differentia est id quod prædicatur
 de pluribus specie differentiibus in quæ-
 stiōe Quale est, necessariò & essentialiter.
 Verūm hæc definitio non complectitur
 eas differentias, quæ proximè species in-
 firmas constituunt, ut rationale. Omnes
 tamen complectetur, si expunxeris illud
 Differentibus specie. Si enim quis te ro-
 gauerit, qualia nam animalia sint Socra-
 tes, & Plato secundum differentiam ne-
 cessariò vtrique cōuenientem, & ad vtri-

Prima de
 finitio dif-
 ferentia.

Secunda.

Tertia.

usque essentiam pertinentem, aptè respondebis, esse rationalia: atque ita in cæteris. Est autem duplex differentia: altera generalis: altera specialis. Generalis constituit rem, quæ non tantum est species, sed etiam genus: qualis est corpus, quæ constituit corpus, & animatum, quæ constituit corpus animatum, & sensitivum, quæ constituit animal.

Generalis differentia Specialis proxime constituit rem, quæ solum est species, ut rationale, quæ hominem efficit. Præter has est alia quædam, quæ proxime constituit individuû, quæ individuans differentia nuncupatur. Exëpli causa differentia, quæ homini cõmuni adiuncta efficit Socratem, dicitur differentia individuans Socratis: quæ verò efficit Platonem, dicitur differentia individuans Platonis: & ita reliquæ.

²
Toro. 7.
Topic. &
extremis
pene ver-
bis septi-
mi.
b
Ad libr. 5.

De proprio. Cap. 6.

Proprium apud Aristotelem ² duplex est, complexum, & simplex. Complexum, cum sit oratio, in definitionemq; ac descriptionem diuidatur, aliò pertinet. b Simplicis verò nomen si pro accidentario sumatur (essentiale enim ad tertiã

vniuersalis speciem pertinet) quadrifa-
 riam accipitur ^c. Nam & id, quod soli ali
 cui speciei accidit, non tamen toti, pro-
 prium eidem esse dicitur, vt homini grā-
 maticum esse: & id etiam quod toti non
 tamē soli, vt homini esse bipedem: & id
 quoq; quod soli ac toti, non tamen sem-
 per, vt homini canescere: & id demum,
 quod soli ac toti, ac semper, vt homini esse
 aptum vt rideat. Harum vsurpationum
 extrema præcipua est. Nam id maximè
 dicitur proprium rei, quod cum ea re-
 ciprocatur: quicquid autem dicitur pro-
 prium quarto modo, id omne recipro-
 catur cum re, cuius est proprium, vt
 si dicas, quicquid est homo, est risus ca-
 pax, & vicissim, quicquid est risus ca-
 pax est homo: atque ita in alijs huius
 generis: quod tamen in tribus superi-
 oribus nunquam verè dixeris, vt satis
 B apertum est. Ac superiora illa ad acci-
 dens, quod mox explicabimus, transmit-
 tenda sunt, quòd non prædicetur neces-
 sariò de specie, sed contingenter, excep-
 tis quibusdam secundi generis, quale est
 sensitium esse, pro facultate, seu poten-
 tia ad sentiendum, & alia huiusmodi.

Porph, de
 proprio.

1

2

3

4

Quarta
 proprij ac-
 ceptio p-
 cipua est.

Primus,
 secundus,
 & tertius
 modus ad
 accidens
 pertinent
 quibusdā
 exceptis.

Hęc

Hæc enim necessariò prædicantur, & ex ipsa rei essentia nascuntur; quæ conditiones accidenti non conueniunt, vt dicemus. Horum tamen nullum est proprium quarti generis apud Porphyrium, & quia nullum recipitur cum specie infima, quam ille, cum de proprio loquitur, nomine speciei solâ intelligit. Dialectici ergo vt complectantur omnia propria,

d
Vt ex capit. de genere, & ex communitate. patet.

quæ ad quartum vniuersale, de quo nunc agimus, spectant, sic proprium definiunt, C
Propriû est, quod prædicatur de pluribus in quæstione Quale est, accidentaliter, ac necessariò, vt aptum esse ad sentiendum, ad capessendas disciplinas, & huiusmodi. Si quis enim abste quærat, qualis nam sit homo secundum id, quod ipsi cõuenit accidentaliter, ac necessariò, apte respondebis, esse aptum ad sentiendum, ad capessendas disciplinas, & alia huiusmodi. Est

Proprium generale.
Speciale.

autem duplex propriû, alterum generale D
quod recipitur cû re, quæ est genus: alterum speciale, quod recipitur cum re, quæ est species infima. Vtriusque exëpla modò attulimus. Nam aptum esse ad sentiendum recipitur cum animali, aptû verò esse ad capessendas disciplinas

reciprocatur cum homine. Lucullus Ciceronianus ait *d* Dilucidè doceri à politioribus Physicis, singularum etiam rerum, id est, indiuiduarum, singulas esse proprietates, Quod mihi non placet: nisi nomine proprietatis intelligat differētiam indiuiduātem, aut totam collectionem cōmuniū accidentium, quæ in vna re tantum reperiatuf.

De accidentibus. Caput. 7.

A N Omine accidentis interdum intelligimus *a* quicquid de re accidentaliter prædicatur: quâ significatione dubiū non est, quin propriū etiam accidentis vocabulo comprehendatur. Interdum verò id solum intelligimus, quod non tantum accidentaliter prædicatur, sed etiam contingenter: quo sanè modo accidens à proprio distinguitur. Accidens igitur hac significatione acceptum, definitur *b* esse id, quod adest, & abest sine subiecti corruptione. Item quod cōtingit eidem inesse, & non inesse. Et rursus. Quod non est genus, nec species, nec differentia, nec propriū, inest autem rei. Quartum omniū definitionū idem est sensus. Sed planius defi-

d
Academ.
q. primæ
editionis
lib. 2.

Quo pa-
cto verum
videatur,
singularū
rerum sin-
gulas esse
propriet.

a
1. P hy. 3.
tex. 28. &
3. metoph.
30. tex. 35

b
Porph. de
accident.
ex. 1. Top.
4.

B I. Top. 4
Quid acci-
dens.

Duplex ac-
cides.
c Porphy.
ibid.

Omnia ac-
cidentia
separantur
cogitatio-
ne.
d cap. 2.

Non esse
plura vni-
uersalia.
quã quin-
que hæc.
nus expli-
cata.

definitur hoc modo. Accidens est, quod prædicatur de pluribus in quaestione Quale est accidentaliter, & contingenter: vt album, nigrum, & similia. Siquis enim roget qualis nam sit Socrates secundum id, quod ei accidentaliter, ac contingenter conuenit, aptè respondebit, qui dixerit esse album: atq; ita in cæteris. Accidentium e verò quædam re ipsa separari possunt, vt sedere, aut album esse à Socrate: quædam re ipsa separari non possunt, vt album esse à cygno, & nigrum esse à cor-uo. Omnia tamen cogitatione seungi possunt, hoc est negari absq; abolitione essentia subiecti, cum de ipso dicantur contingenter: supra d enim definiuimus id prædicari contingenter, quod ita affirmatur de subiecto, vt de eodẽ negari possit absque ipsius subiecti euerfione. Sed quæret aliquis, qua ratione colligi possit, vniuersalia nõ esse plura, quàm ea quinque, quæ à nobis explicata sũt. Cui quæstioni hæc ratio reddi potest. Vniuersalia aut prædicantur in quaestione Quid est, aut in quaestione Quale est. Si in quaestione Quid est, aut continent in se totam naturam communem indiuiduorum,

aut partem: si partem, sunt genera: si totam, sunt species. Si verò predicantur in quaestione Quale est, aut prædicantur essentialiter, aut accidentaliter: si essentialiter, sunt differentie: si accidentaliter, aut prædicatur necessario aut contingenter: si necessario sunt propria: si contingenter, sunt accidentia. Hac igitur ratione patet non esse plura vniuersalia, quàm ea quinque, quæ à nobis sùt exposita. His ergo vtcūq; explicatis ad prædicaméta ingrediamur.

Quid sit prædicamentū. Cap. 8.

A Prædicamentum est alicuius generis summi realis, & eorum, quæ sub ipso sunt naturalis dispositio: *a* vt tota series substantiarum, quæ constat ex ipsa substantia in commune, & ex omnibus minus communibus substantijs ordine quodam naturali dispositis vsq; ad singulares, quæ nullas vltèrius sub se continèt. Nam sub substantia in eò mune proximè collocari debèt substantia corporea, & incorporea: sub corporea, corruptibilis, & incorruptibilis: sub corruptibili, animata & inanimata: sub animata, animal, & planta: sub animali homo, & brutum animal:

sub

a Ex Porph. de specie, & Aristot. præd. 2. & 1. post. 18.

sub homine, Socrates, Plato, & cæteri hō-
mines individui: sub quibus non sunt aliæ
inferiores substantiæ, quemadmodum
nec sub alijs individuis, ad quæ diuisione
aliarum specierum, quas reliquimus, na-
turali descensu deuenire necesse est: Ge-
nus summum quid sit iam suprà explicā-
tum est. ^b Reale vero id vocari solet, cuius
esse ab operatione intellectus minime
pendet, vt lapis, lignum, & cæteræ omnes
res, quæ in mundo existūt. Dixi ergo Ge-
neris realis, quia res, quæ per se ponuntur
in prædicamētis debent esse reales, vt Phi-
losophis placet. ^c Vnde fit vt entia ratiois,
quia, nisi ab operatione intellectus, nullū
esse habēt, non ponantur per se in præ-
dicamētis, sed per ea entia realia, quibus
beneficio intellectus tribuuntur. Verbi cau-
sa, hoc ipsum quod est esse genus summū
prædicamenti substantiæ, esse prædica-
tum, atq; subiectum eiusdem prædicamē-
ti, & alia huiusmodi, non ponuntur per se
ipsa in prædicamento substantiæ, quia
sunt entia rationis, sed propterea modo
aliquo ad illud dicuntur pertinere, quod
res, quibus tribuuntur, vt substantia in
commune, & cætera, quæ diximus, in eo

^b
Cap. 5.
Reale ens

^c
Vt. J. Me-
ta. ad. c. 7.

Ens rōis
non pon-
tur per se
in prædi-
camentis.

B collocantur: Ea verò intelligo sub genere Quæ p̄ se
 te summo naturaliter esse disposita, de hatur sub
 quorum quolibet ordine quodam genus ḡnere tā
 summum, vt de parte subiecta, essentia- mo.
 liter prædicatur, seu (vt Aristotelis ver- d
 bis a vtar) vt de subiecto. Et quoniã hæc Præd. 2. &
 nō sunt aliã, quam species, & indiuidua s.
 rei illius maxime communis, quæ genus
 summū dicitur fit, vt solum genus sum-
 mū, speciesq; ac indiuidua illius ponati
 tur per se in prædicamēto. Quia propter
 nec differentie generales, nec speciales, Differenti-
 nec verò illæ, quibus species infimæ ad riæ nō p̄
 indiuidua trahuntur (indiuiduantes di- hatur p̄
 cō) nec deniq; aliæ partes siue specierū, se in Præ-
 siue indiuiduorum, de quibus genus sum- dic. Nec
 mū non prædicatur vt de subiectis, per aliæ quæ-
 se ponuntur in prædicamēto, sed per eā dā partes
 totā, quæ constitutunt. Propria tamen, & Propria &
 accidentia eorum, generum, specierum, accideñt
 & indiuiduorum quæ per se in prædicā- possi poss
 mētis ponuntur, poterunt si fuerint en- sunt
 tia realia, pertinere p̄ se ipsa, ad aliquod
 prædicamentum. Nam esse aptum ad ri-
 dendum, quod est proprium hominis, &
 album esse, quod est accidens Socratis;
 sunt quædam species prædicamēti qua-

litatis: item esse in infimo loco, quod est proprium terræ, & calefieri quod est accidens aquæ, sunt species aliorum prædicamentorum, hoc passionis, illud existentie in loco: & ut in summa dicam omnia, quæ per se ponuntur in cæteris prædicamentis, sunt propria, vel accidentia substantiarum, cum omnia in substantijs ut in subiectis inhæreant.^c

Nota.

^e
Præd. 5.

Decem esse prædicamenta, ad quæ omnia omnino præter Deum Optimum Maximū modo aliquo pertinent. Cap. 9.

^a
Arist. præ
dic. 4. &
æsteri.

NVmerantur verò à philosophis^a de **A**
cem prædicamenta vnum substan-
tiæ: alterum, quantitatis: tertium qua-
litatis: quartum, relationis: quintum
actionis: sextum passionis: septimum
existentie in loco: octauum situs: nonū
existentie in tempore: decimum, indu-
menti, siue integumenti, quod habendi
prædicamentum appellatur: ad quæ per-
tinent res omnes, quæ quomodocunq;
aut esse, aut fingi possunt, Itaque quædā
pertinet per se, ut animal, & homo: quæ-
dam

dam per sua tota, vt differētiæ, materia, & forma: quædam per suas partes, vt homo albus, per hominem, & albedinem, & quoddammodo chimæra per partes earum rerum; ex quibus composita fingitur: quædam per ea, quibus tribuuntur, vt esse genus, esse speciem, prædicatum, subiectum, & cætera entia rationis, per ea, quæ dicuntur genera; species. aut ab

B alijs modis. Omnia igitur ad has rerum classes modo aliquo reuocantur, præter Deum optimum Maximū, ad quem potius, vt ad infinitum pelagus totius esse, hæc ipsa prædicamenta quasi flumina recurrunt. Et quoniam nomina vice rerum habentur, dubium non est, quin eadem prædicamenta ex nominibus etiã ipsarū quasi constituta intelligi possint, ex alijs quidē per se, ex alijs reductitiē, vt de reb⁹ diximus. Atq; hoc modo Dialecticus prædicamēta potissimum cōsiderat, vt in his quasi locis cōmunibus parata habeat nomina, & verba ad structuram orationis. Verum enimvero, quia ex dispositione rerum nullo negotio dispositio vocabulorū intelligitur, satis erit prædicamētales seriēs

Quo pã s
to ad pã s
camenta
pertineat
ōnia præ-
ter Deum;

b
Ut priuati-
tio per ha-
bitū & cō-
trad. èto-
riam nega-
tium per
positiuū.
de quibus
cap 17.

Ex vocib⁹
et cōstitu-
untur quo-
dāmodo
prædicamē-
ta.

Quo pã s
to dīale-
cticus pã s
mēta cōs-
sideret.

in rebus explicare. Quod tamen pingui
(vt aiunt) Minerua faciendum est, ne
instituti nostri obliti videamur.

De substantia Caput. 10.

Substantia, quæ in primo prædicamen
to per se ponitur, est ens reale, per se
existens: vt angelus, homo, lapis. Dixi
Reale (quod verbum deinceps in omni
bus definitionibus intelligendum est) quia
ceterorum entium nullum per se pertinet
ad aliquod prædicamentum, vt paulo
superius diximus. Addidi Per se existens,
hoc est non existens in alio vt in subiecto
inhæſionis, quia hoc differt substantia ab
accidentibus, quæ pertinet ad alia præ
dicamenta, quod accidentia nisi in sub
iecto inhæſionis sint, naturaliter existere
non possunt, ipsa vero substantia natu
raliter per se ipsam coheret, ac existit.
Substantiarum autem quædam sunt pri
mæ, quædam secundæ. Primæ substan
tiæ sunt ea entia, quæ nec in subiecto sunt,
nec de subiecto dicuntur, hoc est, quæ
nec coherent in aliquo subiecto inhæſio
nis, nec de vilo, vt de parte subiecta, es
sen-

^a
Ex præd.
2. & 7. Me
tam. . D.
Thom. opus
48. d. præ
dic. cap. 2.

Per se ex
stans.

In alio e
xistens.

Primæ su
bstantiæ.

^b
Præd. 5.

sentialiter prædicantur: vt Socrates, & Plato. Priori particula excluduntur accidentia, posteriori excluduntur genera & species substantiarum Itaque solas, ac omnes indiuiduas substantias complectitur hæc definitio. Secundæ substantiæ sunt genera & species, sub quibus collocatur primæ: vt animal, & homo, sub quibus continentur Socrates, & Plato Ordo species substantiæ ex supradictis c vt cunq; patet. Iam ad proprietates substantiarum per se pertinentium ad hoc prædicamentum veniamus; quarum quatuor insigniores traduntur. Prima est, Nō esse in subiecto: quæ patet ex definitione substantiæ. Secunda est, Non habere contrarium. Nam cum omnia contraria sint in subiecto inhesionis, vt virtus, & vitium, candor, & nigror: nulla autem substantia sit in subiecto, vt dictum est, efficitur vt nihil substantiæ sit contrarium. Tertia est, Non suscipere magis, & minus, hoc est, quod non dicatur magis, aut minus talis. Non enim dicimus Socratē esse magis, aut minus hominem, quàm sit ipse in alio tempore, aut quàm si aliquis alius. Id quod in cæteris substantiis cernere est.

Secundæ
substantiæ.

c
Cap. 8.

Prima p-
prietas.

Secunda.

Tertia.

Sed hæ proprietates, seu affectiones, alijs etiam plerisque conueniunt. Quarta igitur proprietas, quam maximè substantiæ conuenire affirmat Aristoteles ^a, hæc est, Vt cum vna, eademque numero fuerit, possit in se contraria recipere, vt hic lapis calorem, & frigus.

De quantitate. Caput. II.

Quãtitas
quid.

Quantitas est ens per se extensum, A vt superficies tabulæ, & binarius hominũ. Tabula enim non per se ipsam, sed per superficiem, quam habet, extensa est. Socrates item, & Plato non per se ipsos, sed per binarium, qui in ipsis cernitur, extensionem habent numeralem. Ipsa verò superficies, & ipse binarius per se ipsa sunt extensa. Quantitatem in duas proximas species diuidit Aristoteles, ^a in continuam & discretam. Quantitas continua est, cuius partes continuè aliquo termino copulantur, vt partes lineæ puncto: partes superficiæ, lineâ: partes corporis, superficie: partes temporis, puncto temporis, seu instanti. Hæ vero traduntur species quantitatis B

Prædic. 6.

Quãtitas
continua.

continuæ, linea, superficies, corpus, tempus, & insuper locus. Verùm Aristoteles, quòd ad locum attinet, videtur loqui ex aliorum sententia suo tempore vulgata, quam ipse alibi^b non probat. Accipit enim locum pro spacio, quòd à quouis corpore occupatur, aut occupari potest, quod veteres rem quandam diuersam ab omni corpore esse dicebant, cum tamen nulla sit. Num autem continuitas motus sit alia quædam species quantitatis continuæ, alio loco discutiemus.

C Quantitas discreta est, cuius partes nullo cõmuni termino copulantur, vt quaternarius. Nihil enim reperias, quo duo binarij, ex quibus ille constat, copulentur, & quasi compingantur. Huius quantitatis duæ feruntur species, numerus, & oratio: quas alibi, num verè sint species quantitatis ad hoc prædicamentum pertinentis, examinabimus. Quantitatis porro tres traduntur affectiones, Prima est,

D Nil habere cõtrarium, Contraria namq; maxime distat sub eodem genere: nullæ autem duæ quãtitates reperiri possunt, quæ sub genere quantitatis maximè distent. Secũda est, Non suscipere magis,

Species
quãtita-
tis
cõtinuæ.

De loco,
quo pacto
loquatur
aristot.

b

4. Phy. 4.

De motu
alibi.

Quãtita-
tis
discreta.

Species
quãtita-
tis
discretæ.

Prima af-
fectio quã-
tita-
tis.

Secunda.

& minus. Neq; enim dixeris magis, aut minus bicubicum, aut tricubitum aliquid esse quod in plerisq; alijs quantitatibus aperte cernes. Tertia est secundum quantitatem res dici æquales, & inæquales. Nam æqualia sunt, quorum quãtitas est vna: inæqualia, quorum diueria. Atque hæc affectio dicitur maxime propria quãtutatis, quia soli quantitati, omni, ac perpetuo conuenit.

Tertia

et me a

3j. c. 20.

De qualitate. Caput. 12.

a Præd. 8.

Qualitas est, qua dicuntur res quales: a nẽpe in peculiari, ac propria quæstione qualitatis accidentalis, vt iustitia, Scientia, Candor, &cætera huiusmodi. Nam si quis te roget qualis nam sit Socrates secundum accidẽs, quod proprie qualitas dicatur, aptissime respondebis, esse iustum, Scientem, Candidum, aut aliquid huiusmodi. Qualitatis quatuor sunt proxime species: ad quarum primã pertinent habitus, & dispositio. **H**abitus est firma quædam, & constans qualitas, qua rei natura bene, aut male afficitur, vt virtus, & vitium. **D**ispositio est qualitas bene, aut male afficiens subiectum, quæ

Habitus

Dispositio

fa-

B

facile abijci potest, vt sanitas, & ægrotudo

Ad secundam speciem pertinent natura-

lis potentia, & impotentia, Naturalis po-

tentia, seu naturalis vis, est qualitas que-

dã, qua facile quæq; res agit, aut resistit,

vt vis naturalis ad currendum, & ad per-

ferendos labores. Naturalis impotentia,

seu imbecillitas est qualitas, qua ægrè

quæq; res agit, aut resistit, vt infirma va-

letudo Socratis, & mollitudo butyri. Ad

tertiã speciem pertinent, patibilis qua-

litas, & passio. Patibilis qualitas, est diu

permanens qualitas quæ aut sensum mo-

uet, aut ex motu aliquo nascitur vt color

diuturnus in corpore, & amentia in ani-

mo. Passio est fluxa quædã, & breui trã-

siens qualitas, quæ aut mouet sensum, aut

ex motu oritur, vt rubor ex verecundia, cõ-

tractus pallor ex metu, ira, gaudium, &

alia huiusmodi. Ad quartã speciẽ per-

Ctinent forma, & figura. Forma, vt hic ac-

cipitur est qualitas quæ resultat ex termi-

natione quantitatis in re aliqua naturali

spectat: vt ea forma hominis, aut leo-

nis, quæ e: lineamentis corporis nascitur.

Figura est qualitas quæ resultat ex termi-

natione quantitatis simpliciter, ac in se

Naturalis
potentia.

Naturalis
impoten-
tia.

Patibilis
qualitas.

Passio.

Forma.

Figura.

spectatæ, vt figura trianguli, quadrati, & cæteræ aliæ, quæ à Mathematicis tractantur.

Prima affectio qualitatis.

Qualitatis tres sunt affectiones. Prima est, Habere contrarium. Nam virtuti contrarium est vitium, & alijs plerisque

Secunda.

qualitatibus alia reperiuntur contraria.

Tertia.

Secunda est. Suscipere magis, & minus vt esse magis, aut minus iustum, magis, aut minus album. Tertia quæ maxime propria qualitatis affectio dicitur, hæc est, Vt secundum eam res dicantur similes, ac dissimiles. Similia enim sunt ea, quorum qualitas est vna: dissimilia, quorum diuersa. ^b

7. Meta
25. tex. 20.

De relatione. Caput. 13.

2
Ex præp.
71

Relatio est, qua aliquid hoc ipso quod est, ad aliud se habet: *a* vt æqualitas, dominatus, seruitus. Nam æquale, quatenus æquale est, æqualitate refertur ad aliud sibi æquale, & dominus, quia dominus est, dominatu refertur ad seruum, qui vicissim, quia seruus est ad dominum refertur seruitute. Relata verò sunt quæcūq; hoc ipso quod sunt, ad aliud se habet: *b* vt æquale dominus, seruus. Relatorum autem quædam sunt æqualis comparationis siue eius-

b
Ibidem.

Relata æqualis comparationis.

eiusdem appellationis (recentiores vocat æquiparatiæ) ut æquale, simile, inæquale, dissimile. Nam æquale ad æquale refertur, simile, ad simile inæquale, ad inæquale, & dissimile, ad dissimile. Itaq; ea, ad quæ huiusmodi relata referuntur, sunt eiusdem appellationis, ac naturæ cum illis. Quædam vero sunt inæqualis comparationis, seu diueriæ appellationis (illi appellant disquiparatiæ) quorū duo sunt genera. Alia enim dicuntur maioris comparationis, quæ vocant superpositionis, ut pater dominus, præceptor, & cætera omnia, quæ sunt digniora ijs, ad quæ referuntur: alia ex altera parte hisce respondent quæ minoris cõparationis dici possunt, ut filius, seruus, discipulus, & cætera minus digna ijs, cum quibus conferuntur: quæ vocari solent suppositionis. Relatorū tres præcipuè traduntur proprietates. Prima est Omnia relata dici ad ea, quæ conuertuntur, hoc est, ad ea quæ vicissim ad ipsa dicuntur, ut pater ad filium, qui vicissim ad patrem dicitur. Ut enim Pater dicitur filij pater, sic vicissim filius dicitur patris filius. Secunda est, Omne relatum esse simul naturæ, cum eo, ad quod refertur. Ea verò dicun-

Relata in æqualis comparationis.

Maioris comparationis.

Minoris.

Prima proprietates.

Secunda.

B

dicuntur esse simul naturâ, quorû alterû
 e
 Præd. 1. 2. secum ponit, ac tollit alterum, e vt domi-
 nus seruum, & seruus dominum. Si enim
 dominus nullus sit, nullus erit seruus, &
 vice versâ, si nec seruus, nec dominus. Ter-
 Tert-a. tia proprietates est, Omne relatum eius ef-
 se naturæ, vt si illud noueris, etiam id, ad
 quod refertur, cognoscas, & vicissim si hoc
 vt etiâ illud. Siquis enim nouerit Sophro-
 niscum esse patrem Socratis, necesse est
 etiam cognoscat Socratem esse filiû So-
 phronisci, & vicissim si nouerit Socrate
 esse filium Sophronisci, etiam Sophro-
 niscum esse patrê Socratis necessariò in-
 Relata se-
 cundû esse: telliget. Cæterum hæc, quæ diximus, pro-
 priè sunt relata, & vocantur secundum ef-
 Relata se-
 cundum dici. se. Alia sunt, quæ relatione aliqua expli-
 cantur ipsa tamen ad hoc prædicamen-
 tum non pertinent. Atque hæc à Diale-
 cticis relata quidem appellantur, verum
 non simpliciter, ac propriè, sed cum ad-
 iectione, relata secundum dici, quasi dicas,
 quo ad naturæ explicationem duntaxat,
 non quo ad ipsam naturam: qualia sunt,
 habitus, scientia, & alia huiusmodi. Hæc
 tamen alio loco plenius dicemus.

Actio est agentis, quatenus agēs est, actus, seu perfectio. Passio verò est actus, perfectiōne patiētis, vt patientis, a
Suntque actio, & passio, vna, eademque 3. Phy. 3.
res, que camen, vt est perfectio agentis, dicitur actio, vt verò patientis, dicitur passio. Verbi gratia: caloris motus, quo ab igne afficitur aqua, quatenus est id, quo ignis est agēs, actio est, & actio dicitur: quatenus verò id, quo aqua est patiēns, passio est, & passio nominatur.

Actiones autem, & passiones partim sunt Duplex actio, & passio.
à corpore vt calefacere, & calefieri: partim ab animo, aut ab alia superiori causa, vt nutrirī, augeri, cupiditatis, aut iræ
B motu agitari, & huiusmodi alia. Actioni & passioni duæ affectiones tribuuntur. b Præd. 9. Prior affectio.
Prior est, Habere contrarium. Nam calefacere, & frigefacere, calefieri, & frigefieri, voluptatis motu affici, & doloris, contraria sunt. Posterior.
Posterior est, Suscipere magis, & minus. Nam & id, quod calefacit, aut calefit, magis, aut minus calefacere, aut calefieri dicitur: id etiam quod doloris, aut voluptatis agitatione mouetur,
ma-

110 *INST. DIALECT.*
magis, aut minus dicitur voluptate,
aut dolore affici.

Quid sit ubi, & situm esse

Caput. 15.

VBI, seu esse alicubi, est loco contine- A
ri, ut templo, aut vase, Duobus eni-
4. *Phy. 2.* modis res dicuntur esse in loco vno ut
communi, quo pacto Socrates dicitur es-
se in templo: altero ut proprio, quo pacto
aqua dicitur esse in vase. Huius generis
species dicuntur supra, infra, antè, retro,
ad dextram, & ad sinistram. Situm esse
Situm esse
est, habere partes corporis certo quodam
modo affectas ad partes loci, ut stare, se-
dere, cubare: quæ quidem appellantur po-
Duplex
positio. sitiones: partim quæ sunt naturales, ut quæ
dictæ sunt: partim non naturales, ut si-
quis conuersis ad cœlum vestigijs mani-
bus nitatur.

Quid sit quando, & habere. Cap. 16.

Quando seu esse in tempore est tem- A
pore contineri, ut fuisse anno supe-
riori, esse in presenti, fore in futuro, esse
in mense, in die, in hora, & huiusmodi
Habere. temporibus. Habere (ut nunc vtimur B
hoc

hoc verbo) est indumento aliquo, aut ornamento indutum, aut ornatum esse ut togatum esse, lorica indutum, mytra redimitum, & anulatum. In his igitur Cōclusio;
decem classibus infinita rerum, & nominū multitudo ita distinctè, distributeq; continetur, ut facile sit cernere, quæ ad quam categoriam pertineant, & in quacumq; categoria, quæ quibus cōmuniōra sint, aut minus communia.

De oppositis. Cap. 17.

SED quoniam in hac categoriarum tractatione sæpe contrariorum meminimus, restat ut contrariorum naturam ut cunq; explicemus, et amplioris doctrinæ causa reliqua oppositorum genera persequamur. Ea igitur quæ opponuntur, vno e quatuor modis dicuntur opposita, ut pote aut relatiue, aut contrariè, aut priuatiue, aut contradictoriè ^a. Relatiue opposita sunt, quæ quicquid sunt oppositorum esse, aut aliquo alio modo ad illa dicuntur: ut pater, & filius, & duo similia. Nam pater dicitur filij pater: & filius patris filius: hoc verò simile, dicitur illi simili simile, &

Præd. 10.

^a Præd. 10.Relatiua
opposita.

Cōtraria. & illud huic. Contrariè opposita sunt ipsa contraria. Contraria verò dicuntur ea, quæ sub eodem genere maxime distant, & eidem subiecto vicissim insunt, nisi eorum alterum insit à natura: b vt scientia, & error, virtus, & vitium; calor, & frigus candor, & atror. Nam sub habitu, quod est genus quoddam qualitatis, maxime distant tum scientia, & error, tum etiam virtus, & vitium: sub patibili autem qualitate tum calor, & frigus, tum candor & atror. Hæc item vt patet, in eodẽ subiecto inhaesionis vicissim insunt, cum mutuò ab eodem se expellant. Ad-ditum est, Nisi eorum alterum à natura insit, quia in locũ eius, cui à natura determinatum, & quasi præscriptum est, vt insit, non potest alterum succedere: quæ ratione nec ignis frigere potest, nec cygnus esse niger, nec coruus albus, nec saxum molle, quippè cum hæc omnia alterũ ex contrarijs naturæ præscripto sibi vendicent. Iam verò cōtrariõrum, quædam immediata sunt, quædam mediata. Immediata dicuntur, quorum alterum necesse est inesse proprio subiecto, vt sanitas, & morbus cōparatione animalis.

Cōtraria;
immedia-
ta.

Mediata verò, quorum neutrum necesse est inesse proprio subiecto, nisi alterum naturâ insit. Ut albus color, ac niger cōparatione corporis misti & virtus, ac vitium cōparatione hominis. Dantur enim media inter huiusmodi contraria, quibus affecta esse possunt propria contrariorum subiecta remoto utroque cōtrario. Quæ quidem media partim nominata sunt, vt flauus color, & fuscus inter candorem, & nigrorem: partim nomine carent, vt quod inter virtutē, & vitiositatē interiectum est, quo affectos dicimus homines naturâ amentes. Sed quæ media nomine carēt, negatione extremorum nominari possunt: vt si dicas, id quod nec probitas, nec vitiositas est, medium esse inter virtutem, & vitium.

Priuatiuè opposita sunt habitus, seu forma, & priuatio formæ. Nomine habitus, siue formæ intellige quicquid modo aliquo rei adheret, vt aspectus oculis, auditus auribus, locutio linguæ lumen aëri, pilicapiti, vestis corpori. Priuatio verò pressè, ac propriè sumpta est negatio eiusmodi formæ in subiecto naturâ apto, & in tempore à natura constituto vt for-

Mediatio

Mediatio
nominata.
Mediatio
nominata
est.

Priuatiuè
opposita
Habitus

Priuatiuè

ma in sit: cuiusmodi sunt cæcitas, surditas, mutum esse, tenebrosum, caluū, nudum. Dixi in subiecto natura apto, quia negatio formæ in subiecto suapte natura minimè apto, non est propriè priuatio. Vnde nō dicimus lapides cæcos, surdos, aut mutos, quia naturā non sunt apti vt videant, audiant, aut loquantur. Ad didi. Et in tempore à natura constituto vt forma in sit, quia subiectum ante id tēpus, quo à natura constitutum est, vt habeat formā, non propriè dicitur illa priuatum.

Plin. de uat. hist. li. 8. cap. 40. Vnde fit vt catulus ante septimū diem, quò minimum à natura constitutum est vt oculos aperiat, non fit appellāndus cæcus: nec puer ante septimū annū si mente non utatur, demens dicens est, quia tū primum ferè præscriptū est à natura vt mente, ac ratione utatur. Priuatio verò duplex est, altera, à qua nō potest fieri naturaliter, ad habitum regressus, vt cæcitas, caluitiū: altera à qua naturaliter fit regressus, vt tenabræ, nuditas, & alia huiusmodi. Quæ omnia paululum animaduertenti perspicua sunt.

Duplex priuatio. Contradictoriè opposita dicuntur, inter quæ comparatione cuiusque nullum datur

tur medium, id est, quorum alterum de
 quouis siue ente, siue nō ente dicatur ne-
 cesse est. Exempla sunt homo, nō homo;
 lapis, non lapis: album, non album.
 Nam æquus chimæra, & quicquid aliud
 modo aliquo esse, aut fingi potest, est ho-
 mo, aut non homo: lapis, aut non lapis,
 album, aut non album: & ita in cæteris;
 id quod in superioribus oppositorum ge-
 neribus nequaquam accidit. Equus enim,
 ut vno exemplo rem intelligas, nec est
 dominus, nec seruus, nec ite virtute præ-
 ditus, aut viciositate, nec rursus loqui
 potens, aut mutus.

Hæc de coactione, ac dispositione nomi-
 num, & verborum in decem categorias.
 Eset autem proxime agendum de usu
 nominum, quem Iuniores suppositione
 terminorum appellant, nisi commodius
 videretur hanc, & quasdam alias nomi-
 num affectiones ad eam partem differre,
 in qua de eludendis sophistarum captio-
 nibus differendum est. ^d Quia propter ^{ad lib. 8.}
 institutum ab initio ordinem tenentes ^{a cap. 19.}
 iam de oratione dicamus.

116 INSTIT. DIALEC.
INSTITUTIONVM
DIALECTICARVM
LIBER III.

Quid sit oratio. Caput. I.

RATIO est vox **A**
ex instituto significans, cuius aliqua pars significat separationem: ut Socrates est Philosophus, Socrates sapiens, Omnis homo, Liber Ari

stotelis & cetera huiusmodi voces aliquo nexu grammatice copulate. Nam multe dictiones nulla constructione grammatice coniuncte, ut Cælum, Terra, Lapis, Linguæ, ut nullo modo sunt una vox, sic nullo modo sunt oratio. Posteriori definitionis parte rei iunguntur nomen & verbum, & alie simplices voces significantes ex instituto, quia nulla pars eiusmodi vocum significat separatim in ipsa totius vocis structura: ac in compositione orationis semper aliqua pars significat, Quod non
sic

sic intelligas, quasi vna sola orationis pars
 debeat separatim significare, aut qđ vna
 saltē. omnes enim dictiones, quę assumū
 tur ad orationē construendā, significātes
 esse debeat, si verum est quod Dialectici
 asserunt, Significationē totius orationis
 constari ex significationibus partiū, hoc
 est, dictionum, ex quibus oratio cōstitui
 tur. Sed ideo id Aristotelē dixisse in-
 tellige, vt orationem a nomine & verbo
 distingueret: ad quod sanē discrimen cō-
 stituendū satis est, si vna tantū orationis
 pars per se significare cōcedatur, ad quā-
 do nulla nominis, aut verbi pars separa-
 tim significat. Itaq; licebit dicere oratio-
 nem esse multarū dictionū, ex instituto
 significantium comprehensionē. Aduer-
 te tamē duobus modis orationem cōpo-
 ni posse ex dictionibus per se significanti-
 bus in ipsa, altera explicitē siue expressē
 vt si dicas, Nullus homo, Nulla res, In om-
 ni loco, In omni tempore: altero impli-
 citē, seu virtute, vt si dicas, Nemo, Nihil,
 Vbiq;, Semper. Nam & si hęc posteriores
 voces expressē nō cōstant eisdē partibus
 quibus superiores, tamen quia idem om-
 nino, atq; illę significant totidēq;, quod

Significa-
 tio totius
 orationis
 constatur
 ex signifi-
 cationib⁹
 partium.

Duplex cō-
 positio o-
 rationis.

illæ conceptus in animo imprimunt, virtute eisdem partibus constare dicuntur. Quam quã igitur voce nõ sunt orationes, significatione tamen orationes censendæ sunt, ac proinde simpliciter orationes, nisi cum earum aliqua imprimat in animo simplicem conceptum, quod supra diximus nonnunquã accidere in verbo Nihil. Causa huius rei est, quia apud dialecticos significationis potius, quã vocis, ratio habenda est, tunc enim fit, ut oratio, quæ multos habet sensus, qualis est illa, Aio te ~~Et~~ Romanos vincere posse, simpliciter nõ sit oratio, sed orationes, quemadmodum nomen quod multa significat, ut Gallus, nõ est simpliciter nomen, sed nomina, ut supra diximus. Itaq; omnia hæc propterea asserimus, quia iudicamus in oratione, & partibus eius, significationem magis, quam vocem, esse spectandam.

De perfectis, & imperfectis orationibus. Cap. 2.

Orationum porrò quædam perfectæ sunt, quædam imperfectæ. Perfecta oratio est, quæ integram sententiam declarat; ut Deus est summum bonum. Imperfecta

Lib. 1. r.
cap. 30.

And. D.
electicov
significa-
tionis po-
tius, qua
vocis ra-
tio habe-
tur.

Oratio
multos ha-
bens sen-
sus nõ est
simplici-
ter oratio
sed ora-
tiones.

Oratio p-
fecta.

perfe-

perfecta, quæ nō declarat integram sententiam. Ac imperfecta quidem duplex videtur esse. Quædam enim imperfecta, & quasi mutilam sententiam significat, ut sic vos non vobis, Deum timere, Si timuerimus Deū, & aliæ huiusmodi, quibus auditis aliquid ultra expectamus. Quædam verò nullam sententiam significat, etiam imperfecta, & truneatam: ut Animal rationale, Quantitas continua, Liber Aristotelis, Tractatio de oratione, & aliæ huius generis, quas cum aliquis profert, non videtur eo sermonis genere significare se ulterius velle progredi. Significant enim huiusmodi orationes more nominum, & verborum, quæ, ut ait Aristoteles, eam intelligentiam imprimunt in animo, ut quia audit quiescat. Priores constât verbis, aut coniunctionibus, alijsuè particulis, quarum vis non finitur in ea tantum oratione, quæ profertur: posteriores ferè nomine substantiuo, & adiectiuo, aut casu recto, & obliquo. Quia enim adiectiuum in suo substantiuo finitur ac terminatur, & sæpe vis obliqui in suo recto non suspendunt huiusmodi orationes animum

Imperfecta.

Duplex imperfecta.

xperi. 30

audientis, quemadmodum nec nomen per se aut verbū, vt Aristoteles de verbis, a: nominibus ait. Perfectarū autem aliæ sunt optatiuæ, vt, O mihi præteritos reterat si Iupiter annos. Aliæ interrogatiuæ, vt Sed vos qui tandem? quibus aut venistis ab oris? quous tenetis iter? Aliæ de precatiue vt Parcite Dardanidæ det, precor, hostibus vni. Aliæ imperatiuæ, vt Disce puer virtutem ex me, verūq; laborem, fortunam ex alijs. Aliæ enunciatiuæ, vt, Vulgus amicitias utilitate probat. At verò ex perfectis orationibus de solis enunciatiuis (quæ tum enunciationes, tum effata, tum pronuntiata, sæpè etiam propositiones dicuntur) agit Dialecticus ceteris omisis, quoniã ad Oratores & Poetas pertinent. *b* Nam quod interrogatiuas non omnino rejicit, *c* id propterea facit, vt à respōdente obtineat enunciationes, quibus id, quod vult, illi persuadeat.

*De enunciacione, & diuisione eius
in simplices, & coniunctas, &
simplicium in absolutas, &
modales. Caput. 3.*

Eaua-

Optatiuæ.

Interrogatiuæ.

De precatiue.

Imperatiuæ.

Enunciatiuæ.

Ex p. 6. orationibus sola enunciatiua tri-
stat Dialecticus.

b Et docet Arist.

8. peri. 4.

c Vt patet.

1. Post. 9.

& 1. Top.

8. & toto

scilicet 8. 11.

1. Top.

- A** **E** Nunciatio igitur est oratio perfecta, quæ verum aut falsum significat, ut Deus est summum bonum, Si Deum videris omnium honorum copia triseris: quæ propositiones sunt veræ. Item, id, quod honestum est, non est per se expitibile, Si omnes mundi thesauros possederis, verè felix eris: quæ sunt falsæ. Ea dicitur enunciatio vera, quæ significat id, quod est, esse, aut, quod non est non esse falsa vero, quæ significat id, quod est, non esse, aut id, quod non est esse. Porro enuntiationum quedam sunt simplices, quedam coniunctæ. Simplicium, aliæ sunt absolute, quæ vocantur de inesse, aliæ modales.
- B** Enunciatio simplex est, quæ vnum de vno enunciat, siue illud vnum sit simplex, siue ex multis compositum, ut si dicas, Homo est animal, Homo est animal rationale, Homo iustus est prudens, Homo probus est simplex, & prudens, Enunciatio coniuncta, quam Aristoteles coniunctione vnam, alij hypotheticam vocant, est quæ ex simplicibus coniunctione aliqua nequitur ut, Si dies est lux est. In quarum numero etiam illæ ponendæ sunt quæ constant ex orationibus, quæ facile ad
- a
1. peri. 4.
Vera &
falsa enū
ciatio ex
4. Met. 7.
tex. 27.
Diuisio e-
nūciatiōis
ex. 1. peri.
4.
Simplicis
diuisio, ex
1. peri. 2.
Enunciatio
coniuncta
seu hypo-
thetica
quæ sit ex
1. peri. 4.

ad simplices reuocari possunt: vt Si dies esset, lux esset. Huiusmodi enim coniu-
ctæ enunciationes, si non actu, certe po-
testate. ac virtute ex simplicibus compo-
nuntur. Enunciatio absoluta est ea, quæ
absolutè significat aliquid inesse, aut non
inesse alicui: vt Homo est animal, Ho-
mo non est lapis. Modalis verò est, quæ
quo modo aliquid alicui insit, aut non
insit pronunciat: vt Homo necessariò est
animal, Homo necessariò non est lapis,
Hominem esse animal est necessarium,
Hominem non esse lapidem est necessa-
rium. Nos igitur hunc ordinè sequemur,
vt primùm de absolutis, deinde de mo-
dalibus, ad extremum de coniunctis enu-
ciationibus dicamus.

*De qualitate, quantitate, & materia ab-
solutarum enunciationum. Cap. 4.*

TRia potissimùm spectanda sunt in
absolutis enunciationibus, qualitas, A
quantitas, & materia. Qualitas earum
duplex est: essentialis, & accidentalis.
Qualitas essentialis est coniunctio præ-
dicati cum subiecto. Accidentalibus vero,
est veritas, falsitas, & cætera coniunctio-

Enuncia-
tio abso-
luta, seu
de inesse.
Modalis.

Qualitas
essentia-
lis.
Qualitas
acciden-
talis.
Quantitas.

nis

Bnis accidentia. Quantitas est extensio, aut vnitas numeralis earum rerum: pro quibus subiectum sub prædicato accipitur. Sæpe enim accipitur pro multis, idq; pluribus modis, vt si dicas, Omnis homo est disciplinæ capax, Aliquis homo est iustus: siquidem subiectū prioris enūciationis pro omnibus omnino hominibus copulatiuè sumitur, posterioris autē pro ijs tantū, qui existunt, idq; di iunctiuè, vt extremo lib. patebit. ^a Sæpe etiā sumitur pro vna re tantū, vt si dicas, Hic homo est iustus. Materia huiusmodi enūciationū est habitudo seu affectio prædicati ad subiectū, quæ in quibusdam est necessaria, vt in hac, Homo est animal: in alijs vero contingēs, aut impossibilis, vt mox patebit ^b, eūde enunciationibus ex materia necessaria contingenti, & impossibili dicemus.

Varia genera absolutarum enunciationum caput. 5.

AENunciationes igitur absolute multis diuisionibus apud Aristotelem dispartuntur. Primum ^a in affirmationes, & negationes: deinde ^b in vniuersales,

Cap. 30.
&c.

Materia.
D. Tho.
1. peri.
lect. 13.

Cap. 5.

^a
1. Peri. 4.
^b
1. Peri. 5.

e^r Partim sales, particulares, indefinitas, & singula
 3. peri. 8. res: postea e in necessarias, contingentes,
 partim 2. & impossibiles: rursus d. in finitas, & in-
 libi sape. finitas, ad extremum e in eas, quæ con-
 d. stant subiecto, & prædicato simplici, &
 3. peri. 2. in eas quæ constant utroque, aut altero,
 e. coniuncto.
 2. peri. 2.

Affirma- Absoluta affirmatio, est absoluta alicui⁹ A
 tio. de aliquo enūciatio f, id est, oratio, qua
 f. aliquid alicui absolute tribuitur, ut Ho-
 2. peri. 4. mo est animal, Homo est lapis: Negatio
 Negatio vero est alicuius ab aliquo absoluta enū-
 ibidem. ciatio, id est oratio, qua aliquid ab aliquo
 absolute remouetur, ut si dicas, Homo nō
 est lapis Homo nō est animal Hæc diui-
 sio dicitur secūdam qualitatem essentialē,
 quia fit ratione copulæ, coniunctionis uē
 prædicati cum subiecto, quæ quidem est
 essentialis forma enunciationis.

Vniuersa Enūciatio vniuersalis est, cuius subiectū B
 lis ex. 1. notatur signo vniuersali, ut Omnis ho-
 peri. 5. & mo est animal. Signa vniuersalia aut sūt
 1. prio 1. vniuersalia ōnino, ut Omnis, Nullus, Qui
 Signa vni- libet: aut ad certū vsq; numerū ut Vterq;
 uersalia. Neuter, & si quæ sunt alia huiusmodi.

Particula Enunciatio particularis est, cuius subie-
 ris. ctum notatur signo particulari, ut Ali-
 quis

quis homo est grammaticus. Signa parti-
cularia, aut sunt absolute particularia, vt
Quidam, Aliquis : aut particularia ex
certo numero, vt Alter.

i Ex eodē
loco.

Signa par-
ticularia.

C Aduerte tamē signa absolute vniuersa-
lia preposita negatione fieri particularia,
& absolute particularia eadē præfixa fieri
vniuersalia. Nam Nō omnis, & Nōnullus
sunt particularia : Non quidam autē, &
Non aliquis sunt vniuersalia, vt ex æqui-
pollentia enunciationum intelliges &.

Negatio
preposita
signo mu-
tat eū in
quantita-
tiua.

D Enunciatio indefinita est, cuius subiectū
pro multis rebus acceptum nullo notatur
signo, vt Homo est grammaticus, Homo
est rationis particeps. Enunciatio singu-
laris est, cuius subiectum accipitur pro
vna tantum re singulari, vt Socrates est
philosophus, Hic homo est philosophus.
Filius Sophronisci est philosophus. Ad
hoc genus reuocantur enunciationes illæ
quarum subiecta accipiuntur pro re-
bus communibus præcisè, vt Homo est
species. Nam cum earum subiecta, non
accipiantur pro multis, fieri non potest,
vt sint vniuersales, aut particulares, aut
indefinitæ. Reuocandæ sunt igitur ad sin-
gulares, quarum etiam subiecta non pro
multis

g
Ca. 7. hu-
ius libri.
Indefini-
ta.
Ibidem.
Singula-
ris.
Ex i. peri-
s.

Enuncia-
tio ex sub-
iecto com-
muni præ-
cisè acci-
pto.

multis accipiuntur. Hæc diuisio enunciat
tionis dicitur secundum quantitatem, quia fit
secundum numerum earum rerum, pro quibus
accipiuntur subiecta enunciationum.

Necessaria. Enunciatio necessaria est, quæ ita est vera, **E**
vt falsa esse non possit, vt Homo est animal
Cygnus est candidus. In hoc genere poni
solent omnes affirmatiuæ ex materia necessaria,
seu naturalia, & omnes negatiuæ
ex materia impossibili, seu remota, de quibus
mox dicemus. Neque enim idem est
enunciationes constare ex materia necessaria,
aut impossibili, atque esse necessarias,
aut impossibiles. Id tamen quod diximus,
quod quidem atinet ad enunciationes ex
materia necessaria, tum verum est, cum
predicatum non minus late patet, quam
subiectum. Nam si predicatum fuerit angustius,
fieri poterit, vt affirmatiua sit
falsa, vt si dicas, Omne animal est homo,
Omne animal est disciplina capax, quæ
quidam sunt ex materia necessaria, vt ita
tunc patebit. ¶ Enunciatio contingens est, **E**
quæ cum necessaria non sit, potest tamen
vera esse, seu, Quæ & vera, & falsa esse potest,
vt Homo est grammaticus, Homo
non est grammaticus. Huiusmodi sunt

omnes

Necessaria.

Ex 1. Met.
3. tex. 6.

Que nã
ad necess
sariarum
genus per
tineant.

Cõtingens
Ex 1. pri.
22.

Omnes enunciationes ex materia contin-
genti, quas statim explicabimus. Enun-
ciatio impossibilis est, quæ ita est falsa,
vt vera esse nõ possit, vt Homo est lapis,
Cygnus non est albus. Huiusmodi esse
dicuntur omnes affirmatiuæ ex materia
impossibili, & omnes negatiuæ ex mate-
ria necessaria. Id quod in ijs, quæ constant
materia necessaria tunc verum esse intel-
lige, cum prædicatum non est angustius,
quam subiectum. Si enim minus late pa-
teat quam subiectum, poterit esse neces-
sariæ, vt dicas, Quoddam animal non
est homo, Quoddam animal non est dis-
ciplinæ capax. Hæc diuisio fit se cundum
aptitudinẽ enunciationis ad veritatẽ, &
falsitatẽ. Sed quia hæc aptitudo nascitur
ex materia enunciationis explicadæ sunt
hoc loco enunciationes cõstantes ex ma-
teria necessaria, cõtingenti, & impossibili.

G Enunciatio ex materia necessaria, seu
naturali est, cuius prædicatum nõ potest
non conuenire subiecto, vt Homo est ani-
mal, Homo nõ est animal, & omnes om-
nino, in quibus superiora de inferioribus
siue affirmantur, siue negantur: aut differẽ-
tiæ de reb⁹, quas cõponunt: aut proprietates

Impossibi-
bilis.

Quæ ad
genus im-
possibili-
tatem per-
tinetre di-
cantur.

Enunzia-
tio ex ma-
teria ne-
cessaria.
Presi⁹ D.
Th. 1. peri-
lect. 13.

de

de ijs subiectis, quorum naturas cōsequuntur, vel de superioribus subiectis: aut accidentia in separabilia de rebus, a quibus separari nequeunt: aut contra hoc est inferiora de superioribus &c. ordine conuerso. Omnes enim huiusmodi prædicationes siue affirmet, siue negent siue in materia necessaria, & naturali, quamquam non omnes sunt naturales, seu directæ vt patet ex supradictis b. Enunciatio ex materia contingenti, est, cuius præ-

b
Lib. 2. c. 2.
Ex materia
ria contin
genti. De
qua latius
Diu^o Th

Lati^o etiã
sumpta est
p^redicatio
contingens
lib. 2. c. 2.
Ex mate-
ria impos-
sibili, de
qua præ-
fatus D. T.

In defini-
tione, qua ra-
tione ide
qualecūq; qd
particula
des.

dicatum & conuenire, & non conuenire subiecto potest, vt Homo est grāmatic^o, Homo non est grāmaticus & omnes omnino in quibus accidens separabile de re cuius est, accidens siue affirmatiue, siue negatiue prædicatur. Enunciatio ex materia impossibili, seu remota, est, cuius prædicatum non potest conuenire subiecto, vt Homo est lapis, Cygnus est niger. Dicitur autem hæc diuisio secundum materiam, quia fit secundum habitudinem prædicati ad subiectum, quam diximus materiam enunciationis.

Illud autem prætermittendum non est, enūciationes in definitas, tum ex modo significandi suo, tum etiam ratione ma-

teris

teriz contingitis, cum ea constant, idē
valere atque particulares. Vtraq; de cau-
sa Hæc enunciatio, Homo est iustus, iu-
dicatur nil differre ab hac, Quidam ho-
mo est iustus, & ita reliquæ. Verum quod
addi solet, Indefinitas ex materia neces-
saria, & impossibili idē valere ratione ma-
teriz atq; vniuersales, & si quod eas, quæ
constant materia impossibili verum esse
videatur, in reliquis tamen mihi nō pro-
batur. Hæc siquidem sunt ex materia ne-
cessaria, Animal est homo, Animal non
est homo, Animal est disciplinæ capax.
Animal non est disciplinæ capax, & aliæ
similes, vt diximus, quæ tamen nō iudi-
cantur idem valere atq; vniuersales. Con-
ceduntur enim simpliciter quasi particu-
lares. Sed qui illud dicunt, nō existimant
eas esse ex materia necessaria, quia præ-
dicata minus latē patēt quam subiecta:
quod tamen nihil refert, vt alibi docebi-
mus, & si aliquando re minus diligēter
perspecta aliquid referre putauerimus.

L Enunciatio finita est, cuius nomina
omnia, siue categoremata sunt finita, vt
Homo est iustus. Infinita verò, cuius ali-
quod categorema est infinitū, vt Homo

Num in-
definitæ
ex mate-
ria neces-
saria, &
impossibi-
li idē va-
leant atq;
vniuersa-
les.

Finita est
2. pers. .
Infinita.
Ex codicem
10. 9.

I est

est nō iustus, Non homo est lapis, Socrates est homo non iustus. Quod si dixeris Socrates est seruus nō iusti non erit enūciatio infinita, quia illud Non iusti non est categorema.

*Ex cōiun-
ctio extre-
mo.*

Enunciatio ex coniuncto extremo est, cuius aut subiectum, aut prædicatū, aut utrunq; per se est vnum quid ex multis

*Elicitur
c. 2. p. 0
p. 2.*

categorematis coniunctum, vt Socrates est homo iustus, Homo iustus est sapiēs, Homo iust⁹ est simplex & prudēs. Quod si dicas, Socrates est simplex, prudens, nō erit enunciatio ex coniuncto extremo, quia categoremata, quæ prædicantur, nullo nexu iunguntur, vt sint vnū prædicatum: ex quo sequitur vt non efficiant enunciationē vtiā simplicē, sed plures.

*Ex simpli
ei extre-
mo.*

Enunciatio ex simplici extremo est, cuius nec subiectū, nec prædicatū ex multis iungitur categorematis, vt Socrates est sapiens, Socrates philosophatur. Hæc de varijs generibus absolutarum enunciationū, nunc de earum oppositione, æquipoſſentia, & conuersione dicamus.

De oppositione absolutarum enunciationum. Caput 6.

A **O**ppositio, ut in absolutis enunciationibus, cernitur, ex duarum absolutarum enunciationum eodem subiecto, predicatoq; contrarium, repugnantia secundum affirmationem, & negationem, ut si dicas; hic homo est iustus. Hic homo non est iustus. Porro enunciationes oppositæ si fuerint universales, erunt contrariæ ut Omnis homo est iustus, Nullus homo est iustus. Earum hæc est conditio, ut simul veræ esse non possint, quanquã possint esse simul falsæ, siue in materia contingenti, ut patet in tradito exemplo, siue in necessaria, ut si dicas omne animal est disciplinæ capax. Nullum animal est disciplinæ capax. Si autem fuerint particulares, dicentur sub contrariæ, ut Quidam homo est iustus. Quidam homo non est iustus. Harum conditio est, ut falsæ simul esse non possint, quanquã possint esse simul veræ, siue in materia contingenti, ut in hoc eodem exemplo cernis, siue in materia necessaria ut si dicas, Quoddam animal est capax disciplinæ, Quoddam animal non est capax disciplinæ. Idem quoque dices deinde finitis spectata earum significanti figura. Si verò altera fuerit universalis,

Oppositio absoluta
Ex 1. p. 113. & 60

Contrariæ

Conditio contrariorum.

Sub contrariæ
Conditio sub contrariorum.

Oppositio indeterminate

Contradictories.

Conditio
contradi-
centium.

Opposi-
tio enun-
ciationū
ex subie-
cto cōmū-
ni præcisè
sumptō.
Nūc autē
ut cōtra-
dictiois
alteri pa-
rs sit vera
altera fal-
sa.

Subalter-
na.

altera particularis, vel utraq; singularis, erunt contradicentes, siue contradicentioria, ut Omnis homo est iustus. Quidam homo non est iustus, Nullus homo est iustus, Quidam homo est iustus, Socrates est iustus, Socrates non est iustus. Harum conditio hæc est, ut nec simul veræ, nec simul falsæ esse possint. Idem dices de ijs, quarum subiectum accipitur pro eadem re cōmuni præcisè, ut si dicas, Homo est species, Homo non est species. Si quis autem quærat num in quavis cōtradictione altera ex contradicentibus sit vera, altera falsæ, occurrendum est, ita rem habere, præterquam in contradictionibus futuri contingentis, ut si dicas Hic homo morietur cras, Hic homo non morietur cras. Neutra enim ex his duabus enūciationibus determinate, vera est, aut falsa: id quod de cæteris huiusmodi dicendum est. Sed hæc quæstio alium locum desiderat ampliores. Addunt multi quartum oppositionis genus, quod vocant subalternarum: duarum inquam enūciationum affirmantium, aut negantium idē de eodē, ita tamē ut quod altera affirmat in totū, altera affirmet in partem: que

pro-

propterea dicuntur subalterna quod altera subaltera collocetur: cuiusmodi sunt hæ duæ enunciationes, Omnis homo est iustus. Quidam homo est iustus, nem haec

C Nullus homo est iustus, Quidam homo non est iustus. Verum huiusmodi enunciationes non rectè dicuntur oppositæ, quia non repugnât inter se secundû affirmationem, & negationem. Accedit eò quod nec etiam secundum veritatè, aut falsitatem. Nam ex veritate vniuersalis, quæ vocatur subalternans cõcluditur veritas particularis: & ex falsitate particularis, quæ dicitur subalternata, concluditur falsitas vniuersalis, quod in eisdem exemplis facile est cernere. Cum igitur absurde videatur dici, eas enunciationes esse oppositas, quæ nec secundum veritatè, nec secundû falsitatè repugnât. immo vero ita sunt affectæ vt altera alteram secû trahat, efficitur vt hac quoq; ratione subalternæ nō sint in oppositis numerandæ. Quin etiâ subcontrariæ, si ppriè de oppositione, eiusq; conditionibus loquendû est, nō sunt in oppositarû numero ponendæ, tû quia altera non verè negat, quod altera affirmat tum etiam quia non est

Subalternans, t. o. fac oppositæ.

Conditio subalternarum.

Sub contrarias nō esse propriè oppositas.

proprie oppositio nis cōluta repugnans
 etiā secundū fallitatem, sed secundū veri-
 tatem. Quo fit vt Aristoteles secundo li-
 bro de prior resolutione merito dicat,
 subcontrarias enunciationes non esse re-
 uera oppositas, sed voce duntaxat: Hæc
 omnia cernas in hæc figura.

2
 Cap. 11.

Subalternans. Subalternans.
 Omnis homo est iustus. Contrariæ. Nullus homo est iustus.

Subalternans.

Contrariæ

dicentes.

Contrariæ

dicentes.

Subalternans.

Quidā homo est iustus. Subcontrariæ. Quidā homo nō est iustus.
 Subalternata. Subalternata.
 Socrates est iustus. Contrariæ. Socrates non est iustus.

*De æquipollentia enunciationum
 de inesse. Caput. 7.*

Æquipol-
 lentes que
 lue.

Æquipollentes, & æquiuallentes dicū-
 tur hoc loco, enunciationes absolutæ
 constantes eodē subiecto, eodēq; præ-
 dicato quæ vna quidem, aut altera nega-
 tione differunt, sed tamen idē valent,
 se seq. mutuō inferunt vt hæc duæ, Om-
 nis homo est iustus, Non quidā homo nō
 est

est iustus. Quoniam igitur huius rei cogni-
tio non parum conducit ad exponendas ob-
curiores enūciationes, notanda sunt hæ
regulæ. Prima Negatio præposita subie-
cto cuiusq; enūciationis, & signo, si signum
habet efficit eam æquipollentem cōtradictio-
ri. Hac regula iudicabis has enūciatio-
nes idē valere, Nō omnis homo est iustus,
Aiquis homo nō est iustus, quia, nisi præ-
posuisses negationē subiecto prioris, esset
proculdubio cōtradictor. Eadem quoq;
arte iudicabis has esse æquipollentes, Om-
nis homo est iustus, Non quidam homo
nō est iustus, Socrates est iustus, Non So-
crates non est iustus, & sic ceteras huius-
modi. Secunda. Negatio postposita sub-
iecto enūciationis vniuersalis efficit eam
æquipollentem cōtrariæ. Hac regula iudica-
bis has esse equipollentes Omnis homo nō
est iustus, Nullus homo est iustus, & has
Omnis homo est iustus, Nullus homo nō
est iustus. Eadē ratio est in subcontrariis
vt patebit experiēti Tertia. Negatio præ-
posita, & postposita subiecto enūciatiōis
vniuersalis, aut particularis, reddit eam
æquivalentem subalternæ. Hoc documēto
intelligimus, has enūciatiōes idē valere,

Prima res-
gula.

Secundæ

Tertiæ.

omni

I iij

Non

Non omnis homo non est iustus, Quidam homo est iustus, & has Nullus homo est iustus, Non aliquis homo est iustus. Quam enim in hac secunda complicati-
one non videas subiectum posterioris e-
nunciationis habere negationem præpo-
sitam, & postpositam, sed solum præpo-
sitam tamen quia enunciatio subalter-
nata priori ita habet, Aliquis homo non
est iustus, negatione nimirum postposita
subiecto non fuit negatio iterum postpo-
nenda, sed potius tollenda. Nam idem ef-
ficies negationem positam auferendo,
atque non positam ponendo. Id quod in
cæteris regulis diligenter obseruabis. Has
omnes regulas comprehendunt Dialecti-
ci, hoc versu.

Nota.

D. Tho. Præ contradic, post contra, præ, postq; subalter.

opusculo.

48 de enū

ciatione.

cap. 9.

Cuius hic est sensus, Præposita nega-
tio efficit vt contradictoriæ idem valeat;
postposita verò, vt contrariæ, præposita
denique, ac postposita, vt subalternæ.

Quarta.

Quarta. Vniuersalis enunciatio a quipol-
let aggregationi omnium suarum singu-
larium: vt hæc, Omnis homo est iustus,
huic orationi, Hic homo est iustus, & hic
homo

homo est iustus, & ita ceteri: item hæc, Nullus homo est iustus, huic, Hic homo non est iustus, & hic homo non est iustus: & ita ceteri. Quinta. Particularis enūciatio æquipollet disiunctio omniū singularium: vt hæc, Aliquis homo est iustus. huic orationi, Hic homo est iustus, aut hic homo est iustus, & sic ceteri: & hæc, Aliquis homo non est iustus, huic, Hic homo non est iustus, aut hic homo non est iustus, & ita ceteri desinunt.

Quinta.

De conuersione absolutarum enūciationum Caput. 8.

A **C**onuersione seu reciprocatione, vt hoc loco sumitur, est commutatio extremorum enūciationis seruata qualitate, & veritate vt si dicas, Nulla scientia est virtus, igitur nulla virtus est scientia. Enūciatio cuius extrema cōmutantur dicitur conuersa: quæ autem fit ex commutatis extremis, dicitur cōuertens. Seruare qualitatem, est efficere conuertentem affirmatiuam ex conuersa affirmatiua, & negatiuam ex negatiua. Seruare veritatem est efficere ex conuersa vera veram conuertentem. Est autem triplex

Conuer.
sio quid.
fit ex A-
lexand.
Aphrod.
ad 1. Pri. 2
Cōuersa.
Cōuertēs

Triplex conuersio, simplex, per accidens, & per cō
 s. u. r. t. r. ap. positionem. Conuersio simplex, quæ
 etiam in terminis appellatur, est conuer-
 Ex .pri sio, in qua seruatur eadē quantitas, nulla
 2 .v. t. op. que alia particula adicitur: quo pacto
 3. Conuersio conuertuntur vniuersalis negatiua, & par-
 simplex. ticularis affirmatiua: vt si dicas, Nullus
 homo est lapis, ergo nullus lapis est ho-
 mo, Quidam homo est albus, ergo quod-
 dam album est homo. Hoc genere cōuer-
 sionis nec vniuersalis affirmatiua, nec par-
 ticularis negatiua conuertuntur, quia si
 has epunctiones hoc conuersionis ge-
 nere volueris conuertere, dabis conuer-
 siones veras, & conuertentes falsas. vt si dicas,
 Omnis homo est animal, igitur omne
 animal est homo, Quoddam animal non
 est homo, igitur, quidam homo non est
 animal. Conuersio per accidens, quæ a-
 Conuer- sio nomine dicitur in parte est conuer-
 sio per ac- sio, in qua mutatur quantitas: quo pacto
 cidens. conuertuntur enuntiationes vniuersales
 tum affirmatiuæ, tum negatiuæ, vt si di-
 cas, Omnis homo est animal, igitur
 quoddam animal est homo, Nullus ho-
 mo est lapis, igitur quidam lapis non est
 homo. Non cōuertūtur autem hoc pacto
 enun-

Conuerſiones particulares, quia ſe-
 piſſime in hoc progreſſu non ſerua-
 veritas, vt ſi dicas, Quidam homo eſt
 albus, igitur omne album eſt homo,
 Quidam homo non eſt grammaticus,
 igitur nullus grammaticus eſt homo: quo
 fit vt earum reciprocaſiones non cõ-
 prehendantur in definitione conuerſionis.
Conuerſio per contrapositionem eſt con-
 uerſio, in qua & ſeruaſur eadẽ quantitas,
 & additione negationũ ex finitis extre-
 mis ſimplicibus ſunt infinita: quo pacto
 conuertũtur vniuerſalis affirmatiua, & par-
 ticularis negatiua, vt ſi dicas, Omnis ho-
 mo eſt animal, igitur omne non animal
 eſt non homo, Quoddam animal non eſt
 bellua, igitur quoddam non bellua non eſt
 non animal. Mandantur hæc memoriæ
 hoc vno diſticho.

Feci ſimpliciter conuertitur, Fua per acci:
 Aſt O per contra, ſic fit conuerſio tota,

In quo quidem quatuor illæ voces Feci,
 Fua Aſt, & O cõtinent quatuor vocales,
 quarum A, ſignificat vniuerſalem affir-
 matiuam, F, vniuerſalem negatiuam, I,
 particularem affirmatiuam, O, parti-
 cula-

Cur non
 conuertatur parti-
 cularis in
 vniuerſalem.

Cõuerſio
 per con-
 trapoſiti-
 onem.
 Ex a. top.
 vbi Ari-
 ſtotel. tra-
 dit confe-
 queſt am
 e conuer-
 ſio elicitur
 hic re-
 ciprocaci-
 onis
 modus.

eularem negatiuam. Reliqua sunt pers-
 picua ex dictis. Atque hæc dicta sunt de
 conuersione enunciationum cōstantium
 utroque extremo communi, quas solas
 Aristoteles in tradendis conuersionibus
 spectauit. Quod si enunciationes cōstent
 utroque extremo singulari, dicendum est,
 illas, siue affirmatiuæ sint, siue negatiuæ
 conuerti simpliciter, ut si dicas, Socrates
 est hic philosophus, igitur hic philoso-
 phus est Socrates, Socrates nō est Plato,
 igitur Plato non est Socrates. Si uero cō-
 stent subiecto singulari, & prædicato cō-
 muni, dicendum est illas conuerti per
 accidens: affirmatiuas quidem in parti-
 culares hoc modo, Socrates est philoso-
 phus, igitur aliquis philosophus est So-
 crates: negatiuas uero, & in particulares
 in uniuersales hoc modo, Socrates non est
 lapis, igitur aliquis lapis nō est Socrates,
 & nullus lapis est Socrates. Si denique
 constant subiecto cōmuni, & prædicato
 singulari, dicendum est affirmatiuas qui-
 dem, & uniuersales negatiuas conuerti
 per accidens in singulares, hoc modo,
 Omnis, uel aliquis philosophus est Socra-
 tes, ergo Socrates est philosophus, Nul-
 lus

lus tutor est Socrates, ergo Socrates non est tutor: negatiuas autem particulares non conuertit. Darentur enim conuersæ vera, & cõuertentes falsæ, vt si dicas Aliquis philosophus non est Socrates, ergo Socrates non est philosophus. Hæc de enunciationibus, quæ absolutè inesse aliquid, aut non inesse declarant, dixisse sufficiat: nunc ad eas, quæ modales vocantur veniamus.

Quot sint genera, ac formulae modalium enunciationum.

Caput. 9.

A Modalis enūciatio, vt suprãdiximus, *a* est, quæ quo modo aliquid alicui inest, aut non inest, pronunciat. Huius quatuor sunt genera, *b* ex necessario, ex cõtingenti, ex possibili, & ex impossibili. Modales ex necessario sunt, quæ enunciant aliquid esse necessarium: aut non necessarium. Modales ex contingenti sunt, quæ enunciant aliquid esse cõtingens, aut non contingens. Ex possibili verò, quæ enūciant possibile esse, aut non possibile. Ex impossibili deniq; quæ impossibile, aut non impossibile. Necessariū est, quod

non

Cap. 50

b

1. peri. 3.
& 1. prio.

3. & 12.

Ex necessario.

Ex contingenti.

Ex possibili.

Ex impossibili.

non potest non esse, ut hominem esse ani- B
 mal. Contingens est, quod potest esse &
 non esse, ut Socratem esse grammaticum.
 Possibile (quod necessario, & contingen-
 ti cōmune habetur) est, quod potest esse,
 siue non possit non esse, siue possit. Exem-
 pla iam posita sunt. Impossibile denique
 est, quod esse non potest, ut hominem
 esse lapidē. Singulā porrō genera moda-
 lium duabustantum formulis efferi pos-
 sunt: alterā si modus (id est dictio, qua
 significamus modum, quo aliquid al cui
 inest aut non inest) sit aduerbitum, ut si
 dicas, Homo necessario est animal. Socra-
 tes contingenter est grammaticus, & ita
 in ceteris alterā si modus sit nomē, quod
 enuncietur de oratione ex verbo infini-
 tivo composita, quæ dictum appellatur,
 ut si dicas Hominem esse animal est ne-
 cessarium. Socratem esse grammaticum
 est cōtingens. & sic in reliquis. His enim C
 duobus loquendi generibus ducaxat pro-
 nunciare possumus in actu exercito, ut
 vocant. quomodo aliquid alicui inest,
 aut non inest, quo pacto pronuncian-
 di verbum in descriptione modalium intel-
 ligendum est. Nam si in actu signato

Necessa-
 rium.
 Contingens.
 Possibile

Impossi-
 bile
 Dux for-
 mula in
 d'ium.
 Modus.

Dictum.

vt Dialectici loquuntur, pronuncia-
 ueris quomodo aliquid alicui iussit, aut
 non iussit, vt pote enunciando modum
 de aliqua voce, quæ dictum, aut enun-
 ciationem in dicto comprehensam de-
 monstrat, non efficit sane modalem e-
 nunciationem, sed verè absolutam. Hæ
 namque sunt absolutæ, Hoc dictum, Homi-
 nem esse animal, est necessarium: Hæc
 enunatio, Socrates est grammaticus,
 est contingens, vt alibi patebit. Et itaque
 modales enunciationes duabus tantum
 formulis, vt dictum est, effertur. Dif-
 ferunt autem due illæ formulae tribus po-
 tissimum de causis. Primum quia in pri-
 ori, modus est aduerbium, in posteriori,
 nomen. Deinde, quia in priori modus nō
 prædicatur, sed afficit copulam enuncia-
 tionis: at in posteriori prædicatur. De-
 mum, quia in priori formula vnum tan-
 tum est subiectum, & vnū prædicatum,
 vt patet: at in posteriori duo subiecta, &
 duo prædicata reperiuntur. Nam dictum,
 seu (vt verius loquar) copula dicti,
 (hæc enim est, quæ proprie dicitur ne-
 cessaria, aut contingens &c.) est principa-
 le subiectum, modus autem principale
 præ-

Ex: Sic-
 ur autem
 rē
 pto mo-
 dalium.
 Nota.

2. pers. 3o

Primum
 discriminē
 Secunda.

Tertium.

Copula
 dicti veri-
 us dicitur
 subiectū
 modaliē
 quàm di-
 ctum.

Modus
est princi-
pale præ-
dicatum.

d
2. peri. 3.

prædicatum: in ipso autem dicto alterū
subiectum, & alterum prædicatum conti-
netur, quæ minus principalia censenda
sunt. Sed nos priori formula omilla, quia
minus usurpata est (saltem in modalibus
ex possibili, & impossibili) solam poste-
riorem imitatione Aristotelis tractabi-
mus. ac primum de quâtitate, qualitate,
& materia modalium dicemus: postea
tres earū affectiones, oppositionē, æqui-
pollentiam, & conuersionem quanta po-
terimus breuitate, ac perspicuitate ex-
ponemus.

*De qualitate, quantitate, &
materia modalium.*

Capit. 10.

Duplex
qualitas
essentia-
lis moda-
lium.

2
Cap. supe-
riori.

Diuisio
modalium
rōne qua-
litatis.

CVM igitur in modalibus huius for-
mulæ duo sint subiecta, & duo præ-
dicata, necessario efficitur, ut duplex sit
qualitas essentialis, quâtitas, & materia.
Alterâ qualitas cernitur in affirmatiōe,
& negatione modi: alterâ in affirmatio-
ne, & negatione prædicati, quod in dicto
continetur. Prior tamen præcipua est, ut
ex dictis patet. Hinc nata est diuisio illa
modalium in eas, quæ utrunq; prædica-
tum affirmant, ut hominem esse animal
est

est necessarium: in eas, quæ utrumque negant ut Hominem non esse animal non est contingens: in eas, quæ modum affirmant, & prædicatum dicti negant, ut Hominem non esse grammaticum est possibile: & in eas, quæ modum negant, & prædicatum dicti affirmant, ut Hominem esse grammaticum non est

B impossibile. Quia tamen præcipua qualitas maior est habenda ratio, enunciationes, quæ modum affirmaverint, affirmatiuæ, quæ eundem negauerint, negatiuæ simpliciter appellandæ sunt, siue dictum affirmatiuum sit, siue negatiuum. De qualitate autem accidentali, hoc est, de veritate, & falsitate modalium, hoc dicendum est, modales esse quidem veras, aut falsas (quandoquidem omnes naturam enunciationis participant, quæ veri aut falsi significatione definitur) ceterum eas, quæ veræ sunt, nunquam posse esse falsas, & quæ sunt falsæ, veras esse nunquam posse: ac proinde omnes esse aut necessarias, aut impossibiles. Exempli causa hæc omnes sunt necessariæ, Hominem esse animal est necesse, Hominem esse grammaticum est contingens, Hominem mori

Quæ nam
modales
simpliciter
dicendæ
sunt affir-
matiue
ac negati-
ue
Qualitas
acciden-
talis mod-
alium.

Omnes
modales,
aut sunt
necessariæ,
aut
impossibiles.

K est

est possibile, Hominem esse lapidem est impossibile, quia ita sunt veræ, vt falsæ nūquā esse possint: Hæ verò, Hominē esse animal non est necesse. Hominem esse grammaticum non est contingens, Hominem mori non est possibile, Hominem esse lapidem non est impossibile, hæ inquam, sunt impossibiles, quia ita sunt falsæ, vt veræ nunquam esse valeāt: atque ita res habet in cæteris.

Duplex
quantitas
modaliū.

Quod verò attinet ad quantitatem, **C** altera cernitur in subiecto principali, altera in minus principali. Et quidem in minus principali subiecto, hoc est dicti, reperitur omnis quantitas absolutarū enūciationum, vniuersalis, particularis, inde finita, & singularis. Itaque hæc ex parte modales dici solent aut vniuersales, vt Omnem hominē esse animal est necesse, aut particulares, vt Aliquem hominem esse grammaticum est contingens, aut indefinitæ, vt Hominem mori est possibile, aut singulares, vt Socratem esse lapidem est impossibile. In subiecto autem principali, hoc est, in copula dicti, reperitur ea quantitas, quæ verborum propria est, nimirum quantitas temporis: quæ

Quantitas
verborū
propria.

quæ

quidē duplex est, vniuersalis, aut particu-
 laris Vniuersalis distribuit copulam dicti
D in omne tempus, particularis in aliquod
 tempus. Atq; vniuersalis significatur his
 modis Necessarium, & Impossibile: parti-
 cularis duobus reliquis. Nam Necessariū
 perpetuò rem ponit: Impossibile perpe-
 tuò tollit: Contingens ita significat rem
 posse esse, vt significet posse etiam non
 esse: Possibile deniq; ita significat re pos-
 se esse vt nec significet posse etiā nō esse,
 nec non posse nō esse. Itaq; Necessarium
 Impossibile, Contingens & Possibile pe-
 rinde se habent in modalibus, atq; signa
 illa Omnis, Nullus, Quidam nō, & Qui-
 dā in absolutis: nisi quod signa designant
 quantitatem numeralem, modi autem
E quantitatem temporis. Vndè efficitur vt
 quēadmodum præposita negatione signa
 vniuersalia sunt particularia, & particu-
 laria vniuersalia, vt suprā dictū est, sic
 modi vniuersales sunt particulares, & par-
 ticulares vniuersales. Itaque Non neces-
 sarium, & Non impossibile sunt modi
 particulares: Non contingens autem,
 & Non possibile vniuersales, quemad-
 modum Non omnis, & Non nullus sunt

Modi vni-
 uersales.
 Modi par-
 ticulares.

Modi in
 modalib^{us}
 sūt velut
 signa in
 absolutis.

Quo pa-
 cto modi
 vniuersa-
 les sunt
 particula-
 res & par-
 ticulares
 vniuersa-
 les.

Quantitas
temporis
certitur
in verbo
dicti, & tñ
designatur
per modū
Modus
fungitur
officio
categore
rematis.
Cur mo
dales in-
choentur
amodis.

signa particularia, Non quidam autē, & Non aliquis vniuersalia. Nec mireris quod dixerim, quantitatem hanc temporis certam in copula dicti, & tamen designari per modum, qui de copula dicti prædicatur. Nam modus utrunque habet, & quod sit prædicatum, & quod fungatur officio syn-
categorematris designantis quantitatem temporis, quemadmodum signa absolutarum enunciationum designant quantitatem multitudinis. Quia igitur hæc quantitas præcipua est in modalibus, non immerito Aristoteles consuevit collocare modos initio huiusmodi enunciationum, ut statim quantitas earum ex ipso principio cognosci possit, quemadmodum absolutarum quantitas ex signis præpositis intelligitur. Itaque hoc modo ferè profert Aristoteles modales enunciationes, Necessesse est hominem esse animal, Contingens est Socratem esse grammaticum, Non possibile est Socratem esse lapidem, & ita ceteras: non quidem ut efficiat ex modis subiecta & ex dictis prædicata, sed ut quantitas earum propria, ut diximus, atque adeo præcipua qualitas statim appareat. Proinde nos hoc loquendi genere deinceps utemur.

G Quod denique attinet ad materiam, altera cernitur inter modum, & dictum: altera inter prædicatum dicti & subiectū dicti. Et hæc quidē posterior triplex est, necessaria, contingēs, & impossibilis quæ admodum in absolutis enunciationibus. Illa vero, quæ propria est modalium, est duplex. Etenim cum omnis modus, qui semel conuenit dicto, non possit eidem non conuenire, & omnis, qui aliquando non conuenit, non possit eidem congruere efficitur, vt omnis habitudo modi ad dictū sit vel necessarij prædicati, vel impossibilis, sicq; materia modalium præcipua, aut sit necessaria, aut impossibilis, nulla verò contingēs. Ex qua velut radice nascitur id, quod paulo superius diximus, Omnē modale enunciationem esse necessariam, aut impossibilem.

Haftenus de qualitate, quantitate, & materia modalium diximus: nunc de mutuo inter ipsas respectu, hoc est, de earū oppositione, æquipollentia, & cōuersione dicamus. Verū vt priora, duo capita tractemus misse faciendæ sunt hoc loco modales ex cōtingenti haftenus explicato, seu (quod idē est) propriè dicto, ne earū

Duplex
materia
modalium

Materia
præcipua
modalium
est neces-
saria vel
impossibi-
lis.

Relinqua-
untur hæc

loco mo-
dali x
contingē
ti proprie
sumpto.
b
3, l' c. 3

inconstantia nostrā inturbet disputa-
tionē. Est enim earū natura, & conditio
tam varia, ut vix vllā cū alijs modalibus
seruet oppositiōis, aut æquipollētix legē.
Quia tamē Aristoteles in oppositiōe,
& æquipollentia modalium tractanda me-
mini enūciationū ex contingenti improp-
rie sumpto, ut pote ut idē valet quod pos-
sibile, nos etiam ne quod dissidium, vel
specie tenus inter hanc & Aristotelicā tra-
ctationē esse videatur, eisdē enūciationis
bus in eadē impropria significatione uti-
mur. Quanquā si res ipsa tantū spectāda
esset, tenerioribusq; ingenijs magis cōsu-
lendū (quod prima editione fecimus) uti-
lius foret si nulla earū in hoc mentio fie-
ret.

De Oppositione Modalium. Cap. II.

VT igitur modalium oppositio tractetur, illud primò cōstituendū est, in
hoc enūciationū genere tot oppositiōnū
formas spectari, quot cernuntur in abso-
lutis contrariā videlicet, subcontrariā,
& contradictoriā, atq; adeo illam improp-
riam oppositiōis speciē, quæ inter sub-
alternas esse dicitur, de qua simul ea
ratione

A

ratione differendum est, quòd eius tractatio coniuncta sit cù tractatione oppositarum, nec parum ad earum explicacionem conducatur. Illud deinde ponendum est easdem leges, quæ de absolutarum oppositione traduntur, convenire in modales. Etenim nec cõtrariæ modales possunt esse simul veræ, si rectè constituantur, nec sub contrariæ simul falsæ, nec cõtradictæ, aut simul veræ, aut simul falsæ, nec fieri potest. vt subalternante existente vera subalternata sit falsa, cum ex veritate subalternantis colligatur veritas subalternatæ, & ex falsitate huius, illius falsitas.

Illud denique obseruandũ est, & si modaleo oppositæ, aut cõstant modis eiusdẽ appellationis, vt Necessè est Socratem sedere, Non necessè est Socratẽ sedere: aut diuersæ, vt Possibile est Socratẽ sedere, Impossibile est Socratẽ sedere: satis tamẽ fore si in modalium oppositiõne tractada de his tantũ differamus, quæ sũt eiusdẽ appellationis. Harũ. n. oppositiõne explicata, faõile erit ex æquipollentiã omnium modalium inter se (de qua secundo loco agendum est) intelligere oppositiõnẽ earum,

2
Cap. 12. quæ sunt diuersæ appellationis, ut infra & patebit. Hac igitur de causa de sola oppositione modalium eiusdem appellationis differendum est, ita tamen ut prius

De oppo- sitione modalium eiusdem appellationis differendum est, ita tamen ut prius explicetur oppositio earum, quæ constant dicto singulari hoc est subiecti singularis, deinde earum, quæ constant dicto communi siue subiecti communis, quæ plus habet difficultatis.

Contra- riaz. Cōtrariæ igitur ex dicto singulari sunt, B
quæ constant modo eodem vniuersali, & dictis contradicentibus ut necesse est So-
cratem sedere, Necesse est Socratem non
sedere, Non possibile est Socratem sedere,
Non possibile est Socratem non sedere,
Non contingens est Socratem sedere, Non
contingens est Socratem non sedere, Im-
possible est Socratem sedere, Impossible
est Socratem non sedere. Sub contrariæ
sunt quæ constant modo eodem particu-
lari, & dictis contradicentibus, ut Possi-
bile est Socratem sedere, Possibile est So-
cratem non sedere: Contingens est So-
cratem sedere, Contingens est Socratem
non sedere: Non necesse est Socratem se-
dere: Non necesse est Socratem non se-
dere: Non impossibile, & cætera. Con-
tra-

Sub cōtra-
riaz.

gradicentes sunt, quæ cōstant eodem di- Contradi-
 cto, & modis cōradicentibus vt Necessè cties.
 est Socratem sedere, Non necesse est So-
 cratem sedere: Possibile est Socratem nō Subalter-
 sedere, Non possibile est Socratem non na.
 sedere: & sic in cæteris. Subalternæ sunt,
 quæ constant & modis, & dictis contra-
 dicentibus: vt Necessè est Socratem esse
 hominem, Non necesse est Socratem nō
 esse hominem: Non possibile est Socrate
 sedere, Possibile est Socrate non sedere:
 Non contingens est Socratem sedere, Cō-
 tingens est Socrate non sedere: Impossi-
 bile est Socratem esse hominem, Non im-
 possibile est Socratem non esse hominē.

Descriptio oppositarum dicti singularis.
Ex necessario.

Subalternans	Subalternans.
Necessè est Socra- tem sedere.	Contrariæ. Necessè est Socra- tem non sedere.

Subalternæ.

Contra-
dicentes.Contra-
dicentes.

Subalternæ.

K v

Non

Non necesse est Soeratem non federe. Subcontrariæ. Non necesse est Soeratem federe.

Subalternati.

Subalternata.

Ex possibili.

Subalternans.

Subalternans.

Non possibile est Soeratem federe. Contrariæ. Non possibile est Soeratem non federe.

Subalternæ.

Contra

dicentes.

Contra

dicentes.

Subalternæ.

Possibile est Soeratē non federe. Subalternata. Subcontrariæ. Possibile est Soeratē federe. Subalternata.

Ex contingenti.

Subalternans.

Subalternans.

Non cōtingēs est Soeratem federe. Contrariæ. Non contingens est Soeratem non federe.

Subalternæ.

Contra

dicentes.

Contra

dicentes.

Subalternæ.

Con-

Contingens est Socrate subcontrariæ. Contingens est Socratem sedere.

Subalternata.

Subalternata.

Ex impossibili.

Subalternans.

Subalternans

Impossibile est Socratem sedere.

Contrariæ.

Impossibile est Socratem non sedere

Subalternæ.

Contra

dicentes.

Subalternæ.

Contra

dicentes.

Non impossibile est Soc. Subcōtr. Non impossibile est Soc. non sedere.

Subalternata.

Subalternata.

Oppositio autē earum, quæ constant dicto communi, duobus brevissimis documentis, quæ tamen longiorem exercitationem requirunt, explicari potest.

Alterū quod ad modos spectat, huiusmodi est. Cōtrariæ modales ex dicto communi cōstare debent modo eodē vniuersali: sub cōtrariæ eodē particulari: cōtradictiōes & subalternæ modis cōtradictiōibus.

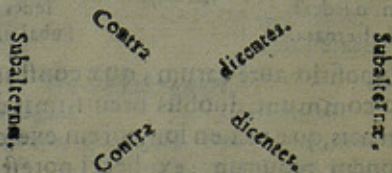
Alterū quod pertinet ad dicta, sic habet, Contrariæ, subcontrariæ, & subalternæ,

si ex

si ex necessario fuerint, constare debent dictis contradicentibus, aut contrarijs: si vero ex possibili, aut contingenti, aut impossibili, opus est vt consent dictis contradicentibus, aut sub contrarijs contradicentes denique idem omnino dictum habeant necesse est.

*Descriptio oppositarum dicti
communis ex necessario.*

1	2
Necesse est omnem hominem esse animal.	Necesse est aliquem hominem non esse animal.

3	4
Non necesse est aliquem hominem esse animal.	Non necesse est omnem hominem esse animal.

Item,

1	2
Necesse est omnem hominem esse animal	Necesse est nullum hominem esse animal.

³ Non necesse est nullum
hominē esse animal.

⁴ Non necesse est omnem
hominem esse animal.

Ex possibili.

¹ Non possibile est omnē
hominē esse animal.

² Nō possibile est aliquē
hominē nō esse animal.

³ Possibile est aliquē ho-
minē nō esse animal.

⁴ Possibile est omnē ho-
minem esse animal.

Item.

¹ Non possibile est aliquē
hominē esse animal.

² Nō possib. est aliquem
hominē nō esse animal.

³ Possibile est aliquē ho-
minē nō esse animal.

⁴ Possibile est aliquē homi-
nem esse animal.

Ex contingenti.

¹ Non cōtingēs est om̄
hominē esse animal.

² Nō cōtingēs est aliquē
hominē nō esse animal.

³ Contingēs est aliquē ho-
minē non esse animal.

⁴ Contingēs est omnem
hominē esse animal.

Item.

¹ Non contingēs est ali-
quem hominem esse
animal.

² Non contingens est
aliquem hominē nō
esse animal.

³
Cōtingēs est aliqūe ho-
mine nō esse animal.

⁴
Contingēs est aliqūe ho-
minem esse animal.

Ex impossibili.

¹
Impossibile est omnē ho-
minem esse animal.

²
Impossibile est aliqūem ho-
minē nō esse animal.

³
Nō impossib est aliqūe
homine nō esse animal.

⁴
Nō impossibile est om-
nē hominem esse animal.

Item.

¹
Impossibile est aliquem
hominem esse animal.

²
Impossibile est aliqūe ho-
minē nō esse animal.

³
Non impossibile est ali-
quem hominem non
esse animal.

⁴
Non impossibile est ali-
quem hominem esse
animal.

Si quis autem contra præscriptū poste-
rioris documentī dixerit contrariās, aut
subcontrariās, aut subalternas, si ex ne-
cessario sint posse constare dictis sub cō-
trarijs, si verò sint ex possibili, aut cōtin-
genti, aut impossibili posse constare di-
ctis contrarijs, contradicētes autem ali-
cuius modi posse constare dictis contra-
rijs, aut subalternis, facile veterani Dia-
lectici (quibus hæc ne longior sim examē-
nanda

manda relinquo) inuenient contrarias
 simul veras, subcontrarias simul falsas,
 subalternatam veram & subalternatam
 falsam, ac demum contradicentes simul
 veras, & simul falsas: quæ omnia pugnant
 cum conditionibus oppositarum enun-
 ciationum. Sumptis enim vel hiantum
 duobus verbis Animal, Homo, hæc om-
 nia facile cernuntur. In contrarijs quidẽ
 ex necessario hoc modo, Necessè est ali-
 quod animal esse hominẽ: Necessè est ali-
 quod animal nõ esse hominem, quæ sunt
 simul veræ. In subcontrarijs autem hoc
 modo, Non necessè est aliquod animal
 esse hominẽ, Non necessè est aliquod ani-
 mal non esse hominem, quæ sunt simul
 falsæ. Denique in subalternis hoc pacto,
 Necessè est aliquod animal esse hominẽ.
 Nõ necessè est aliquod animal non esse
 hominem quarũ prior, quæ ponitur sub-
 alternans est vera, posterior autem, quæ
 ponitur subalternata, est falsa. Quod
 idem facile est persequi in cæteris, mo-
 do in exemplis modalium, contradicentium,
 interdum homo fiat subiectum di-
 cti, & animal predicatũ, interdum è cõ-
 erario. Qua propter cum de oppositio-
 nibus

nibus modalium eiusdem generis, seu quæ constant modo eiusdem appellationis satis superque dictum sit, se putatur ut ad æquipollentiam omnium inter se veniamus.

De æquipollentia modalium enunciationum. Caput. 12.

Primum documentum.

Secundum.

VT modales fiant æquipollentes duo **A** documenta sunt satis. Alterum ut modi omnium sint eiusdem quætitatis, hoc est, ut omnes sint vniuersales, aut omnes particulares. Alterum, ut dicta enunciationum ex possibili, & impossibili sint eadem inter se, contradicant autem dictis enunciationum ex necessario. Hæc si obseruaueris, nullo negotio inuenies æquipollentes cuiusque modalis. Exempla perspicue in subiectis descriptionibus.

Æquipollentes ex dicto singulari.

Prima tabella.

Secunda.

A r	Necesse est, Soc. esse hom.	V e	Necesse est Soc. non esse ho.
g u	Non possit. est Soc. non esse ho.	r i	Non possit. est Soc. esse ho.
t u	Non contingit esse Soc. non esse ho.	d i	Non contingit esse Soc. esse ho.
l e	Impossit. est Soc. non esse ho.	c a	Impossit. est Soc. esse ho.

Tertia.

Quarta.

Sunt Non necesse est So-
crat. non esse ho.
a Possibile est Socr.
esse ho.
ea Contingēs est So-
cr. esse ho.
ni Non impossibile
est Socr. esse ho.

Qui Non necesse est
Socr. esse ho.
re Possibile est So-
crat. non esse ho.
fe Contingēs est So-
cr. non esse ho.
runt Nō impossibile est
Socr. nō esse ho.

Omnes enūtiatiōes, quas cernis in qua-
vis eadem tabella, sunt æquipollentes v^t
duobus traditis documētis continetur.

Æquipollentes ex dicto cōmuni.

1

Ar Necesse est omne
ho. esse animal.
gu Nō poss. est aliqūe
ho. nō esse animal
ru Non contingēs est
ali. ho. nō esse ani.
le. Impos. est aliquem
ho. nō esse animal.

Ve Necesse est nullum
ho. esse animal.
ri Nō possib. est alio-
quē ho. esse ani.
di Nō cōtingēs est a-
liqūe ho. esse ani.
ca Impossibile est ali-
quē ho. esse ani.

3

Sunt Non necesse est nul-
lum ho. esse ani.
a Possibile est aliqūe
ho. esse animal.
ea Contingēs est ali-
quē ho. nō esse ani.
ni Non impos. est ali-
quem nō esse ani.

Qui Nō necesse est om-
nem ho. esse ani.
re Possib. est aliquem
ho. non esse ani.
fe Contingēs est ali-
quē ho. nō esse ani.
runt Non impos. est ali-
quē ho. nō esse ani.

L

Omnes itidem, quæ in vnaquaq; tabel-
la huius descriptionis continentur æqui-
pollentes sunt, vt eadē documenta docent.

Quibus ita constitutis, si tenes ea, quæ **B**
de oppositione, & (vt ita loquar) de sub-
alternatione modalium eiusdem generis
dicta sunt, facile intelliges oppositionē,
& subalternationem earum, quæ sunt di-
uersorum generū. Nam cum ex supradic-
tis pateat, enunciationses ex necessario,
quæ primum locum obtinet in qualibet
tabella, ita esse affectas inter se, vt pri-
ma, & secunda sint contrariæ, tertia, &
quarta subcontrariæ, prima vera contra-
dicat quartæ, & secūda tertiæ, ac deniq;
prima sit subalternans tertiæ, & secunda
quartæ, nunc autem docuerimus omnes,
quæ in eadem tabella sunt, esse æquipol-
lentes. necessario efficitur, vt omnes, quæ
sunt in prima, sint contraria omnibus,
quæ sunt in secunda, & omnes quæ sunt
in tertia sint subcontrariæ omnibus, quæ
sunt in quarta, itemq; vt tota prima ta-
bella contradicat toti quartæ, ac tota se-
cunda toti tertiæ, deniq; vt tota prima
sit subalternans totius tertiæ, & tota se-
cunda totius quartæ.

Quo comperto, si quis abste petierit enunciationē aliquam contrariā illi primæ. Necessē est Socratem esse hominē, facile poteris quatuor cōtrarias assignare hanc nimirū eiusdem generis, Necessē est Socratē non esse hominē, & alias tres reliquorū generū huic æquipollentes, ut potē, Nō possibile est Socratē esse hominē, Non cōtingens est Socratē esse hominē, Impossibile est Socratem esse hominē. Id quod nullo labore facies in reliquis.

C Sed fortē aliquis succensēbit nobis, quā Obiectio
non videamur in hac re Aristotelem se-
tari. Ille enim longe alium ordinem in
descriptione tabellarū tenuit. Nam præ
terquā quod in omnibus tabellis des-
cribēdis extremo loco modales ex neces-
sario cōstituit, priores etiā duas tabel-
las ex enūciationibus modorum particu-
larium coegit, posteriores ex ijs, que cō-
stant modis vniuersalibus: quod totū nos
contrā fecimus. Verū si animum aduer-
tas, non pugnamus hac in re cum Ari-
stotele, Siquidem Aristoteles ipse in cau-
sa fuit, ut ordinem enunciationum, &
tabellarum cōmutauerimus. Nam cum
ille æquipollentium quadrata eo ordi-

2
2. per. 3.

Dilutio.

ne, quem nos obijciendo cōmemorauimus descripsisset, tandem ad finem tractationis sic ea, vt à nobis digesta sunt, corrigēda esse admonuit. Nec immeritò, quippè cū hic ordo, quem seruauius & naturis rerum cōgruat, & descriptioni absolutarum enunciationū optime respondeat, vt vel paululum attendenti, & hanc descriptionē cū descriptione absolutarum conferēti perspicuum erit.

Et quidem vt modalium descriptio ab Aristotele tradita, memoriæ mādaretur, excogitauerunt recentiores has quatuor voces: A mabimus, Edentuli, Iliace, Purpūrea, quæ tabellis nondum ab illo emē datis diētionum numero, ac ipso descriptionis ordine responderent, ita nimirū vt prima diētio significaret primā tabellam, secūda secundā, & reliquæ reliquas eodem ordine, itemq; vt prima vocalis cuiusque diētionis significaret modalem ex possibili, secunda modalem ex cōtingēti: tertia, ex impossibili: quarta ex necessario: deniq; vt vocalis A, significaret enunciationem affirmatiuam modi, & diēti: E, affirmatiuam modi, & negatiuā diēti: I, negatiuam modi, & affirmatiuā diēti

dicti: V, negatiuam vtriusque: quam vocalium significatione hoc versu comprehenderunt.

E, dictum negat I, q; modum, nihil A, sed V, totum.

Vt in hac descriptione patet.

Tabella	
<p>A Possibile est aliquē hominem esse animal.</p> <p>ma Cōtingēs est aliquē hominem esse animal.</p> <p>bi Non impossibile est aliquem hominem esse animal.</p> <p>mus Non necesse est nullum hominē esse animal.</p>	<p>E Possibile est aliquē hominē non esse animal.</p> <p>den Cōtingēs est aliquē hominē non esse animal.</p> <p>tu Non impossibile est aliquem hominē non esse animal.</p> <p>li Non necesse est aliquem hominē esse animal.</p>
<p>I Nō possibile est aliquē hominē esse animal.</p> <p>li Non contingens est aliquem hominem esse animal.</p> <p>a Impossibile est aliquem hominē esse animal.</p> <p>cc Necesse est nullū hominē esse animal.</p>	<p>Pur Nō possibile est aliquas hominē nō esse animal.</p> <p>pu Non contingens est aliquem hominē non esse animal.</p> <p>re Impossibile est aliquem hominē nō esse animal.</p> <p>a Necesse est omnē hominē esse animal.</p>

Verum nos cū eam potius descriptionem, quam Aristoteles vt correctiorem magis approbavit, multis de causis amplectēdā esse arbitremur, alias dictiones

necesse est afferamus, quæ nostræ descriptioni congruant, ne cōmoditas, quæ ex huiusmodi vocum vsu percipitur, Dialecticis adimatur. Accipe igitur has, Argutule, Veridica, Sunt atavi, Qui referūt, quæ facile vsu terentur, ac mollientur. Priores igitur duæ designant tabellas cōtrarias, duæ posteriores subcontrarias, quæ quidem eodem ordine sub tabellis contrariarum describendæ sunt, vt descriptio omni ex parte respōdeat descriptioni absolutarum. In vnaquaque autem tabella prima, vocalis designat modalē ex necessario, secunda, modalē ex possibili, tertia ex contingēti, quarta, ex impossibili, seruata interim veteri significatione earundem vocalium, quoad affirmationē, & negationem, vt ex superius positis descriptionibus intelliges. Hęc si teneas, facile admoneberis in vnaquaq; tabella vtriusq; qualitatis æquipollentiū, & modi scilicet, & dicti. Nam quòd ad quantitatem attinet, ad duo documenta initio scriptis proposita recurrendum est.

De conuersione modalium enunciationum. Caput, 13.

Iam

A **I**am verò conuersio modalium, que ab Aristotele tractatur (hæc enim vna restat affectio, earû, quas proposuimus) non est, cõmutatio extremorum principalium enũciationis, vt scilicet modus, qui prædicatur de dicto, fiat subiectum, & dictũ prædicatum: sed est cõmutatio eorum extremorũ, quæ in dicto continetur, seruata qualitate dicti, & veritate totius modalis: vt si dicas, Necessè est Socratem esse hominem, igitur, necessè est hominem esse Socratem.

Cõuersio
modaliũ
quæ sit.

Etenim in hac modalium formula, de qua nunc agimus (hoc est, in qua modales per verba infinitiua efferuntur) nunquam modus potest esse subiectũ, etiam si in principio oratiõis ponatur, vt hæctenus factum est. Semper enim verbalis copula intelligitur ex parte modi, quacũq; ratione partes orationis cõmutetur. Quo fit vt si qua cõmutatio principalium extremorum modalis enũciationis (hoc est, modi, & dicti) fieri potest, ea nulla sit alia quàm secundum orationis situm, quæ tamen vt vnicuiq; est in prõptu, ita nulla indiget arte. Quòd si quis dicat modales enũciationes subea formula spectandas

esse in conuersione, quæ dicta illarum vo-
ce aliqua demonstrantur, vt si dicas, Hæc
enunciatio, Socrates est homo, est neces-
saria, occurrendum erit, illud modaliū
genus sub genere absolutarum vere com-
prehendi, vt supradictum est, ^b proposi-
tamq; enunciationem hoc pacto esse cō-
currendam, Hæc enunciatio, Socrates est
homo, est necessaria, igitur aliquot ne-
cessarium est hæc enūciatio Socrates est
homo, quo pacto supra diximus singula-
res absolutas, quæ aliquid affirmant, esse
conuertendas. Ità patet conuersionē mo-
dalium de quibus hic agimus, nō esse cō-
mutationem principalium extremorū
enunciationis, sed eorum quæ in dicto
continentur.

Conuersio
modaliū
ex necessa-
rio.

Quo igitur pacto modales conuertan-
tur, duobus documētis tradi potest. Vnū
est, Modales ex necessario & possibili af-
firmatis, quod attinet ad cōuersionē sim-
plicem, & per accidēs (eam enim quæ fit
per contrapositionem, vt parum utilem
omittimus) eodem modo cōuerti, quo
enunciationes absolutæ recipiuntur. ^c
Nam vniuersalis negatiua, & particula-
ris affirmatiua cōuertuntur simpliciter;

vt

^e
e. prio. 3.

vt Necessè est nullum hominem esse lapidem, ergo, Necessè est nullum lapidem esse hominè : Necessè est aliquod animal esse album, ergo, necessè est aliquod albū esse animal. Ambæ autem vniuersales cōuertuntur per accidens, vt si dicas, Necessè est omnem hominem esse animal, ergo, necessè est aliquod animal esse hominem. Necessè est nullum hominè esse lapidem, ergo, necessè est aliquem lapidem non esse hominem. Particularis denique negatiua neutro modo conuertitur, quia datur conuersa vera, & cōuertens falsa, vt si dicas, Necessè est aliquod animal non esse hominem, ergo, necessè est aliquem hominem non esse animal.

C Idem perspicies si loco medi Necessè, posueris Possibile. Nec verò opus est tradere conuersiones modaliū, ex necessario & possibili negatis, & ex impossibili siue affirmato, siue negato, quia cum in omnibus tabellis æquipollentium, quarum descriptiones paulò antetradidimus, reperiatür aliqua enūciatio ex necessario, aut possibili affirmato, qui harum reciprocaionem tenuerit, nullo negotio intelliget in quas reliquæ conuertantur.

Cur aliarum modalium conuersiones non tradantur.

Cōuersio
modaliū
ex contin-
genti pro-
priè sum-
pto.

d
In fin. ca.
11.

e
Primo
prior 3.

f
Aristo.
ibi.

g
2. prio.
16.

Atque id, quod dictum est de modali-
bus ex possibili, intelligendum est de mo-
dalibus ex contingenti impropriè sūpto,
quod idem est atque possibile. Alterum
documentum est, enunciaciones ex con-
tingenti propriè sumpto quas superius
reliquimus d, cum affirmatiuæ quidem
sunt, eodem modo conuerti, quo absolu-
tæ, conuertentur: vt si dicas, Contingens
est omnem hominem, vel aliquem homi-
nem vigilare, ergo contingens est aliquid
vigilans esse hominem: cum verò sunt ne-
gatiuæ, non item. Nam particularis con-
uertitur simpliciter, vniuersalis autem
minimè, Hæc enim conuersio bona est,
Contingens est aliquem hominem non
esse album, ergo contingens est aliquid
album non esse hominem (nunquam
enim in hæc formula datur cōuersa vera,
& conuertens falsa) hæc autem vitiosa, &
Contingens est nullum hominem esse al-
bum, ergo contingens est nullum album
esse hominē: conuersa siquidem vera est,
quia quilibet homo potest esse albus, &
non esse albus, conuertens autem est fal-
sa, quia non quodlibet album potest esse,
& non esse homo, quippe cum necesse sit
ali-

aliquod album, vt niuem, aut cygnum,
non esse hominem.

Est & alia conuersionis ratio huic ge-
neri contingentium enunciationum pro-
pria (hoc est, omnibus ac solis eouenies)
quam vocant In oppositam qualitatem.
Ea verò est cū ex affirmatiuis fiunt nega-
tiuæ, & ex negatiuis affirmatiuæ, nec cō-
mutatis extremis, nec vlllo pacto varia-
ta quantitate, vt si dicas Contingens est
omnem hominem vigilare, ergo contin-
gens est nullum hominem vigilare, & vā-
cissim Cōtingens est nullū hominē vigi-
lare ergo contingēs est omnē hominē vi-
gilare: item Contingens est aliquem ho-
minem vigilare, ergo contingēs est ali-
quē hominē non vigilare, & è contrario,
Contingēs est aliquem hominē non vigi-
lare, ergo contingēs est aliquem hominē
vigilare. Sed multæ sunt difficultates hac
in re, quæ postulant tum maiorem audi-
torum intelligentiam, tum etiam longi-
orem tractatū, quàm introductioni con-
ueniat. Restat ergo vt, quoniam enun-
ciationes simplices vt cumque explica-
uimus, de coniunctis deinceps, dissera-
mus.

Quot

Quot sint genera coniuncta-
rum enunciationum.

Caput. 14.

Quid sit enuntiatio cōiuncta, quam posteriores Dialectici hypotheticā fere vocant, iam supra a nobis dictū est. Quot verò ei sint subiecta genera, quæque sint singulorum generum affectio- nes, nunc docebimus. Coniunctio, quæ forma est enunciationis coniunctæ, tribus modis comparari potest cum simplicibus enuntiationibus, quas cōnectit. Aut enim iungit earum sententias, aut diuidit. Si iungit, aut ordine consequutionis vnius ex altera id facit, vt videlicet posterior ex priori efficiatur: aut nō habit ratione eiusmodi ordinis. Si ordine consequutionis iungit sententias, vocatur cō- ditionalis, vt Si sol lucet dies est: si abs- que huiusmodi ordine, dicitur copulati- ua, vt Socrates fuit Philosophus, & fuit vir bonus. Si denique diuidit sententiā, dis- iunctiua nuncupatur, vt Aut dies est aut nox est. Tria igitur sunt genera coniun- ctarum enūciationum, ^b Conditionalis, Copulatiua, & disiunctiua, quas Cicero c

^a
Cap. 3.

Triplex
cōiunctio

Tria ge-
nera con-
iunctarū
enūcia-
tionum.

Con-

Connexum, Coniunctione, & Disiunctio-
nem nominat. Ac conditionalis quidem
iure optimo dicitur hypothetica, si qui-
dem Hypothesis præter alia conditione
significat. Disiunctiua quoque non im-
merito à boetio & in numerum hypothe-
ticarum refertur. Nam ex præcipuo dis-
iunctiuarum genere licet inferre, con-
ditionalem, ut si ex illa, Aut dies est, aut
nox est, hanc efficias, Si dies est, nox non
est, aut hanc, Si nox est, dies non est.

B Cæterum, cur copulatiua dicatur hypo-
thetica, nulla apparet ratio, nisi forte
quia alteri enūciationi simplici iam po-
sitæ alteram adiungit (Hæc enim quasi
suppositio Hypothesis nomine modo ali-
quo significari potest) aut certe quia sunt
copulatiuæ, quæ inferantur ex conditio-
nalibus: ut si ex hac cōditionali, Si Socra-
tes est homo, est animal, colligas hæc co-
pulatiuam negatiuam, Non & Socrates
est homo, & non est animal. Qualitas es-
C sentialis enunciationum, quam affirma-
tionem, & negatione dicimus, his etiam
omnibus communiter conuenit, verum
aliter, quàm simplicibus, Simples enim
dicuntur affirmatiuæ, & negatiuæ quia
earum

b
D. Tho.
o. u. 48.
de enun-
ciatione.
c. 14.
c
Li. de Fa-
to, & in
Top.
Hypothe-
sis.

d
i. de syl-
logismo-
hypothet.
Num cop-
ulatiua
recte dica-
tur hypo-
thet.

Qualitas
cōiuncta-
rum enū-
ciationū.

aut ab eisdem remouentur: ac coniunctæ dicuntur affirmatiuæ, quia cōiunctiones affirmantur, hoc est non negantur, negatiuæ quia negantur, siue prædicata simplicium, quas in se coercent, & continent affirmantur, siue negentur. Vnde fit ut hæc ambæ sint affirmatiuæ: Si sol lucet dies est: Si sol non lucet non est dies: hæc verò ambæ negatiuæ, non si sol non lucet, nox non est: Non si Sol lucet, nox non est. Id quod in cæteris generibus facile perspicies. Fiunt autem huiusmodi enunciationses negatiuæ præfixa initio totius enunciationsis negatiuæ particula, ut in proximis duobus exemplis cernis. Jam qua-

Sunt veræ
aut falsæ:
necessariæ,
aut contingentes,
aut impossibiles

litas accidentalis, quæ in veritatis, aut falsitatis significatione consistit, non dubiū est, quin coniunctis etiam cōueniat: participant siquidem naturam enunciationsis, cuius ea cōmunis qualitas est, ut verum, aut falsum significet. Sunt itaque veræ etiam, aut falsæ, atque adedò necessariæ, aut contingentes, aut impossibiles.

Cōiunctio
enunciationsis
cæcæ
quantitate.

At vero si de quantitate sit quæstio, nullâ penitus habent, ut nimirum dicantur vniuersales, aut particulares, aut indefinitæ, aut singulares, propterea quòd non

enū-

enunciant aliquid de aliquo, aut aliquibus, sed solum enunciationses, quæ id efficiunt, coniungunt. Habent tamen virtute quandam quantitatem vniuersalem, aut particularem, quam inferius explicabimus cum de earum oppositione dicemus. Cap. 18.

De conditionalis enunciatione.

Caput. 15.

A Conditionalis enunciatio aut constat duabus simplicibus, vt, Si sol lucet dies est: aut pluribus, vt Si sol lucet: & in nostro hemisphærio lucet, dies est, & apud nos est. Semper tamẽ duabus præcipuis constat partibus, quarum altera dicitur antecedens, ea videlicet, quæ proxime sequitur coniunctionem Si, altera cõsequens, quæ ex illa efficitur. Quæ constat duabus simplicibus, (nam reuocatum genus, quia infinite augeri potest, omittimus) aut constat vtrâq; affirmatiua, aut vtrâque negatiua, aut antecedente affirmatiua, & consequente negatiua, aut contra, vt Si sol lucet dies est: Si sol nõ lucet, non est dies: si dies est nõ est earum predicata attribuuntur subiectis,

Omnis
cõditio-
nalis cõ-
stat dua-
bus parti-
bus præ-
cipuis.

Nota pro
copulati
uis & dis
iunctiuis.
nox: Si dies nō est nox est. Quæ varietas
complicationum ex simplicibus affirmati
uis, & negatiuis, ad copulatiuas etiam
& disiunctiuas accommodari potest. Quo- B

Conditio
nalis est a
liquando
vera ex
simplici-
bus falsis.
modocunq; autem conditionales ex sim-
plicibus conficiantur, dicunt Dialectici
eas posse esse veras, & si omnes simplices,
ex quibus constant, sint falsæ, vt si dicas:
Si homo habet alas, volare homo potest.
Id quod propriū, ac peculiare in hoc enū-

Veritas
cōditio-
nalis in
sola cōle
quutione
consistit.
ciationum genere ex eo est, quod eius ve-
ritas in sola consequutione cōsistit: quo-
fit vt si cōsequutio sit bona, & apta, enun-
ciatio ipsa sit vera, quocūq; modo, quod
ad veritatem, & falsitatem attinet. par-
tes se habeāt. Hac de causa dicere solent

Cōditio
nalis ni-
hil ponit.
Dialectici conditionalem nihil ponere,
quia vt sit vera, nec antecedentis, nec cō-
sequentis veritatem requirit. Qua ex re C

Num om-
nis condi-
tionalis
vera sit
necessaria
& falsa
impossibi-
lis.
illud etiā Dialectici colligunt omnes cō-
ditionales veras, esse necessarias, & om-
nes falsas, impossibiles. Nam omnis bo-
na consequutio est necessaria, vt aiunt,
omnisq; vitiosa, impossibilis. Quod mi-
hi non videtur vsquequaq; verū. Etenim
non modò multæ conditionales ex futu-
ris contingētibus probabiles censentur,

vt si diligenter operam nauaueris, doctus
 euades, sed etiam ex præsentì tempore,
 vti dicas, Si qua mater est, diligit filium:
 quæ enunciatio, cum inter veras nume-
 retur, non in eo veritatis gradu ponitur,
 vt dicatur falsa esse non posse. Non tan-
 tum ergo necessaria, & impossibiles enū-
 ciationes conditionales reperiuntur, sed
 cōtingentes etiam. Nec verò omnis bona
 consequutio est necessaria, sed quædã etiã
 probabilis, vt postea dicemus. Ita patet
 quid requiratur ad veritatem conditio-
 nalium enunciationum. Quod cam n in-
 tellige dictum de affirmatiuis, ex quibus
 nullo negotio veritas negatiuarū colligi-
 tur. Nam cum in hoc genere semper affir-
 matiue, & negatiue, quæ sola a firmatio-
 ne, & negatione coniunctionis discrepât,
 sint contradicentes, si conditionalis affir-
 matiua fuerit vera, erit negatiua falsa, si
 vero illa falsa fuerit, hæc vera erit. Id quod
 etiam in copulatiuis, & disiunctiuis ob-
 seruandum est. Reuocantur autem ad cō-
 ditionales primò rationales. vt Sol lucet,
 ergo dies est: Omnis homo est rationis
 particeps, & mente captus est homo, igitur
 mente captus est rationis particeps.

Etiã cō-
 tingentes
 conditio-
 nales re-
 periuntur.

Lib. 6.
 cap. 4.

Quo pã-
 cto diui-
 dicanda
 sit veritas
 in negati-
 uis condi-
 tionali-
 bus, & ce-
 teris con-
 iunctis ne-
 gatiuis.

Rationa-
 les & cau-
 sales re-
 uocantur
 ad condi-
 tionales.

M Deinde

Tempo-
rales, lo-
cales &c.

Quid re-
quiratur
ad verita-
tem ratio-
nalis, &
causalis.

Deinde causales, vt Quia sol lucet, dies est: Quia homo est ex elemētis cōpositus mori potest. Item illæ, quas vocant tēporales, locales, & id genus aliæ, vt Cum sol lucet dies est: Vbi sol lucet dies est: Quo semel est inbuta recens seruabit odorē te. Ita diu: Quibuscum vixeris, eorum mores imitaberis: & ceteræ huiusmodi. Sed quod ad rationales, & causales attinet (aliæ enim ferè negliguntur) illud aduertendum est, ad veritatem rationalis, præter bonam consequentiam, requiri veritatem antecedentis, & (quæ ex ea sequitur) consequentis: ad veritatem autē causalis, ultra hæc duo, opus esse, vt in antecedente sit vera causa consequentis: modo enunciatio propriè causalis sit. Sæpe enim in sensu rationalis vsurpatur, vt si dicas, Quia Socrates est homo, est animal, velisq; significare, ex eo quod Socrates est homo, consequi vt sit animal. Ita fit vt hæc rationales non sint veræ, Socrates est homo, ergo est philosophus: Socrates est lapis, ergo est sensus expers: prior quidem quia consequutio est vitiosa, posterior verò quia & consequutio est apta, & bona, tamen antecedens nō est ve-

rû. Fit etiam, vthæ sint falsæ, Quia sol lu-
 cet, Socrates dormit: Quia sol est ignis,
 calefacere potest: Quia sol deficit, luna in-
 terponitur inter nos, & ipsâ: prima quia
 consequutio non est bona: secunda, quia
 antecedens non est veram: tertia, quia
 in antecedente non est causa consequen-
 tis, sed potius effectus. Quia enim luna
 interpositu suo nobis tegit solem. Idcirco
 sol apud nos deficit, non autem quia sol
 deficit ideo Luna interponitur.

De copulatiua enunciatione.

Caput. 16.

A Copulatiua enūciatio non habet cer-
 tum numerum partium principali-
 um, vt conditionalis, sed potest quotquot
 volueris principalibus constare, vt si di-
 cas, Socrates philosophus est, & bonus
 vir est, & Platonis magister, & cætera.
B Huius generis enūciatio vera esse non
 potest, nisi omnes simplices, ex quibus
 constat, sint veræ. Ex quo efficitur, vt
 data quacumque simplici falsa, tota co-
 pulatiua iudicetur falsa. Est item copu-
 latiua, tū necessari, tū contingens, tum
 etiã impossibilis. Necessaria quidẽ cum

Copulati-
 ua non hæ-
 bet certũ
 numerum
 partium
 principa-
 lium.
 Quid re-
 quiratur
 ad verita-
 tem copu-
 latiue.

Necessa-
 ria quæ sic

Contingens.

omnes eius partes sūt necessarię, vt Deus C
 est summum bonū, & peccatum est sum-
 mum malum. Contingens autem, cum
 omnes partes sūt contingentes, aut ea- D
 rum aliqua, & nulla impossibilis, modò
 partes ipsę inter se non pugnēt, vt Socra-
 tes est philosophus, & est vir bonus: Deus
 est summum bonum, & Socrates est iu-
 stus. Nam si aliqua sit impossibilis, aut
 ipsę partes inuicem repugnent, non con-
 tingens, sed impossibilis iudicanda erit,
 vt si dicas, Socrates est lapis, & Plato
 philosophatur: Socrates sedet, & item
 deambulat. Impossibilis verò est, si vel E
 aliqua pars est impossibilis, vel ipsę inter
 se partes sūt repugnantes, vt patet in
 proximis exemplis. Illud autem atten-
 dendum est hoc loco, & si ad copulandas
 duas simplices enunciationes vna tantū
 copulatiua coniunctio sufficiat, eleganter
 tamen, & sepe non parum vtiliter adhi-
 beri duas, vt si dicas, & Socrates loquitur,
 & Plato audit. Dico autem non parum
 vtiliter, propter negatiuas. Nec enī m̄q;
 perspicuè, & absque ambiguitate loqui-
 tur, qui negat propositam copulatiuam
 hoc pacto, Nō Socra. es loquitur, & Plato
 audit,

Impossi-
 bilis.

audit, atque is qui hoc modo, Non & Socrates loquitur, & Plato audit. Quod idē in disiunctiuis obseruandum est. Reuocatur porò ad copulatiuas aduersatiuæ enunciationes, vt Socrates fuit philosophus, sed veram sapientiam fortasse non est assequutus, & aliæ similes. Quin etiam rationales ea ex parte ad copulatiuas reuocantur, qua simul ponunt antecedens, & consequens. Causales verò non tantum hac ratione, sed etiam quatenus astruunt in antecedente contineri causam consequentis. Imo verò rationales, & causales videntur quædam copulatiuæ conflatae saltem ex singulis cōditionalibus, & alijs quibusdam enunciationibus, vt inferius patebit. ² Quamquam idē reuocari solent ad conditionales, quia magis præferunt formam earum conditionalium, quas vt præcipuas partes includunt. Idem forsitan dicendum est de téporalibus, localibus, & similibus, quæ supra ad conditionales reuocatae sunt.

Quæ reuocantur ad copulatiuas.

Cap. 16.

Etiā disiunctiua nō habet certum numerū partium principalium.

De disiunctiua enunciatione. Cap. 17.

A Disiunctiua quoque enuntiatio nullum habet principalium partiū certum

M iij tum

Quid re-
quiritur
ad verita-
tem dis-
iunctiue

tum numerum. Potest enim quotquot
etiam volueris præcipuis partibus con-
stare, vt si dicas, Hoc animal aut est al-
bum, aut est nigrum, aut ex tuleri coloris,
aut lutei, & cætera. Vt autem disiunctiua
sit vera, iuxta veterum quidem senten-
tiam vna tantum eius pars vera esse de-
bet: quo fit vt falsa dicatur, vel cum oēs
sunt falsæ, vel cum omnes veræ. ^a Exem-
pli causa hæc est vera, Socrates aut loqui-
tur, aut non loquitur, quia vna eius pars,
atque adeo sola, est vera: hæ autem am-
bæ sunt falsæ, Socrates aut est lapis, aut
est planta: Socrates aut est animal, aut
est homo: prior quidem, quia vtraque
pars est falsa, posterior, quia vtraque
vera. Ratio huius rei est, quia cum dis-
iunctiua disiungat sententias, illud opus
esse videtur, vt simplices enunciationes,
ex quibus disiunctio constat, sint repug-
nantes, atque ita plures vnâ veræ esse nō
possint. Quare aut omnes erunt falsæ, aut
si plures vnâ fuerint veræ, non responde-
bit res disiunctio: quare vtroque mo-
do disiunctio erit falsa. Itaque si dixeris
Socrates est homo, aut est rationis parti-
iceps, falsam protuleris enunciationem,
quia

B

a
Cicero in
top. Gel-
lii lib. 26.
D Thilo
co supra
citato.

quia ipsa disiunctio ex natura sua significat alterum duntaxat ex his duobus attributis Socrati conuenire, quod quidē

Casserere falsum est. Recentiores tamen dicunt disiunctiuam esse verā, si vel vna, vel plures vna, aut etiam omnes partes, sint veræ: falsam vero nūquam nisi omnes partes sint falsæ. Atque hoc pacto dicunt has enunciationes esse veras: Aut Socrates est homo, aut est rationis particeps: Aut deambulat, aut mouetur loco: Aut Plato est ad risam aptus, aut Bucephalus ad hinnitum: quas tamen veteres dicunt esse falsas. Mihi verò hoc modo videtur

Dirimenda controuersia, veteres quidem accommodatius ad naturam disiunctio- nis loquutos fuisse (disiunctio enim ex forma sua videtur significare plures partes vnā veras non esse) iuniores autem generalem loquendi usum magis spectasse. Solent enim disiunctiones huiusmodi cōcedi, Aut Demosthenes perfectus Orator fuit, aut Cicero, aut certè nullus: Aut miloni Clodius insidias fecit, aut Clodio Milo, solent inquam concedi ab ijs, qui fatentur, & Demosthenem perfectum oratorem fuisse, & Ciceronem,

Recentio-
rum sen-
tentia.

Concilia-
tio recentio-
rum cum vete-
ribus.

itemq; Miloni Clodium, & Clodio Milonem mutuas parasse insidias. Quoniam igitur communis loquendi vsus in oratione non est aspernandus, non videtur recentiorum sententia omnino repudianda. Quin etiã in ijs, quæ de oppositione disiunctiuarum dicimus, magno nobis erunt vsui disiunctiue ab illis approbatæ, ac traditæ. Quòd si quis obieciat, eum, qui ita loquitur, Aut Socrates est homo, aut rationalis, hoc modo corrigi solere, Imò verò & est homo, & rationalis, nec alia de causa, nisi quia falsam profert disiunctionem: occurrendum est, eum qui sic loquitur, corrigi, non quòd falsam pronunciet disiunctionem, sed quòd ineptam, & ridiculam. Ineptum est enim, ac ridiculum præsertim in communi sermone (quo sepe non tam attenditur quid verè dicatur, quam quid vsitatè) extruere disiunctionem ex enunciationibus necessarijs, aut necessariò connexis. Id quod in hoc disiunctionum genere, quod recentiores amplectuntur, diligenter cauendum est. Nec tñ iccirco fuerit necessarium, vt ex simplicibus repugnantib⁹ inter se omnis disiunctio struatur, quia cum dicimus, Aut est hoc,

aut

Obiectio.

Solutio.

Occurritur alteri obiectio- ni.

aut est illud nō semper volumus significare, aut hoc tantum aut illud, tantum esse verum, sed sæpe ita loquimur vt saltē hoc verum esse, aut saltem illud declaramus. Quo pacto dubium non est, quin, tota disiunctio ex partibus non solum non repugnantibus, sed etiam simul veris, vera esse possit. In hoc enunciationum genere, quemadmodum in superioribus, non solum necessariae, & impossibiles enunciationes reperiuntur, sed etiam contingentes. Nam illæ necessariae dicendæ sunt, quæ constant ex duabus contradicentibus, aut ex ijs, quæ ad contradicentes reduci possunt: vt, Aut Socrates loquitur, aut non loquitur: Aut Socrates est grammaticus, aut non habet artem emendatē loquendi, & scribendi: Aut animal est homo, aut est bestia, Itemq; illæ, quarum omnes partes, aut vna, sunt necessariae: vt Socrates est homo, aut non est lapis: Socrates est homo, aut non est grammaticus: Socrates est homo, aut est lapis. Quamquam illæ, quarum omnes partes sunt necessariae, quia ridicula sunt, extrui non debēt, vt diximus. Contingēs est cuius oēs partes, aut ali-

Er plicatur
sensus
disiuncti
onis.

Necessariae
disiunctio-
nes.

Contingentes.

qua sunt contingentes, non ita tamen ut sint contradicentes, aut ad contradicentes reuocari possint, aut aliqua earum sit necessaria, ne tota disiunctio sit necessaria, ut nunc diximus. Exempla contingentium hæc sunt, Aut hæc mulier huius pueri mater non est, aut illum diligit. Aut hic adolescens lapis est, aut longa exercitatione doctus euadet. Impossibiles sunt, quarum oēs partes sunt impossibiles, ut Socrates aut est lapis, aut est lignum. Hæc de natura, disiunctio, ac veritate coniunctarum enunciationum: nunc de earum oppositione, & æquipollentia dicamus.

Impossibiles.

De oppositione contradictoria coniunctarum, & quo pacto in eis reperiatur reliqua oppositiones. Cap. 18.

Quod ergo ad earum oppositionem attinet, illud principio animaduertendum est solam contradictionem formaliter reperiri in hoc enunciationum genere. Enunciations enim formaliter contrariæ debent esse vniuersales, subcontrariæ verò particulares: cōiunctæ autē nec sunt formaliter vniuersales, nec particu-
lares,

Solam contradictionem formaliter reperiri in coniunctis.

lares, imo etiã nec indefinite, aut singulares, nec simpliciter tales appellari solent, vt perspicuum est. Cuius rei causa ea esse videtur, quia non enunciãt aliquid de aliquo, aut aliquibus, sed solum enunciationes, quæ id efficiunt coniungunt. At verò vt enunciationes sint formaliter cõtradicientes, & simpliciter tales appellantur, non est opus vt sint vniuersales, aut particulares, aut indefinite, aut singulares: sed hoc tantum ex ipsa contradictionis forma requiritur, vt sola negatione præposita differant, hoc est, vt vna habeat negationem præpositam altera minime, quoad reliqua verò sint omnino eadem. Nam vt est commune Dialecticorum proloquium, non verius contradicitur (adde etiam, nec formalis) quam cum affirmationi negatio præponitur. Hoc autem luce clarius est non minus accidere in coniunctis enunciationibus, quam in simplicibus, vt si dicas, Si homo est animal, est sensus particeps, Non Si homo est animal est sensus particeps: Et Socrates est philosophus, & Plato est philosophus, Non & Socrates est philosophus, & Plato est philosophus: Aut

Pla-

Plato fallitur, aut Aristoteles fallitur: Nō
aut Plato fallitur, aut Aristoteles fallitur.
Ita patet solam oppositionē contradictō-
riam formaliter conuenire coniunctis e-
nunciationibus & quo pacto illis cōue-
niat, neq; solum dari posse in hoc enun-
ciationū genere contradicentium condi-
tiones siue leges, sed etiam propriam, &
formalem contradictiōnis rationem.
Atq; ob ea quæ dicta sunt nulla alia oppo-
sitionis forma, præter quam cōtradictiō-
nis, tributa est à nobis in prima editione
coniunctis enunciacionibus. Verū ne quis **B**
inde re parum considerata eum errorem
imbibat, vt putet, ne eo quidem modo
posse coniunctas enunciaciones constitui,
vt in eis seruentur leges contrariarum, &
subcontrariarum, ea operæpretium erit
addere hoc loco, quæ ne nouitios grauare-
mus in libros de Interpretatione distu-
leramus, præsertim cum omnia quæ ha-
ctenus de coniunctis enunciacionibus di-
cta sunt, in libros de Interpretatione di-
ferri soleant, ad quos hæc potiori ratio-
ne seruari possunt. Aduerte igitur con-
iunctas enunciaciones & si non sunt for-
maliter contrariæ, aut subcontrariæ, ta-

men dici posse contrarias, & subcontra-
rias virtute seu de lege, vt à quibusdam
vocantur. Cuius rei ratio duplex est. Vna
quia & si nō sunt formaliter vniuersales,
aut particulares: tamen in omnibus ea-
rum generibus inueniūtur vniuersales, &
particulares virtute. Nam conditiona-
lis affirmatiua supponit aliquam vniuer-
salem simplicem, in qua fundetur, et illa,
Si homo est animal, est sensus particeps,
supponit hanc, Omne animal est sensus
particeps: Copulatiua vero affirmatiua
ex natura sua æquipollere potest vni sim-
plici vniuersali quo pacto illa, Et Socra-
tes est philosophus, & Plato est philoso-
phus, æquipollet huic. Vterq; horum ho-
minum est philosophus. Deniq; disiuncti-
ua affirmatiua æquipollere potest suapte
natura vni simplici, quo pacto illa, Aut
Plato fallitur, aut Aristoteles fallitur, æ-
quipollet huic. Alter horum hominum
fallitur. Vnde fit vt quoniam præposita
negatione vniuersales fiunt particulares,
& particulares vniuersales, in omnibus
generibus coniunctarum dari possint vni-
uersales, & particulares virtute. Altera
ratio est, quia ita possunt coniectæ enū-
ciationes

ciationes constitui, ut in eis reperiuntur conditiones, siue leges contrariarū, & subcontrariarum, ut ex progressu patebit.

*De cōtraria, & subcontraria coniunctarū
oppositione, simulque de subal-
ternis. Caput. 10.*

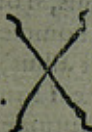
Coniunctæ igitur enunciationes prædicto modo contrariæ & subcontrariæ (adde etiam subalternas, quoniam earum replicatio coniuncta est cum tractatione contrariarum, & subcontrariarum) duobus documentis constitui possunt in omnibus coniunctarum generibus vno generali, & singulis specialibus, **Generale documentum sit, In conditionalibus quidem, & copulatiuis, opus esse ut contrariæ, & subalternantes sint affirmatiuæ, subcontrariæ verò, & subalternatæ negatiuæ: at in disiunctiuis contra omnino rem habere oportere. Hoc documentum non solum ex subiiciendis descriptionibus plane constabit, sed etiam ex dictis colligitur. Dicitur enim in conditionalibus affirmatiuas esse virtute vniuersales, negatiuas autē particulares: cōtraque re habere in disiunctiuis, constat autem**

Generale
documen-
tum.

autem vbi que contrarias, & subalternantes esse vniuersales, subcontrarias autem, & subalternatas, particulares. Speciale documentum pro conditionalibus fit huiusmodi. In conditionalibus, non modo contrarias, sed etiam subcontrarias, & subalternas constare debere eodem antecedente, & contrario, aut contradictorio consequente, vt in his de descriptionibus cernis.

Descriptio oppositarum conditionalium constantium ex simplicibus singularibus.

Si Socrates est homo
Socrates est animal.

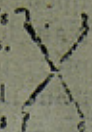
Si Socrates est homo,
Socrates non est animal.

Non si Socrates est homo,
Socrates non est animal.

Non si Socrates est homo,
Socrates est animal.

Descriptio constantium ex simplicibus communibus contrariorum consequentium.

Si ois homo est anim. ois
homo est sensus particeps.

Si ois ho. est anim nullus
ho. est sensus particeps.

Non si ois ho. est anim. nul
lus ho. est sensus particeps

Non si ois ho. est animal
ois ho. est sensus particeps

*Descriptio constantium ex simplicibus cō-
muni bus cōtradictō, iorū cōjequētium.*

Si oīs homo est animal,
oīs hō ē sensus particeps.

Si oīs ho. est ani. aliquis
hem. est sensus particeps.

Nō si oīs hō est anim. ali-
quis hō. non est sensus par-
ticeps.

Non si omnis ho. est ani.
omnis ho. est sensus par-
ticeps.

Quod enim in affirmatiuis, quas po-
nimus contrarias, seruentur leges contra-
rariū ex eo patet, quia et si possunt esse
simul falsæ, vt patet his exemplis (Si So-
crates est animal, Socrates est homo: Si
Socrates est animal, Socrates non est
homo: Si omnis homo est animal, omnis
homo est albus, Si omnis homo est ani-
mal, nullus homo est albus, vel aliquis
homo non est albus) non possunt tamē
esse simul veræ. Idque non solum perspi-
cuum erit inductione facta in quacūque
materia, sed etiam hac ratione: quia si
possent dari simul veræ, aliquid repugna-
ret consequenti, quod non repugnaret
antecedenti, quod falsum esse libros sex-
to a patebit. Nam simplices contrariæ,
& contradicentes repugnant mutuo, &
tamen dicerentur inferri ex eodem an-

C

Cap. 5.

recedente. Hinc patet in negatiuis cuiusque descriptionis, quas ponimus subcontrarias, seruari leges subcontrariorum, utpote quod non possint esse simul falsæ, sed simul veræ. Nam si affirmatiuæ non possunt esse simul veræ, nec negatiuæ possunt esse simul falsæ, cum illis per diametrum contradicant. Cum autem affirmatiuæ fuerint simul falsæ, tum negatiuæ hac eadem ratione erunt simul veræ. Patet etiam inter quamlibet superiorem, & inferiorem, quas dicimus subalternas, seruari leges subalternarum, ut videlicet non possit superior esse vera, quin inferior sit vera, nec inferior esse falsa, quin superior sit falsa. Secus enim aut daretur subcontrariæ simul falsæ, aut contrariæ simul veræ, quod facile est ex propositis descriptionibus intelligere a scita lege contradicentiū, quæ præscribit contradicentes nec simul veras, nec simul falsas esse posse. Non loquuti autem sumus in tradito documento de conditionalibus constantibus subcontrarijs consequentibus, quia si illæ admitterentur dari possent contrariæ simul veræ subcontrariæ simul falsæ, & subalternantes veræ falsis existen-

tibus subalternatis, vt si dicas, Si animal
diuiditur in hominem, & brutū, aliquod
animal est homo: Si animal diuiditur in
hominem, & brutū, aliquod animal non
est homo. Non si animal diuiditur in ho-
minem, & brutū, aliquod animal non est
homo: Non si animal diuiditur in homi-
nem, & brutū, aliquod animal est homo.

De oppositione copulatiuarum.

Cap. 20.

PRO copulatiuis autem speciale docu- **A**
mentum fit, Non solum cōtrarias co-
pulatiuas, sed etiam subcōtrarias, & sub-
alternas constare debere simplicibus cō-
trarijs, aut contradicentibus. Quod non
ita intelligendum est, quasi necesse sit vt
omnes simplices vnus copulatiuæ, sint
contrariæ, aut contradicentes respectu
simplicium alterius, Sed vt vna saltem
respectu vnus.

*Descriptio oppositarū copulatiuarum cō-
stantium ex simplicibus singularibus.*

Et Soerates loquitur, & Pla-
to audit,

Non & Soer. non loquitur,
& Plato non audit.

Et Soerat. non loquitur, &
Plato non audit.

Non & Soerat. loquitur, &
Plato audit.

Def-

*Descriptio constantium simplicibus
communibus contrarijs.*

Et omnis ho. est sensus par-
ticeps, & omnis equus est
sensus particeps.

Non & nullus homo est sen-
sus particeps, & nullus e-
quus est sensus particeps.

Et nullus ho. est sensus par-
ticeps, & nullus equus est
sensus particeps.

Non & omnis ho. est sensus
particeps, & omnis equus
est sensus particeps.

*Descriptio constantium simplicibus com-
munibus contradicentibus.*

Et omnis ho. est sensus pa-
ticeps, & omnis equus est
sensus particeps.

Non & aliquis ho. non est
sensus particeps, & aliquis
equus non est sensus part.

Et aliq. homo non est sensus
particeps, & aliquis equus
non est sensus particeps.

Non & omnis ho. est sensus
particeps, & omnis equus
est sensus particeps.

Eadem ratio erit si vna tantū simplex sit
vni cōtraria, aut cōtradiceēs. Probatō hu-
ius documēti satis aperta est. Nam quod
affirmatiuæ, quas ponimus cōtrarias, pos-
sint esse simul falsæ, his exemplis patet:
Socrates est lapis, & Plato est homo: So-
crates non est lapis, & Plato non est ho-
mo. Omnis homo est albus, & oīs equus
est albus. Nullus homo est albus, & null⁹
equus est albus. Itē omnis homo est lapis
& aliquis homo est albus. Aliquis homo

non est lapis, & nullus homo est albus. Quod autem non possint esse simul veræ, non solum inductione patet in qualibet materia, sed hac etiam ratione. Quia si duæ copulatiuæ constantes ex simplicibus contrarijs, aut cōtradicientibus possent esse simul veræ duæ simplices cōtrariæ, aut cōtradicientes possent esse simul veræ, quod fieri non posse supra dictum est. Hinc patet negatiuas, quas dicimus subcōtrarias posse esse simul veras, non autem simul falsas, ut deductum est in conditionalibus, itemque fieri non posse, ut superior affirmatiua sit vera quin negatiua inferior vera sit, aut inferior falsa sit, quin superior sit falsa. Non admisimus autem copulatiuas, quarum omnes simplices sunt subcontrariæ, ne daremus contrarias simul veras, subcontrarias simul falsas, & subalternantes veras falsis existentibus subalternatis, ut in his patet, Aliquis homo est albus, & aliquis equus est albus: Aliquis homo non est albus, & aliquis equus non est albus: Non & aliquis homo non est albus, & aliquis equus non est albus: Non & aliquis homo est albus, & aliquis equus est albus.

De oppositione disiunctiuarum. Cap. 21.

Denique pro disiunctiuis sit hoc espe-
ciale documentum; non solum cō-
trarias disiunctiuas, sed etiam subcontra-
rias, & subalternas cōstare debere simpli-
cibus contradicētibus, aut subcōtrarijs.

*Descriptio oppositarum disiunctiuarum
cōstantium simplicibus singularibus.*

Non aut Socr. non est ho.
aut Plato non est hom.

Non aut Socrates est ho.
aut Plato est homo.

Aut Socrates est homo,
aut Plato est homo.

Aut Socr. non est homo,
aut Plato non est homo.

*Descriptio constantium ex simplicibus
communibus contradicentibus.*

Non aut nullus ho. est alb⁹
aut nullus equus est alb.

Nō aut aliquis ho. est alb.
aut aliq. equus est albus.

Aut aliquis ho. est albus,
aut aliquis equus est alb.

Aut nullus hom. est albus,
aut nullus equus est albus.

*Descriptio constantium ex simplicibus
communibus subcontrarijs.*

Nō aut aliq. ho. nō ē albus.
aut aliq. equus nō ē alb⁹.

Non aut aliq. ho. est albus,
aut aliq. equus est albus.

Aut aliq. hom. est albus,
aut aliq. equus est albus.

Aut aliq. ho. non est albus,
aut aliq. equus nō est alb

N ij

Nam

Nam quod affirmatiuæ, quas in hoc ge- **B**
 nere ponimus esse subcontrarias, possint
 esse simul veræ, ex propositis exemplis cõ
 stat. Quod vero non possint esse simul fal
 sæ non solum inductione perspicuū esse
 potest, sed etiam hac ratione patet. Quia
 vt disiunctiuæ affirmatiuæ sint falsæ ne-
 cesse est vt omnes simplices ex quibus cõ
 stant falsæ sint, vt ex dictis patet: a simpli-
 ces autem siue contradicentes sint, siue
 subcõtrariæ, non possunt esse simul falsæ,
 vt supradictum est. b Hinc patet negati-
 uas, quas in hoc genere dicimus cõtrarias,
 posse esse simul falsas, non autem simul
 veras itemq; fieri non posse, vt superior
 negatiua, quam in hoc genere ponimus
 subalternantem, sit vera quin inferior af-
 firmatiua vera sit: aut inferior affirmati-
 ua, quã subalternatam dicimus, falsa sit,
 quin superior negatiua sit falsa: quod quo
 pacto efficiatur ex dictis facile intelliges.
 Non admisimus autem disiunctiuas con- **C**
 stantes simplicibus contrarijs, quia hoc
 pacto daremus contrarias simul veras,
 subcontrarias simul falsas, & subalter-
 nantes veras falsis existentibus subalter-
 natis, vt his exemplis patet: Non aut nul-

a
 Cap. 17.

b
 Cap. 6.
 & 11.

ius homo est albus, aut nullus equus est albus, Non aut omnis homo est albus, aut omnis equus est albus: Aut omnis homo est albus, aut ois equus: Aut nullus homo est albus, aut nullus equus est albus.

D Animaduertendum est tamen hoc speciale documentum de disiunctiuis traditum non esse accommodandum ad eas disiunctiuas, quas solas veteres approbāt, hoc est ad immediatas, siue quæ, vt veræ sint, altera pars vera esse debet, altera falsa, sed ad eas, quas recentiores amplectuntur, ad eas, inquam, quæ nunquam censentur falsæ, nisi cum omnes partes sint falsæ. Nam si ad immediatas documentum accommodaueris dabis subcontrarias simul falsas, & (quod hinc sequitur) contrarias simul veras, & subalternantes veras falsis existentibus sabalternatis, vt patet in descriptionibus traditis. Nam iuxta veterum sententiam omnes disiunctiuæ affirmatiuæ, quas in exemplum attulimus sunt falsæ. In prima quidem, & secunda descriptione, quia priores constant vtraque parte vera, posteriores quia vtraque falsa: in tertia verò

Quibus
disiuncti-
uis accō-
modetur
traditum
documen-
tum.

quia disiunctiuae utraque pars vera est. Unde patet in hoc disiunctiuarum genere non dari subcontrarias. Nam quod in eo non possint subcōtrariæ constitui ex simplicibus contrarijs, ex illo exemplo paulo superius posito, Aut omnis homo est albus, aut omnis equus est albus: Aut nullus homo est albus, aut nullus equus est albus, satis apertum est. Vtraq; enim in disiunctiua non modo iuxta recentiorum sententiam, sed etiam veterum falsa est, cū constet utraque parte falsa. Cum autem in hoc disiunctiuarum genere non dētur subcontrariæ plane efficitur, non posse etiā daricontrarias, aut subalternas, sed solas contradicentes.

Quibꝫ documentis
comprehenduntur
rationales
& causales.

Animaduertendum quoque est et si **E** coniuñctę rationales, & causales ratione conditionalium, quas includunt comprehenduntur in speciali documento conditionalium ratione autem copulatiuæ ex enunciationibus antecedentis, & consequentis ex qua etiam constant, comprehenduntur in speciali documento copulatiuarum: simpliciter tamen ex copulatiuarum documēto constituendā esse earū oppositionē. Habēt enim simpliciter sen-
sum

sum copulatiuum. Hæc enim rationalis Socrates est homo, ergo Socrates est animal, hoc pacto resoluenda est. Et si Socrates est homo Socrates est animal, & Socrates est homo, & Socrates est animal. Hæc vero causalis, Quia Sol lucet, dies est, hūc in modum: Et si Sol lucet, dies est: & Sol lucet, & dies est, & lux solis est causa diei. Quo autem pacto facilius huiusmodi enūciationibus oppositæ assignentur, ex ijs, quæ mox dicentur, intelliges. Atque hæc de coniunctarum oppositione dicta sint.

De coniunctarum equipollentia.

Caput. 22.

A Quid vero attinet ad æquipollentiã breuiter dicendum est, conditionales nec copulatiuis, nec disiunctiuis equipollere, sed solas copulatiuas æquipollere disiunctiuis, Quod igitur conditionales nō æquipolleant copulatiuis, ex eo patet, quia si qua esset copulatiua cui æquipolleret hæc conditionalis, Si Socrates est homo, est animal, maximè esset hæc Nō & Socrates est homo, & non est animal. Neque enim alia se offert, cui illa probabilius æquipollere possit, vt inductione patet.

oitiuno.
non vlt.
-loquor
vltib. orl
apud
Conditionales non æquipollere copulatiuis.

patet. At hæc non idem valet quod illa. Nā & si ex illa inferatur, vt apertū est, nō tamē illā infert. Alioqui hæc esset bona cōsequutio, Non & Soerates est lapis, & nō est animal, ergo si Soerates est lapis, est animal: vbi plane vides antecedens verū, & consequens falsum. Quādo igitur proposita conditionalis traditæ copulatiuæ nō æquipollet, nulla erit alia copulatiua, cui eadem conditionalis æquipolleat. Quod idem in cæteris facile erit persequi. **B** Quod vero conditionales non æquipolleant disiunctiuis ex eo intelliges, quia si sermo sit de disiunctiuis veterū, seu immediatis, cum illæ nec possint esse cōtrariæ, nec subcōtrarię, nec subalternę inter se, fieri nō potest vt æquipolleant conditionalibus. Quælibet enim conditionalis habet aliquam cōtrariā conditionalē aut subcontrariā, itēque aliquā subalternatā, aut subalternantem: fieri autē non potest, vt duæ enunciationes æquipolleant, quarū altera habeat cōtrariā aut subcōtrariā &c. altera vero minimē. Quod deniq; nec æquipolleāt disiunctiuis cōmunes, seu mediatis ex eo cōstat, quia disiunctiuæ cōmunes æquipolleāt copulatiuis,

Conditio
nales non
æquipol-
lere disiu-
ctiuis.

uis, ut nunc dicemus, quibus tamen conditionales istae non equipolleant, ut patet ex dictis.

C Quod igitur copulatiuae, & disiunctiuae communes equipolleant inter se, ex eo patet, quia ut est communis dialecticorum sententia, copulatiua omnino affirmatiua, hoc est, & coniunctionis, & verborum, ut Socrates est albus, & Plato est albus, equipollet disiunctiuae omnino negatiuae, qualis est, Non aut Socrates non est albus, aut Plato non est albus. Copulatiua autem affirmatiua solius coniunctionis, ut, Et Socrates non est albus, & Plato non est albus equipollet negatiuae solius coniunctionis, qualis est Non aut Socrates est albus aut Plato est albus. Copulatiua vero omnino negatiua, ut Non & Socrates non est albus & Plato non est albus, equipollet disiunctiuae omnino affirmatiuae, qualis est Aut Socrates est albus aut Plato est albus Denique copulatiua negatiua solius coniunctionis, ut Non & Socrates est albus, & Plato est albus, equipollet disiunctiuae affirmatiuae solius coniunctionis, qualis est, aut Socrates non est albus, aut Plato non est albus. Quae omnia in subiectis descriptionibus planius perspicuntur.

Copulati
uas equi-
pollere
disiuncti
mediatis.

Descriptio æquipollentium ex simplicibus singularibus.

Et Socrates est albus, &
Plato est albus.

Non aut Socr. nō est albus,
aut Plato non est albus.

Non & Socr. non est albus,
& Plato non est albus.

Aut Socrat. est albus, aut
Plato est albus.

Et Socr. non est albus, &
Plato est albus.

Nō aut Socrates est albus,
aut Plato est albus.

Non & Socr. est albus, &
Plato non est albus.

Aut Socr. nō est albus, aut
Plato non est albus.

Verum pro descriptionibus earū, quæ constant dictis communibus, illud obseruandum est, vt cum oppositæ copulatiuæ constiterint simplicibus contrarijs, tū disiunctiuæ conficiantur ex subcontrarijs: cum verò ille constiterint cōtradictorijs, tum hæ quoque constituantur ex contradictorijs tum inter se, tum etiam comparatione earum ex quibus copulatiuæ constant. Quod in sequētibus descriptionibus peripicuum est.

Descriptio æquipollentiū ex simplicibus cōibus quando oppositæ copulatiuæ constant, simplicibus contrarijs.

Et

Et omnis homo est albus, &
omnis equus est albus.

Nō aut aliquis ho nō ē alb.
aut aliquis equus nō est alb

Nō & nullus ho. est albus,
& nullus equus est albus,

Aut aliquis homo est albus,
aut aliquis equus est albus.

Et nullus homo est albus, &
nullus equus est albus.

Nō aut aliquis ho. est albus,
aut aliquis equus est albus.

Nō & omnis ho. est albus,
& omnis equus est albus.

Aut aliquis ho. nō est albus,
aut aliq. equus non est albus

*Quando opposita copulatiuæ constant
simplicibus contradictorijs.*

Et aliquis homo est albus,
& aliquis equus est albus.

Nō aut nullus ho. est albus,
aut nullus equus est abus.

Nō & nullus ho. est albus, &
nullus equus est albus.

Aut aliquis homo est albus,
aut aliquis equus est albus.

Et nullus homo est albus, &
nullus equus est albus.

Nō aut aliquis ho. est albus,
aut aliquis equus est albus,

Non & aliq. ho. est albus, &
aliquis equus est albus,

Aut nullus homo est albus,
aut nullus equus est albus.

E Veritas autem, quæ ex harum enuncia-
tionum æquipollentia capitur haud par-
ua est. Hinc enim discimus exponere ne-
gatiuas coniunctionis (quæ quidem ob-
scuriore sunt) per affirmatiuas. Disci-
mus

mus quoque constituere omnia opposita-
 rum, & subalternarum genera ex affirma-
 tiuis sumpta loco oppositæ negativæ ali-
 qua affirmatiua quæ illi æquipolleat. Un-
 de fit vt non parum vsurpata sit apud di-
 alecticos constitutio contradicentium ex
 vtraque affirmatiua cõiunctionis. Si quis
 enim petat contradicentem huius, Socra-
 tes est albus, & Plato est albus, mox red-
 dunt hanc, Aut Socrates nõ est albus, aut
 Plato non est albus, Si quis autem petat
 quæ nam contradicat huic, Et Socrates
 non est niger, & Plato non est niger, con-
 tinuò hanc subiiciunt. Aut Socrates est
 niger, aut Plato est niger, quod idẽ faciunt
 in reliquis, hoc semper obseruato, vt sim-
 plices, ex quibus constat disiunctiua, con-
 tradicant simplicibus, ex quibus constat
 copulatiua, quod idem faciendum esse ex
 ijs, quæ diximus colliges.

Hinc iam intelliges quo pacto planius,
 & facilius rationalium, & causalium op-
 positas assignare possis. Nam cum huius-
 modi enunciationes simpliciter, & abso-
 lute habeant sensum copulatiuum, vt su-
 pra dictum est aut si maui, quibus-
 dam copulatiuis æquipolleant, ex mi-
 sti-

stione copulatiuarum cum disiunctiuis,
multo expeditius earum oppositæ tra-
dentur.

Si quis enim abste petierit contrariam
huius, Socrates est homo, ergo Socrates
est animal, cum hæc æquipolleat huic co-
pulatiuæ, Et si Socrates est homo, Socra-
tes est animal, & Socrates est homo, &
Soctates est animal, trades illi hanc con-
trariam copulatiuam, & Si Socrates est
homo, Socrates non est animal, & So-
crates non est homo, & Socrates non est
animal. Si verò petierit contradicentem
trades illi hanc disiunctiuam. Aut non si
Socrates est homo, Socrates est animal,
aut Socrates, non est homo, aut Socrates
non est animal Denique si petierit subal-
ternatam trades illi hanc disiunctiuam,
Aut si Socrates est homo, Socrates est ani-
mal, aut Socrates est homo, aut Socrates
est animal. Eodemque modo si quis pe-
tierit contrariam huius causalis, Quia
Sol lucet, dies est, cum hæc æquipolleat
huic copulatiuæ, Et Si Sol lucet, dies
est, & Sol lucet, & dies est, & lux So-
lis est causa diei, trades illi hanc con-
trariam copulatiuam, Et Si Sol lucet,
non

non est dies, & Sol non lucet, & non est dies, & lux Solis non est suapte natura causa diei, & reliquas oppositas eodem modo quoin rationalibus. Hæc de cõiunctis enunciationibus, misis alijs plerisque, quæ viri alioqui grauissimi ingenij osten-
tatione magis, quam vtiliter scripta reliquerunt.

b
In his est
Boetius
de syllo-
gismo hy-
pothetico

*De quibusdam enunciationibus
expositione indigentibus.*

Caput. 23.

AC videri quidem posset iam ad finē **A**
perducta tota de oratione suscepta
disputatio, nisi dialectici post Aristotelē
quædã huic tractationi addidissent, quæ
prorsus ignorare nō conuenit. Hæc verò
sunt expositiones quarundam enuncia-
tionum, quæ, quia propter quasdã parti-
culas obscure sunt, & expositione indigēt,
exponibiles vulgo appellantur. Harum **B**
igitur quoad factis videatur tradenda est
hoc loco explicatio, ne si quis absque præ-
meditata cognitione in eas disserendo in-
ciderit, nō facile ab eis se possit expedire.
Atque ex quam plurimis, quas recentio-
riorū nimia fortasse diligentia exposuit,

Exponibi-
les cur di-
cantur.

exclusiuas tantum nos, exceptiuas, & reduplicatiuas, vt vocant, quã breuissime explicabimus. Quoniã reliquæ aut parũ exhibent negotiũ, aut nisi in reconditissima philosophia, plane, ac dilucide intelligi non possunt. Vuerunt autem huiusmodi enunciationum expositiones in hunc locum necessario differẽdæ, quia sine cognitione cõiunctarum enunciationum doceri nequeunt.

De Exclusiuis enunciationibus.

Caput. 24.

A Exclusiuæ enunciationes dicuntur, quæ Exclusiuæ, quæ.
 constant signo exclusiuo, qualia sunt Signa exclusiua, quid efficiant.
 Tantum, Solum, Duntaxat, &cætera si
 quæ sunt eiusdem significationis. Huiusmodi autem signa aliquando excludunt
 alia prædicata ab eodem subiecto, vt si
 dicas, Prædicamenta sunt tantum decẽ,
 Homo est tantum animal rationale: aliquando
 excludunt alia subiecta ab eodẽ
 prædicato, seu (vt aptius loquar) à participatione
 eiusdem prædicati, vt si dicas,
 Solum animal est sensus capax, solus homo
 sermone utitur. Hinc fit, vt duo sint
 exclusiuarum enunciationum genera, quo-

Duo genera exclusiuarum enunciationum.

Orum

rum prius vocari potest exclusi prædicati, posterius exclusi subiecti, quod signum in priori genere excludat aliquod prædicatum, in posteriori aliquod subiectum,

Exclusivæ
quatuor
modis ef-
feruntur.

ut patet in traditis exemplis. Quatuor **B**
autem modis efferuntur exclusivæ utri-
usque generis secundum immediatam
affirmationem, & negationem signi, &
verbi. Aut enim utrumque affirmatur,
hoc est, non negatur, ut in traditis exem-
plis: aut solum signum affirmatur (ita
nimirum, ut saltem non immediate ne-
getur) veluti si dicas, Sola substantia non
est in subiecto, Prædicamenta non sunt **C**
tantum quinque: aut utrumque immedi-
atè negatur, ut si dicas, Prædicamēta non
sunt non tantum decem, Non solum ani-
mal non est sensus capax: aut solum sig-
num immediatè negatur, ut si dicas, Præ-
dicamenta sunt non tantum quinque, Non
solum animal est vivens. His ita consti-
tutis, adverte utrumque genus exclusivæ
rum tam exclusi prædicati, quam exclusi
subiecti, exponi enunciatione una con-
iuncta, seu hypotetica, composita ex
duabus simplicibus: quæ quidem expo-
nentes dici solent, Harum prior (quæ

Generalis
ratio ex-
ponendi ex-
clusivas.

vocatur præiacens) constat eodem subie^{prior ex-}
 cto, eodemque prædicato quibus constat^{pones, seu}
 enunciatio exponenda, siue exponibilis, præiacens,
 ut vocant, detracto tamen signo. Poste^{rior}
 rior verò (quæ cum peculiari nomine^{Posterior}
 careat secunda exponēs, duntaxat ap-^{exponēs}
 pellari solet) cum exponit quidem exclu-
 suas prioris generis, constat eodem sub-
 iecto, & excluso prædicato cum autem
 exponit exclusivas posterioris, constat
 eodem prædicato, & excluso subiecto. Cæ-
 terum ex priori exclusivarum genere due
 tantum formæ à nobis exponendæ sunt,
 ea nimirum, in qua & signum, & verbum
 affirmantur, ut Prædicamenta sunt tan-
 tum decem & ea, in qua solum verbum
 immediatè negatur, ut Prædicamenta
 non sunt tantum quinque. Nam reliquæ
 due formæ non sunt fere in usu. At ex po-
 steriori genere, cum omnes usurpentur,
 omnes sunt exponendæ

Expositio
 exclusiva
 rû exclusi
 prædicati

Exclusivæ igitur prioris generis, quas
 D exclusi prædicati appellauimus, si utra-
 que ex parte affirmatiuæ fuerint, ex-
 ponendæ erunt copulatiuè, priori ex-
 ponente affirmatiua, & posteriori ne-
 gatiua, hoc modo: Prædicamenta sunt

O ij tam-

tantum decem, id est Prædicamenta sunt
 decem, & non sunt plura, quam decem:
 Homo est tantum animal rationale, id
 est, Homo est animal rationale, & non est
 aliquid ultra animal rationale. Si autem
 solum verbum immediatè negauerint,
 exponendæ erunt disiunctiue, priori ex-
 ponente negatiua, & posteriori affirma-
 tiua hoc modo, Prædicamenta non sunt
 tantum quinque, id est, Prædicamenta
 non sunt quinque: vel sunt plura, quam
 quinque; Homo non est tantum animal, id
 est, Homo non est animal, vel est aliquid
 ultra animal. Nec verò satis est ita expo-
 nere negatiuas, Prædicamenta non sunt
 tantum, quinque; id est, Prædicamēta sunt
 plura, quam quinque; Homo non est tan-
 tum animal, id est, homo est aliquid ul-
 trà animal. Sæpè enim expositio hæc fal-
 sa reperietur, vt si ita dicas, Hæc prædi-
 camenta (designatis nimirum mēte de-
 cem predicamentis) non sunt tantum vi-
 ginti, id est, sunt plura, quam viginti: Hic
 lapis non est tantum animal, id est hic la-
 pis est aliquid ultra animal. Nā enuntia-
 tiones, quæ exponuntur, sunt veræ (cum
 contradicentes earum falsæ sint) exponētes
 autem

Occurri-
 tur obie-
 ctioni.

autē sunt falsæ. Sed de hoc genere exclusi-
 suarum nil amplius dicendū est. Exclusi-
 uæ autē posterioris generis, quas exclusi
 subiecti nominauimus, si & signum, &
 uerbum affirmauerint, exponēda erunt
 copulatiue, priori exponente indefinita,
 siue particulari affirmatiua, & posteriori
 uniuersali negatiua hoc modo: *Tantum*
animal sentire potest, id est, animal sen-
tire potest, & nihil quod non sit animal,
sentire potest. Si uerò solum signum affir-
 mauerint, exponantur copulatiuè, prio-
 ri indefinita siue particulari negatiua, &
 posteriori uniuersali affirmatiua hoc mo-
 do. *Tantum substantia non est in subiecto,*
id est, substantia non est in subiecto, &
omne quod non est substantia, est in sub-
iecto. Si autem utrunque negauerint, ex-
 ponantur disiunctiuè, priori uniuersali
 affirmatiua, & posteriori particulari ne-
 gatiua hoc modo: *Non solum animal non*
est sensus capax, id est, omne animal est
sensus capax, vel aliquid, quod non est
animal, non est sensus capax. Si deniq; so-
 lum signū negauerint, exponantur disiu-
 ctiuè, priori uniuersali negatiua, & poste-
 riori particulari affirmatiua hoc modo:

Expositio
 exclusiua
 rū exclusi-
 uæ subiecti.

I

2

3

Cóparan-
tur inter
se exposi-
tiones.

Non solum animal est viuens, id est, nul-
lum animal est viuens, vel aliquid, quod
non est animal, est viuens. Itaque si rectè
attendas, videbis, enüciationes, quæ signu
affirmant, id est, primam, & secundam,
exponi copulatiuè, priori; exponente in-
definita, siue particulari (quæ idè valent
hoc loco) & posteriori vniuersali: contra
verò quæ signum negant, id est, tertiam,
& quartam, exponi disiunctiuè, ac priori
exponente vniuersali, & posteriori parti-
culari. Videbis etiam eas, quæ & signum,
& verbum simul affirmant, aut negant, id
est, primam, & tertiam, exponi priori af-
firmatiua, & posteriori negatiua: contra
verò eas, quæ alterum affirmant, alterum
negant, id est, secundam, & quartam, ex-
poni priori negatiua, & posteriori affir-
mativa. Denique primam, & quartam con-
tradictorijs exponētibus exponi: & simi-
liter secundam, & tertiam. Primam verò,
& tertiam subalternis, & eodem modo
secundam, & quartam.

*De oppositione exclusiuarum
exclusi subiecti.*

Caput. 25.

Non

A Non inutile quoque fuerit si harum enunciationum (excisi nimirum subiecti) oppositionem intelligas. Aduerte igitur, primam, & secundam vocari cōtrarias: tertiam, & quartā subcontrarias: primam verò dici contradictoriam quartæ, & secundam tertix: deniq; primam cēseri subalternantem tertix, & secundam quartæ, quod illis conueniāt condiciones earū oppositarū, & subalternarum, quarū appellationem sortiuntur, Id quod adhibita expositione cuiusq; haud magno labore intelliges. Verūm vt hæc melius teneas, accipe has quatuor dictiones.

Cōtrariæ:
Subcon-
trariæ.
Contradi-
centes.
Subalter-
næ.

Ignem Tonans Malos Perdit.

Verba quæ
memoriā
iuuare
possint.

Quæ quidem quatuor prædictis enunciationibus eo ordine, quo à nobis propositæ sunt, respondent. Deinde aduerte, in singulis esse duas vocales, quæ significant qualitatem, & quantitatem exponentium, **A** vniuersalem affirmatiuam, **E** vniuersalem negatiuam, **I** particularem affirmatiuam, & **O** particularem negatiuam. Hæc si animaduertentis, simulque

a
Cap. super-
riori.

in memoriam reuocaueris, primam scilicet, & secundam enūciationem esse exponēdas copulatiuē, reliquas disiunctiuē, itemq; priorem exponētem eodem prædicato: eodemq; subiecto cōstare debere, posteriorem verò eodem prædicato, sed excluso subiecto, facile, ac expeditè harū enūciationum, & expositionem & oppositionem memoria retinebis. Id quod totum in hac descriptione perspicitur.

Subalternans.

Subalternans.

1

2

Tantum animal est ægrum

Tantum animal nō est ægrū.

Id est.

Contrariæ.

Id est.

Ag. Animal est ægrum, &
ne. Nihil, quod non sit animal, est ægrum.

To. Animal non est ægrum, &
nās. Omne, quod non est animal, est ægrum.

Subalternæ,

Contra

dicentes.

Contra

dicentes.

Subalternæ.

3

4

Non tantum animal non est ægrum.

Non tantum animal est ægrum.

Sub-

Subcontrariæ.

Id est.

Ma *los.* Omne animal est ægrû,
vel Aliquid quod non
est animal, non est æ-
grum.

Id est.

Per *dit.* Nullum animal est egrû,
vel Aliquid quod non
est animal est egrum.

Subalternata.

Subalternata.

- B** Duo tamen adhuc admonebo, quæ trito sermone in hac materia dicuntur. Alterum est, Dictionem exclusiuam non excludere cõcomitantia, hoc est, ea, quæ subiectû exclusiuæ necessario consequuntur. Exempli causa, cum dico, Tantum homo loqui potest, non excludo animal, nec alia, quæ nẽssario de homine prædicatur, quasi negem illa loqui posse, sed solû excludo à participatione sermonis quicquid non est homo. Alterum est, Exclusiuam signi, & verbi affirmati conuerti in vniuersalem affirmatiuam. Hæ siquidem sunt bonæ conuersiones, Tantum animal est ægrû, igitur omne ægrum est animal: Solus homo sermone vtitur, igitur omne quod sermone vtitur, est homo: & ita reliquæ huius formæ.
- C**

Dictio ex
clusiuam nõ
excludit
concomi-
tancia.

Cõuersio
exclusiuæ
omnino
affirma-
tiuæ.

De exceptiuis enunciationibus

Caput 26.

O v

Ex.

Excepti-
uæ, quæ.
Quid effi-
cia: signū
excepti-
uum,

Id a quo
fit excep-
tio, vere
dici debet
de eo,
quod exci-
pitur.

Id a quo
fit excep-
tio notari
debet si
no vniuer-
sali.

EXceptiuæ enunciationes dicuntur, quæ **A**
constant signo exceptiuo, quale est
Præter, & si quod est aliud eiusdem signi-
ficationis. Hoc verò signum fere semper
excipit aliquod subiectum à participatio-
ne, cōsortio vè prædicati, vt si dicas, Omne
animal præter hominem, est rationis ex-
pers. Verum ne hoc loco ineptas excep- **B**
tiones admittamus, relegandæ hinc sunt
illæ in quibus, id, à quo fit exceptio, non
verè dicitur de eo, quod excipitur. Quis
enim audiat ita loquentem, Omnis ho-
mo præter belluam est rationis parti-
ceps: Ita quæ solas eas exceptiuas admit-
tamus hoc loco, in quibus id, à quo ex-
ceptio fit, verè affirmatur de re excepta.
Quamquam verò id, à quo fit exceptio **C**
nonnunquam signo particulari notatur,
vt si dicas, Aliquis rex præter Cræsum
fuit diues, Aliqua regio præter Italiam est
ferax bonorum ingeniorum, ratio tamen
exceptionis poscere videtur, vt id, à quo
fit exceptio notetur signo vniuersali. Ex-
cipere enim est à toto genere partem de-
trahere, Ita quæ minus propria censenda
est exceptio, cum id, à quo fit exceptio,
notatur signo particulari: quo fit, vt de

D ea in præsentia nobis loquendum non fit. In exceptis igitur enunciationibus, quemadmodum in exclusiuis, vel signum, & verbum affirmantur, ut si dicas, *Omne mobile, præter cælum, interire potest: aut solum signum affirmatur, ut omne animal, præter hominem, non est rationis particeps aut utrunque negatur, ut si dicas, Non omne mobile præter cælum, non potest interire: aut signum duntaxat negatur, ut si dicas, Non omne animal præter hominem est bipes.* His etiam omnibus hoc commune est, ut exponantur una quadam coniuncta enunciatione composita ex duabus exponentibus simplicibus, quarum prior constat eodem subiecto, & predicato (ita tamen, ut in subiecto negetur id, quod excipitur, de eo, à quo excipitur) posterior autem constat eodem predicato, & eo tantum subiecto, quod excipitur. Prima itaque exceptiua exponitur copulatiue, priori exponente vniuersali affirmatiua, & posteriori vniuersali negatiua hoc modo: *Omne mobile, præter cælum, interire potest, id est, omne mobile, quod non est cælum interire potest,*

Excepti-
uam qua-
tuor idē
formulae.

Commu-
nis ratio
exponen-
di excep-
tiuas.

II

&

- 2 & nullum cœlum interire potest. Secunda, quæ est contraria primæ, etiam copulatiuè exponitur, sed priori exponente vniuersali negatiua, & posteriori vniuersali affirmatiua hoc modo, Omne animal præter hominè non est rationis particeps, id est, nullû animal, quod non est homo, est rationis particeps, & omnis homo est rationis particeps. Tertia verò, quæ est subalternata primæ, & contradictoria secundæ, exponitur disiunctiuè, priori exponente particulari affirmatiua, & posteriori particulari negatiua hoc modo, Non omne mobile præter cœlum non potest interire, id est, Aliquod mobile, quod non est cœlum, potest interire, vel aliquod cœlum non potest interire. Quarta denique, quæ contradicit primæ, subalternatur secundæ, & est subcontraria tertiæ, etiam disiunctiuè exponitur, priori tamen exponente particulari negatiua, & posteriori particulari affirmatiua hoc modo, Non omne animal præter hominè, est bipes, id est, Aliquod animal, quod non est homo, nõ est bipes, vel aliquis homo est bipes, Atq; ita patet, priores duas exponi copulatiuè, item-

Comparã
tur inter
se exposi-
tiones.

itemq; exponentibus vniuersalibus duas
 verò reliquas disiunctiue, & exponētibus
 particularibus. Præterea, exponentes cō
 trariarum esse contrarias, subcontrari
 arum subcontrarias, contradicentium
 contradicentes, & subalternarum subal
 ternas. Quæ omnia cernes in sequenti
 descriptione, notatis primū his quatuor
 dictionibus.

Cautè Cedas Prisco Mori.

Quæ eodem modo indicant exponentes
 exceptiuarum, quo superiores exclusiuarum.
 Prima enim significat exponentes
 primæ, & cæteræ, quæ sequuntur, eodem
 ordine exponentes reliquarum.

Subalternans.

1

Omne mobile præter cælum
 interire potest.

Id est.

Cau- Omne mobile, quod
 non est cælū, interire
te. potest, & Nullum Cæ
 lum interire potest.

Subalternans.

2

Omne mobile præter cælum
 non potest interire:

Id est.

Ce- Nullum mobile, quod
 non est cælū, interire
das. potest, & Omne cæ
 lum interire potest.

Contrariæ.

Subalterne,
 Contra dicentes.
 Contra dicentes.
 Subalterne.

3

Omne mobile præter cælum
non potest interire.

Subcontraria.

Id est.

Pris- Aliquod mobile, quod
non est cælum, interire
co. potest vel
Aliquod Cælum inte-
rire non potest.

Subalternata.

4

Omne mobile præter cælum
interire potest.

Id est.

Mo- Aliquod mobile, quod
non est cælum, non po-
ri. test interire, vel
Aliquod cælum inte-
rire potest.

Subalternata.

De reduplicatiuis enunciationibus.

Caput. 27.

Redupli-
cativæ,
quæ dicantur.

Dictio re-
duplicans
sive gemi-
nans.

Duplex ac-
cepto di-
ctionis ge-
minantis.

ENunciationes reduplicativæ dicun-
tur quæ constant dictione geminate,
seu reduplicante, ut vocant: Veluti si di-
cas, Homo quatenus est homo, est disci-
plinæ capax. Illa enim dictio, Quatenus,
quia apta est ad aliquid geminandum, &
iterandum, reduplicans & reduplicativa
dici solet, quemadmodum, Quæ, Qua
ratione, & cæteræ omnes eiusdem signifi-
fica-

A

Bificationis. Duobus autem modis accipiuntur huiusmodi dictiones. Vno, specificatiuè, vt vocât, altero reduplicatiuè. Specificatiuè,
 Tunc huiusmodi voces accipiuntur specificatiuè, cum notant in subiectis rationem aliquam secundum quam, vel cū qua ipsis conueniunt prædicata, vt si dicas, Socrates quatenus capillos habet, est crispus: Plato qua est albus est grāmaticus. Verus enim sensus prioris enunciationis est Socrati conuenire crispitudinē (vt sic loquar) secundum capillos posterioris autem, Grammaticam Platonis non impedire quominus idem sit albus. atque ad hoc genus enunciationum pertinent illæ, in quibus dictiones reduplicatiuæ in eo sensu vsurpantur, quo significant conditionem sine qua non (vt appellant) hoc est sine qua prædicata non conueniunt subiectis, vt si dicas, Ignis quatenus prope est, seu qua ratione prope est, caletacit, Tūc vero huiusmodi dictiones accipiuntur reduplicatiuè, cum significāt aliquid, quod subiecto cōuenit, esse causā cur illi cōueniat prædicatū: vt si dicas, Socrates quatenus est homo est disciplinæ capax. Sēsusenim Reduplicatiuè.
 pro-

proprius, ac præcipuus huius enunciationis est, naturam humanam, quæ Socrati convenit esse causam cur illi conveniat docilitas, Omnia igitur priori acceptione, quæ minus propria est, quod ad posteriorem attinet, animadvertendum est, enunciationum, in quibus reduplicatiua dictio hoc pacto sumitur, quatuor esse genera, Aut enim reduplicatio, & verbum affirmantur, vt si dicas, Homo quatenus homo est disciplinæ capax: aut verbum tantum, vt si dicas, Homo quatenus homo, non est disciplinæ capax: aut vtrūq; negatur, vt si dicas, Homo non quatenus homo non est disciplinæ capax: aut sola reduplicatio, vt si dicas, Homo non quatenus homo, est disciplinæ capax. Ad sunt qui huiusmodi enunciationes tam multis exponentibus explicent, vt rem magis obscurare videantur. Satis certe videtur esse, si pro istarum expositione loco verbi Quatenus, ponatur verbū, Quia, propriè acceptum, siue qua ratione indicat causam, vt dictum est. Hoc enim pacto non admodum difficile erit earū sensum intelligere. Quod si eo verbo posito non dum satis aperta fuerit enunciatio,

Ratio exponendi reduplicatiuas enunciationes.

INSTITVTIONVM DIALECTICARVM.

LIBER III.

*De ordine, ac modo tradendi partes
Dialecticæ: item quid sit diuisio.*

Caput I.

Institutū
librorū se-
quentium

Explicatis ijs omnibus,
quæ tribus differendi mo-
dis, Diuisioni inquam,
Definitioni, & Argumen-
tationi sunt communia,
sequitur vt ad ea, quæ sin-

Quo pa-
cto in his
duobus li-
bris de di-
uisione ac
definitio-
ne agen-
dum sit.

gulorum propria sunt, veniamus. Ac de
diuisione quidem, & definitione, qua ra-
tione per se considerantur, & speciales dif-
ferendi modi existunt, (sic enim à nobis
in præsentia tractabuntur) nullum opus
habemus ab Aristotele ex instituto editū.
Attamen si ex ijs, quæ ille argumenta-
tionis causa in Analyticis, & Topicis de
hisce disseruit, ea, quæ ad hunc locum
attinent, desumpserimus, aliaque non
nulla ex alijs, libris, præsertim Metaphy-
sicis, asciuerimus, nihil præterea erit,
quod

quod magnopere videatur requirendum. Maiores
 Nam & si multa sunt, quæ de deuiſiõne, & difficulta
 A definitione quæri, ac diſputari poſſunt, tñ tes de di-
 difficillima quæq; non ad Dialecticũ, ſed uſione, ac
 ad Metaphyſicum ſpectant. Diuiſio igitur, definitione,
 quod ad Dialecticũ attinet, eſt ora- ad Me-
 tio, qua totum in ſuas partes diuiditur: taphyſicũ
 vt ſi dicas, Hominis altera pars eſt ani- ſpectant.
 mus, altera corpus: Animalium aliud ho-
 B mo eſt aliud beſtia. Totum, quod diuidi- Diuiſum?
 tur, & à quo incipit diuiſio, Diuiſũ apud
 Dialecticos appellatur: partes verò, in
 quas diuiſio finitur, ac terminatur, Mẽ- Membra
 bra diuidentia, vel membra diuiſionis diuidẽtia,
 dicuntur. Hinc intelliges diuiſionem eſ-
 ſe quendam ſciendi modum. Nam cum
 totum in ſuas partes diuiditur, tunc di-
 ſtinctè quæ totum eſt declaratur.

De diſtinctione vocis multiplicis.

Caput. 2.

A **D**Vplex verò diuiſio traditur à Philo- Generalis
 ſophis: altera vocis multiplicis, quæ diuiſio di-
 Diſtinctio nominatur altera rei, quam uiſionis.
 in Partitionem, & in eam, quæ magis
 proprie diuiſio appellatur, diſtribuunt.

distinctio
quid.

Distinctio est diuisio vocis multiplicis in
suas significationes, aut sensus: vt si dicas,
Huius vocis Acutum alia significatio est,
qua significat acutam figuram, alia, qua
transfertur ad sonum acutum, alia, qua
ad saporem acutum: & huius orationis,
Litus aras, alter sensus est, quod litus
aratro proscindas, alter, quod operam
perdas hoc dictum intellige de vocibus **B**
multiplicibus, quæ nec habent varias sig-
nificationes, nec varios sensus æque prin-
cipales, sed tales, vt in ipsis siue signifi-
cationibus, siue sensibus, aliquam videre li-
ceat vnitatem ordinis, aut proportionis,
vt patet in traditis exemplis. Nam si vox
multiplex habuerit plures significationes,
aut sensus æquæ principales sine ordine
vlllo, aut proportione, quæ aliquam faciat
vnitatem significationis (vt hæc vox
Gallus, quæ ex æquo significat hominem
Gallum, & gallum anem, & hæc oratio,
Audiui Græcos vicisse Troianos, qua
æquæ significo, auduisse me: quod Græci
vicerint Troianos, & quod Troiani Græ- **C**
cos) non videbitur eius distinctio ad vl-
lum genus diuisionis pertinere. Id enim
non diuiditur quod nullo modo est v-
num

Cux vox
multiplex
propriè
non dica-
tur diuidi

Id non
propriè
diuiditur,
quod nul-
lo modo
est vnum.

num, cum totum, vt docet Aristoteles, ^a
 vnum quiddā, qua totum est, esse debeat. ^{5. metaph.}
 Siue igitur ita dicas, siue huiusmodi vo- ^{26. tex. 31.}
 ces modo aliquo diuidi concedas (potest
 enim earum multiplicitas quodammo-
 do dici vnum, ratione vnus vocis, in qua
 cernitur) omnis enumeratio significati-
 onum, aut sensuum vocis multiplicis seu
 propriē diuisio sit, seu quodammodo diui-
 sio, nomine distinctionis propriē com-
 prehenditur: de qua omni, vt de re in dis-
 ferēdo per necessaria multa p̄cepta tra-
 dit Aristoteles. ^b Hæc de primo diuisionis
 genere dicta sint. Nunc alterum, quod
 partitio nominatur explicemus.

Omni di-
 uisio vo-
 cis multi-
 plicis etiā
 impropri-
 a, propriē
 dicitur di-
 stinctio.

b

1. Top. 11.

De partitione. Caput. 3.

A PARTITIO est diuisio totius quāti in par-
 tes, quibus integratur, partium in-
 tegrantium nomine intelligo eas, qui-
 bus tota aliqua magnitudo aut multi-
 tudo extensa est. Hoc modo mēbra cor-
 poris humani sunt partes integrantes
B corpus humanum, & ordines Reipu-
 blicæ totam integrant Rempubicam.
 Quoniam vero partes integrantes aut
 sunt

Partitio
 quid.
 Partes in-
 tegrantes.

sunt ὁμογενεῖς, hoc est, eiusdē naturæ, ac appellationis cū toto, quas cognatas, & similes vocāt, vt partes carnis, & partes aquæ) quælibet enim pars, quæ carnem integrat, caro est, & quælibet aquæ, est aqua) aut ἑτερογενεῖς, id est diuersæ nature, ac appellationis, quas multigenas, & dissimiles nominant, vt mēbra corporis humani, & partes domus, (neq; enim digitum dixeris esse corpus humanum, aut parietem domū) fit, vt duplex sit diuisio in partes integrantes, siue partitio altera, qua totum diuiditur in partes similes, altera qua in dissimiles. Priori modo diuiduntur quantitates cōtinuæ & alia pleraque, vt aēr, aqua, &cæ. corpora simplicia: posteriori diuiduntur quantitates discretæ, animalium corpora, & alia per multa tum à natura, tū ab arte composita. Ad hanc diuidēdi formam reuocari potest diuisio totius potestate, seu virtute, in suas vires, seu potentias, quæ sæpe numero apud Aristot. partes vocantur: a vt si dicas, animi rationalis altera pars est, qua intelligit, altera, qua cupit. Causa huius reuocationis est, quia vt res extēsa cōstat suis partibus integrantibus quoad

Partes si-
miliares.

Arist. 1. de
genera. 5.
& 1. d. hist.
anim. 1.
vocat

ὁμοιομε-
γεις

dissimila-
res verò
ἑτερομοιο-
γεις

Duplex
partitio.

Diuisio to-
tius pote-
state ad
partionē
reuocatur

a
Vt passim
libris de
anima.

quoad totam extensionem, sic res, quæ multas habet vires constat suis viribus, potentijsue quoad totam potestatem quæ extensio quædam rei merito censi potest. Quod si quis contendat hoc genus diuisionis potius numerandum esse inter diuisiones per accidens de quibus inferius agendum est, (nec enim dubium esse debet quin partes potestatis accidat rei cui tota potestas accidit) occurrendum est partes potestatis, & si accidunt rei cui tota potestas accidit sumpta re quoad essentiam suam non tamen illi accidere si res sumatur quoad totam potestatem, quo pacto nomen rei in hoc genere diuisionis sumitur.

Obiectio.

Solutio.

De diuisione physica totius essentialis.

Caput. 4.

A Diuisio, vt à distinctione vocis multiplicis, & à partitione secernitur, duplex est, altera totius essentialis, altera totius vniuersalis. Nomine totius essentialis intelligo id, quod habet essentiã compositã ex materia & forma cõmuni aut ex genere & differentia. Quæ quidem ratione dicuntur tota essentialia homo,

Totum essentialis.

Totum vniuersale.

angelus, color & reliquæ species rerum, quæ per se ponuntur in predicamentis. Totum verò vniuersale accipio respectu **B** partium, quæ illi subiunguntur essentialiter, seu de quibus illud dicitur vt de subiectis, vt loquitur Aristoteles: a quo pacto substantia, & corporeum dicuntur tota vniuersalia respectu hominis, aut animalis. Porro diuisio totius essentialis, duplex est altera realis, siue physica, altera rationis, siue metaphysica. Diuisio physica totius essentialis est, qua totum essentialia **C** diuiditur in materiam & formam. Materia (vt pingui Minerua ré exponamus) est subiectum formæ substantialis. Forma verò est substantialis perfectio materiæ. Hoc modo corpus dicitur materia hominis, & animus forma: Vnde fit vt diuisio, qua dicimus, hominis alteram partem esse animum alteram corpus sit diuisio physica. Dicitur autem solet hæc diuisio realis, ac physica, quia fit in partes re diuersas, ex quibus essentia eius, quod diuiditur, naturaliter composita est. Ad hanc diuisi- **D** onem reuocatur diuisio compositi accidentalis in subiectum & accidens: vt si dicas, *Aris figurati altera pars est æs, altera*

²
Præd. 2. &

³
Duplex diuisio totius essentialis.

Diuisio physica

quæ.

Materia.

Forma.

Cur diuisio hæc dicatur physica & realis.

Quæ diuisio reuocetur ad physicam

reuoçetur

tera figura. Reuocatur etiam diuisio quā-
 titatum continuarum in partes diuisibi-
 les, & indiuisibiles, (si in medijs quanti-
 tatibus continuis dantur actū indiuisibi-
 lia) quoniam diuisibiles sunt similes ma-
 teriæ, indiuisibiles autem, formæ: quo pa-
 cto linea duorum palmorum diuiditur
 in duos palmos, & in punctum, quo pal-
 mi copulantur.

De diuisione metaphysica totius

essentialis, Cap. 5.

A Diuisio metaphysica totius essentialis
 est ea qua totum essentialē diuiditur
 in genus & differentiam cuiusmodi est
 oratio, qua dicimus, Hominis alterā par-
 tem essentialē esse animal, alteram ra-
 tionale. Dicitur autem hæc diuisio rati-
 onis, & metaphysica, quia non fit in par-
 tes re diuersas sed ratione sola, qui diui-
 dendī modus Metaphysicorum est penē
 proprius, ac peculiaris. Nam, ut in eodē
 exemplo persistam, animal & rationale,
 quæ de homine dicuntur, eadem prorsus
 res sunt, sed tamen homo secundum eam
 rationem, qua conuenit cum brutis a-
 nimantibus est, & dicitur animal, se-
 cundum eam verò, qua ab eisde distin-

Cur diui-
 sio hæc di-
 catur ra-
 tionis, &
 metaphy-
 sica.

Diuisio in
 diuidui in
 speciē, &
 differen-
 tiam indi-
 uiduantē.

a
 Ut 7. Me-
 taphy. 10,
 & 11. text.
 33. & dein
 cept.

Dubitatio

Responſio.

b
 Lib. j. c. 8.

gigitur, est, & dicitur rationalis. Ad hanc
 diuisionem reuocatur diuisio indiuidui
 (quod sæpe Aristoteles a comparatione
 speciei vocat Ipsum totum) in speciē &
 differentiam indiuiduantem, vt cum ra-
 tione, considerationeque ex ipsa natura
 rei ducta resoluiamus Socratem in homi-
 nem, & eam differentiam, qua à cæteris
 hominibus distinguitur. Homo enim
 communis, & differentia indiuiduans,
 ex quibus Socrates constitui dicitur, ea-
 dem omnino res sunt: verum Socrates se-
 cundum eam rationem, qua cum cæteris
 hominibus cōuenit, est, ac dicitur homo,
 secundum eam verò, qua differt ab eisde,
 est, & dicitur hic designatus homo, ac in-
 diuiduus. Si quis autem quærat, cur hæc
 diuisio indiuidui non sit cōprehensa sub-
 diuisione totius essentialis, sed ad quan-
 dam eius speciem reuocetur, presertim
 cum indiuiduum non videatur excludē-
 dum à ratione totius essentialis: respon-
 dendum est, causam huius rei esse, quia
 quemadmodum apud Philosophos non
 agitur directò, ac ex instituto de defini-
 tione indiuiduorum, vt infra b patebit,
 ita nec de illorum diuisione. Atque hæc
 eadē

eadem est causa, obquam indiuiduū in ratione totius essentialis cōprehensum nō est. Sed accuratioꝝ huius rei perscrutatio nec ad hunc locum, nec fortasse ad hanc artē pertinet. Hæc de diuisionibus totius essentialis videntur satis.

Est enim metaphy-
sica.

De diuisione totius vniuersalis in partes subiectas.

Caput. 6.

A Diuisio totius vniuersalis in partes subiectas, seu de quibus dicitur vt de subiectis, complectitur, vt placet Aristoteli, diuisionem generis in species, speciei in indiuidua, & differentia in species, aut indiuidua. Hæc enim omnia ac sola prædicantur de suis partibus vt de subiectis, seu essentialiter, vt ex prædicamentis a apertum est. Exempla sunt. Animalium aliud est homo, aliud bestia: Hominum alius est Socrates, alius Plato, alij verò cæteri: Animatorum, alia sunt animalia, alia plantæ: Rationalium aliud est Petrus, aliud Ioannes, alia verò cæteri homines indiuidui. Princeps harum diuisionum, (imo & omnium) est diuisio

Triplex diuisio totius vniuersalis in partes subiectas. a Prædicat. 5.

Diuisio generis in species princeps omniū diuisionum.

diuifio generis in species quam vt nobilif-
 fimam, & in philofophia maxime neces-
 fariam, magnis laudibus extulit Plato. b
 Sed & hæc, & reliquæ huius claffis, faci-
 le intelliguntur ex ijs, quæ in explicandis
 quinque; vniuerfalibus diximus: quanquã
 non ita facile reperiuntur, quia maxima
 ex parte ignotæ nobis in hac vita funt re-
 rum naturæ, & effentiæ, Ad diuifiones ge-
 neris in species, & specierû in indiuidua
 reuocantur diuifiones quorundam ana-
 logorum, vt cum dicimus, Principiorum
 aliud est principium viæ, aliud principiu
 motus, aliud principium temporis &c æ-
 tera: item accidentium alia funt quanti-
 tates, alia qualitates, alia relationes, alia
 extrinsecus adiacet. Nam & si huiusmo-
 di analogia non prædicatur de membris
 diuidentibus vt genera, aut species, ta-
 men eorum prædicatio proximè ad ge-
 neris aut speciei prædicationem accidit.
 Loquor autem non de vocibus analogis
 (harum siquidem diuifio in suas signifi-
 cationes ad diffinitionem vocis multi-
 plicis pertinet) sed de rebus significatis.
 Nec verò de omnibus analogis id, quod
 dixi, intelligendû esse volo, sed de ijs tan-
 tum

b
 In Phæ-
 dro & a-
 libi.

Rerum ef-
 fentiæ fe-
 rè ignorã-
 tur.

Diuifio-
 nes quo-
 rûdam a-
 nalogorû

B

tum, quarum nomina pro omnibus membris diuidentibus accipi solent, cum simpliciter, atque absolute ponuntur: cuiusmodi sunt, quæ attulimus in exempla. Si enim dicas, Principium est primum unde aliquid est, aut fit, aut cognoscitur (quo pacto Aristoteles describit principium futilissime acceptum, pro omnibus principijs accipietur nomen principij). Quod idem accidit in nomine accidentis, quod in nouem accidentium suprema genera diuiditur, aliorumq; multorum analogorum, vt Motus, Causæ & similia, cum eorum significata definiuntur. Quod si analogum fuerit eiusmodi, vt eius nomen absolute, & sine adiectione positum non pro omnibus membris diuidentibus accipiat, sed pro præcipuis duntaxat rebus significatis vt homo analogice communis ad veros & depictos (etenim cum hoc nomen Homo sine adiectione in enunciatione ponitur, semper accipitur pro solis veris hominibus, vt cum dicimus, Homo est animal, Homo est ens) diuidi sane non poterit in membra analogica. Si enim dicas, Hominum alius verus, alius depictus est, non feceris veram diuisionem

quia

c
Metaph.
1.

quia nomen diuisi pro solis veris hominibus accipitur. Id quod facile est cerne-
re in cæteris huiusmodi.

Colligitur numerus quinque supradictarum diuisionum per se: totidem.

que adduntur diuisiones per accidens. Caput. 7.

HÆC quinque diuisionum genera, A
hac ratione colligi possunt. Totum, quod diuiditur, aut est vox multiplex, habens nimirum multas significationes, sensusue, aut res continens multas partes. Si vox habens multas significationes, aut sensus, primo diuisionis genere diuiditur. Si verò est res quæ multas partes cõtinet aut eõmparatur cum partibus à quibus integratur, aut cum ijs, à quibus secundum essentiam constituitur, aut cum partibus sibi subiectis. Si cum ijs, à quibus integratur, diuiditur secunda diuisionis forma: si cum ijs, à quibus secundum essentiam re ipsa constituitur, diuiditur tertiã: si verò cõ ijs, à quibus sola ratione, diuiditur quartã: si denique cõ partibus subiectis, diuiditur quintã. Cum igitur alius diuidendi modus esse non videatur

(nam

(nā si quis alius occurrerit, facile ad hoc reuocabitur) efficitur vt quinque tantum sint diuisionū genera. Verū enim vero, hæc oēs diuisiones, vt eas hæctenus explicauimus, sunt diuisiones per se. Diximus enim, diuisionē esse orationē, qua totū diuideretur in suas partes, hoc est, in eas quæ ratione sui, seu per se (quod idē est) sunt partes totius. Huiusmodi enim simpliciter, & absolutē dicuntur rei partes. Atq; hæc quidē auctotius equiuocationē, ambiguitatem nūc verē efficiūt, aut ipsū verē integrant, aut eius essentiā re, aut ratione constitutiūt, aut illi subijerūt, vt dictū est.

B Cæterum cū sæpe totum in alia quædā quasi in suas partes diuidatur, vt nūc patebit, efficitur vt quot sunt diuisiones per se, tot fieri possint diuisiones per accidens. *Distinctio* quidem vocis multiplicis, veluti si dicas, Huius vocis Acutum, alia significatio est qua significat id quod stimulat tactum, alia qua id, quod pungit auditum, alia qua id, quod ferit gustatum, &cætera. *Partitio* autem, vt si dicas, Huius anuli (ex auro scilicet & smaragdo confecti) altera pars est fulua, altera viridis. *Diuisio* totius essentialis
 physica

Hæctenus sunt explicatæ diuisiones per se.

Explicatur definitio diuisionis.

Diuisiones per accidens.

Distinctio per accidens.

Partitio per accidens.

Diuisio physica per accidens.

Metaphy-
fica.

physica hoc pacto, Hominis altera pars est quæ mouet, altera quæ mouetur. Metaphysica vero, siue rationis, hoc modo, Hominis altera pars est brutis animantibus cõmunis, altera illi propria & peculiaris. In his quatuor diuisionum generibus plane cernis membra diuidetia non esse per se partes diuisi, sed eam in accidentia. Iam diuisio totius vniversalis tribus modis per accidens fieri certatur.

Diuisio
totius v-
niuersalis
tribus mo-
dis fit per
accidens.

Aut enim subiectum diuiditur in accidẽtia, aut accidens in subiecta, aut accidens in accidentia. In qua distributione Iuniores omnes Boëtium avelut ducẽ sequuntur, quem ex antiquis ferẽ vnum habemus, qui de diuisione ex instituto differat. Tunc diuisio est subiecti in accidẽtia, cum membra diuidetia accidunt

In libr. de
diuisione.

Diuisio
subiecti in
accidẽtia.

partibus subiectis diuisi vt si dicas, Animalium aliud loqui potest, aliud loqui non potest: item aliud est rectum, aliud pronum: item aliud est aptum ad risum, aliud ad hinnitũ, aliud ad latratũ, aliud ad mugitũ, &cæt. Hac namq; omnia membra diuidetia accidunt partibus subiectis animalis vt potẽ animalibus diuersis.

Diuisio
acciden-
tis in sub-
iecta.

Tũc autẽ diuisio est accidẽtis in subiecta,
cum

cum membris diuidentibus accidunt partes subiectæ diuifi: vt si dicas, Eorum quæ mouentur, quædam sunt cæli, quædam elementa, quædam mista: item, Bonorum quædam sunt in animo, quædam in corpore, quædam in rebus externis: item Colorum alius est in cygno, alius in coruo, alij in alijs rebus. Hic e contrario cernas licet membra diuidentia esse res, quibus accidunt partes subiectæ diuifi. Nam quoddam moueri accidit cælis, aliud elementis, aliud mistis. Reliqua exempla sunt perspicua. Tunc denique diuisio est accidentis in accidentia, cum membra diuidentia accidunt partibus subiectis eius rei, cui accidit diuisû: vt si dicas, Alborum quædam dura sunt, quædam mollia, alia liquentia. Membra enim diuidentia huius diuisionis accidunt diuersis corporibus, vt marmor, adipi, & lacti, quæ sunt partes subiectæ corporis misti, cui accidit vt si album. Sed obijciat aliquis, Ergo hæc diuisio, Colorum alius est album, aliud nigrum, aliud media colore infectum, est diuisio per accidēs (quâdo quidem mēbra diuidentia accidunt partibus subiectis corporis misti, cui accidit.

Diuisio
accidentis
in acci-
dentia.

Obiectis

Q color

Solutio.

In quo po-
sita sit ra-
tio diui-
sionis per
accidens.

coloratum, quod diuiditur) cum tamen sit diuisio per se, generis videlicet in species. Occurres tamen, in his tribus diuisionibus, quemadmodum in superioribus quatuor generibus diuisionum per accidens semper ponendum esse, quod membra diuidentia non sint per se partes diuisi. In hoc enim (vt ex dictis perspicuum est) posita est ratio diuisionis per accidens, quæ in his omnibus diuisionum formis includitur. At album, nigrum, & medio colore infectum, non sunt partes per accidens colorati, sed per se illi subiectæ, nimirum vt species generi. Quare non sequitur ex dictis, hanc, & alias huiusmodi diuisiones, esse diuisiones per accidens.

*De diuisione generis in differentias,
& differentia in differentias.*

Caput. 8.

Sed quæstio est, ad quod nam genus diuisionis pertineant diuisio generis in differentias, & communioris differentia in minus communes: vt cum dicimus, Animalium aliud est rationale, aliud irrationale: Animatorum aliud est sensus A particeps, aliud sensus expers. Et quidem quod

quòd attinet ad diuisionē generis in differentias, negat Boëtius talem diuisionem. Putat enim nunquam genus diuidi in differentias, nisi cum speciebus nomina non sunt imposita, tunc siquidem cogimur, vt ait, nominibus differentiarum species significare. Fauet Boëtio Porphyrius b. qui cum differit de officio, & natura differentiarum, semper ita loquitur, vt dicat, genera diuidi per differentias in species, nunquam verò ita, vt fateatur diuidi in differentias. Fauet & similitudinum naturæ, tum artis: res siquidem naturalis non dicitur diuidi in formas, sed per formas in varia composita naturalia: cera item non diuiditur in figurâ sphaeræ, & tesserae, sed per has figuras diuiditur in sphaeram, & tesseram. Sed & ratio id videtur cōprobare. Nam differentie nullomodo videtur partes generis nisi rationes specierū, quæ sunt partes generi subiectæ: quo fit vt in eas nō videatur diuidi per se genus, sed per accidens, vt in ea scilicet, quæ accidunt, hoc est conueniunt partibus per se subiectis, Sic enim accidendi verbum accipi potest in explicatione diuisionis per accidens,

Num genus diuidatur in differentias.

In libro citato

Porphy. de differentia.

d
 Ut. 7. top.
 3. & 1. ele.
 cho. 4.
 Genus di-
 uiditur
 per se per
 differentias

Nulla dif-
 ferentia
 includit
 in sua ef-
 fentia ali-
 quid, vni-
 uocum.

Diuisio
 comuni-
 oris diffe-
 rentiæ in
 minus co-
 munes.

Diluitur
 obiectio.

e
 C. 12.
 lex. 43.

vt sæpe accipitur apud Aristotelem, d Quam
 quam hoc non est negandum diuidi per
 se genus per differentias: siquidem diffe-
 rentiæ cōtrahunt per se genus, quod pro-
 prietates, & accidentia cōtrahunt per ac-
 cidens. Quod si hæc sententia non placet, C
 dicito hanc diuisionem reuocari ad diui-
 sionem per se totius vniuersalis in partes
 subiectas: quia differentiæ, & si non sub-
 ieiuntur per se alicui vniuersali (neque
 enim vllam naturam vniuocam in suis
 essentijs includūt) tamen cōstituunt per
 se species, quæ per se subieiuntur generi:
 quod vtique proprietates & accidentia
 facere non possunt. Modo eodem vendi- D
 care poteris diuisionem communioris dif-
 ferentiæ in minus communes à diuisio-
 ne per accidens accidentis in accidentia.
 Nam & si minus communes differentiæ
 non sunt per se subiectæ magis commu-
 nibus, tamen per se constituunt species
 quæ communioribus per se subieiuntur.
 Si quis tamen magis probauerit diuisio-
 nem hanc esse per accidens, alius verò af-
 ferat Aristotelem septimo libro e Meta- E
 physicorum aperte dicentem, differen-
 tias communiores diuidi per se in diffe-
 rentias

rentias minus communes occurreret ille, id intelligendum esse de accidentibus, quibus utimur penuria verarum differentiarum. Nec enim dubium est quin accidentia communiora diuidantur per se in minus communia nempe ut genera in suas species. Quod autem Aristoteles ita sit intelligendus, apertius intelliges, si perpendas id, quod ille eodem loco ait, Differentiam communiorum ita includi in inferiori, ut si minus communis addatur communiore, committatur nugatio, veluti si dicas, Pedes habens bipes. Hoc enim de veris differentiis intelligi non potest. Dicimus enim hominem esse corpus animatum, sensitivum, rationale, sine vlla

F repetitione nugatoria: quod certe ideo accidit quia minus communes differentiae non includunt essentialiter communiore. Ad advertendum est autem hoc loco id, quod diximus de diuisione generis in differentias vniuersales, accommodandum esse eadem ratione ad diuisionem speciei infimae in differentias indiuiduantes: quod ut diximus de diuisione communiore differentiae in minus communes, adaptandum est ad diuisionem differentiae vni-

Minus communes differentiae non includunt essentialiter communiore. Diuisio differentiae vniuersalis in indiuiduantes.

Utilitas
diuisionis
generis
per diffe-
rentias.

uersalis in indiuiduantes. Quàm verò, utilis sit diuisio generis siue per differen-
tias, siue in differentias, dici non potest
cùm hæc vna sit recta via ad diuisionem
generis in species, & ad definitiones effe-
tiales. Sed quia rarum admodum est a-
pud nos hoc genus diuisionis sepius
confugimus ad diuisiones per accidens,
quibus genera in accidentia diuiduntur:
vt tùm dicimus: Animalium, aliud rectū
esse aliud pronum: item, Aliud mansue-
tum naturâ, aliud ferum: rursum, Aliud
ingredi, aliud repere, aliud natate, aliud
volare. Hæc de diuersis diuisionum gene-
ribus, nunc qua verborum formula diui-
siones sint cōficiendæ breuiter dicamus.

*Qua verborum formula diuisiones
sint cōficiendæ.*

Caput. 9.

Quatuor
prioris
diuisiones.

Diuisiones quatuor priorum generū,
hoc modo sunt cōficiendæ. Initio di-
uisionis ponendū est nomen diuisi in gin-
nēdi casu singularis numeri, deinde ante
nomē cuiusq; mēbri diuidētis inferenda
sunt hæc verba, Altera pars, vel Alia pars,
aut similia: vt cùm dicimus, Huis vocis
Gal.

Gallus, alia significatio est, qua hominem Gallū significat, alia, qua gallum auem: Temporis, altera pars est transacta, altera futura. Reipublicæ vna pars ordinē sacrorum ministrorum continetur, altera nobilium, tertia plebis: Hominis, hæc pars est animus, illa corpus. Speciei, altera pars essentialis, est genus, altera differentia. Diuisiones autem, quinti generis, quæ sunt totius vniuersalis in partes subiectas, possunt quidem eodem modo confici adhibita propria appellatione partium, vt si dicas, Animalis altera pars subiecta, est homo, altera bestia. Verum seruata communi consuetudine diuidendi Philosophorum, hoc modo conficiendæ sunt Initio diuisionis ponendum est diuisum in gignendi casu numeri pluralis, deinde addenda sunt membra diuidentia nulla adhibita partium appellatione: vt cum dicimus Substantiarum, alia est corporata, alia corporis experta: Corporū, aliud simplex est, aliud mixtū: Animalū, quedam in terra degunt, alia in aquis, alia quasi vitæ ancipitis utroque in loco viuunt. Causa huius discriminis in diuidendo hæc est, quia totum in

Quinta diuisio.
Hoc modo fit diuisio in actu signa-
io vt aiūt.

Sic fit diuisio in actu exercito, vt dicitur soler.
Causa discriminis.

superioribus quatuor diuidendi formis, cum sic compositum ex suis partibus, potest esse vnum tantum indiuiduum, vt hæc vox hoc tēpus, hæc respublica, hic homo: totum autem in extremo diuisionis genere, cum non componatur ex suis partibus, sed eas sibi subiectas habeat, necessariò est vniuersale, vt substantia cōmunis, corpus cōmune, animal commune: aliòquin non haberet partes subiectas. Hæc est igitur causa cur quatuor priora genera postulent diuisum singularis numeri, extremum autem, pluralis. Quamquam verò hæc interdum non seruētur, sunt tamen naturis diuisionum accommodatissima. Reliquum est vt præcepta bene diuidendi tradamus.

*Primum præceptum indiuisione
seruandum. Cap. 10.*

Quatuor potissimum præcepta in diuidendo obseruanda sunt. Primum est, vt singula membra diuidentia minus contineant, quàm diuisum, omnia verò simul sumpta diuisio adæquentur. a Hinc fit vt non sit bona hæc diuisio, Anima-
lium alia sunt sensu prædita, alia ratio-
ne,

ne, quia sensu prædictum æquè latè patet
 atque animal, nisi intelligatur cum par-
 ticula Solo. Sic enim bona erit diuisio.
 Namque animalia aut solo sensu prædi-
 ta sunt, aut rationem, & mentem parti-
 cipant. Hinc etiam fit vt hæ non sint bo-
 næ diuisiones, Animalium aliud est bipes,
 aliud quadrupes, aliud plures habēs pe-
 des: item Aliud est bestia, aliud homo,
 aliud angelus: prior, quia diuisum latius
 patet, quàm membra diuidentia simul ac-
 cepta: posterior, quia membra diuidētia
 simul sumpta latius patent, quàm diuisum.
 Sed est quod obijciat aliquis contra hoc
 præceptū. Huius enim bonæ diuisionis,
 Hominis altera pars ratione, considera-
 tioneque componens, est animal, altera
 rationale, animal, quod est membrum
 diuidens, non modo non minus conti-
 net, quàm homo, sed etiam latius patet,
 cùm de pluribus, quàm homo prædice-
 tur. Item huius bonæ diuisionis, Arborum
 quedam dura sunt, quedam mollia, alia
 liquentia, membra omnia simul accepta
 latius patent, quàm albū: dicuntur siqui-
 dem de rebus etiam atris, vt de ebena
 de pice, & atramento. Priorem tamen

obiecō.

Altera ob
ieciō.Solutio
prioris
obiecō-
nis.

Qv faci-

facile dilues si dicas, animal, quod ad prædicationem attinet, latius patere, quam hominem, verum quod attinet ad essentiam, hominem plus aliquid continere: complectitur enim in essentia sua rationale, quod non cōplectitur animal. Posteriori autem obiectioni sic occurrens, in omnibus diuisionibus siue per se, siue per accidens totius vniuersalis in partes subiectas, semper diuisum in singulis mēbris diuidentibus, aut contineri, aut certe subaudiendum esse: durum autem, molle, & liquens, & si latius patent, quam album, si nihil aliud sub his nominibus intelligas, tamen si in vnoquoq; subaudias album, iam omnia simul albo adæquabuntur. Nam æquè latè patet album per se, atque totum hoc, Album durum, Album molle, & album liquens, Ad poste-

Solutio
posterioris.

Omnia
membra di
uidentia
cōiūctim
aut disiun
ctim acce
pta reci
piantur
cū diuiso.

In prioribus ergo quatuor generibus diuision-

B

uisionum, copulatum ex mēbris diuidē-
 tibus: cum diuiso recipitur, in quinto
 autem, disiunctum. Exempli causa si ho-
 minis altera pars est animus altera cor-
 pus, homo autem de Socrate dicitur, to-
 tum etiam hoc copulatum, Animus & cor-
 pus, dicitur de Socrate: & cōtra, si copu-
 latum ex corpore & animo, etiam homo.
 Quāquam Socrates non propriē dicitur
 animus, & corpus: sed cōcretum quid ex
 animo: & corpore. Si verò animalium
 aliud est homo, aliud bestia, animal autē
 dicitur de Socrate: totum etiam hoc dis-
 iunctum, Homo vel bestia, dicitur de So-
 crate, & vicissim, si disiunctum ex homi-
 ne & bestia, etiam animal.

Secundum præceptum.

Caput. II.

A SECUNDUM præceptum est, ut quantum
 fieri possit, diuisio fiat in proxima mē-
 bra diuidentia. a Quod non faciunt, qui
 corpus animatum diuidūt in hominem
 bestiam, arborem, fructicem, & herbam
 transfiliendo duo immediata genera ani-
 mal, & plantam. Sunt enim illæ remo-
 tæ ac distantes partes subiectæ corporis
 ani-

a
 2. post. 7. &
 14. & Boet
 de diuisi-
 one.

animati. Prius ergo diuidendum est animatum corpus in animal, & plantam, quæ immediate subiiciuntur animali deinde verò distribuendum animal in hominem & bestiam, acq; plânta in arboré, fructicem, & herbam. Sæpè tamen diuidimus totû in partes remotas, quia ignorantæ nobis sunt proximæ, ac immediate.

Cur totû sæpe diuidamus in partes remotas.

Tertium præceptum. Cap. 12.

Tertium præceptum est, ^a vt in diuidendo non vna tantum pars totius nominetur & altera, vel reliquæ, si plures fuerint quam duæ negatione illius significantur, nec tam multæ nominentur, vt lôgior quam par sit fiat oratio. Nam si vnâ dûtaxat partem nominaueris, & alteram, vel reliquas negatione illius significaueris, vt si dicas, Magnitudinû alia est linea, alia nō linea, non videberis proprie explicare in partes id, quod diuiditur, quia negatio alterius partis non solû non est differentia, vt ait Arist. sed nullo etiã alio modo proprie pars, siue componens totum, siue subiecta toti. Si autem multa admodum mēbra volueris enumerare, vt si dicas animalium aliud est homo, aliud

^a
Ex 6. top.
3. & 1. de
partibus
anim. lii.
3. Boet. lo.
co citato.

Loco cita
to.

aliud elephas, aliud simia, aliud canis latrans, aliud hoc, aliud illud, singulas nimirum species infimas percurrendo, orationem feceris, quam nec tu absolueris, nec alius completi animo possit. Cauenda igitur sunt hæc duo vitia in diuidendo, quia diuisio inuenta est causa explicandi rem in partes, ac dilucidandi, non tenebras offundendi. Tribus tamen de causis cogimur interdum diuidere rem in partem unam, & in negationem eiusmodi partis. Prima est, ut faciamus diuisionem necessariam, & quam nemo negare possit. De quacunque enim re vera est affirmatio, aut negatio, *b* Altera est, quia sæpe numero reliqua pars, aut partes ex opposito illi respondentes, carent nominibus positivis, quo fit ut ad negatiua sit confugiendum, *c* ut cum diuidimus substantiam in corpoream, & incorpoream, Et animal in rationale & irrationale, quia ignoramus veras differentias, quæ angelum, & brutum animal constituunt, si forte brutum animal est una quædam species animalis. Tertia est, si partes in quas diuisio immediate faciendæ est, fuerint plures, quam perspicuitas diuisionis ferre possit.

Tunc

Diuisio
inuenta est
causa dilu-
cidandi nõ
tenebras
offunden-
di.

Prima
causa cur
interdum
negatio-
ne diuida-
mus.

b
1. Post. 8

c
Boet.

Tunc enim omnes præter vnã significãdã sunt nomine negatiuo: vt si dicas, Bestiarum, quædam sunt pennatæ, aliæ implumes: nisi velis quædam partes nominare, reliquas verò omnes paucis verbis complecti, vt si dicas, Figurarum rectilinearũ, quædam est trium laterum, quædam quatuor aliæ verò plurium: Colorũ quidam est candor, quidam nigror, cæteri verò sunt mediij inter hos: Animalium aliud est homo, aliud elephas, aliud simia aliud canis latrans, alia sunt ab homine remotiora,

Quartum præceptum. Cap. 13.

Quo pacto hoc præceptũ omnibus diuisionibus accõmodetur.

Quartum præceptum est, vt mentis diuidentia si non re, certè ratione sint opposita: id est, inter se sic affecta, vt nullum in alio, aut sub alio contineatur. Sic enim hoc loco pro omnibus generibus diuisionum nomen oppositorum interpretor. Huius præcepti prætermissione vitiosæ sunt hæc diuisiones, Corporis humani alia pars est caput, alia thorax, aliæ manus, aliæ pedes, aliæ oculi: Viuentium aliud est planta, aliud animal, aliud homo. Nam oculi continen-
tur

tur in capite, & homo sub animali. Vt au-
 tem hoc præceptum peculiari ratione
 quinto generi diuisionis accommodatur
 hoc ex probatissimis autoribus colliges, a
 nomine oppositorum intelligenda esse
 repugnantia, hoc est, ea, quæ de eadem
 re simul affirmari non possunt. Hac enim
 de causa ait Aristoteles, non rectè diuidi
 animalia in natantia, & alba, nec rur-
 sus in urbana, & syluestria, quòd eadem
 & natantia, & alba esse possint, nec non
 & urbana, & syluestria. Et Boëtius eadè
 ratione reprehendit diuisionem anima-
 lium in rationalia, & duos pedes habentia,
 & corporum in alba, & dulcia, quòd
 eadem corpora reperiantur, quæ & alba
 sint, & dulcia, eademque animalia, quæ
 & duos habeant pedes, & sint rationalia.
 Nec immeritò huiusmodi diuisiones re-
 ijiuntur quoniam hoc pacto non re-
 ctè dices enumerando membra diui-
 dentia, Aliud est hoc, Aliud est illud,
 quæ tamen diuidendi formula quinto
 generi diuisionis propria est. At dicat for-
 tasse aliquis, ergò hæ diuisiones à Phi-
 losophis approbatæ vitio non care-
 bunt, Bonorum quædam utilia sunt, alia
 ho-

2
 Vt ex Ar.
 1. de part.
 animal. 3.
 & ex Boet
 de diuifi-
 one.

Obiectio.

honestā, alia iucunda: Habentium magnitudinem, quædam sunt longa, alia lata, alia profunda: siquidem eadem actio esse potest & utilis, & honesta, & iucunda: omneque corpus est longum, latum & profundum, hoc est habens longitudinē aliquam latitudinem, & profunditatem.

Solutio.

Huic objectioni sic occures. Membra diuidētia huiusmodi diuisionū esse repugnātia, si prior formula diuidēdi seruetur ut si dicas, Boni, alia pars subiecta est utilis, alia honestum, alia iucundum. Continui permanentis, seu habentis magnitudinem, alia pars subiecta est longū, alia latum, alia profundum: quandoquidem vna pars subiecta non est alia, & si omnes de eādē redici possint. Verum Aristoteles & Boetius cum propositas diuisiones animalium, & corporum reprehēdunt, non hac diuidendi formula vtuntur: nec si vterentur diuisiones illæ notandæ essent eius vitij, quod hoc præcepto cauetur, sed eius potius quod non sint ad æquatæ, aut in aliud superius explicatū incurrant. Quod si posterior diuidendi formula (qua maxime Philosophi vtuntur) seruanda est, dices primum, multas

C

D

Sepe cōcreta pro abstractis in diuidēdi vsurpantur.

diuis-

multas diuisiones fieri nominibus concre-
 tis, quæ tamen intelligendæ sunt quasi
 factæ nominibus abstractis, cuiusmodi
 est illa apud Aristotelem, ^b quantum par-
 tim continuum est partim discretum: dis-
 cretum, inquit, est, vt numerus, & oratio:
 continuum autem, vt linea superficies,
 tempus, & locus. Nam cum hæc non sint
 quanta, sed quãtitates, necessario Quan-
 tum in hac diuisione pro quantitate acci-
 piendum est. Atque hoc quidem pacto
 nihil est difficultatis in propositis diuisio-
 nibus. Siquidem membra diuidentia ab-
 stractis nominibus accepta vere pugnant
 inter se. Neq; enim utilitas est honestas,
 aut honestas iucunditas, aut iucunditas,
 utilitas. Nec verò vnquam vere dixeris,
 longitudinem esse latitudinem, aut lati-
 tudinem profunditatem, aut profunda-
 tem longitudinem, Deinde dices, repug-
 nantiam membrorum diuidentium sæpe
 numero non in verbis, sed in sensu, quo
 diuisio vsurpatur, sitã esse. Vt in illa Py-
 thagoræ diuisione ^c Eorum qui ad lu-
 dos Græciæ confluebant, quidã spe victo-
 riæ, alij quæstum faciendi cupiditate,
 alij visendi studio ducebantur. Hic quod

^b
 Præd. 6.

^E Sæpe re-
 pugnantia
 membro-
 rum in
 sensu cer-
 nitur non
 in verbis.

^c
 Tuscul.
 quæst. 4.

R ad

ad verba attinet, nulla est membrorū di-
 uidentium repugnantia. Fieri enim po-
 tuit, vt multi & lucri cupiditate, & spe-
 ctandi simul studio ducerentur. In sensū
 tamen cernitur repugnātia, si hoc modo
 diuisionem interpreteris: Eorum, qui ad
 Græciæ ludos vna præcipuè de causa cō-
 fluebant, quidam spe victoriæ, &cætera.
 Hac igitur ratione dices probari posse di-
 uisiones illas nominibus concretis vsur-
 patas, vt sensus prioris sit huiusmodi:
 Eorum in quibus aliqua vnā bonitatis,
 ratio potissimum elucet, quædam vtilia
 tantum, alia honesta solum, alia iucunda
 duntaxat nominantur. Posterioris autē,
 huiusmodi: Eorum, quæ aliqua vna dimē-
 sione excellunt, quædam longa solum, vt
 hasta, alia lata, vt discus, alia profunda tā-
 tum, vt globus, appellantur. Quanquam
 hic sensus vulgo sæpius, quàm apud Phi-
 losophos posteriori diuisioni tribuitur.

Has verò solutiones diligēter notabis,
 vt multas vsurpatas diuisiones à ca-
 lumnia vendicare possis. Sed hæc
 de diuisione videntur satis.

(••)

Finis quarti libri.

INSTITUTIONVM DIALECTICARVM.

LIBER V.

Quid sit definitio. Caput. 1.

A

Definitio est oratio, quæ esse-
tiam aliquam naturam esse
declarat: ut animal ratio-
nale. Declarat enim natu-
ram hominis. Ut autem diui-
sioni diuisum, sic definitio

Definitio
quid.
Ex 2. post.
20.

respondet definitum: quod nihil est aliud,
quam id, cuius quidditas essentia explic-
eatur. Sed nos de definitio tunc dicemus, cum
definitione, & genera omnia, in quæ diui-
ditur, methodumque definiendi, explica-
uerimus. Definitio igitur, quæ definitio
etiam apud Latinos appellatur, ab a-
grorum finibus accepit nomen. Nam
ut agrorum fines agros definiunt, &
claudunt, aliosque ab alijs secernunt,
sic definitiones, quibus rerum natu-
re declarantur, essentias earum cir-
cumscribunt, aliasque ab alijs distin-
guunt. Dicitur Porro definitio Oratio,

Quid defi-
nitum.

Vnde di-
cta definitio, seu fi-
nitio.

Quintil.
ll. 7. ca. 4.
Cur defi-
nitio sit o-
ratio.

R 2 quia

1. top. 4. quia vnum tantum nomē non potest esse
 & 6. top. : definitio. Definitio enim distincte subij-
 & 7. me- cit intellectui, quod nomen definiti con-
 1aphy. 13- fuse proponit, Vnde cum de omni essen-
 tex. 34. tia, quæ definitione explicatur, duo con-
 ceptus formari possint, alter quo essētia,
 quæ declaratur, conuenit cum alijs, alter,
 quo ab eisdē distinguitur, fit necessario,
 vt omnis definitio duabus minimū vo-
 cibus constare debeat, altera, quæ gignat
 in mente conceptum conuenientiae, alte-
 ra, quæ distinctionis, differentiaeue. Ita er-
 go fit, vt omnis definitio sit oratio. Quan-
 quam explicatio nominis per aliud cla-
 rius ad definitionem Autore Aristotele
 reuocatur, vsi quis dicat, Honestum, est
 decens, Quod verò additur, Quæ essen-
 tiam aliquam naturamue declarat, id
 diuersam reddit Definitionem à cæteris
 orationibus: nulli siquidem, præterquam
 definitioni, hoc munus demadatum est.
 Illud tamen non videtur prætereundum
 hoc loco, nomen definitionis duobus mo-
 dis ab Aristotele accipi, Sæpius enim ac-
 cipitur pro ea sola oratione, quæ de de-
 finito conuersim prædicatur (qualis est
 illa, Animal rationale, cōparatione ho-
 minis

c
 1. top. 4.

Definitio
 nis nomē
 sæpius ac-
 cipitur
 pro solo
 prædica-
 to.

C

minis) vt cum ait, ipsam hominis rationem definitionem e, nisi vel est, vel Erat, vel Erit, aut aliquid tale addatur, non esse enunciationem, quia vnum est, & non multa animal gressibile bipes. Et iterum, e in definitione nihil de aliquo predicari. Et rursus. i definitionem talem esse debere, vt ipsa proposita statim nulloque negotio cognosci possit cuius rei sit definitio: ac proinde eas esse vitiosas, quibus, vt intelligi possit, quarum rerum sint definitiones, opus est adiungere nomina rerum, quæ definiuntur: quemadmodum in oboletis veterum picturis, nisi titulus aliquis ascriptus esset, nemo poterat intelligere cuius nam rei quæque pictura esset. His enim locis, alijsq; quam plurimis. i plane accipit Arist. nomen definitionis pro ea sola oratione, quæ de definito conuersim predicatur. Aliquando verò sumitur definitionis vocabulum pro tota enunciatione in qua insuper continetur definitum, (quale est totum hoc, Homo est animal rationale) vt cum ait, h Definitionem aut esse principium demonstrationis, aut conclusionem, aut totam ratiocinationem sola verborum colloca-

d
peri. 4.c
2. post. 3.f
6. top. 2.g
vt. 7. me.
ta. 12. text.
42. & cat.h
1 post. 7.
& 2 post.
10.

1
2. post. 3. tione à demonstratione differente: & rur-
sum, Omnem definitione esse vniuersalẽ,
& affirmatiuã. His nanque verbis aperte
comprehenditur definitũ nomine defini-
tionis. Posteriorẽ acceptionẽ amplecti-
Li. 7. ca. 4. tur Quintilianus & cum ait, Finitionem
esse rei propositæ propriã, & dilucidã, &
breuiter comprehensam verbis enuncia-
tionem. Nos priorẽ, vt magis vsurpatã, li-
beatius sequimur.

*De definitione, quæ vocatur Quid
nominis. Caput. 12.*

Omni de
finitio di
ei posset
modo ali
quo defi-
nitio rei.
2. Post. 7.
& 10. & 7.
meta. 4.
b
2. post. 10.
A
Quamquam verò non solum definitio
cuiuslibet rei significatæ, sed etiam
cuiusvis nominis significantis, modo ali-
quo vocari posset definitio rei (neque enim
minus possunt nomina vocari res, quàm
multa quæ nominibus significantur) cõ-
sueuerunt tamen philosophi à diuidere
definitionẽ in definitionẽ rei, & nominis,
eo quod vulgatissima, & celeberrima sit
distinctio inter res, & nomina. Definitio
itaque nominis, quã Aristoteles b nomi-
nis interpretationẽ; vulgus Dialecticorũ
definitionem quid nominis appellat, est
oratio qua quidditas nominis natura uẽ
decla-

declaratur: vt totū hoc, Vox, quæ hominē ex instituto significat. Hac enim oratione explicatur natura huius nominis Homo, quatenus quoddam est nomen. Nomen non accipitur hoc loco pressè id est, vt à verbo distinguitur, sed pro quocunq; vocabulo: seu categoremate. Quid

B ditas verò & natura nominis, est ipsa eius significatio: quo fit vt nihil aliud sit, nominis quidditatem, & naturam explicare, quàm eius significationem patefacere. Id quod d nobis fit modis: altero, definitione soli nomini, quod definitur, cōgruētī, qualis est ea quā in exēplum attulimus, altero, ipsa definitione rei significatę. Sepe enim qui ignorat significationē vocabuli, ea verborū formula rogat quid illud significet, vt quid sit res significata rogare videatur: cui plane satisfacit qui rei significatę definitionē reddit. Vt si quis percontetur quid sit Geometria, intelligere cupiens significationē nominis, alius verò respōdeat, esse sciētiā, quæ de magnitudinibus differit, definitione rei explicata cēsebitur significatio vocabuli. Itaq; quæ verè ac simpliciter est definitio rei, poterit hoc modo alicui esse definitio nominis.

Quidditas & natura nominis est ipsa eius significatio.

Duobus modis explicatur nominis significatio.

Definitio rei potest alicui esse definitio nominis.

Quam fit
necessaria
no minis.
interpre-
tatio.

c
1. post. 1.
d
4 metaph
7 & 8.
tex. 28 Ci
cer. 2. de
fin. ex Pla.
ia Phædr.

Cicero in
topicis.

c
1. Peri. 1.

Hæc de definitione nominis, deque mo-
dis, quibus significatio nominis explica-
tur, dixisse fit satis. Est autem hoc genus
definitionis planè necessariū non modo
cum aliquid demonstrandum est, vt Ari-
stoteles quodam loco ait c, sed omnino
cuiusq; disputationis initio, vt idem alibi
fufius. & ceteri Philosophi docent. d Ad D
hoc genus reuocantur orationes illæ, quæ
declaranr originem vocabuli: vt cum di-
cimus, Cōsul est, qui Reipublicæ utilitati
consult, Sol est, qui inter astra omnia so-
lus lucet: Fides est, qua fit quod dicitur:
Abstem⁹ est, qui abstinet à temeto: quas
græci vocāt *τυμολογίας*, hoc est, verilo-
quã, quasi explicationes vocum, quæ ve-
ram adhuc retinent significationē earū,
à quibus sunt ortæ. Cicero nouato voca-
bulo notationes appellat, quia verba sunt
rerum notæ. Nam hoc idem, inquit, ap-
pellat Aristoteles *εὐμβολογ*, quòd lati-
nè est nota.

De descriptione. Caput. 3.

Duplex
definitio
rei.

Definitio rei, quæ vocari solet definitio
quid rei, est oratio, qua essentia rei
naturæ explicatur. Quæ rursus in duo
gene-

genera tribuitur, utpote in descriptione, quam Arist. & propriam, & orationem conjunctione vnā vocat. atque in definitionem essentialē, quam ille tum simpliciter ac absolute definitionē, tum etiā terminū, tum orationem, quæ vnū significat, appellat. a Descriptio eodē autore, est oratio, quæ nō significat quod quid erat esse rei, soli autem inest, & conuersim de re prædicatur: vt animal disciplinæ capax, comparatione hominis. Quanquam enim hæc oratio conuersim de homine dicatur, id est, necessario cum homine reciproce, tamen non significat conuersim hominis essentialē. Nam disciplinæ capax esse, non pertinet ad hominis essentialē: animal autem, & si pertinet, tamen non recipitur cum homine. Docet autem Aristoteles in omni descriptione primum ponendum esse genus, deinde addendam esse vnā proprietatem, vt in adducto exemplo. Nec enim, vt ait, b addendæ sunt plures, nisi is, qui definit significet se multas descriptiones conglobatas tradere: vt si dicat, Homo est animal disciplinæ capax ad ridendum, & ad flendū natum, asserēs se non vnā tantum def-

2
Vide Arif.
1. peri. 4 &
2. post 10.
& 1. top. 3
& 4. toto
lib. 5. ac. 6.
top. 1. & 7.
met. 4. &
5. & 8. me
tam 6.

Descrip-
tio quid.
In descrip-
tione pri-
mò ponē-
dam est
genus de-
inde vna
sola pro-
prietas.

b
1. top. 2.
Descripti-
ones ex
collectio-
ne cōmu-
nium acci-
dentium.

Descrip-
tiones ex
collectio
ne cōmu-
nium acci-
dentium.

Descrip-
tiones ge-
nerum ex
differētis
quibus di-
uiduntur.

Descrip-
tiones nō
cōstantes
vero ge-
nere.

c
5. meta. 6.

d
1. phy. 5.

Descrip-
tiones o-
ratoriae,
ac poeti-
cae rerum
cōmuniū.

criptionem afferre. Reuocantur ad des-
criptionem, seu proprium complexum,
definitiones illæ, quæ loco proprietatis
cōstant collectione aliqua communium
accidentium, quæ orationem recurren-
tem facit cū definito: quæ hæc est, Ho-
mo est animal bipes, implume. Quan-
quam enim horum neutrum sit homini
proprium, tamen ambo iuncta cum ho-
mine recurrunt. Reuocantur etiam ad
descriptionem definitiones illæ quibus ge-
nera definiuntur per differentias, quibus
diuiduntur: vt si dicas, animal est corpus
animatum rationale, aut irrationale.

Nam differentia diuidentes genus non
pertinent ad eius essentiam. Reuocatur
etiam, illæ, quæ non constant verò gene-
re sed aliquid habent loco eius: cuius mo-
di sunt definitiones summorū generum,
vt si dicas, Substantia est ens per se exi-
stens, & c. Itemq; definitiones quorun-
dam analogorum: vt si dicas, Ens est id
quod existere potest: Vnum est ens indi-
uisum: Principia sunt, quæ nec ex sese,
nec ex alijs, sed ex ipsis omnia sunt. Re-
uocantur etiam, quanquàm minus pro-
prie, orationes illæ, quibus Oratores, aut

Poëtæ

Poëta longo sermone ré aliquâ com munem depingunt. Cicero e gloriâ quasi describens ait, gloriâ esse, quæ breuitatē vitæ posteritatis memoriâ consolatur, quæ efficit vt absentes ad sint, mortui uiuant, cuius deniq; gradibus etiam homines in cælū videantur ascendere. Huius generis est descriptio, qua Virgilius faminâ depingit. *Fama* (inquit) malū, quo non aliud velocius ullū: mobilitate viget, viresq; acquirit eūdo: & quæ sequuntur. Dixi has oratiōes min⁹ propriè reuocari ad descriptiones, quia sepe nō recipiatur cū re, quæ describitur. sepe etiâ cōstāt verbis translatis, à quibus Aristoteles, quia g obscuriora sunt, cauendum esse in definiendo admonet. Explicationes etiâ rerum singularium, siue breues, vt apud Philosophos, & in cōmuni sermone, siue longiores, vt apud oratores aut pōetas, quibus in describendis, personis regionibus, vrbibus, fluminibus, mōtibus, & lucis vtuntur, ad hoc genus reuocari solent. Extremum locum obtinent adumbrate quædā, & metaphoricæ explicationes, si quādo rem facillè ante oculos proponunt: qualis est illa apud Ouidium

Stulte,

^e
Cicer. pro
Milo.

^f
+ Arneid.

^g
2. post. 27.
& 6. top. 2
Descripti
ones rerū
singulari-
um

Explica-
tiones me-
taphoricæ

h Ouid Stulte, h quid est somnus gelida nisi mor
 i Hora. tis imago? & illa apud Horatium. Ira fu
 Cur des- ror breuis est. Nam & hæ orationes de-
 criptio di- scriptiones appellantur. Dicitur autem
 &ta sit. hoc genus definitiõis, descriptio, quia rei
 Cur des- naturam non omnino exprimit, sed pri-
 criptio di- mus quasi linea mentis adumbrat. Dici- D
 catur pro- tur proprium, quia hoc tantum commu-
 prium. ne habet cū vera definitione, quòd con-
 Cur orati- coniunctione vna, quia non significat v-
 o coniu- nam duntaxat naturam, vt ea quæ sim-
 &tiõc vna. pliciter definitio appellatur, sed multas
 cõiunctas in eadē re, vt ex dictis patet.

De definitione causali. Caput. 4.

INter descriptiones numeratur causalis A
 definitio quæ hoc modo definiti solet,
 Definitio causalis est oratio explicans
 quidditatem rei ex genere & causa ali-
 qua, causisue externis. Causæ externæ sūt
 Efficiens, & Finis: adde si placet Exem-
 plar: Efficiēs quid sit, satis apertum est.
 Finis. Finis est id, g atia cuius aliquid fit: quo
 Ex 2. Phy. pacto beatitudo celestis est finis rationa-
 3. lis creaturæ. Exemplar est forma exter-
 Exēplar. na, cuius imitatione res fit: qualis est ima-

go, quã pictor in tabula referre atque ex-
 primere enititur. Ex causa efficiente sic
 fere definitur vox apud Aristotelẽ, ^a Vox
 est sonus quidam editus ab anima ictu
 aeris respiratione attracti cum ipsum ad
 fauces allidit. Ex fine hoc modo definitur
 anima, ^b Anima est forma, qua primò
 vivimus, sentimus, & intelligimus. Ex
 causa exemplari sic potest homo definiri,
 Homo est animal factum ad imaginem
 & similitudinem Dei. Interdum autem
 plura, aut etiam omnia genera causarũ
 externarum in eadem definitione iun-
 guntur: vt si dicas, Homo est animal à
 Deo ad similitudinem diuinæ mentis fa-
 ctum, vt æterna felicitate perfruatur.
 C Faciliusque est ex omnibus simul causis,
 quàm ex vnà tantum rem definire, quia
 raro vna dũtaxat, si nihil aliud addatur,
 contrahit genus ad speciẽ definiti. Quam
 quam vero definitiones, quæ ex causis in-
 ternis rem declarant, vt potè ex materia
 & forma, causales etiam dici possint, ta-
 men quia materia, & forma ad essentiã
 rei pertinent, fere iam obtinuit vsus, vt
 non causales, sed essentielles dicantur.

a 2. de 2.
anima. 8.

b 2. de 2.
nim. 11.

Facilius
est ex om-
nibus si-
mul causis
externis
quàm ex
vna tantum
rem defi-
nere.

Cur defi-
nitiones,
quæ tradũ-
tur per
materiam
& formã
non nune-
rentur in
causali-
bus.

De

^a
1. Top. 4.

Rarissimæ sunt
essetiales
definitiones.

^b
Lib. 4. ca.
4 & 5.

Quæ ora-
tio dica-
tur signifi-
care quod
quid erat
esse rei.

Definitio essentialis, vt Aristoteles de-
finit, a est oratio quod quid erat esse **A**
significans. Hoc est oratio, quæ conuer-
sim significat quidditatem essentiam uè
rei, quæ definitur. Rarissimum est hoc
genus definitionis, saltem in substantijs.
Sed a ferri solet in exemplum Animal ra-
tionale. Cùm autem omnis essentia, quæ
definiri potest, constet ex materia, & for-
ma, aut saltem ex genere, & differentia,
(illa enim componunt essentiam re ipsa,
& phylicè, hæc ratione tantum, confide-
rationeque vt supra diximus ^b) efficitur,
vt ea oratio dicatur significare quod quid
erat esse rei, quæ constat nominibus pro-
priae materiae, ac formæ rei, quæ definitur,
aut generis & differentia. Exempli causa
hæ orationes Animal constans ex corpo-
re tali, & animo rationis particeps, & A-
nimal rationis particeps, sunt definiti-
ones essentialis hominis: prior, quia cõ-
stat nominibus significatibus propriam
materiam & formam hominis: poste-
rior, quia constat nominibus proximi
generis proximaque differentia eiusdem.

Ita

Ita fit vt duplex sit definitio essentialis, altera ex propria materia & forma generi adiunctis, altera ex proximo genere & proxima differentia. Potest tamen loco proximi generis poni genus remotum cum omnibus differentijs interiectis, vt si dicas, Homo est substantia corporata, quæ interire potest, viuens, sentiens, & rationis particeps. At dicat aliquis definitionem traditam per materiam & formam rei generi adiunctas in vitium negationis incurrere. Siquidem in definitione, qua homo dicitur animal constans tali corpore, & animo rationis particeps bis includuntur corpus & animus, semel implicite siue ratione animalis (constat enim animal animo, & corpore) & iterum explicite, ac per se, quod idem vitium in cæteris similibus definitionibus notari potest. Non recte igitur approbatum est hoc definiendi genus. Præterea Aristoteles sæpe docet vnius rei vnam tantum esse definitionem essentialem: a Non recte igitur asseruimus, duas eiusdem rei tradi posse essentielles definitiones, alteram ex materia & forma, alteram ex genere, & differentia. Verum hæc nihil obstant.

Duplex
definitio
essentialis

Loco pro
ximi ge-
neris poni
potest ge-
nus remo-
tum cum
differētis
omnibus
interiec-
tis.

1. Abiectio

2. obiectio

c

6. top. 3.

d

Vt 6. top.

2. & 6. & 7

top. 2.

Ad

Ad id enim, quod priori loco obijcitur dicendum est primum quidem materiã, & formam rei, quæ definitur, non includi in ratione omnium generum eiusmodi rei. Neque enim includuntur in ratione Substantiæ generis summi vt patet: quamquam hinc alia exoritur maior difficultas, quam vt commemorãda sit hoc loco. Deinde, non eodem modo includi materiam & formam in ratione generũ subalternorum quo illis adduntur in definitionibus specierum. Nam & si corpus quod est materia viuentis quatenus corpus est, includatur in ratione animalis, non includitur tamẽ in illa quatenus est humanum hoc est quatenus informatur forma humana: vt luce clarius est. Hoc autem pacto adiungitur corpus animali in tradita definitione hominis: eodemq; modo, & si animus (qui est forma viuẽtis) quatenus est animus includatur in ratione animalis, non includitur tamen quatenus est humanus, seu rationis particeps, quo pacto additur animali in eadem definitione. Ita fit vt nullum hoc pacto nugationis vitium cõmitatur. Quod autem posteriori loco obiectum est, facile

facile diluetur si dicas, nihil obstare quominus eiusdem rei dentur plures definitiones essentialis, modo illæ sint solo explicandi modo diuersæ cuiusmodi sunt, non tantum illæ, de quibus obiectio excitata est, sed etiam illæ, quarum altera, autore etiam Aristotele, diximus tradit per genus proximum, & differentiã proximam, alteram per genus remotum, & omnes differentiã interiectas. Neque enim plures, sed vnã, & eandem essentiam explicitè significant. Quod autem Ari-

stoteles negat, huiusmodi est: fieri non posse, vt eiusdem rei (hoc est speciei) plures tradantur definitiones essentialis, quæ plures essentias exprimant, Nam vt vnus speciei vna tantum est essentia, ita omnes definitiones, quæ illius essentiam per essentialia declarant, eadem omnino essentiam exprimant. necesse est. Alioquin non erunt essentialis eiusdem speciei definitiones.

C Urgebit ad huc fortasse aliquis, premetque hoc modo: Aristoteles docet multis in locis omnem definitionem essentialem constare ex genere, & differentiã: si ergo ita res habet, nulla essentialis definitio constat materia, & forma rei,

Solutio.

S præter-

prætermiffa differentia. Sed refiftendum
 eft hoc modo, propriam materiam, & for-
 mam rei feu potius conftare ex propria
 materia, ac forma rei quatenus huiusmo-
 di funt (id enim in hac definitionis for-
 mula generi adiicitur) vice differentie ha-
 beri. Eundem enim gradum humanæ naturæ
 addit animali, id quod dicimus Cōftans
 tali corpore (recto fcilicet, aut quo alio
 modo id à pofteriori explicaueris) & ani-
 mo rationali, quæ addit rationale: atq; eo-
 dem modo res habet in cæteris speciebus re-
 rum, quæ materia, & forma cōftant. Reuo-

Definitio-
 nes quæ
 præter-
 mittunt
 mediam
 aliquam dif-
 ferentiã.
 Quæ ge-
 nere, ac fo-
 la mate-
 ria, aut
 forma cō-
 ftant.

cantur ad definitionem essentialẽ definitio-
 nes illæ, quæ constant genere remoto, &
 differentia proxima prætermiffis aut om-
 nibus, aut quibusdam differentiis interiectis:
 vt fi dicas, Homo eft substantia corpora-
 ta, rationis compos: vel, Homo eft corpus
 animatum rationale. Reuocantur etiam
 illæ, quæ loco differentie proximæ con-
 ftant nomine materie propriæ, aut forme
 duntaxat: vt fi dicas, Homo eft animal
 cōftans recto corpore, vel, Homo eft ani-
 mal cōftans animo rationis participẽ.
 Hænanque omnes significant cōuerfunt
 quidditatem rei, & fi illam non omnino
 ex pri-

ex primunt, præsertim cum traduntur pergenus remotū. Reuocatur & illæ quæ fiunt ex genere & numeratione partium integrantium pertinentium ad essentiã rei: vt si dicas, Domus est integumentū ex parietibus, & tecto hoc modo cōstrutum: Respublica est communio ex ordine sacrorum ministrorum, nobilium, & plebis cōstituta. Sed quæstio est, num definitiones, quæ generi & differentie proprietatem aliquam adiungunt, in essentialibus definitionibus debeant numerari: vt si dicas, Homo est animal rationale beatæ vitæ capax, vel Homo est animal rationale natura mansuetum, & ad ciuilem cōmunionem aptum. Reprehenduntur enim ab Aristotele. ^e Ad hanc quæstionem respondendum videtur, huiusmodi definitiones esse quidē redūdantes (cū satis sit ea in definitione collocare, quæ ad essentiã rei pertinet) atq; hac de causa ab Aristotele nō probari: cæterum non esse ab essentialibus excludendas. Constant enim partibus conuersim significantibus essentiã definiti, & si alias adiungunt quæ nullam essentiæ partem significant. Multo minus excludendæ

Definitio
nes ex enu
meratio-
ne partiū
integran-
tium.

Num defi
nitiones,
quæ gene
ri & dif-
ferentie
proprietatem adiu
gunt sint
essēciales.

^e
5. top. 2. &
6. top. 2.

Hinc collige non opus esse ut omne quod ponitur in definitione, essentiam significet. erunt ab hoc genere, quæ constant nomine aliquo, quod non significat quidem essentiam definiti, sed est huiusmodi, ut sine ipso essentia definiti intelligi non possit: ut si dicas, Pater est relatum quid, cuius respectu ad filium terminatur. Nam & si nomen filij non significat ullam partem essentia patris, tamé sine ipso essentia, & natura patris, intelligi nullo modo potest.

Dicitur hoc genus definitionis definitio essentialis, quia essentiam rei exprimit. Dicitur ab Aristotele simpliciter definitio, quia simpliciter, ac perfectè re definit. Dicitur terminus, quia cognitio rei ab accidentibus externis profecta, non potest ultra definitionem essentialem progredi, sed in ea quasi in perfecta rei apprehensione terminatur, ut ipse autor huius nominis exponit. Dicitur denique oratio quæ unum significat, quia ex materia & forma, ac omnino ex genere & differentia, ex quibus definitio essentialis rem declarat, una constat essentia: non item ex genere & proprietate, aut ex genere & accidentibus, ex quibus descriptio conficitur.

Non

Non eodem modo res omnes de-

finiri. Caput. 6.

- A** Porro non omnes res eodē modo definiuntur. Id quod facile est cernere, si predicamēta ante oculos ponātur. Nam extrema eorum, id est, genera suprema, & indiuidua non definiuntur essentialiter, sed describuntur: illa, quia nulla constant differentia: hæc, quia non sunt vniuersalia, ac proinde non definiuntur nisi remote, vt dicemus. Describi tamen modo aliquo consueuerunt indiuidua ex multorum accidētium collectione. Vt si Platonem definias, hominem quendam Aristonis ex Perictiona filium veteris Academia principem, aut alia huiuscemodi oratiōe quis nam fuerit explices. Media verò interiecta inter hæc, hoc est, species omnes, essentialiter possunt defini, cum omnes constant generibus, & differentijs. Cæterum in his definiendis varietatem multam inuenies. Sola enim substantia corporea, & species, quæ sub ipsa collocatur, defini possunt ex materia & forma, quoniam hæc tantum species ex materia, & forma compositæ sunt. Iam verò si predicamentum substantiæ cum cæteris cō-

Genera suprema & indiuidua non definiuntur essentialiter. Indiuidua describuntur.

Omnes species defini possunt essentialiter. Substantiæ tantum corporatæ definiuntur ex materia, & forma.

Sola sub-
stãtia sim-
pliciter
definitur
essentially
definitio-
ne.

7. metaph.
x. 4. & 5.

Omnia ac-
cidentia
modo ali-
quo per su-
bstantiam
definiun-
tur. Aliter
tameo ab-
stracta ali-
ter concre-
ta.

b

7. metaph.
5. Vide D.
Thom. de
ente & ef-
sentia. 7.
Habitus o-
perantes,
& potetia
omnes, per
suo. a. Qu-
aut obie-
ta defini-
untur.

feras, solas substantias intelliges simpli-
citer definiendi essentiali definitione, ut pla-
cet Aristoteli Accidentia enim, ut ait, a
non habent simpliciter quod quid erat es-
se, quidditatemque, sed quodammodo, quia
non per sese, sed in sola substantia, quæ per
se existit, coherere possunt. Unde fit ut **D**
omnia modo aliquo per substantiam, in
qua coherent, definienda sint. Aliter ta-
men cum significatur nominibus abstra-
ctis (quæ sunt ipsorum pene propria) ali-
ter cum significatur concretis. **b** Nam cum
abstractis significantur, ponenda est sub-
stantia subiectumque in casu obliquo: ut si
dicas, Similitudinem esse curvitatem nasi.
Cum autem concretis nominibus signifi-
cantur more substantiarum, tum subie-
ctum ponendum est in recto: ut si dicas,
Simum est nasus curvus. Non modo au-
tem accidentia omnia siue proximè, siue **E**
remotè, per substantiam definienda sunt, sed
etiam inter accidentia reperias plurima,
quæ alijs præterea additamentis egeant,
cuiusmodi sunt omnes habitus qui ope-
ratiui appellatur, potetia naturales, & re-
lata omnia. Habitus enim huiusmodi, &
potetia per suos actus, aut obiecta defi-
niuntur.

niuntur, vt scientiæ, & virtutes, sic Dialectica dicitur esse doctrina differendi, sic Philosophia naturalis dicitur scientia, quæ agit de rebus naturalibus, sic iustitia dicitur virtus qua quisque alij tribuit quod eius est, sic aspectus definitur sensus quidam qui in coloribus percipiendis versatur. Relata verò omnia per ea, ad quæ referuntur, definiuntur: vt pater per filiũ, dominus per seruum, & vice versa. Alia quædam sunt indefiniendis rebus obseruanda, quæ instructiorem postulant lectorem, quàm sit is, quem hisce institutionibus informamus. Nũc superest vt definiendi methodum, hoc est, viam, & rationẽ inuestigandæ definitionis tradamus.

De via, & ratione inuestigandi definitionem. Caput 7.

AD Vas methodos ponebat Plato, a quibus omnis rerum cognitio, & sciẽtia contineretur, Diuisiuam scilicet, & Collectiuã, Aristoteles verò b & si non omnino hoc probat, docet tamen hisce duobus modis inuestigari posse definitionẽ, diuisione inquã, & collectione. Diuisione quidem hoc modo, Sumatur, ait, pri-

^c
Ari. 6. top.
3. & Per-
phy. de spe-
cie.

²
In Sophi-
sta & Phæ-
dro & ali-
js locis i-
dem Alci-
nonus de
Doct. Pla.
cap. 5.
b . post.
14. & 1. to
pic. 4.

Quo p2.
 & diuisi.
 one inue
 stiganda
 fit defini
 tio.

c
 2. post. 14.

mum, id quod cōmunius est, latiusque patet quā res definienda: deinde illud ipsum diuidatur: mox differentiæ quæ rei conuenit, addatur primo attributo: rursus, si nondum oratio reciprocabitur cū re proposita diuidatur id totum, quod assumptum est, tandemq; eo usq; fiat progressio diuidendo, donec oratio propria efficiatur, quæ nullam in rem aliam trāsferri possit. Exempli causa si hominem definire uelis, accipies primo loco aliquod genus hominis, uerbi gratia substantiam quæ omnialatissimè patet, dicesq; Homo est substantia. Deinde, quia substantiarū quædam sunt corporis expertes, ut intelligentiæ, quædam corporatæ, qualis est homo, addes: corporata. Sed quia corporatæ substantiæ partim interire non possunt, ut cæli, partim possunt, è quibus est homo, addes, Quæ interire potest. Rursus, quia earum substantiarum, quæ intereunt, quædam non uiuunt, ut lapides, aliæ sunt uiuentes, in quibus est homo, addes, Viuens. Verum ne id quidem satis est. Viuentium enim quædam nil sentiunt, ut plantæ, quædam sentiunt in quibus homo numeratur. Quare adiungendum est,

Sen-

Sentiens. Sed cōmune adhuc. Nam eorū,
 quæ sentiunt, quædam sunt expertia ra-
 tionis, quædam rationem participant, vt
 Socrates, & Plato. Adde igitur, Rationis
 particeps: quod satis erit. Nam totū hoc,
 substātia corporata, quæ interire potest,
 viuens sentiens, & rationis particeps soli
 homini conuenit, & cum eo reciproca-
 tur. Existima ergo te hac via, & ratione
 inuenisse hominis definitionem: quod
 eodem modo in cæteris rebus definiēdis
 obseruabis. Quod autem Aristoteles eo-
 dem loco ait, singulas differentias hac
 methodo inuestigatas lati⁹ patere, quā
 id, quod definitur, non vniuersè accipiē-
 dum est (differentia siquidem, quæ pro-
 ximè componit speciem non latius pa-
 tet, quā species, vt idem ipse alibi dō-
 cet) sed solūm cū non suppetunt essen-
 tiales differentie. Tunc enim sæpè cogi-
 mur diuidere ea, quæ accepimus, in ea ac-
 cidentia, quarum singula latius pateant,
 quā res, quæ definitur, omnia autem si-
 mul iuncta cum eadem recurrant. Vt si
 diuidas animal in bipes, & non bipes: de-
 inde animal bipes in pennatū, & implu-
 me: tum definias hominem esse animal

Num dif-
 ferentia
 omnes la-
 tius pate-
 ant, quam
 res defin-
 enda

d
 4. top. 2. &
 7. meta. 12.

Quo pa- bipes implume. Collectione verò, seu si-
 eto colle- milium consideratione, vt eam vocat Ari-
 ctione in- stoteles, e hoc modo inuestiganda est de-
 uestigan- finitio. Primum si velis infimæ alicuius
 da sit defi- speciei definitionem colligere, in species
 nitio. in indiuiduis illius rationem aliquam, ob
 e quam nomine talis speciei nominentur,
 2. post. 14. eaque erit definitio talis speciei. Atque vt
 & 1. top. Aristotelis exemplis vtar, quoniã animi
 14. magnitudines Alcibiadis, Achillis, & Aia-
 eis, sunt indiuidua vnus speciei infimæ
 magnanimitatis (fuerunt enim quam si-
 millimæ) hi autem homines dicti sunt
 magnanimi, quia æquo animo cõtume-
 liam pati non potuerunt, primus enim
 ob hanc causam bellum patriæ intulit,
 alter implacabili exarsit iracundia, ter-
 tius sibi mortem consciuit: efficitur vt
 definitio huius infimæ speciei magnani-
 mitatis sit, *Æquo animo contumeliam*
 c *illatam ferre non posse.* Hæc tamen ma-
 3. ethic. 7. gnanimitas non virtus, sed vitium est,
 & 8. vt alibi docet Aristoteles. Qua etiam ar-
 te colliges definitionem eius magnanimi-
 tatis quæ in Socrate & Lyfandro fuit,
 hæc esse, *Equabiliter secūda & aduersam*
fortuna m ferre, quoniã hac de causa ma-
 gnanimi

gnanimi appellati sunt. Deinde si velis colligere definitionē alicuius generis, videbis num rationes diuersarum specierū habentiū idem cōmune nomen cōueniāt secūdū tale nomen in vna aliqua ratioē, quæ simpliciter vna sit, nec ne. Nam si cōuenierint, ea erit definitio generis: sin minus, tale cōmune nomen erit æquiucū vtriq; speciei. Exēpli causa, si ratio eius magnanimitatis, quæ fuit in Alcibiade, Achille, & Aiace, cum ratione magnanimitatis Lyfandri, & Socratis, in hoc conueniat, quòd omnes existimauerint se dignos esse rebus magnis, atque hæc oratio sit vna simpliciter, hæc sane erit definitio generis vtriusque magnanimitatis, quod magnanimitatis generalivocabulo appelletur. Quòd si non fuerit cōmunis vtriq;, aut certē non fuerit vna simpliciter, sed analogicē duntaxat (quod magis crediderim) non erit vtrique definitio alicuius generis vtriusque magnanimitatis, sed cuiusdam analogi, quod similibus quidē rationibus, sed tamen diuersis, dicatur de vtraque. Ac prior quidem methodus definiendi accuratior est, & naturæ ordini, perfectæque disciplinæ conueniens:

Prior methodus perfectior est, posterior autē inuentio- nis ordini accommo data.

poste.

posterior autem, qua plurimum utitur Socrates apud Platonem, & si minus perfecta est, tamen inuentionis ordini est accommodata. De qua quidem intelligendum est illud Aristotelis^f, facilius esse minus vniuersalia, quàm magis vniuersalia definire, atque iccirco à minus vniuersalibus ad magis vniuersalia esse progrediendum.

f
2. post. 15.

De definito. Caput. 8.

Diximus de definitione deque via, & A
ratione definiendi, nunc de definito aliquid dicamus. Quinque autem se se offerunt in hac re animaduertenda. Primum est, duplex dici solere definitum apud Dialecticos: propinquum, & remotum. Definitum propinquum (quod & primum, & immediatum vocant) est illud quod proxime explicatur definitione. Remotum verò (quod secundarium, & mediatum appellant) est illud, quod remotè definitur, hoc est, quatenus in propinquo continetur. Exempli causa, cum dicimus, Equus est animal hinuiés, equus quidem est definitum propinquum, Xantus autem, Bucephalus, & cæteri ex
lin-

Duplex
definiū.

Propin-
quum.

Remotum

singulis sunt definita remota, quoniam
 equus in commune explicatur proximè
 definitione tradita, singuli autem solam
 ex quadam consecutione, quatenus vide-
 licet communem equi naturam partici-
 pant. Eadem ratione, cum dicimus Ani-
 mal est corpus animatum sentiens, ani-
 mal est definitum propinquum, homo autè
 & bestia, inultoque magis singuli homi-
 nes, & singula bestia, sunt definita remo-
 ta. Vnde planum fit, definitum remotum
 nec omnino, nec conuersim explicari de-
 finitione ea cuius respectu dicitur defini-
 tum remotum, ac proinde non esse sim-
 pliciter appellandum definitum. Secun-
 dum est omne definitum, quod defini-
 tione vna explicatur, vnum per se hoc est,
 vnius essentia esse debere. Nam cum de-
 finitio sit velut quaedam expressa imago
 alicuius essentia, quot fuerint essentia,
 quæ definitione explicantur, tot sint defi-
 nitiones necesse est. Hinc fit, vt Aristote-
 lis sententia id, quod est vnum per acci-
 dens, vt est homo albus, quia non habet
 vnam duntaxat naturam, sed multas,
 non definiatur, definitione videlicet sim-
 pliciter vna. Pluribus enim definitioni-
 bus

Definitum
 remotum,
 non esse
 simpliciter
 definitum.
 Omne de-
 finitum
 vnum quod
 per se esse
 debet.
 a
 7. metap.
 12 tex. 42.
 Id quod
 est vnum
 per acci-
 dens, non
 definitur.

b 6. top. 5. Nullum æquiuocū definitur, nisi prius distingua-
 tur. Ex 5. Topi. 2. & 5. Quedam æquiuoca definiuntur antequam distingua-
 tur: non tamen definitione simplici-
 ter vna. Omne quod definitur, est vniuer-
 sale. Vt 1. post. 7 & 2 post. 14. & 7. metaphy. 11.
 c Vt ferè toto 7. me-
 taphy.

bus cōplicitatis fatetur illæ^b hæc posse de-
 finire: vt si dicas, Homo albus est animal
 rationale infectum colore dispartiente
 visū. Quia verò nomen æquiuocum non
 significat vnā tantū naturam, essen-
 tiamue, sed multas, hoc etiam efficitur ex
 dictis, vt nullum æquiuocum definiatur,
 nisi prius distinguatur: quod peruulgatis
 simum est apud Dialecticos. c Hoc verò
 & si in omnibus æquiuocis communiter
 præcipitur, tamen in quibusdā analogis
 quodammodo non seruetur. Quedam
 enim definiuntur nulla prius facta ipso-
 rum distinctione, vt apud Aristotelē Prin-
 cipia, Natura, Motus, & alia per multa.
 Si tamen loquamur de definitione, quæ
 sit simpliciter, ac omnino vna, dubium
 non est, quin semper hoc commune pro-
 loquium seruetur. Nunquam enim defi-
 nitio omnino vna vlli æquiuoco assigna-
 tur, nisi vocabulum æquiuocum pro vno
 tantū significato accipiatur. Tertium est,
 omne quod definitur esse vniuersale, vt
 Aristoteles sæpè admonet. d Vnde fit, vt
 verba illa, Quod quid erat esse, & alia si-
 milia, quibus Aristoteles vtitur cum de
 definitione, aut de quidditate rei loqui-
 tur,

tur, semper e accipiatur apud illum pro
 quidditate, essentiaue vniuersali. *Causa*
 cur sola vniuersalia definiantur, hæc est,
 quia singularia (Deum optimum maxi-
 mum excipio) sunt mutabilia: vniuersa-
 lia verò nunquam mutantur, nisi ex ac-
 cidenti, ratione videlicet singulariù. Ho-
 mo enim, exempli gratia propterea dici-
 tur nasci, interire, & omnino mutari,
 quia Socrates aut aliquis ali⁹ ex singulis
 mutatur: id, quod modo eodem accidit
 in cæteris. Cum ergo definitio debeat esse
 rei immutabilis (est enim principium &
 fundamentum scientiæ, f ad quam non
 admittuntur nisi res, quæ ex se mutabiles
 non sint) efficitur vt omne definitum de-
 beat esse vniuersale. Aliæ sunt rationes,
 quibus hoc idem confirmari solet sed hæc
 vna sufficiat hoc loco. Intelligenda est
 auté hæc assertio de definito proproqui
 siquidem remotè dubium non est, quin
 singularia definiantur, vt ex dictis patet.
 Verum hîc dissensio est inter Dialecti-
 cos. Quidam enim g non agnoscentes
 vllam rem vniuersalem, quæ sit in sin-
 gulis indiuiduis, quæque primò, ac pro-
 ximè significetur nomine vniuersali,
 dicunt

Vniuersa-
 lia non
 mutantur
 nisi ratio-
 ne singula-
 rium.

Definitio
 est princi-
 più & fun-
 damentum
 scientiæ.

f
 Ex i post.
 8. & . 1. de
 anima . 1.

Indiuidua
 definiuntur
 remotè.

Num defi-
 nitum
 propin-
 quum sit
 res uniuers-
 salis. an-
 men uni-
 uersale.

dicunt definitum propinquum non esse rem vniuersalem significatam nomine

Nominales ex
Ochamo
1. parte lo
gica. cap.
14. & 15.
& 1. sent.

d 2 q. 6.
Quiriales
dicuntur,
vt passim
Alb. D.
Thomas
Scotus.

omnino
vniuersale
b. omni
rob. m. 21
omni

Omne,
quod pro
priè defi
nitur, est
species.

h
7. Meta. 4.

vniuersali, sed ipsum nomen vniuersale: atq; ita cum dicimus, Equus est animal hinniens, hoc nomen Equus esse definitum propinquum, singulos vero equos, qui (eorum sententia) equi nomine proximè significantur, esse definita remota.

Alii ponentes nomē vniuersale proximè significare rem vniuersalem, quæ existat in singulis, remote autem ipsa singula indiuiduè dicunt definitum propinquum esse rem vniuersalem, quæ proximè significatur nomine vniuersali (hæc est enim quæ proximè explicatur definitione) definita verò remota esse illa eadem, quæ superiores autores astruunt. Sed contra priorem sententiam aliquando dabitur disputandi locus: Nos enim posteriorem

probamus. Quātū est omne quod propriè definitur, aut describitur esse specie alicui generi subiectam, siue infimam, siue subalternā: quia in omni definitione aut descriptione propriè dicta ponendum est genus rei, quæ definitur, & eius differētia, aut proprietas. Hinc intelliges, cur nec genera lūma, nec differētiæ propriè

G

priè definiatur. Nullius enim generis sunt
 species. Describuntur tamen quodammodo
 differentie more proprietatum cōcretis,
 nominibus significatarū. Nam ut dicimus
 Docile est animal, quod doctrina imbui
 potest, sic dicere possumus, Rationale est
 animal, quod rationē participat. Quintū
 est, signēta, ut chimeram, hircoceruū, &
 alia huiusmodi non definiuntur definitiōe rei
 sed nominis tantum, ut placet Aristoteli.
 Itaque Arist. sententia est cum dicimus
 Hircoceruus est animal ex hircō & ceruo
 cogitatione confictum, sensum orationis
 non esse, quod significatū huius nominis
 Hircoceruus sit animal mente confictum
 ex hircō & ceruo, sed quod nomen Hirco-
 cerui id significet. Causa huius sententiæ
 est, quia signēta non habent verā quiddita-
 tē essentiamque, quæ definitione rei expli-
 cetur, habent tñ verū nomen, quod defini-
 tione nominis declaratur. Unde ille. Id
 inquit, quod non est (hoc est, esse non po-
 test) nemo scit vnquam quid est, sed quid
 oratio, aut nomen significat. Veluti quid
 significet Hircoceruū, percipi potest, quid
 verò hircoceruus sit, intelligi non potest.
 Id quod eodē libro pluribus verbis ex-
 quitur

Cur nec
 genera sū-
 ma nec dif-
 ferentia
 definiantur
 proprie.

Quo pa-
 cto diffé-
 rentia descri-
 bentur.

Figmentis
 non defini-
 untur
 definitio-
 ne rei sed
 nominis.

i. 2. Post. 7

hinc
 quod
 dicitur

T. 2. 2. quitur

Num fig- quitur. Non puto tñ aut cū veritate, aut
 mentoriū cū Arist. sentētia pugnaturū, qui huiusce-
 definitio- modi definitiōes nomine definitionis rei
 nes dicit siue quid rei remotissimē cōprehenderit.
 possint Quod enim non sit cū veritate pugnatu-
 quid rei? rus, ex eo patet, quia & si figmēta nō sunt
 quodāmo- res, tñ quasi in extremo gradu rationē re-
 do de fin- rū participāt, quam ob causam res fictæ
 untur fig- rū appellatur. Vnde fit, vt in definitiōe quid
 nientia de- rei comprehendī soleat rei vocabulo quic-
 finitio- quid nomine signatur siue id sic ens reale
 rei. siue ratiōis, siue confictū siue quoduis ali-
 ud. Quod verò nec pugnaturus sit cum
 Arist. doctrina hinc colliges. Docet enim
 (idq; nō semel) etiā definitiōes accidē-
 tiū esse nominū interpretatiōes, eo quod
 accidētia nō sint simpliciter res, siue en-
 tia: & tñ sæpe cōcedit^m hæc explicari de-
 finitione rei, ea nimirū ratione quia & si
 nō sunt simpliciter entia, tñ quodāmodo
 sunt entia, sicq; à numero entium non om-
 nino excluduntur, quod idē & si minus au-
 dacter ad figmēta tñ accōmodari potest.
 Hæc de definitione dixisse sufficiat: nunc
 ex plurimis præceptis, in definitione obser-
 uandis quæ ab Arist. ^o traduntur, ea tantum
 subiiciēda sunt, quæ plus utilitatis afferre
 videantur.

Primum preceptum in definitione
observandum.

Caput. 9.

A Primum preceptum est, ut quicquid definitur defineatur ex notoribus. Quod quidem vel ea de causa primo loco posui, quia nihil est minus ferendum, quam id esse obscurum, ac quod quasi caput omnis disputatio redigitur. Id enim est definitio. Hoc preceptum non servant, qui translationibus, præsertim remotis, & difficilibus, in definiendo utuntur, ut si quis definiat hominem, arborem in uersam. Item qui verbis parum ueritatis, ut si quis medicus imperet ægrotò, ut sumat Ferrigenam, herbigrada, domipor tam, sanguine cassam. ut ægrotus cocleam intelligat. Item qui ambiguus, ut si quis hac oratione, Elementum primum, velit literam, qua si eam describendo, significare. Hæc enim verba ambigua sunt, & in alijs etiam rebus possunt intelligi. Ut enim literæ sunt, prima elementa sermonis, sic ueritates sunt prima elementa numeri & materia, ac forma rei naturalis. Admittuntur tamen ambigua uocabula in definitionibus,

Semper definiendū ex notioribus.

a 6 top. 2.

& 1.

Non definiendum translationibus.

b 2: post.

5 & 6.

top. 7.

Nec uerbis inuinitatis.

c 6 top. 2.

d Cice. 2. de diuinatione.

Nec ex uerbis ambiguis.

e 6 top. 2.

Quo pacto
ambi-
gua ad-
mitti va-
leant in
definitio-
nibus.

Non defi-
niendum
idei per
idem.

f

6. top. 3.

Nec con-
trarium
per cōtra-
rium.

g

6. top. 3.

h

Horatius.
Obiectio.

cum vel additur aliqua particula, quæ
ambiguitatem verbi ad vnam significa-
tionem trahat (vt si quis proximæ defi-
nitioni addat hanc particula, Sermonis)
vel ex rebus, de quibus differitur, aperte **B**
constat, qua significatione vocabula su-
mantur. Item qui idem per id ipsum defi-
niunt. Nihil enim est quod notius se ipso
sit. Hoc autem aperte, ac verbo eodem fe-
rè nunquā accidit, sed implicite, alioque
verbo, vt pote cum in definitione ponitur
aliquod nomen, quod definitur & decla-
ratur per ipsum definitum: vt si quis de-
finiat solem astrū, quod dū dies est nostrū
hemispheriū illustrat. Nam eum dies de-
finiatur motus solis super terrā, efficitur,
vt tandē sol definiatur per solē. Item qui
contrariū per suū cōtrariū definiunt, **B** vt
si quis defineat bonū esse id quod est ma-
lo contrarium. Huiusmodi est illud, h
Virtus est vitium fugere: & illud, Pri-
ma sapientia stultitia caruisse. Causa
est, quia contrariorum eadem est scien-
tia, & cognitio. Verū hic modus defini-
endi non est vsque adeo repudiandus.
Sed obijciat aliquis contra hoc primum
præceptum, omne relatum per illud ip-
sum

sam relatum, ad quod refertur, esse definiendum, ut docent Philosophi, relata verò inter sese, cum sint simul natura, esse æquè nota, aut æquè incognita, ergo nõ quicquid definitur esse ex notoribus magisque perspicuis definiendum. Occurret tamè, Nullum relatum (si propriè loquendum est) defini per illud relatum, ad quod refertur, sed per respectum suum, qui in illud terminatur, ac desinit. Verbi causa, pater non definitur per filium sed per suum respectum, qui in ipso inchoatur, & in filium desinit. Cæterùm, quia nullus respectus intelligi potest sine suo termino, fit ut respectus patris intelligi non valeat sine filio, sicq; in definitione patris necessario ponendus sit filius, parique ratione pater in definitione filij; atq; ita res habet in cæteris. Quod igitur philosophi dicunt relata, quæ sese mutuo respiciunt, per se inuicè esse definienda, non propriè accipiendum est, sed quasi dicant, necessario alterum in definitione alterius esse ponendum, ut quorsum tédant respectus per quos relata verè, ac propriè definiuntur, intelligátur. Nunc autem & si relata ipsa sese vicissim respicientia sint æquè

Solutio.
 Num relatiuum per id ad quod refertur definiatur
 Alibi in prædicamentum ad aliquid cap. 9.

cognita, aut incognita, tamen respectus ipsi quatenus distincte cōcipiuntur cōceptibus generum & differentiarū, ex quibus constant sunt naturæ ordine notiores, quam relata. itaque in relatis etiam definiendis hoc obseruatur, vt quod definitur, ex notioribus explicetur.

Secundum præceptum.

Caput. 10.

Definitio debet conueniri cum definito.

Alterum præceptum est, vt definitio sit propria definiti, vt Aristoteles ait, hoc est, vt nec latius pateat, quam definitum, nec minus latè, sed cum eo reciprocetur. Hoc præceptum non obseruant, qui extruunt definitiones alijs etiam rebus conuenientes, vt si quis terram definiat corpus, quod deorsum suapte natura fertur. Hoc enim in alijs etiam rebus verè dicitur. Item qui assignant definitiones, quæ non cōueniunt omnibus comprehensis sub definito: vt si quis definiat aquam corpus simplex frigore concretum. Nec enim omnis aqua frigere cōcreta est. Quod si terra definiatur, corpus simplex, quod in infimum locū suapte natura fertur: aqua vero corpus simplex

6. top. 1.

Bplex quod inter terram & aërem suapte natura quiescit: non dubium erit quid definitiones cum rebus, quæ definiuntur, recurrant, reciproceturq;. Hinc colliges, multas circumferri nominum interpretationes, quæ non sunt bonæ definitiones, vel quia latius patent, ut si dicas, Theologus est qui de Deo loquitur: Consul est, qui patriæ cōsultat: vel quia minus late, ut si dicas, Geometria est ratio metiendi terram. Sæpe igitur aliquid addendum est huiusmodi interpretationibus, ut bonæ definitiones habeantur. Quod plurimæ etiam descriptiones Oratorum, & Poëtarum desiderant.

Multæ circūferuntur nomina inter præteritio- nes quæ non sunt bonæ defini- tiones.

Tertium præceptum. Caput. 11.

ATertium præceptum est, ut nihil in definitione desit, aut super sit. Deest autem aliquid, cum posito genere remoto non adhibentur omnes interiectæ differentiæ, ut si quis definiat hominem esse substantiam rationis participem. Hac de causa docet Aristoteles, a aut definiendum esse genere proximo, ut si dicas, Homo est animal rationis participes, aut si remoto, adiungendas esse generi omnes differentias, quæ à genere

in his
d. d. d. d.
d. d. d. d.
d. d. d. d.
d. d. d. d.
d. d. d. d.
Nihil in definitione deside- rari, aut superesse debet.

ad definitū vsq; inueniuntur, vt si dicas, Homo est substantia corporea interitus capax, viuens, sentiens, & rationis particeps. Deest etiam aliquid cū res, quæ definitur, constat materia & forma, nec tamen loco differentie vtraq; ponitur, sed altera tantum, vt si hominē definias animal constans animo rationis particeps. Id autem dicitur superesse, siue redū dare in definitione, quo sublato, ea, quæ remanet oratio, satis aperte rē declarat. b Exempli causa si quis definiat hominem animal rationis particeps bipes, illud bipes, dicendum erit superesse, quonia m eo detracto satis planum facit reliqua oratio definitum. Sæpe tamen non datur vitio, quod plura verba ponantur in definitione, quā quæ satis esse videantur, quoniam raro id cēsetur superuacaneum, quod aliquanto apertius rē declarat. Quare rarius hoc vitio, quā superior, laborat definitio. Quinquā ne illud quidem semper pro vitio habendū est, quādo quidem graues authores, ne minutissime omnia persequantur, multas sæpe omittunt medias differentias præsertim cū facile intelligi possunt.

Quar-

Quid superesse siue redū dare in definitione.

b

6. top 2.

Sæpe graues authores aliquid omitunt in definitionibus quod facile intelligatur

B

A

C

Quartum præceptum. Caput. 13.

A Quartum præceptum est ut definitio sit brevis, modo breuitas obscuritate non pariat. Nam cum definitio cuiusque rei sit caput totius disputationis, quæ de re habetur, vitio haud dubie non carebit, quæ longior fuerit. quem ut facile memoria teneatur, expedire que, cum opus fuerit, in medium afferatur. Quantum ergo & natura rei, & perspicuitas patietur, brevis esse debet definitio, & si nonnumquam aliquanto longiori egeat expositione. Hoc præceptum prætermittunt, qui tot particulas in definitione cogerunt, quot sunt difficultates in tractatione rei, quæ definitur, Nã & si definitio, ut autor est Arist. a talis esse debet, ut ex ea omnes dubitationes, quæ de re habentur dissoluantur, non tamen necesse est, ut singulis penè argumētis diluendis singula verba in definitione ponantur quod multi faciunt (sed ut ita sit constituta, ut ex paucis facile omnium obiectorum solutio colligi possit. Sæpè tamen sophistarum importunitas cogit pluribus verbis rem definire, quam simpliciter definenda foret. Qua ratione Aristoteles b fa-

Definitio debet esse brevis.

istamini
enorieg
omadeb
ib roq xia
tatuonib
-rol sup
shon

Non sunt in definitione tot particulae congerende, quot sunt argumenta ex definitione diluenda.

a 4. Phy. 4

Sæpè sophistarum causa longiores fiunt definitiones.

b. 1. Peri. 4

tetur

terur se longiori oratione elenchum de-
finitiuile.

In inuesti-
gatione
definitionis
per di-
uisionem:
quæ ser-
uanda.

2. post. 14.

1

2

*Alia quadam præcepta, quæ in inuesti-
gatione definitionis seruanda
sunt. Caput 14.*

PORRÒ cùm diuisionis methodo inue-
stigatur definitio tria obseruanda esse
docet Aristoteles, a Primum, vt omnia
prædicata, quæ sumuntur, prædicentur in
ipso quid est, hoc est, essentialiter. Ferè
tamen cogimur alia sumere attributa,
quia ignota nobis sunt in axima ex parte
rerum essentiæ. Alterum, vt omnia natu-
ræ ordine collocentur, ita scilicet, vt cõ-
muniõra præponantur minus commu-
nibus quoad intelligèdi rationem. Nam
quoad situm partium orationis, sæpe dif-
ferentia præponitur generi. vt cùm dici-
mus, Dialectica est disserendi scientia.
Verum cum plures differentiæ in defini-
tione ponuntur ferè fit, vt sita etiam ver-
borum cõmuniõres antecedant minus
cõmunes. Neque enim dicimus Animal
esse corpus sentiens animatum, sed cor-
pus animatum, sentiens, & ita ferè in re-
liquis

liquis. Tertium, ut nulla differentia præ-
 termittatur. Quod utique fiet, si omnia,
 quæ ante sumuntur, adæquatè in proxi-
 ma membra usque eo diuidantur, dum
 tota oratio cum definitione recurrat. Quo-
 niam in vero in genere proximo rei, quæ de-
 finitur, continentur omnia priora, tum
 genera, tum differentiæ, docet Aristoteles,
 loco eorum omnium, posse poni genus
 proximum. Id quod sæpe necessario fa-
 ciendum erit, ne longior quàm par sit,
 fiat definitio. Vnde Boetius. Si omnes,
 inquit, species suis nominibus appellare-
 tur, ex duobus solum verbis omnis fieret
 definitio. Ut cum dico quid est homo,
 quid mihi necesse esset dicere, animal ra-
 tionale, mortale, si animal rationale es-
 set proprio nomine nuncupatum? Cum
 autem collectionis methodo definitio in-
 uestigatur, hoc vnum præcipit Aristoteles
 diligenter cauere, ne dum à minus cõ-
 muniibus ad cõmuniõra progredimur, ali-
 quam incurramus æquiuocationem. La-
 tet nanq; magis in cõmuniõribus æqui-
 uocatio. Etenim quod animi magnitu-
 do ea, quã in Alcibiade, Achille, & Aiace
 legimus, vniuocè illis conuenierit, nemo
 dubi-

3

B

6 top. 3^oc. 10. lib. de
diu. sione.

p. 10. sup.

In inuesti-

ganda defi-

nitione

p. r. colle-

ctionem

quid ob-

seruandũ.

d

2. post. 15.

Vide quæ

dicta sunt

cap. 7.

dubitat, nullus etiam ambigit in Lyfandro, & Socrate aliam quandam eiusdem omnino rationis magnanimitatem fuisse. Sed num magnanimitas, quæ de utraque specie dicitur, sit uniuoca, nec ne, id sane (quia de re cõmuniore est quæstio) non ita facile perspicitur. Si ergo ex rationibus vniuocis inferiorum vnã rationem, quæ uniuoce inferioribus cõueniat, collegeris, ea erit definitio superioris. Sin autem ad vnã omnino rationem non accesseris, intellige vocabulum commune æquiuocum esse. Hæc præcepta definiendi sint satis. Cæterum antequam ad argumentationem pergo, duo velim animaduertas, Alterum est sæpissime verba, quæ actum significant, vt Sentiens, Ridens, & alia huiusmodi, pro ipsis facultatibus in definiendo accipiuntur. Alterum est, in his præceptis quædam esse, quorum prætermisio efficit, vt oratio non sit omnino definitio, qualia sunt ex quatuor definiendi præceptis primum & secundum; quædam verò esse, quorum

reie-

Sæpissime
me verba,
quæ actum
significat
pro ipsis
facultatibus
in definiendo
accipiuntur.

Nota hæc

sup obiv

int est

sup

idub

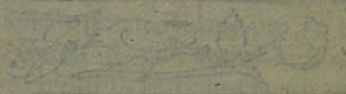
reiectio non id prorsus efficit, vt oratio non sit definitio, sed hoc tantum vt non sit bona, & apta definitio, qualia sunt tertium & quartum Atque hæ duæ animaduersiones in præceptis etiam diuidendi obseruandæ sunt. Nam quod ad posteriorem attinet, sola præmissio primi, & extremi præcepti diuisionem funditus euertit, vt attendenti prespicuum erit.

Finis libri quinti.

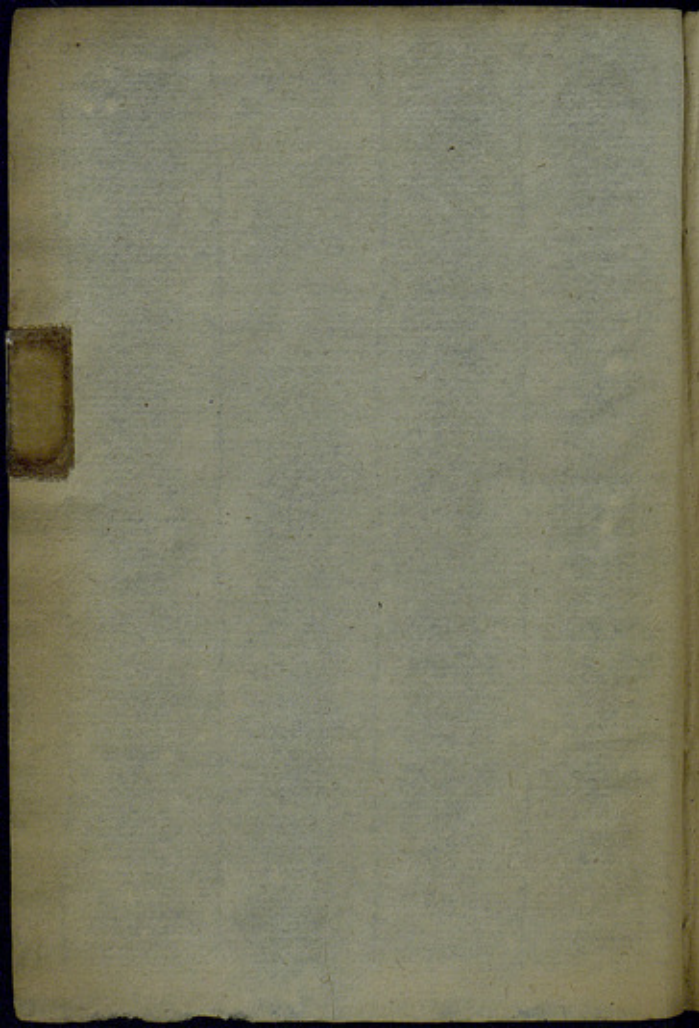

LIB. V. Cap. 14. 101
respondeo non id prohis etiam, ut oratio
non procedat, sed hoc tantum ut non
in bono, et apud deum, quibus sunt
tanta et duritia, et que per dies
inadventum in preceptis etiam diu
deum obsequantur sunt. Et in quod ad
posteriorum actum, sola preteritio
punit, et ex parte precepti diu
omni iudicantur, ut at-

Finis libri quinti.

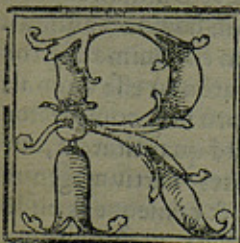
SECUNDVS TOMVS.

INSTITVTIONVM
DIALECTICARVM.

LIBER SEXTVS.

De consequentia. Caput 1.

A

ESTAT ergo vt,
quia de diuisione,
ac definitione iam
diximus, deinceps
de Argumentatio-
ne, in qua plus ope-
ræ Dialecticus in-
sumit, disseramus.

Sed quoniam argumentatio est quædam
consequentia, (latius enim patet conse-
quentia, quã argumentatio) prius de con-
sequentiã, quã de argumentatiõe dicẽdũ
est. Consequentia igitur siue cõsequutio,
est oratio, in qua ex aliquo aliquid col-
ligitur: vt Omnis homo est animal, igitur
a aliquis

Latius patet conse-
quentia
quã argu-
mentatio.
Consequẽ-
tia quid.

aliquis homo est animal. Id verò, ex quo

Antecedens
Consequens,
& conclusio.

aliquid colligitur dicitur antecedens: quod
autem colligitur vocatur tum consequens,
tum conclusio: quanquam sæpe tota con-

Sæpe tota
consequenti
a dicitur
conclusio,
maxime
apud Ci-
ceronem.

sequentia conclusio nominatur. Consequenti-
arum autem quatuor sunt genera.

Primum
genus con-
sequenti-
arum.
Secundum.

Primum est cum quælibet enunciatio ex
se ipsa, aut ex sua æquipollente colligitur.

Alterum genus est cum antecedens, & con-
sequens eisdem præcisè verbis eodemque
ordine collocatis constituta sunt, sed ta-

Tertium.

men non idem valét vt Omnis homo est
animal, igitur quidam homo est animal.

Necesse est Socratem esse animal, igitur
non necesse est Socrate non esse animal.

Nomine enim verborum non complector
hoc loco particulas ad quantitatem, aut
qualitatem pertinentes, Tertium genus

est cum antecedens & consequens eisdem
præcisè verbis constant, verum ordine

conuerso, vt Nullus homo est lapis, igitur
nullus lapis est homo: necesse est omnem

hominem esse animal, igitur necesse est
aliquod animal esse hominem. Atque ex

consequentibus hætenus enumeratis nul-
la dicitur argumentatio, sed consequentia

Quartum

duntaxat. Quartum genus est cum ante-
cedens

cedens & consequens non eisdem præ-
 cisè verbis constant, quia in antecedente
 continetur argumentum aliquod, vno, aut
 pluribus verbis comprehensū, quod non
 continetur in consequente. Diuidi solet
 hoc genus in syllogismum, enthymema,
 inductionem, & exemplum: quæ ratione
 argumēti argumētationes appellantur.
 Syllogismus est vt si dicas, Omne vitium
 fugiendū est, Omne mendaciū est vitiū, *Syllogif.
 mus.*
 igitur omne medicatum fugiendum est.
 Si sol lucet, dies est, at sol lucet, igitur dies
 est. *Enthymema* vt, Homo est animal,
 igitur homo est sensus particeps: hic ad
 lescens diligenter nauat operam literis,
 igitur doctus euadet. *Inductio* vt, Omnis
 homo est sensus particeps, & omnis be-
 stia est sensus particeps, igitur omne ani-
 mal est sensus particeps: Romulus non
 diu tulit fratrem imperij consortem, Pom-
 peium Cæsar, nec Augustus Antonium,
 nec aliquis alius, cuius ad nos memoria
 peruenerit diutius imperij participem
 ferre potuit, nemo igitur est, qui consortem
 imperij diu ferat. *Exemplū.*
 Exemplum vt, Cræsus
 in diuitijs fœlicitatē inueniri non potuit,
 ergo nec Crassus inueniet Pistratus im-

4 *INST. DIALECT.*

petratis à Republica custodibus salutis
sux, tyrannidē occupauit, ergo & Diony-
sius occupabit. Has autem quatuor ar-
gumentationum formas satis erit hoc lo-
co exemplis declarasse cum inferius^a de
vnaquaque per se differendum sit. Hæc
videntur consequentiarum genera. Quòd
si præter hæc alia fuerint, facile ad hæc re
uocabuntur.

a
Cap. 8.

De bona, ac vitiosa consequentia.

Caput. 2.

Bona con-
sequentia.
Vitiosa,

DVplex quoque dici solet consequē- **A**
tia: bona, & vitiosa. Bona dicitur ea,
in qua aliquid ex aliquo verè colligitur,
vt quæ in exempla sunt hæcenus addu-
ctæ. Vitiosa est, in qua non verè aliquid
concluditur, vt si dicas, Socrates est ani-
mal, ergo est philosophus. Hæc cum ita
sint, eas tantum nos in definitione conse-
quentiæ complexi sumus, quæ bonæ sunt
& aptæ. Eas enim, in quibus aliquid non
verè colligitur, non arbitramur dicendas
esse simpliciter consequētias, sed vitiosas,
& ineptas consequētias quemadmodum
Aristoteles a syllogismum nil concluden-
tem, non simpliciter syllogismum, sed vi-
tiosum

Vitiosæ
consequē-
tiæ non
sunt sim-
pliciter
consequen-
tiæ.

a
I. Topi 2.
& 1. elēch.
I. Primum
documen-
tum.

Btiosum syllogisimum appellandū esse cen-
 set. Duobus verò potissimum indicijs in-
 ternosci solent bona, & vitiosa consequē-
 tia. Alterum est: Si ex veritate anteceden-
 tis, saltem ex hypotheti data, consequens
 verū esse deprehenditur, bona, & apta est
 cōsequētia: sin minus, vitiosa & inepta,
 Exēpli causa, quia ex veritate huius enun-
 ciationis, Socrates, est homo, deprehen-
 dimus hanc esse verā Socrates est animal,
 dicimus hanc esse bonā consequentiam,
 Socrates est homo, ergo Socrates est ani-
 mal. Pariq; ratione fatemur has esse ap-
 tas, Socrates est lapis, ergo & sensus ex-
 pers; si Socrates esset avis, volare haud
 dubiè posset: quia & si neutrum antece-
 dens verum sit, tamen ex veritate vtriuf-
 que fiēta, & data, vtrunq; consequens ve-
 rū esse deprehenditur. Has verò dicimus
 esse vitiosas, Socrates est homo, ergo est
 philosophus. Socrates est homo, ergo e-
 quus est animal: quia in priori datur an-
 tecedens verum, & consequens falsum:
 posterioris autem consequens, & si sem-
 per verum est cum antecedente, tamen
 non ex eo quòd antecedēs verum est, de-
 prehenditur esse verum, quippè cum an-

Ut bona antecedente existente vero, posset consequens, si nihil aliud prohiberet, esse falsum. Ex hoc documento efficitur, ut ad bonam consequentiam non modo non sufficiat veritas antecedentis & consequentis, sed ne requiratur quidem. Nam, ut ex dictis perspicuum est, ex utroque vero constare potest consequentia vitiosa, ex utroque autem falso, bona, & apta.

Repugnā
 tique quæ di
 catur hoc
 loco.

Alterum iudiciū huiusmodi est. Si id, quod contradicit consequenti, repugnat antecedenti, bona, est consequentia: si minus, vitiosa. Repugnantium autem nomine hinc intelligo ea, quæ simul vera esse non possunt. Hoc documento intelligimus illam esse bonam consequentiam, Socrates est homo, ergo Socrates est animal, quia hæc enunciatio Socrates non est animal, quæ contradicit consequenti, repugnat antecedenti. Illam autem cognoscimus esse vitiosam, Socrates est homo, ergo Socrates est philosophus, quia hoc pronunciatum, Socrates non est philosophus, quod contradicit consequenti, non repugnat antecedenti. Neque enim Socrates, si non sit philosophus, non erit homo. Eadem regula iudicamus, illam esse ineptam

ineptā consequentionē, nihilq; colligētem,
Socrates est homo, ergo equus est animal,
quia & si verum esse ponamus, quod nul-
lus equus sit animal, non tamē statim ve-
rū esse inficiabimur Socratē esse hominē.

De consequentia formali, & materiali.

Caput. 3.

A Iam verò bona consequentia aut est for-
malis, aut materialis: itemq; aut neces-
saria, aut probabilis. Consequentia for-
malis dicitur ea, quæ vi formæ conclu-
dit. Ea verò dicitur concludere vi formæ,
cuius formam modumq; colligendi si
retinueris, in quacunque materia, etiam
impossibili, aptè concludes. Exempli cau-
sa, dicimus hanc esse formalem conse-
quentiam, Omnis virtus est laudabilis,
temperantia est virtus, igitur temperantia
est laudabilis, quoniam vi formæ conclu-
dit. Intelligimus autem eam concludere
vi formæ, quia seruata eādē forma, in
quauis alia materia, etiā impossibili, benè
cōcluditur, vt si dicas, Omnis leo est la-
pis, equus est leo, igitur equus est lapis.
Est enim bona hæc cōsequutio vt ex di-
ctis a apertū est. Eādē ratione dicimus

Conse-
quentia for-
malis.

Cap. supe

hanc esse formalem consequentiam. Necessesse est omnem hominem esse animal, igitur necesse est aliquod animal esse hominem, quoniam hac forma retēta semper aptē concluditur, vt si dicas, Necessesse est omnē leonē esse lapidē, igitur necesse est aliquem lapidē esse leonem. Vt autē B retineatur eadem forma, seu modus colligendi, primū necesse est vt seruetur eadem dispositio, seu ordo verborum, in quibus cernitur vis cōsequutionis. Nam si ordo huiusmodi verborum mutetur, mutata haud dubiē existimanda est cōsequutionis forma, vt patet in his duabus consequentijs, Omnis virtus est qualitas, omnis iustitiā est virtus: igitur omnis iustitia est qualitas: Omnis laurus est substantia, omnis equus est substantia, igitur omnis equus est laurus. Nam quia in priori consequentia subiectum primæ enunciationis est prædicatum secundæ, quod non fit in posteriori cōsequutione, alia certē forma est in priori, alia in posteriori. Deinde opus est vt seruetur eadem acceptio, idemque acceptionis modus eiusmodi vocabulorum. Ex quo fit vt in his duabus consequentijs, Homo deam-

Retinēdus
idem or-
do verbo-
rum.

Seruanda
eadem ac-
ceptio ver-
borum.

deambulat, igitur aliquis homo deambu-
 lat: Homo est species, igitur aliquis ho-
 mo est species: nō sit eadem forma, quia
 vox Homo in antecedente prioris accipi-
 tur pro singulis hominibus disiunctiue,
 in antecedente autem posterioris acci-
 pitur pro homine communi præcise. Hæc
 verò Homo surgit, ergo non sedet: Homo
 surgebat ergo non sedet, ideo non habent
 eādem formam quia acceptio vocabuli
 Homo amplior est in posteriori antece-
 dente, quā in priori, Nam vox Homo
 in priori accipitur pro solis hominibus,
 qui nunc existunt iuxta differentiā tem-
 poris verbi Surgit: in posteriori autē non
 modo accipitur pro ijs qui extiterunt,
 iuxta differentiā tēporis verbi Surgebat,
 sed etiā extenditur ad eos, qui nunc exi-
 stunt, vt placet Aristoteli. b Rursus neces-
 se est vt seruetur eadem essentialis qua-
 litas enūciationum principalium. Quo-
 fit, vt hæ consequentiæ non sint eiusdem
 formæ, Homo est animal, ergo est sensus
 particeps: Homo non est animal, ergo
 est sensus particeps: quia antecedentis pri-
 oris est affirmatiuū, posterioris negati-
 uum. Dixi principalium, quia si mutetur
 quali-

Hæc patet
 lib. 8. cap.
 24. & 30.

lege lib. 8
 ca. 4. & 34
 b
 1. ezech. 7.
 eruanda
 eodē essen-
 tialis qua-
 litas.

qualitas essentialis enūciationū quarū dē minus principaliū, quę includātur in subiecto aliquo, aut prædicato, nō necesse est vt mutetur forma, veluti si dicas, Omnis homo, qui est iustus, est prudens, ergo hic homo est prudens: Omnis homo, qui non est probus, est imprudens, ergo hic homo est imprudēs. Sunt enim eiusdem formæ, Præterea necesse est vt seruetur eadem quantitas enunciationū. Quam ob causam hæ consequentiæ non sunt eiusdem formæ, Omne animal est sensus particeps, igitur homo est sensus particeps: Quoddā animal est rationis expers, igitur homo est rationis expers. Denique necesse est vt seruētur eadem cōiunctiones ac nexus principalium partium consequutionis. Qua de causa hæ cōsequentiæ non sunt eiusdem formæ, Si dies est, sol lucet: Quia dies est, sol lucet. Hæc necessariō videntur seruāda (& si quæ sunt alia, quæ ad modum colligendi spectēt) si forma consequentiæ retinenda est. C

Seruandæ
eādem cō
iunctio-
nes, ac ne-
xus.

Consequē
tia mate-
rialis.

Consequentiā materialis est ea, quæ vi solius materiæ concludit. Ea verò dicitur concludere vi solius materiæ, quæ vi quidem formæ nil colligit, sed tamen talis

talis est vt assumpta simili materia sem-
 per in eadem forma aptè concludatur.
 Exempli causa, dicimus hanc esse materi-
 alem consequentiam, Homo est animal,
 ergo est sensus particeps, quia propter
 solam materiã, hoc est, propter solam re-
 rum significatarum inter se affectionem
 rectè concludit. Nam quia esse sensus par-
 ticeps ita connexum est cum animal, vt
 omne animal necessariò sit sensus parti-
 iceps, hac sola de causa aptè cõcludit, qui
 ex eo quòd homo est animal, colligit eun-
 dem esse sensus participem. Dico autem
 hac sola de causa, quia si retenta eãdem
 forma dissimilem materiam accipias,
 fieri potest vt ineptè concludas, velu-
 ti si dicas, Homo est animal, igitur est
 hinnitus particeps. Ea verò ratione in-
 telligimus superiorem consequentiam
 concludere vi materiæ, quia simili ma-
 teria assumpta, semper aptè in eadem
 forma concluditur. Vt si dicas. Lau-
 rus est planta, ergo est sensus expers.
 Nam vt esse sensus particeps necessa-
 riò, ac vniuersè connexum est cum ani-
 mali, sic sensus expers cum plãta. Eãdem
 ratione aptè concludit ex vi materiæ, qui

sic

sic colligit Homo est animal, ergo non est sensus expers: Laurus est plâta, ergo non est sensus particeps. Et ita in alijs. Verum materialis consequentia minus propriè dicitur bona & apta.

Siquis autem hoc loco quærat, quænam consequentiæ ex quatuor generibus initio **D** traditis sint formales, quæ materiales, illud respondendum videtur ex primo quidem genere omnes esse formales, ut si dicas. Homo est animal, igitur homo est animal: Omnis homo est animal, igitur nullus homo non est animal (quæquam enim prior illa ridicula est, tamen est consequentia formalis atq; adeo omnium maximè necessaria quæadmodum hæc enunciatio, Homo est homo, & si puerilis est, tamen est enunciatio, atq; inter enunciationes in primis necessaria) ex reliquis autem tribus generibus, quasdam esse formales, quasdam materiales. Verbi causa in secundo genere, cum ex subalterante colligitur subalternata, aut particularis ex indefinita, est formalis consequentia: cum autem è contrario ex subalternata colligitur subalternans, aliquando est materialis, velut cum genus, aut differ-

rentia,

b cap. 7.
Quæ sint
formales
consequen-
tiæ; quæ
materia-
les.

rentia, aut proprietas prædicatur de specie, vt si dicas Homo est animal, igitur omnis homo est animal &cæt. In tertio vero genere, conuersiones quidem sunt formales consequentiæ, reciprocaiones autem, quæ fiunt ex subiecto, & proprietate aut ex definito, & definitione, veluti si dicas, Omnis homo est disciplinæ capax, igitur omne, quod est disciplinæ capax, est homo: Omnis homo est animal rationale, igitur omne animal rationale est homo. In quarto deniq; genere omnes syllogismi sunt consequentiæ formales: cæteræ autem tres argumentationum formæ sunt materiales, exceptis fortasse quibusdã inductionibus, vt postea d patebit.

d
Cap. 34

De consequentia necessaria, & probabilis. Caput. 4.

A **C**onsequentia necessaria est ea, cuius consequens necessario colligitur ex antecedente: vt illa, Socrates est homo, ergo Socrates est animal. Quicquid enim homo est, necessario est animal. Consequentia probabilis est ea, cuius consequens colligitur quidem ex antecedente, non tñ necessario, sed maxima ex parte:

Consequē
tia neces-
saria.
Consequē
tia proba-
bilis.

vt si dicas, Hæc mulier est mater, ergo diligit filium: Agricola mādāt terræ multa fēmina, ergo magnam fructuum copiam percipiet. Hæc enim non necessario sequuntur ex antecedentibus, sed fere semper. Cū igitur omnis consequentia sit vel formalis, vel materialis: & iterum vel necessaria, vel probabilis, illud iam hoc loco animaduertendum est, omnes formales esse necessarias: ex materialibus autem alias esse necessarias, alias probabiles. Quod enim omnes formales sint necessariae, ex eo patet, quia in hoc genere consequentiarum posito antecedente perpetuò sequitur conclusio. Id quod facile est exemplis supra positis illustrare. Sed & Aristoteles a hoc ipsum de syllogismo aperte pronūciat, vt patet ex definitione syllogismi, quam tradit. Quod verò materiales consequentiae partim sint necessariae, partim probabiles, facillè intelliges, si singula genera percurras. Nam in ijs, quæ ordine eodem eadē præcisè verba continent in antecedente, & consequente, & tamen nec sunt eadem, nec æquipollentes, hæc est necessaria ex vi materiae, Homo est animal, igitur omnis homo est animal,

Quæ consequentia
sint necessariae,
quæ probabiles.

a
I. Pric. 1.

B

animal,

animal, hæc verò probabilis ratione itidem materiæ, Mater diligit filium, igitur hæc mater diligit filium. In ijs autem, quæ ordine inuerso colligunt, hæc est necessaria, Omnis homo est rationalis, igitur omne rationale est homo, hæc verò probabilis, Omnis qui diligenter dat operam literis, fit doctus, igitur omnis, qui fit doctus, diligenter dat operam literis, atque ambæ causa materiæ, non formæ. In enthymematibus etiam, inductionibus, & exemplis eadem varietas inuenitur, vt ex supradictis intelliges. Quamquam hæc ex sequentibus fient apertiora, Nunc generales quædam regulæ consequentiarum ex supradictis eruendæ videntur, vt facile quisque intelligat quid ex quo apta consequutione (de hac enim semper loquor) concludi possit.

Regulæ generales consequentiarum.

Caput. 5.

A PRIMA regula. Ex vero non nisi verum, Prima regula.
 verum autem tum ex vero, tum ex falso colligitur. a Prior pars ex eo probatur, quia si vlla consequentia ex vero falso colligeret, iam non esse bona 2. pri. 2. & 1. post. 6.
 &

& apta consequentia, ut patet ex priori documento bonæ consequentiæ. Posteriorem partem cõfirmant hæc exempla. Omnis virtus est laudanda, & temperantia est virtus, igitur temperantia est laudanda: Omnis vitiositas est laudanda, & temperantia est vitiositas, igitur temperantia est laudanda: Ambæ enim hæc formales consequentiæ, id quod verum est, colligunt, sed prior ex vero antecedente, posterior ex falso.

Secunda.

b
g top. 4.
& 5. & locis
citatis

Secunda regula. Ex falso & falsum & **B**
verum, falsum autem non nisi ex falso
concluditur. **b** Prior pars hæc exemplis
comprobatur. Omne animal est candidum,
& coruus est animal, igitur coruus
est candidus: Omne animal est nigrum,
& coruus est animal, igitur coruus est
niger. Nam utraque argumentatio ex falso
antecedente concludit, sed prior falsum
consequens, & posterior verum. Posterior
autem pars huius regulæ ex eo vera
esse cernitur, quia si falsum ex vero colligeretur,
daretur haud dubiè in bona consequentia
antecedens verum & consequens
falsum, quod supra negauimus.

Tertia

Tertia regula. Ex necessario non nisi **C**
neces-

fariū, necessariū autē ex quolibet (vt aiūt)
 id est, & ex necessario, & ex cōtingenti, &
 ex impossibili, colligitur. Prior pars hoc
 modo probatur. Necessariū semper est
 verum, contingens autem potest esse fal-
 sum, & impossibile semper est falsum, igitur
 si ex necessario rectē colligeretur con-
 tingēs, aut impossibile, dari posset in bo-
 na consequentia antecedens verum, &
 consequens falsum, quod diximus fieri
 non posse. Posterior pars hisce exemplis
 confirmatur. Omne animal per se sub-
 sistit, & homo est animal, igitur homo
 per se subsistit. Omnis philosophus mo-
 uetur loco, & deambulans est philosophus,
 igitur deambulans mouetur loco: Omnis
 lapis per se subsistit, & homo est lapis, igitur
 homo per se subsistit. Omnes hęc con-
 sequentię colligunt necessariam conclu-
 sionem. sed prima ex necessario antece-
 dente, secunda ex contingenti, & tertiā
 impossibili.

1. Post. 6.

Quarta regula. Ex contingenti nun-

Quarta

quam colligitur impossibile, sed vel neces-
 sarium, vel contingens: cōtingens autem
 nunquam ex necessario, sed vel ex contin-
 genti, vel impossibili, cōcluditur.

d Quod

d

prio 12.

& 8. phy. 5.

& 9. met. 6.

b

igitur

igitur ex cōtingēti non colligatur impos-
 sibile ex eo patet, quia cūm cōtingēs pos-
 sit esse verū, impossibile autem semper
 sit falsum, si quis admitteret recte colligi
 ex contingenti impossibile, cogeretur ta-
 ne admittere, dari posse in bona cōsequen-
 tia antecedens verū, & consequens fal-
 sum, quod nequaquam admittendum
 est. Quod autem ex cōtingenti colligatur
 necessarium, planum est ex regula iupe-
 riori. Quod item ex contingenti colligatur
 contingens; in hoc exemplo cernes. Om-
 nis grammaticus est dialecticus, & ho-
 mo est grammaticus, igitur homo est dia-
 lecticus. Quod verō contingens non col-
 ligatur ex necessario, ex eo perspicuū est,
 quia si colligeretur, dari posset in bona cō-
 sequentia antecedens verū, & consequēs
 falsum. Necessariū enim non potest non
 esse verū, contingens autem potest esse
 falsum, vt diximus. Quod deinde contin-
 gens ex contingenti colligatur, in hac
 ipsa regula ostendimus. Quod denique
 contingens ex impossibili concludatur in
 hac argumentatione perspicies, Omnis
 lapis loquitur, & homo est lapis, igitur
 homo loquitur.

Quinta regula. Ex impossibili sequitur Quintā
 quodlibet, id est, tum necessarium, tum
 contingens, tum impossibile: impossi-
 bile autem non nisi ex impossibili colligi-
 tur. Quod autem ex impossibili conclu-
 datur necessarium, & cōtingens, ex tertia
 & quarta regula perspicuum est. Quod
 vero ex eo recte colligatur impossibile, ex
 hac consequentia intelliges, Omnis la-
 pis est præditus viuendi facultate, smar-
 agdus est lapis, igitur smaragdus est præ-
 ditus viuendi facultate. Quod denique
 impossibile non nisi ex impossibili con-
 cludatur, e ex eo apertum est, quia si ex
 necessario aut contingenti colligeretur,
 dari posset in bona consequentione ante-
 cedens verum, & cōsequens falsum, vt ex
 dictis facile intelliges.

e
 1. de cetero
 12. & 9.
 m. 12. 46

Sexta regula. Quicquid stat cum ante Sextā
 cedente stat cum cōsequēte: non tamen
 quicquid stat cum consequente stat cum
 antecedente. Ita loquūtur Dialectici Sen-
 sus vero est Quicquid verum esse potest
 cum antecedente, potest etiam verum
 esse cum consequente non tamen con-
 tra, Vt si hæc est bona consequentia Hoc
 est homo, ergo est animal, est autē verum

asserere aliquid esse hominem, & esse bipes, erit etiam verū asserere esse animal, & esse bipes: nō tñ si verè dixeris aliquid esse animal quadrupes, continuo verè affirmabis quòd sit homo & quadrupes. Ratio verò prioris partis huius regulæ hæc est, quia si aliquando id, quod stat cū antecedente, non staret cum consequente, tunc sanè euerteret consequens non euerso antecedente, quo fieret vt in bona consequentia daretur antecederes verum, & consequens falsum. Posterior autem pars confirmata relinquitur exemplo adducto. Ex eo enim patet, aliquando id, quod stat cū consequente, non stare cum antecedente: quod satis est ad confirmandum institutum, modo ponas cōsequentiam illam esse bonam, vt re vera est, materialis tamen, non formalis, vt ex dictis facile intelliges.

Septima, Septima regula. Quicquid repugnat G
consequenti repugnat antecedenti: non
¶.prio.28. tamen quicquid repugnat antecedenti
repugnat consequenti. Prior pars ex eo
patet, quia si aliquid repugnaret cōsequē
ti, quod non repugnaret antecedenti, ali
quid euerteret cōsequens, quod non euer
teret

erret antecedens, sicq; in bona consequē-
tia daretur antecedens verum & conse-
quens falsum, quod fieri non potest. Ex
hac priori parte colligi potest illud protri-
tum Dialecticorum pronūciatum (quod
etiam ab Arist. sæpè g vsurpatur) In bona
consequētia, ex opposito contradictorio
consequentis infertur contradictorium
antecedentis: vt si hæc est bona cōsequen-
tia, Socrates est lapis ergo non est Iesus
particeps, licebit ita concludere Socra-
tes est sensus particeps, ergo Socrates nō
est lapis, Item si hæc est bona consequen-
tia, Omne animal est album, igitur om-
nis homo est albus, licebit ita concludere,
aliquis homo non est albus, igitur ali-
quod animal non est album. Nam si ex
contradictorio consequentis non conclu-
deretur contradictorium antecedētis (&
ita nec contrarium) posset vtique con-
tradictorium consequentis stare cum
antecedente: aliquid ergo repugnaret
consequenti, quod non repugnaret an-
tecedenti: id quod prior pars huius re-
gulæ non admittit. Posterior pars vel
hoc vno exemplo stabilitur. Hoc non esse
hominem, repugnat antecedenti huius

Dialecti-
corū pro-
nūciatum.

g
Vt. 1. pri.
42 & 2.
pri. 2. & 4.

Si non cō-
cludere-
tur cōtra-
dictoriū
anteceden-
tis ergo
nec cōtra-
riū: quia
ex quo in-
fertur con-
trariū in-
fertur cō-
tradictō-
rium.

consequentia, Hoc est homo, ergo est animal, & tamen non repugnat consequenti (Bucephalus liquidem, qui non est homo, est animal) igitur non quicquid repugnat antecedenti repugnat consequenti.

Octava.

Octava regula, Ex quocumque sequitur antecedens, sequitur consequens: & quicquid sequitur ex consequente, sequitur ex antecedente. h. Exempli causa, si hæc est apta consequentia, Est animal ergo est substantia, & ex homine sequitur animal ex homine utique sequetur, ac concludetur substantia. Item si hæc est bona consequentia, Est homo ergo est animal, & substantia sequitur ex animali, substantia sanè concludetur ex homine. Hæc regula ex eo probatur, quia cum hic concludendi modus minimum ad tres conditionales reduci possit (ut si dicas, Si homo est, animal est, si animal est, substantia est, igitur si homo est substantia est) nunquam ex prioribus conditionalibus veris colligi potest extrema conditionalis falsa, ut inductione patet Sumpta enim quacumque materia semper extrema vera est, si priores ponantur veræ, siue duæ tantum præcesserint, siue multò etiam plures, ut si dicas,

h
§. pri. 28.
& 33.

H

dicas, Si homo est, animal est: si animal,
 viuens: si viuens, corpus: si corpus, sub- Argumen-
tatio de
primo ad
vltimum.
 stantia: igitur si homo est, substantia est. σω, ετ, ας
1 2 de di-
uinar.
Acad. lib.
2. primæ
edit.
 Nostræ hanc gradationem vulgò appel-
 lant argumentationem de primo ad vl-
 timum, Græci *σω, ετ, ας* hoc est acerua-
 lem, vt Cicero interpretatur. Quod verò
 idem alibi ait, hoc genus argumētatio-
 nis vitiosum esse, ac captiosum, non ita
 intelligendum est, quasi non recte con-
 cludat. Nam si omnes priores consequen-
 tiones, ex quibus extrema texitur, fuerint
 aptæ, nihil vitij erit in extrema, Sed id
 propterea asserit, quod in hoc concitato
 progressu cōsequeniarum, quarum alitè
 alijs, quasi grana granis inuicem ad-
 duntur, sæpè ineptæ cum aptis permissi-
 centur, quæ temporis breuitate non fa-
 cile pernoscuntur: quod fit ut tota con-
 geries sæpè hominem securum capiat.
 Sic Stoicis fallaciter concludebant, om-
 ne quod quauis ratione bonum esset,
 esse honestum: Si bonum, igitur opta-
 bile: si optabile, expetendum: si ex-
 petendum, dignitatem habet: si dig-
 nitatem habet, laudabile est: si lau-
 dabile, honestum: igitur si bonum est,

honestum est. Hic tertia consequutio est vitiosa. Multa enim sunt expetenda quæ non habent dignitatem, vt nonnulla vtilia, & alia quædam iucunda. Sic autem Sorites interdum ex vniuersalibus enunciationibus, vt si dicas. Omnis homo est animal, & omne animal est viuens, & omne viuens est substantia, igitur omnis homo est substantia. Sed hæc de regulis generalibus consequentiarum videntur satis. iam ad argumentationem, quæ tertius differendi modus est, aggrediamur.

De Argumentatione. Cap. 6.

Argumen-
tū est mēs
argumen-
tationis.

^a
In parti-
tionibus.

Argumen-
tatio quid

Argumētū
Quæstio.
^b Boet. i.
de dif. top

ARGUMENTATIO ex argumento, quod est eius quasi mēs, nomen inuenit, **A** Dicitur enim Cicerone autore, ^a argumēti explicatio. Planius tamen & vis vocabuli, & natura rei hac definitione perspicui potest, Argumētatio est oratio, in qua ex argumento explicato altera pars quæstionis concluditur. Argumentum est inuētum **B** quid ad faciendam fidem, hoc est, medium, quod assumitur ad aliquid probandum. Quæstio est indubitationem ambiguitatēq; adducta enūciatio. ^b Quæ quidem vtramq; partem cōtradictionis
com

complectitur, affirmationem scilicet, &
 negationem, alteram expresse, alteram
 implicite: vt, Sit ne omnis virtus antepo-
 nēda opibus, an non? Estq; omnis quæ-
 stio aut vniuersalis, vt quæ dicta est aut
 particularis, vt si dicas, Vtrū aliquis pau-
 per sit felix, nec ne? quæ duo genera di-
 cuntur *Theses*: aut singularis, vt, Num So-
 crates sine nota criminis cicutā hauserit,
 quæ dicitur *Hypothesis*. ^c Tunc autem ar-
 gumentum explicari dicitur, cum sic ora-
 tione dilatatur, vt ad institutum cōfirmā-
 dum aptetur. Exempli causa, si proposita
 sit prima illa quæstio, Sit ne omnis virtus
 opibus anteponenda, an non? velisque
 affirmatiuam partem confirmare, necesse
 est primū exquiras argumētum mediū
 ve ad id efficiendum. Quōd si inueneris
 virtutis definitionem, intellexerisque vir-
 tutem natura sua esse habitum, qui bonū
 efficit habentem, & opus eius bonum red-
 dit. ^d iam habebis argumētū. Est enim
 medium hæc accommodatissimum ad
 institutum concludendum. Si verò argu-
 mētum repertū ita oratione dilataueris,
 vt dicas, Omnis habitus, qui bonū efficit
 habentem, & opus eius bonum reddit, est
 b 5 opi-

Theses.
Hypothe-
sis.

^c
Vide Cic.
in Parti-
tionibus.

Quo pa-
 tō argu-
 mentum
 explicari
 dicatur.

^d
 2. *Ethi. 6.*

opibus anteponendus, omnis autem virtus est huiusmodi habitus, igitur omnis virtus est opibus anteponenda, effeceris tandē argumētationem. Diximus nanq; argumētationem esse orationem, in qua ex argumento explicato altera pars quæstionis concluditur. Reijciuntur ergo à **E** definitione argumētationis consequentiæ omnes carentes medio, vt cum quælibet enunciatio ex se ipsa colligitur, aut vna æquipollentium ex alia : aut ex vniuersali particularis, aut ex conuersa conuertens: quas supradiximus non esse argumētationes. Cum enim huiusmodi consequentiæ medium non assumant ad aliquid concludendum, argumento careant necesse est: quo fit vt argumētationes dici non possint. Reijciuntur etiā **F** argumētationes ex aperte falsis, quæ & si modo aliquo argumētationes dici possunt, eo quod ex medio assumpte aliquid concludunt, vt si dicas, Omnis equus est lapis, omnis leo est equus, igitur omnis leo est lapis, tamen cum nihil suadeant, non sunt argumētationes, de quibus agat Dialecticus, nisi quatenus formam argumētationum participant. Reijciuntur

Consequentiæ carentes medio non sunt argumētationes.

Argumētationes ex aperte falsis non tractantur à Dialectico, nisi ratione formæ.

untur ergo, quia mediū, quod assumunt, non est argumentum, cum nullam faciat consequentis fidem, illæ igitur consequentiæ duntaxat tradita definitione cōprehenduntur, quæ & medio constant, & ex antecedere necessario, aut probabili, aut quod tale esse videatur, ad faciendā qualemcunq; fidem, assensionem hinc cōsequētis comparata sunt. Hoc genus, præsertim cum ex necessarijs, aut probabilibus aliquid concludit, vocatur ab Aristotele nūc $\epsilon\pi\delta\epsilon\lambda\epsilon\iota\varsigma$, id est demonstratio, late accepto demonstrationis vocabulo: nunc $\pi\iota\sigma\tau\iota$, hoc est, fides, seu probatio: nunc $\lambda\acute{o}\gamma\omicron\varsigma$ hoc est, ratio. Solet etiam passim apud Dialecticos appellari argumentum, eo quod totum argumentationis robur in argumento positum sit.

De inuentione, & iudicio. Cap. 7.

A CVM igitur argumentatio sit oratio, in qua ex argumento explicato altera pars quæstionis concluditur, ut diximus, perspicuum sanè est, ad structuram argumentationis duo esse necessaria. Alterum est inuentio argumentorum; alterum, accommodatio eorum ad insti-

Quas cōsequētias comprehendat tradita definitio argumentationis.

e
Vt 1. Rhe. Ad Theo. t Cic. etiā. 2 Aca. prima ædit. ita appellat.

f
Vt 2. prio. 23. & 1. top. 7. g
Vt 1. top. 10. & passim lib. 8.

institutum confirmandum, quæ vocatur
iudicium. Et inuētio quidem suppeditat
materiā, iudiciū vero adhibet formam. **B**
Vnde cum forma rei, quæ arte cōficitur,
sine materia esse nō possit, plurimi sunt,
qui a dicant, necesse esse, vt prius de inuē-
tione, quam de iudicio differatur. Qui-
bus ego cum Aristotele non prorsus assen-
tior. Nam & si ad conficiendam argumē-
tationem prius exquirēdum est argumē-
tum, & inueniendum, quam ad quæstio-
nem aptetur, tamen vt argumētationum
formæ intelligantur non est necesse ante
tenere, qua via, & ratione inueniri possint
argumenta ad quancunque quæstionem
tractandam. Satis enim erit si in confe-
ctis iam argumētationibus eiusmodi for-
mæ ostendantur. Quin etiam cum formæ
omnium argumentationum, de quibus
Dialecticus agit non differant à formis
earum, quæ ex aperte falsis enunciationi-
bus constant, non dubium est, quin sum-
ptis quibuscunq; vocibus, ignorata pror-
sus vniuersa inueniendi ratione, formæ
earum, & tractari planè, & perfectè intel-
ligi possint. Mitto quòd multa necesse est
dicere in tradenda inuentione argumē-
torum,

2 Vt Cic.
in top. quæ
per multi
sequuntur.

Num pri-
us de inuē-
tione agē-
dum sit
quàm de
iudicio.

torum, quæ, nisi argumentationum formas perspectas habeas, minimè assequaris, ut patebit in progressu: cum tamen ut huiusmodi formæ intelligantur nihil necesse sit ex inuentione mutuari. Non est igitur cur prius inuentio argumentorū tradenda sit, quàm iudicandi ratio attingatur. Sed animaduertendum est duplex iudicium à Dialectico tradi oportere: alterum, quo quisque sciat singulas cōstruere argumentationes: alterum quo intelligat, qua methodo, & via argumenta omnia, quæ ad aliquid tractandum assumuntur, inter se disponenda fiat. Quamquam ergo prior iudicij pars ante inuentionē tradi debeat, ut diximus: posterior tamen, nisi post inuentionem, tradi non potest. Inuentione siquidem docetur varietas argumentorum, quam qui ignorauerit, ordinem in argumentis constituere non valebit. Nos igitur cum Aristotele, b siue in tractanda argumentatione in cōmune, siue cum de demonstratiōe, ac syllogismo Dialectico differemus, prius eam iudicij partem, qua singularum argumentationum constructio intelligitur, quàm inuentionem argumentorum

duplex iudicium.

prior iudicij pars dicitur ab

Aristot. ἀνάλογον

σιν,

id est, resolutio:

posterior τὰς ἐξ ἑσ,

id est, ordo. Prior iudicij

pars ante inuentionem tradē

da est: posterior post inuentionem.

b In lib.

prior. post. & top.

tra-

a Ab Ari.
 8 top 1.
 d A Cice.
 in part.

trademus. Quibus exactis, ad posteriora rem, quæ tum ordo, et tum collatio, tum dispositio, & methodus appellatur, veniemus,

A Quint.
 li. 6. ca. 1.

*Diuisio argumentationis, & definitio
 Syllogismi simplicis.*

Caput. 8.

a
 Lege. Ari.
 2. prio 23.
 & 1. post
 1. & 1. top.
 10. & 1.
 Rhet. ad
 Theod. 2.
 Syllogif-
 mus, seu
 ratiocina-
 tio.

Argumentatio sæpè ab Aristotele in quatuor genera diuiditur, in syllogismum inductionem, enthymema & exemplum: alias in duo tantum priora, quod enthymema sit imperfectus syllogismus, & exemplum inductio imperfecta. Sed nos priorem diuisionem vt magis perspicuam, & vulgaram persequemur. Syllogismus ergo, qui Latine ratiocinatio dicitur, aut est simplex, siue categoricus aut coniunctus, siue hypotheticus. Simplex igitur siue categoricus syllogismus, autore Aristotele, est oratio in qua quibusdam positis aliud quiddam ab ijs, quæ posita sunt, ex necessitate accidit, eo quod hæc sunt. Cum audis Quibusdam, intellige quàm patetissimas enunciationes simplices, quas solas Aristoteles paulo ante definiat. Satis autem sunt duæ, vt paulo

Simplex
 syllogif-
 mus, siue
 categori-
 cus quid.
 b
 1 prio 1.
 Quibus-
 dam.

infer-

inferius e ostendemus. Adiectum est, Pos-
 sitis, id est concessis (quæ est grauissi-
 morum autorum interpretatio a imo e-
 tiam videtur Aristotelis primo ad Theo-
 decten libro e) quia syllogismus, cum sit
 argumentatio, atque adeo positissimè eius
 genus fidem faciat necesse est, atque ita
 ex concessis ad id, quod non conceditur
 progrediatur. Quod & ex generibus, in
 quæ diuiditur syllogismus: (Demôstra-
 tione, in quam, Syllogismo Dialectico,
 Pseudographo, & Sophistico) quæ omnia
 ad fidem aliquam, seu assensionem ex cõ-
 celsis efficiendam comparata sunt, plane
 colligitur. Concessa autem, & confessa
 sunt, quæ aut necessaria, aut probabilia
 videntur, siue reuera talia sint siue non
 sint sed modo videântur. Cum audis Aliud
 quiddam ab ijs, quæ posita sunt, intel-
 lige conclusionem diuersam à qualibet
 præmissarum siue præcurrentium pro-
 positionum, atq; ita diuersam, vt careat
 argumento, quo tamen neutra illarum
 careat. Ex necessitate accidere idem est
 quod necessario sequi, atque concludi.
 Eo quòd hæc sunt nihil aliud significat,
 quam vi formæ.

Cap. 10
 Positis.

d
 Vt Alex.
 Aphrod. &
 Auer codè
 10. 0: &
 Boet. li. 2.
 de categ.
 syllog. &
 D. Thom.
 opus. 48.

e
 Cap. 2.

f
 1. topi. 1.
 Concessa
 quæ.

Aliud quiddam.

Ex neces-
 sitate acci-
 dit.

Eo quòd
 hæc sunt.

Ita patet quid sit syllogismus simp^lex,
 & quo pacto illius definitio intelligenda
 sit. Quod si vis per particulas definitionis
 ordine rejicere omnia, quæ rejicienda sunt,
 hunc in modum dispone definitionem.
 Syllogism⁹ est oratio, in qua aliud quid-
 dam ex necessitate, ac vi formæ sequitur,
 positis quâ paucissimis simplicibus enū-
 ciatiōibus. Cum ergo Syllogism⁹ dicitur,
 Oratio, rejiciuntur voces simplices. Cum
 additur, In qua aliud sequitur rejiciuntur
 omnes oratiōes quæ nō sunt cōsequētæ,
 imo & omnes consequētæ quæ non sunt
 argumentationes. Itaque his duabus par-
 ticulis solæ argumentationes compre-
 henduntur, late tamen accepto argumen-
 tationis nomine, ut pote ut eas etiam cō-
 plectitur, quæ constant aperte falsis, nec
 continent argumentum villo modo ap-
 tum ad faciendam fidem. Cum verò ad-
 ditur, Necessario, rejiciuntur omnes ar-
 gumētationes probabiles. Omnes enim
 syllogismi sunt consequētæ necessariæ,
 non quòd omnes necessariam conclusio-
 nem colligant (multi enim colligunt nō
 necessariam, ut Dialecticus, Pseudogra-
 phus, & Sophisticus) sed quia omnes ne-
 cessario

cessario concludunt, siue necessariam con-
 clusionem, siue probabilem, siue, quæ ne-
 cessaria, aut probabilis esse videatur. Cū
 deinde adijcitur. Ac vi formæ, reijciuntur
 omnes argumentationes necessariæ ex vi
 solius materiæ. Cum porro additur, so-
 fitis reijciuntur ex argumentationibus
 necessarijs ratione formæ omnes illæ, quæ
 constant ex aperte falsis, siquidem aper-
 tē falsa non sunt apta, vt ponantur, siue
 concedantur. Cum denique additur,
 Quam paucissimis seu (quod idem est)
 duabus simplicibus enunciationibus, re-
 ijiuntur syllogismi tum hypothetici (quo-
 rum singuli tres minimum simplices enū-
 ciationes ante cōclusionem præmittunt,
 vt in ferius patebit (tunc etiam simpli-
 ces conglobati) qualis hic est, *Omne cor-
 pus est substantia, & omne viuens est cor-
 pus, & omne animal est viuens, igitur om-
 ne animal est substantia*) eo quod pluri-
 bus, quàm duabus sumptionibus con-
 stent. Hi verò complicati syllogismi ne-
 cessariò reijciendi erant, quia nullus eo-
 rum est simpliciter vnus syllogismus, sed
 plures complicati.

g
 Cap 32.
 Syllogis-
 mi con-
 globati.

Syllogismus simplex, aut est absolutus, aut modalis. Absoluti materia da- **A**
 plex: propinqua, & remota. Materia propinqua sunt propositiones, ex quibus proximè syllogismus extruitur: remota verò sunt termini ex quibus conficiuntur propositiones. Propositio est oratio, quæ aliquid de aliquo affirmat, aut negat: vt, Omnis virtus est amplectenda: Nulla virtus est repudianda. Diciturque propositio, quia in argumentatione ad aliquid concludendum proponitur. Terminus vero est, in quem resoluitur propositio. Huiusmodi est solū prædicatum & subiectū propositionis, vt Amplectenda, & Virtus in priori propositione. Nam verbum est, cum sit forma propositionis, nō est pars, in quam propositio resoluitur: nulla siquidem res artificiosa resoluitur in materiam, & formam, sed solum in partes materiæ, quæ quidem remanēt post resolutionem: vt domus non resoluitur in materiam, & figuram, sed solum in partes materiæ, hoc est in lapides, calcen, ligna, & tegulas, quæ permanēt dissoluta domo.

Sic

Materia
 propin-
 qua.
 Remota
 propositio
 a
 I. pri. 1.

Terminus
 Verbum est
 vt necit
 prædica-
 tū. subie-
 ctū nō est
 terminus.
 b

In quas
 partes di-
 catur reso-
 luitur res ar-
 tificiosæ.

Sic igitur, cum verbum est, qua ratione copulat prædicatum cum subiecto, seu adsignificat eorum compositionem, & coniunctionem, non maneat dissoluta propositione, seu nequeat intelligi, vt ait

D Aristoteles, c efficitur vt non sit pars, in quam propositio resoluetur, ac proinde non sit terminus. Quanquam vero propositio, quatenus oratio est, in plures partes, quam in duas, resolui possit (hæc enim, Homo sapiens est diues, resoluitur in tres, hæc verò, Cælum iupremum est corpus maximũ, resoluitur in quatuor: & aliæ in multo plures) tamen quatenus est propositio, hoc est, quatenus aliquid de aliquo affirmat, aut negat, in duas tantũ dissipatur, in eam, quæ affirmatur aut negatur de altera, & in eam, de qua altera affirmatur, aut negatur: quæ sunt prædicatum, & subiectum. Huc iam pertinent

E diuisiones illæ terminorum, quas iuniores initio suarum summularum inculcant. Alij enim sunt simplices siue incomplexi, vt nomina, & verba alij coniuncti, siue complexi, vt definitiones, & aliæ pleræque orationes. Simples verò dicuntur tum æquioc

Alex. & A
uero co-
de loco.
& Boet. 1.
de syll.

i. peri. 3.

Propositi-
tio qua
propositi-
o est in
duas tan-
tũ partes
resoluitur.

Diuisio-
nes termi-
num.

(analogos intellige) tum vniuoci, tum
 concreta, tum abstracti, tum communes,
 tum singulares, & identidem alijs, atque
 alijs nuncupationibus, quibus in initio
 diximus nomina generali significatione
 accepta appellari. Dicuntur porrò termi- **F**
 ni hoc nomine, quia in ipsos terminatur,
 ac finitur resolutio syllogismi, vt initio
 diximus: d vel quia hisce propositio ter-
 minatur, ac finitur. e Alio modo materia **G**
 syllogismi absoluti quadruplex dicitur:
 Necessaria, probabilis, & quæ nec neces-
 saria, nec probabilis sit, sed tamē aut ne-
 cessaria, aut probabilis esse videatur, Sed
 cum syllogismus absolutus in commu-
 ne nullū ex his quatuor generibus, mate-
 riæ sibi determinatē assumat sed ex quo
 modocunq; concessis componantur, nil
 amplius hoc loco de hac materia dici-
 mus. Priora verò duo genera, quæ totum
 genus syllogismorum, de quibus nunc a-
 gimus determinatē sibi vendicat, plani-
 us adhuc tractanda, & explicanda sunt.

d
 1. lib cap.
 18 Cur
 termini
 hoc nomi-
 ne appel-
 lentur.

e
 Alexand.
 ibidem
 Alia diui-
 sio mate-
 riæ in qua-
 tuor gene-
 ra.

*Quod sint termini, & enunciationes
 in syllogismo: & quomodo appel-
 lentur. Caput. 10.*

A Omnis syllogismus absolutus tribus
 duntaxat terminis, & duabus propo-
 sitionibus, a vnaque concisione constet
 necesse est. Nam conclusio, quæ antequam
 probetur, in dubitationem ambiguitatē
 q; adducitur, duobus tātū terminis per-
 spicue constat, suo (inquam) prædicato
 & subiecto. Ad iudicandum autem num
 prædicatum cōclusionis vere affirmetur,
 aut negetur de subiecto, vnum argumen-
 tum siue medium satis est. Hoc autem
 medium semel iungendum est in ante-
 edente cum prædicato conclusionis semel
 cum subiecto, vt quomodo extrema con-
 clusionis ad illud se habuerint, eodem in-
 ter se affecta esse concludatur. Ex singu-
 lis vero coniunctionibus medi cum ex-
 tremis singule struuntur propositiones. Igi-
 tur ad structuram syllogismi satis sunt tres
 termini, duæque propositiones, ex quibus
 conclusio colligatur. Qua propter si in ar-
 gumentatione aliqua, quæ primo aspe-
 ctu vnus syllogismus videatur, fuerint plu-
 res, quā duæ propositiones, aut certe plu-
 res, quam tres termini eiusmodi argu-
 mentatio non erit reuera vnus syllogis-
 mus, sed plures complicati, b aut diuersa

a
 1. pri. 25.
 & 26.

Vbi sunt
 plures,
 quam tres
 termini
 pluresque
 que sunt
 argumen-
 tationes.
 b Arist. ibi
 dem.

b
Arist ibi-
dem.

argumentationum genera permista: vt si dicas. Omne corpus est substantia, & omne viuens est corpus, & omne animal est viuens, igitur omne animal est substantia: & rursum, Omne viuens est corpus, & omne animal est viuens, igitur omne animal est substantia. Prior namque argumentatio constat ex sumptionibus duorum syllogismorum, posterior autem ex sumptionibus vnus syllogismi. & ex antecedente vnus enthymematis, vt animaduerteti facile patebit. **B**

Maius ext

Maius ext

Medius
terminus.

c

1. pri. 34.

Ex tribus autem terminis, ex quibus syllogismus simpliciter vnus constituitur, vnus dicitur maius extremum: alter, minus extremum: tertius vocatur medius terminus. Maius extremum est, quod præstantiorem habet in syllogismo locū. Minus extremum, quod minus præstantem. Medius denique terminus est is qui bus ponitur in antecedente, semel iunctus maiori extremo, semel minori. Exempla causa, si dicas. Omnis virtus est qualitas. omnis iustitia est virtus, igitur omnis iustitia est qualitas, hoc nomen Qualitas erit maius extremū: iustitia, minus extremū: Virtus, medius terminus. Ex tribus
verò

verò enūciationibus, quibus constat syllogismus, vna dicitur tum maior propositio, tum simpliciter propositio: altera minor propositio, & assumptio tertia & conclusio, & complexio nominatur. ^d Maior propositio est quæ ex maiore extremo, & medio struitur: vt in proximo syllogismo, Omnis virtus est qualitas: Minor propositio est, qua ex minore extremo & medio conficitur: vt, Omnis iustitia est virtus. Atq; hæc cōmuniter sūptiones, & præmissæ appellantur. Cōclusio verò est, quæ ex maiore, & minore extremo nequitur: vt, Omnis iustitia est qualitas. Sed iā ferè obtinuit disputationū abusus, vt dū struetura ratiocinationū contētōnis ardore minus expēditur, quæcūq; propositio primo loco posita fuerit, dicatur maior: quæ secūdo, minor, & si reuera illa sit minor, hæc maior: vt cū idē ille syllogismus hoc modo struitur, Omnis iustitia est virtus, omnis virtus est qualitas, igitur omnis iustitia est qualitas. Non est tamē præpositè vtēdum his vocabulis, sed potius, cū res minus perpenditur, dicendum, *Nego*, aut *Concedo* priorem, aut posteriorem propositionem.

d
Ex Alex. 1.
pri. 4. &
C. 1. de in
uentione.
Maior
propositio
Minor.
Sūptiones,
seu præ
missæ.
Cōclusio,
Abusus
quidā in
disputa
tionibus.

Forma syllogistica.

Figura syllogistica.

Modus syllogisticus.

Forma syllogismi absoluti ex figura, **A**
 & modo cōtat, quemadmodum pulchritudo corporis humani ex conuenientia membrorum, & quadam coloris suauitate. Figura syllogistica est extremorū cum medio ad aliquid concludendū apta collocatio. Erit autem apta, si in altera sumptionum sit maius extremum, in altera minus, in cōclusionē autem utrūque, medius verò terminus semel iūgatur maiori extremo, semel minori, & nequaquā ingrediatur conclusionem. Quare si termini aliter disponantur, non erit figura syllogistica: ut si dicas, Omnis virtus est qualitas & omnis iustitia est iustitia, igitur omnis iustitia est qualitas: aut alio pacto, secūsus quā docuimus, verba hæc coniungas. Modus vero syllogisticus est **B**
 sumptionum ad conclusionem colligendam apta secundum quātitatem, & qualitatem cōplicatio. Neque enim satis est ad concludendum syllogisticè si termini apta figura disponantur, nisi certa quædā sumptionum secundum quantitatem & qualitatem complicatio accedat. Nam si ambæ sumptiones fuerint (exempli causa)

sa) particulares, aut vtraque negatiua, nihil efficietur: vt patet si dicas, Quoddam animal est equus, quidam homo est animal, igitur quidam homo est equus: Nullum animal est lapis, nullus adamas est animal, igitur nullus adamas est lapis. Ergo præter figuram necessarius est modus, cuius accessione forma syllogismi absoluantur,

De tribus figuris syllogismorum, deque generalibus concludendi modis.

Caput. I.

- A **F**iguræ syllogismorum tres sunt. ^a Prima est, in qua medius terminus alteri extremo subicitur, & de altero prædicatur. Secunda, in qua prædicatur de vtroque. Tertia, in qua vtrique subicitur. Nec alia collocatio extremorum cum medio termino reperitur, quæ apta sit ad aliquid concludendum. Generales modi concludendi duo sunt: directe, ac indirecte.
- B ^b Modus directe, seu secundum naturam concludendi, est, cum maius extremum de minore concluditur Indirecte autem, seu contra naturam concludendi modus, est, cum minus extremum de maiore

^a
I. prio. 12.
Prima figura
de vna.
Tertia.

^b
Ex i. prio.
7. Directe
concludere

Indirecte
concludere

Maius ex
tremū in
2 figura.

Minus.
Quomo-
do inter-
noscantur
maius &
minus ex-
tremum
in 2. & 3.
figura.

c Ex recē-
tioribus.

d
vt Alexan.
& Auerr.

1. prio. 5.
e Hi refe-
runtur, &
impugnā-
tur ab Ale-
xandro.

colligitur. Ac in prima quidem figura il-
lud est maius extremum, quod prædica-
tur de medio termino: minus vero, quod
medio subijcitur: prætātius liquidem est
prædicari, quàm subijci. In secunda verò **C**
& tertia, cum vtrumq; extremum quo ad
prædicationem, & subiectionem, parem
habeat in sumptionibus dignitatē: sunt
qui velint, id esse maius, quod situ par-
tium orationis alterum antecedit, id mi-
nus, quod sequitur: alij a dicunt id esse
maius, quod in quæstione proposita præ-
dicatur, id minus, quod in eadem subij-
citur: alij deniq; asserunt, id esse maius,
quod in cōclusionē prædicatur, id minus,
quod in eadem subijcitur. Sed priores sen-
tentia, quicquid probabilitatis habeant,
omittendæ à nobis sunt hoc loco, quia ter-
tia multo est planior, ac facilior. Num au-
tem sit verior, alias videbimus.

*Quot modis in quaq; figura directè, aut
etiam indirectè concludatur Cap. 13.*

In prima
figura tū
directè.
tum indi-
r: & con-
cluditur.

IN prima ergo figura dubium non est, A
quin vterque concludendi modus locū
habere possit, directè nimirum, & indire-
ctè. Si enim ita dicas,

Omnia

Omnis virtus est qualitas,
 Omnis iustitia est virtus,
 Igitur omnis iustitia est qualitas.

directè sanè cōcludes, vt potè maius extremum de minore . Si vero sic ratiocineris.

Omnis virtus est qualitas,
 Omnis iustitia est virtus,
 Igitur quedam qualitas est iustitia.

indirectè haud dubiè, & contra naturam colliges, scilicet minus extremum de maiore. At in secunda & tertia figura longe alia ratio est, iuxta eam sententiam, quã hoc loco sequimur. Nam cum in vtraque id perpetuò sit maius extremum, quod de altero concluditur vt dictum est, necessario efficitur, vt quandocunque in his figuris ratiocinatio cōstruitur, directè cōcludatur. Qua ratione factum est, vt Dialectici, qui nomina omnibus modis concludendi imposuerunt, enumeratis in prima figura quatuor directè, & quinque indirectè concludendi, quos vocauerunt.

In secunda & tertia figura semper directè concluditur.

*Barbara, Celarent, Darij, Ferio, Baralipon,
 Celantes, Dabitis, Fapesmo, Eriješomorum,
 nul-*

nullum indirectè concludentè in secūda, aut tertia figura nominauerint, sed hos tantum decem directè cōcludentes.

Cesare, Camestres, Feslino, Baroco: Darapti, Felapto, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison,

Quorū quatuor primi ad secundam, sex reliqui ad tertiam figuram pertinent. Hac ratione (vt alias omittam) dictū est à me, planiorem esse in his duabus figuris tertiā de maiore, & minore extremo sententiam, quia inquam nullos indirectè concludendi modos inuehit, quod tamē superiores opiniones facere cogūtur. Sed hæc aliās. De his ergo vnde viginti modis enumeratis, qui nam sint, & qua arte hisce nominibus significentur, nunc dicendum est.

De modis directè concludendi in prima figura. Caput. 14.

SI nomine modorū intelligamus qualia A
Scunq; complicationes sumptionum secundum quantitatem, & qualitatem siue aptæ sint ad conclusionem aliquam colligendā, siue ineptæ, sexdecim necessario dandi sunt in vnaquaque figura. Nā aut vtraque sumptio est vniuersalis:
aut

Modi aptè ratiocinandi sunt.
19

16. modi sunt in singulis figuris, si conueniantur simul apti & inepti.

aut vtraq; particularis: aut maior propo-
 sicio vniuersalis, & minor particularis:
 aut maior particularis, & minor vniuer-
 salis. Nec enim hoc loco de singularibus
 enuciationibus loqui instituimus: inde-
 finitæ vero ex forma sua pro particulari-
 bus habendæ sunt. In vna quaq; autê di-
 ctarum quatuor complicationum secun-
 dum quantitatem, quatuor itidem aliæ
 secundum qualitatem cernuntur, Aut enim
 vtraque sũptio affirmat: aut vtraq; negat:
 aut propositio affirmat, & sũptio negat:
 aut propositio negat, & sũptio affirmat,
 Itaq; late accepto modorũ nomine, sex
 decim sunt modi in singulis figuris, Ve-
 rum ex his, quod quidem ad primam fi-
 guram attinet, quatuor tantum ex vi for-
 mæ directe concludunt: videlicet:

Modi di-
 rectè con-
 cludentes
 in 1. figura
 2
 1. prio. 4,

Barbara, Celarent, Darij, Ferio,

In his .n. solis directe concludendo nun-
 quam oĩno dari possunt antecedens ver-
 rum, quin conseqvens vi antecedentis
 verum esse deprehendatur. Quæ ratio
 probandi, cæteris etiam quin decim
 modis apte concludentibus accommo-
 danda est. Quanquàm necessitas con-
 cludendi (quæ omnibus conuenit alia
 quoque

quoque ratione perspici potest, ut paulo
 Cap. 21. & inferius docebimus. Harum autem qua- **B**
 25. & citra tuor vocum significationem, atque adeo
 quindecim reliquarum facile intelliges, si
 Distiones aduerteris. primam vocalem cuiusque di-
 modorum ctionis significare maiorem propositio-
 qualitate nem: secundam numero minorem: ter-
 & quanti- tiam denique conclusionem. Et rursus
 tatem enū- vocalem A designare enunciationem vni-
 ciationū versalem affirmatiuam, E vniuersalem
 significat, negatiuam, I particulare affirmatiuam,
 & O particularem negatiuam. Primus
 ergo primæ figuræ modus est, cum ex v-
 traque sumptione vniuersali, & affirma-
 tiua, conclusio vniuersalis, & affirmatiua
 colligitur. Quod totum significat vox
 barbara. Exemplum.

Bar. Omne bonum est expetendum.

ba. Omnis virtus es bona.

ra. Igitur omnis virtus est expectanda.

Secundus modus est, cum ex maiore
 vniuersali negatiua, & minore vniuersali
 affirmatiua, conclusio vniuersalis nega-
 tiua colligitur. Quod totum significat
 vox Celarent. Exemplum.

Ce-

Ce- Nullum bonum est fugiendum,
la- Omnis virtus est bona.
rent. Igitur nulla virtus fugienda est.

Tertius modus est, cum ex maiore vni-
 uersali affirmatiua, & minore particulari
 affirmatiua, conclusio particularis affir-
 matiua colligitur. Id quod significat vox
 Darij. Exemplum.

Da- Omne vitium fugiendum est,
ri- Aliqua consuetudo est vitium,
i. Igitur aliqua cōsuetudo fugiēda est

Quartus modus est, cum ex maiore v-
 niuersali negatiua, & minore particulari
 affirmatiua, conclusio particularis nega-
 tiua colligitur: quod significat vox Ferio.
 Exemplum.

Fe- Nullus timidus est fœlix,
ri. Quidam diues est timidus,
o. Igitur quidam diues non est fœlix.

Reliqui duodecim modo nihil ex vi for-
 mæ directè cōcludūt, quia in singulis da-
 ri potest antecedēs verum, & cōsequens
 falsum, vt experiēti facile patebit verum
 quatuor iam dicti adeò latè funduntur,

Omnis
 questio
 concludi-
 tur 1.
 figura.
 c

1. prio. 4.

vt omnis proposita questio in aliquo eorum confirmari possit. Colligunt enim omnia genera cōclusionum, vt potē vniuerse affirmantem, vniuerse negantem, in parte affirmantem, & in parte negantem.

De modis indirectè concludendi.

Caput. 15.

Modi verò indirectè cōcludēdi quinque sunt. Baralip-ton, Celantes, Dabitis, Fapesino, Frisefomorum a. Et primi quidem tres nil differunt à tribus prioribus directè concludendi, nisi quòd colligunt cōclusiones, in quas cōclusiones illorum conuertuntur. Reliqui autem duo apertius ab omnibus quatuor directè concludentibus dissentiuat. Exempla.

2
 Hos mo-
 dos colle-
 git Theo-
 phrastus
 partim ex
 2. prio. 1
 partim ex
 1. prio 7.
 vt sciunt
 Alex. 1.
 prio 4.

1

Bar- Omne animal est substantia.
ta- Omnis homo est animal.
lip. Igitur quadā substantia est homo.

2

Ce. Nullum animal est lapis,
lan- Omnis homo est animal,
tes. Igitur nullus lapis est homo.

Da- Omne bonum expectandum est,
bi Quidam labor est bonus,
is. Igitur quoddam expectandū est labor.

Quartus ex maiore vniuersali affirmatiua, & minori vniuersali negatiua colligit ordine conuerso particularem negatiuam hoc pacto.

Fa- Omnis mens est substantia,
pes. Nullum corpus est mens,
mo. Igitur quædam substantia non est corpus;

Quintus ex maiori particulari affirmatiua, & minore vniuersali negatiua, colligit indirecte particularem negatiuam hoc pacto.

Frs. Quædam arbor est viuens,
se- Nullum animal est arbor.
son. Igitur quoddam viuens non est animal.

De modis secunda figura, Cap. 16.

A EX illis sexdecim modis, quos in singulis figuris reperiri diximus, quatuor duntaxat apti sunt ad aliquid concludendum in secunda figura, primus est cum

ex maiori vniuersali negatiua, & minore vniuersali affirmatiua conclusio vniuersalis negatiua colligitur: qui quidem vocatur Cesare, vt,

- Ces.* Nullum opus à virtute profectum est execrandum,
a. Omne mendacium est execrandum
re. Igitur nullum mendacium est opus à virtute profectum;

Secundus modus est, cum ex maiore vniuersali affirmatiua, & minore vniuersali negatiua, conclusio vniuersalis negatiua colligitur: qui dicitur Camestres, vt,

- Ca.* Omnis qui diligit iniquitatem odit animam suam,
mes. Nullus iustus odit animam suam,
res. Igitur nullus iustus diligit iniquitatem.

Tertius est, cum ex maiore vniuersali negatiua, & minore particulari affirmatiua, conclusio particularis negatiua colligitur: qui nuncupatur Festino, vt,

- Fes.* Nullum vitium placet Deo,
ri. Quædam animi submissio placet Deo,
no. Igitur quædam animi submissio non est vitium.

Quartus est, cum ex maiore vniuersali affirmatiua, & minore particulari negatiua conclusio particularis negatiua efficitur: qui appellatur Baroco, vt.

Ba. Omnis prudens prospicit futura,
 ro. Quidam diues non prospicit futura,
 co. Igitur quidam diues non est prudens.

Reliqui duodecim modi nihil colligunt
 ratione formæ, quia in singulis dari potest
 antecedens verum, & consequens falsum. Negantes
 duntaxat
 quæstio-
 nes confir-
 mantur in
 2. figura,
 verum om-
 nes.
 Hoc autem proprium est huius figuræ, ut
 negantes duntaxat quæstiones in ipsa cõ-
 firmari possint. Solas enim negantes cõ-
 clusiones colligit, verum tam vniuersales,
 quàm particulares. 5

De modis figuræ tertiæ.

Cap. 17.

A Sex in hac figurâ inueniuntur modi ad
 Sconcludendum apti: a cæteri inutiles
 sunt, nihilque ex vi formæ concludunt. a
 1. Pr. 6.
 Primus vtilium est, cum ex utraque sum-
 ptione vniuersali, & affirmatiua, conclu-
 sio particularis affirmatiua colligitur:
 qui dicitur Darapti, ut,

Da. Omne animal sentit,
 rap. Omne animal est corpus animatum,
 ti. Igitur quoddam corpus animatû sentit

d 2 Se-

Secundus est, cum ex maiore vniuersali negativa, & minore vniuersali affirmatiua, cōclusio particularis negativa efficitur: quod dicitur Felapton, vt si dicas.

Fe- Nullus lapis nutritur,
lap- Omnis lapis est corpus,
ton. Igitur quoddam corpus non nutritur.

Tertius est, cum ex maiore particulari affirmatiua, & minore vniuersali affirmatiua, cōclusio particularis affirmatiua sic cōcluditur. Atq; hic dicitur Disamis, vt,

Dis- Quoddam animal respirat,
a- Omne animal est sentiens,
mis. Igitur quoddam sentiens respirat.

Quartus est, cum ex maiore vniuersalia affirmatiua, & minore particulari affirmatiua conclusio particularis affirmatiua colligitur. Vocatur autem Datisi, vt,

Da Omnis avarus est miser,
sis- Quidam avarus est diues,
s. Quidam igitur diues est miser.

Quin-

Quintus modus est, cum ex maiore particulari negativa, & minore vniuersali affirmatiua, conclusio particularis negativa cōcluditur. Hic dicitur Bocardo, vt,

Bo. Quoddam animal non habet sanguinem,
car. Omne animal est viuens,
do. Igitur aliquod viuens non habet sanguinem.

Sextus modus est, cum ex maiore vniuersali negativa, & minore particulari affirmatiua conclusio particularis negativa efficitur: qui nūcupatur Ferison, vt,

Fe. Nullus sapiens est miser,
ri. Quidam sapiens est pauper,
son. Igitur aliquis pauper non est miser.

Quod verò ceteri decem modi nihil ex vi formæ concludant, ex eo intelliges, quia in singulis inuenitur antecedens verū, & cōsequēs falsum: quod per facile est experiri. Hoc verò proprium est huius figuræ, vt particulares dūtaxat quæstiones in ipsa cōfirmari possint. Solas enim particulares cōclusiones colligit, verū tam affirmantes, quàm negantes. ^b

Particula
 res dūtaxat
 quæstiones cō
 firmantur
 in hac fi
 gura, verū
 omnes.

^b pri o. 6.

EX dictis colligi possunt tum commu-
nes quaedam regulæ omnibus figuris, A
tum propriæ singulis. Communes om-
nibus quatuor sunt.

Prima. Ex duabus particularibus ni-
hil vi formæ concluditur. Hæc patet ex
Ex 1. etiã dictis, quia ex duabus particularibus qua-
prio. 7. tuor modi constare possunt (vel enim

utraque sũptio affirmabit, vel utraque
negabit, vel propositio affirmabit, assump-
tio negabit, vel propositio negabit, &
assumptio affirmabit) quorum nullũ in
figura vlla vt apte concludentem recen-
suimus.

Secunda. Secunda regula. Ex duabus negatiuis
nihil vi formæ concluditur. Hæc etiã per-
spicua est ex dictis, quia ex duabus nega-
tiuis quatuor itidem modi constare pos-
sunt (aut enim utraque vniuersalis erit,
aut utraque particularis, aut propositio
vniuersalis assũptio particularis, aut pro-
positio particularis assumptio vniuersa-
lis) quorum nullum hæctenus vt apte cõ-
cludentem numerauimus. Atque ita fit
vt his duabus regulis comprehendantur

sep-

septem inuitiles modi à singulis figuris
explosi. Nam cōplicatio ex utraque par-
ticulari negatiua, quæ secundā regulā
reijcitur, iam per primam reiecta est.

B Tercia regula. Si altera sumptio-
num particularis fuerit, conclusio eti-
am particularis sit necesse est. Hæc iti-
dem patet ex dictis. Siquidem nul-
lus modus præscriptus est, qui vniuersa-
lem conclusionem ex particulari sum-
ptione colligat.

Tercia

Quarta regula. Si altera sumptionum
negatiua fuerit, conclusio etiam negati-
ua sit necesse est. Hæc denique ex dictis
aperta relinquitur quemadmodum &
superior. Ratio verò vtriusque est, quia
consequens est effectus antecedentis, ef-
fectus autem deteriorē partem suæ
causæ imitatur. Veruntamen prima, &
tertia regula intelligendæ sunt in ijs syl-
logismis, quorum omnes termini sunt cō-
munes, seu vniuersales (horum enim ha-
ctenus doctrinam tradidimus, quia hi
maximè vsurpantur in disciplinis) item
cū prædicata enunciationum non no-
tantur signo Omnis, quod efficit enuncia-
tionem a communi vlti remotam. Nam

Quarta

In quibus
syllogis-
mis intel-
ligenda sūt
prima &
tertia re-
gula.

§6 INST. DIALECT.

in ijs syllogismis, in quibus præter consue-
tudinem aliquid prædicatum huiusmo-
di signo notatur, & in expositorijs, qui
constant medio termino singulari, alia
ratio est, vt paulo post docebimus

Regulae speciales singulis figuris.

Caput. 19.

EX ijs verò, quæ in tractatione primæ
figuræ dicta sunt, colliguntur duæ regu-
læ peculiæ primæ figuræ. Prior est ex
maiore propositione particulari nihil vi-
formæ concludi. Posterior, ex minore ne-
gatiua nihil effici. Quæ quidem intelligen-
dæ sunt in modis directè concludentibus.
Nam in cæteris non seruantur, vt pote in
Fapesino, & Brisefomorum. His duabus
regulis comprehenduntur reliqui quinque
modi ad concludendum inepti in primæ
figuræ, qui regulis generalibus non sunt
comprehensi: primus, cum vtraque affir-
mat sed maior ex parte, minor in totum:
secundus, cum maior negat ex parte, &
minor vniuersè affirmat: tertius, cum
maior affirmat ex parte, & minor vniuer-
sè negat: quartus cum vtraque est vniuersa,
sed maior affirmat, minor negat: quin-

tus

cap. 20. &
21.

a
1. prior 4.
pr. o. re-
gula pri-
mæ figuræ
posterior

cus cum maior affirmat in totum, & minor negat ex parte.

Ex ijs etiam, que in secunda figura tractanda diximus, totidem regula ipsi propriæ eruantur. Prior, Ex maiore propositione particulari nihil ratione formæ colligi. Posterior, Ex utraque sumptione affirmatiua nihil colligi. His etiam duabus comprehenduntur ceteri quinque modi nihil concludentes in secunda figura: primus cum maior de parte affirmat, & minor de toto negat: secundus, cum maior ex parte negat, & minor vniuersè affirmat: tertius, cum utraq; affirmat, sed maior de parte, minor de toto: quartus, cum utraq; vniuersè affirmat: quintus, cum utraque affirmat, sed maior de toto genere, minor de parte.

b

1. prior. 5.
Prior regula secunda de figura posterior.

1. minor. 5.
1. minor. 6.

Regula ceteræ, figure.

c
1. prior. 6.

Ex ijs tandem, que in tertia figura dicta sunt, hæc vna regula ipsi propria colligitur, Ex minore negatiua nihil effici. Quæ regula comprehenduntur reliqui modi nihil concludentes in hac figura qui regulis generalibus comprehensæ non sunt. Hi vero tres sunt tantum: vnus, cum maior vniuersè affirmat minor vniuersè negat: alter, cum maior vniuersè affirmat

affir-

affirmat, minor ex parte negat: tertius, cum maior ex parte affirmat, & minor vniuersè negat.

Duo documenta generalia à recentioribus tradita. Caput. 20.

Non sunt tamen prætermittenda hoc loco duo generalia documenta, quæ à recentioribus proponuntur, ex quibus traditæ regulæ magna ex parte nascuntur. Alterum est, Medium terminum in altera saltem præmissarum complete distribui debere, id est, vniuersè accipi pro omni re, pro qua accipi potest. Contrario vitio laborat hic ineptus syllogismus,

Primum documentum.

Quoddam animal est bipes,
 Quidam equus est animal,
 Igitur quidam equus est bipes.

Emendabitur autè, si hanc feceris maiorem, **O**mnne animal est bipes, vel hanc minorem, **Q**uidam equus est omne animal. Vtroque enim modo distribuetur medius terminus, qui in vitiosa illa ratiocinatione non distribuitur. Quanquam secunda correctio, & emendatio perparum vltur-

vsurpata est, quia predicatum raro nota
 tur signo Omnis. Hoc tamen inusitato
 enunciandi modo licet ex duabus parti-
 cularibus aliquid vi formæ concludere,
 vt si dicas, Quo pas-
 so ex du-
 bus parti-
 cularibus
 aliquid ef-
 ficiatur.

Quoddam animal est bipes,

Quidam equus est omne animal,

Igitur quidam equus est bipes,

Hic verò falax syllogismus,

Omne animal fuit in arca Noe,

Quidam equus Alexandri est animal,

Igitur quidam equus Alexandri fuit in arca Noe.

non ideo vitiosus est quòd medium non
 distribuitur, sed quòd non distribuatur
 complete, seu perfecte. Subiectum si qui-
 dè maioris accipi solet pro omnibus spe-
 ciebus animalium (exceptis ijs, quæ in
 aquis degunt & alijs quibusdà) non eu-
 am pro omnibus earum indiuiduis. Eo-
 dem vitio notatur hoc sophisma.

Omnis essentia diuina est pater,

Filius est essentia diuina,

Ergo filius est pater.

Me-

Medius enim terminus, quo in sensu maior propositio conceditur, non distribuitur completè, ac perfectè. Quamquam enim accipitur pro omni essentia diuina, quæ vna tantum, at quæ adeo maxime vna est, tamè non accipitur pro omni re, quæ est essentia diuina. Nam si hoc modo acciperetur (ac si apertius dictum esset, Omne quod est essentia diuina, est pater) à nemine propositio concederetur: quando quidem falsa esset ac hæretica. Etenim quælibet persona diuina est verissime essentia diuina, & tamen non quælibet est pater. Quod si quis obieciat cõtra hoc documentum, quod medius terminus in secunda figura nunquam distribuitur, cum perpetuo sit prædicatum, quod quidem signo distributivo, seu vniuersali, vt est Aristotelis sententia, minime notatur. occurres, Semper prædicatum negatiuæ enunciationis distribui à negatione, quæ negat copulam verbi, vt infra docebimus: nec Aristotelem huic sententiæ refragari, sed tantum asserere, prædicatum enunciationis vniuersalis non esse notandum signo Omnis, quod est vniuersale affirmatiuum. Cum ergo in secunda

figura

Obiectio.

1. peri 5.

Solutio.

Li. 8. c. 31.

figura necessariò altera sumptio sit negativa, efficitur, vt medius terminus necessariò in altera distribuatur: vt, exempli causa huius propositionis, Lapis non est animal, hic sic sensus; Lapis non est hoc animal, nec hoc, nec illud, nec vllũ aliud: & ita cæterarum. Alterum documentum est, Nullum terminum qui non fuerit distributus in antecedente, distribuendum esse in consequente, Contrario vitio laborat hic paralogismus,

Omne animal est sensus capax,

Omne animal est substantia,

Igitur omnis substantia est sensus capax.

F Etenim nomen Substantia, quod non distribuitur (id est, non accipitur vniuerse) in assumptione, distribuitur in cõclusionem. Ex hoc documento efficitur, vt merito, nec Daripti, nec Felapton, nec duo illi modi indirecte concludentes Baralipton, & Fapesmo, colligant vniuersalem conclusionem, etiam si consent vniuersalibus sumptionibus, quoniam, si vniuersalem concludas, argumentaberis à termino nondistributo ad distributum,

Secundum documentum.

Cur sapè ex vtraque sumptione vniuersali non etiam atur vniuersalis cõclusio.

vt loquuntur recentiores: id quod animaduertenti facile patebit. Itaq; non leuiter notanda sunt hæc documenta.

De syllogismo perfecto, & imperfecto.

Caput 21.

Perfectus
syllog.

a
1. pri. 1.

b
Ab Alexā.
1. pri. 4. &
Scot. 1. sct.
q. 1. & alijs

Principia,
quæ dicū-
tur regu-
laria.

c
2. pri. 1.

Porro syllogismorum quidam perfecti **A**
sunt, quidam imperfecti. Perfectus
dicitur is, qui nulla re indiget, vt colligēdi
necessitas sit euidens, hoc est, qui adeo
perspicue ex necessitate colligit, vt nulla
sit opus arte ad id ostendendum. Huius
generis sunt omnes, ac soli directè cōclu-
dentes in prima figura: qui propterea di-
cuntur aperte noti, ac indemonstrabiles,
quod in his absque vilo medio exercea-
tur vis duorum quorundā principiorū ip-
so naturali lumine intellectus perspecto-
rum, ac euidentiū, è quibus omnis col-
ligēdi ratio, quæ in quacunque argumē-
tatione cernitur, quasi è purissimis fon-
tibus emanat. Alterum eorum est **Quic-** **B**
quid vniuersè affirmatur de subiecto,
affirmatur de quouis contento sub illo: c
vt si substantia dicitur vniuersè de ani-
mali, omnis autem homo continetur
sub animali, de omni homine dicetur
substan-

substantia. Alterum verò est, Quicquid
 vniuerse negatur de subiecto, negatur de
 quouis contento sub illo: vt si habere vi-
 tam vniuerse negatur de lapide, omnis
 autem sapphirus continetur sub lapide,
 haud dubie de omni sapphiro negabitur
 vitæ functio. Prioris principij vis exerce-
 tur in primo, & tertio modo primæ figu-
 ræ, hoc est, in Barbara, & Darij postero-
 ris autem in secundo, & quarto, qui dicun-
 tur Celarent, & Ferio. Quo fit vt princi-
 pia hæc merito dicantur regulatiua om-
 nium syllogismorum, quasi omnium
 normæ, ac regulæ: siquidem & cæteri om-
 nes syllogismi ad quatuor illos, in quibus
 primò eorum vis cernitur, reuocantur, vt
 statim dicemus. Sillogismus imperfectus
 est, qui vna re, aut pluribus indiget, vt col-
 ligendi necessitas euidenter fiat: e Cuius-
 modi sunt reliqui omnes præter quatuor
 primos primæ figuræ. Neque enim adeo
 perspicue concludunt, vt necessitas col-
 ligendi statim appareat: sed quisque
 eorum eget conuersione aliqua, aut
 euidenti deductione ad id, quod fieri ne-
 quit, aut expositione, aut certè pluribus
 cōuersionibus, quibus ipsa consequentiæ
 neces-

d
 ibidem

In quibus
 syllogis-
 mis exer-
 ceatur vis
 tū prioris
 principij
 tū poste-
 rioris.

Imperfec-
 tus syllo-
 gismus.

e
 1.º prior.

necessitas planè perspicitur. Ut igitur quo pacto id fiat doceamus necesse est ut ante explicemus; quid sit evidens deductio ad id, quod impossibile est, quid etiã expolitio. Nam quid sit conuersio, & quot modis fiat iam supra expoluimus.

f
Li. 3 ca. 8.

De syllogismo deducente ad impossibile. Caput. 22.

DVobis modis syllogismo aliquid **A** probamus: directo, aut ex hypotesi, seu conditione cum altero posita. **E**xempli causa, si alicui probare voluero, nulla opposita in eadem re simul reperiri posse, vno è duobus modis mihi licebit id facere. Alterò, hoc idem concludendo, ut si dicam.

3 pri. 0 &
40. & 2.
prio. 4.

Nulla repugnantia reperiri simul possunt in eadem re,
Omnia opposita sunt repugnantia,
Igitur nulla opposita simul in eadem re possunt reperiri.

Altero, concludendo aliud pronunciatum, verbi causa, nulla contraria posse simul reperiri in eadem re facta tamen prius conuentione cum altero, ut si in contrarijs id confirmem, in omnibus propositorum

eorum generibus confirmatum censeatur:
veluti si dicam,

Nullæ formæ motuō sese ab eodē subiecto expellentēs;

si autem reperiri possunt in eadem re;

Omnia contraria sunt formæ huiusmodi

Igitur nulla contraria reperiri si autem possunt in eadem re.

Prior syllogismus directō probat insti-
tutum; & ideo vocatur *δεικτικός*; quasi
ostensivus: posterior non confirmat pro-
positum, nisi ex pacto, & conventione
cum altero; & ideo dicitur *ἐξ ὑποθέσεως*
quasi ex conditione posita. Itaq; in syllo-

gismis, qui ex hypothese rem probant nu-
merantur ij, qui dicuntur *εἰς τὸ ἀδύνατον*
καὶ διατὸ ἀδύνατον hoc est, Ad impossi-
bile, & Per impossibile quia ex contradi-
cēte alicuius enūciationis veræ ab aduer-
sario absurdè data, & ex altera perspicuè
deducit hominem ad aliquid, quod fieri
nequeat, & per eiusmodi impossibile,
quod illè admittere omnino recusat,
cogit eum retractare id, quod absurde
ante dederat, atque ad eò admittere enū-
ciationem quā negauerat. Exempli cau-
sa, neget aliquis hanc veram enūciatio-
nē, Aliquid ex quo voluptas capitur, non
est bonum; dicatq; absurdè, omne id, ex

Syllogis-
mus ostē-
sivus.

Syllog ex
hypothese

Syllogis-
mus per
impossi-
bile ad
impossi-
bile.

Cur dica-
tur ad im-
possi-
bile.

Cur per
impossi-
bile.

e quo

quo voluptas capitur, esse bonum : tunc ego sic argumentabor.

Omne id ex quo voluptas capitur, est bonum, ut ais
 Quædam verò mala sunt, ex quibus invidus voluptas
 capitur. Igitur quædam mala sunt bona.

Ille verò, cum viderit me aliquid, quod fieri nequeat, ex enunciatione à se data, & alia perspicue vera collegisse, plane negabit id, quod absurde asseruit, sicq; admittet, quod negauerat, quia id verum esse non potest, ex quo impossibile aliquid efficitur. Ita syllogismus hic, quæ feci, non colligit directò institutum, ut potè, Non omne id ex quo voluptas capitur esse bonum (id quod ego concludere contra hominem cupiebam) sed quiddam impossibile, quo conclusio cogitur ille ex tacito quodam pacto, & conditione, quam omnes disputantes inter se statuunt, retractare id, quod dixerat. **C** Conditio autem cõventionis tacite disputantium, qua ille tenetur, est, ut si aliquid, quod fieri nequeat, ex cuiusquàm assertione concludi comperiat, talis assertio retractata censeatur. Impossibile namque non, nisi ex im-

Cõditio, seu hypothesis vnde syllogismus ad impossibile dicitur ex hypothesis que est.

impossibili, sequitur, vt supra b dictum est. Sic igitur fit deductio ad impossibile. **Quæ** tunc erit euidens, cum syllogismus, qui ad impossibile deduxerit, fuerit perfectus, hoc est, ex primis quatuor primæ figuræ: qualis est is, quem in exemplum attulimus. Verum quo pacto hoc syllogismorum genere euidens fiat necessitas cõcludendi imperfectorum, paulo post c docebimus.

b
Hoc lib. c. 3.
1.
Quæ sit euidens deductio ad impossibile.
c
Cap. 27.

De syllogismo expositorio.

Caput. 23.

A **E**Xpositio verò, qua sæpè vtitur Arist. sic quodam syllogismorum genere quod Expositoriũ appellatur. Is autè dicitur syllogismus expositorius, qui constat medio termino singulari, Exempla mox tradentur. Quia verò naturale est singularibus terminis, vt subiiciatur is maxime, ac præcipuè dicitur expositorius syllogismus, qui in tertia figura struitur. Perpetuò enim medius terminus in ea figura subiicitur, vt patet ex dictis. Ex ijs, quæ dicta sunt, efficitur, vt generaliter hoc differant expository syllogismi ab ijs, quos

vt. 1. prius 2. & 6.
Syllog. exp. quidam
Exposit. syllogif. præcipuè struitur in tertia figura.
Quæ ratio ne differant expository syl. à ceteris

e ij hæc

hactenus tractauimus, quòd illi còstent
 medio termino còmuti, hi singulari. Si
 ergo expositorij syllogismi non solum cò
 stiterint medio termino singulari, sed e-
 tiam vtramque sumptionem habuerint
 singularem, duobus tantum modis in pri-
 ma figura colligent, totidem in tertia, &
 tribus in secunda. Prior modus primæ fi-
 guræ, ex vtraque affirmante colligit sin-
 gularem affirmantem hoc pacto,

Socrates est sapiens,
 Hic homo est Socrates,
 Igitur hic homo est sapiens.

Posterior ex propositione negante, &
 assumptione affirmante colligit singula-
 rem negantem hoc pacto.

Socrates non colit multos deos,
 Hic philosophus est Socrates,
 Igitur hic phil. non colit multos deos.

Primus secundæ, ex vtraq; affirmante col-
 ligit singularem affirmantem, vt,

Marcus Tullius est Cicero,
 Hic homo est Cicero,
 Igitur hic homo est Marcus Tullius.

Secundus ex propositione negante, & assumptione affirmante colligit singularem negantem.

Demosthenes non est Cicero,
Hic orator est Cicero,
Igitur hic orator non est Demosth.

Tertius ex propositione affirmante, & assumptione negante colligit singularem negantem.

Socrates est filius Sophronisci,
Plato non est filius Sophronisci,
Igitur Plato non est Socrates.

Prior tertiæ, ex utrâque affirmante colligit particularem affirmantem hoc pacto.

Socrates est sapiens,
Socrates est pauper,
Igitur quidam pauper est sapiens.

Posterior ex propositione negante, & assumptione affirmante colligit particularem negantem hoc modo,

Cræsus non est sapiens,
Cræsus est diues,
Igitur quidam diues non est sapiens.

Si tamen in hac figura minus extre-
 mum fuerit singulare, licebit priori mo-
 do concludere singularem affirmantem,
 posteriori autem singularem negantem,
 quod facile est exemplis cernere. Si autē
 expositorij syllogismi solum medium ter-
 minum habuerint singularem, in prima
 quidem figura totidem erunt modi, quot
 in syllogismis ex medio communi, nec
 ab illis different, nisi quòd necessario ha-
 bebūt maiores singulares ratione medij,
 quod in maiore subiicitur. Exempla fa-
 cile occurrent. In secunda verò præter
 quatuor vulgatos modos negatiue con-
 cludentes, quorum exempla statim sese
 offerūt, alij quatuor ex utrâque affirma-
 tiua affirmatiue colligentes reperientur,
 quorum primus ex utrâque vniuersali col-
 ligit vniuersalem, vt si dicas,

Exposito-
 rij ex solo
 medio sin-
 gulari.
 Prima fi-
 gura.

Secunda.

Omne astrum efficiens diem est hic sol,
 Omnis planeta, qui est in quarto cœlo est hic sol,
 Igitur omnis planeta qui est in quarto cœlo est
 astrum efficiens diem.

Secundus ex propositione vniuersali,
 & assumptione particulari cōcludit par-
 ticularē.

ticularem. Tertius ex propositione particulari, & assumptione vniuersali, vniuersalem. Quartus ex vtrâque particulari, particularem. Quod non est difficile exemplis illustrare. Ac in tertia figura nû

Tertia.

Equàm plures sunt quam duo modi, quos iam tradidimus. Illud tamen obiter admonuerim, hoc syllogismi (morum genere ex vtrâque; suppositione particulari aliquid in secunda figura ex vi formæ cõcludi: itemque ex particulari colligi vniuersalẽ: id quod supra animaduertendum dicimus.

Possunt autem hi quatuor modi affirmatiue concludentes in secunda figura (si quis illos inficietur) reuocari ad modos primæ solius maioris cõuerfione: primus quidem, & tertius ad primum: secundus verò, & quartus ad tertium. Possunt etiã probari per deductionem ad incommodum: primus, & tertius, in Bocardo: secundus, & quartus, in Ferison. Nã ex contradictorio conclusionis cuiusque modi assumpta minore colligitur immediatè contrarium, aut contradictorium maioris: modò ponas singularem negatiuam conuerti in vniuersalem negatiuam, vt supra dictum est. Quamquam

Lib. 3. c. 9.

hæc reuocatio forsitan, non est naturalis, sed ad hominem pertinacem, aut qui minus perspicaciter eorum vim considerat. Nam cum huiusmodi syllogismis sint expositorijs, forsitan non indigent probatione, quia diligenter aduertenti videntur per se noti, vt mox dicetur. Tatum abest vt per Bocardo, & Ferison, qui per expositorios cõfirmantur, probari debeant.

Quòd expositorijs syllogismi sint perfecti, ac per se euidentes,

Caput. 24.

Videtur autem omnes syllogismi expositorijs habere necessitatem colligendi per se notã, & perspicuam, ac proinde esse perfecti, quia constant medio termino, siue argumẽto, singulari, qui est maxime vnus, & absque vno medio exercent vim illorum principiorum per se euidentium, Quæcunque sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se: Quæcunque ita sunt ad aliquid tertium affecta, vt alterum sit idem illi, alterum non idẽ, non sunt eadem inter se: in quibus nomine tertij potissimum intelligitur aliquid singulare. Merito ergo huiusmodi B
syllogis-

principia
per se no-
ta, quorũ
vis exerce-
tur in ex-
positorijs
syllogis-
mis.

sylogismi dicti sūt expositiōij. quia sunt adeo peripicui, & euidētes, vt rem ipsam sensibus exponere videātur. Vnde etiā fit vt non ab re demonstratiōes sensibiles appellari soleant. Sed contra hęc sic

C liceat argumentari: Hęc sunt vitiosę, ac fallaces argumentatiōes, Essentia diuina est pater, essentia diuina est filius, ergo filius est pater: Pater non est filius, pater est essentia diuina, ergo essentia diuina non est filius: & tamen hi modi, traditi sunt in tertia figura (cū hi termini, Essentia diuina, & pater in diuinis sint singulares) igitur perperam traditi vidē-

D tur. Respondebis tamen, nomine mediij termini singularis, quo syllogismus expositiōijus propositum confirmat, intelligendū esse eum, qui accipitur pro aliqua re indiuidua, quę nec est plures res, nec est idem re cū ea, quę est plures res (sic enim intellecto nomine tertij perspicua sunt duo illa principia, quę attulimus aliōquin non parū habent ambiguitatis) ad hunc terminum Essentia diuina accipi pro quadam re indiuidua, hoc est, pro ipsa Deitate, quę tamen est plures res, id est plura supposita diuina: & hunc terminum

Pater

Cur expositiōij syllogismi hoc nomine appellatur.

Obiectiō
Ab Alex. prio. 7. & 6. & ob alijs.

Solutio.

Lege Scot d. 2. q. 7. & Dur. 1. d. 33. qu. 1. & Ohamū 2. part. Logicę cap. 16.

Pater (in diuinis) accipi pro quadam re
 indiuidua, hoc est, pro prima persona
 Trinitatis, quæ tamen est idem re cum
 essentia diuina, quæ est plures res. Non
 cernuntur ergo modi supradicti in propo-
 sitis argumentationibus, **Q**uanquam Ari-
 stoteles nullum terminum singularem nega-
 ret posse esse medium terminum syllogismi
 expositori, quia lumine fidei minimè il-
 lustratus, nullam cogitabat rem singularem,
 quæ simul esset plures res. Vnde apud ip-
 sum duo illa principia habentur per se
 nota, accepto nomine tertij pro quacun-
 que re singulari.

Aristote-
 lis senten-
 tia.

8.

*De probatione ostensua imperfecto-
 rum syllogismorum. Caput. 25.*

His ergo positis, facile erit intellegere, **A**
 quo pacto necessitas colligendi im-
 perfectorum syllogismorum per perfectos con-
 firmetur. Quamquam enim satis ea probari
 possit ex eo, quod eadem forma retenta
 in nulla materia reperiri potest antece-
 dens verum, & consequens falsum, tamè com-
 pendiosior hæc via est, ac securior siqui-
 dem nemo est, qui materias omnes possit
 percur-

percurrere: ex quo fit ut nunquam animus dubitantis quiescat, donec imperfectam ratiocinationem per perfectam, ac per se evidentem comprobet. Itaque prima confirmatio fiet conuersionis interuentu: altera per evidentem deductionem ad id, quod fieri nequit: tertia per expositionem.

Tria confirmatio-
nū genera.

Confirma-
tio per con-
uersionem,
seu ostensa-
sua.

B Confirmatio per conuersionem (quæ ostensiva probatio, & ostensiva reductio imperfectorum ad perfectos appellari solet) tunc fit, cum ex sumptionibus imperfecti syllogismi, aut sine vlla conuersione, aut conuersione vtriusque, alteriusue duntaxat, per syllogismum aliquem perfectum colligitur conclusio imperfecti, aut conuersa eius, ex qua tandem ipsa per conuersionem efficitur. Quia enim quicquid sequitur ex consequente, sequitur ex antecedente, ut supra diximus, conclusio, quæ ex sumptionibus syllogismi perfecti collecta fuerit, ex sumptionibus etiam imperfecti, ex quibus illæ efficiuntur, concludi comperietur. Hac ratione probantur omnes imperfecti syllogismi præterquam Baroco, & Bocardo, ut in progressu apertum erit.

2
Cap. 5.

Cui principio nota
tor probatio ostensa-
sua.

Qui nam
syllogismi ostensa-
uè confirmantur.

C Baralipson igitur, qui est imperfectorum primus

primus modus, sic probatur. Ex sumptionibus eius sine vlla conuersione colligitur in Barbara conclusio vniuersalis affirmatiua, ex qua tandem per conuersione per accidens, efficitur conclusio indirecte collecta. Exercentur ista hoc modo. Dicat aliquis, nihil colligere hunc syllogismum in Baralipton,

Omne animal est substantia,
 Et omnis homo est animal,
 Igitur quædam substantia est homo,

Tunc ego confecto ex sumptionibus eiusdem syllogismi syllogismo perfecto, sic probabo consequentiam.

Omne animal est substantia,
 Et omnis homo est animal,
 Igitur omnis homo est substantia,
 Tum sic.

Omnis homo est substantia,
 Igitur quædam substantia est homo,

Ergo ex primo antecedente necessario sequitur postremum consequens in Baralipton, vt dictum est.

Eadem arte vtêris improbatione duorû modo.

modorum sequentium, ut potè Celantes,
& Dabitis, per Celarent, & Darij, nisi
quòd conclusiones immediate collectæ
in Celarent, & Darij, simpliciter conuer-
tendæ sunt. Itaq; tres primi imperfecti
modi non alia conuersione probantur,
quàm conclusionis perfecti syllogismi.

Fapesmo verò probatur conuersione
per accidēs maioris, & simplici minoris,
& illatione suæ conclusionis, in Ferio. b
Quod ita intelliges. Neget aliquis neces- I. p. 10, 7.
sitatē colligendi huius syllogismi in Fa-
pismo,

Omne animal est substantia,
Et nullus lapis est animal,
Igitur quædam substantia non est lapis.
Tunc ego sic probabo consequentiam.

Omne animal est substantia,
& nullus lapis est animal,
Igitur (per conuersionē utriusq;) quædam
substantia est animal.
& nullum animal est lapis.
Iam sic.

Nullum animal est lapis,
& quædam substantia est animal,
Igitur quædam substantia non est lapis.
Ergo

Ergo ex primo antecedente necessariò sequitur in Fapesmo extremū cōsequēs.

Ibidem.

Ferisefomorum eodem modo probatur, quo Fapesmo, nisi quòd maior conuertitur simpliciter.

1. prio. 7.

Celare probatur conuersione simplici maioris, & illatione suæ conclusionis in Celarent.

Ibidem.

Camestres probatur conuersione simplici minoris, & illatione conuersæ suæ conclusionis in Celarent, & huius simplici conuersione.

Ibidem.

Festino probatur simplici conuersione maioris, & illatione suæ conclusionis in Ferio.

Baroco non potest probari interuentu conuersionis, quia minor, cum sit particularis negatiua, conuerti non potest: maior autem, cum sit affirmatiua, non conuertitur, nisi in particularem, ex qua cū altera particulari nihil colligitur.

1. prio. 6.

Darapti probatur conuersione per accidens minoris, & illatione suæ conclusionis in Darij.

Ibidem.

Felapton, conuersione etiam per accidens minoris, sed illatione suæ conclusionis in Ferio.

Disamis, cōuersione simplici maioris, & illatione conuersæ suæ conclusionis in Darij, & huius simplici conuersione. *Ibidem.*

Datij, conuersione simplici minoris, & illatione suæ conclusionis in Darij. *Ibidem.*

Bocardo non probatur interueniente conuersione, quia maior non cōuertitur: minor autem conuertitur in solam particularem, ex qua cum altera particulari nihil efficitur.

Ferison denique probatur conuersione simplici minoris, & illatione suæ conclusionis in Ferio. *Ibidem.*

D Merito autem hæc probatio dicitur reductio syllogismorum imperfectorū ad perfectos, quia semper hac arte ex sumptionibus imperfecti syllogismi struitur perfectus colligens immediatè eandem conclusionem, aut conuersam eius quod utique non fit in probatione per deductionem ad impossibile, ut patebit. *Cur hæc probatio dicatur reductio imperfectorū ad perfectos.*

e Cap. 27

Detegitur artificium, quo uocabula imperfectorum modorum indicant eorundem probationem.

Caput. 26.

Sunt

Sunt autem nomina horum modorum **A**
 Sadeo artificiose composita, ut quo pacto
 quisque probandus sit appolite, ac ingeniose
 significant. Nam literæ a quibus
 vocabula incipiunt, ut pote. B, C, D, F;
 significant per quem modum perfectum
 quisque imperfectus probandus sit. B
 namque significat probandum esse per Bar
 bara, C per Celarent, D per Darij, & F per
 Ferio. S verò significat enunciationem,
 quam designat vocalis præcedens, con
 uertendam esse simpliciter, P autem per
 accidens. Verum aduerte, hæc duas lite
 ras, cum designant conclusionem esse con
 uertendam, non significare conuersionem
 conclusionis imperfecti syllogismi, sed
 perfecti, qui ex imperfecto struitur, ut
 patet ex dictis. Iam M significat muta
 tionem maioris in minorem, & minoris
 in maiorem, quam præmissarum trans
 positionem vocant. Fit autem hæc trans
 positio in redigendis quatuor modis, F a
 pefuo, F rifeom, C amettres, & Disamis;
 quia in prima figura nec minor potest
 esse negatiua, ut in tribus prioribus nec
 maior particularis, ut in quarto. Cate
 rum huiusmodi commutatio non est in
 telligenda **B**

Hic vari
 at aliquã
 tum signi
 ficatio ha
 rû litera
 rum.

telligenda secundum situm partium orationis (hæc enim non est necessaria, cum sæpe in prima figura maior propositio posteriorem locum, minor priorem obtineat) sed secundum naturam. Oterat sanè significatio huius literæ prætermitti, quia sola conuersio docet, quæ sumptio imperfecti syllogismi fiat maior in perfecto, quæ minor. Denique, C post primam syllabam in dictione positum, significat modum talem non ostensivæ seu directò confirmari posse, sed deductione ad impossibile, sumpta videlicet contradicente conclusionis in syllogismo perfecto loco illius sumptionis, quæ designatur per vocalem præcedentem, ut statim patebit. Atq; iccirco in duobus tantum modis invenitur, in Baroco nimirû, & Bocardo.

Poterat si
significatio,
M prætermitti.

De probatione syllogismorum imperfectorum per deductionem ad impossibile. Caput. 27.

A Probatio autem imperfectorum syllogismorum per evidentem deductionem ad impossibile (quæ reductio per impossibile vocatur) tunc fit, cum ex sumptionibus syllogismi imperfecti, & con-

Quo pacto hæc probatio.

f tradi-

tradiciente conclusionis, colliguntur per syllogismum perfectum, & aliam quandam vnam, aut alteram evidentem consequentiam duæ contradicentes, aut cōtrariæ enunciationes. Cogit enim hæc probatio aduersarium nunquàm negare conclusionem imperfecti syllogismi admissis sumptionibus, ac proinde nunquàm inficiari necessitatem talis consequutionis, ne tantam absurditatem admittere cogatur. Exempli causa dicat aliquis syllogismum in Baralipon non necessariò concludere, ac proinde nullum sequi incommodum, si detur in eo antecedens verum, & consequens falsum. Me autem petente, vt det ita esse annuat ille, dicatq;

Omne animal est substantia,
 & omnis homo est animal.
 & tamen non aliqua substantia est homo,
 seu (quod idem valet) nulla substantia est homo.

Tum ego ex datis ab homine colligā vno syllogismo perfecto, & duabus alijs evidentibus consequutionibus duas contrarias enunciationes hoc modo,

Nulla substantia est homo (vt ais)
 & omne animal est substantia (vt etiam dixisti)
 Igitur nullum animal est homo.

Iam sic.

Nullum animal est homo,
Igitur nullus homo est animal.

At

Omnis homo est animal (vt dixerat)
Igitur nullus homo est animal, & omnis
homo est animal: Quæ quidem sunt contrariæ
enunciationes.

Collegi ergo euidenter ex dictis illius
duas contrarias simul veras, ex quibus
etiam euidenter colligi possunt duæ cō-
tradictoriæ. Hæc collectio, vt vides, & si
non directò ostendit perperam illum ne-
gasse conclusionem admissis sumptioni-
bus, tamen ex hypothese id probat, ex
hoc nimirum communi principio, quod
omnes disputantes tacitè ponunt, Id pos-
sibile non esse, ex quo impossibile aliquid
consequi deprehenditur, vt supra a di-
ctum est.

Tria igitur hîc aduerte. Primum, hoc
probationis genere quemlibet imperfe-
ctum syllogismum probari posse per a-
liquem perfectum. Alterum, ex con-
tradicante conclusionis cum altera sum-
ptione

Princi-
pium cui
hæc pro-
batio niti-
tur.

a
Cap. 22.
Omnes
imperfe-
cti syllo-
gismi per
deductio-
nè ad im-
possibile
probari
possunt.

Ex quibus
sumptionibus ex
truendus
fit syllo-
gismus ad
impossibi-
le.

ptione imperfecti, extruendum esse an-
tecedens perfecti: ex conclusione autem,
perfecti, aut eius conuertente cum altera
sumptione imperfecti, extruendum esse
antecedens extremæ consequentiæ. Ter-
tium, in probatione imperfectorum pri-
mæ, præterquam modi Celantes, contra-
dicentem conclusionis imperfecti facien-
dam esse maiorem perfecti, & maiorem
imperfecti minorem: in probando autem
modo Celantes, contradicentem conclu-
sionis imperfecti faciendam esse mino-
rem perfecti, et minorem imperfecti ma-
iorem. At verò in probandis modis secun-
dæ figuræ, contradictorium conclusionis
faciendum esse minorem relicta eadem
maiore: & in probandis modis tertiæ fa-
ciendum esse maiorem relicta eadem
minore.

Dictiones
quarū ad
monitu fa-
cilis fiat
huiusmo-
di proba-
tio.

Quamquam verò his obseruatis per fa-
cile sit intelligere, quo perfecto modo im-
perfectus quisque confirmetur, tamen vt
multo etiam sit facilius, accipe hunc ver-
sum,

Phœbifer axis obit terras, æthramque quotannis.

Cuius primæ duæ dictiones inseruiunt
primæ figuræ: duæ sequentes, secundæ: duæ

extremæ, tertiæ. In quibus hæc quatuor vo-
cales, A, E, I, O, sunt obseruandæ, quia hæc
designant cōclusiones quatuor modorū
perfectorū, ac proinde quatuor perfectos
modos, quibus imperfecti hoc probatio-
nis genere cōfirmandi sunt, A, significat
Barbara; E, Celarēt; I, Darij; O, Ferio. Nō
est tamen habenda ratio vocaliū, à qui-
bus diphthongi incipiunt. Prima igitur
dictio significat, ex primis tribus imper-
fectis modis primæ figuræ, primum pro-
bari per Celarent, secundum per Darij, ter-
tium rursus per Celarēt. Secūda verō, sig-
nificat ex duobus sequentibus, Fapesmo
scilicet, & Ferisefom, priorē probari per
Barbara, posteriorem per Darij. Ex qui-
bus intelliges quid cæteræ dictiones sig-
nificent. Hæc de probatione imperfecto-
rū syllogismorum per euidentem dedu-
ctionem ad impossibile, quæ mihi nō ad-
modum proprie videtur dici reductio im-
perfectorum ad perfectos, quoniā hæc ar-
te ex sumptionibus imperfecti nō strui-
tur perfectus eandē conclusionē colligēs,
sed ex contradicente conclusionis cum
altera sumptionum concludens contra-
riam, aut contradicentem alterius.

Non ad-
modum
proprie
dicitur
hæc pro-
batio re-
ductio im-
perfecto-
rum ad
perfectos.

*De probatione imperfectorum syllogis-
morum per expositionem. Cap. 28.*

PROBATIO denique imperfectorum syllogismorum per expositionem (qua Aristoteles confirmat necessitatem concludendi syllogismorum tertiae figurae) duobus modis fieri potest. Vno quidem euidenter concludendo ex sumptionibus syllogismi imperfecti sumptiones syllogismi expositoriij, ex quibus conclusio imperfecti colligatur. Quia enim quicquid sequitur ex consequente sequitur ex antecedente, conclusio, quae ex sumptionibus syllogismi expositoriij collecta fuerit, ex sumptionibus etiam imperfecti, ex quibus illae efficiuntur, concludi comperietur. Exempli causa, quod hic syllogismus in Darapti necessario concludat,

Duobus
modis fit
probatio
per expo-
sitorium
syllogis-
mum.

Principium
cui haec
probatio
nititur.

Omne animal est sensus capax,
Omne animal est corpus,
Igitur quoddam corpus est sensus capax.

hoc pacto confirmari potest expositorio
syllogismo.

Omne animal est sensus capax,
& omne animal est corpus,
Igitur hoc animal est sensus capax,
& hoc animal est corpus,

Tum sic.

Hoc animal est sensus capax,
 Hoc animal est corpus,
 Igitur quoddam corpus est sensus capax.

Quare ex primo antecedente necessa-
 riò sequitur extremum cõsequens in Da-
 rapti, vt dicimus, Eodem pacto probari
 potest necessitas colligendi in modo Fe-
 lapton.

C Alio modo fieri potest expositoria pro-
 batio, non colligendo quidẽ ex sumptio-
 nibus imperfecti syllogismi sumptiones
 expositorijs (sæpè enim colligi nõ possunt;
 vt in cæteris quatuor modis tertiz figuræ,
 quia ex particulari propositione non col-
 ligitur singularis) sed sumendo sub me-
 dio termino aliquid singulare, ratione
 cuius vera sit particularis sumptio, & ex-
 truendo ex eiusmodi singulari medio, ac
 eisdem extremis similiter se habentibus
 secundum affirmationem, & negationẽ,
 syllogismum expositorium, qui eandem
 colligat conclusionẽ. Verbi causa, si quis
 negauerit hunc syllogismum in Disamis
 necessario concludere.

Alius mo-
 dus probã-
 di per ex-
 positionẽ.

f iij. Quidam

Quidam homo est grammaticus,
 Omnis homo est animal,
 Igitur quoddam animal est grammaticum,

sic poterit necessitas consequutionis hoc probationis genere confirmari. Sum mo hominem aliqué singularem ratione cuius verè dictum sit aliquem hominem esse grāmaticum, vt pote Antonium. Tum conficio expositorium syllogismum hoc modo,

Antonius est grammaticus.
 Antonius est animal,
 Igitur quoddam animal est grammaticum.

Quia igitur quidam homo dicitur grammaticus ratione Antonij, efficitur, vt si ex eo quòd Antonius est grammaticus, & est animal, colligitur quoddam animal esse grammaticum, eadem conclusio colligatur ex eo quòd quidam homo est grāmaticus, & omnis homo est animal. Hoc pacto probantur per expositionem reliqui quatuor modi tertix figuræ: quod facile est exemplis ostēdere. De probatione igitur modorum tertix figuræ per expositionem, hæc satis sint. Sed in surget quis

Obiectio.

quis contra ea, quæ diximus, argumentabiturque hoc modo, Hic syllogismus,

Aliquis oculus necessarius est ad videndum,
 Omnis oculus est pars capitis,
 Igitur aliqua pars capitis necessaria est ad videndum.

hic syllogismus, inquiet, est in Disamis, & tamen non potest probari expositione, igitur non recte dictum, est, omnes syllogismos tertie figuræ hoc probationis genere posse probari. Confirmabit autem posteriorem propositionem hac ratione: Quia sub medio termino huius syllogismi non potest colligi, aut accipi aliquid singulare, ratione cuius maior propositio sit vera: quandoquidem nec dexter oculus meus (exempli causa) necessarius mihi est ad videndum, cum sinistro cernere possim, nec sinister cum dextro possim aspicere. Dices tamen, maiorem propositionem propositi syllogismi duplicem sensum habere posse, disiunctiuum, & disiunctum. Disiunctiuus est huiusmodi, Hic oculus necessarius est ad videndum, aut ille oculus necessarius est ad videndum: quo quidem pacto propositio est falsa, quia utraq; pars disiuncti

Solutio.

Sensus disiunctiuus.
 & disiunctus.

f v tionis

ctionis falsa est. Disiunctus sic habet, Hic oculus, aut hic necessarius est ad videndum: qui sensus haud dubiè verus est, quandoquidem indifferenter, ac indeterminatè alter oculus est ad videndum necessarius. Si ergo maior propositio disiunctiuum habet sensum, vt à recentioribus Dialecticis ex forma sua habere iudicatur, syllogismus est in Disamis, sed ipsa est falsa, quo fit vt non liceat sub subiecto eius colligere, aut sumere aliquid singulare, cui conueniat prædicatum. Si verò ei cōcedamus sensum disiunctum, vt populari sermone habere videtur, erit illa quidem vera, sed non efficiet syllogismū. Particularis enim propositio, quæ ad syllogismum ab Arist. traditum assumitur, imo quæ propriè, ac simpliciter particularis dicitur, disiunctiuum sensum habere debet. De sensu autem disiunctiuo, & disiuncto ad finem harum institutionum ^a non nihil amplius dicemus.

Quem sensum habere debeat particula ris propositio in syllogis.

^a
Li. 8. c. 29.

De modalibus syllogismis. Cap. 29.

Dixi hætenus de materia, & forma absolutorum syllogismorum, nunc quæ sit materia, & forma modalium quàm potero

potero breuissimè docebo. Materia cuiusque (quemadmodum de absolutis diximus) duplex est: propinqua, & remota. Propinqua sunt duæ propositiones modales, aut altera modalis, altera absoluta, vt cernere licet in his syllogismis,

Materia
propin-
qua moda-
lium syllog.

Necesse est omne animal esse substantiam,
Necesse est omnem hominem esse animal,
Igitur necesse est omnem hominem esse substantiam.

Necesse est omnem virtutem esse qualitatem,
Omnis iustitia est virtus,
Igitur necesse est omnem iustitiam esse qualitatem.

Possuntq; ad structuram modalium syllogismorum, non solum modales propositiones cum absolutis, sed etiã modales cum modalibus multifariã permisceri. Remota verò materia sunt tres termini: in quibus quidem nõ numeratur modus. Itaq; vt modus in conuersione modalium non numeratur inter prædicata, & subiecta, sic in syllogismis modalibus non numeratur in terminis. Denique forma modalium syllogismorum ex figura etiam, & modo constat, quemadmodum

Materia
remota
modalium
syllog.

&

Modi non
in dem sunt
in omni-
bus syllo-
gismis mo-
dalibus at-
que in ab-
solutis.

& absolutorum. Estq; in utroque genere
triplex figura. At verò modi concludèdi **B**
non ijdem sunt in omnibus. Quanquam
enim syllogismi, quorum vtraq; sumptio
est ex necessario, eisdem illis modis colligant
cōclusiones ex necessario, quibus ab-
soluti colligunt absolutas (id quod nullo
negocio experiēris) in reliquis tamen tā-
ta est varietas, vt merito à nobis hoc loco
sint prætermittendi.

De syllogismis ex obliquis Cap. 30.

SED antequam syllogismi simplicis **A**
facultates, seu potestates ab Aristote-
le traditas refero, breuiter de syllogismis,
qui ex terminis obliquis constant, quia
non nihil exhibent negocij, dicendum ar-
bitror. Quatuor itaq; documenta video
fere obseruari in examine huiusmodi syl-
logismorum.

Primum est. In modis affirmatiuè **B**
concludentibus, si altera tantum sum-
ptio fuerit ex obliquo, aptè efficietur cō-
clusio ex obliquo, modò hæc duo obser-
ues: alterū, vt extremū obliquum in an-
tecedente, sit obliquum in consequēte:
alterum, vt cū medium fuerit obliquū
in

in vna sumptione, extremum alterius
sumptionis sit obliquum in conclusione.
Exempla.

Omnis potestas est à Deo,
Regnum est potest,
Igitur regnum est à Deo.

Omnis virtus est honestas.
In omni probo est virtus,
Igitur in omni probo est honestas.

Contrariorum eadem est scientia,
Sanitas, & morbus sunt contraria,
Igitur sanitatis, & morbi eadem est scientia.

Omnis vitium est malum,
Quædam appetitio est vitij.
Igitur quædam appetitio est mali.

C Secundum. In modis negatiuè conclu-
dentibus, si affirmatiua tantum fuerit ex
obliquo, nulla cōclusio efficietur, siue ex
rectis, siue ex obliquo. Si verò sola nega-
tiua ex obliquo fuerit, efficietur conclusio
ex obliquo, obseruatis duabus animaduer-
sionibus superioris documenti. Verbi cau-
sa, ratiocinationes in hac oratione com-
prehensæ nihil colligunt.

Nul-

Nullus sol est animal,
 Omnis equus est à sole,
 Igitur nullus equus est animal, vel, ab animali.

Hæ verò rectè concludunt,

Nullum vitium est in Deo,
 Omnis acceptio personarum est vitium,
 Igitur nulla personarum acceptio est in Deo.

Omnis pars est tranquilla libertas,
 Impio non est tranquilla libertas,
 Igitur impio non est pax.

Nulli mortali est impune peccare,
 Omnis rex est mortalis,
 Igitur nulli regi est impune peccare.

Omnis pietas est virtus,
 Nulla reprehensio est virtutis,
 Igitur nulla reprehensio est pietatis.

Tertium. In modis affirmatiuè concludentibus, si ambæ sumpciones fuerint ex medio obliquo, aut vtraque ex obliquo extremo nulla conclusio efficietur, siue ex rectis, siue ex obliquo. Hæ siquidè sunt ineptæ ratiocinationes,

Cuiq;

Cuique homini inest intellectus,
 Cuique homini inest sensus,
 Igitur sensus est intellectus.

Cuiusque regis est distribuere magistratus,
 Parasitus est regis,
 Igitur parasiti est distribuere magistratus.

Omnis locutio est à lingua,
 Omnis locutio est à guttore,
 Igitur guttur est lingua,

• Vel

Igitur guttur est à lingua.

E Quartum. In modis negatiuè concludentibus, si ambæ fuerint ex medio obliquo, aut vtraque ex obliquo extremo, efficietur conclusio ex rectis: vt si dicas,

Nulla fides regni socijs,
 Confabulatio est regni socijs,
 Igitur confabulatio non est fides.

Nullius iustitiæ est contēnere mortis pericula,
 Cuiusdam virtutis est contēnere mortis peric.
 Igitur quædam virtus non est iustitia.

F Hæc ferè videntur obseruari partim ab Aristotele dicta, a partim à posterioribus adiecta. Securius tamen putauerim, præ-

l. prio. 37.

Documen-
 tum.

b
Ibidem.

præceptum illud Aristotelis, b quo iubet in reuolutione, atq; examine huiusmodi syllogismorum reuocare propositiones ex obliquis ad propositiones ex rectis, nō mutato sensu propositionum. Hoc enim si fiat facile iudicare quisq; poterit, num syllogismus ex obliquis apte concludat, an non. Nam si propositiones ex rectis habentes eundem sensum, effecerint cōclusionem, quæ idem significet, atq; illa, quæ syllogismo ex obliquis colligebatur, apte concludere dicendus erit syllogismus ex obliquis sin minus, vitiosa erit ratiocinatio.

Hoc igitur vt fiat aliquando loco casus obliqui ponendus est rectus eiusdem nominis mutata aliquātulum reliqua oratione: vt si sensum illius propositionis, Cōtrariorum eadem est scientia, hoc modo exprimas, Cōtraria sunt res, quarum eadem est sciētia vel hoc modo, Contraria cadunt sub eandem scientiam. Aliquando verò ex sensu enunciationis eliciedus est rectus alterius nominis, cui adiungatur idem obliquus aut alius, qui eundem sensum efficiat vt: si id quod dictum est, Omnis potestas est à Deo, dicas hoc modo,

do, Omnis potestas est donū a Deo vel, donum Dei. His ergo, & alijs modis reuocare poteris propositiones ex obliquis ad propositiones ex rectis, vt intelligas sit ne apta, an vitiosa consequutio cuiusque propositi syllogismi ex obliquis.

De quibusdam syllogismorum facultatibus. Caput. 31.

- A** **S**Ex facultates, seu potestates syllogismorum simplicium tradit Aristoteles. ² a. Lib pri, a cap. 1. vsque ad 17.
- Prima est, Plura cōcladendi. Qui enim infert subalternantem, potest etiam inferre subalternatam: & qui colligit conuersam, potest colligere conuertentem. Amplius extenditur hæc potestas ab Aristotele, sed hæc dixisse satis fit hoc loco.
- B** Secunda potestas est, Vera ex falsis colligendi. Nam eadem ratiocinationis forma, qua ex veris verum colligimus, possumus ex falsis verum itidem concludere: id quod ex supra dictis ^b facile intelliges. Cap. 5.

Tertia est, Circulariter, seu in orbem ratiocinandi. Quod tum fit, cum ex eadem conclusione, & conuertente alterius sumptionis, altera sumptio colligitur.

Verbi causa, si dicas,

Omne quod est risus capax, est fletus capax,
 Omnis homo est risus capax,
 Igitur omnis homo est fletus capax.

ex conclusione quidem cum conuertente
 te maioris colliges minorem, ex eadem
 verò conclusione cum conuertente mino-
 ris colliges maiorem. Dices enim

Omnis homo est fletus capax,
 Omne fletus capax est risus capax,
 Igitur omnis homo est risus capax.

Et rursus.

Omnis homo est fletus capax,
 Omne risus capax est homo,
 Igitur omne risus capax est fletus capax.

Conuer-
 sio latè ac-
 cepta.

Hic conuersio latè accipitur, vt scilicet
 complectitur reciprocationem simplicè
 ex vi materiæ, quæ quidem fit inter ter-
 minos conuertibiles, hoc est, qui de se in-
 uicem vniuersali affirmatione dicuntur,
 quales sunt ij ex quibus nunc propositi
 syllogismi confecti sunt. Vnde fit vt per-
 fecta circulatio, hoc est, quâ vtraq; sum-
 ptio concluditur in Barbara duntaxat
 fieri possit.

Quar-

D Quarta est, Conuersiue ratiocinandi. Quod tunc potissimum fieri docet Aristoteles ^b, cum ex contradictorio conclusionis, cum altera sumptionum, colligitur ^{Ibid. ca. 26 & 27.} contradictorium alterius sumptionis. Hoc modo diximus supra ^c, probari posse omnes imperfectos syllogismos. ^{cap. 27.}

E Quinta est, Ratiocinandi per impossibile. Quod quo pacto fiat superius ^d diximus, cum de syllogismo ducente ad impossibile differimus. Differt autem hæc ^{cap. 22 & 27.} potestas à superiori, quod illa requirit cōfectum prius syllogismum, vt sumat cōtradictorium conclusionis cū altera sumptionum, hæc solum ponit negatam esse aliquam veram propositionem, cuius cōtradicientem eum aliqua perspicue vera propositione accipit.

F Sexta est, Ratiocinandi ex oppositis. Quod tunc fit, cum ex duabus contrarijs, aut contradictorijs, concludimus enunciationem in qua idem de se ipso negatur, vt si dicas,

Omnis homo est animal,
Et nullus homo est animal,
Igitur nullus homo est homo.

Nullus lapis est sensus particeps.

Quidam lapis est sensus particeps,

Igitur quidam lapis non est lapis.

Est autem hoc ratiocinandi genus accommodatissimum ad reuincendos eos, qui per proteruiam oppositas propositiones admittunt, Hæc de syllogismis simplicibus, seu categoricis videntur satis, nunc de coniunctis aliquid dicamus.

De syllogismis coniunctis, siue hypotheticis. Caput. 32.

Hæc ex
Cicero. in
top. & Bo
et. in libr.
de syllog.
hypot. &
lib. 1. in
Top. Cic.
& D. Th.
opuscul. 48.
cap. 15. &
sequenti-
bus, & A
uer. 1. pri.
ad cap. 32.

SYllogismus coniunctus, seu hypothe- **A**
ticus, is esse definitur, qui ex vna prin-
cipali propositione coniuncta, & altera
quadam siue coniuncta, siue simplici mi-
nus principali conclusionem colligit: vt,

Si Socrates est virtute præditus, est laude dignus,

Si autem est iustus, est virtute præditus,

Igitur si est iustus, est laude dignus.

Si sol lucet, dies est,

Sol autem lucet,

Dies igitur est.

Si sol lucet, dies est,

Non est autem dies,

Igitur sol non lucet.

Principalis propositio dicitur apud Boetium & maior, & propositio, & summum: minus principalis, tum minor tum assumptio. Quamquam verò minor, & conclusio, tum categoricæ, tum hypotheticæ esse possint, nos tamen in præsentia de his tantum hypotheticis syllogismis differemus, qui ex minore, ac conclusione categoricis conficiuntur. Sunt enim simpliciores. Qua de causa illos etiam omittemus, in quibus maior propositio constat pluribus, quam duabus categoricis.

B Triplex est igitur syllogismus coniunctus: conditionalis, copulatiuus, & disiunctiuus: ratione videlicet maioris propositionis, quæ triplex esse potest, conditionales, copulatiua, & disiunctiua, de quibus supra dictum est,

C Conditionalium duplex figura esse dicitur. Prior est, cum ponitur antecedens propositionis, ut ponatur consequens. Posterior, cum tollitur consequens, ut tollatur antecedens. Vtriusque sunt paulo ante allata exempla. Modi singularum sunt quatuor. Aut enim tantum antecedens, quam consequens affirmat, ut,

Maior p-
positio.
Minor.

De quibus
syllog. hy-
poth. agen-
dam.

Triplex
syllog. hy-
poth. seu
coniunctus

a Li. 3. c.
14. & c. c.
Conditio-
naliu syl-
lo. duplex
figura.

In singu-
lis figuris
sunt qua-
tuor mo-
di.

g iij Si

Si sol lucet, dies est,

At sol lucet,

Ergo dies, est.

Aut utrumq; negat, vt,

Si sol non lucet, non est dies,

At sol non lucet,

Igitur non est dies.

Aut antecedens affirmat, consequens negat, vt,

Si sol lucet, non est nox,

At sol lucet,

Ergo non est nox,

Aut antecedens negat, & consequens affirmat, vt,

Si sol non lucet, nox est,

At sol non lucet,

Nox igitur est.

Atque hi sunt primæ figuræ. **Secundæ** autem sunt huiusmodi,

Si sol lucet, dies est,

Non est autem dies,

Igitur sol non lucet.

Si sol non lucet, non est dies,

At est dies,

Ergo sol lucet,

Si sol lucet, non est nox,

At est nox,

Igitur sol non lucet.

Si sol non lucet, nox est,

Non est autem nox,

Igitur sol lucet.

De conditionalibus negatiuis, in quibus nimirum conditionalis particula negatur, nihil in præsentia dicemus, quia ferè non sunt in vſu.

D Copulatiui autem affirmatiui, hoc est, in quibus copulatiua coniunctio non negatur, nulli sunt. Si enim ita dicas, Socrates est philosophus, & est bonus vir, igitur est philosophus, vel, igitur est bonus vir, non feceris ſyllogiſmos, ſed enthymemata quadam conditionalium ſyllogiſmorum, in quibus videntur deſſe hæ maiores propoſitiones, Si Socrates eſt philoſophus, & eſt bonus vir, eſt philoſophus: Si Socrates eſt philoſophus & eſt bonus vir, eſt bonus vir.

Copulatiui ſyllog. affirmatiui nulli ſunt.

Aduerte.

Copulatiuorum negatiuum vna eſt figura modi verò tres.

E In negatiuis autem vna tantum figura eſſe videtur, in qua nimirum altera pars propoſitionis ponitur, vt altera tollatur.

Exemplum.

Non & dies eſt, & nox eſt,

Eſt autem dies,

Nox igitur non eſt,

Vel,

Eſt autem nox,

Non eſt igitur dies,

Vna subla Nam qui alteram tollit, vt alteram po
ta oar e, nat non recte concludit, vt si dicas.

nō statim Non & Socrates de ambulat, & sedet
uon tur Non de ambulat autem:

altera. Igitur sedet.

Vel,

Non sedet autem,

Igitur de ambulat.

Potest enim cubare, Huius generis tres
sunt modi. Aut enim vtraque pars propo
sitionis a firmat, vt in proposito exem
plo cernis, aut vtraque negat, vt si dicas,

Non & Socrates non dormit, & non vigilat,

Non dormit autem,

Ergo vigilat.

Vel,

Non vigilat autem,

Ergo dormit.

Aut altera pars affirmat, altera negat, vt
si dicas,

Non & Socrates deambulatur, & non mouetur,

Deambulatur autem,

Ergo mouetur

Vel,

Non mouetur autem,

Ergo non deambulatur.

Idem

Idem modus erit, si prior pars propositionis neget posterior affirmet, vt si diceres.

Non & Socrates non mouetur, & de ambulat,

Non mouetur autem,

Ergo non de ambulat:

Vel,

De ambulat autem,

Ergo mouetur.

In his omnibus, vt dixi posita vna parte statim tollitur altera.

D In disiunctiuis deniq; affirmatiuis, hoc est, in quibus disiunctiua particula non negatur (reliquū etenim genus, vt minus vsurpatum omittimus) duplex est figura, si modò disiunctio sit ex repugnantibus, quo pacto veteres de disiunctione locuti sunt. Prior ponit alteram partē, vt alteram tollat, posterior tollit alteram, vt alteram ponat. Modi singularum tres sunt, aut enim vtraque pars propositionis affirmat, vt si dicas,

Aut dies est, aut nox est,

Est autem dies,

Ergo non est nox,

Est autem nox,

Vel

Ergo non est dies,

Disiuncti
uora syl-
log. du-
plex figu-
ra apud
veteres
medi cu-
iusq; tres

Aut utraque negat ut si dicas,

Aut dies non est, aut nox non est,

Non est autem dies,

Ergo nox est,

Vel,

Non est autem nox

Ergo dies.

Aut altera pars affirmat, altera negat,

Aut dies est, aut sol non lucet,

Dies autem est,

Ergo sol lucet, &c.

Atque hæc exempla ad priorem figuram
pertinent, Posterioris hæc sunt,

Aut dies est, aut nox est,

Non est autem dies,

Ergo nox est,

Vel

Non est autem nox,

Ergo dies,

Aut dies non est, aut nox non est,

Est autem dies,

Ergo non est nox.

Vel,

Est autem nox,

Ergo non est dies.

& sic in cæteris. Cum autem disiunctio
non est ex repugnantibus, ut, Aut Miloni
in

Insidias fecit Clodius, aut Clodio Milo, sola postera figura apta est. Nam si disiunctio ex duabus partibus (de hac enim loquimur) est vera, altera autem pars est falsa, dubium non est, quin altera sit vera: alioqui tota propositio esset falsa. Non tamen si altera pars veræ disiunctionis vera est, statim altera falsa erit, cum utraq; vera esse possit, ut ex ijs, quæ supra diximus, b perspicuum est. Hæc de syllogismis hypotheticis satis esse videntur. Reliqua enim ferè, quæ in hac redici possunt, spinosa admodum sunt, & parum frugifera: quorum apud Boetium latissimus patet campus. Reliquum est igitur ut quoniam de syllogismo iam diximus, cætera tria argumentationum genera persequamur.

De Enthymemate. Cap. 33.

Enthymema dicitur apud Aristotelē a syllogismus imperfectus, non ea quidem significatione, qua omnes, qui non sunt per se noti, ac evidentes, dicuntur imperfecti (quo pacto de imperfectis syllogismis superius loquuti sumus) sed quia in eo altera sumptio prætermittitur. Exempla.

Li. 3. c. 17.

In lib. de syllogismo hypoth. & lib. 5. in Topica Cic.

2. prio. 27.

D. Aug. li. 2. de li. arbit. ca. 19.
D. Tho. 12 q. 15. ar. 4.

Virtus est, qua nemo malè vti potest,

Igitur virtus est simpliciter bona,

Item.

Id quod nemo malè vti potest est simpliciter bonum,

Igitur virtus est simpliciter bona.

b
2. de differ
Top-
c
Loco cita
to.
d
In Top.
De senten
tia.
e
Cap. 21.

In priori deest propositio, in posteriori assumptio. Vnde Boëtius **b** explicans quo pacto enthymema dicatur imperfectus syllogismus Enthymema, inquit, est oratio, in qua non omnibus antea propositionibus constitutis, infertur testinata conclusio. Quod verò Aristoteles **c** adiungit, enthymema esse ex verisimilibus, aut signis, ita accipiendum est, quasi frequentius ita accidat. Quia enim sapius oratores, quàm Dialectici, & philosophi enthymematis vtuntur, efficitur, vt ferè enthymemata ex verisimilibus, aut signis quæ oratoribus sunt familiaria, concludantur. Quia verò omnis sententia, teste Cicerone, **c** enthymema vocatur, dicam quo pacto id intelligendum sit. Aristoteles secundo ad Theodecten libro **e** ait, sententiam esse enunciationem de re aliqua vniuersali, quæ amplectenda sit, aut vitanda: atque hanc esse partem enthy-

B
C

enthymematis, nunc quidem integran-
tem, veluti si dicas, Non est hominibus
fouenda ira immortalis: nunc verò subie-
ctâ, quæ verè est enthymema, vt si dicas,
Non est mortalibus fouenda ira immor-
talis. Quod enim dicitur, Mortalibus, obi-
ter innuit antecedens, quasi dictum sit,
Homines sunt mortales, non est igitur il-
lis fouenda ira immortalis. Itaque senten-
tiæ, in quibus ratio obiter inseritur, sunt
enthymemata: ceteræ, vel conclusiones,
vel antecedentia tantùm enthymema-
tum dicendæ sunt. Sed vt Homerus pro-
pter excellentiam commune poetarum
nomè effecit apud Græcos suum, sic, cum
omnis sententia (in qua ratio inseritur)
enthymema dicatur, quia videtur ea, quæ
ex repugnantibus conficitur acutissima,
sola hæc propriè nomen commune pos-
sident: vt. Quem quis non accusat, dam-
nat? Verum si ratio vocabuli habeatur,
non modo omnis sententia, sed etiam
quæcumq; mentis conceptio enthy-
ma, appellari potest. Dicitur enim enthy-
mema, Quintiliano interprete g, commē-
tum & cōmētatio: Boëtio verò h, animi
cōceptio. Quo nomine videtur hoc argu-
men-

f
Cicero
ibi.

g
Li. i. c. 10
h

Lib. 5. in
topiæ Cic
Cur hoc
argumēta-
tionis ge-
nus dictū
sit enthy-
mema.

mentationis genus appellatū, vt ab exemplo, quod est alterum genus popularis argumentationis, distingueretur. Exemplū enim ex re singulari sensui subiecta contendit aliquid efficere: enthymema verò ex ratione cōmuni, quam animus apud se excogitat. Id quod Aristoteles docet. B

i
In probl.
secund. 1. 2. 3. 4.

Alia ratio
minus ve-
ri similis.

Per exempla, inquit, & fabulas facilius discitur. Sunt etenim quæ explorata habeantur, & particularia sint Enthymemata verò demonstrationes sunt ex vniuersalibus, quæ minus quàm particularia nouimus, & cat. Quo minus mihi sit verisimile, propterea hanc argumētationis formulā enthymema fuisse nominatā, quod ἐπιθυμῶ, hoc est in animo maneat illa sumptio, quæ prætermittitur, vt quidam volunt.

De inductione. Caput. 34.

Inductio est à singularibus ad vniuersa A
Alia progressio: a vt omne animal nutritur, & omnis plāta nutritur, igitur omne viuēs nutritur: item, Nec Cræso aurum, nec vires Achilli, nec Demostheni eloquentia, nec Alexandro gloria fœlicitatem afferre potuerunt, & sic res habet

a
1. Top. 10.

in cæteris rebus caducis, nemo igitur est, qui in rebus cum tempore labentibus fœlix esse vnquam possit. Fit itaque inductio tum affirmando, tum negando. Fit etiam non modò cùm ex singularibus ad vniuersalia progredimur, sed etiam cùm ex quocunque genere partium totum cõcludimus vt sitotum corpus morbo laborare ex singulariũ partium ægrotatione colligas. Verùm quæ à singularibus ad vniuersalia progreditur, præcipua est inductio, modò nomine singularium non tantùm intelligas ea, quæ verè singularia sunt, sed etiã quæ minus vniuersalia. Hoc inductionis genus ea de causa Socrati, vt primo auctori tribuit Aristoteles. b quia Socrates primus quæ fuit, ac definiuit vniuersalia, quæ quidem ex singularibus inductione colligebat. Quam autem vim habeat inductio alio loco dicemus, certè populari sensui est valde accõmodata. c

B In ea tamen diligenter curandum est, ne qua pars prætermittatur. Aut igitur omnes numerandæ sunt, aut si tam multæ existant, vt vel numerari omnino, vel facile, ac sine fastidio non possint, paucis quibusdam recensitis addenda sunt hæc

Quæ sit præstantior inductio,

b 1. met. 6. & 13. meta. 4.

c 1. top. 10. Præceptis diuidendi.

verba, Et ita in reliquis, aut similia.

Si verò huiusmodi verba addideris antecedensq; & consequens eisdem præ-
 cise terminis consiterint, tum demum **D**
 inductio erit consequentia formalis: vt si
 dicas, Hic ignis vrit, & ille ignis vrit, &
 ita reliqui ignes, igitur omnis ignis vrit.
 Hoc enim pacto antecedens & consequens
 erunt duæ enunciationes æquipollentes, vt
 patet ex supradictis, d à quarū altera ad
 alteram est, formalis cōsequentia, vt etiā
 ex dictis e perspicuum est: Sed, vt verum
 fatear, huiusmodi inductiones non sunt
 argumētationes, vt ex hoc eodem libro f
 colliges. Earum tamen inter argumen-
 tationes mētionem fecimus, quia propter
 similitudinem, quam habent cum ijs in-
 ductionibus, quæ argumētationes sunt,
 & definiiri simul, & argumētationes vo-
 cari consueuerunt.

De exemplo, Caput. 25.

Exemplū est oratio, in qua singula- **A**
 re aliquid ex vno, aut per paucis
 similibus confirmari contenditur. Hoc
 verò duplex est. a Alterum rei gestæ au-
 toritate, alterum fictæ, & vt gestæ com-
 me-

Quæ indu-
 ctiones
 sint conse-
 quētix for-
 males.

d
 li. 3. ca. 7.

e
 Hoc li. c. 3

f
 Ca. 1. & 6.

Exemplū
 quid.

a
 2. Rhe. ad
 The. 20

memoratione nititur. Posterioris rursus duo sunt genera. Alterum dicitur Parabolæ, id est, collatio: alterum, Apologus.

Exempla primi generis. Darius capta

B *Egypto* statim in Græciam traiecit, ergo Exemplū
rei gestæ

rex Persarum nisi arceatur *Egypto* in Græciam traiecit: Florentini civili dissidio reipublicæ administrationem amiserunt, itemq; Senenses, ac Pisani, ergo &

Veneticorum Respublica collabatur, si ciues cum ciuibus depugnauerint. Exem-

Parabolæ
seu collatio.

C plum secūdi generis. Non sibi cōsulerent vectores, qui gubernatores sorte deligerent, ergo non sibi cōsulet Respu. quæ sorte creauerit magistratus.

D Tertij generis exemplum **B** Equus olim Apud Arist.
Ibidem.
Apologus, seu
fabulæ.

pascua solus obtinebat; inuasit eam possessione ceruus, ut pasceret, depopulareturq; Incensus dolore equus, cogitabat incommodum suum vlcisci: adit hominem, ut consulat: eum implorat ut secum

rationem aliquam ineat iniuriæ vindicandæ. At homo inueni, inquit, illam. Pate-

re addi frænum in os tibi, ego hasta desumpta dorsum in scendam: ita incurremus, & conficiemus improbissimum animal.

Approbauit consilium equus, infrenatus

est.

est, equitem recepit in sedé. Ita loco supplicij de coruo sumendi abactus est ipse in seruitutem. Ergo imere vereor ne dú conamini vestras iniurias vlcisci, idem vobis eueniat. At frenum quidem iam iniecistis vobis creato imperatore Phalaride. Quòd si custodes etiam salutis adhibendos ei censetis, ac dorso recipitis, non video cur hoc non sit seruire Phalaridi. Ac primum quidem genus, quoniã res præteritas narrat, ex singularibus cõficitur, itemque tertium, quia ex ijs struitur, quæ finguntur præterisse: ac secundum genus sæpe ex rebus vniuersalibus vniuersalia concludit. Ita q; exempla primi generis propriè dicuntur exempla reliqua impropiè.

Exempla
primi ge-
neris pro-
priè dici-
tur exempla

*Comparantur inter se quatuor argu-
mentationum genera. Cap. 36.*

CVM igitur argumentationum qua-
tuor sint genera, syllog. enthyme-
ma inductio, & exemplum prima quidè
duo ex toto cõfirmât partes, vt quòd om-
nis iustitia sit amplectenda, ex eo, quòd
omnis virtus est amplectenda. Tertium
verò (hoc est, inductio) è contrario ex
par-

partibus confirmat totum, ut, quod omnis iustitia sit amplectenda, eo quod omnis virtus, qua æquabiliter res distribuuntur, omnique ea, qua sine iniuria cuiusquam sunt rerum commutationes, amplectendæ sunt. Quartum denique, quod est exemplum, ex parte confirmat partem, ut, quod Catilina à Cicerone interfici debeat, cum Gracchus à Scipione interfectus sit. Atque prima duo generalia virium habent, suntque apud eos, qui res diligentius persequuntur, maioris ponderis: duo posteriora communi hominum sensui magis accommodantur. Præterea ut enthymema est imperfectus syllogismus, sic exempli est inductio imperfectum. Denique ut syllogismus, & inductio frequentius usurpantur à dialecticis, sic enthymema & exemplum ab oratoribus. Unde fit ut enthymemata oratorij syllogismi, exempla oratorij inductiones ab Aristotele dicantur. Nam etsi Arist. nomine enthymematum, quibus Oratores utuntur, non solum imperfectos, & mutilos syllogismos, sed etiam perfectos, siue integros intelligit, ut ex multis locis spatet: tamen præcipue intelligit

a
Hæc ex Arist. 2. prior. 24. & 2. Rhet. ad Theo. 2. & Alex. II. 1. prior. 4.

b
1. top. 10. 2. prior. 24.

d
Non tamen eodem modo, quia a exempli non colligitur conclusio in inductiois ut enthymema colligitur conclusionem syllogismi.

e
1. Rhet. ad Theo. 2.

f
Ibidem, & li. 2. ca. 22.

imperfectos siue non integros, quia familiare sit Oratoribus, ut eas sumptiones, quæ perspicuæ sunt, prætermittant, ut ipse idem adiungit. g Vnde factum videtur, ut enthymema oratoriū definitum sit apud illum, h Syllogismus imperfectus ex verisimilibus, aut signis. Quamquam verò tria posteriora genera ex primo, hoc est, ex syllogismo vires accipiant, ad ipsumq; ut ad caput omnis probationis redigantur, nos tamen de huiusmodi reuocatione nihil hoc loco dicemus, quandoquidem nec de syllogismi cōiuncti ad simplicem reductione diximus, ne longior, quàm institutum, fieret hæc tractatio. Quoniam igitur iudicandi normas quibus argumentationum formæ præscribuntur, hætenus pro ratione instituti nostri late persequuti sumus, reliquū est, quod ad hanc partem attinet, ut generalem inueniendorum argumentorum viam aperiamus.

De generali via, & ratione medijs, argumentiue inueniendi.

Caput. 37.

Primū igitur ponenda sunt ob oculos prædicamenta, in quibus disserēdi pri-

prima elementa disposita sunt. Mox rerum, quæ sunt in quæstione definitiones consideranda. Tum proprietates, quæ naturas earundem indissolubili societate committantur, annotanda. Denique, ut paucis multa complectar, consequentia, & antecedentia, eius modi rerum, & ea

B quæ illis repugnant spectanda. a Consequentium nomine intelligimus hoc loco ea quæ de rebus quarum sunt consequentia vniuersè affirmantur, siue necessario,

C ut virtus de iustitia, siue probabiliter, ut diligere natos de parentibus. Antecedentium autem vocabulo intelligimus ea, de quibus vniuersè affirmantur res, quarum illa dicuntur antecedentia, siue id necessario fiat, siue verisimiliter: cuiusmodi sunt iustitia respectu virtutis, & parentes respectu diligentium natos. Repugnantia

D denique dicimus hoc loco, quæ de rebus, quarum respectu dicuntur repugnantia, affirmari, aut nullo modo, aut raro possunt, ut malum de iustitia, & odisse natos de parentibus. His positis, cum quatuor sint genera quæstionum, quæ proponi possunt, vniuersè affirmantes, in parte affirmantes, vniuersè negantes,

Hæc penes
Ari. 1. pri.

28.

Consequentiæ.

Antecedentiæ.

Repugnantia.

Hæc ex A-
rist. 1. pri.
29 vniuer-
salis affir-
matiaa
quo argu-
mento cõ-
firmari
debeat.

& in parte negantes, quatuor documen-
tis complecti possumus b generalem in-
ueniendi mediij, argumentue rationem.

Primum documētum. Vt quæstio vni- **E**
uersalis affirmatiua confirmetur, quæren-
dum est aliquid, quod idē sit antecedēs
prædicati, & consequens subiecti. Exem-
pli causa, si proposita sit quæstio. Omnis
ne iustitia sit laudanda, an non, cuius par-
tem affirmatiuam velis probare accipe
virtutē, de qua vniuersè affirmatur Lau-
dandum, quæq; vniuersè affirmatur de
iustitia, & confirmabis institutum in Bar-
bara hoc modo,

Omnis virtus est laudanda,
Omnis iustitia est virtus,
Igitur omnis iustitia est laudanda.

Particula
ris afir-
matiaa,
quo.

Secundum. Vt quæstio particularis af- **F**
firmatiua confirmetur, quærendum est
mediū, quod idē sit antecedens prædica-
ti, & subiecti, aut cõsequens prædicati, &
antecedens subiecti. Hac arte probabis,
quādā substantiā esse viuētē, vel sumpto
animali pro argumēto, vt propositū con-
cludas in tertia figura, veluti hoc modo,

Omne

Omne animal est viuens,
 Omne animal est substantia,
 Ergo quædam substantia est viuens.

Vel sumpto corpore pro medio, vt cõclu-
 das indirectè, in prima figura hoc modo,

Omne corpus est substantia,
 Omne viuens est corpus,
 Igitur quædam substantia est viuens.

G Tertium. Vt quæstio vniuersalis nega-
 tiua confirmetur, quærendum est medi-
 um, quòd idem sit consequens subiecti,
 & repugnans prædicato, aut contra, con-
 sequens prædicati, & repugnans subiecto.
 Hoc documento probabis nullum homi-
 nem esse lapidem, vel sumpto animali
 pro argumento, vt concludas in Cela-
 sent, aut Cesare hoc modo,

Vniuersa-
 lis negati-
 ua quo ar-
 conf.

Nullum animal est lapis:
 Omne homo est animal,
 Igitur nullus homo est lapis.
 Nullus lapis est animal,
 Omnis homo est animal,
 Igitur nullus homo est lapis.

Vel sumpto sensus expers pro medio, vt
 concludas in Celantes, aut Cameltres
 hoc modo,

Nullum sensus expers est homo,
 Omnis lapis est sensus expers,
 Igitur nullus homo est lapis.

h iij Omnis

Omnis lapis est sensus expers,
 Nullus homo est sensus expers,
 Igitur nullus homo est lapis.

Particula-
 ris negati-
 ua quo ar-
 gu.conf.

Quartum. Ut quæstio particularis ne-
 gatiua confirmetur, quærendum est me-
 dium, quod idem sit antecedens subiecti,
 & repugnans prædicato. Hoc pacto proba-
 bis, quandam substantiam non esse vi-
 uentem, sumpto lapide pro argumento,
 cōcludendoque in prima figura hoc mo-
 do.

Nullus lapis est viuens,
 Quædam substantia est lapis,
 Igitur quædam substantia non est viuens.

In secunda hoc modo,

Nullum viuens est lapis.
 Quædam substantia est lapis,
 Igitur quædam substantia non est viuens.

In tertia hoc modo,

Nullus lapis est viuens,
 Omnis lapis est substantia,
 Igitur quædam substantia non est viuens.

Hæc de generali argumentorum inuenti-
 endorum ratione videntur satis.

Insti-

INSTITUTIONVM DIALECTICARVM.

LIBER VII.

*Diuisio syllogismi simplicis in quatuor
genera. Caput 1.*

A **S**ED missis iam hoc loco tribus posterioribus argumentationū formis, itemque syllogismo hypothetico: de Demonstratiuo, Dialectico, Pseudogra-
pho, & Sophistico (in quos syllogismus simplex ab Aristot. a diuiditur) deinceps differamus. Nascuntur hæc quatuor genera ex quadruplici materia syllogismi, de qua superiori libro b mentionem fecimus. Aut enim sumptiones sunt necessariae, vt Omne totum est maius sua parte, Omnis homo est rationis particeps: aut probabiles, vt Malè parta malè dilabuntur, Obsequium amicos, Veritas odium Parit: aut videntur necessariae, sed non

a
x. Top. 1.

b
Cap. 9.

Quadruplex materia syllogismi simplicis.

h v non

non sunt, vt, Ex nihilo, nihil producitur, Quorum circūscriptiones sunt æquales, ipsa sunt æqualia: aut videntur probabiles, nec sunt, vt, Quicquid non amisisti habes, Non est relinquendum præsens bonum pro futuro. Ex primis itaque fit syllogismus demonstratiuus, siue Demonstratio: ex secundis, syllogismus Dialecticus: ex tertijs, Pseudographus, qui verã mentitur Demonstrationem: ex quartis Sophisticus, qui Dialecticum syllogismũ **B** fallaciter imitatur. Ac demonstrationis finis est efficere scientiam: syllogismi Dialectici, gignere opinionem: pseudographi, errorem (hoc est falsam in modum scientiæ existimationem) sophistici, deceptionem. Vnde fit, vt priora duo genera explicanda sint, vt illis vtamur: posteriora, vt ea cum ipsi vitare, tũ ab alijs proposita refellere possimus.

Fines Demonstrationis, syllog. Dialect. Pseudogra. et Soph.

Duplex demonstratio.

^a
x. post. 10.

De demonstratione. Cap. 2.

Demonstratio igitur duplex est: a altera, qua ostẽditur ita esse dũtaxat, **A** vt cõclusio enũciat, quæ propterea dicitur demonstratio Quòd sit, vulgò demonstratio Quia: altera qua ostenditur propter quid

quid ita sit, quæ vocatur, Propter quid. Demonstratio quod sic assumit pro argumento effectum, aut causam remotâ. Effectum quidem, ut si demonstrates lunam deficere, eo quod, cum plena sit, nullumq; inter nos, & ipsam sit obstaculum, nullam facit umbram. Causam verò remotam, ut si demonstrates lunam deficere, quia sol opponitur illi per Diametrum mundi. Demonstratio propter quid assumit pro medio causam proximam, ut si illud ipsum (lunam in quam deficere) ostendas quia terra interposita est inter ipsam, & solem: & hominem esse disciplinæ capacem, quia est rationis particeps. Hoc genus demonstrationis, quod ab Aristotele tū φιλοσοφία (quasi dicas, Philosophorum propria ratio) tum etiam demonstratio simpliciter, ac absolute dicitur, hoc modo eodem autore c definitur. Demonstratio est syllogismus efficiens scientiam. Scire autē simpliciter (ut paucis, quæ ille pluribus dicit, cōplectar) est effectum necessariū per proximam causā ut causam cognoscere: quod in exemplis nunc adductis licet intueri. Ita distinguitur Demonstratio propter quid non

Demonstratio quod sit siue quia.

b

2 post 9.

Demonstratio propter quid.

c

8. Top. 4.

d

1 Post 2.

e

Ibidem.

f

Ibidem.

Prior definitio demonstratio propter quid.

solum à syllogismo sophistico, qui efficit
 deceptionem, à pseudographo, qui gignit
 errorem, à Dialectico qui opinionem, sed
 etiam a demonstratione quòd sit, quæ id
 modo efficit, ut aliquid cognoscamus per
 effectum, aut causam remotam, ut dictum
 est. Definitur etiam hoc modo, g Demon-
 stratio est ratiocinatio, quæ constat ex
 omnino veris, necessarijsue, ex primis, seu
 immediatis, ex prioribus, ac notioribus
 natura, & continentibus causam conclu-
 sionis. Ex necessarijs quidè, quia & si id,
 quod necessarium est, ex non necessarijs
 colligi potest, percipi tamen, ac cognosci,
 nisi ex necessarijs, non potest. h Ex imme-
 diatis autè, hoc est, in demonstrabilibus,
 quia si sumptio aliqua fuerit demōstra-
 bilis nec dum tamen demonstrata, non
 erit utique concessa, i saltem firmissimo
 assensu, & planè evidenti, qualem requi-
 runt sumptiones demonstrationis. Si ta-
 men sumptiones fuerint demonstrabiles,
 sed iam simpliciter demonstratæ, erunt
 haud dubie aptæ ad demonstrationem
 propter quid. Quòd Aristoteles alibi
 explicàs ait, Demōstrationem esse cum
 ex veris ac primis syllogismus conficitur,
 aut

g Ibidem
 Posterior
 definitio,

h 1. post. 6

i 1. post. 2

l 1. Top. 1

E

E

aut

aut ex ijs, quæ per prima, & verâ suæ cog-
 nitionis principium acceperunt. Ex prio-
 ribus verò, & notioribus naturâ, quia ex
 causis. *m* Causæ siquidem priores sunt, ac
 notiores naturâ, quam effecta: quâquam
 nostra cognitione, quæ ab externis re-
 rum accidentibus ad intimas rerum na-
 turas proficiscitur, priora, & notiora
 sint effecta, quam causæ. Denique ex con-
 tinentibus causam conclusionis, quia sci-
 re simpliciter, vt dictum est, est per cau-
 sam cognoscere.

m 1. post. 2

*De principijs & Conclusionem de-
 monstrationis Caput 3.*

A EX dictis patet, sumptiones demōstra-
 tionis, quæ principia demonstratio-
 nis dicuntur, aut indemonstrabiles esse
 debere, aut iam demōstratas: quæ autem
 sunt indemonstrabiles, per se notas esse
 oportere, aliòqui essent ignotæ. Hinc fit
 vt duo sint prænotanda de principijs de-
 monstrationis, vt docet Aristot. *a* alterū
 quid extrema illorum significet, alterū
 quod ipsa principia sint, hoc est, quod ve-
 ra sint. Propositiones per se notæ dicun-
 tur ab Aristotele *b* pronuciata necessa-

Duplex
 prænotio
 principio-
 rum de-
 monstra-
 tionis.

a 1. post. 4

Proposi-
 tiones per
 se notæ.

b 1. post. 3

& 8.

ria

c
 1. top. 7.
 Principia
 cōmunia.

d
 1. post. 8.
 Principia
 propria.
 Dignita-
 tes. Positi-
 ones. Cō-
 clusio. de
 monstra-
 tionis.

e
 1. post. 6.
 & 7.
 Enuncia-
 tio per se
 duobus
 modis.

f
 1. post. 4.

ria adeò perspicuæ veritatis, vti si termi-
 norum modo significationem teneas, sta-
 tim illis assenti- ris: & alibi, c Quæ nō per
 alia sed per se ipsa fidem habent. Harum
 quædam dicuntur principia cōmunia,
 vel omnibus scientijs, vt impossibile est
 quicquam simul esse, & non esse, vel qui-
 busdam, vt, Si ab æqualibus æqualia de-
 mas, quæ remanent sunt æqualia: quædā
 propria vni scientiæ, d vt, Natura est prin-
 cipium motus, & quietis, pūctus est cuius
 pars non est, habetque situm in magnitu-
 dine. Atque illa dicuntur *αἰτιώματα* seu di-
 gnitates, hæc positiones. Cōclusio autem
 demonstrationis propter quid, & si debet
 esse necessaria, & per se quemadmodum,
 & sumptiones, c nō debet tamen esse per
 se nota. Hoc enim pacto esset indemon-
 strabilis, cum tamen demonstrabilis esse
 debeat. Duobus autem modis dicitur e-
 nunciatio aliqua per se, f vel quia prædi-
 catū est ratio definitione essentialis sub-
 iecti, aut ad eam pertinet, vt Homo est
 animal rationale, Homo est substantia
 corporea: vel quia subiectum pertinet ad
 rationem prædicati, vt Homo est disci-
 plinæ capax, Animal rationale est disci-
 plinæ

plinae capax. Hæc de demonstratione, & principijs, ac conclusione demonstrati-
onis sint factis: nunc de quæstione demon-
stranda, deque inuentione medijs, argu-
mentiuæ ad eam ostendendam breuiter
dicamus.

*De quæstione demonstranda, & partibus
eius. Caput 4.*

A Quæstiones, quæ demonstrari pos-
sunt, tres sunt. a Prima est, An res
sit: vt Sicne cælum nouum? Altera qua-
lis sit: vt, An cælum octauum si rotun-
dum? Tertia Propter quid talis sit: vt,
Propter quid cæli omnes sint rotundi?
Nam quæstio Quid res sit, quam Aristo-
les secundam facit, sola definitione pro-
prie tractatur. Prima & secunda pos-
sunt demonstrari demonstratione quòd
sit, vt, cælum nouum esse, ex motu què
in octauo efficere conspicitur: & octa-
uum esse rotundum, ex eo quòd omnia
astra quæ fixa appellantur, videntur æqua-
lis magnitudinis in quocunque meridia-
no. Tertia verò non potest demonstrari,
nisi demonstratione propter quid, Vt,
omnes cælos esse rotundos, quòd possint
hoc

Quot sint
quæstiones
quæ demon-
strari pos-
sunt.

a
Ex 2 post.

Quæstio
Quid res
sit cur hic
omittatur

Quo de-
monstra-
tionis ge-
nere, quæ-
que osten-
di possit.

Partes hoc pacto in orbem moueri, motibusque
 duæ cuius inter se discrepantibus, & quibusdam pe
 que que- nè cōtrarijs. Omnis autem quæstio duas
 stionis. habet partes integrantes, Altera est sub
 iectum, quòd & datum, & concessum ic
 circo appellatur, quia antequam fiat de
 monstratio prænoile debemus quòd sic
 b (vt ait Aristotèlès) b hoc est, quòd non sit
 y. post. 1. & 8. apertè res impossibilis. De rebus enim,
 quas plane compertum habemus, nō pos
 se cohærere in rerū naturā, nemo aggre
 ditur demonstrationem. Altera est prædi
 catum, quòd potissimum est proprietas
 aliqua subiecti, qua de causa tum passio
 tum affectio vocatur. Dicitur etiam quæ
 situm, quòd quæramus ob quam causam
 subiecto conueniat, aut num omnino cō
 ueniat. Proinde non est necesse vt præ
 noscamus passionem, seu affectionem ef
 se, sed tantum quid uocabulum signifi
 cēt: id quod commune est omnibus sim
 plicibus partibus demonstrationis.

c
 Locis tē
 tatis.

*De inuentione mediij, argumenti uè de
 monstratiui. Cap. 5.*

De inuēti
 tione me
 diij demō
 stratiui.

Quia igitur nulla quæstio demōstra
 ri potest nisi prius quærat^r mediū
 ar.

argumentumue ad demonstrationem faciendam: argumenta verò, nisi certis notatis locis, inueniri, facile non possunt: dicendum est nunc, quid sit argumentum demonstratiuum, quotq; sint loci vnde huiusmodi argumenta erui queant. Argumentum itaq; demonstratiuum est necessarium inuentum ad faciendam fidem, hoc est, medium quod cum prædicato, & subiecto questionis necessaria in habet connectionem, eiusq; quod confirmandum proponitur, perfecta efficit persuasionem. Loci verò quos demonstrator perscrutari debet; vt huiusmodi argumenta inueniat, tres sunt. Primus est effectorum, qui quidem publicus penè est, propriusq; eorum argumentorum, ex quibus demonstratio quod sit conficitur. Alter locus est causarum, paucioribus quidem peritus, sed ex quo ad vtrumq; genus demonstrationis argumenta depromi possint. Nam ex causis remotis fit demonstratio quod sit: ex proximis, propter quid, vt dictum est. Sumet autem vnusquisque artifex ex hoc loco eas causas, quas in rebus quas tractat, repetiti animaduertent. Proinde Physicus accipiet quæuis causarum genera, quod-

Argumentum demonstratiuum

Primus locus.

Secundus

Vnus huius loci varius.

a. *Physi.* 7. **a** niam rebus naturalibus, de quibus disse-
 rit, omnes causæ cernuntur. Metaphysi-
 cus omittet causam materialem, quia res
 supernaturales, quas contemplatur, ma-
 teriæ sunt expertes. **b** Moralibus philosophus
 potissimum utetur sine, **b** quia bonitas, &
 peruersitas actionum humanarum, de
 quibus ipse agit, ex fine, quem sibi quis-
 que proponit præcipue nascuntur. Sic cæ-
 teri artifices pro ratione rerum, quas per-
 tractant causas deligere curabunt. **Tertius.**
 Tertius locus, quo maximè utuntur mathe-
 matici, est locus definitionis. Ex quo utri-
 que etiam generi demonstrationis argu-
 menta suppeditatur. Nam cum passiones, **c**
 quæ eidem subiecto conueniunt, ordine
 quodam ab eius essentia profluunt, ut gra-
 uiter, & doctè ostendunt Metaphysici (ut
 à natura intellectiua primū intellectus,
 deinde voluntas: & à natura sensitiua,
 proxime sensus, deinde appetitus) efficitur,
 ut principia essentia subiecti, quæ de-
 finitione subiecti continentur, sint causæ
 proximæ primæ passionis, & hæc secun-
 dæ, & secunda tertiæ: sicque fieri posse ut **d**
 per definitionem subiecti ostendatur prima
 passio demonstratione propter quid, secū-
 da

Passiones
 ordine
 profluunt
 ab essentia
 subiecti.

da verò demonstratione quòd sit, pariq;
ratione vt secunda demonstraretur per pri-
mam demonstrationem propter quid,
tertia verò demonstratione quòd sit, &c.
eodem ordine. Sed quoniam hi tres loci
continentur inter locos Dialecticos de
quibus paulo inferius agendum est, inde
poterit quisque accipere, quæ hic fortasse
desiderabit. Quanquam ea, quæ ad de-
monstrationem pertinent, maioris mo-
menti sunt, quam vt nouitijs ex hoc libel-
lo pleniorẽ intelligentiam debeant re-
quirere.

Hi loci con-
tinentur
inter Dia-
lecticos

De syllogismo dialectico. Cap. 6.

A **D**ialecticus syllogismus est, qui ex pro-
babilibus concluditur. ^a Sunt autem
probabilia, quæ videntur omnibus, aut
plurimis, aut sapientibus, atque his, vel
omnibus, vel plurimis, vel spectatissimis,
^b modo non sint $\pi\alpha\rho\acute{\alpha}\delta\iota\sigma\tau\acute{o}\xi\alpha$ ^c, id est, præ-
ter omnium opinionem. Omnibus, vt,
Parentes diligere natos suos: Obsequium
amicos conciliare. Plurimis, vt, Opes ma-
gno studio esse conquirendas: Par pari
referendum. Omnibus sapientibus, vt
Præstantiora bona esse, quæ in animo sunt
quam quæ in corpore, aut rebus externis:

Dialecti-
cus syllogi-
smus
quid.

^a
r. Top. 1.
Probabi-
lia.

^b
Ibidem.

^c
1. Top. 86

Melius esse ratione duci, quàm fortunâ.
 Plurimis autem, vt, Animos hominum esse
 se immortales: Felicitatem non esse in
 voluptate positam. Spectatissimis, vt,
 Mûdam cœpisse, quod dicit Plato: & om-
 nia continenter fluere, ac labi, vt ait He-
 racleitus. Quæ tamen ita probâtur ijs qui
 sapientissimi habentur, vt sint contra om-
 nium opinionem, non numerantur in pro-
 babilibus: quale est illud Parmenidis, &
 Melissi, Omnia esse vnum: & illud Zeno-
 nis, Nil moueri posse. Probabilia porro
 aut sunt per se probabilia, aut per alia. B
 Per se probabilia dicuntur, quæ non egêt
 confirmatione, sed simul atque proponû-
 tur approbari solent, vt Melius regi rem-
 publicam à viris probis, quàm ab impro-
 bis: Per alia approbantur, vt, Melius gu-
 bernari Rêpublicam vno principe, quàm
 iudicio multitudinis. Cum ergo audis,
 Dialecticum syllogismum esse eum, qui
 ex probabilibus cœcluditur: intellige ver-
 ba, Ex probabilibus in numero etiam sin-
 gulari, quasi dictum sit, Ex vtraque sum-
 ptione probabili, aut ex altera saltem.
 Potest enim altera esse necessaria, & al-
 tera probabilis, vt si dicas, Qui vitia re-
 pre-

Hæc Phi-
 loso, his
 etiam pro
 babilia sã
 nobis ra-
 men fide
 eentur
 erthodo-
 doxa.

d
 a. post. 26.

C

prehendunt, odium sibi constant, qui autem furta, & homicidia insectantur, vitia reprehendunt, igitur qui furta, & homicidia insectantur odium sibi constant. Hic maior propositio est probabilis, sed minor, necessaria. Quin etiam in hoc syllogismorum genere utraq; sumptio potest esse necessaria, si altera saltem non sumatur ut necessaria, sed ut probabilis duntaxat.

P Animaduertendum est autem, dialecticum syllogismum Epicherema etiã, quasi dicas Aggressionem, vocari ab Aristotele: eo quod ad disputationem cum altero in eũdam est maximè promptus, & idoneus. Pressius tamen hoc nomen à quibusdam usurpatur, pro breui scilicet, & vehementi ratione probabili, vñ à præsertim propositione comprehensa, ut si dicas, Num mater filium occidisset?

8. Top. 4.

De propositione, ac questione dialectica. Caput 7.

Propositio igitur dialectica est interrogatio probabilis, hoc est, quæ aperte interrogat id quod videtur omnibus, aut plurimis, &c. Ut, Nonne diligunt paren-

Propositio, dialectica.

1. Top 8.

tes natos suos? &c. Dicitur interrogatio, quia cum non sit necessaria, aut certe non videatur, cogitur is, qui disputationem cum altero transigit, petere ab eo, an veram propositionem existimet, ne, si ex non concessis argumentetur, frustra omnem ratiocinandi laborem suspiciat. Dicitur autem aperte interrogare id, quod videtur omnibus, aut plurimis, &c. quia unam duntaxat interrogationis notam exprimit *b*, eamque solam contradictionis partem expresse proponit, quæ probabilis habetur, ut patet in tradito exemplo: quæquam tacite alteram etiam tum rogandi notam, tum contradictionis partem implicite continet, *c* Verum enimvero, & si propositio dialectica quaerenti sit interrogatio totius contradictionis ratiocinanti tamen est sumptio eius partis, quæ probabilis videtur, ut ait Aristoteles. *d* Sic probare niteretur Epicurus, omnem voluptatem esse bonam. An non putas quicquid secundum naturam est, esse bonum? Nonne omnis voluptas est secundum naturam? Quæ si alius admisisset, tum ille sic concluderet. Quicquid secundum naturam est id bonum est, omnis autem

b

II. Top. 3.

*c*I. Peri. 2.
& I. pri. 1.*d*

Ibidem.

autem voluptas secundum naturam est,
igitur omnis voluptas bona est.

B Quæstio verò dialectica, problemâue
dialecticum, est theorema, de quo aut
neutram in partem sentiunt homines, aut
contrà plerique ac sapientes, aut sapietes
contrà, ac plerique, aut vtriq; ipsi secum
discordant. ^c Dicitur theorema, quasi cõ-
sideratione dignum, quia cum non sit ex-
ploratum, sed ambiguum, duplici inter-
rogationis nota vt vtrâque ex parte ex-
pendatur, efferri solet, ^f hac nimirum for-
mula, Vtrum fœlicitas posita sit in actio-
ne virtutis nec ne? aut alia simili. Quan-
quam breuitatis causa sæpe huiusmodi
quæstionibus vna duntaxat interrogâdi
nota exprimitur, vt, Sit ne mundus infi-
nitus? quod etiam in ijs, quæ vt demon-
strentur proponuntur, fere fieri consue-
uit. Quæstio de qua neutram in partem
sentiunt homines, est huiusmodi, Sint ne
stellæ pares an non? Quæstio de qua cõ-
tendant sapientes cum plerisque, est ve-
luti si proponatur, Vtrum sol sit multis
partibus maior toto terrarum orbe, an
non? Quæstio de qua plerique inter
se certant, huiusmodi esse potest, Sint ne

Quid quæ-
stio dial-
ctica.

^c
1. Top. 9.

^f
1. post. 1.

honores anteponendi opibus, an contrarij?
 Quæstio, de qua dissident sapientes inter
 se, est velut hæc, Sint ne cæli ex eadem
 materia cõpositi, ex qua elementa con-
 stant, an ex alia?

*Diuisiones quædam communes propo-
 sitionibus, & quæstionibus dia-
 lecticis. Cap. 8.*

CVM autem omnis interrogatio cate-
 górica roget, num prædicatum ali-
 quod alicui cõueniat subiecto: omne aut
 prædicatum sit definitio, aut proprium,
 aut genus, aut accidens eius subiecti cui
 conuenit, aut ad horum aliquid reuocetur,
 efficitur, vt omnis propositio, omnis
 q; quæstio dialectica, aut sit definitionis,
 aut proprii, aut generis, aut accidentis,
 aut certe ad aliquod ex his quatuor gene-
 ribus redigatur. Animaduertendum est
 tamẽ, has siue propositiones, siue quæstio-
 nes, duobus modis rogare posse, sic ne ali-
 quid definitio alicuius, aut proprium, aut
 genus, aut accidens. Altero, si aperte id
 querant expreso nimirum nomine defi-
 nitionis, aut proprii, aut generis, aut acci-
 dentis in hunc modum. Est ne animal
 ratio-

Quatuor
 genera
 Proposi-
 tionum, &
 quæstio-
 num.

a
 l. Top 3.

rationale definitio hominis? Est ne proprium hominis esse disciplinæ capax? Est ne animal genus hippocentauri, an non. Est ne intelligere accidens Deo an non? Altero, si non aperte id quærat, sed tamen ex iplo quærendi modo facile intelligatur: ut si dicas, est ne animus id ipsum quod numerus se ipsum mouens? Solus ne homo est memoria prædicatus? Nonne homo est quoddam animal? Nonne is, qui cæcus est potuit respicere? Idem nam que videtur esse quære, Num animus sit id ipsum quod numerus se ipsum mouens? & cætera, atque expresse rogare, Num animi definitio sit numerus se ipsum mouens? Num memoria præditum esse sit proprium hominis? Num animal sit genus hominis? Num cæcum esse sit accidens hominis? Quod si interrogatiões nec priori, nec posteriori modo rogent sit ne aliquid definitio alicuius, aut proprium, aut genus, aut accidens, sed simpliciter quærant, num aliquid alicui cõueniat, vt, Num apes sint prudentes? Num crocodili plorare possint? Num zoophyta sint animalia? Num angeli sint animalia rationalia: (quæ interrogatiões propter

Quæstio
simplicis
in hæreticis
est quæ-
stio acci-
dentis.

b

1. Top. 5.
& 2. Top.
2. & 4. To-
pic. 1. &
7. top. 3.

c

Ibidem, &
alijs locis
complari-
bus,

d

1. Top. 3.

ipsam simplicem quæredi formam, simp-
plicis in hæreticis vocari solent) si hoc,
inquam, pacto proponantur, in proposi-
tionibus, & quæstionibus acci-
dentis numerandæ erunt. ^b Non tamen qua ratio-
ne accidens à cæteris tribus prædicato-
rum generibus distinguitur, sed qua fun-
ditur ad omnia, quæ quoquo modo alicui
accidunt, id est, conveniunt: quo pacto
accidentis vocabulū sæpissimè accipitur. ^c
Iraque accidentis interrogatio duo gene-
ra propositionum, & quæstionum com-
plectitur: alterum accidentis propriè di-
cti, alterum accidentis fusissimè accepti,
quod genus interrogationum latissimè
omnium patet.

Ad propositionem, quæstionemq; gene-
ris reuocat Aristoteles ^d in interrogationem
differentiæ generalis de specie minus la-
tè patente, vt, Sit ne sensus capax diffe-
rètia communis homini cum alia re? Nu-
meretur ne homo in sensus capacibus?
Eodem reuocanda est interrogatio speciei
de in diuiduo, vt, Sit ne homo species
cōparatione Antichristi? Sit ne Samuel
ille qui apparuit Sauli quidam ex homi-
nibus, an non? Eodem quoque reuocatur
inte-

interrogatio analogi de quouis membro.
Sed de hac diuisione satis.

E Alia diuisione tribuuntur propositiones, quæstionesq; dialecticæ in tria genera: in morales, naturales, & logicas. Morales sunt, vt, Sit ne parētibus potius parendum, quam legibus, si discrepent: Naturales, vt, Sint, ne decem cœli, an non? Logicæ, vt, Num tres tantum, an quatuor sint syllogismorum figuræ: Ad hæc tria genera, quæ materiam attingunt, pertinent, aut reuocantur, omnes tum propositiones dialecticæ, tū etiam quæstiones. Sed quoniã de propositione, ac quæstione dialectica iam diximus, sequitur, vt ad inuentionem argumentorum, quæ nobis propositionum copiam ad omnia quæstionum genera tractanda suppeditabunt, ingrediamur. Prius tamen quid sit argumentum dialecticum, quique loci percurrendi sint Dialectico, ut faciliè reperiat argumenta, exponamus.

Alia tria genera propositionum & quæstionum Dialecticæ.

1. Top. 9. & 12.

De argumento dialectico, & loco.

Caput. 9.

A Argumentum dialecticum est probabile inuentū ad faciendam fidem, ^a Cice. in hoc par.

hoc est, medium, quod cum prædicato, & subiecto quæstionis aut cum eorum altero probabiliter, hoc est, verisimiliter connectitur, ut eius, quod confirmandum est, assensum quendam non omnino necessariū efficiat. Sic ego interpretor. Probabile inuentum ad faciendam fidem, accommodate scilicet ad Aristotelis doctrinam, quicquid Cicero cuius hæc verba sunt, & alij nonnulli his verbis intelligant. Etenim hac ratione differt argumentum dialecticum a demonstratiuo: cuius naturam in eo positam esse diximus, ut cum prædicato, & subiecto quæstionis necessaria connexionione iungatur, ad perfectam propositi persuasionem. Sed quia **B** id, quod est necessarium, potest iudicio multorum esse probabile duntaxat **b** dubium non est, quin argumenta omnia demonstratiua possint esse dialectica si cum altero saltem quæstionis termino probabiliter tantum coniungi existimantur. Ex quo fit, ut hac in parte non solum **C** tradenda sit methodus exquirendi argumenta probabilia, sed etiam necessaria, Quod planè Aristoteles se fecisse in topicis significauit. **c** Nam cum locos omnes

b
 1. Post. 26.
 Argumenta
 demonstra
 tiua pot
 sunt esse
 Dialecti
 ca.

c
 Initio li
 bri octau

omnes

omnes dialecticos tradidisset, statim subiecit, eum locorum campum communem esse Dialectico, & Philosopho, hoc est probabiliter suadenti, & cogenti demonstratione. Et cum de inuentione medijs demonstratiui in libris de posteriori resolutione scripsit ad eam, quam tradiderat in topicis de locis dialecticis translationem, lectorem misit. Patet igitur, argumentum dialecticum (vt a demonstratiuo distinguitur) esse probabile medium iudicio eius, cui proponitur, & si reuera sepe numero sit necessarium, ac demonstratiuum. Non solum autem ipsum medium dicitur argumentum, sed etiam quaelibet sumptio presertim maior, totumque; antecedens. Qua significatione sepe Dialectici argumeti nomine vtuntur.

2. Post. 14.

D Locus vero perspicua translatione definitur a Cicerone Argumenti sedes. Vt enim earum (inquit) rerum, quæ absconditæ sunt, demonstrato, & notato loco facilis est inuentio: sic cum peruestigare argumentum volumus, locos nosse debemus. Sic enim appellatæ ab Aristotele sunt hæ quasi sedes e quibus argumeta promuntur. Itaque licet definire locum,

Locus
quid.e
ib. top.

Argu-

2 Rhet. ad Argumenti sedem. Vocat etiam locum
 Tho. cap. Aristoteles, t Elementum. Idem, inquit,
 vltimo. elementum dico, & locum. Causa est,
 Lege Ale- quia cum simplex sit, multorum tamen est
 xandr. in origo, & initium argumentorum. Vnde
 prefatio- mox locum definiens, Elementum, inquit,
 ne topic. ac locus est, in quem multa incidunt en-
 ex Theo- thymemata. Et Boëtius, 2 Locus est id
 phraso. vnde ad propositam questionem conue-
 g 1. de dif- nientis trahitur argumentum.
 fer. top.

De duobus locorum generibus.

Caput 10.

a Boet. 2. **P**ORRO locus duplex dicitur: Maxima, &
 de diff. a & Differentia maxima. Locus ma-
 top. Locus xima, est propositio per se nota fidē alijs
 Maxima. subministrans. Nomen propositionis per
 se notæ latius hīc, quam superius, b acci-
 b Cap. 3. pitur. Quæcunq; enim cognitis terminis
 statim sine vlla confirmatione approba-
 tur, per se nota hoc loco dicitur, siue ne-
 cessaria sit, vt, Cui non conuenit defini-
 tio non cōuenit definitum: siue probabi-
 lis, vt, Quod maxima pars eorum: qui
 e Boet. in in quavis arte versantur, dicunt, id verum
 Top. Cic. est. Subministrare alijs fidem, est cōtinere
 & 2. de dif- in se vim probationis aliarum. c Exempli
 fer. 10.

causa, propositio prior, quã nunc in'examplem attulimus, dicitur subministrare fidem huic, Sapiens non est inuidus, quia continet totam eius probationem ex definitione prædicari desumptam hoc modo: Inuidus est, qui bonis affligitur alienis, sapiens verò bonis alienis non affligitur, sapiens igitur inuidus non est. Quia enim definitio inuidi non conuenit sapienti, ideo nec nomen conuenire concluditur. Posterior verò dicitur subministrare fidem assensionemue huic propositioni, Prædicamenta sunt decem, quia continet totam eius probationem ex autoritate desumptam hoc modo, Ferè omnes philosophi dicunt, decem esse prædicamēta, sunt igitur decem. Dicuntur autem huiusmodi propositiones Maximæ, quia quælibet continet plurimas, vt prior illa, has omnes, Cui non conuenit definitio inuidi, nec nomen conuenit: Cui non conuenit definitio iusti, nec nomen, &c. Posterior verò has, Quod dicunt maxima pars Iurisperitorum esse iustum, aut iniustum, id iustum, aut iniustum, est: Quod ferè omnes Medici dicunt esse salubre, id salubre est, &c. Locus differentia

Maximæ
cur hoc
nomine
dicantur
Boet.

Locus differentia
maximæ.

maximæ est receptaculum plurimum maximarum, ut locus definitionis, locus autoritatis. Si quidem ex loco definitionis, qui primus est huius generis non soluat erimus illam maximam, Cui non convenit definitio non convenit definitum; sed etiam hanc, Cui convenit definitio, convenit definitum, & plures alias, ut inferius apertum erit. Et ex loco autoritatis, quem extremum numerabimus 1

d
Ca. sequē.

modo desumitur illa, Quod maxima pars eorum, qui in quavis arte versantur, dicunt, id verum est, sed etiam hæc in usu loquendi sequenda est vulgi consuetudo. Eodemq; modo ex singulis locis, quos inter hos recensuimus, plures maxima dicuntur, ut progredientibus perspicuum

Cur hi lo
ci dicatur
differentiæ
maxima
rum.

fiet. Non dicuntur autem huiusmodi loci C
differentiæ maximarum, quod ipsas maximas singulatim distinguat (quippe cum unusquisque multas complexu suo iugat, uti diximus) sed quod diversis maximarum classibus diversam tribuant appellationem. Quæ enim maximæ in loco definitionis inveniuntur, dicuntur à definitione: quæ in loco autoritatis, ab autoritate: & sic cæteræ à suis quasi domibus;

bus alijs, atque alijs nominibus appellan- Quæstio
 tur. Siquis autem hoc loco curiosius ex- de natura
 D quirat, quid nam sit hoc ipsum receptacu- locorum huius
 lum maximarum, & argumetorum, quid ius gene-
 uè hoc nomine translatio significetur, ris.
 verbi causa, Num receptaculum definitio- Non esse
 nis sit ipsamet definitio, an (quod rectè hoc loco
 dicitur) habitudo, seu respectus definitio- curiosius
 nis ad definitum, ex quo maximæ primi tractandæ
 loci vim habent, & sic in cæteris: id sanè hanc quæ-
 diligentius velle intelligere, inutile in hac stionem.
 locorum tractatione crediderim. Hærent Locorum
 enim in his quasi salebris adolescentium primus ab
 ingenia, nec vtuntur dialectica libertate tor Aristo-
 in ea re, in qua maximè expedita esse de- c
 bent. Dabitur tamè aliàs accuratius hæc Ita Cicero
 explicandi occasio. Ac priores quidem lo- in præfa-
 E cos Aristoteles primus inuenit, e luculé- tione To-
 tissimèque tradidit. *f* Posteriorum verò & reliqui
 sic autor extitit: vt adijciendi aliquid, mi- nes, & ip-
 nuendi, ac mutandi locum posteris reli- se. 1. Elenc. 9
 querit. Quo factum est vt alij post eū Phi- f
 losophi hac veluti aperta ianua, aptius In li. To-
 certe & artificiosius (vt facilè est, inuētis g
 aliquid adijcere) *g* hoc locorum genus tra- 1. Elenc. 9
 F diderint. Cùm autem de prioribus loqui Quo pa-
 mur, more Aristotelis dicere solemus, cto loque-
dū de vtro-
que gene-
re locorū.

Locus à definitione, Locus ab autoritate, &c. quasi propositio à definitione, vel ab autoritate vim habens. At cum de posterioribus sermo est, aptius loquens hoc modo, Locus definitionis, Locus autoritatis, quàm si dicas, Locus à definitione, Locus ab autoritate & sic in cæteris. Nam cum dicimus, Locus definitionis, significamus reperiri in eo definitionem, eodemq; modo in cæteris locis argumenta reliqua: quod non declarat, qui ita loquitur, Locus à definitione, Locus ab autoritate, &c.

De locorum numero.

Caput. II.

Huiusmodi ergo locorum, qui priores **A** naturâ, pauciores, & communiores merito habentur, duo sunt genera. *a* Alij continent argumenta $\epsilon\upsilon\tau\epsilon\chi\nu\alpha$ hoc est, artificiosa alij $\alpha\tau\epsilon\chi\nu\alpha$ id est artis expertia. Argumenta artificiosa sunt, quæ Dialectici arte, & diligentia ex ipsa quæstione eliciuntur (Cicero *b* insita vocat) ut est definitio eius rei, quæ in quæstione prædicatur, aut subijcitur. Artis verò expertia (quæ à Cicerone *c* dicuntur remota, & *a* *s* *u* *p* *t* *a* sunt

^a
Ari. 1. Rhe
to. ad The
ode. 2.

Artificio
sa, siue in-
sita.

^b

In part.
Artis ex
pertia, siue
assumpta.

B pta sunt ea, quæ non eruuntur ex ipsa que-
 stione, sed extrinsecus assumuntur, ut au-
 toritas sacrarum literarum, aut alicuius
 probati Philosophi. Loci prioris generis
 sũt viginti, posterioris duo. Hoc enim col-
 liges ex generibus argumentorum, quorũ
 loci sunt receptacula, & sedes. Nam argu-
 menta artificiosa, aut significat id ipsum,
 ex quo desumuntur: aut ea, quæ modo ali-
 quo ad id affecta sunt, hoc est, quæ id cer-
 ta aliqua ratione respiciunt. Quæ id ipsum
 significat, sunt definitiones, descriptio-
 nes, notatiões, seu vocabulorum interpre-
 tationes. Quæ autem ad id affecta sunt,
 aut sunt illi coniuncta, aut ab eo disiuncta.
 Coniuncta verò, aut sunt connexa, aut
 circumstantia. Connexa cum aliquo dico
 ea, quæ ita sunt ad id affecta, ut illud ex ip-
 sis necessariò pendeat, aut ipsa ex illo:
 quo pacto se habent coniugata inter se
 (ut iustus , & iustitia) & partes cum
 toto, & totum cum partibus, & cau-
 sa cum effectis, & effecta cum causis, &
 antecedentia cum consequentibus, & cõ-
 sequentia cum antecedentibus. Circum-
 stantium nomine intelligo ea, quæ ita
 eũ re cõiuncta sunt, ut nõ necessariò cum

e
 Ibidem, &
 in Top.
 Loci omni-
 nes duo &
 viginti.
 Argumen-
 torum di-
 uisio.

ea cohereant: quæ quidem sunt vel præcurrentia, vel comitantia, vel subsequen-
 tia. Disiuncta vero, aut sunt cōsentanea,
 vt similia, maiora, minora, paria: aut dis-
 sentanea, vt dissimilia, opposita, & alio
 quouis modo repugnantia. Artis deniq;
 expertia sunt autoritas diuina, & hu-
 mana. Ita patet duos, & viginti esse hu-
 iusmodi locos, Definitionis scilicet. Des-
 criptionis, Notationis, Coniugatorum,
 Partium, Totius, Causarum, Effectorū,
 Antecedentium, Consequentium, Præ-
 currentium, Comitantium, Subsequen-
 tium, Similium, Maiorum, Minorum,
 Parium, Dissimilium, Oppositorum,
 Repugnantium, Autoritatis diuinæ, & C
 humanæ. Nullum porrò feci locū earum
 rerum, quæ ita disiunctæ sunt ab aliquo,
 vt nec consentaneæ illi sint, nec dissen-
 taneæ (quo pacto se habent paupertas
 ad superbiam, & diuitiæ ad literas) quia
 nulla certa ratione ad id affectæ sunt, siue
 vt cognatæ, aut amicæ, siue vt inimicæ,
 atque aduersæ: quo fit, vt non sint a-
 aptæ ad aliquid probandum, siue con-
 cludere velis affirmatiuè, siue negatiuè.

Cur nul-
 lus sit ali-
 us designa-
 tu, locus
 rerum dis-
 iunctarum.

d
 De differ.
 Top.

Si qui verò alij loci succurrerint facile ad
 hos

hos reuocabuntur. Scio Boëtium *d* tum
 ex Themistio, tum ex Cicerone alium
 numerum, & ordinem locorum fecisse,
 & alios alias magis probare diuisiones:
 sed mihi perfacilis, & per expedita uisa
 est hæc distinctio, & enumeratio, ac na-
 turæ rerum satis accommodata. Maxi-
 mæ uerò, siue communia pronunciata,
 quæ ad singulos locos huius generis per-
 tinent, in explicatione singulorum tra-
 dentur. Sed ut hæc melius teneas

memoriâ, subijciam argumen-
 torum diuisionem, ex qua
 numerum locorum

collegi.

(.·.·)

K iij

			Definitiones.
			Descriptio- nes.
			Notationes.
	Artifi- ciosa.		Coniugata.
			Partes.
			Tota.
		Con- nexa.	Causa.
			Effecta.
			Antecedentia.
			Consequentia
		Con- iuncta.	
	Que signi- ficant affe- cta modo a liquo ad id ex quo de- sumuntur.	Circu- stantia	Præcurren- tia.
			Comitantia.
			Subsequentia.
		Cōsen- tanea	Similia.
			Maiores.
			Minora.
			Paria.
		Disiū- cta.	
		Disiē- tanea.	Dissimilia.
			Opposita.
			Repugnantia
Argu- mēta.			
	Que signi- ficat idipsum ex quo de- sumuntur.		
			Auteritas diuina.
	Artis exper- tia.		Humana.

*Hinc breuiorem descriptionem locorum
colligere poteris hoc modo.*

		ipſius rei ex qua defumi- tur Argumē- tum.	Definitionis. Descriptionis. Notationis.
Locus.	Artifici- oſus.	Eorum quæ illi coniun- ctæ ſunt.	Coniungatorum. Partium. Totius. Cauſarum. Effectorum. Antecedentium. Conſequentium. Præcurrentium. Comitantium. Subſequentium.
		Eorum quæ ab ea diſtū- ctæ ſunt.	Similium. Maiorum. Minorum. Parium. Diſſimilium. Oppoſitorum. Repugnantium.
	Artifex- pers.		Autoritas diuina. Humana.

De locis communibus, ac proprijs: & de quibus agat Dialecticus. Cap. 12.

VERùm vt intelligas quo pacto de his **A** locis agat Dialecticus, quanq; vtilitatē te ex ipsis percepturum sperare debeas: aduerte diligēter, omnes locos, quos tradidimus, duobus modis spectari posse: vt communes, & vt proprios. Vt communes quidem tunc considerantur, cū qua ratione ad omnes artes, & scientias accommodari possunt, intelliguntur. Vt proprij autem, cum ad propriam, & peculiarem materiam alicuius artis trahuntur. Sed hoc, quod paulo obscuriùs dictum videtur, dicam planiùs. Loci communes, siue differentię maximarum sint, siue maximæ ipsæ, tunc communes habētur, cū ad nullum certum genus rerum astringūtur, sed hoc tantū sunt, quod hisce vocibus significatur, Locus definitionis, Locus descriptionis, Cui conuenit definitio, conuenit definitum, Cui non conuenit descriptio, nec id quod describitur, & ita in cæteris. Tunc verò habentur proprij, cū ad certum aliquod genus adiguntur: vt si hoc modo efferantur, Locus definitionis

Communes loci.

Proprij.

definitionis virtutis, Locus definitionis naturæ, Locus descriptionis generis. Quicumque habitus efficit bonum eum hominem, in quo est, virtus est, Quicquid est principium motus, & quietis est natura. Quicquid non prædicatur de pluribus specie differentibus in quæstione quid est, non est

Genus, & cætera. Atque ex communibus quidem locis, vt ait Aristoteles, & non maior opportunitas habetur ad syllogismum, vel enthymema de moribus, quam de natura, aut alia vlla re, quæ sit aliarum artium propria: at proprii peculiâresque loci certis, & suis cuiusque Generis propositionibus continentur. Exempli causa de natura, propriæ quædam propositiones habentur, ex quibus non potest enthymema, aut syllogismus vllus desumi, de moribus: contra verò aliæ pertinet ad mores ex quibus nihil possit de natura monstrari. Similem rationem in reliquis discipli-

Bnis inuenies. Hæc Aristoteles. Sed quam communes loci ipsi per se in nullo rerum genere faciant hominem peritum (vt ille statim subiicit) sunt tamen multa cura, & diligentia pernoscenti, quia nemo proprios via, & ratione tenere

Propositi
ones tamé
quæ loci
proprii di
cuntur. Ma
ximæ vo
cari non
debent.

a
1 Rhet. ad
The. 2.

Locis com
munes ne
minem pe
ritum faci
unt in ali
quo gene
re rerum.

potest, qui non teneat antè communes. Nam & si proprij materiam suppeditat, cōmuni in tñ tractatio vsum priorū docet. Cū igitur Dialectica sit ars disse-
 C
 rēdi, hoc est, quæ communiter omnibus artibus differendi modos exhibet, necessesse est, vt loci communes ad Dialecticam pertineant. Ex propriis autem ij tantum ad hanc artem spectāt, qui propriam Dialecticæ materiam continent: cuiusmodi sunt locus definitionis generis, descriptionis proprij, notationis definitiōis, & alij huiusmodi rerum ad Dialecticam pertinentium. Ac communes quidem explicat Aristoteles cū docet quo pacto tractanda sit quæstio simplicis in hærentiæ *b*. proprios autem huius artis cū methodum tradit ad tractandas reliquas quæstiones accidētis (propriè videlicet accepti) generis, proprij, & definitionis *c*. Et nos igitur Aristotelem sequentes, cōmunes primū explicabimus: postea *d*, vt proprij huius artis ex ijs, quæ dicta erunt, intelligantur, pauca quædam admonebimus. Primò igitur de loco definitionis essentialis, quam potissimam quærere ad aliquid probandum debemus, quæque simplici-
 ter

Quorū lo-
 corum tra-
 ctatio ad
 Dialecticū
 attineat.

b

Hoc est 2.
 & 3. li. To-
 pic.

c

Vt pote in
 reliquis
 lib ad finē
 vsque sep-
 timi.

d

Cap. 38.

ter definitio appellatur, dicendum est.

De loco definitionis.

Caput. 13.

A Tribus modis definitione probare possumus, aliquid alicui conuenire, aut non conuenire, vt Aristoteles docet: definitione subiecti, aut prædicati, aut vtriusque Exempli causa, si quis voluerit probare Dialecticam esse vtilem, hoc modo poterit ex definitione subiecti concludere institutum. Differendi ratio est utilis, Dialectica est differendi ratio, est igitur Dialectica utilis. Ex definitione autem prædicati hoc modo, Id, quod ad bonum aliquid comparandum refertur, utile est Dialectica ad bonum aliquid comparandum refertur, est igitur utilis Dialectica. Definitione demum vtriusque, hoc modo, Dialectica est differendi ratio, differendi autem ratio ad bonum aliquid refertur, quod autem ad bonum comparandum refertur, est utile, igitur Dialectica est utilis. Verum hoc tertio concludendi modo, cum quatuor sumantur termini, semper fiunt plures complicatæ argumentationes. Nihil tamen referat, si in

si in exemplis deinceps proponendis alijs argumentationum formis, quam simplicium syllogismorum utamur. Nam & si hæc locorum tractatio simplicibus potissimum syllogismis debeat, omnibus tamen argumentationum generibus inseruiet. Atque ut ad propositum reuertar, tot modis concludes Sophisticen (quæ definitur, Ars decipiendi) non esse utilem, quot Dialecticam utilem esse colligimus. Huius loci sex sunt maximæ, seu **B** communia pronuntiata.

Pronuntiata quæ vlti huius loci continentur.

Quicquid conuenit definitioni, conuenit definito.

Quicquid non conuenit definitioni, nec definito.

Cui tribuitur definitio, tribuitur definitum.

Cui non tribuitur definitio, nec definitum.

Si definitio definitioni conuenit, etiam definitum definito.

Si non conuenit definitio definitioni, nec definitum definito conuenit.

Omnes hæc maximæ nascuntur ex respectu, quem habet definitio ad definitum. Ac primis duabus utimur cum argumentamur ex definitione subiecti: duabus sequentibus cum ex definitione prædicati: extremis duabus cum ex definitione utriusque. Adhunc locum reuocatur locus differentie comparatione speciei, quam proximè

Locus differentie.

C

ximæ constituit, quia eiusmodi differen-
tia pertinet ad essentiam speciei, & cum
ea recipitur. Argumentatio ex differen-
tia huiusmodi est. Homo est rationis par-
ticeps ergo & disciplinæ capax. Non tra-
dimus autem (sequuti veteres) locum de-
finiti, quemadmodum definitionis (ut vi-
delicet quæramus definitum ad confirmā-
dam definitionem, quemadmodū quæri-
mus definitionem ad confirmationem,
definiti) quia rarò ex definito probamus
definitionē. Eadem tamen pronunciata
de definito tradi possūt, quæ tradita sūt de
definitione, mutato nomine definitionis in
nomen definiti: ut si dicas, Quicquid cō-
uenit definito cōuenit definitioni, &c.

Cur non
tradatur
hic locus
definiti.

De loco descriptionis. Cap. 14.

A Sequitur locus descriptionis, qui tū ad e-
undem est, cum ad locum definitionis
aditus non patuerit. *a* Est autem huius lo-
ci eadem tractatio atq; superioris, *b* ea-
demq; communia pronunciata mutato
nomine definitionis in nomen descrip-
tionis, & rei, quæ definitur, in rei,
quæ describitur, Hinc probabis Dialecti-
cam esse perdiscendā, quòd sit ars, quæ ad
cæteras

e
6. Top. 3.
b
Boet. 2. de
diff. Top.

cæteras omnes sciētias viam munit: quòd sit instrumentum veri, ac falsi indagandi quòd homini, quæ rationis particeps est, maxime conueniat. Ex hoc loco implorat Iob e Diuinam misericordiam his verbis. Homo natus de muliere, breui viuens tēpore, repletur multis miserijs, qui quasi flos egreditur, & conteritur, & fugit velut vmbra, & nūquam in eodē statu permanet. Hactenus hominis descriptio, quæ tamen si ad Philolophorum normam exigatur, descriptio propriè non sit. Deinde sequitur conclusio, Et dignum ducis super huiuscemodi aperire oculos tuos, & adducere eum tecum in iudicium. Porro autem nemo miretur, si in hac locorū tractatione nonnulla ex diuinis scripturis attulero exēpla. Id enim propterea faciā, quòd multa sint in sacris literis argumenta omnibus obuia, & simul etiam expeditissima, in quibus proinde locorum vsus à quibusuis facile intelligi potest. Ad hūc locum reuocatur locus proprietatis, ex quo, exempli gratia, probare poteris iustitiam esse virtutem, quia est per se laudabilis, quod quidem proprium est virtutis. Ratio cur veteres non tradiderunt locum.

c
Cap. 23.

Cur hic asseratur nonnulla ex diuinis scripturis exempla.

Locus proprietas.

Cur non tradatur hic locus rei, quæ describitur.

B

C

locum rei, quæ describitur, ad confirmandam ex descripta re descriptionem, eadē est ac illa, cur non sit traditus locus definiti. Si tamē huiusmodi loco uti velis, eadem pronunciata, quæ loco definiti assignari possunt, mutatis tantum vocabulis tibi deseruent.

De loco notationis. Cap. 15.

A **L**ocus notationis *a* proximus est superioribus, quia notatio cum explicet unum vocabuli, quodammodo continet rem, cuius est vocabulum. Quid sit notatio, quemadmodum quid sit definitio, & descriptio, non est modo dicendum, cum superius *b* latē explicatum sit. Usus notationis in argumentando non est usq; quæque firmus, nisi notatio verbi conveniat rei, atque ita conveniat, ut cum ea recurrat: qualis est notatio Dialecticæ, ut ex initio harum institutionum *c* patet. Cum autē notatio ita habet eadem pronūciatā, quæ in superioribus locis, servātur. Ex hoc loco est illud Adami *d*, Hæc vocabitur Virago, quia de viro sumpta est. Et illa Esau de fratre conquestio, *e* Iustē vocatum est nomē eius Iacob. Supplantavit enim

a
Huius meminit Ari,
2 top. 2. lo
co. 18.

b
Lib. 5.
Usus notationis an firmus.

c
Lib. 1. c. 11

d
Gen. 2.
e
Gen. 27.

enim me in altera vice: primo genita
 mea antetulit, & nunc secundo surripuit
 benedictionem meam. Et illud Angeli ad
 Ioseph, f Vocabis nomen eius I E S V M
 (hoc est Saluatorem) ipse enim saluum
 faciet populum suum à peccatis eorum.
 Cæterum ex notatione nominum singu-
 larium priorumue perpauca eaque
 infirma ducuntur argumenta, nisi cum
 vocabula diuinitus imponuntur. Sæpe
 etiã nihil omnino efficiunt. Si quis enim
 Iudam proditorem ex confessione verita-
 tis aut Simonem Magum ex obedientia
 collaudet, quòd Iudæ nomen ex cõfessio-
 ne, Simonis autem ex obedientia deducatur,
 planè hallucinabitur. Itaque plus vi-
 rium habet hic locus ex notatione nomi-
 num communium, quam priorum,
 eo quòd plurima vocabula communia
 ex aliqua proprietate, peculiariue condi-
 tione rerum, quas significant, ducuntur:
 vt Consul à consulendo, Rex à regendo,
 Dux à ducatu, Patronus à patrocínio,
 Philosophus à sapientiæ studio, Moni-
 chus à solitudine, Christianus à Christo,
 & sic alia propemodum infinita: quod nõ
 ita frequenter accidit in proprijs.

f
 Matth. i.

Plus viri-
 um habet
 hic locus
 ex nomi-
 nis comu-
 nibus, quã
 proprijs.

D Ad hunc locum reuocatur locus transumptionis ad euentius nomen. ^g ex quo erimus apertiora vocabula, vt exponamus ea, quæ minus perspicua sunt: vt si ciliuibrā (quo vocabulo vsus est Plato) ^h intrepræteris oculum: & putri mordacem, araneum: & osigenā, medullam: aut certe (quoniam vocabula hæc sunt inusitata) si tellurem, aut aridam, terram exponas: aut philosophum, sapientem.

Locus trā
sūptionis

^g
2. top. 2.
10. 8.

Vt refert
Ari. 6. to. 4

De loco coniugatorum.

Caput 16.

A **C**oniugata (quæ Græcè τὴ συνυγὰ τὴ σύνοιχα dicuntur) primaria quidē ^a ^{2. top. 36} ^{loco. 29.} significatione sunt nomina, & verba ita affecta inter se, vt alterum ab altero denominatiue deducatur. Sic Sapiens, & Sapere sunt coniugata sapientiæ, à qua denominatiue oriuntur. Hæc ergo iccirco primum in connexis argumentis numerati, quòd alterum ab altero oriatur. Cæterum <sup>Cur inter
connexa,
hæc pri-
mū numē
rata sint:</sup> **B**rum secundaria significatione, ipsa etiam denominatiua eiusdem denominatiōis cōparata inter se, vt Philosophus, & Philosophari, dicuntur coniugata. Reuocatur etiā ad cōiugata voces illæ, quæ casus ab

Cur inter
connexa,
hæc pri-
mū numē
rata sint:

Casus:

b Aristotele **b** nominantur, hoc est, aduer-
 Ibidem. bia deducta ab aliquo denominante, ut
 sapienter à sapientia. Sed quanquam Ari-
 stoteles hæc primum distinguit, latius
 tamen accepto conjugatorum nomine,
 omnia inter sese conjugata dici posse cō-
 cludit. Atque hanc communioem con-
 iugatorum acceptionem amplectitur Ci-
 cero. **c** Conjugata, inquit, dicuntur, quæ
 In Top. sunt ex verbis generis eiusdem. Eiusdem
 Hæc voca- tur coniu-
 gata. 2. de Cratore. autem generis verba sunt, quæ orta ab
 vno variè commutantur ut Sapiens, Sa-
 pienter, Sapientia: Itaq; omnia hæc meri-
 to dicuntur conjugata, quia ipsa vocis, **C**
 ac significationis communiōe sub vnū
 quasi iugum deuincta sunt. Sed quoniam
 in conjugatis potior est significationis,
 quàm vocis coniunctio, non sunt ea om-
 nino à conjugatorū numero excludenda,
 quæ sic vocis societate carent, ut eiusdem
 significationis iugo coercerentur: cuiusmo-
 di sunt Officere, & Nocumentum. Nec
 verò necesse est ut conjugata sint voces
 simplices: siquidem orationes eadem vim
 habere possunt, atque simplicia vocabu-
 la, ut si dicas, Virtus, Virtute prædi-
 tus, Cum virtute agere, & similia. Huius
 loci

loci eum esse vsum docet Aristoteles, d
 D ut quicquid vni coniugatorum conuenit, Loeo ci-
rato.
 aut non conuenit ceteris etiam suo cui-
 q; modo conuenire, aut non conuenire
 concludatur: vt si iustitia est laudabilis,
 etiam iustus est laudabilis, & iuste agere,
 est laudabiliter agere, Si verò iustitia nō
 esset laudabilis, nec iustus laudabilis es-
 set, nec iuste agere, esset laudabiliter age-
 re. Duo itaque sunt huius loci commu-
 E nia pronunciata ex ipsa coniugatorum
 inter se habitudine desumpta, alterum
 ad cōfirmandum, alterum ad refellendū.

Cum quo cohaeret vnum coniugatorū cohaerent & reliquā.
 Cum quo non cohaeret vnum, nec reliqua.

Quanquam verò non admodum sint
 vsitata huius loci argumenta, propterea
 quòd coniugata ita coniuncta sunt inter
 se se, vt fere apud omnes aequè nota,
 aut aequè ignota habeantur, nonnun-
 quam tamen satis habent acuminis, vt
 illud Comici, Homo sum, humani à me
 nihil alienum puto. Hinc poteris con-
 cludere hoc modo. Cùm charitati sūma
 laus tribuatur, cur ex charitate operari tā
 to opere cōtēnitur? Si ipsum per se peccatū

displicet, cur placet peccare: Si logicam tradis cur nō λογικῶν idest logici more, sed μεταφυσικῶν idest velut Metaphysicus de prædicamentis disceris? Hinc etiā est illud Pauli c, Primus homo de terra terrenus, secūdus homo de cælo cælestis: & alia pleraque.

Tria tamen potissimum animaduertenda sūnt hoc loco, ne argumentandi ratio hinc desumpta ad Sophisticē declinet. Multæ enim in hoc genere strui possunt cavillationes. Primo videndum est, ne propter vocis cōiunctionem, quod coniugatum non est, pro coniugato accipiat, ut Officere pro coniugato officij, & Somniculosus pro cōiugato somni, cum officere coniugatum sit studij, vel Industria, non autem officij, & somni Dormiens, vel Dormire, nō Somniculosus. Deinde cauenda est diligenter ambiguitas vocabulorum, quæ hic sæpenumero latenter se in sinuat: qualis cernitur in argumētatione illa Simonidis, f Cūm homines, inquit, simus humana tantam curare debemus. Fallaciter sane concludit, quia accipit verbum Humana in consequente non pro ijs, quæ ad hominem

spe-

c
1. ad Cor.
15.

Prima ani
maduer
tio.

Secunda

f
10. Eth. 7.
& 1. met. 2

spectant, quo pacto deducitur ex antecedente, sed pro caducis, & terrenis, qua significatione terrena à cœlestibus distinguere solemus. Denique vigilanter attendendum est, an attributa coniugatorum

Tertia.

H rectè assignentur. Sepè enim hoc non animaduerso multa sophismata texuntur: vt si quis cõcludat hoc modo, Iustitia est virtus, igitur iusta agere est studiosè agere: quod falsum est. Fieri enim potest, vt quis agat iusta (quale est depositum reddere) cum interim non agat studiosè, g
ob defectum scilicet alicuius circumstantiæ. ^g 2. Eth. 4.
Causa igitur cur argumentatio proposita vitiosè concludit, hæc est, quia nõ rectè coniuncta sunt illa duo, iusta agere, & studiosè agere, vt singula prædicata singulis subiectis aptè respondeant: quippe cum vel concludendum esset, iusta agere esse studiosa agere, vel, iuste agere esse studiosè agere: quæ vt ique vera sunt. Eadem de causa vitiosæ sunt hæc conclusionculæ, Album est dulce, igitur albedo est dulcedo: Doctrina est disciplina, igitur qui docet discit; & aliæ sexcentæ huiusmodi. Nam cum sensus prioris antecedentis esset, Affectum albedine est affectum dul-

cedine, posterioris autem, Eadem qualitas est doctrina, & disciplina, concludendum potius erat hoc modo, Album est dulce, igitur in aliqua eadem re est albedo, et dulcedo: Doctrina est disciplina, igitur quod effectum est doctrina effectum est disciplina. Etenim cum de locis agitur, hoc est de respectibus argumentorum ad conclusionem, spectandus proculdubio est sensus antecedentis, & accommodatè ad illum colligi debet conclusio. Siquidem consequutiones, in quibus conexio rerum spectatur, non sunt formales sed materiales. Id quod animaduertere non videntur ij, qui, vt apta sit consequutio in coniugatis, tot documenta cõgerunt hoc loco, vt inopiam potius argumentorum, quàm capiam comparare doceant. Sed iam de loco partium dicamus.

De loco partium. Caput 17.

CVM de diuisione ageremus a quinque genera totius esse diximus; vocem multiplicem, totum, quantum, seu integrum. totum essenziale physicum, totum essenziale metaphysicum, & totum vni-

Nota hxc

^a
Lib. 4.

I

A

vni-

uniuersale, quibus totidem partium genera responderent. Nunc autem quia primum, & quartum genus totius, & partium, cum de inuentione argumentorum agitur, negligi solent: de trium reliquo-

B rā inuentione, & vsu dicendum est. Acque vt facilius hi duo loci explicentur comprehendenda sunt duo priora genera nomen totius integri, & partium integrantium, quoniam ad argumentandum eadē est vis totius essentialis, & partium essentialium, atq; totius integri, & partium integrantium, cum vtumque totum actu, ac re ipsa ex suis partibus compositum sit. Itaque hic locus erit partium, tum integrantium, tum subiectarum, sequens verò totius, tum integri, tum vni-
C uersalis. Vfus partium integrantium in argumentando, his ferè pronunciatis cōtinetur.

Positis omnibus partibus integrantibus, penitur totum:
 Sublata quæcunque parte integrante, tollitur totum.

Hæc pronunciata tradit Aristoteles b
 in partibus integrantibus multitudinis 2, Top. 2.
 duntaxat: quarum vsum hoc exemplo Loco. 3
 docet. Si & eorum, quæ mutuo referuntur, & contrariorum, & priuatiuè oppositorum,

torum, & contradicentium eadem est disciplina, omnium omnino oppositorum est eadem: quòd si vel ea, quæ mutuò referuntur, vel contraria, vel priuatue opposita, vel contradicentia, sub eadem disciplinam non cadunt. perspicuum est, nò esse omnium oppositorum eandem scientiam, disciplinamue. Sunt tamen vera, ambo pronuntiata in cæteris etiam generibus partium integrantium, siue ad concludendum, aut refellendum ipsum esse totius, siue ad colligendum, aut refutandum aliquod eius attributum, aut subiectum. Exempli causa si ita dicas, Fundamenta sunt posita, parietes erecti, & tectum fabricatum, est igitur domus, ex ipsa partium existentia colliges existetiam totius. Quam refutabis hoc modo, Aut fundamenta non sunt iacta, aut parietes nondum erecti, aut tectum minimè extructum, igitur nondum est domus. Si vero sic argumèteris, Animus hominis iusti perfruetur æterna beatitudine, corpus itè perfruetur, igitur totus homo æterna beatitudine perfruetur, colliges quoddam attributū totius ex eo quòd tale attributū cōueniat omnibus partibus. Quod tamè
refu-

refutabis hoc modo, Si corpus viri iusti non eſet futurum particeps æternæ fœlicitatis, nec igitur totus homo. Denique hoc pacto colliges ſubiectũ totius ex ſubiecto omniũ partium. Philoſophus tenet, & diuidendi artem, & definiendi, & argumētandi, totam igitur Dialecticã tenet. Hoc autem pacto idẽ refutabis. Si Philoſophus non callet vel diuidēdi methodũ, vel definiēdi, vel argumētandi, non igitur totam callet Dialecticam. Hic tamẽ tria

Prima animaduertio.

D sunt animaduertenda. Primum eſt, neceſſe aliquando eſſe, vt partes integrantes, ex quibus totum colligendum eſt, intelligantur certo ordine diſpoſitę. Sepe enim, ſi hoc deſit, non efficitur conſuſio vt ſi dicas, Lapides ſunt, calx eſt, igitur paries eſt: Milites ſunt, dux eſt, ergo exercitus, aut acies. Secundũ eſt, id, quod diximus, Sublata quacunq; partẽ integrãte, tolli totum, ſic intelligendum eſſe, vt nomẽ totius accipiatur, pro toto integro, quã totũ integrum eſt Nam ſi accipiatur pro re, cui attribuitur integritas, non quã integra eſt, falſum eſſe deprehēdetur. Verbi cauſa, Si Socrati abſciſus eſt digitus, li-

Secundã animaduertio.

cebit colligere, Socratem non esse inte-
 grum: non tamen rectè colliges, Socrate
 non esse: quia Socrates & si integer sine di-
 gito non est, potest tamen sine digito in
 rerum natura coherere. Quare si latevo-
 lueris accipere nomen totius, hanc mode-
 rationem posteriori pronúciato adhibeas
 necesse erit, vt nomen partis integrantis
 accipias pro parte necessaria (qualis est
 in Socrate caput aut pectus) non pro
 quacunque sine discrimine. Quacunque
 enim parte necessaria sublata, omnino
 tollitur res, cuius ipsa est pars. Hinc dis-
 solues hanc cauillationem. Quædam pars
 hominis candidi non est candida (vt po-
 tètè popilla) igitur homo candidus non est
 candidus. Sic enim occures, Rectè sequi
 hominem candidum non esse totum can-
 didum, cum aliqua eius particula sit non
 candida: non tamen rectè colligi, homi-
 nem candidum non esse candidum. Hoc
 enim non efficietur, nisi qui argumenta-
 tur ostendat, non esse maiorem hominis
 candidi portionem omnino candidam,
 quæ tamen omnino candida esse debet
 vt ille sit cãdidus. Tertium est, attributa,
 quæ de toto ex partibus concluduntur,

Moderata -
 io poste-
 oris pro
 iaciati.

Tertia a-
 ni aduer-
 fio.

F

G

aut

aut refelluntur, talia esse debere, ut toti & partibus possint esse communia. Nam si fuerint propria partium, non poterunt, de toto concludi, quia partibus conueniant: si propria totius, non poterunt de toto negari, quod de partibus negentur. Nec enim recte concludes, hominem esse principium internum rei naturalis, quia animus, & corpus sint principia interna rei naturalis. Si quidem hoc attributum non potest esse homini commune cum animo, & corpore. Nec item recte colliges hominem non esse animal, quia animus, aut corpus non sit animal, aut quia nec animus, nec corpus sit animal. Quandoquidem animal non potest esse animo, & corpori commune cum homine, Ex priori pronuntiato est illud Davidicum, Quo ibo à spiritu tuo? & quò à facie tua fugiam? si ascēdero in cœlum, Tu illic es: si descendero in infernū, ades: Si sumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris, etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua. Probat Regius Propheta, Deū esse ubiq; , quia est in cœlo, apud inferos, & in terra, quibus regionib⁹ cōplecti solent

c
Psalm. 138

solent scripturæ diuinæ totam tecum vniuersitatem. Hoc verò genus argumenti, quòd ex enumeratione partium vocatur, non tam artificiose rem probat, quàm aperte distinctèque proponit, atque amplificat, Quòd enim nomine totius obscurius, ac angustius significatur, id multò euentius per omnes partes proponitur, & magnificentius dicitur. Ex posteriori pronunciato est illud apud Ioannem, d

d
Ioan. 8. Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti? Quibus verbis Iudæi ex negatione quinquaginta annorum, totam illam tot seculorum multitudinem inficari conabantur. Est enim hæc argumentandi ratio valde accommodata ad resistendum, seu instantiam ferendam (vt dici solet? cum quis vniuersè aliquid affirmat. Vfus verò partium subiectarum his pronunciatis traditur. e

Vfus partium subiectarum.

e
Prædic. 5.
& 2. top. 2.
loco. 10. &
11. & cap. 4
duobus ex
tremis loco,

Posita quacunque parte subiecta, ponitur totum. Sublatis omnibus partibus subiectis, tollitur totum.

Exemplum Aristotelis. Si anima mouetur loco, aut alteratur, aut accrescit, aut descrecit, mouetur vtrique: quòd si nec loco mouetur, nec alteratur, nec accrescit.

eit, nec decrefcit, non mouetur fanè. Mo-
 ueri loco alterari, accrefcere, & decrefcere
 funt partes fubiectæ motus. Ex pri-
 ori pronuntiatio concluduntur duæ illæ
 argumētationes apud Iacobum. ^f Si
 tamen legem (inquit) perficitis regalem ^{Iacobi. 2,}
 fecundum fcripturas, Diliges proximum
 tuū ficut te ipfum, benè facitis: Si autem
 perfonam accipitis, peccatū operamini.
 Quo loco ex dilectione proximi, quæ eft
 pars quadam fubiecta bonæ actionis, cō-
 cluditur bona actio: & ex perfonarum
 acceptione, quæ eft pars fubiecta pecca-
 ti, colligitur peccatum. Eft autem hoc
 argumentandi genus per accōmodatum
 ad inftandū, refiftendū uel ei, qui vni-
 uerfè aliquid negat. Ex pofteriori pro-
 nuntiatio habet vim concludendi locus
 ille Pauli, ^g Quis ergo, inquit, nos fepa- ^{Ad Rom.}
 rabit à charitate Chrifti? tribulatio? an ^{8.}
 anguftia? an fames? & quæ fequuntur.
 Quafi dicat, Nihil feparabit nos à chari-
 tate Chrifti: quod ex negatione partium
 fubiectarum oftendit. Atque hæc conclu-
 dendæ ratio plus artis habet in proponen-
 da re ob oculos, & amplificanda, quam in
 probanda. Huc porrò accerfendum eft
 tertium

Notahæc

tertium illud, quod pro intelligentia duorum superiorum pronuntiatorum annotabamus, id, inquam, quod de toto concluditur, tale esse debere, ut toti, & partibus possit esse commune. Iocirco enim non rectè ita concludes, Homo est species infima, igitur animal est species infima: nec item hoc modo, Homo non est genus, equus non est genus, &cæt. igitur animal non est genus: quâdoquidem nec esse speciem infimam potest esse animal cum homine cõmune: nec esse genus potest cõuenire homini, ceterisq; infimis speciebus, quemadmodum animali conuenit.

De loco totius. Caput 18.

EX superiori loco patet, quomodo ex partibus confirmetur, aut refutetur totum: nunc dicendum est, quo pacto ex toto probandæ sint, aut refellendæ partes. Quòd ergo attinet ad usum argumentandi ex toto integro, spectanda sunt hæc duo pronuntiata.

Posito toto integro, ponuntur omnes partes.

Sublato toto integro, aliqua saltem pars tollitur.

²
Prædi. 5. &
2. Top. 2
loco. 10.
& 22,

Quòd verò attinet ad usum argumentorum ex toto vniuersali, totidem pronuntiata

ciata præstò sunt in hunc modum.

Posito toto vniuersali, ponitur aliqua pars subiecta.

Sublato toto vniuersali, tolluntur omnes partes subiectæ.

Hic non est necesse afferre alia exempla, quàm quæ superiori loco adducta sunt. Verbis enim commutatis huic loco deseruient.

B Cogor tamen hic explicare quatuor quædam appellationes totius (inuestas primùm, vt suspicor à Boëtio^b) quia non parum vsurpatæ sunt à Dialecticis in hac inuentionis disciplina. Hæ sunt totum in quâritate, Totum in loco, Totum in tēpore, & totum in modo: quibus totidem appellationes partiū ex altera parte respōdent. Totum in quâritate (quod planius dici posset Totum in multitudine, seu totum multitudine) est vniuersale aliquid signo vniuersali notatū, vt si dicas, Omnia opposita, Omne animal, &c. huiusmodi. Pars verò in quantitate, siue in multitudine, est quicquid cōprehenditur in tota multitudine, vt contraria in oppositis, & homo in animalibus, Totum in loco erit, si dicas, Vbique: Pars in loco, si dicas, Hic, aut ibi. Totum in tempore si dicas, Semper: Pars, vt si dicas, Nūc, vel Heri. Totum

b

Boet. 2. de
diff. Top.
sumpta oc
casione, ex
Top. Ari
stot. loco
2. & ult.

Explican-
tar qua-
tuor quæ-
dam appel-
lationes
totius.

Totum in
quâritate.

Totum in
loco.

Totum in
tempore.

Totum in
modo.

in modo est vniuersale aliquid sine adiectione prolatum, vt Homo, Candidum, & huiusmodi alia: Pars autem in modo, est vniuersale quid, cum adiectione non minuente, nec tollente totum, vt si dicas. Ho

Adiectio
minuens,
aut tollens

mo sapiens, Magis candidum, Minus can

C

didum. Nomine adiectionis minuents, aut tollentis totum intelligo adiectionē, quæ cum additur nomini totius vniuersalis, efficit, vt huiusmodi totum non possit affirmari de tota aggregatione. Vt si dicas Homo potentiâ, Homo lapideus, Candidum secundum quandam particulam, illud Potentiâ & illud Lapidus, & illud Secundum quandam particulam erunt adiectiones minuents aut tollentes totum: quia nec homo de homine potentiâ (vt de embryone antequam animum rationis participem accipiat) aut de homine lapideo (vt de statua Cæsaris) nec Candidum de eo, qui solis oculis, aut dentibus, candidus est (vt de *Aethiope*) vere dicitur. Sed quia totum in quantitate, seu multitudines itemque totum in loco, & in tempore sunt quædam toto quantitate, seu integra: totum autem in modo in totis vniuersalibus numeratur vt satis aper-

apertum est: non est opus, vt quo pacto his generibus totius & partium in argumentando vtendum sit, doceamus, cum ex dictis perspicuum relinquatur.

*De loco causarum: primumq; de
argumentis ex materia.*

Caput 19.

A Sequitur locus causarum, qui vt omnium patet latissimè, sic omnium utilissimus, & proinde vsurpatissimus. Quatuor itaque esse causarum prima genera, materiam, formam, efficiens, & finem, ex supradictis intelliges. Nunc singula percurrenda sunt, & in ea rursus genera deducenda, quæ copix argumentorum comparandæ potissimùm cõducere videantur. **B** Materia igitur, latè accepto vocabulo, triplex est: ex qua; in qua, & circa quã. Materia ex qua duplex: vna, ex qua prius transmutata fit aliquid (quæ vocatur transiens) quo pacto vinum est materia aceti, & syluæ, a c nemora ædium: altera, ex qua permanente res componitur (permanentem hanc appellant) quo pacto ligna succisa sunt materia ædium, & nauium. Materia in qua, est subiectum

4. lib. 4. &
5. lib. 4

Materia
triplex.

Ex quã

ni rel-

In qua.

respectu cuiuscunque formæ: quo pacto lapis est materia figuræ in sculpturæ & corpus coloris, & animus sciëntiæ Materia circa quam est id, circa quod actio aliqua, & operatio versatur: qua significatione dicimus, virtutes esse materiam laudis, & vitia reprehensionis, & ligna fabri lignarij, & orationem earum artium, quæ in sermone versatur, & res naturales Physicæ, & Deum optimum Maximum Theologiæ. Ex primo genere materiæ (quam diximus ex qua) sic licet argumentari. In Lusitania succiduntur nemora, nec alia conferuntur, nil igitur mirum est si ædium structura tanti constet. In Gallia plurimi sunt luci ac sylvæ, cur igitur non sint plurimæ naues? Apud Æthiops non est usus eius vini, quod ex vuis exprimitur, ergo non possunt ijs in regionibus sacra fieri, nisi aliunde eiusmodi vinum deportetur. Aristoteles b sic. Cælum non constat materia elementorum (aliò qui sursum, aut deorsum ferretur) igitur interire non potest. Hic homo ex ipsa humorum proportionè habet carnis mollitudinem, non mirum est igitur si ingeniosus sit c. Eodem pertinet illa

Circa quã

b
1. de Cœ.
10.2.

c
2. de ani. 9

C

D

illa Theologorum ^d argumentatio, Christus seruator noster habuit optimam corporis constitutionem, acerbissime igitur afflictus est curetatibus suæ passionis. Ex materia in qua talia ducuntur argumenta. Memoria huius est parum tenax, ergo nisi sapius repetierit, quæ præceptor tradit, breui omnia excident. Forma iridis est in nube rorante, ad distillante, & parum igitur durabit. Hic homo est valitudinarius, igitur non sine causa pallidus. Rationalis animus quo ad suum esse non substatetur à corpore in quo est (cū aliquā operationem habeat, quæ à corpore non pendet) potest igitur sine corpore in rerū natura cohærere. Ex materia circa quam, huiusmodi argumenta texuntur. Ultra substantias corporatas, sunt aliæ quædā corporis expertes, quas Philosophus considerare debet, est igitur ultra philosophiā naturalē quædā alia supernaturalis. ^g Materia rusticæ est humilis, ac tenuis merito ergo Virgilius Bucolica, & Georgica gracili auena cecinit. Res diuine, ac cælestes sunt omnium maxime admirabiles, nullæ igitur sunt in quibus magis exultare, ac regnare possit oratio.

d
D. Th. 2.
p. q. 46. &
alij in. 32

e
3. Meteo. 4.
f
3. De ant.
4. & 5.

g
6. Meteo. 13
& vndecimo. Met.
6.

h
Psal. 18.

i
Psal. 1.

Lex domini est immaculata, conuertens animas, fidelis, præstansque paruulis sapientiam, ^h beatus igitur vir, cuius voluntas in lege domini est, quique in lege eius meditatur die ac nocte i.

De argumentis ex forma. Cap. 20.

Forma tri-
plex.
Essentia-
lis.
Acciden-
taria.

Externa.

Forma quoque triplex est: essentialis, ac **A**ccidentaria, & externa. Essentialis, ut rationalis animus respectu hominis & figura respectu statuę. Accipio. n. statuę nomen pro tota cõpositione ex figura, & materia. Accidētaria ut color, respectu corporis, figura statuę respectu ligni, & scientia respectu aĩæ. Externa est exēplar respectu eius rei, quæ exēplaris imitatiõẽ fit. Quãquam id etiam cui materia iniicitur, aut infunditur, aut alio modo adaptatur, ut formam artificiosam accipiat, nomine formæ externæ appellari potest: cuiusmodi sunt vasa, in quæ opifices vel lutũ ingerunt, vel liquida metalla fundunt, ut aliquam artis figuram in materia expriment. Porro forma essentialis non solum **B** dicitur causa formalis totius cõpositi, sed etiam materiæ, atq; adeo proprietatum earum, quæ essentiam, quam ipsæ constituit,

stituit, consequuntur, Talis enim est materia rei, qualem forma exigit: nec aliæ proprietates essentiam sequuntur, quam quas formæ perfectio sibi vendicat.

Ex forma essentiali ducuntur hæc argumenta. Anima est id, quò primo vivimus, sentimus, ac intelligimus, igitur corpus viventis non potest esse quodvis sine discrimine sed certis quibusdã instrumentis distinctũ. ^a Anima rationalis immortalis est, & habet naturalem ad corpus, in quo creata est propensionem, ergo si absurdum est naturalem appetitum in omnẽ æternitatem impediri, ac frustrari, sanè aliquando corpus animæ separatæ iungetur, ac copulabitur, ^b Quanquam hæc cõclusio rationibus non eget artificiosis, præsertim verisimilibus, cum sit Dei opt. Max. autoritate confirmata, Ex eadem animæ nostræ substantia concluditur illa Domini sententia, ^c Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potius timete eum, qui potest & animam, & corpus perdere in gehennam. Quali dicat, cum talem animum habeatis, ut eius vita sempiterna sit, nec à corporis

^a
De anima. 2.

^b
D. Tho. 4.
contra
Gen. 79.

^c
Matth. 10.

vita depédeat, non tátopere debetis mortem corporis reformidare, vt eius vitandæ causâ aliquid committatis, quòd in æternum tempus luendum sit. Hinc probare poteris, nec ignem posse refrigerare, nec aquam ex natura sua calefacere, quia formam ignis non sequitur refrigerandi potestas, sed calefaciendi, contrà verò cum forma aquæ non cohæret calefaciendi vis naturalis, sed frigore afficièdi. Hinc accusabitur Orator, qui omni ornatu præciso, ex mathematicis rationibus, aut ex intima Philosophia depromptis orationem cõtexere voluerit: parisiq; vitij, d coarguentur Mathematici, ac Philosophi, qui non, nisi more oratio, hoc est, figurarum, ac modorum phaleris de rebus mathematicis, & philosophicis disseruerint. Latissimè hïc poterit expatiari Dialecticus. Cohibebit enim Grammaticum ne Theologiæ sensus audeat attingere: Theologum submissè admonèbit ne ad quæstiones, quæ tanta professione indignæ sunt, sese demittat: mediasque scientias, si quando finibus suis excesserint, vt pedem referant adhortabitur. Nec modò alias disciplinas, commonebit,

sed

Latissimè
 mus hic
 aperitur
 capus Dia
 lectico.
 d
 3. Ethic. 3.

sed etiã in se ipsum animaduertet: multa sophismata refecabit: inutilia quæq; in usum non veniunt, contemnet: demum quæstiones metaphysicas suis autoribus relinquet. Si quando autem propter affinitatem, quam habet cum Metaphysico, aliquid de rebus metaphysicis dicere necesse habuerit, id quasi præteriens faciet, nec more metaphysico, sed dialectico, id est suo, ea discutiet. Hæc omnia argumeta ex forma essentiali ducuntur quando-

Cor hæc argumeta ducuntur ex forma essentiali.

D Ex accidentaria forma hominis, hoc est, ex ipsa corporis humani recta figura, admonet quidam e, ne vitam inerti silentio transeamus veluti pecora, quæ natura, inquit, prona atq; ventri obedientia finxit. Hinc multi laudãtur ex sciëntia ex robore, ex dignitate corporis & ex alijs infinitis accidentibus. Hinc denique. Esaias f dixit, Christum Seruatorem

c
Sallustius

f
Cap. 15.

m iij totius.

totiusque corporis indignissimam deturpationem non fuisse agnitum. Quasi absconditus, inquit, vultus eius, & despectus, vnde nec reputauimus eum. Ex forma externa, quam exemplar dicimus, ostendit Aristoteles, ^g cur omnia viuientia perfecta continuatione quadam sibi similia procreare studeat, vt sint semper, inquit, hoc pacto, conditioneque; subeant, quoad possunt, deuinam. Id enim ipsum appetunt vniuersa. gratiaque; ipsius omnia agunt, quæcūque; secundum naturam agunt. Quasi dicat, vt imitentur, quo possunt modo, æternitatem primæ causæ. Huc spectat confirmatio illius diuinæ comminationis, ^h Quicūque; effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius: ad imaginem quippe Dei, inquit, factus est homo. Et illud ⁱ Domini, Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos, & orate pro persecutibus & calumniantibus vos, vt sitis filij patris vestri qui in cælis est, qui solem suum oriri facit super bonos, & malos, & pluit super iustos, & iniustos: hoc est vt imitemini patrem vestrum, qui tāta in eos, qui se odio prosequuntur, cōferre solet beneficia. Hinc

latif-

^g
2. De ani-
ma 4.

^h
Genes. 9.

ⁱ
Matth. 5.

latissimè probare poterimus verisimile esse, eos quibus boni parentes, aut reges, aut prælati obtigerunt, bonos esse, quibus mali, malos. Maiores enim sunt quasi exemplaria, quæ sibi minores imitanda ferè proponunt.

E Ad hos formarum locos reuocari possunt duo Aristotelici qui appellari solent ab inesse ad denominari, & ab appositione. Ex priori loco huiusmodi ducuntur argumèta, Calor est in igne, ergo ignis est calidus: Multis tamè cõditionibus opus est, vt hic locus sit tutus. Nec enim quia candor in aliqua *Æthiops* particula reperitur, *Æthiops* candidus est: nec quia rubor ad breue temporis spatium est in eo, qui pudore suffūditur, statim is ruber dicitur: nec si calor nonnullus sit in aqua frigida, verè dixeris eam esse calidã: nec quia actio est in eo, quòd patitur, iccirco illud agens, vel agere dicitur. Oportet igitur, vt id, quod inest, insit simpliciter, non in minore parte (cùm in maiore esse potest) non breuissimo duntaxat tempore, & quasi in transcurso, non ad modum remisse, sed intensius, quàm cõtrariũ. Quicquid igitur hoc modo inerit, id haud dubie

Locus est in se ad de denominari.

1. Top. 1.

Loci explicatio.

bie denominabit rem cui inest : non tamen erit necesse vt quocunque modo denominet, sed certo quodam. Itaq; id, in quo est actio, non est appellandum agēs, sed actum, seu affectum actione, quod idem est, ac patiens. Contra verò id, in quo est locus non est dicendum locatū, sed locās, Ex posteriori loco in talia ducuntur argumēta, Paries est albus calce, igitur calx est alba: Cibus melle addito fit dulcis (vel dulcior, quàm erat) igitur mel est dulce. In quo argumentandi genere nomine appositionis solet intelligi ea rei appositio, quæ sit capax eius denominationis, quæ de re, cui apponitur, cōcluditur. Alia etiā nonnulla intelligi cōsueuerūt: exterim nos iam ad argumēta, quæ ex efficiēte causa ducūtur, veniamus.

Locus
quem vo
cant ab ap
positione.
m
2 Top. 4.
loco. 34.

De argumētis ex causa efficiente.

Caput 21.

Triplex
causa effi-
ciens.

2
2. Phy 2.
Principa-
les causæ.

CAUSA efficiens triplex itidem (vt su-
periores) dici potest: procreans, con-
seruans, & interimēs. Quarum singula
genera in duo rursus genera diuiduntur,
a in principales, & famulantes. Princi-
pales, aut sunt simpliciter principales,
qua-

A

qualis est solus Deus, aut in certo quodā genere, vt architectus inter omnes fabricos, qui in nauis conficienda operam ponunt. Famulantes sunt, quæ principalibus seruiunt, vt cælestes substantiæ Deo, & ij, qui ligna succidunt aut præparant, architecto. Reuocantur ad efficientes causas instrumenta omnia, ^b vt securis, terebra, & huiusmodi alia. Item ij, quorum consilio res geritur, vt regum consiliarij. Sed & causas meritorias ad efficientes reuocant Theologi. ^c Ex causis procreantibus est illa reprehensio, ^d qua moyses in gratitudinem Israelitici populi ita concludit. Generatio praua atque perueria, hæccine reddis Domino popule stulte, & insipiens? Nunquid non ipse est pater tuus, qui possedit te, & fecit, & creauit te? Huc etiam spectat illud Pauli, si delibatio sancta est, & massa: Si radix sancta, & rami. Ex negatione huius causæ est illud Aristotelis, ^e Pisces non respirare, quia pulmonem non habeant. Unde quoque Dominus, ^f Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali? Et Paulus, ^g Quomodo audient sine prædicante? Qui alio rursus hoc

Famulantes.

^b
2. Phy. 3.^c
Vt D. Th.
de uerit. q.
29 ar. 6.
^d
Deut. 32.^e
De respir.
1. & 6.^f
Matth 12.^g
Ad Rom.
10.

h
2. ad Tim
2.
sub^h quadam similitudine, ex negatione meriti cōcludit negationem præmij hoc modo, Non coronabitur, nisi qui legitimè certauerit. Infinita sunt argumenta ex hoc causarum genere.

i
De longi
& breuita
te vitæ. 1.
Ex causis conseruantibus est id, quod docet Aristoteles, i Homines diutius, quàm alia quædam maiora animalia uiuere, quia in homine melior sit proportio, & qualitas, humidi & calidi, quibus vita conseruatur. Et illud, i Diuturnius esse Regnū, cæteris Rebus duplicis, quia à causis externis minimè omnium deleatur. Et illud, m Conseruari Respublicas non solum quia procul absunt ab ijs, quæ interitum afferunt, sed interdum etiam quia prope sunt, quòd timor intentiore cura Reipublicæ consulere cogat. Ex causis interimentibus est argumentum illud

l
5. Polit. 10
m
5. Polit. 8
n
2. post. 17.
o
3. polit 7.
p
Luc. 11.
Aristotelis, n Arbores lata folia habentes defrondesce^{re} quia succus in ea parte cōtrahitur. vbi folia cum extremis ramulis copulantur. Et illud, o Maximè Rem publicam dissolui, si ius in ipsa violetur. Huc etiã pertinet illud Domini, p Omne regnum in se ipsum, diuisum, desolabitur: & domus supra domum, cadet: &c.

Magna

Magna vis argumentorum ex hoc etiam
causarum genere desumitur.

D Ad locum efficientium causarum re-
uocatur locus generationum, & corrup-
tionum. Quin etiam Aristoteles q hunc
cum illo coniungit. Argumenta ex hoc lo-
co desumpta ad hunc modum tractantur.
Si generatio bona est, bonum est quod
oritur: sint mala illa, malum etiam hoc.
Si corruptio seu interitus bonus est, res,
quæ interit, mala est: sin malus ille, hæc
bona. Hinc licet ostendere, quanto cum
desiderio, & auiditate debuit doctrina
Christi seruatoris nostri excipi, cuius
natiuitatem tanta cum exultatione An-
geli, Reges, pastores, cæli denique & ter-
ra celebrarunt: cuius mortem indignissi-
mam muta etiam, & sensus expertia ele-
menta deplorauerunt. Hinc etiam pro-
bare possumus, pessimum fuisse Iudam,
cum eius natiuitas adeò fuerit detestabi-
lis, vt dixerit summa veritas, r Bonum erat
ei si natus non fuisset: Herodem verò fuisse
Populo Iudaico infensissimum, quòd to-
ta Iudæorù natio iueudissimè acceperat
accerbissimum morbum, quo ille vitam
miserè finiuit. s Non negamus tamen,
fieri

Locus ge-
nerationū
& corrup-
tionum.

q

1. Top. 2.
loco. 31.

r

Matth. 26.

s

Ioseph li.
17. antiq.
Iud. ca. 8.

Iosephus.
Ibidem.

feri posse, ut interitus rei bonæ, rationis aliqua sit bonus, & malæ malus. Mors enim Christi ratione salutis, quam nobis peperit, optima fuit: & mors Herodis perniciosa fuisse, ac lugenda, si indigna illa nobilium strages lequuta esset, quam ille morti proximus optarat, & forori quasi testamento reliquerat. Sed hoc tantum dicimus, interitum rei bonæ, qua rei bonæ interitus est, esse perniciosum, rei autem malæ, qua malæ, esse bonum, & optandum. Quæ moderatio in generationibus etiam intelligenda est.

De argumentis ex fine. Cap. 22.

Finis causa
causa
rum.

Finis dici solet causa causarum omnium. A
quod ceteras causas naturæ ordine antecedit. Materia enim, nisi formam accipiat, rudis est, atque in formis. Forma verò si desit efficiens, nunquam in materiam inducetur. Efficiens denique, nisi finis cupiditate commoveatur, nihil unquam efficiet. Multo tamen verius dicimus finem esse causam mediorum, quæ in fine desinantur. Exempli causa habitatio non solum dicitur finis eius, qui domum sibi exstruit, itemque formæ domus, atque

mate-

materiae, in quam forma domus inducitur, sed e iam multo verius ipsius ædificationis, qua & construitur domus, & habitatio paratur. Quo fit, ut ex fine, quem nobis proponimus, non solum probare possimus, quales ceteræ causæ esse debeant, sed etiam qualia media ad finem consequendum dirigenda sint, & præmittenda.

- B** Est autem triplex finis quem admodum Triplex finis.
 &c. causæ. Alius est ea res, cui aliquid expetitur: quo pacto non solum Deus est finis noster, sed etiam alij homines, atque adeo nos ipsi nobis sumus fines. Nam & Deo gloriam, & proximis, nobisq; ipsis salutem optamus. Qua finis acceptione utitur Propheta a cum his verbis Deum alloquitur, Propter te sustinui opprobrium, &c. a Psal. 68.
 hoc est, ad cuius gloriam, & laudem hæc omnia perpeffus sum: & Paulus b cum ait, Omnia sustineo propter electos, ut & ipsi salutem consequantur: & Aristoteles c cum dicit Omnia (scilicet artificiosa) sunt gratia nostri. b 2 Ad Tim. 2. c 2. Phy. 2.
C Alius finis est res, cuius fruitio (ut sic dicam) aut usus expetitur quo pacto etiam Deus est finis noster, quia omnes volumus ut ille seipso, & nos etiam illo fruamur: itemq; vita, hono.

honestates, diuitiæ, quibus tum alios vt
 tum etiam nos ipsos cupimus. Qua signi-
 ficatione D. Augustinus d intelligit Deû
 esse finem nostrum cum ait, Fecistinos
 domine ad te, & inquietum est cor no-
 strû donec requiescat in te. Et Aristoteles
 probat nec honores nec diuitias esse vlti-
 mû finem, quo homines vt summo bono
 frui debeant. Tertius est ipsa fruitio aut
 vsus rei, quæ desideratur. Cõplector autè
 nominibus fruitiois, & vsus ipsam quo-
 q; adeptioem, ac possessionem rerum
 quibus vtimur, aut frui mur. Huiusmodi
 finis est aperta Dei optimi Maximi con-
 templatio, quam optamus, & ineffabilis
 illa iucunditas, quæ ex ea capitur, itemq;
 possessio virtutum, honorum, aut diuitia-
 rum in hac vita, & ea oblectatio, quæ ex
 vsu harum rerum percipitur. Qua finis
 vsurpatione vtitur Aristoteles, cum docet
 contemperatione Dei & substantiarum sepa-
 ratarum, vt in hac vita haberi potest, ef-
 se vltimum finem hominis (etenim fidei
 lumine minime edoctus non potuit pro-
 gredi vlteriùs) vsum verò rerum aliarum,
 vt salutis, roboris, pecuniarû, & honorû,
 non esse vltimum finem, sed ad illum
 aliqua-

d
 1. Cõlect. 1

e
 1. Ethic. 5.

f
 10. Ethic. 7
 & 8.

E

aliquatenus requiri. g

E Ex fine primi generis (hoc est, ex re, cui aliquid expetitur) concludere possumus hoc modo, Deus efficit omnia propter se, igitur non est autor peccati, quod quidem peccatum in Deum referri non potest. Omnia sunt in Dei gloriam facienda, non est igitur Deus blasphemadus, non est proferendum verbum ociosum, &c. Optas proximis bona, ne sis igitur, cuiquam occasio ruinæ. Diligis te, ne te igitur malæ cupiditatis veneno perimas. Vis perfectus esse, vende omnia, & da pauperibus, & sequere Christum. Ex fine secundi generis (ex re videlicet cuius fructio, aut vilius desideratur) scilicet argumentari. Optas magna, cõtemne igitur parua. Vis abunde metere, ne pare igitur semines. Vis turrim ædificare prius ergo computa sumptus. Vis bellum committere, vide num sit tibi maior exercitus cogendus. Ex ipsa fructione, vel vsu, quæ finem tertiu fecimus, ita colliges. Optas Deum videre, esto igitur mundo corde. Vis esse particeps gloriæ Christi, patere igitur cum Christo. Ad locum finium reuocatur à quibusdam locus, Ab vsibus, eo
n quod

1. Eth. 8. &
10. Eth 8.

Argumenta
ex fine pri
mi gene-
ris.

Ex fine se
cundi ge-
neris

Ex fine
tertij ge-
neris.

quod vsus sit finis officij, aut instrumenti, cuius est vsus. Verùm cùm nomen vsus magis sonet effectum, quàm causam, ad locum potius effectorũ videtur pertinere.

De vsu loci causarum Cap. 2.

VT tamen ad certam aliquam normam, tam variam ex hoc loco argumentandi rationem redigamus, aduertendum est, tribus modis posse effectum ex causã concludi: vno quo ad potentiam: altero quo ad actum. siue imperfectum, quod est fieri, siue perfectum, quod est esse: tertio quo ad aliquam affectionem cuiusmodi est esse bonum, vel malum. A
 Primus probandi modus hoc pronunciat B
 to præscribitur ab Aristotele. ^a

Tribus
 modis effe-
 ctus ex cau-
 sa conclu-
 ditur.

Primus
 modus.
 a
 2. Phy. 3.

Causa potens & effectus in potentia simul sunt
 aut non sunt.

Hoc est, si iam extat causa ad effectum edendum apta. dubium non est quin effectus esse possit (modo non desint aliæ causæ, quæ vt effectus producat, concurrere, ac conuenire debent) quòd si talis causa non extat, nec effectus esse poterit, saltem potentiã propinquã, de qua loquor.

Remota

Remota enim, ac dilati potētia, potestate, dubium non est quin effectus, etiam dum causa non extat, verè dicatur possibilis, modò causa possit in rerum natura existere. Hinc suadebis posse Saracenos Mauritanie incolas ab Hispanis debellari: quia non deest Hispanis materia, ex qua possint arma conicere: nec duces periti, aut milites strenui, & exercitati, qui possint bellum inferre: nec ignorant optimam belli gerendi formam: nec causa, obquam bellum inferendum sit est iniusta.

Hinc etiam probare quis posset, Abel non potuisse interfici gladio, quia nullus adhuc erat faber ferrarius, qui posset gladium cudere: vel quia non dum erat materia propinqua gladij, ferrum videlicet ex priori materia constat. Secundus probandi modus hoc altero pronunciatō significatur ab eodem autore. b

Secundus
modus.

b
2. Phy. 3.

Causa in actu, & effectus in actu simul sunt, aut non sunt,

Hoc est, si causa iam edit effectum, iam effectus editur: si verò nulla edit effectum, nec effectus editur. Hæc plana sunt, ac similiter intelligenda in præterito, & futuro tempore. Ut si causa edebat effectum,

effectū, utiq; effectus edebatur: si edidit; edicus est si illa edet, edetur hic: Sic diderit, editus erit. Vt or autem edendi verbo, non autem efficiendi, ne de sola efficiente causa loqui videar: quanquam inter vtrumq; verbum, quòd ad vsum attinet, perparum interest. Ex causa tamen actu edente effectum non semper concluditur effectus in actu perfecto, hoc est, non semper colligimus effectum editū esse. Quāquam enim ex materia, & forma semper sic licet argumentari, Materia, aut forma edit compositum, ergo compositum editum est: in efficientibus tamen, & finibus nō valet, nisi editio sit ita perfecta, ut edi, & editum esse idem sint. Quo pacto sic licet cōcludere, Deus creat nunc animam, ergo nunc anima perfecte est: Sol luget, ergo dies est: Deus aperte videtur à beatis, ergo amatur. Licet quoque ex absoluta positione cause concludere effectum esse in esse perfecto, aut imperfecto: verum hoc nō fit nisi cū argumentamur ex causis necessarijs, hoc est, necessariò edentibus effecta sua, ut ex materia omnino disposita, aut ex quacunque forma caduca, & mortali, aut ex quibusdam effici-

Num semper ex absoluta positione cause concludatur effectus.

efficientibus : ut si dicas, Materia est summo calore affecta, ergo ignis est: Anima leonis est in rerum natura, ergo leo est. Sole est, ergo lumen productum est. Motus cæli est, ergo sub calores gignuntur, et intereunt. Dixi, Ex quacunque forma caduca, & mortali quia in immortalibus non valet. Si enim dicas, Anima Socratis est, ergo & Socrates, nil concludes. Differt hic modus argumentandi à superiori, quòd ibi argumentabamur ex causa in actu, hoc est, ex causa edente effectum, hic autem ex causa tantum absolute posita in rerum natura.

E Tertium modum concludendi effectum ex causis pressè aliquantulum tradit Aristoteles, in causisque efficientibus duntaxat, his nimirum pronuntiatis.

Quorum efficiencia sunt bona, ipsa sunt bona.

Quorum efficiencia sunt mala, ipsa sunt mala.

Quorum interimentia sunt bona ipsa sunt mala.

Quorum interimentia mala sunt ipsa sunt bona.

Idem dicit de generationibus & corruptionibus seu interemptionibus, ut supra diximus. Priora duo pronuntiata cæteris etiam tribus generibus causa

c
2. Top. ca.
3. loco. 31.

d
Cap. 3.

rum accommodari possunt, latè tñ acceptis nominibus boni, & mali, vt nuntium non tantum bona, & mala in moribus, hoc est, laudanda, & vituperanda, comprehendant, sed etiam bona, & mala tum naturæ, tum artis. Exempla Hic seruus habet firmam corporis constitutionem, ergo est utilis. Hic est valetudinarium, ergo inutilis: Hic equus habet aptam formam, proportionemq; membrorum, igitur bonus: Hic ineptam, ergo parum valet: Milites sunt utiles Republicæ, ergo & bellum. Venefici sunt perniciosi, ergo & veneficia Bona est vita cælestis, ergo boni sunt labores, quos iusti pro ea perpetuantur: Nil prodest superba vita, & diuitiarum inactantia nil confert, vana est igitur omnis cura, & sollicitudo conquirendi superbos honores & arrogantes diuitias. Exempla reliquorum duorum pronuntiatorum hæc sunt, Reges, qui maleficos non patiuntur viuere, sunt boni, ergo malefici mali: Tyranni, qui Christianos trucidabant, erant Christo detestabilis, ergo Christiani amabiles. Cæterum cum audis Quorum causæ sunt bonæ, ipsa esse bona, subaudi, qua ratione à bonis

Explicatio
tio pronuntiatorum.

F

à bonis causis proueniunt. Nam & si à bonis causis, mala quædam nascuntur (vt à viris probis leuia peccato) non tamen ab illis proueniunt, qua ex parte sunt bonæ. Sæpe etiam effectus, qui ab vna causa non malus nasceretur, ab alia mala vitatur, vt si quis restituat alienum gladium, vt homicidiū aliquod perpetretur, Quin etiam sæpe numero cum cause omnes sint bonæ, mala vna circumstantia potest effectum reddere vitiosum. Itaque si causa est bona, effectusque ab ipsa prouenit qua ex parte bona est, tum demum erit bonus si aliunde non vitietur. Hinc acilè colliges, quo pacto reliqua pronuntiata sint intelligenda. Aduerte tamen hoc loco sub his quatuor pronuntiatis generalibus plurima specialia contineri, vt Quorum cause sunt honestæ, ipsa quoque sunt honesta: Quorum vtiles, & ipsa sunt utilia: Quorum iucundæ, & ipsa iucunda: Quorum in pretio habitæ, & ipsa in pretio habentur: Quorum magni constant causæ & ipsa magni constant: atque ita, in cæteris pronuntiatis. Quod utiq; dixerim ne existimes (quod nonnulli Aristoteli obijciunt) angustam valde ac

Quam late
te pateant
proposita
reuer
ciata.

ieiunam materiam his pronunciatis contineri. Aliæ quoque enunciationes proponi possent alijs, atque, alijs effectorum conditionibus colligendis, ut, Ad cuius artis materiam pertinent causæ, ad eandem pertinent effecta: Quorum causas facilius assequimur, ea facilius scientiâ tenere possumus, & aliæ quàm plurimæ. Sed hæc omnes in hoc generali pronüciato, cõtinètur.

Cuius conditionis est causa, eisdem suo quodammodo est effectus.

Generale
pronunciatum non
segniter
notandũ.

Quod quo pacto sit intelligendum, & in alia atque, alia deducendum, iudicio magis expendendum est, quàm documentorum multitudine explicandum. Sed iam effectorum locũ, qui huic proximus est, breuiter iustremus.

De loco effectorum Cap. 24.

Quam multa sint effectorum genera, A
ex ipsa causarum multitudine nullo negotio intelligi potest. Cum enim causa, & effectus mutuo se respiciat, quàm multiplex fuerit causæ nomen tam multiplex sit nomen effectus necesse est. Quin & vsus loci idem est, ac superioris, ordine duntaxat pronüciatorum conuerso.

Vsus loci.

Nam

Nam vt ex causis sic argumentabamur,
 Dantur causæ, quæ ad effectum edendum
 aptæ sunt, ergo effectus esse potest sic ex
 effectu possumus concludere, Effectus ef-
 se potest, ergo datur causæ, à quibus pro-
 uenire possit, atq; ita in cæteris pronun-
 ciatis. Nisi quòd hoc plus virium habet
 argumentum ex effectis, quòd cum non
 ex quavis causa colligamus effectum ef-
 se, vel fore, vt ex Deo creaturam, ex quo-
 uis tamen effectu colligimus causam ef-
 se, vel fuisse, vt ex creatura Deum, & ex
 pictura pictorem. Item cum ex bonitate
 seu perfectione causæ efficientis non pos-
 simus colligere maiorem perfectionem
 effectus, nec necessariò æquale: ex perfe-
 ctione tamen effectus concludimus, aut
 maiorem, aut certe æqualem perfectionē
 efficientis causæ. Itaque cum vsus loci
 huius ex superiori pateat, satis erit si ex
 quatuor effectorum classibus nonnulla
 exempla subiiciamus.

Nota hæc

- C Ex effectibus materiæ sic licet conclu-
 dere. Hæres genita est, ergo ex alia præ-
 cedente, quæ interiit, est genita. Inter-
 rere potest, igitur materia constat: Est
 densa igitur habet multum materie: Rara,
 n v ergo.

ergo parum. Grammatica distinguitur à Rhetorica, igitur oratio emendata circa quam versatur grammatica, distinguitur ab oratione ornata, quæ sub Rhetoricæ considerationem cadit.

Ex effectibus formæ, hoc modo. **C**onchilia sentiunt habentque ex se quædam motum, ergo habent animam. Alia est proprietas terræ, alia lapidis, igitur alia est forma essentialis illius, alia huius. Hæc area est omnium, quæ æqualem ambitum habent, capacissima, est igitur rotunda. Hi characteres sunt inæqualis magnitudinis, ergo & ipsorum typi. Tabernaculum Moyfi habuit aureum candelabrum, ergo & exemplar eius, quod Moyfi in monte monstratum est.

Ex effectibus efficientis hoc modo, **E** Deus produxit omnia ex nihilo, habet igitur potestatem infinitam. Ex quo effectuum genere sunt quam plurima exempla in sacris literis: ut est illud, ^a Qui plantavit aurem, non audiet? aut qui finxit oculum non considerat? Et illud, ^b Cùm enim sit inter vos zelus, & contentio, nonne carnales estis, & secundum hominem ambulatis?

Ex

^a
Psal. 53.

^b
1. ad Cor. 3.

F Ex effectibus finium, sic licet argumen-
tari: Hic rex parat arma, & cogit exerci-
tum, igitur vult bellum inferre, aut pro-
pulsare. Hic amicus arripit quamcunque
occasionem expostulandi cum amico, ergo
cupit ab amicitia eius discedere. Unde il-
lud, *Occasiones querit, qui vult recedere*
ab amico. Hinc etiam licet concludere,
Hic homo seruat diligenter mandata Dei,
ergo proponit sibi caelestem vitam. Hic Chri-
sti consilio persuasus distribuitur omnia
in pauperes vult igitur sequi Christum.

G Huc spectant argumenta ex v^olibus, cu-
ius haec sunt capita.

Cuius vsus est bonus, id bonum est.

Cuius vsus est malus, id malum est.

^c
Prouer. 1.

Argumen-
ta ex v^oli-
bus.

Hinc probamus Dialecticam esse vtilē,
quia vsus eius vtilis est (tradit enim in-
strumenta disquirendi omnibus in rebus
veritatē) Sophisticen verò perniciosam,
quia vsus eius est perniciosus, cum deci-
piat homines, atque deludat. Hinc tamen
nomine vsus intellige vsum rei, quem ip-
sa per se, atque ex natura sua sibi vendi-
cat: aliò qui ex malo vsu Iurisperitiæ,
aut Medicinæ, aut Eloquentiæ (quibus
multi abutantur ad aliorum perniciem)
licebit

Quis nam
vsus hoc
loco intel-
legendus
sit.

licebit concludere, has artes esse pernicio-
 osas: contraque ex bono usu illatarum in
 iuriarum, odij, & inimicitiarum (quas
 probi homines patienter sustinent) lice-
 bit colligere iniurias, odia, & inimicitias
 esse res bonas: quod absurdissimum est.

Error hæ-
 reticorum
 nostri tem-
 poris.

Hoc cum non animadvertant cæci hære-
 tici nostri temporis ex abuso sacerdotij,
 pontificatus, & aliorum sacrorum mini-
 steriõrum, ac piorum exercitiorum Eccle-
 siæ, quo non pauci notantur, & arguuntur,
 colligunt quasi ex proprio harum rerum
 usu, tollenda omnino esse de medio hæc
 sacra ministeria, & pia exercitia. Quod
 quanta sit absurditate, ac cecitate plenu
 dici non potest, quia vna excepta virtute
 (qua sola nemo, qui ea præditus sit ma-
 le uti potest) nulla res adeo est bona &
 excellens, ut ea pravi homines abuti non
 valeant. Restant ex connexis anteceden-
 tia, & consequentia, de quibus iam di-
 cendum est.

d
 Aristot. 1.
 Rhet ad
 Theod 1.

Quo præ-
 tero antee-
 dentis &
 consequen-
 tis voca-
 bula, hic
 sumatur.

*De locis antecedentium, & conse-
 quentium. Caput 25.*

Antecedentis, & consequentis vocabu-
 la non accipiuntur hoc loco pro dua-
 bus.

bus precipuis partibus argumentationis, quarum altera ex altera efficitur (sic enim omnia argumenta essent ab antecedentibus, ex quo fieret, ut omnes loci essent loci antecedentium) sed accipiuntur pro rebus, quæ necessario entecedunt, aut sequuntur aliquid in quaestione positum. Ut si quaestio sit, Vtrum aliqua virtus sit homini naturalis, nec ne, licebit partem affirmantem sic suadere ex antecedente virtutis. Iustitia est homini naturalis (aliqui vicia civilis, quæ sine iustitia consistere non potest, non esset hominibus naturalis) omnis autem iustitia est virtus, igitur aliqua virtus est naturalis homini. Ex consequente autem virtutis hoc modo, Omne, quod est rationi consentaneum, est homini naturale (cum homo sit animal rationis particeps) Omnis autem virtus est rationi consentanea, igitur omnis virtus (ne dum aliqua) est naturalis homini. Ut ergo intelligas qualis nam sit usus horum locorum, aduerte, antecedentium (ut hoc loco antecedentia sumuntur) duo esse genera, totidemque consequentium. Antecedens vno modo dicitur res, ex qua necessario sequitur aliud, siue

Duo genera antecedent. & consequent.

siue ordine attributionis, quo pacto iustitia est antecedens virtutis, cum virtus necessario de iustitia, ac vniuersè prædicetur: siue ordine temporis, quo pacto vulnus in corde est antecedens mortis, quia necessario mors breui sequitur. Alio verò modo antecedens dicitur res, quæ necessario danda est, si aliud dandum sit, quo pacto adolescentia est antecedens iuuentutis, & fundamenta ædificij. Si enim infans futurus est iuuenis, necesse est vt prius adolescat: Itemque si ædes futurae sunt, necessario ante iacienda sunt fundamenta. Consequens quoque duplex est: C
 vel id, quòd necessario ex antecedente prioris generis sequitur, vt virtus cõparatione iustitiæ, & mors respectu vulneris in corde, vel id, quòd necessario requirit antecedens posterioris generis, vt iuuentus adolescentiam, & ædificium fundamenta. Antecedentia, & consequentia prioris generis vocari possunt antecedentia, & consequentia simpliciter: posterioris autem generis antecedentia, & consequentia ex hypothese, seu cõditione. D
 Usus antecedentium, & consequentium simpliciter (quæ magis proprie antecedentia, &

Quibus
 nominib⁹
 distingui
 possint.
 Usus ante
 cedentium
 & conse
 quentium
 simplici
 ter.

& consequentia dicuntur) his duobus
pronunciatis, traditur ab Aristotele. ^a 2. Top. ca.
2. loco 13.

Posito antecedente necesse est poni consequens.
Sublatoco sequente, necesse est vt tollatur an-
te edens

Exempla. Iustitia est virtus, ergo rati-
oni consentanea. Iniustitia non est rati-
ni consentanea, ergo nec virtus. Habet
vulnus in corde; ergo breui morietur:
Non morietur breui, non habet igitur in
corde vulnus. Huc spectat argumentatio
illa Pauli, ^b Si autem filij, & haeredes: in Ad. Rom.
qua ex re antecedente concludit conse- 8.
quentem. Et illa, sapientia carnis inimica
est Deo: legi enim Dei non est subiecta, Ibidem.
nec enim potest: in qua ex negatione rei
consequentis tollit antecedentem, quasi
dicat, Non potest esse subiecta, non est i-
gitur subiecta. Si tamen antecedens, &
consequens æqualia fuerint, hoc est, con- Note.
uertibilia, vt Dialecticus, & differendi ar-
tifer, licebit sub. ata re, quæ erat antece-
dens, tollere eam quæ fuit consequens, &
posita consequente ponere antecedentem.
Qui modi colligendi cernuntur in verbis
Domini apud Ioanem. ^c Cum enim dixisset, Qui ex Deo est verba Dei audit, statim
Ioan. 8.
sub-

subiecit. Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis: quibus verbis tollitur res, quae fuit consequens, quia tollitur antecedens. Cum autem dixisset o qui habet mandata mea, & seruat ea, ille est qui diligit me, paucis interpolitis, ex re, quae fuerat consequens, posita intulit antecedentem hoc modo, Si quis diligit me, sermonem meum seruat. Licet etiam

d
Ioan. 14.

Nota.

ex consequente, quod latius pateat, posito, ponere antecedens, si consequens vniuersè accipiatur, ut cum paulo antedicebamus, Omne quod est rationi consentaneum est homini naturale, omnis autem virtus est rationi consentanea, omnis ergo virtus est homini naturalis. Quale etiam est illud Pauli, Nunquid non audierunt? Et quidè in omnem terram exiit sonus eorum. Quasi dixerit, omnes nationes audierunt, ergo gens iudaeorum.

e
Ad Ro. 10.

Vsus antecedentium & consequentium ex hypothese.

Vsus vero antecedentium, & consequentium ex hypothese, est omnino superioris oppositus. Quem ex secundo posterioris resolutionis libro his duobus pronuntiatis licet colligere.

f
Cap. 12.

Sublato antecedente, necesse est tolli consequens. posito consequente, necesse est poni antecedens.

Exem-

Exempla, Hinc infans, non adoleſcet, ergo nec iuuenis erit: iuuenis erit, ergo & adoleſcens. *Ædificanda eſt domus, ergo iacienda ſunt fundamenta: Fundamenta non ponentur, ergo nec domus ædificabitur. Hic vere amiſit bona ſua, ergo poſſidebat: Nil poſſidebat, ergo nihil amiſit. Huc ſpectat illa mēdax excuſatio Giezi, Non fuit ſernus tuus quoquam. Rogauerat Helifeus, Vnde venis Giezi? Tum ille quia redire aliunde non poterat, niſi ante fuiſſet, negauit antecedens, vt Helifeus negatum conſequens intelligeret. Illud quoque Pauli, Quomodo inuocabunt eum, n quem non crediderunt: eodem modo tractatur. Cū enim credere ſit antecedens inuocationis, qui non credunt, inuocare non poſſunt. Illud vero Domini, ſi vis ad vitam ingredi ſerua mandata, ex cōſequentē poſito ponit antecedens. Quod ſi quis obiecerit hoc argumentum duci ex loco finiū, non igitur ex hoc: occurrēdū erit alia, & alia ratione idē argumētum ex diuerſis locis deſumi poſſe. Qua igitur ratione ex ſine colligit mediū ad locū finiū pertinet: qua vero ex cōſequentē huius generis poſito ponit*

g
4. Reg. 5.h
Ad Ro. 10i
Matth. 19.

Obiectio.

Solutio
an mad-
uerrenda.

antecedens, ad locum consequentium spectat. Sæpe etiã re distinguuntur huiusmodi argumenta. Nam hæc argumentatio, *Obijt, ergo vixerat, est ex consequente, non autem ex fine, quippe cum mors non sit finis (hoc est causa finalis) vitæ, quod rectè docuit Aristoteles irridens illud Poëtæ. Extremũ, ob quòd natus erat, fatumque petiuit, hoc est mortem. Modo eodem dissolues id, quod quis obijceret, Argumentum illud, Iustitia est virtus, et orationi consentanea, non pertinere ad hũc locum, quia pertinet ad locum totius vniuersalis, & alias sexcentas huiusmodi cauillationes. Est autem per vtile, quod idem argumentum in multis locis reperiatur, multi que sint aditus, & viæ vnius inueniendæ rei, vt si vno in loco vel scrutandi negligentia, vel quærendi festinatione, quod aptamus non inuenerimus, altera tamen via, terciãue tentantes, offendamus.*

*De locis præcurrentium, comitantium, & subsequen-
tium. Caput. 26.*

EX coniunctorum locis restat vnus, **A** quem circumstãtium nominauimus, atque

atque ut amplam regionem in tres angustiores diuisimus, ut pote in locum præcurrentium, comitantium, & subsequen-
tium. Circumstantia quæ Cicero a adiuncta vocat, sunt ea, quæ cum re quidem

Circumstantia quæ:

In Top.

B cohærent, sed tamen non necessario. Quæ ratione distinguuntur hi loci a connexorum locis. Horum igitur, quædam antecedunt rem, ut portenta, nobilitas maiorum, dies natalis, educatio, consuetudo, prouocatio, & huiusmodi alia, quæ omnia præcurrêtia dicuntur. Quædam comitantur, ut locus, tēpus, occasio, socij, dignitas, officium, apparatus, &c. id genus, quæ non sine causa comitantia vocauimus. Alia subsequuntur, ut laus, diuitiæ partē, infamia, reprehensio, exhaustū patrimonium, & huiusmodi alia, quæ appellauimus subsequentia. Hinc probat Orator, hominem perpetrasse homicidium, quod paulo ante colloquutus clam fuerit cum amicis, quod de nocte domum exierit, quod auditus sit subinde pedum crepitus, armorum strepitus, quod postea latebras quæ fieri, quod inuentus ex palluerit, aut rogatus titubauerit, &c. Quæ quidem argumenta & si necessaria non sunt, sæpè

Præcurrêtia.

Comitantia.

Subsequêtia.

Orator
 sæpius,
 quam Dia
 lecticus
 utitur hoc
 loco.

tamen probabilitatem afferunt, sæpius
 suspicionem mouent. Proinde & si Diale
 cticus eorum inuentionem decet Orator
 tamen sæpius inuentis utitur. Verû enim
 uero si multa ex his ad eandem conclu
 sionem iungantur semper probabilitatem
 aliquam faciunt, ut merito dicere possis,
 non modò eorum doctrinam, sed usum
 etiam à Dialectico non esse alienum. Pres
 sum hęc alij ex Aristotele secundo Rhetor
 icorum libro ^b accipiunt, cum vocant
 communiter accidētia, hoc est, quæ ma
 xima ex parte rem antecedunt, aut comi
 tantur, aut subsequuntur. Pronunciata,
 quæ huius loci usum doceant, nulla sunt
 certo numero comprehensa. Sed referen
 da huc sunt multa probabilia prouerbia,
 quale erit illud Dauidicum ^c (si ad mores
 utcunq; traducatur) Cum sancto sanctus
 eris & cum viro innocente innocens eris,
 & cum electo electus eris, & cum peruerso
 peruertēris. Omnia tamen in hoc vno ge
 nerali pronunciato intelligi possunt.

Qualia sunt circumstantia, talem uerisimile est
 esse rem, quam circumstant.

^d
 Exod. 3.

Expræcurrentibus est illud in Exodo, ^d
 Sedit

Sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere. Et illud Pauli. ^e Quòd Ad Gal. 5.
 si inuicem mordetis, & comedetis videte f
 ne ab inuicem consumamini. Et illud Matth. 16.
 Domini, ^f Facto vespere dicitis, serenum erit, rubicundum enim est cælum. Et mane, hodie tempestas, rutilat enim triste cælum, Faciem ergo cæli dijudicare nō stis, signa autem temporū non potestis? hoc est, num prope sit mundi redemptio, & salus?

Ex comitantibus est illud. ^g Videte ne Matth. 18.
 contemnatis vnum ex his pusillis: dico enim vobis, quia angeli eorum semper vident faciē patris mei, qui in cælis est. Et illud Petri ^h in die Pentecostes dictum, A & 2,
 Non enim, inquit, sicut vos existimatis ^h
 D hi ebrij sunt, cū sit hora diei tertia. Huc pertinent signa Physiognomica, quibus Physiog-
 naturale ingenium cuiusque coniectant nomica,
 physici. Exempli causa coniectat Aristoteles: eos, qui frōtem habent paruam indisciplinabiles esse: qui valde magnam, ⁱ Aristi
 tardos: qui rotundam, insensatos: qui Physio-
 minus planam sagaces: qui quadra- gnom.
 tam, & moderatam, magnanimos, & alia quam plurima.

1 Ex subsequētib; hæc sūnt. ¹ Non tar-
 Eccle. 5. des conuerſi ad Dominum, & ne differas
 de die in diem: subito enim veniet ira il-
 lius. Et illud Pauli, ^m Quē ergo fructum
 Ad Rom. 6 habuistis in illis, in quibus nunc erubesci-
 tis? Nam finis illorū mors est: & quæ
 sequuntur vsque ad finem capitis. Illud
 n. quoque Augustini ⁿ in laudem B. Lau-
 Sermo. 3. rentii, Necesse, inquit, erat, vt initia bona
 de S. Lau- fierent, quorum finis est optimus suble-
 scut. quutus: & martyres eos non solum fuisse
 cum passi sunt, sed etiam tunc martyres
 Christi esse, cum viuerent, &c. Latissimè
 patent hi loci, qui eò etiam frequentius,
 quam cæteri sunt in vsu, quò patientiores
 sunt, & facilius argumenta suppeditant.
 Sed iam ad locos disiunctorum argumen-
 torum ingrediamur, primūque videamus
 consentanea, ex quibus statim sese
 offerunt similia.

Similia
 quæ dicantur
 hæc loci.

De loco similium. Cap. 27.

Similia hoc loco non tantū dicuntur ^A
 sea, quorum eadem est qualitas, sed ea
 omnia, quibus aut vnū aliquid conuenit
 aut certè plura, quæ ἀναλογίαν proporti-
 onemue aliquam inter se habent. ^a Verbi
 causa

^a
 4. Top. 1.

causa dux res cãdidæ quã candidæ sunt, duo æqualia corpora, duo animalia eiusdẽ speciei dicuntur similia, quoniam eandem qualitatem, aut quantitatem, aut essentiam communem habent. Mens vero, & oculi serenitas, & tranquillitas, numerantur in similibus, quoniam & si quã eiusmodi sunt, nil vnum commune habent, sed diuersas essentias, & cõditiones, habent tamen quandam inter se proportionem. Vt enim mens se habet ad animum, sic oculi quodammodo ad corpus. atq; quod est in aëre serenitas, idem proportionem quadam est in mari tranquillitas. Vsum igitur huius loci his duobus pro

B nunciatis tradit Aristoteles. ^b

Quod in vno similia valent, valet in cæteris.

Quod non valet in vno, nec in cæteris.

Vsu loci.

b

2. Top. 2.

loco 32.

Exempla. Corpus regitur oculis, ergo animus mente gubernandus est. Si nauiculatores sua opera, & industria possent mare tranquillum facere, id magnopere curarët, igitur cùm ij, qui in Reipublicæ administratione versantur, pacẽ omnium ordinum obseruandis ligibus consequi valeant, si id non faciunt, reprehensione

o iij sunt

Quin li.

Huc spectat totumque argumentationis.

1. ad Cor. 3.

d
Cap. 9.

sunt dignissimi. Ut vascula oris angusti
 superfusam humoris copiam respuunt
 sensim autem indumentibus, vel etiam in-
 stillatis complentur: sic tenera puerorū
 ingenia grandia non statim percipiunt,
 quæ tamen pedetentim progrediendo fa-
 cile adiscunt. Huc spectat totum genus **C**
 exemplorum, quod quartam argumen-
 tationis formam superiori libro fecimus,
 siue proprie dicantur exempla; siue pa-
 rabolæ, siue apologi. Quin etiam non de-
 sunt, qui dicant, Exemplum nullam esse
 argumentationis formam, sed totum ad
 materiam huius loci pertinere, de qua re
 alibi disputandum est. Sunt verò hoc ex
 loco tam multa in diuinis scriptis argu-
 menta, ut passim omnibus sint obuia.
 Hinc Paulus e cum dixisset, Nescitis quia
 modicum fermentum totam massam cor-
 rumpit: mox infert; Expurgate igitur ve-
 tus fermentum ut sitis noua conspersio. Et
 infra d eum dixisset Quis militat suis stipē-
 dijs vnquam? Quis plantat vineam, & de
 fructu eius non edit? Quis pascit gregem
 & de lacte gregis non manducat: Nesci-
 tis, quòd qui in sacrario operantur, quæ
 de sacrario sunt edunt? & qui altario
 deser-

deseruiunt, cum altario participant? hunc in modum concludit, ita & Dominus ordinauit ijs, qui euangelium annunciant, de euangelio uiuere. Latissimè uerò patet huius loci usus in colligendis attributis unius analogi ex attributis alterius. Ut ex conditionibus gubernatoris dirigentis nauem condiciones Regis gubernantis Rempublicam: & ex ijs, quæ conueniunt pastori, ea, quæ conueniunt episcopo: & ex effectibus panis effecta corporis Domini: & ex proprietatibus seminis proprietates uerbi Dei: & ex varijs qualitatibus terræ in qua semen suscipitur, quàm varij sint affectus auditorum diuini uerbi. Quo uisum nullus prope dixerim est feracior, aut fœlicior in hoc locorum campo.

Non desunt tamen qui dicant, omnium locorum, e quibus ducuntur argumenta, nulli ferè minis esse uirium contra renitentem auditorem, quàm similitudinis: ad eum uerò, qui sponte sequitur, docendumque se præbet, nullum esse accommodatiorem. Aperit enim rem, inquit, si rectè adhibeatur, & quandam eius imaginem subiicit animo: ut cum assentiendi necessitatè, non afferat, afferat

Rodolph.
1. de iure.
26.

Documen-
tum anti-
maduer-
tendum.

tacitum dissentiendi pudorem. Verum si similia, qua ex parte similia sunt probe teneantur, non est usque adeo infirmum hoc argumentorum genus, ut etiam renitentem auditorem reuincere non possit.

De loco maiorum. Cap. 28.

Discri-
men triū
sequentiu
locorum
a superio-
ribus.

A Rgumēta, quæ ex locis hæcenus in-
uentis erimus, non desumebantur
ex tota quæstione, sed ex subiecto, aut præ-
dicato quæstionis. Aut enim erant defini-
tiones, aut descriptiones, aut notationes
eorum, quæ in quæstione concludenda
subijciabantur, vel prædicabantur: aut
modo aliquo affecta ad ea, quæ subijci-
ebantur, aut prædicabantur. Nunc inci-
dimus in locos, ex quibus, quæ depromū-
tur argumēta affecta sunt ad totam quæ-
stionem concludendam hoc est, ad ipsam
totam conclusionem. Nam maiora, quæ
nunc primum occurrunt, dicuntur ea, **B**
quæ maiorem habent probabilitatem,
quam ea enunciatio, quæ concludēda, &
confirmāda est. minora, quæ minorem:
paria, quæ parem, seu æqualem. A maio-
ribus huiusmodi argumenta ducuntur: Si
Mazaganum non fuit à centum viginti
millibus.

millibus expugnatum, non expugnabitur à viginti millibus. Si in diuitijs adiū. Et etia in potestate, ac honoribus non est summum bonum: quò fieri potest, vt in diuitijs hominis obleuri, ac priuati situm sit? Si eloquētia Ciceronis non potuit persuadere Octauio, in quem ille maxima beneficia contulerat, ne se traderet superbo, ac impotenti hosti Antonio, qui conuenit, vt Rex vincatur nudis precibus, ne eradat iustissimæ neci regie maiestatis proditorum? Huius loci vsus in hoc vno pronunciato positus est.

Si id, quod verissimilius videtur non est verum, nec id, quod minus videtur, verissimile.

Itaq; tractatio huius loci tota est negativa. Huc spectat illud fratrum Ioseph ad dispensatorem, ^b Pecuniam, quam inuenimus in summitate saccorū reportauimus ad te de terra Chanaam: & quomodo eō sequēs est, vt furati simus de domo domini tui aurū, vel argentū? Et illud domini, ^c Si terrena dixi vobis, & non creditis, quomodo si dixerò vobis caelestia creditis?

^a Hoc pronunciatum tribus explicat Arist. 2. Top. extremo cap.

^b Gen. 44.

^c Ioan. 5.

De loco minorum. Cap. 29.

Quo

Quo autem pacto tractanda sint argumenta ex loco minorum his exemplis intelliges, Si parua sæpe Lusitanorū clasis Thurcarum in India impetum fregit, cur modo id non facient omnes Orientis vires? Si pro Christo contemnenda est vita, cur non pecunia? Si pro inimicis orandum est, cur amici odio prosequēdi? Itaque tractatio argumentorum huius loci est omnino opposita superiorum tractationi. Tota enim est affirmatiua, cum illa sit prorsus negatiua. Potest igitur hoc **B** vno pronunciato doceri. ^a

^a
Et hoc docet Arist. extremo c. 2 Topi. tribus itidem pronunciatis.

Si id quod minus verisimile est, verum est, & id etiam erit quod magis verisimile videtur.

^b
Deut. 31.

Huc spectat illud Moysi iam iam morituri ad populum Israëliticū, ^b Ego scio contentionem tuam, & ceruicem tuam durissimam, Adhuc viuente me & ingrediente vobiscum semper cōtentiosè egistis contra Dominū, quanto magis, cum in ortus tuos fuero? Et illud Ionathæ, ^c Turbauit, inquit, pater meus terram: vidistis ipsi quia illuminati sunt oculi mei, eo quod gustauerim paululum de melle isto: quāto magis si comedisset populus de prada, ini-

^c
1. reg. 14.

inimicorum suorum? nonne maior plaga facta fuisset in Philistim? Et illud Domini, d Si ergo vos cum sitis mali, no-
 stis bona dare filiis vestris, quanto magis pater vester, qui in cælis est, dabit bona petentibus se? Et illud Bernardi e in verba ea Domini, Pater ignosce illis, quia nesciunt, quid faciunt, Quo modo, inquit, potabis domine desiderantes te torrente voluptatis tuæ, qui sic profundis crucifigentes te oleo misericordiæ? Aliter accipiuntur à multis f nomina maiorum, & minorum, aliterque hi duo loci explicantur, atque tractantur. Cæterum nos Aristotelem ut potè in hac re luculentius, & melius loquutum libenter sequimur.

d
 Matth. 7.
 e
 De passione Domini.
 f
 In his sunt Cic. in Topi. Quint. lib. 5. c. 10. Rodolph. 1. lib. 25. & alij quidam ex recentioribus.

De loco partium. Cap. 30.

A Rgumeta ex loco partium hoc modo explicantur. Si abstinentia virtus est, & continentia erit: Si iactantia virtus non est, nec hypocrisis. Quæ pœna aduersus interfectorem patris iusta est, eadem aduersus matris. Si duces non ideo mali habentur quòd interdum superantur, cur Philosophi malè audiunt, si aliquando fallun-

^a Aristot. 2. falluntur: *a* Itaque his locustum affirmati-
 Rhet. 3. tione, tum negatiue tractatur. Id quod Ari-
 vsus loci. stoteles *b* tribus documentis enucleate do-
^b cet. Possunt tamen illa hoc vno expedi-
 2. Top. ca. tius, & planius significari. B

4.

Si data propositio vera est, aut falsa, ea etiam que
 videtur æque probabilis vera erit, aut falsa.

^c
 PROU. 7.

Huc spectat illud sapientiæ ita dicentis,
 Quia vocaui & renuistis: extendi manum
 meam, & non fuit quia aspiceret: despe-
 xistis omne concilium meum, & increpa-
 tiones meas neglexistis: ego quoque in
 interitu vestro ridebo, & subsanabo, cum
 vobis id, quod timebatis, aduenerit. Et
 illud *d* nolite iudicare, & non iudicabimur
 ni. Nolite condemnare, & non condem-
 nabimini. Dimittite, & dimittimini. Da-
 te, & dabitur vobis. Non immerito autem
 hæc, & alia huiusmodi argumeta, quibus
 in sacris literis ex meritis conceduntur
 præmia, aut ex peccatis supplicia, dicun-
 tur ad hunc locum pertinere: quia & si
 præmia celestia sunt maiora meritis, &
 supplicia inferiora delictis: ex diuina ta-
 men largitate, ac misericordia, quadam
 inter hæc cernitur ratio iustitiæ, ac pro-
 inde

^d
 Luc. 6.

C inde æqualitatis. Ad vsum huius loci per-
tinet illud pronunciatum, quod Arist. ^o 2. Top. 4.
eodem loco e affert,

Sinere mentum prædicati sequitur incrementum
subiecti, prædicatum sequetur subiectum: quod
si incrementum non sequitur incrementum, nec
prædicatum sequetur subiectum.

Vt si maior virtus est melior, aut ma-
xima optima, virtus utique est bona. Est
enim par ratio. Quod si maior non esset
melior, aut maxima optima, nec virtus
omnino esset bona. Sunt enim, & hæc pa-
ria. Reciprocatur etiam hoc pronuncia-
tum in hunc modum. *f* Si prædicatum
sequitur subiectum, incrementum prædi-
cati sequetur incrementum subiecti: quod
si prædicatum non sequitur subiectum,
nec incrementum sequetur incrementum.

Recipro-
catio pro-
nunciati.
f
2. Top. 4.

Quod quidem sic efferi solet, Ut simpliciter
ad simpliciter, sic magis ad magis, & ma-
ximum ad maximum. Ut si facere iniuriam
est malum maiorem facere peius erit, &
maximam pessimum. Sed hæc reciprocatio
non ad hunc locum, sed ad tractationem
quæstionis cõparatæ, quã infra *g* subijci-
D emus, pertinet, Verum tam pronunciatum
ipsum, quàm ei⁹ reciprocatio intelligitur

g
Cap. 35.

h in ijs, quæ prædicantur per se. h Alioqui
 D. Thom. non vsquequaq; veritatem continent. Nec
 3 contra enim recte dixeris, Maior vini vsus est
 gent. 139. peior, aut maximus pessimus, igitur vsus
 vini est malus. Nec item, Exercitatio cor
 poris est bona, igitur maior est melior, &
 maxima optima. Causa est, quia nec ma
 iori vsui vini conuenit per se vt sit peior,
 aut maximo vt sit pessimus: nec exerci
 tatio corporis est per se bona, sed per ac
 cidens: alioqui omnis exercitatio corpo
 ris esset bona, & omnis vini vsus malus.

Videntur etiam ex hoc loco depromi **E**
 argumeta ex transumptione, quibus pro
 positum suademus in ea re, in qua ex cõ
 cessione alterius par sit ratio. Vt si quis
 probet eandem facultatem naturalem
 (vt aspectum, aut gustatum) esse contra
 riorum, vt inde probatum relinquat, cõ
 trariorum eandem esse scientiam. Id enim
 recte cõcludetur, quia is, cui suadere prin
 cipale propositum volumus, asserit, sibi fo
 re satisfactum, si naturalis aliqua facul
 tas contrariorum esse confirmetur. Argu
 mentum igitur, quod probandæ minus
 principali conclusioni, ad quam disputa
 tionem transferimus, adhibetur, ex loco
 par-

parium videtur desumi non quidem qua ratione immediatam, minuique principalem conclusionem suadet sed qua principalem, in qua parietur ratio conuenit. Sic qui hoc modo argumētatus fuerit, Album, & nigrum, cadunt sub aspectum, album, & nigrum sunt contraria, igitur aspectus est contrariorum probatum relinquet ex pari, contrariorum, eandem esse scientiā, ob quam cōclusionē tranilata est disputatio ad superiorem.

De loco dissimilium. Cap. 31.

- A** Restant ex locis dissimilium argumētatorū ij, in quibus latent dissimilium. Primus vero est dissimilium: qui quidem iccirco, ab Aristotele secūdo Topicorum libro videtur prætermisus, quia ex loco similium facile intelligi potest. Dissimilia igitur hīc censentur ea quibus quāta
B iniustus: homines & belluæ. Vfus dissimilium his pronuntiatis traditur.

Dissimilia quæ hic dicantur.

Vfus loci

Dissimilibus dissimilia conueniunt.

Quod vni dissimilium quia dissimile est, conuenit: non conuenit alteri.

Vt si iustus, quia iustus, laudandus est, iniustus reprehendendus erit. Item si belluarum non est futura providere, quia belluæ sunt, hominum erit prospicere futurum tempus. Valet autem non parum hic locus ad resistendum alteri. Si enim quis cõcluderet, hominibus omnia debere esse communia, quod cæteris animalibus omnia cõmunia sint, aptè resisteret, qui negaret, id rectè cõcludi, quia homines, & belluæ quæ sunt eiusmodi, sunt dissimiles. Itaq; plus virium habet ad resistendum, quàm ad impugnandum hic locus, Huc spectat adhortatio illa Tobie iunioris *a* ad sponsam, vt ante usum tori tres noctes orationi insistat, Filij sanctorum, inquit, sumus, & non possumus ita coniungi vt gentes, quæ ignorat Deum. Et illud Domini, *b* Si diligitis eos, qui vos diligunt (hoc est si tantum hos diligitis) quam mercedem habebitis? Nonne, & publicani hoc faciunt? Et si salutaueritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis? nonne & ethnici hoc faciunt? Et illud Pauli posteriori ad Corinthios epistola. *c* Nolite iugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio iusti-

a
Tob. 8.

b
Matth. 5.

c Cap. 6.

iustitiæ cum iniquitate: aut quæ societas
luci ad tenebras? Quæ autem conuentio
Christi ad Belial? Aut quæ pars fidei cū
infideli? Quis autem consensus templo
Dei cum idolis? Cōclusio est, Non est vo-
bis iugū ducēdum cū infidelibus: reliqua
oratio, probatio est ex dissimilitudine.

*De loco oppositorum, deq; generali oppo-
sitorum usu. Caput 32.*

A Alter locus eorum in quibus dissen- Opposita
quæ.
sanea conduntur, est oppositorum
proprius. Opposita verò aut mutuò re-
feruntur, vt dominus, & seruus: aut sunt cō-
traria, vt virtus, & vitium: aut priuatiuè
opposita, vt aspectus, & cæcitas: aut con-
tradictione, vt candidum, & non candi-
dum. Quoniam igitur de hisce extremo
secundo libro *distulerimus*, solus loci v-
B sus nunc explicandus est. Duo igitur sunt Cap. 17.
Locus vsus:
pronūciata, quæ communiter omnibus
oppositis conueniunt; alterum est,

De quocunque affirmatur alterum oppositorum,
negatur alterum.

Quod quidem ex ipsa oppositorum na-
tura nascitur. Nam cum omnia opposi-
ta, quæ opposita sunt, sint repugnantia;

Cap. 31.

repugnantia verò, vt primo libro *b* diximus, non possint de eadem re simul affirmari, efficitur, vt de quacunque alterum verè affirmaueris, alterum negare debeas necessariò. Quod quo pacto intelligèdū sit, eodem loco diximus. Exempla cuiq; sunt obuia. Sophroniscus est pater Socratis, non est igitur eiusdè filius: Si virtute præditus, non est viciosus: Si aspectum oculorum habet, cæcus non est: Si est candidus, non est non candidus. Non addidimus autem de quocunque alterum negatur, affirmari alterum, quia sæpissime non ita est. Nec enim si Socrates non est præceptor, statim discipulus verè affirmabitur, aut cōtra: nec si nō est cādīdus, necessariò dicēdus est niger, & sic in alijs quā plurimis. Ex hoc pronunciato est illud Pauli, *c* Spiritu ambulate & desideria carnis non perficietis. Caro enim (id est carnis propensio) concupiscit aduersus spiritum, spiritus autem aduersus carnem. Hæc enim sibi inuicem aduersantur. Alterum pronunciatum *d* est.

Ad Gal. 5.

d
2. Topi. 3.
loco. 35.
& cæt.

Si alterum è duobus oppositis sequitur alterum è duobus alijs, alterum ex prioribus sequetur alterum ex posterioribus: quod si posterius non sequitur posterius, nec prius sequitur prius.

C

Verbi causa, cūm relatum maioris cō-
 parationis, & relatum minoris compara-
 tionis sint relatiuè opposita, itemque pa-
 ter, & filius, relatum autem maioris cō-
 parationis vniuersè dicatur de patre, re-
 latum vtiq; minoris comparationis vni-
 uersè dicetur de filio: quòd si relatum mi-
 noris cōparationis non ita diceretur de
 filio, nec relatum maioris cōparationis di-
 ceretur de patre. Item cū laudandum, &
 reprehendendum sint contraria, itemq;
 virtus & vitium, omnis autem virtus sit
 laudanda, omne haud dubiè vitium erit
 reprehendendum: quòd si hoc non esset
 reprehendendū, nec illa esset laudanda.
 Item cū sensus, & priuatio sensus sint
 priuatiuè opposita, itemque aspectus, &
 cæcitas, omnis autem aspectus sit sensus,
 omnis cæcitas erit sensus priuatio: quòd
 si priuatio sensus non diceretur de cæci-
 tate, nec sensus de aspectu diceretur. De-
 nique cum animal, & non animal sint cō-
 tradicentia, itemque homo & non ho-
 mo, omnis autem homo sit animal, omne
 vtiq; non animal erit non homo: quòd
 si non omne non animal esset non homo,
 nec omnis homo esset animal. In hoc

Aliter extrahitur cōsequutio in cōtradictentibus atque in alijs oppositis.

Consequētia cōtra eadem.

Ibidem. Consequētia cōuerfo ordine.

Ibidem. Explicatio pronuntiati.

tamen contradicentium exemplo alio ordine, quam in superioribus oppositorum generibus extructa est consequutio, ut cernis. In illis enim tam antecedens, quam consequens, inchoabatur in vna, & eadē complicatione contrariorum & finiebatur in altera hoc pacto. Omnis pater est relatum maioris comparationis, igitur omnis filius est minoris, Omnis virtus est laudanda, igitur omne vitium reprehendendum: Omnis aspectus est sensus igitur omnis cecitas est sensus priuatio (quam consequentiam vocat Aristoteles, *ἡ ἀκολουθία τὴν ἐπιτὰ ἅυτα*, id est consequentiam cōtra eadem seu directō cōtextam) at in contradicentibus, antecedens inchoatum est in vna complicatione consequens in altera: hoc modo, Omnis homo est animal, igitur omne non animal est non homo. *f* Atq; hāc cōsequentiam vocat Arist. *ἀνὰ πάλιν*, id est ordine cōuerfo.

Itaque hoc modo intelligendum est E pronuntiatum Si alterum ex duobus inter se, oppositis sequitur alterum ex duobus alijs similiter oppositis inter se, alterum ex prioribus, aut directō, aut cōuerfo ordine sequetur alterum ex posterioribus quod

F quod si hoc non sit verum, nec illud verū
 erit, Hoc tamen animaduertendum est, in
 omnibus relatiue oppositis tractari dire-
 cto consequentiam: in omnibus contra-
 dicentibus ordine conuerso, in contrarijs Aristote-
 les tamen
 vult, in pri-
 uatiue op-
 positis,
 semper
 tractari,
 directo cō-
 sequentiā.
 autem, & priuatiue oppositis nunc dire-
 cto, nunc conuerso ordine. Directo qui-
 dem, vt exemplis propositis ostendimus,
 Conuerso autem ordine, vt si dicas, Quis-
 quis habet bonam corporis habitudinem
 sanitate fruitur, igitur qui laborat mor-
 bo aliquo, habet malam corporis habitu-
 dinem. Nec enim dixeris, Ergo quisquis
 habet malam habitudinem corporis, la-
 borat morbo. Nam sanitas, & morbus
 sunt internæ corporis constitutiones: bo-
 na autem corporis habitudo internam si-
 mul, & externam cōplectitur: mala verò
 est ea, quæ vel intrinsecus tantum, vel so-
 lū extrinsecus, vel vtroq; modo vitiosa est.
 Ex quo fit vt eū sanitas necessario sequa-
 tur bonā corporis habitudinē, non recte
 inde colligas, quòd morbus necessario se-
 quatur malam: sed contrā quòd mala cor-
 poris habitudo sequatur morbum. Quan-
 quam re vera bona corporis habitu-
 do, & mala non sunt omnino contraria:

quia non habent idē omnino subiectum:
 siquidem mala potest in esse extrinsecus
 tantum, aut tantum intrinsecus: bona ve-
 ro non nisi intrinsecus simul, & extrinse-
 cus ingit, ut dictum est. In priuatiue oppo-
 sitis hæc cape exempla. Si quis est aspectu
 præditus, est præditus sensu, igitur si quis
 est sensu priuatus, est cæcus. Nec enim re-
 cte colliges directò, Igitur si quis est cæ-
 cus, est sensu priuatus, cum hoc plane fal-
 sum sit, tem, Quisquis est mathematicus,
 est scientia præditus, igitur quisquis est sci-
 entia priuatus mathematica priuatus
 est, non autem, Quisquis est mathema-
 tica priuatus est priuatus scientia. Item,
 Quisquis abundat auro, & argento, est di-
 ues, igitur quisquis est pauper auro & ar-
 gento priuatus est, non autem Quisquis
 priuatus est auro & argento, est pauper,
 quippe cum diuitijs naturalibus abun-
 dare possit. Quæquam re vera pauper-
 tas, & diuitie non sunt omnino priua-
 tiue opposita, quia paupertatis no-
 men plus tollit quam diuitiarum vo-
 cabulum ponat. Pauper enim nemo di-
 citur nisi qui & naturalibus & artificiosis
 priuatus est diuitijs: diues autem etiam
 is di-

is dicitur, qui vel alteri tantum abudat.

G Sed obijciat aliquis contra ea, quæ diximus, in hunc modum, Ex hoc antecedente, quicquid est sensibile, est intelligibile, nec directo licet colligere, sensum esse intellectum, nec ordine conuerso intellectum esse sensum, non est igitur verum pronunciatum in relatiue oppositis. Rursum, Ex hoc antecedente, Avaritia est vitium, nec colliges effusionem (scilicet prodigalitate) esse virtutem, nec contra, virtutem esse effusionem igitur nec in contrarijs verum est idem pronunciatum. Ad hæc, Ex hoc antecedente Aspectum habes viuit, nec concludes cæcum esse mortuum, nec eum, qui mortuus est, esse cæcum, igitur nec in priuatiue oppositis est verum. Prima tamē obiectio facile soluetur, si dicas, tum esse verum pronunciatum in relatiue cum relatum, quod in antecedente sequitur alterum, sequitur illud respectu eiusdem. Satis autem constat, res sensibiles non esse intelligibiles respectu sensus, quem respiciunt, quatenus sensibiles sunt, sed solum respectu intellectus. Secunda verò & tertia obiectio eadem ratione diluuntur. Quod enim in pronunciatum

Prima
obiectio.

Secunda.

Tertia.

Solutio
primæ

Solutio
secundæ, ac
tertiæ.

dicitur, Si alterum, sequitur alterum cū
 hae moderatione intelligendum est, Nisi
 sequatur vtrumq; . Illud autem perspi-
 cuum est, vitium ita sequi avaritiam, vt
 etiam sequatur effusionem: quādoquidē
 vtraque est vitium. Itemque viuere, ita
 sequi eum, qui aspectum habet, vt etiam
 sequatur eū, qui cæcus est. Vterque enim
 viuit. Non est igitur cur pronunciatum
 ob ea, quæ proposita sunt, argumenta, de
 medio tollendum sit. Vt igitur ex eo ma-
 iorem fructum percipias, diuide illud in
 quatuor specialia, pro ratione quatuor
 generum oppositionis, hoc videlicet mo-
 do. Si relatum sequitur relatum, relatum
 prioris sequetur relatum posterioris: Si
 contrarium contrario inest, contrarium
 alterius contrario alterius inerit aut dire-
 ctò, aut conuerso ordine. Si habitus sequi-
 tur habitum, priuatio sequetur priuatio-
 nem, & contrà, Si priuatio priuationem
 sequitur, habitus sequetur habitum, Siue
 hæc directò fiant, siue ordine conuerso. Si
 affirmatio sequitur affirmationem, nega-
 tio sequetur ordine conuerso negatio-
 nem. Vtuntur autem hoc loco sæpe nu-
 mero non solū humanæ literæ: sed etiam
 di-

Nota hæc

I

diuinæ, vt cum Paulus *g* ait, prudentia
carnis mors est hoc est interimit: pruden- *g*
tia autem spiritus, vita, & pax, id est vi- *Ad Rom.*
tam, & quietem affert: quasi hoc ex illo *8.*
concludens.

De speciali vsu oppositorum. Cap. 33.

PRæter duo generalia oppositorū pro- *Specialia*
nūciata, sunt alia quædam specialia. *opposito-*
Relatorum igitur hæc sunt. *rum pro-*
nunciata.

Quæ mutuo referantur, mutuo se ponunt, tolluntq;
Quæ mutuo referantur, simul cognoscuntur, aut
ignorantur.

Hæc patent ex libro primo. *a* Ex prio- *a*
ri pronunciato est illud Ioannis Babilste *Cap. 13.*
b de Christo seruatore nostro, & eclesia, *b*
Qui habet sponsam spōsus est. Illud quo- *Io. n. 3.*
q; Pauli *c* ex eodem pronunciato videtur *c*
tractari, Non sum, inquit, Apostolus? *1 ad Cor.*
Non ne opus meum vos estis in Domino? *9.*
Et si alijs non sum Apostolus, sed tamen
vobis sum: Nam signaculum apostolatus
mei vos estis in domino. Cū enim Apосто-
lus hoc est, Missus, ad aliquē, aut aliquos
missus sit, ex ijs apud quos vt minister Do-
mini legatione sua functus erat Paulus,
conclusit se missum à Domino, hoc est,
se esse illis apostolorum. Ex posteriore
pro-

- d pronuntiatio est illud Domini apud Io-
 annem, *d* Si me cognouissetis, & patrem
 meum utiq; cognouissetis, & alia pleraq;
 in hanc sententiam. Contrarijs hæc duo **B**
- e peculiaria pronuntiata a signat Arist. e
 2. Top. 3. Illud non est in subiecto dato, quo inhaerente
 loci. 23. & sequitur, duo contraria simul esse.
 24. Illud non est in subiecto, cuius contrarium non po-
 test eidem inesse.

f Ex priori probat Aristoteles *f* pro Pla-
 tone *i* *f* hoc est speciem Socratis non
 esse in Socrate, quia si esset, moueretur si-
 mul, acquiesceret. Moueretur enim, quia
 Socrates mouetur (siquidē cū mouemur,
 omnia, quæ in nobis sunt mouentur) qui-
 esceret autem quia idea dicitur esse im-
 mobilis. Ex posteriori docet cōcludi pos-
 se, quòd odium non sit in ea animi parte,
 quæ appetitus irascibilis appellatur, quia
 amor odio contrarius non potest esse in
 irascibili. Itemq; ignorationem non esse
 in cupiendi parte, quia scientia ignora-
 tioni contraria in parte cupiendi esse nō
 potest, cū sit in parte intelligendi. Hoc
 tamen pronuntiatio non valet in ijs cō-
 trarijs, quorū alterum naturā inest, ut pa-
 tet. Ex priori pronuntiatio probabit The-
 olo-

ologus, in illis verbis Domini, g Verūta-
 men non sicut ego volo, sed sicut tu, non ^g Matth. 26.
 significari, quod Christus eo tempore ha-
 buerit volūtatem diuinæ volūtati cōtra-
 riam, quia si ita esset, cū ex iisdē verbis cō-
 stet, ipsum tum voluisse quod pater decre-
 nerat, necessariō fieret, vt in eadem volū-
 tate duā simul darentur appetitiones cō-
 trariæ. Ex posteriori autē probabit fidem
 non esse in voluntate, vt in subiecto, quia
 error in fide, qui fidei cōtrarius est, non
 potest esse in volūtate, cum omnis error
 C in intellectu sit. Cōtrarijs verō immedia-
 tis, reliquisq; duobus oppositorū gene-
 ribus hoc peculiare p̄nunciatū assignari
 potest. *b*

Ex contrarijs immediatis, priuarive oppositis, & ^h Ex. 2. top.
2. loc. 17.
& ex præ-
di ca. 10.
 contradicentibus si alterum non conuenit, alte-
 rum conueniat necesse est.

Vt si Socrates æger non est, benè valet:
 Si nil videt, cæcus est: Si non est cādidus,
 est vtrique non candidus. Cum tamen
 pronunciatum hoc accommodatur con-
 trarijs, intelligendū est subiectum naturā Explica-
tio docu-
menti.
 aptum: cum verō accommodatur priua-
 tiue oppositis, intelligendū est præterea
 tempus à natura constitutum vt forma
 insit,

i Cap. 17. in fit, quæ patent ex fine libri secundi: & cum deniq; accommodatur contradicentibus volunt quidam intelligendum interdum esse subiectum, quod in rerum natura cohæreat, de qua tamen re alibi disputandum est.

De loco repugnantium. Cap. 34.

Repugnãtia que.

a
Cap. 31.

Cur locus repugnantium constitutus sit

EX locis dissentaneorum restat vnus **A** repugnantium, quem vltimũ eorum, è quibus artificiosa eruerentur argumẽta, numerauimus. Sunt autem repugnãtia, quæ de eadem rẽ simul affirmari non possunt, quod de nominibus repugnantibus extremo primo libro **a** diximus, Cum igitur omnia opposita, quorum locum nunc tradidimus, sint repugnantia, cur modo locus repugnantium constitutatur, quæstio est, Causam hanc accipe. Quod latius pateant repugnantia, quam opposita. Multa enim sunt repugnantia, quæ opposita non sunt, vt corpus, & spiritus: homo & bellua: lapis, & lignum: substantia, & accidens: necessariũ, & contingens: & huiusmodi alia. Non sumũtur tamen hoc loco nomina carnis & spiritus pro cõtrarijs propensionibus, quarũ

quarum altera in terrena, altera in cœlestia animū inelinat (vt paulo superius accepta sunt *b*) sed pro ipsa substantia corporis, & animæ. Atque hæc quidem argumenta quæ disparata dici solent, propria sunt huius loci. Verū quia sæpe non est facilè disparata ab oppositis fecernere, placuit cum Cicerone hūc locum omnibus repugnantibus cōmunem facere, vt eius nomen de omnibus quomodocunque repugnantibus admonere Dialecticum possit. Vfus loci hic est.

b Cap. 32.

Cui conuenit vnum ex repugnantibus,
non conuenit alterum, vel reliqua.

Si repugnantia sint immediata in aliquo genere,
cui non conuenerit alterum, vel omnia præter
vnum, eidem conueniat alterum, vel reliquum ne
cesse est.

Exempla prioris pronuntiati. Hoc quod
video, corpus est, a tãgitur, ergo non est
spiritus (vnde Dominus *c* palpate, inquit,
& videte, quia spiritus carnẽ, & ossa non
habet sicut me videtis habere) Homines
rarius sunt boni, ergo non sunt plerunq;
boni, ac multo minus necessariò boni.

c
Lucæ. 24.

Repugnât hic Rarius, Plerunque, & Ne-
cessario. Exēpla posterioris, Fœtus ante-
quã accipiat animū rationis participem
vuit

viuit, nec tamē est planta, animal igitur. In vtre inflato est corpus aliquod corruptioni obnoxium, non inustum, non aqua, non terra, non ignis, aer igitur. Proinde adhuc locum pertinet locus diuisionis quem ponit Boetius *d* ex Theophrasto: cuius hic est vltus, vt enumeratis membris diuidentibus, de quacunque re affirmatur vnum, negetur alterum, vel reliqua: de qua verò negatur alterum vel reliqua prater vnam affirmetur alterum vel reliquum. Quem locum significauit Arist. extremo secundo capite libri secundi Topicorum. *e* In sacris literis crebra sunt *e* & repugnātibus argumenta, quale est illud Dauidicum, *f* Nunquid obliuiscetur misereri Deus? aut continebit in ira sua misericordias suas? Hic repugnant Deus, & non misereri, Et illud Sapientis, *g* In maleuolam animam non introibit sapiētia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Et illud Domini, *h* Nemo potest duobus dominis seruire. & cetera. Et illud Pauli, *i* Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem: & alia quam plurima.

Huc pertinet locus diuisionis *d*
2 de differ Topic.

e
Loco. 19.
f
psal 76,

g
Sap 1.
h
Matt 6.
i
Ad Gal. 1

De loco autoritatis. Cap. 35.

SV-

A **S**uperest locus vnus generalis, quo ar-
 gumenta artis ex pertia, siue a sum-
 pta continentur. Hac omnia in testimo-
 nio posita sunt: vnde fit vt huc locum Boë-
 tius ex Themistio Locum a re iudicio
 appellet, Quæ nuncupatio non abhorret
 à phrasi Aristotelis, qui secundo Rhetori-
 corum libro argumenta ex hoc loco de-
 sumpta ἐκ κρίσεως, id est, ex iudicio no-
 minat. Verum quia testimonium nihil ha-
 bet ponderis ad faciendam fidem, nisi au-
 toritate aliqua nitatur, apte videtur vo-
 cari ab alijs, Locus ab autoritate seu po-
 tius autoritatis. Cùm autem duplex sit
 autoritas, diuina scilicet, & humana, du-
 plex erit huiusmodi locus: vnus autorita-
 tis diuinæ, alter humanæ. Autoritas diui-
 na summa est, quia Deus. Opt. Max.
 cum sit summa, tum sapientia, tum bo-
 nitas, nec falli vnquam potest, nec fal-
 lere. Huius autoritatis (cui potissimum
 nituntur argumentationes Theologiæ)
 tanta est vis, vt omnia momenta natu-
 ralium rationum longissimo interuallo
 superent. Hac verò imprimis tribuitur
 diuinis scripturis: proximè traditioni-
 bus Apostolicis; deinde institutis vniuer-
 salis

a. 2. & de
 diff. r. ut.
 Tep.

b
 Cap. 23.

Cur dicitur
 locus
 autorita-
 tis.

Duplex
 autoritas.

Diuina au-
 toritas.

Autoritas
humana.

salis Ecclesię, cui assistit Spiritus sanctus,
ac proinde decretis conciliorum vniver-
salium quę totam Ecclesiam representāt. **D**
In autoritate humana duo ferè requirun-
tur, cognitio rerum (quę quidem scien-
tia ipsarum, aut experientia continetur)
& virtus: illa vt scias quid dicas, hæc vt
velis iuxta ea, quę intelligis proloqui. Sæ-
pe tamen ipsa per se veritas nullo virtutis
adminiculo suffulta, pro se videtur loqui:
cuius vocem audimus in prouerbijs, quę
cōmuniter ab omnibus hominibus (qui
tamen maxima ex parte sunt improbi)
vsurpantur. Quin etiā sæpe flagitiosi ho-
mines, qui veritatem, ac virtutem inse-
ctantur, ipsa veritate cogente verum te-
stimonium contra se dicunt, quod quidē
maximi fieri cōsuevit ad faciendā fidem.
Sed & quędam res sunt, quę ex solo vsu
autoritatem habent, vt quę ad Gramma-
ticam, aut ad ciuilem cultum pertinent. **E**
Ea porrò argumēta ex autoritate huma-
na censentur firmiora, quę antiquitate
probata sunt: quia id, quod falsum est,
aliquādo tandem proditur, ac detegitur:
veritas autē tempore cōfirmatur, ac robo-
ratur magis, Nobilitas verò, & potentia
non

Quę fir-
miora sint
argumēta
ex autori-
tate huma-
na.

F non plus autoritatis secum afferunt, quam Vfus ho-
rum loco-
rum. quod virtutis præmia esse videntur. c Vnum
horum locorum tradit Aristoteles. his
duobus pronuntiatis.

In usu verborum sequenda est vulgi consuetudo. 2 Top, 1.
loco. j.
In sententia de rebus ferenda iudicium sapientum.

Exempli causa ea, quæ bonam valetu-
dinem efficiunt, salubria vocanda sunt,
vt vulgò appellantur: an verò proposita
res sit efficiens bonæ valetudinis nec ne,
id non ex vulgi sententia, sed ex medico-
rum iudicio æstimandum est. Hoc verò
est, quod dici solet, loquendum vt plures,
sapiendum vt pauci. Ad prius pro-
nunciatum reuocari potest hoc, in salu-
tandi ratione sequenda est vulgi consue-
tudo, & alia plura, quæ usu nituntur, ac
firmantur: quanquam in his magni sæ-
pe abusus surrepunt. In posteriori con-
tinentur plurima, vt, In ferendo iudicio
de usu rerum temporalium, sententia
Christi Seruatoris nostri, qui omnia con-
didit, expectanda est: Cognitio rerum natu-
ralium à Philosophis naturalibus peten-
da: Rerum mathematicarum, à mathema-
ticis, & alia sexcetera. Valet autè hic locus,

Quam la-
te pateant
duo illa
pronun-
ciata.

d
Ibidem.

Refutatio
cuiusdam
sententiae.

Dubio
modo
duci
argumentum
ab autori-
tate.

& ad confirmandum, & ad refellendum
vt ait Aristoteles. Hinc concludere licet
decem esse caelos, quod recentiores Ma-
thematici dicant esse decem: eisdem que
dissolui non posse naturaliter: quod praes-
tantissimi quique Philosophi naturales
negent, coelestem substantiam posse dis-
solui. Quod verò quidam aiunt, huc lo-
cum non esse utilem ad concludendum
negatiue seu (quod idem est) ad refellen-
dum, non recte dicitur. Nam argumeta-
ri negatiue ex autoritate, non est hoc pa-
cto concludere. Aristoteles non dixit hoc
ita esse, ergo non ita est (vt ipsi putant)
sed hoc modo Aristoteles dixit, hoc non
ita esse, ergo non ita est: quae argumetan-
di ratio non minorem habet vim, quam
si affirmatiue colligas. Illud tadem aduer-
te, non solum tum dici argumentum ab
autoritate, cum immediatè interponi-
mus autoritatem alicuius ad conclusio-
nem probandam: sed etiam cum utimur
argumento alterius loci autoritate confir-
mato. Verbi causa, qui existimant caelum
non constare materia, duobus modis id
suadere possunt autoritate Aristotelis:
vno si afferat locum, in quo Aristoteles
id

H

id apertè dicat: altero, si id ex eo probent quod Aristoteles e definerit materiam esse primū subiectum ex quo aliquid fit, & in quod vltimum dissoluitur, cum tamen alibi planè docuerit cælum dissolui non posse. Verum hæc posterior probandi ratio plures (si attendis) connectit argumentationes. Sunt alij quidam loci apud Aristotelem secundo Topicorum libro, in quo ille hanc materiam profequitur: sed hi præcipui habentur, ad quos merito quicumque alij facile reuocari possint.

Pronunciata, quibus tractatur questio comparata. Caput 36.

A Si rectè animaduertas, planè intelliges, pronunciata omnia, quæ hæctenus singulis locis assignata sunt, non continere rationem tractandæ questionis comparatæ: sed absolutæ duntaxat. Absolutam questionem voco, cum absolute quaritur, num hoc sit illud, an non, vt, An virtus sit expetenda, nec ne? comparatam verò, cum quaritur, num hoc sit magis tale quam illud, an non aut aliquo alio cõparationis modo, vt, An virtus sit magis expetenda, quàm bona valetudo,

^c
1. Phys. 9.

^f
Primo de Cælo. 3.

Alios locos quicunque sunt facile ad hos posse reuocari.

Absoluta questio.
Cõparata.

nec ne? etc. Hoc cum ita sit, ut ratio tractandæ quæstionis simplicis in hærentiæ omnino absoluat, necesse est addere pronunciata, quibus ea, cum comparatè proponitur, tractari possit. Id quod Arist. diligentissime quidem, sed tamen absq; ordine executus est tertio Topicorum libro. Nos igitur ordinem locorum supra positum tenentes, ea pronunciata ex Aristotele afferemus, ex quibus plus utilitatis percipi posse iudicabimus.

Ex locis definitionis, & descriptionis.

3. Top. c.
4.

Quod magis suscipit rei propositæ definitionem, id magistrale est. Ut si candor definitur, color aspectum dividens, is qui aspectum magis diuiserit, albior erit color. Si utile definitur quod ad finem conducit, id quod magis conducit, utilius est.

Ibid. cap. 2

Quod magis propriū rei est, eidē melius. Ut homini uti ratione, quam sensu.

Ibid. cap. 2

Eorum, quæ sub eadem specie continentur, id melius est, quod habet propriā virtutem, quam quod non habet. Ut potus frigidus, quam calidus.

Ibid. cap. 2

Et quod proprium est melioris rei, melius est, quam quod deterioris. Ut quod hominis,

B

hominis quam quod bruti animalis.

Ex loco coniugatorum.

- C** *Cōiugata se inuicem sequuntur. Ut si* Cap. 23.
præstantius est iustè agere, quàm fortiter,
præstantior utiq; erit iustitia, quam for-
titudo.

Ex loco totius.

- D** *Plura bona anteponēda sunt pauciori-* Cap. 2.
bus, cum pauciora in ijs, quæ plura sunt con-
tineantur. Ut literæ cum virtute eisdem
sine virtute.

Quod simpliciter, hoc est, vniuerse bo- Cap. 1.
num est, melius est eo, quod alicui est bo-
num. Ut valere, quàm curari.

Quod semper, aut ut plurimum est uti- Cap. 2.
le, melius est, quàm quod aliquando. Ut
iustitia, & temperantia, quàm fortitudo.
Nam illis semper, aut ferè semper uti pos-
sumus, hac rariùs.

Quod ad omnia, vel plura utile est, me- Cap. 3.
lius est quam quod ad pauciora: Ut aqua,
quam mel. Vnde illud est à Pindaro vsur-
patum, Optimam esse aquam.

Id quod est in genere aliquo, præstantius Cap. 1.
est (bonitate scilicet ac præstantia illius
generis) quam quod non est in eo genere.

Concreta
acciden-
tia non
per se
ad prædi-
camenta,
nisi redu-
ctione
quadam.
Cap. 1.

Vt iustitia, quam iustus. Iustitia enim est in genere boni, iustus non item. Nota hoc loco concreta accidentiū non pertinere ad prædicamenta, nisi reductione quadā.

Ex loco causarum materialium.

Quod inest rebus meliori, melius est. Vt E
quod inest animo, quam quod corpori. Hoc non est vsquequaq. verum, nisi de ijs bonis intelligatur, quæ rebus, quibus in sunt, propria sunt.

Capit. 1.

Quod prioribus inest præstantius est quam quod posterioribus. Vt sanitas, quam robur, aut pulchritudo. Nam sanitatis sedes est in humore, siccitate, calore, & rigore, ijs que omnino, ex quibus animal primò constat: robur autem in nervis & ossibus, quæ ad secundā cōpositionē pertinet, sitū est: pulchritudo vero videtur esse quædam membrorum apta cōpositio. Lege si placet, Aristotelem initio secundi libri de partibus animalium.

8. Top. 1.

*Quod circa præstantiorē materiam ver-
satur, aut certius eam attingit, præstan-
tius est.* Ex præstantia materię proba-
bis Philosophiam naturalem antepone-
dam esse mathematicis disciplinis, quia
res naturales, in quibus versatur natura-
lis

lis Philosophia, digniores sunt, quam quãtitates, de quibus differunt Mathematicæ scientiæ. Contra vero, ex tractandi ratione colliges, Mathematicas esse præstantiores, quia certiore ac perfectiore, de quãtitatibus consequuntur cognitionẽ, quam Philosophia naturalis de rebus naturalibus. Simpliciter tamen præstantius est id, quod in meliori materia versatur.

Nota hoc

Ex loco causarum formalium.

Quod propter se expetitur præstantius est, quam quod propter aliud. Ut sanum esse, quam exercere corpus.

3. Topic.
Cap. 1.

Et quod per se, quam quod per accidens.

Ibidem.

Ut amicorum iustitia, inquit Aristoteles, quam hostiũ. Amicos enim per se iustos esse optamus etiam si nihil inde ad nos redeat, & apud Indos habitent: at hostes, ut nihil nobis noceant. Loquitur ut ethnicus. Nam & hostibus etiam optare debemus bona, quanquam nihil inde ad nos rediturum sit:

Et quod naturã bonum est quam quod non naturã. Ut iustitia, quam iustus. Quod quo pacto sit intelligendum ex dictis patet.

Ibidem.
Vt pote!
ex fine loci Totius

Cap. 1.

Et quæ propter se in maiore sunt honore, magisque laudantur, quam quæ propter aliud. Ut amicitia, quàm diuitiæ. Nemo siquidem opes in honore habet, laudatvè nisi propter aliud: at amicitiam propter ipsam colimus etiam si ex ea nihil fructus speremus.

Cap. 3.

Et quod propter se expetitur, quam quod ad hominum commendationem duntaxat. Ut valetudo, quam pulchritudo. Id autem ad commendationem, & gloriam duntaxat esse dicitur, quod si nesciant homines, nullus in eo comparando labor impendatur.

Cap. 3.

Quod appositum rei alicui efficit eam expetibiliorem præstantius eo est, quod non efficit illam ita expetibilem.

Ex loco efficientium.

Cap. 1.

Quod per se est causa boni, præstantius est, quam quod per accidens. Ut virtus, quàm fortuna. Eadem ratio est in contrario. Nam quod per se est causa mali, magis fugiendum est, quam quod per accidens: ut vitium, quam fortuna.

Et

Et quod si omnes haberemus, non esset opus altero, quàm quo obtento, altero indigeremus, Vt iustitia, quàm fortitudo. Nam si omnes essent iusti, non esset opus fortitudine, at si essent fortes, iustitia nihilominus opus esset. Cap. 2.

Et quod efficit id, in quo est bonum, aut melius, quam quod non efficit. Vt virtus, quam potentia: & iustitia, quam fortitudo. Capit. 3.

Et id cuius quisque mauult se esse causam, quàm alium quempiam. Vt amicitia, quam pecuniæ. Mauult enim quisque ab alijs diligi sui causa, quam aliorum gratia at opes per seruos, ac famulos libentius conquiruntur. Cap. 3.

Id, quo melior res comparatur, magis expetendum est. Hac ratione magis expetenda sunt ea, quibus consequendæ virtutis causa utimur, quàm quibus utimur causa voluptatis. Eadem ratione magis fugienda sunt quæ virtutum actionem magis impediunt: vt morbus, quàm deformitas. Cap. 3.

H Ex loco finium.

Finis magis expetendus est ijs, quæ ad finem ducunt. Vt victoria, quàm bellum. Cap. 1.

Eorum

Eorum, quæ ad finem conducunt, id, quod ad finem proprius accedit. Ut metere frumentum, quam serere.

Ibidem.

Et quod ad finem vitæ spectat, quam quod ad aliquid aliud. Ut quod ad fruendum Deo, quam quod ad copiam pecuniarum comparandam.

Ibidem.

E duobus efficientibus, cuius finis melior, id præstantius. Ut medicus, quam sartor.

Cap. 1.

a

Cap. 2.

Ex loco effectorum.

Nota moderatio -
nem.

Virtus enim & si
difficilius
acquiritur
quam scientia,
est tamen
magis eligenda
quia
melior &
sic in mul-

Id quod possibile potius eligendum est, quam quod impossibile. Hoc est, quod facile sit, quam quod difficile. Eorum enim quæ nullo modo fieri possunt nulla est electio, ut ex tertio Ethicorum libro patet. In hoc pronunciato intelligenda est hæc moderatio. Modò cætera sint paria: quæ in alijs plerisque subaudienda est. Magis eligendum est hac de causa cætere scientiam, doctrinam, quam inventionem. Illud enim per facile est, hoc valde laboriosum.

rie.

Cap. 7.

b Ca. 21.

& 23.

Quorum ortus sunt magis optandi, aut interitus magis fugiendi, ea magis expetenda sunt. Addi possunt hoc loco nonnulla exijs quæ supra b diximus cum in

cau-

causarum loco versarentur. Exempla legenti illa facile succurrent.

Et quæ difficilius conquistata sunt. Chariora enim nobis sunt ea, quæ maiore cum labore comparauimus. Ut opes, quæ ex India deportantur, in maiore habentur pretio quàm quæ iure obuenerunt hereditario.

L *Ex loco consequentium.*

Cui consequens est maius bonum, aut minus malum, potius eligendum est. Ut cõsilia euangelica cum communibus præceptis seruasse in hac vita, quam præcepta cõmunita duntaxat: & abscindere membrum corruptum quam seruare. Cap. 2.

Et quod magis insigne, quàm quod minus. Ut liberare patriam, quàm esse simpliciter bonum ciuem. Cap. 2.

Et id in quo excellere præstantius est, & laudabilius, quam in quo non ita laudabile. Ut amicitia, quam pecuniæ. Hæc pronuntiata ad locum etiam circumstantium accommodantur, cum ea, quæ rem consequuntur, non consequuntur necessario. Cap. 3.

Ex locis circumstantium.

Cap. 1.

Quod

Quod diuturnius est id præstantius,
Subaudi, Saltem si cetera sint paria, & **M**
ea, quæ comparantur sint bona. Sic vita,
quæ in actione virtutum per omne tem-
pus æquabiliter versatur, quò longior fu-
erit eo melior.

Cap. 2. *Et quæ voluptatem, aut indolentiam
coniunctam habent, aut certe minus mo-
lestiæ secum afferunt, quam quæ volup-
tate carent, aut dolorem aliquem habent
coniunctum, aut plus etiam secum afferunt
molestiæ.*

Cap. 2. *Et unumquodq; quo maxime tempo-
re maiorem vim habet. Ut magis optan-
da est prudentia senum, quam adoles-
centium: contra verò, magis expetenda
est iuuenum fortitudo, quam senum.*

Cap. 2. *Bona ex circumstantia sunt meliora **N**
necessariis, & aliquando magis expetenda.*

Bona ne-
cessaria.
Bona ex
circumstan-
tia.

Bona necessaria dicuntur ea, sine quibus
res, quibus conveniunt, esse non possunt:
ut vivere. Bona ex circumstantia vocan-
tur illa, quibus res, cui iam conveniunt
necessaria, melius constituitur: ut bene
vivere. Nò tamé quia bona ex circumstã-
tia sunt meliora necessarijs, statim sunt
magis eligenda. Siquidem philosophari,
quod

quod est bonum ex circumstantia, non est magis eligendum, quam victum quærere necessarium.

Quæ sine alijs expeti merito possunt, an teponenda sunt ijs, quæ sine alijs expeti non debent. Ut prudentia potestati. Nam potestas sine prudentia non est expetenda: at prudentia etiam sine potestate optanda est. Cap. 2.

Ea bona pro quorum defectione minus vituperamus eos, qui molestè ferunt, ea à se abesse: aut magis reprehendimus eos qui carere ipsis non molestè ferunt: ea, inquam, bona sunt præstantiora. Ut filij, quam opes: & virtutes, quam potestas. Cap. 2.

Ex loco similium.

Quod rei bonæ propinquius est, aut similius, aut meliori similius, id melius. Ut qui vitam apostolicam, aut Christi. Opt. Max. magis imitantur, quam cæteri Cap. 2.

Ex loco parium.

Si hoc genus est melius illo, id quod est optimum in hoc: est præstantius eo, quod est optimum in illo. Est enim par ratio. Ut si homo est melior equo dignissimus homo Cap. 2.

homo generosissimo equo est præstator.

Ibidem.

Si id quod est in hoc genere optimum, præstantius est, quam quod optimum in illo, hoc certe genus præstantius est illo.

Licet invertere proximum exemplum.

2. Top. 4.

Si absolutum prædicatum sequitur absolutum subiectum, incrementum prædicati sequetur incrementum subiecti.

a

D. Tho. 3.

cont. g. et.

cap. 139.

Hoc pronunciatum intelligit sole a in prædicatis, quæ per se dicuntur de subiectis. Ut si honestum est per se bonum, honestius melius, & honestissimum optimum. Et, si facere iniuriam malum ex se est, maiorem facere peius, & maximam pessimum. Quia tamen exercitatio corporis non est ex se bona, non efficitur ut maior sit melior, & maxima optima. Licet autem invertere hoc pronunciatum, sed iam inferuet tractandæ quæstioni

b cap 30.

absolutæ, ut ex supradictis patet. b

Ex locis oppositorum.

Cap. 4.

Quæ suis contrariis minus admista sunt, ea magis talia sunt. Veluti id albus est, quod minus ad mixtum habet nigros.

P

Ex loco repugnantium.

Cap. 2.

Si è duobus unum negamus ut alterum

Q

in

in nobis esse videatur, id magis expetendum est, quo praevideri volumus. Hinc laboriosos nos esse negamus, ut in genio esse videamur. Cap. 2.

Ex loco autoritatis.

R *Id melius est, quod potius erigit prudēs, aut vir bonus, aut recta lex, aut qui in aliqua re excellunt, quae rarior tales sunt, aut in uno quoque genere perit, aut plures aut omnes, aut omnia.* Ut curare magis aeterna, quam quae labuntur cum tempore: velle potius iniuria affici, quam afficere: permittere minora quaedam mala in Republica, ne maiora eveniant, quam velle omnia penitus extirpare. Item, quae de poeti diceret Homerus, quam quae Chærilus: quae in exponendis divinis scripturis sancti doctores docuerunt, quam quae scoli Grammatici autumant: pax, quam bellum: prospera valetudo, quam mediocris: Deus (quem omnia, ut summum bonum certis quibusdam gradibus suapte natura diligunt atque expetunt) quam quicquid sub eo excellit. Cap. 10.

Id simpliciter melius est, magisque eligendum, quod melior disciplina eligendum praecipit. Ut quod Moralis philosophia, Ibidem.
r quam

quam quod Medicina.

Hæc de pronunciatis, quæ ad tractandam quæstionem comparatam simplicis inhaerentiæ proponit Aristoteles. Quæ quam sint utilia ad disserendum nemo ignorat, nisi qui propriam huius artis exercitationem non attigit. Quod si quis obijciat tradita pronunciata non inferuire, nisi tractandis quæstionibus de meliori, & deteriori, cum tamen alia sint pleraquæ accidentium comparatorum, ut de maiore, & minore, de longiore, & breviorre, deque alijs rebus compluribus: sic occurrendum est. Primum, rarius hæc venire in disputationem Dialecticam. Deinde ex traditis pronunciatis posse generahora colligi, ut Aristoteles docet. ^a Veluti si pro Meliori, & deteriori, dicamus Magistrale, & minus tale, ubi videlicet pronuneratorum sensus id patietur. Quamplitudine scripta hic sunt nonnulla, ut primum à definitione, extremum à paribus, & illud, quod ex oppositorum loco desumptum est.

Solutio.

^a
Li. 3. Top.
cap 4.

Quomodo ex locis hætenus traditis quælibet proposita quæstio tractanda sit. Caput 37.

Hæc.

A Hactenus tradidimus locos com-
 munes, quos iustrare debet Dialecticus,
 ut facile inueniat argumeta, quibus qua-
 estionem quamlibet, siue absolutam, siue
 comparatam pertractet. Quaquam enim
 inuenire argumenta, rationis sit, & inge-
 nij, facile tamen inuenire est artis, atque
 huius locorum disciplinae. Qua propter
 qui paruo labore, simulque copiose de
 quacunq; proposita quaestione differere
 voluerit, is primum nosse debebit hanc
 omnem locorum seriem. Deinde hanc
 eandem multa meditatione, quasi ante
 oculos habere. Demum cum quaestio pro-
 posita fuerit, tum subiectum, tum pra-
 dicatum, tum etiam totam complexio-
 nem per locos descriptos ducere, ut argu-
 menta omnia quae ad rem pertinebunt,
 quasi dato signo accurrant. Nec enim ne-
 cesse erit pulsare ostiatim, & velut licito-
 rem importune omnia latibula scrutari:
 quandoquidem quae aliquid virium ha-
 buerint ad singulas quasi inelamationes,
 ex singulis locis sponte prodibunt. Quin
 etiam tanta saepe te inutilium argumeto-
 rum turba, vel celeriter per omnes locos
 discurrentem, sequetur, ut non mediocris

Inuenire
 ingenij
 est, facile
 artis.

Quo pa-
 re quere
 da sint ex
 locis argu-
 menta.

Nor om-
nes loci
suppeditat
cui libet
quæstioni
argumera,
Quod nõ
sunt argu-
menta co-
genda.

Qua liber-
tae vten-
dũ fit hac
locorum
disciplina

Traditos
locos etiã
ãplificati
oni mate-
riam sup-
peditate.

labor sit ab ea te expedire. Contrã verò
quædam nonnunquam proponetur quæ-
stiones, ad quas tractandas pauci admo-
dum loci suppeditabunt argumenta: quo
fiet, vt quantumuis ad ostia reliquorum
pulses, nihil inde subsidij sperare debeas.
Itaque hæc locorum arte non sunt argu-
menta cogenda, ac per vim trahenda, sed
quasi inuitanda. Alioqui timendum est,
ne via hæc, & ratio quæ facile equiren-
dis, ac inueniendis argumentis excogita-
ta est, impedimento sit futura ingenijs, &
argumenta, quæ ratio ipsa per se liberius
discurrens haud magno labore inueniret,
his legibus, quasi cõpedibus astricta, nul-
lo modo assequatur. Atque vt paucis mul-
ta complectar, non eò quæsitã est hæc
ars, vt naturam præceptis quasi vinculis
ligaret: sed vt incertis passibus vagantem
ad viam reduceret, & paucis instructam
de itinere, ipsa traditor sequeretur, non
anteiret. Animaduertendum est autem,
traditos locos non solum suppeditare ma-
teriam omnis probationis, sed etiam am-
plificationis. Amplificatione enim res ex
conglobatis definitionibus, seu potius
descriptionibus: ex partium enumera-
tione:

C

tione: ex antecedentium, cōsequentium
 & circumstantium frequentia: ex multo-
 rum similium, maiorum, minorum, pa-
 rium, dissimiliū quæ ac contrariorum col-
 latione: demum ex complicitum, & mag-
 norum autorū iudicio, & sentētia. Cuius
 rer exempla afferre non grauaret, nisi vi-
 derem magis hoc ad Rhetoricam, quam
 ad Dialecticam pertinere. Nam cum hæc
 multorum argumentorum vehemens, &
 festina concursatio ad mouēdos affectus
 potius, quam ad mentis persuasionem
 suapte natura dirigatur, plusq; ré propo-
 sitam ipsa dicendi vi, atq; impetu, quam
 ratione amplificet, non dubium est, quin
 ea magis propria Oratorum, quam Dia-
 lecticorum iudicanda sit, Nec solum tota
 amplificationis materia ex locis præscri-
 ptis desumitur, sed etiam omnes tropi,
 quibus oratio suis quasi luminibus deco-
 ratur. Nam metaphora (quæ omnium
 troporū modorūque est frequētissimus,
 & longē pulcherrimus) ex loco similium
 depromitur: synecdoche ex locis potissi-
 mum totius, & partiū: & alij ex alijs. Ve-
 rūtamenē hoc iam totū ad Oratores perti-
 net, cū tropi nec ad probādū quid nec, ad

Amplifica-
 tio magis
 proprie
 Oratorū
 quā Diale-
 cticorum.

Omnes
 tropi de-
 sumuntur
 ex locis
 præscri-
 ptis.

Tropi omnes ad Oratores pertinent.

amplificandum desumantur, sed ad ordinandam ac illustrandam orationem. Reliquum mihi esse videbatur, ut exemplum afferre vnius, aut alterius tractandæ questionis, perque omnes locos deducendæ: sed longitudo tractatus me vocat ad ea potius absolueda, quæ superius pollicitus sum, præsertim cum singuli loci compluribus exemplis sint illustrati.

De locis proprijs admonitio. Cap. 38.

Locis communes parum valent sine proprijs. Quo pacto loci proprij sint querendi, & in præceptu habendi.

Sed quoniam loci communes sine proprijs parum valent, danda est quam maxime opera, ut cõmunium doctrinæ priorum peritia adiungatur. Quod ut fiat, multa meditatione opus est: multo etiam maiore lectione. Annotanda sunt, ut monet Arist. a complura pronuntiata: multæq; sententiæ eorum, qui clari ac illustres in quolibet rerum genere fuerunt: quæ verò communiora sunt in alia, atq; alia minus communia, magisq; familiaria deducenda: vocabulorum quoq; ambiguitas sollicitè pernoscenda: differentiæ rerum similium, & similitudines differentium diligentissimè peruestigandæ. Nec temere hoc faciendum est, sed ordine,

a
I. Top. 11.
22. & sequent.

ac ratione singula rerum genera lustrando. Quærendi nanque sunt loci, qui ad naturæ obscuritatem pertinet, ut animalium, plantarum, lapidum, metallorum, elementorum, cælorum. Dei opt. Max. & beatarum mentium. Deinde ij, qui ad vitam, & mores hominum spectant, ut virtutum, vitiorum, rerum publicarum, felicitatis, & partium eius. Prostramo ij, qui ad disserendi subtilitatem attinent, ut accidentis proprie sic dicti, generis, proprii, & definitionis, qui proprii sunt huius artis. Consignandæ sunt mulcarum rerum definitiones: plures descriptiones: multæ etiã vocabulorum notationes. Cætera verò, quæ ad quaque re pertinet eodem modo annotanda. Deniq; referenda sunt omnia in normam cõmuniũ locorum, ut parata sint atq; in promptu ad disserendum. Nec enim aliter proprii loci rerum quas Demonstrator, & Dialecticus tractare debet, cogniti ac per-

B specti esse poterunt. Sed iã fortasse expectabis ut quoniã hætenus cõmunes locos tradidim⁹, & proprios quæredos esse admonuimus, mox subijciamus eos qui propriã huius artis materiã attingunt, inter quos percipi habetur illi quib⁹ tractatur

Cur hoc loco tradidit non sint loci accidentis generis proprii & definitionis.

quæstiones accidentis propriè dicti, generis, proprii, & definitionis. Verùm hic labor non est à nobis in præsentia flagitandus, non solum quia tam multa de his scripsit Arist. b (excepto accidente propriè dicto, de quo brevissime disseruit c) ut vix ea in summâ redigi possint: sed eo vel maxime, quia huiusmodi loci in ijs, quæ supra de accidente propriè sic appellato, de genere, de proprio, ac de definitione dicta sunt, utrunq; continentur. Quo fit ut quæstiones, quibus quaeritur, num aliquid sit accidens alicuius rei, aut genus, aut proprium, aut definitio, ex superioribus libris, quantum lat est tractari possint. Exempli causa, si existat quæstio, Num scire sit accidens homini, nec ne, poteris affirmatiuam partem ex definitione accidentis secundo libro d tradita sic confirmare: Adest homini, & abest ab eodem C sine eius corruptione, est igitur accidens homini. Item ex descriptione hoc modo, Predicatur de hominibus accidentario, ac contingenter, ergo & cetera. Quod idem argumentum ex notatione, & conjugatis videtur duci. Ex parte subiecta hoc modo, Est accidens separabile, igitur omni-

b

A 4. lib.
Topic. v.
que ad 7.

c

Ut pote
secundo
ran um
ca 2. lib 1.
loco, &
vitimo.

d

Cap. 7.

no accidens. Atq; ita ex reliquis locis, si qui alij sunt, qui ad institutum confirmandum suppeditent argumenta. Quod eum modo eodem possis facere in genere, proprio, & definitione, nil est cur in præsentia hæc locorum genera debeas requirere.

De ordine argumentorum generatim. Caput 39.

ADiximus de inuentione argumentorum, reliquum est, ut de ipsorum ordine dicamus. Ordo igitur quod ad hunc locum attinet, est argumentorum inter se apta ad persuasionem collocatio. Ordo, quid Quam sit necessaria differenti, necessaria nemo est qui non videat. Ut enim domi argumento construendæ satis non est lapides, & reli rum apta quam in materiam in cumulum congerere, collocatio. nisi his disponendis, ac collocandis artificum manus adhibeatur: utque milites quantum libet fortes, ac strenui nisi peritiducis industria formam exercitus accipiant: ad bellum inferendum idonei non sunt: sic argumenta ex locis traditis coacta tumultuantur, nec ad finem adipiscendum apta sunt, nisi ad persuasionem appo-

Latius hic appositè collocètur. Porro argumentorū
 accipi ar- nomine hoc loco, definitiones quoque, &
 gumenti diuisiones (etiam cum nihil probant, sed
 nomen. tantum eam rem, cui adhibentur, decla-
 rant) intelligi volumus. Adhuc enim de
 ipsarum ordine tum inter sese, tum cōpa-
 ratione reliquarum partium cuiusq; tra-
 ctationis in qua de se aliqua differitur,
 nihil diximus; quod hoc loco fiet cōmo-
 dissimè. Duplex est autem argumentorū
 ordo, naturæ scilicet, & doctrinæ. B

Ordo tem-
 poris ni-
 hil ad nos,
 a
 Prædi. 11.
 & 1. post.
 2. & 1. phy.
 1. & 8. phy.
 7. Natu-
 ræ ordo
 duplex.
 Generati-
 onis ordo

enim tēporis, quem seruat historia, nihil
 ad nos pertinet: quia narratio cum ni-
 hil declaret ex notioribus, sed rem simpli-
 citer proponat, non est ad persuasionem
 composita, nec ad Dialecticam villo mo-
 do spectat nisi cum obiter definit aut di-
 uidit, aut argumentatur. Naturæ ordo
 (hoc est quem in rerum natura observa-
 mus) duplex est: vnus generationis, &
 alter perfectionis, siue intentionis. Gene-
 rationis ordo (quem executionis vocāt)
 is est, quo à minus perfectis ad perfectio-
 ra progredimur, & omnino à causis ad ef-
 fecta. Siquidē natura in rebus efficiēdis à
 minus perfectis ad perfectiora contē-
 dit, & causarum vi gignit effecta. Sub
 hoc

C

hoc genere duo potissimum continen-
tur, *συνθεσις*, & *διαίρεσις*, hoc est cōpo-
sitiō, & diuisiō, seu compositionis ordo, &
diuisiōnis. Compositionis ordo est, cum à
partibus integrantibus ad totum inte-
grum, aut omnino à causis ad effecta pro-
ficiscimur. Accipio autem hīc nomen
totius integri, vt in locis totius, & par-
tium *b*. Diuisiōnis ordo dicitur, cum à
superioribus ad inferiora descendimus.

Composi-
tionis.

Cap. 17 &
18. Diuisi-
onis.

Qui quidem propterea diuisiōnis dicitur,
quòd præcipua diuisiōnis forma sit
ea qua superiora in inferiora distribu-
mus, vt ex quarto libro *c* perspicuum est.

D Ordo perfectionis siue intentionis est,
cum à perfectioribus ad minus perfecta,
aut omnino ab effectis ad causas progre-
dimur. Non ideo tamen progressus ab ef-
fectis ad causas vocatur ordo perfectio-
nis. quòd effecta sint perfectiora omnibus
suis causis: sed quia perfectio causæ aut
in effectu continetur aut ab eo, vt ita di-
cam, supponitur. Sub ordine perfectionis,
duo itidē. quæ ad modū sub generationis,
præcipuè comprehenduntur, *ἀνάλυσις*
& *συναγωγή*, hoc est resolutio, & col-
lectio, seu resolutionis ordo, & collectionis

c
Cap. 6.
Perfectio-
nis ordo.

qui

qui quidem duobus ordinibus generati-
onis iam dictis opponuntur. Resolutionis
ordo est, cum à toto integro ad partes in-
tegrates procedimus: & omnino cum ab
effectis ad causas pergimus. Collectionis
verò est, cum ab inferioribus ad superiora
conscendimus. Animadverte tamen per-

Collecti-
onis.

Dignitatis
ordo.

Ordo con-
trarius or-
dini digni-
tatis no-
mine pro-
prio ca-
rens.

Doctrinæ
ordo.

fectionis ordinem, aliù etiam, qui digni-
tatis ordo appellatur, complecti: quem
quidem tum seruamus, cum à re dignio-
ri ad alià minus dignam, ut ab homine
ad Elephantum procedimus. Quòd si ab
homine ad animal progrediaris, non erit
ordo dignitatis, quoniam animal non est
res alia diuersaue ab homine. Huic oppo-
nitur quidam ordo generationis nomine
carès, cum videlicet eò contrario à re minus
digna, ad aliam digniore perfectiore uè
proficiscimur, ut ab elephato ad hominè.

Doctrinæ ordo est, cum ab ijs progredi-
mur, à quibus còmodius pro ratiõe rerù,
ac personarum progrediendum videtur.

Generaliter autè còmodius est ab ijs pro-
gredi, quorù cognitio ad sequentiù cog-
nitionem requiritur, & (quantam fieri po-
test) à facilioribus ad difficiliora. Atque
hoc quidem interdù præstamus seruado

conti-

continenter ordinem generationis: interdum seruando ordinem perfectionis: interdum vtrunque permiste, hoc est, sepius

G in eadem tractatione ab vno ad alterū, vt cōmodius iudicamus, transeundo. In ijs verò rebus, quæ vidētur æquè perfectæ & æquè faciles aut difficiles cognitu, nulli ordini relinquitur locus, nisi arbitrario. Verū quia huiusmodi ordo nihil habet artis omittendus in præsentia est.

Ordo arbitrarius non cadit sub artem

*De ordine, qui in docendo seruandus est:
primūque de eo, qui in confir-
mando. Cap. 10.*

A **O** rdo igitur, dispositiōe argumētōrum, aut in docendo cernitur, (cū scilicet nemo ex altera parte respondet) aut in disputando *a*. Cum autem is qui docere aliquid vult, duplicem laborem suscipiat, vt pote, & confirmandi sua, & refutandi contraria, triplex iam emergit ordo argumētōrum a nobis explicandus vnus confirmando, alter in refutando, tertius in disputando. Cum igitur quis confirmare suam sententiam voluerit explicabit in primis vocabulum rei, de qua agēdum est, si forte ambiguum fuerit, aut

^a Elench.
8.

Initio cōfirmatio - nis quid agendum.

ignotæ

Cum argu-
mentiora
ad vnā
conclufio-
nem confe-
runtur qui-
nam ordo
tenendus.

Leuiora
argumenta
que u. lo-
cum obti-
nere debe-
ant.

b
Cic in O-
ratore ad
Brotum.
Mutari po-
teft loco-
rum ordo
in confir-
manda e-
dem con-
clufione.

ignote ſignificationis: id quod diſtinctio-
ne, aut interpretatione faciet, ut Porphy-
rius in tractatione quinque vniuerſalium.
In progreſſu autem, ſi argumenta omnia
ad vnā, eandemque conclufionem
conferenda fuerint ferè ſeruanda erit **B**
methodus, ac diſpoſitio locorum præſcri-
pta ea ſiquidem collocatio optimus do-
ctrinæ ordo in hac re videtur, itaque pri-
mum res confirmanda erit definitione:
deinde varijs (ſi commodum videbitur)
deſcriptionibus: poſt notatione vocabu-
li: & ſic deinceps reliquis argumentorum
generibus. Niſi quod leuiora quæque nec
prima, nec extrema locanda erunt, ſed
aut reiſcienda, aut certe (ſi non videbun-
tur omnino contemnenda) in medio in-
culcanda. b Vbi enim firmiora prima ag-
greſſione mentem occupauerint, tum le-
uiora præſertim conglobata, & in vnū
quaſi corpus coacta fidem augebunt: qui-
bus ſi potentiora ſucceſſerint, erit omni-
no res confecta. Atque hac ratione muta-
ri optime poterit locorū ordo. Quin alijs
etiam interdum de cauſis aliter diſponi
poterunt argumenta, quàm ſupra di-
geſta ſunt, modo doctrinæ ordo ſeruetur. **C**

D
Si

Si verò alia argumenta ad alias assertiones accommodanda fuerint, omnes quæ assertiones fuerint de eadem omnino referere seruandus erit hic ordo, vt primum ostendamus rem esse, deinde quid sit, postea qualis sit, ad extremum cur talis sit: id quod Aristoteles docet secundo posterioris resolutionis libro. c Quo quidem ordine, cum cõmodissimè quælibet res tractetur, non dubium est, quin optimus doctrinæ ordo in eadem re tractanda cõsensus sit. Quanquam non erit necesse hæc omnia persequi, cum de vno, aut pluribus constiterit. Ad hos quatuor quali gradus tractationis cuiusque rei, reuocantur omnia quæ de quavis re dicuntur. Vt in deliberatione, id, quod quæritur, Possit ne res proposita fieri, ad primum spectat. Quod verò discutitur, Sit ne honestum, vtile, iucundum, an contrà, ad tertium pertinet. Nec enim ij, qui deliberant, de quæstione qua quæritur Quid nam res sit, magnopere laborant. Quod tandem quærent. Qua via & ratione id consequi possint, & An facillè possint exquirunt, id ad quartum referendū est. Et in iudicio illud, An fecerit, ad primū: Quo nomine factum

Quinam ordo seruandus in confirmandis diuersis cõclusiõibus de eadem omnino re. c Cap. 2.

Ordo in deliberatione.

In iudicatione.

factum censeatur appellandum, ad secundum: Recte ne, an perperam, ad tertium: Quibus auxilijs, ad quartum redigitur: Nam quo fine, & itud o fecerit, ad qua-

In laudatione.

tionem recti, & contrarii reuocatur. Laudatio porro in quaestionibus qualitatis, & causarum potissimum, hoc est in tertia,

In tractatione cuiusque virtutis.

& quarta versatur. In tractatione porro cuiusque virtutis, Primum, An proposita

virtus sit necessaria humanae perfectioni, nec ne differitur. Quod ad quaestionem an res sit reducitur. Deinde Quenam sit eius

materia, tum obiecta, tum subiecta: quod ad quaestionem naturae pertinet. Tum Quae sint virtutis affectiones, ac conditiones:

quod quaestionem qualitatis perspicue spectat. Ad extremum, Quonam pacto ipsam possimus consequi: qua in parte, quae

ad quartam quaestionem reuocatur, de causis, & impedimentis virtutum agitur. Itaque omnia, quae de vna re differunt ad

illa quatuor reuocantur: eodemque ordine fere tractantur. Si vero aliae assertiones

efferrantur de rebus superioribus, aliae de inferioribus, aut aliae de totis, aliae de partibus integran-
tibus: aliter auscultationis

In auscultatione. absoluta ne disciplina de rebus inter se con- iunctis.

via,

via, aliter inuentionis disponenda sunt ar-
G gumenta. In auscultatione siquidem, ab-
 solutave disciplina, seruandi sunt ordines
 compositionis, & diuisionis: quos Aristo-
 telestradit initio physice auscultationis,
 vt auscultationi, perfectæque disciplinæ
 conuenientissimos, & in tota fere tra-
 ctatione physica merito conatur obser-
 uare. Est enim rationi maxime con-
 sistentium, vt quem ordinem natura in re-
 bus efficiendis seruat, eundem ars nature
 æmula velut optimum sequatur. Natu-
 ra autem compositionis & diuisionis or-
 dine progrediens à partibus integranti-
 bus ad totum, & à communioribus ad mi-
 nus communia in effectione rerum profi-
 ciscitur, ^d Seruant etiam hos ordines Ma-
 thematicæ scientiæ quippe quæ à primis
 initijs oritur, quasi texendo alias, atque
 alias ex prioribus efficiunt conclusiones.
H In inuentione verò oppositi ordines ser-
 uandi sunt, resolutionis nimirum, & col-
 lectionis. Qui enim sine doctore philo-
 sophari volūt, & à rebus quæ sensibus sub-
 iectæ sunt, ad reconditiōes suo in arte pe-
 netrare cupiūt, à toto integro ad partes,
 & à minus vniuersalib' ad vniuersaliora,

^d
 Arist. 2. do-
 gme ani-
 mal. 3.

In inuentic-
 ne e' rap-
 aculorum.

id est, resolutionis & collectionis ordinibus accommodatissimè procedunt. Sunt enim hi progressus nostrorum sensuum imbecillitati convenientissimi. Priorem sequitur Aristoteles cùm ab animalium historia ad tractationem de partibus animalium progreditur: & in libro de mundo ad Alexandrum (si modo eius est) cum ex definitione mundi ad partes, quibus mundus constat procedit: itèmq̃ue in primo libro de priorè resolutione e cùm

e
Ca. 33. & c.

Socrates.

resoluit syllogismum in propositiones & propositiones in terminos. Collectionis verò studiosissimus fuit Socrates, ut apud Platonem plurimus in locis videre est. Cùm enim Socrates profiteretur se nihil scire, eum ordinem procedendi potissimum amplectebatur, qui incipientibus, ac inuenire cupientibus maximè aptus est. Vnde & Aristoteles extremo secundo

f
Cap. 18.

g
Cap. 1.

In tractat. in
eis rebus
oppositis,
aut disparat.
tatis.

posteriorum libro, f & initio methaphysicorum, g hūc ordinem inueniendis principijs sciètiarum, artiumque præscripsit.

Quòd si assertiones fuerint de oppositis, aut disparatis speciebus, aut generibus in quibus tamen alia videantur alijs perfectiora, aut saltem faciliora cognitu, aut seruan-

I

seruandus ordo dignitatis) quod fecimus in explicatione figurarum, generumque argumentationis) aut certe initium faciendum est à re notissima, qua in reliquarum tractatione quasi norma quadam utamur. Ut enim nummos) ut ait Aristoteles *h*) ad id, quod sibi quisque exploratū, certumque habet probare solet: ita ceteris quoque in rebus agendum est. Qua de causa ille in explicandis animalium varijs generibus, primum de homine, quod omnium maxime notū nobis necessario sit, se acturū pollicetur. Quanquā homo dignitatis etiā ordine reliqua animalia atcedit. Si tamē res huiusmodi æquē perfectæ, ac faciles, aut æquē difficiles cogniti videbūtur, iā supra diximus, nulli ordini, nisi arbitrario, locū relinqui. Quanquam re vera inter omnes rerum species, quibus perfectio aliqua inest, datur aliquis ordo perfectionis. Hæc de ordine, quem seruare debet is, qui docet, eum suam sententiam, quam veram esse putat, statuit.

l
I. de hist.
animal.

In tractan-
dis rebus,
quæ viden-
tur æquē
perfectæ,
& æquē fa-
ciles, aut
difficiles
cognita.

De ordine qui in refutatione seruandus
est. Cap. 41.

f ij Tri.

Primus ordo refutationis.

Cap. 2. Secundus ordo.

Cap. 2. &c. usque ad finem.

Lib. 1. a. c. 2. & initio secundi libri.

Cap. 4. & deinceps. Tertius ordo.

Tribus autem modis progredi potest **A**
Is, qui contrarias sententias refuta-
 turus est. Vno, si id, quod verum esse exi-
 stimat, prius statuatur, atque confirmet, de-
 inde ex veritate comprobata refutet ali-
 orum dicta, & quid veri contineant expo-
 nat. Id quod facit Aristoteles multis in
 locis, ut in explicanda natura motus ter-
 tio physicorum libro. **a** Altero, si prius ali-
 orum opiniones, ac rationes proponat, **B**
 facto initio ab ijs, quæ à verò magis viden-
 tur aberrare, easdemq; mox refellat: de-
 inde ad id, quod sentit statuendum ingre-
 diatur: demum quatenus refutatae opinio-
 nes veritatem attingant, ex propria sen-
 tentia paucis perseringat. Quem ordinem
 servat Aristoteles primo Physicorum li-
 bro **b** in exquirendis principijs rerum na-
 turalium: & in libris de anima, **c** cum a-
 nimæ naturâ inuestigat: & in primo li-
 bro ethicorum, **d** cum docet qua nam
 maxime in re posita sit felicitas, & alijs,
 pleriq; locis. Tertio tandem modo, qui **C**
 omni est accuratissimus, si propositis pri-
 mum pro vtraq; parte sententijs, ac rationi-
 bus aduersis, quæ rem faciant ambiguam,
 maxime verò ijs, quæ veritati repugnât,
 secundo

secundo loco veritatem determinet, ac confirmet: postremò ex veritate determinata, & cõfirmata cõtrarias rationes dissoluat, qua ex parte verè sententiæ repugnant. Quo quidem modo, quasi conuenientissimo, docet Aristoteles initio libri tertij Metaphysicorum tractandas esse res controuersas: id quod eo loco pulcherrimis persuadet rationibus, ac statim in reliquo opere latè exequitur Expeditissimè tamen id factum videbis quarto Physicorum libro si tractationibus de loco, vacuo, & tempore, Hanc solam tractandi methodum, quoniam præcipua est, ad eò approbarunt scholastici doctores, vt nihil, nisi hoc ordine, pertractent, Cæterum, & si dispositio hæc tertia optima sit, non est tamen ipsa sola amplectenda persertim in scribendo. Satiantur enim, qui legunt, similitudinis fastidio. Hæc de ordine docendi. In quo duo vitia diligentes cauere oportet. Alterum ne singulæ penè sententiæ in quæstionem, ac controuersiam vocentur, quod plurimi faciunt. Sunt enim multa quæ ex alijs grauioribus quæstionibus commodius intelligi possunt,

substant

e
Cap. 1.f
Totolib.
Num solus hic 3.
ordo amplectendus sit.

Primum vitium in docendo

aptiusq; alijs assertionibus principalibus
 vt conſectaria ſubnecti: aut certe vt ma-
 ioris momenti res percipiatur, obiter ex-
 plicari. Alterum, quod ex ſuperiori vitio

Secūdam. nascitur, ne in controuerſis rebus tractan-
 dis afferantur futiles, ac inanes tum opi-
 niones, tum rationes. Nam curare, quæ
 contra tuam ſententiam quiſque dicat,
 aut dicere poſſit, amētia eſt. g In quod vi-
 tiū neceſſe eſt labatur ij, qui de rebus aut
 nullius difficultatis, aut nullius ponderis,
 quæq; vno verbo explicari poſſunt, æquæ,
 atque de magnis, ac difficilibus integras
 quæſtiones ac omnibus quaſi mēbris di-
 ſtinctas excitant. Sed iam de diſputandi
 ordine dicamus.

*De ordine diſputandi: primumq; de officio
 argumentantis, Cap. 42.*

Disputa-
 tio cog-
 noſcendæ
 veritatis
 gratia ſuſ-
 cipitur.

Quia diſputatio explicandæ cognoſ-
 cendæq; veritatis gratiã ſuſcipitur: **A**
 veritas autem non melius, quàm con-
 ferendis cum altero ſermonibus, ac ra-
 tionibus elicitur (cū nimirū alter nititur
 pro viribus propoſitū defendere, alter im-
 pugnare) propria ſanè diſputationis ratio
 in argumētando, & reſpondēdo cernatur
 neceſſe

neceſſe eſt. Qua propter de argumētātis, ac reſpondentis officiō nūc agendum, vt totus diſputationis ordo perſpiciatur. Ar-
 B gumentantis officiū ferē in his obſeruā
 diſpoſitum eſt. Primum propoſitionem
 eam, quam defendenſtuetur, ponet ante
 aculos, vt eam impugnet, evertatque ſiue
 quod eā falſam exiſtinet, ſiue vt veritas
 impugnata perluceat magis, ac liquidius
 C conſtet. Deinde verō aſſumet eam argu-
 mentationem, qua exiſtimat infirmari
 poſſe propoſitam aſſertionem. Vno autē
 e duobus modis conabitur eam evertere:
 directo videlicet, aut ex hypotheſi, quod
 potiſſimum fit deductione ad incommo-
 dum. & Directo, vt ſi Epicureus aliquis aſ-
 ſerat, omnē voluptatē eſſe bonam, tu autē
 contra ſic argumenteris, Nihil quod ra-
 tioni aduerſatur bonum eſt, aliqua volu-
 ptas rationi aduerſatur, aliqua igitur vo-
 luptas bonum non eſt. Deductione verō
 ad incōmodum, vt ſi eandē aſſertionē
 ſic refellas, Si omnis voluptas bona eſſet,
 ea ſanē, quæ ex homicidio capitur bona
 eſſet: at hæc, vt apertiffimū eſt, non eſt bo-
 na, quin potius pernicioſiſſima: non eſt
 igitur omnis voluptas bona. In his autem

Diſputa-
 tio in ar-
 gumentā-
 do, & reſ-
 pondēdo,
 ſita eſt.

Primum
 documen-
 tum argu-
 mentātis

Secūdum.

lege lib.
 6.

cap. 22.

argumentationibus proponendis huiusmodi verbis utetur Dialecticus, Sic argumentor. Sic contédo, Hec oppono, Obijcio in hunc modum, & similibus.

Tertium. Sed quoniam propria disputationum materia probabilis est, nec aduersarium omnino cogit, ferè semper antequam extruatur argumentatio, roganda sunt ea à respondente, ex quibus assertio aduersarij infirmari possit. Nam si ea, quæ rogantur, non concedantur à respondente, poterit inde, is qui argumétatur ad alias, atque alias interrogationes sine dedecore transire. eaque sensim captare, ex quibus speret se rem confecturum. At si absque interrogationibus acceperit, quæ à respondente negari possunt, periculum est, ne respondens negatione summptionum resistens, maiorem ei facessat laborem, quàm ipse à principio suscepit. Sed adhibere debes interrogando hanc cautionem, ut non statim roges ea, quæ labefactandæ assertioni aduersarij proxima sunt. *b* Id enim ille si intellexerit, negabit omnia, aditumque argumentationi per proteruiam obstruet, nec te sinet unquàm manus conferere argumentando. Itaque repetédæ

Cautio ad
hibenda
ab inter
rogante.

b

S. Top. 1.

tendæ sunt altius interrogationes, & à rebus. quæ a proposito longè videntur distare, exordièdum: id ipse in quo tota vis refutationis posita est, interdum multitudine interrogationum obruendum, nõnunquam etiam quodam quasi pallio causæ suæ, aut effectus, aut rei similis, aut alicuius alterius occultandum: quò respondens securior factus, & quali in alijs rebus nihil ad propositum pertinentibus occupatus, sinceriùs dicat quod sentit, sicque veritatis vox nequaquam metu impediatur. Dux sunt igitur, vt diximus, configendi cum altero rationes ac formæ. Altera cum nostris sumptionibus confisi aduersarium sine vlla interrogatione inuadimus: quæ vt grauior est, & cõstantior, sic etiam minus tuta. Altera, cum ex responsione alterius elicimus argumentationis materiam: quæ ratio & communior est, magisq; vulgaris, ac multo etiam tutior. Sed hæc posterior, quæ apud veteres sola ferè habebatur disputandi formula, vt apud Platonem, & Aristotelem cernere est, hodie rarò auditur. priorem scholis omnibus assidue resonantibus.

Dux forme configendi cum altero.

Posterior formula tutior est.

Quantum **I**lam verò si respondens non admiserit quod tu rogasti, licebit quidem tibi id probare, verum non teneberis. At si negauerit, quod tu sine interrogatione accepisti, id ipsum coges confirmare, nisi forte per se notum sit. Quanquam ad reprimendam proteruiam respondentis conceditur, tum Dialectico, tum Metaphysico, et ut ex ijs, quæ respondens aliqui admittit, probet propositionem per se notam, quam ille pertinaciter negat. Hoc enim non est simpliciter probare id, quod per se notum est, & quasi luce alia clarissimū solem ostendere, sed coercere potius hominis pernicitiam, & insolentiam. Id quod Arist. facit quarto metaphysicorum libro *d* coarguens Heraclitum, ac Democritum, qui prima principia omnium notissima inficiabantur.

Quintum. **S**i verò inductione multarum rerum adhibita non dederit respondens vniuersalem propositionem, poscendum ab eo est, ut aliquid contra obijciat, in quo propositio non sit vera: *e* quod vocant Petere instantiam. Hoc enim si respondens non fecerit, perperam videbitur negare propositionem *m*.

Coge

A quibus
& qua ra-
tione pro-
bari pos-
sint ea,
quæ per se
nota sunt.

c
2. Phy. 2 &
4. metha
4. &c. capi-
tibus.

d
Ibidem.

e
2. To. p. 2
& 8 Top.
3.

I Cogetur autem argumentans explicare propositionem ambigam: & eam, quæ obscurum sensum habuerit, aut verborum vilitatis constiterit, exponere *f.* Sextum.
 Cumq; aliquid probauerit, distinxeritque aliòue modo explicauerit, illud apte nominabit, dicetque, Probo antecedens, Probo consequentiam, Distinguo consequens Expono propositionem, &c. Sic enim melius constabit de re inter disputantes, cū ea, de quibus disceptauerint, proprijs fuerint nominibus significata. Quod si respondens ita occurrerit, vt argumentatio soluta videatur, relinquetur argumentanti locus premendi adhuc, & examinandi solutionē. Tum dicet, Cōtrā, Sic in isto, & similia. 8. Top. 3.

L Interdum, vt aliquid probet, dicet Ponamus hoc, aut illud etiam si falsum sit, modo hypothetis non sit impossibilis. Inde enim aliquid fieri posse, fortasse colliget, Vt si dicat, Ponamus Deum creasse cælos dūtaxat: quod quanquam falsum est, tamen fieri potuit. Vnde cōcludet, posse, Dei potestate dari vacuum aliquid atque inane in rerum natura. Nam data illa hypothesi, nihil cæli Lunæ complexu suo Septimum.
Octauum.

Nonum.

suo caperet: sicque vacuum esset. Deniq;
illud magnopere curabit argumentans,
vt nihil aliud, quam quod à respondente
negatum fuerit, confirmet, aut certè id,
vnde illud possit colligere.

De officio respondentis. Cap. 43.

Primum
documen-
tum respō
dentis.

Respondentis institutio his ferè do- **A**
cumentis continetur. Primum nihil
simpliciter defendet, quod verū non sit,
aut verisimile. Exercitationis tamen cau-
sa, etiam ea, quæ probabilia non sunt, su-
stineri possunt, modo qui ea defendit si-
gnificet, se disputationis causa id facere,
Quanquam hac etiam moderatione ad-
hibita, raro id faciendum est, quia ferè
ita fit: vt qui audiunt, non quasi tu dispu-
tationis gratiā id defendas: sed tanquam
ea dicas, quæ probes, & sentias, ita te o-
derūt. *a* Deinde nunquam in eadem dis- **B**
putatione, aut assertioni, quā tuetur, aut
sui responsionibus repugnabit. *b* Est enim
hoc vel maximū respondentis vitium, vt
ipse contra se sua tela retorqueat. Quod
maximè animaduertendū est ei, qui fal-
sum aliquid disputationis causa defendit.
Iccirco enim dici solet, mēdacē memorē
esse

Top. 3.

Secūdum.

b

Ibidem.
Cautior es
se debet in
responden-
do is, qui
falso ali-
quid dis-
putationis
gratia de-
tendit.

esse oportere, quod qui falsum astringit, facillime sibi contradicat, nisi tuendo, ac defendendo mediatio valde inuigilet. Plura enim repugnant falsis, quam veris. *c* Veris siquidem sola ea, quæ falsa sunt aduersantur: ac falsis, tum vera, tum etiam falsa. Hoc igitur observato, vera concedet: falsa negabit, ambigua distinguet: obscuræ propositionis explicationem petet: *d* quæ vocantur impertinentia, hoc est, quæ ad institutū nihil spectāt respuet. Significabit enim ea siue vera, siue falsa sint, nihil ad institutam disputationem pertinere. Si quid rogatus fuerit, respōdebit: sit, nec ne ita, nisi interrogatio fuerit propria alius scientiæ. *e* Si quid etiam argumentans posuerit, quod impossibile non sit, nec repugnet ijs, quæ posita sunt, & data, admittet illud. *Quantum* Quamquam verò, consequentiæ non propriè dicantur veræ, aut falsæ, concedet tamen aptas, & negabit ineptas, ac vitiosas. Sæpe tamen cernere non poterit sit ne bona, an vitiosa consequentia, nisi prius distinguat consequens, quod ambiguum sit, cum quodam fortasse sensu consequentis sit bona consequentia, alio vitiosa. *Qua* propter

c
1. prio. 33.
Tertium.

d
8. Top 3.

Quantum

e
1. post 9.

Sextum.

propter antequam cōcedat, aut neget cōsequentiōē distinguet eiusmodi consequēs, vno; sentia cōcedet cōsequentiā, alio negabit. Itaq; nec consequentiā vnquam distinguenda erit, sed concedenda, aut neganda: neque consequens concedendum, aut negandum, sed distinguendum. Nam si respondens concesserit antecedens, & consequentiā, consequens quoque velit, nolit concedat necesse est. si vero consequentiā negauerit, quid quāso opus est vltius progredi ad concedendum, aut negandum cōsequens. Illud enim perpetuò obseruabit respondens, vt simul atque ipse aliquid negauerit, statim taceat, vt is, qui argumētatur suas agat partes. Nisi quòd (vt Aristoteles f. meritò docet) saepe necesse est, vt respondens non solum neget, quod alter accipit, aut rogat, sed etiam cur id neget, exponat, ne absurde id negasse videatur. Proposita igitur assertionē themate, siue positiōe respondentis, si is, qui contrā argumentatur, nullis interrogationibus premisis totam statim argumentationem proposuerit, tota semel mox repetenda est non solum vt benè teneatur, constetque inter

oppo-

Consequē
tia nunquā
est distin-
guēda, sed
cōcedēda,
aut negan-
da con-
sequens cō-
trario.

Septimum

8. Top 3. in
fine.

Octauum

opponentem, & respondentem, sed etiam
 ut detur locus cogitandi de responsione.
 Siquidem præcipitata responsio in multa
 incommoda sæpè numero incurrit. Dein
 de regrediendum est ad initium argumē
 tationis, & per singulas sumptiones eun
 dum: sic tamen ut prius videas, num ad
 euertendam tuam assertionem aptæ sint,
 nec ne, quàm utrum veræ sint, an falsæ.

Nam si illæ ad refutationem tuæ propo
 sitionis non pertinent, quid necesse est de
 earum veritate cōtendere? Sic autem fiet,
 ut cum duo sint solutionum genera, infi
 ciando nimirum quæ assumuntur, & ne
 gando consequutionem: hoc posterius sit

F ordine doctrinæ prius. Id quod, ut cætera,
 egregiè docet Aristoteles. § Priorem repe
 titiōnem his verbis inchoabis, sic argumē
 taris, In hunc modum contendis. Hæc
 opponis, & similibus. Posteriozem, his,
 Cum sic argumentaris, Quando ita con
 tendis, Quoniam hæc opponis. Quando
 quidem sic obijcis, & alijs id genus. Tum
 sequentur illa, Concedo maiorem, Nego,
 Distinguo, Esto (quod barbarè dicitur

G Transeat) Sit ita ut vis, nihil enim mea
 interest, &c. ut diximus. Si verò ille in

Num pri
 us ex ami
 nanda sit
 consequen
 tia, quæ an
 tecedens.

Duo gene
 ra solutio
 num.

Nam alia
 quæ ex 8.
 top. afferū
 tur à Ro
 dolpho.
 2. de inuēt.
 cap. 15. &
 ab alijs,
 elabendi
 potius ra
 tiones sunt
 quam sol
 vendi.

§
 8. Top 5.
 & 2. el. c. h.
 3.

Novum. interrogacionibus te aggrediatur, & si veteres statim sine vlla repetitione respondebant, ita est, aut, Non ita est. Distinguo, hoc sensu verum est, illo autem falsum, Esto, fuerit ita, & cetera: tutius tamen est, ad veritatemq; eruendam accommodatius repetere prius interrogacione hoc modo, Quæris ex me, Petis à me, Rogas hoc, aut illud: deinde subiicere. Quando ita quæris, Quoniam hoc rogas, aut illud, & cetera. Respondeo, vel, Dico, ita esse, aut non ita, Sic vt voles, Esto, & cetera. Quæ respondendi ratio, sicubi hoc tempore disputatio interrogando, & respondendo transigitur, sola vsurpatur. Hæc de ordine argumentorum cum in docendo, tum etiam in disputando dixisse sit satis. Quæ non solum cognitioni rerum comparandæ, ac tradendæ vehementer conducunt, sed etiam memoriam ad eò adiuuant, vt nullo artificio magis iuuari videatur.

Ordo maxime inuat memoriam.

De exercitatione Dialectica

Cap. 44.

Dialectica ad actionem etiam dirigitur.

Sed quoniam Dialectica non ad cognitionem modo, sed ad actionem etiam dirigitur.

dirigitur, permagna exercitatione opus est ei, qui ex ratione tum inueniendi, tum collocandi tradita, artis habitum consequuturus est. Vt enim citharædus nemo efficitur, nisi assidue pulsando, digitosq; præceptis artificis identidem accommodando: sic nemo euadit Dialecticus, nisi qui habitum quendam in modum naturæ confirmatum ex longa præceptorum obseruatione comparat. Duobus autem modis nosmet exercere possumus in hac facultate: altero examinandis, ac retexendis aliorum scriptis (id, quod promptissimum est, ac paratissimum, cum plurima extant doctissimorum hominum scripta) altero nouis operibus cudendis, ac componendis. Haud verò facile dixerim, utrū horum sit difficilius. Autores enim graues in quorum scriptis enodandis, atq; ad vnguem pernoscedis nemo existimat se operam perdere, multas sepe argumentationes ita coniungunt, vt vna duntaxat esse videatur: sepe etiā adeo late, ac diffuse, multis obiter interiectis verbis, ac sententijs, vnum idemque argumentum explicant, vt credas esse complura. Itaque & si noua scribere magna res habeatur, sem-

Quam sit
necessaria
exercitatio.

Duplex ex
exercitatio.

Ratio scri-
bendi vete-
rum.

perque habita sit, arduum tamen, ac dif-
ficile negotium suscipit, qui argumenta
omnia, praesertim in scriptis veterum, suis
locis reddere conatur: quippe cum illi, &
si magno artificio scripserunt, artem ta-
men ita diosissimi modo dissimularunt. Sed ta-
men eritendum est & scripta argumenta
ad suos fontes reuocare, & ordinem pers-
picere, & virtutem orationis, qua illi usi
sunt penitus intelligere. Quod qui longo
usu obtinuerit, facili deinceps illorum
imitatione in altero exercitationis gene-

Alia prae-
cepta exer-
citationis.

a
§. topi. c. 5.
Primum.

re, quod Dialectico ultimam quasi ma-
nū imponit, sese exercebit. Docet quo-
q; Aristoteles, a ad hanc artem comparā-
dā plurimum valere, b proposita qualibet
quæstione, multa pro vtraq; parte exco-
gitemus argumenta, eorumq; mox quaeramus
solutiones, quo & in argumentan-
do, & in respondendo exercitati esse va-
leamus. Nec parum prodesse ad obtinuan-
dum animum, si argumenta, quæ maio-
rem vim habent: vtraque ex parte note-
mus, vt tutiores siue ad impugnandam,
siue ad defendendam vtramque partem
quæstionis accedere possimus. Curandū
quoque esse vt, cum exercitationis gra-

tia cum altero disputamus, aut aliorum
 disputationibus interfumus, aliquam in-
 de aut rationem, aut solutionem, aut ob-
 iectionem domum referamus. Plura do-
 cumenta sunt apud Aristotelem e-
 odem loco: sed quæ proposita
 sunt videntur huic in-
 stituto satis.

(.:.)

FINIS LIBRI VII.

INSTITUTIONVM
 DIALECTICARVM.

LIBER OCTAVVS.

De Pseudographo syllogismo.

Caput I.

A Vperiori libro de de-
 monstratione, syllogif
 moq; dialectico, qui-
 bus vtendū est, disser-
 uimus: superest nunc,
 vt quales nam sint
 Pseudographus, & So-
 phisticus, à quibus vigilanter cauendum

c ij est

Vnde di- est, doceamus. Pseudographus itaq; syllo-
 & Pseu- gismus (quasi dicas, Mendacis descriptio-
 dogra- nis) & si in Geometria nomen obinuit in
 ph s. o in omnibus tamen scientijs reperiri potest.
 Quid Pseu- Definitur enim, hoc ferè modo. Pseudo-
 dogra- graphus syllogismus est, qui ex propria
 phus syllo- alicuius scientiæ materia, non veris tamè
 gismus. a
 1. top. 1. & sumptionibus, sed quæ veræ, ac necessariæ
 1. cleach. 8 videantur, colligit conclusionem. Ut si di-
 & 10. cas, Quorum circūscriptio est æqualis ip-
 sa quoque sunt æqualia, triangulus autè,
 & quadratum, quæ ex æquali conficiun-
 tur linea, habent æqualem circūscriptio-
 nem, sunt igitur æqualia. Materia huius
 syllogismi Geometrica planè est, verum
 maior propositio cum vera videatur, ac
 necessaria, est haud dubie falsa. Siquidè
 inter figuras æqualis circūscriptiois, aliæ
 sunt minores, aliæ maiores: inter quas tri-
 angulus est minima omnium, circulus
 maxima, ut Geometræ docent.

Qua potissimum ratio incurritur hoc vitiosum genus syllogismo-
 rum. Hoc vitiosum genus syllogismorum, B
 quod vera non mentitur demonstrationem,
 raro incurritur, nisi cum propria alicuius
 scientiæ principia, & pronunciata latius
 sumuntur, quam accipi debeant: quo
 fit, ut cum alioqui sint vera, & necessaria
 latius

latius tamen usurpata sint falsa. Quale est illud, Omnes lineæ ductæ ab eodem puncto ad idem punctum sunt æquales: & illud, omnes semicirculi sunt æquales: & illud, Ex nihilo nihil fit. Primum non est verum, nisi lineæ sint rectæ, aut saltem per idem spatium ducantur. Alterum intelligitur de semicirculis eiusdem circuli, aliqui falsum est. Tertium verum est, si verbo, Fit, id tantum intelligamus, quod verbo, Generatur: falsum tamen, si cõplectamur quamcunque productionem. Multa enim ex nihilo produxit Deus, quum interim omnia, quæ generantur, ex aliqua re ante existente producatur. Sed de hoc syllogismorum genere hæc satis sint.

De syllogismo Sophistico

Cap. 2.

- A** Sophisticus syllogismus (qui Sophisma
tis etiam nomine ab Aristotele 4 appel
latur) est, qui ex ijs, quæ videntur proba
bilia, nec sunt, colligit conclusionem: aut
ex probabilibus, ijs uè, quæ videntur pro
babilia, colligere videtur, nec colligit. **b**
- B** Tria genera sophismatû comprehendun
tur hac definitione. Primum est eorum,

Quid So
phisticus
syllogis
mus.

8. Topic. 4
Tria so
phismatû
genera.

c iij quæ 1. Top. 1.

quæ solius materiæ ratione peccant, vt si dicam Quicquid non amisisti, habes thesaurum non amisisti, thesaurum igitur habes. Hæc enim captio hoc solum peccat, quòd maior propositio videtur probabilis, nec est. Alterum est eorum, quæ hoc habent vitij, quòd concludere videntur, nec tamen cõcludunt, vt si dicas, Veritas odium parit, quoddam mendacium parit odium, quoddam igitur mendacium est veritas. Hæc captio ideo vitiosa est, quòd consequutio primo aspectu videtur apta, cum tamẽ si vel parum aduertas animum, mox, vitiosam esse deprehendas. Tertium est eorum, quæ vtrâq; ex parte, & materiæ inquam, & formæ vitiosa sunt: vt si dicam, Quicquid non amisisti habes, hũc librum (quem scilicet cum ante amisisses nunc inuenisti) habes, hunc igitur librum non amisisti. Hæc captio, & si primo intuitu nil vitij cõmittere videatur, re tamen vera, nec maiorem habet probabilem, nec aptam concludendi formam. Quanquam verò solum primum genus sub syllogismo verè comprehendatur, omnibus tamen gaudet Sophista, quippe qui nullas technas respuit, quibus victoriæ conse-

Nullum
genus so-
phismatũ
extremis
Sophista.

C

consequendæ causa hominem fallat. Por-
 rò qui Sophistici dicuntur syllogismi, idē
 alia ratione contentiosi nominantur. c
 Sophistici quidem quatenus ad ostentan-
 dam sapientiam, non ad veritatem inda-
 gandam adhibentur (quandoquidem So-
 phistica est simulata non vera sapiētia: &
 Sophista, qui ex simulata sapiētia quæstū
 facit d) contentiosi verò qua ratione ad
 contendendum cum altero victoriamque
 reportandam apti sunt.

Cur sophi-
 stici & es-
 tentiosi di-
 cantur syl-
 logismi.

1. elench. 10
 Quid So-
 phistice ac
 Sophista:
 d
 1. elench. 2

*Quot fines sibi proponant Sophistæ quotq;
 sint captioum genera. Cap. 3.*

AUT autem Sophista victoriam conse-
 quatur, aut certè consequi videat-
 ur, ad quinque; (ferè) incommoda vi argu-
 mentationis conatur aduersariū adige-
 re. a Vnum est redargutio, seu reprehen-
 sio alterū falsum: teritū παραδοξον hoc
 est, præter opinionem, seu incredibile:
 quartu solæcismus: extremum nugatio:
 seu eiusdem verbi inanis repetitio. Quæ
 quidem commoda cū metas, tum etiam
 speciales fines Sophistæ vocant Dialecti-
 ci. Redargutio seu reprehen- sio est cū respō-
 dens eò adducitur aut adduci videtur, ut

Quinque
 Sophista-
 rum fines,
 seu metæ.
 a
 1. elench. 3

Redargu-
 tio seu re-
 prehensio.

neget quod eâdem disputatione asseruit,
aut asserat quod negavit. Ut si neges, te
nunc deambulare, Sophista, vero sic con-
trâ argumentetur, Nonne quisquis heri
eras is etiam nunc es? heri autem eras de-
ambulans, ergo & nunc deambulans es.

Falsum.

Falsum verò accipitur hoc loco pro eo,
quod apertè falsum est. Ad hoc impellit
Sophista hoc modo: Quidquid nil repu-
gnat fieri, nil repugnat ut sit, at albū nil
repugnat fieri nigrum, ergo nil repugnat

Incredibi-
le, seu ino-
pinabile.

ut idem album sit, ac nigrum. Incredibile
sumitur latè, pro eo nimirum, quod est
præter opinionem omnium, vel sapientium,
vel certe eorum, quorum placita ipse res-
pondens, aut qui disputationi intersunt li-
benter sequuntur, seu id falsum sit, seu ve-
rum. Ad hoc incômodum cogit aduersa-
rium Sophista hoc modo. Bonum non
parit malū, veritas bona est, odium ma-
lum, non parit igitur odium veritas. Ad
solæcisinum hoc modo, aliòne simili: Tu
nolli hunc hominem hic autem homo
est Plato, ergo tu nolli Plato. Ad ineptā,
inanemq; eiusdem verbi repetitionē hoc
modo. Binarius est numerus, par autem

Solæcis-
mus.

Negatio.

est numerus, qui in duas æquas partes
diui-

B

diuiditur, igitur binarius est numerus
 numerus, qui in duas equas partes diuidi-
 tur. In hoc tamen, & sequentibus exēplis
 sæpe plures videbis complicatas argumē-
 tationes sæpè etiam speciem syllogismi
 simplicis desiderabis, quod ad fallendum

Commodius ita sic proponantur. Porro
 argumentatio qua primum finem conse-
 qui concedunt Sophistæ eodem, quo ipse
 finis nomine appellatur, ἐλεγχθῆναι vide-
 licet, reprehensio, seu redargutio quæ
 tamè quia apud Sophistas semper aliqua
 ex parte vitiosa est, non simpliciter redar-
 gutio, sed Sophistica redargutio & repre-
 hensio appellatur. Quia igitur Sophistæ
 hanc maximè argumentationem expe-
 tunt (id enim potissimum exoptant; vt
 respondētem coarguere videantur) *b* pri-
 mum locos, è quibus illi omnia deprom-
 unt ad reprehendendum argumenta
 commonstremus.

De argu-
 mentatio-
 ne qua pri-
 mu non è
 sequi
 student So-
 phistæ.

Sophistæ
 maximè
 expetunt
 redargu-
 tionem.

b
 1. Elench. 3

*De numero locorum fallaciarum: primumque
 de captione æquiuocationis.*

Caput 4.

Alloci è quibus argumenta captiosa, &
 fallacia ad coarguendū depromuntur,

t v sunt

Loci ad re-
 darguen-
 dum trede-
 cim.

sunt numero tredecim: sex in verbis, septem in rebus. *a* Qui quidem omnes, nominibus argumentorum, quæ ex ipsis ducuntur, captiones etiam, & fallaciæ appellantur. Captiones in verbis, seu fallaciæ in dictione (vt vocantur) hæ sunt: *Equiuocationis: Ambiguitatis: Cõpositionis: Diuisionis: Accentus: & Figuræ dictionis.* In rebus autem, seu extra dictionem, (vt appellari solent) hæ numerantur: *Accidentis: Eius, quod simpliciter dicitur, & secundum quid: Ignoracionis elenchi: Consequentis: Peritionis principij: Non causæ vt causæ: & Pluriũ interrogationũ vt vnius.* Captio igitur æquiuocationis est locus idoneus ad decipiendũ æquiuocatione vocabuli. *b* *Æquiuocatione maioris extremi sic textitur sophisma, Grammatici discunt, Grammatici sunt docti, igitur qui docti sunt, discunt.* Verbum, *Discere*, duo significat (id, quod in verbo Græco *μαθησκειν* planius cernitur) alterum, intelligere quæ dicuntur, recitanturque: alterum, scientiam acquirere. Priori modo accipitur verbum in maiore, posteriori in conclusione. *Æquiuocatione verò medi-*

ter-

2
 1. Elen. 3.
 & 4.
 Captiões
 in verbis.

Captiones in rebus.

Captio
 æquiuoca
 tionis.
 b
 Ex 1. Elen.
 3.

B

termini hoc modo, Quaecunque expediunt bona sunt, mala expediunt (quod saepe accidit) mala igitur bona sunt. Expedientia, vno modo dicuntur ea, quae simpliciter facienda sunt, vt bona, & honesta: altero, minusque principaliter ea, quae maioris mali fugiendi causa facere cogimur: qua significatione dicimus, expedire nonnunquam, vt manus abscindatur, ne morbus per totum corpus serpat. Priori modo accipitur verbum Expedire in maiori, altero autem in minore. Demum æquiuatione minoris extremi hoc modo, Qui surgebat stat. sedens surgebat, ergo sedens stat. Participium Sedens, accipitur in minore distinctim pro eo, qui sedet, aut sedebat (causa nimirum ampliationis, de qua postea agendum est) in conclusione autem pro eo dicitur qui sedet. Vnde fit, vt minor propositio vera esse possit, conclusio nequam.

C Tres porro æquiuationis modos ponit Arist. d. Vnum, cum vocabulum est casu æquiuocum, vt Canis animali ac syderi, & Aquila aui ac homini sic vocato, & forte verbū Disco, vt expositū est. Alterū, cum est analogum, vt Ridere homini,

^c
Cap. 35.
& 37.

Tria: qui
uocatio-
is genera
d
Ibidem.

ac prato, & Latum esse animalibus, ac segetibus, & verbum, Expediit, rebus bonis, ac minus perniciosis. Tertium, cum dictio, quæ vnā per se habet significacionem, ex conuictione cum hac vel illa pro pluribus rebus accipitur: vt participium Sedens, de cuius æquiuocatione iam diximus. Verum extrema hæc æquiuocatio satis impropria est.

De captione ambiguitatis, seu amphibolia. Caput 5.

Captio ambiguitatis est locus idoneus ad decipiendum ambiguitate orationis. *a* Vnde Sophismata huiusmodi nascuntur. Quicquid est Aristotelis possidetur ab Aristotele, hic autem liber est Aristotelis, ab Aristotele igitur possidetur. Quod quis videt, hoc videt, lapidem tu vides, lapis igitur videt. Quisquis arat litus, terram aratro sulcat, tu autem cum operam perdas, litus aras, igitur cum operam perdas, terram aratro sulcas, Hic cernas licet duo genera ambiguitatis, quam Græci ἀμφιβολίαν dicunt. Vnam, cum oratio plures habet sensus proprios, vt illa. Hic liber est Arist.

a
Ex 1. clenc
3.

Duo ambiguitatis genera.

A

B

Aristotelis (est enim ambiguum utrum quis sic loquitur significet, librum esse ab Aristotele editum, an librum possideri ab Aristotele) & illa, Quod quis videt hoc videt (est enim incertum, an qui ea vitur significet, rem quam quis videt, videri, an ne videri facultate praeditam esse) alterum, cum oratio alium sensum habet proprium, alium improprium, ut illa, Litus aras. Proprie nanque significat, quod litus vomere subigas; improprie quod operam ludas, ac perdas.

De captionibus compositionis, et diuisionis: primumque de earum primo genere. Cap. 6.

A Captio compositionis est locus idoneus ad decipi dum ratione sensus compositi falsi. Captio diuisionis est locus aptus ad fallendum ratione sensus diuisionis falsi. *a* Quocirca animaduertendum est tria esse genera sensus compositi, & diuisionis, ad quae, si quae sunt alia facile reuocari possunt: vnum in modalibus enunciationibus: alterum in orationibus, quarum partes necluntur coniunctionibus. Et, aut, Vel, tertium in ijs, in quibus aliqua dictio potest

Captio compositionis
Captio diuisionis.

^a
Ex D. Th.
Opus. de fallacijs.
Tria genera sensus compositi & diuisionis.

Duplex
sensus cō-
positus &
diuisus in
mo. 1411-
bus.
Sensus cō-
positus, ac
diuisus ex
parte di-
cti.

potest cum diuersis vocibus coniungi. In modalibus quoque duplici ex parte reperitur sensus compositus, & diuisus: ex parte dicti, & ex parte modi. Sensus compositus ex parte dicti est, cum copula dicti necesse formalia significata extremorum: diuisus cum necesse formale significatum prædicati cum materiali significato subiecti: verbi causa, cum dicius. Possibile est sedentem ambulare, si dictiones hæc sedentem, & Ambulare, secundum formalia significata iungantur, vt hæc sit enunciationis sententia, Fieri potest, vt sedes, cum sedet ambulet, sensus est compositus, ac falsus. Si autem prædicatum (quod semper formaliter accipitur) iungatur cum materiali significato subiecti, quasi dicas, Fieri potest, vt homo, qui sedet, aliquando ambulet, sensus erit diuisus, & verus: Idem sensuum discrimen inueniunt Theologi in hac enunciatione, Possibile est prædestinatum damnari. Si enim, qui ita loquitur significat, fieri posse, vt prædestinatus, quatenus prædestinationi subest, damnetur, sensus est compositus, ac falsus: si verò significat, hominem, qui prædestinatus est, secundum se

du-

b. r. sent.
de 40.

dūtaxa spectatum, damnari posse, sensus est diuisus, ac verus, cum iij, qui prædestinati sunt, si secundum se spectentur possint impænitentes vitam finire. Aduerte tamen, sensum diuisum huius generis nō habere locum, nisi in modalibus, quarum dicta constant subiectis connotatiuis. Sola enim vocabula connotatiua habent significatum materiale. Nam significare rem aliquam materialiter (vt hac in re huiusmodi loquutio vsurpatur) nihil est aliud, quàm illam quasi subiectum formalis significati connotare: quod tamen non est simpliciter significare, sed quodammodo, vt patet ex ijs, quæ

D 1. lib. diximus. Potest autem, sensus compositus huius generis sic optimè explicari, Possibile est sedentem ambulare, hoc est, Hæc propositio est possibilis, Sedens ambulat. Possibile est prædestinatum damnari, hoc est Hæc propositio Prædestinatus damnatur, est possibilis, & sic in cæteris. Sensus verò diuisus, hoc modo. Possibile est sedentē ambulare, id est. Sedēs ambulare potest. Possibile est prædestinatum dānari, id est, Prædestinatus homo secundum se spectatus, damnari potest.

In quibus modalibus locū habeat præter sensus diuisus.

Cap. 24. Quo pacto comode ex plerumque sensus compositus, ac diuisus ex parte dicti.

Sensus compositus, & diuisus ex parte modi.

Et ita in reliquis. Sensus compositus ex parte modi est cum modus simul, ac semel adiungitur, cum omnibus dictis, quibus vniuersale dictum exponitur: diuisus autem, cum singulatiim adiungitur singulis, Verbi causa, si hæc propositio, Contingens est aliquod corpus moueri, sic exponatur, Contingens est hoc corpus moueri, aut illud corpus moueri, aut illud. &c. erit sensus compositus. Siquidem cum omnibus simul exponentibus semel tantum coniungitur modus. Si vero exponatur hæc formula, Contingens est hoc corpus moueri, aut contingens est illud corpus moueri, aut contingens est illud moueri. &c. erit sensus diuisus quoniam singulis exponentibus seorsim modus adiungitur. Quantum autem interfit inter vtrumque sensum, vel ex eo intelliges, quod proposita enunciatio, in priori sensu est falsa, in posteriori vera. Nam cum aliquod corpus necessariorum moueatur, vt sol. efficitur, vt hæc disiunctio, Hoc corpus moueri, aut illud corpus moueri. &c. sit necessaria, ac proinde non sit contingens. At verò quia corpus aliquod contingenter mouetur, vt aqua, efficitur, vt verum sit asserere,

Contingens esse hoc corpus moueri, aut contingens esse moueri illud &c. Siquidem quæ ita exponit, nō allerit, totam disjunctionem esse contingentem, sed aliquam eius partem: quod utique verissimum est. Eosdem sensus reperies in hac enūciatione, Contingens est aliquid corpuse esse album, quæ in sensu composito est falsa, in diuiso autem vera, cum aliquid corpus necessario sit album, ut Nix, & aliquid contingenter, ut papyrus. Sed de utroque genere sensus compositi, & diuisi, tum ex parte dicti, tum ex parte modi, alibi dicenda sunt, quæ hîc fortasse diligens lector desiderabit. Texuntur ergo Sophismata ex priori genere sensus compositi in hunc modum, *Quemcunque possibile est ambulare, possibile est, ut ambulet, at possibile est sedentem ambulare, igitur possibile est, ut sedens ambulet.* Hic assumptio est falsa in sensu composito ex quo efficitur falsa conclusio: admittitur tamen sine distinctione à minus perspicaci respondente, quia in sensu diuiso est vera. Eodem modo extrui potest Sophisma ex illa enūciatione, *Possibile est prædestinatum damnari.* Ex poste-

Sophismata exprimo genere sensus compositi, & diuisi.
d
i. Elench. 3

riori genere sensus compositi sic struuntur
 captiones. Si contingens est aliquod cor-
 pus moueri, falsum esse potest quod cælū
 moueatur, at quoddā corpus moueri est
 contingēs, falsum igitur esse potest, quod
 cælū moueatur. Maior est vera in sēū cō-
 posito, falsa in diuiso è cōtra verò minor
 est vera in sensu diuiso, & falsa in cōposi-
 to, ex quo proximè pendet absurda cōclu-
 sio. Iā ex priori genere sensus diuisi sic ar-
 gumētantur Sophistæ. Quēcunq; impossi-
 bile est ambulare, is sane ambulare non
 potest, at sedētem ambulare impossibile
 est, igitur sedēs ambulare non potest. Pro-
 positio hīc vera est in sensu diuiso, falsa in
 composito: assumptio autē est vera in cō-
 posito, sed falsa in diuiso, ex quo planū est
 nasci falsam cōclusionē. Ex posteriori au-
 tē genere, hoc modo. Si ad vidēdū necesse
 est alterū habere oculum, aut dexter est
 necessarius, aut est necessarius sinister:
 atqui id certum est, ad videndum ne-
 cesse esse alterum oculum habere, igitur
 aut dexter necessarius est, aut est neces-
 sarius sinister: quod tamen est falsum,
 quia nec dexter est necessarius, nec sini-
 ster est necessarius, sed alteruter indiffe-
 renter

reter. In hoc Sophismate propositio est vera in sensu diuiso, falsa in composito: concluditurque falsa conclusio ex falso sensu diuiso assumptionis: quæ tamen, quia vera cernitur in sensu cõposito, adeò arridet præcipiti, & inconsiderato respondenti, vt eam absolutè admittat, quasi nulla ratione sit falsa.

De secundo, ac tertio genere captionum compositionis, & diuisionis.

Capit. 7.

A Alterum genus sensus compositi, & diuisi cernitur (vt dictum est) in his orationibus, quarum partes nechtuntur cõiunctionibus Et, aut, Vel, alijsuè eandem habentibus significationem. Cum enim iungunt partes vnius extremi, terminive propositionis, tunc efficiunt sensum compositum vt si dicas, Quinque sunt duo, & tria: Omnis enunciatio est vera, vel falsa, Quo quidem modo coniunctio, Et, dicitur accipi copulatiuè, & coniunctio Vel, disiunctiuè. Cum autè iungunt multas categoricas enunciations, tunc efficiunt sensum diuisum, vt si dicas, Quinque sunt duo, & quinque sunt tria: omnis enunciatio est

De secundo
genere sensus
compositi & diuisi.

Et, copulatiuè, Vel, disiunctiuè.

Et. copula
tiue, Vel,
disiunctiue.

Sophisma
ta ex secū-
do genere
sentus cō-
positi, &
diuisi.

vera, vel omnis enunciatio est falsa. Quo pacto particula, Et. dicitur accipi copulatiue, & dictio Vel, disiunctiue. Satis verò apertum est, quantum interfit inter utrūq; sensum cum ex eisdem verbis priores due propositæ enunciationes sint veræ, posteriores falsæ. B Captiones compositionis in hoc genere sic extruuntur. Quicumq; numerus componitur ex duobus, & tribus, est duo, & tria: at quinque non sunt duo, & tria, igitur quinque non componuntur ex duobus, & tribus. Propositio vera est in sensu composito prædicati, sed in hoc sensu falsa est assumptio, quem tamen sequitur conclusio. Præterea. Si non omne animal est rationis particeps, vel rationis expers, non omne animal est homo, vel bestia, non est autē omne animal rationis particeps, vel rationis expers (cum nec omne sit rationis particeps, nec omne rationis expers) igitur non omne animal, est homo, vel bestia. C Hic enunciatio illa, Non omne animal est rationis particeps, vel rationis expers, est vera in sensu diuiso, sed falsa in composito vnde falsa nascitur cōclusio. Captiones verò diuisionis hoc modo proponi solēt. Quæcunque sunt

sunt duo, & tria, sūt duo, & sunt tria, quin-
 q; autē sunt duo & tria, igitur, quinque sunt
 duo & quinque sunt tria. Hic maior est ve-
 ra in sensu diuiso subiecti, in composito
 autem falsa: contra verò minor est vera
 in sensu composito, falsa in diuiso, ob quē
 à Sophista inducitur falsa cōclusio. Item.
 Omnis enunciatio est vera, vel falsa, non
 est autem omnis enunciatio vera, igitur
 omnis enunciatio est falsa. Hæc absurda
 conclusio obruditur ratione. Sensus diui-
 si maioris propositionis, qui quidem fal-
 sus est. Tertium verò genus sensus com-
 positi, & diuisi, quem diximus, tūc specta-
 ri, cum dictio aliqua diuersis cūiungi po-
 test, hoc modo intelligitur. Si dictio, quæ
 pluribus vocibus coniungi potest copula-
 tur cū ea cum qua potius videtur iungen-
 da, sensus est cōpositus: sin cum ea, cum
 qua minus apte videtur connecti, sensus
 est diuisus. Verbi causa, si hoc modo So-
 phista ratiocinetur, Quicumq; scit literas,
 nunc didicit eas, tu autem (qui videlicet
 multos ante annos operam literis naua-
 sti) scis literas, nūc igitur didicisti eas, ex-
 truet sophisma cōpositionis. Nā maior est
 falsa in sensu composito, copulata nimirū

De tertio
 genere
 sensus cō-
 positi &
 diuisi.

particula Nunc cum verbo Didicit, cum
 quo videtur aptius coniungi, quam cum
 verbo Scit: conclusio autem facta ex sensu
 composito maioris nascitur. Eodem se-
 ctae hoc sophisma, Ex quibus relinquitur
 centum, ea plura sunt, quàm centum, at
 quinquaginta hominum cētum heros li-
 quit Achilles, igitur quinquaginta homi-
 nes sunt plures quàm centū. Sensus enim
 compositus minoris fallus est coniu-
 cta nimirum particula Centum cum ver-
 bo Licit, cum quo aptius videtur copu-
 lari, quam cum verbo Hominum, cum
 quo ea non coniunxit Homerus. Si verò So-
 phista in hunc modum argumentetur,
 Quisquis nūc natus verè dicitur, is hac ho-
 ra natus est, tu autem (qui iam vigesi-
 mum fortasse attigisti annum) nunc verè
 diceris natus, tu igitur hac hora natus es,
 extruet Sophisma diuisionis. Nam parti-
 cula Nunc videtur aptius connecti cum
 verbo Dicitur in maiore, & cum verbo Di-
 ceris in minore, quam cum participio
 Natus. Quo fit vt sensus diuisus assump-
 tionis (ex quo pendet falsa conclusio)
 sit falsus, sicque captio hæc meritò dica-
 tur diuisionis. Quæ autem dictio, cum
 qua

Qui iudi-
 care debe-
 ant de hoc
 genere
 sensus
 compositi
 si, & diui-
 si.

D

qua aptius copuletur, ab ijs petendum est, qui in loquendi arte peritiores habentur. Quamquam in hac re aurium iudicio sepe numero standum videtur. Si quando autem dictio æquè bene videbitur cum hac voce, atque cum illa coniungi, ut in hac oratione, Testamento quidam iussit poni statuam auream hastam tenentem, in qua dictio Auream non videtur aptius cum verbo statuam, quam cum verbo Hastam, aut contra copulari: in tua erit optione positum, vtrum velis sensum orationi tribuere, compositum an diuisum.

E Quamquam mihi magis placet, ut huiusmodi orationes, nullum sensum diuisum, sed multos compositos habere dicamus. Ut enim sensus dicatur compositus non videtur omnino requiri, ut dictio copuletur cum ea voce, cum qua videtur aptius coniungi, sed satis fortasse est, si cum ea nectatur, cum qua videtur aptè copulari. Qua etiam ratione si quæ oratio succurrerit, cuius dictio aliqua æquè malè videatur, cum hac atque cum illa voce coniungi, nullum sensum compositum, sed multos diuisos habere iudicanda est.

Nota hæc

Moderatio eorū, i qua de hoc genere sensus compositi & diuisi dici solent.

Ex 1. Elen
ch. 3.
Quam La
te hic acci
piatur no
men accen
tus.

Primum
genus.

Secundum

Captio accentus est locus idoneus ad accipiendum propter varietatem accentus, hoc est, ob alium atque alium pronunciationis modum. Ita enim late accipitur hoc loco vocabulum accentus. Cuiusquidem quinque potissimum feruntur genera. Primum est cum accentus nomen accipitur pro acuto, graui, aut circumflexo quod genus vsurpatissimè accētus vocabulo appellatur. Vnde est hoc Sophisma Quisquis leporem venatur plurima lustrat loca, tu autem cum domi sedes, & sermonem cum amicis confers leporem (hoc est festiuitatem quandam, & urbanitatem) venaris, igitur cum domi sedes plurima lustras loca. Hic peccatur quòd vox Leporem priori loco habet accentum in antepenultima, posteriori in penultima. Alterum genus est, cum nomen accentus, accipitur pro quantitate syllabarum. Vnde Sophisma hoc texitur, Quicquid edis deuoras, librum edis (hoc est in luce enuttis) igitur librum deuoras. In hoc Siphismate peccatur, quia verbū Edis, habet priorem breuem in propositione, in assumptione longam. Ad hoc, etiam

A

B

C

etiam genus pertinere potest exēplum
 primi propter variam quātitatē penul-
 timæ verbi Leporem, Tertium genus cō-
 plectitur diuersitatem aspirationis, & nō

Tertium.

aspirationis. Vnde Sophisma, Nulli omni-
 ni est adhibenda fides, alicui homini cre-
 dendum est, igitur alicui credendum est,
 cui non sit adhibenda fides. Hic vitium est,
 in dictione Omni, priori loco sine aspi-
 ratione prolata, posteriori cū aspiratio-

D ne. Quartum genus comprehendit diuersi-
 tatem proferēdi syllabas alicuius dictio-

Quartum

nis nunc coniunctim sub vno accentu,
 nunc seperatim sub diuersis accentibus.
 Vnde nascitur hæc cauillatio, Omnis via
 proteritur iumentorum pedibus, omnis
 via res quædam est publica, igitur respu-
 blica proteritur iumentorum pedibus,
 Peccatur hic, quia dictio, Respublica, pro-
 fertur in propositione sub diuersis accen-
 tibus, in assumptione sub vno duntaxat.

Quintum

E Quintum genus, comprehendit diuersita-
 tem pronouciationis ironicæ, ac sericæ, in-
 terrogatoricæ, & assertoricæ, & si quæ sunt
 aliæ huiusmodi. Vnde nascuntur hæc so-
 phismata. Qui dicit, te egregiè respondis-
 se collaudat te, præceptor cum te repre-

u v hendit,

hēdit, ait, te egregiè respōdisse, igitur cū te reprehēdit, collaudat te. Qui dicit, Audiuiti sacrum, asserit te sacrum audiuisse, qui autē te interrogat, num sacrum audiueris eadem ratione utitur, igitur, qui te interrogat, audiueris ne sacrum, asserit, te sacrum audiuisse. In priori Sophismate eadem oratio profertur modò seriò, modò ironicè: in posteriori verò, nunc assertorie: nunc interrogationis more. Horū porrò Sophismatum, quædam ex scripto decipiunt, quædam cū voce proferuntur, ut animaduertenti facile patebit. Quamquam illud verissimum est, quod ait Aristoteles, *b* nec in scripto, nec in voce, nisi pauca admodum a Sophistis vsurpari.

Quædam
ex his ha-
bent locū
in voce
quædam
in scrip-
tura.

b

a. Elen. 3.

De captione figuræ dictionis.

Cap. 9.

a
Ex 1. Elen.
3. & 2. Elen.
ah. 3.

Captio figuræ dictionis est locus idoneus ad decipiendum propter similitudinem dictionum inter se. Illæ autem potissimum dictiones censentur similes hoc loco, quæ aut eodem modo desinunt, ut Pons, & Frons: aut sæpe numero pro eadē re accipiuntur, ut Animal, & Homo. Tria porrò Sophismatum genera huc dicuntur

euntur pertinere. Primum est, cum diuersis vocabulis, quia similia sunt, eadem affectio Grammatica tribuitur. Ut si quis colligat pontem, ac fontem esse feminini generis, quia videt frontem esse feminini generis: aut vocem *A* beo esse secundæ coniugationis, quoniam *Habeo*, quod eodem modo desinit, est secundæ coniugationis. Itemque vocem *Animal* esse masculini generis, quia sæpe accipitur pro eadē re, pro qua accipitur vox *homo*, quæ quidem est masculini generis. Unde *Sophisma*, *Quidam homo est albus, omnis homo est animal, igitur quoddam animal est albus.*

Primum
genus
sophismatū
huius loci

B Sed captiuiculae huius generis non nisi rudibus proponuntur. Secundum genus est, cum verba, quæ pertinent ad diuersa prædicamenta, videntur ad idem pertinere, vel quia eodem modo desinunt, vt *Pecus*, & *Scelus*; *Superficies*, & *Macies*, & *Planities*; *Valere*, & *Docere*; *Secari*, & *operari*: vel quia sæpe pro eadem re accipiuntur (hæc enim est altera vocū similitudo) vt *Homo*, & *Sanū*; *Pullus*, & *Crudum*: & huiusmodi sexcenta. Ex prioribus verbis leuia sunt omnia huius generis *Sophismata*. Ex posterioribus autem

Secundum

huc

hunc in modum contexuntur. Quem-
 cunque hominē vidisti heri, vides hodie,
 heri vidisti hominem sanum, igitur & sa-
 nū vides hodie: Quicquid hodie emisti,
 nunc comedis, crudum pullum emisti ho-
 die, crudum igitur pullum nūc comedis.
 Hic peccatur, quòd voces pertinentes ad
 prædicamentum qualitatis perinde vsur-
 pantur, ac si pertinerent ad prædicamen-
 tum substantiæ. Nam cum maiores pro-
 positiones in his Sophismatis habeant
 vim conditionalium, quasi ita dixeris, Si
 quē vidisti heri, illum vidisti sanum. Si
 quid hodie emisti, id nunc comedis: an-
 tecedentia verò huiusmodi conditiona-
 lia consent subiectis, quæ significant
 substantiam: non dubium est, quin vt So-
 phista progrediretur à positione antece-
 dentis ad positionem consequentis, su-
 mere debuisset in assumptionibus subie-
 cta, quæ ad prædicamentum substantiæ
 pertinerent. Vt si diceret, Quemcunque
 hominē vidisti heri, vides hodie, Socratē
 vidisti heri igitur Socratem vides hodie.
 Quicquid hodie emisti, nūc comedis, pul-
 lū emisti hodie, pullum igitur nūc com-
 edis. Aut certè si Sophista volebat subijcere
 assum-

Nota hæc

C

assumptiones, quæ haberent subiecta significatia qualitatem, debuit in antecedentibus conditionalium ponere subiecta, quæ qualitatem significarent, hoc nimirum modo, Quatemcunq; hominem heri vidisti, vides hodie, sanum heri vidisti, sanum igitur vides hodie: Quaecumque hodie emisti, tale nunc comedis, pullum crudum emisti hodie, pullum igitur crudum nunc comedis: sed hoc pacto non concederentur maiores propositiones.

- D** Possunt etiam hæc duo Sophismata, ex tertio genere æquiocationis duci, quandoquidem verba illa sanum, & Crudum, ampliuntur in assumptionibus non in conclusionibus, quemadmodum participiū Sedēs in illa propositione, Sedens surgebat, cuius in captione æquiocationis meminimus. Sed nos de his Sophismatis, quatenus ad hanc captiōem attinent, nunc loquimur. Hinc intelliges quid peccet hæc peruersæ ratiocinationes: Quos digitos habuisti puer, etiam nunc habes, tantillos digitos habuisti cum puer esses, tantillos igitur etiam nunc habes: Quicquid scis aut inuentione, aut doctrina scis, scis autē has duas enūciationes (quarū scilicet alteram

Pertinent etiam hæc exempla ad captiōnem æquiocationis.

Huius generis multa reperies Sophismata 2. c. lench 3.

terâ inuentione, alterâ doctrina didicisti) has igitur duas enūciationes. aut inuentione aut doctrina scis. In utroque Sophismate fit transitus à substantia ad quantitatem in priori ad cōtinuam, in posteriori ad discretam. Eodemq; modo facile est afferre exempla in omnibus prædicamentis.

Nota hæc

Animaduertendum est tamen cum de posteriori classe Sophismatum huius secundi generis loquimur, non esse distinguenda prædicamenta secundum rem significatâ, sed secundum modum significandi. *b* Omnia enim absoluta vocabula cēsentur hoc

D. Tho in
fallacijs.

loco prædicamēti substantiæ, etiam si accidentia significēt (vt Res Homo, Cādor) Quia vnumquodq; eorum significat suū significatum per modū per se existentis, seu per se stantis, vt aiunt, qui quidem est proprius modus existendi substantiarum. Omnia verò connotatiua cēsentur pertinere ad prædicamenta accidentium, etiam si substantiam significant (vt Bonum, Album, Aureum) quia significant sua significata per modum adiacentium, siue existentium in subiecto (qui quidem est primus modus existendi accidentium) ac proinde per modum quantitatis

E

b

itatis, aut qualitatis, &cæt. Vnde fit, vt
 in hac argumentatione; Quicquid heri vi-
 disti, vides hodie, candorem vidisti heri,
 candorem igitur vides hodie, nullus cre-
 datur fieri transitus à substantia ad qua-
 litatem: quia vt vox illa, Quicquid (seu
 Quancunque rem) quia est absoluta, pu-
 tatur substantialis, etiam si transcendens
 existat, sic verbum Candorem putandum
 est substantiale, & si qualitatem signifi-
 cet. Nec verò in hac ratiocinatione, Qua-
 lis erat hic annulus heri, talis est hodie,
 heri autem erat aureus, igitur, & hodie
 aureus est, vllus sensetur fieri transitus à
 qualitate ad substantiam, quia dictio
 Aureum, & si substantiam significat ta-
 men quod ad hunc locum attinet qua-
 litatis vocabulum haberi debet, eò quod
 substantiam quasi adiacentem figuræ si-
 gnificet, nec aliter quam per modum
 qualitatis. Hæc propterea latius ali-
 quanto persequutus sum, quod non ni-
 hil obscuritatis habeant. Tercium genus Tercium.
 est, cum dictio, quæ significat quale ali-
 quid, hoc est rem vniuersalem, videtur
 significare hoc aliquid, id est rem sin-
 gularem: aut è contrariò, quæ significat
 hoc

F

e
 2.elench 3
 & 2.elen.3
 hoc aliquid significare quale aliquid: &
 siue ex eo quod vocabula rei vniuersalis
 & singularis eodem modo desinant, vt
 Equus, & Xanthus: siue quia sæpe pro ea-
 dem re accipiatur, vt hæc ipsa, aut Homo,
 & Socrates: quo fit vt quicquid de altero
 affirmatur, aut negatur, videatur etiam
 de altero affirmandum, aut negandum.
 Hinc ducuntur huiusmodi Sophismata,
 Equus est species, Xanthus est equus, igitur
 Xanthus est species: Socrates non est
 species, Socrates est homo, igitur homo
 non est species. Eadem ratio est in voca- **G**
 bulis rerum magis vniuersalium, & mi-
 nus vniuersalium, cuiusmodi sunt Vi-
 uens, & Sentiens: Animal, & Homo.
 Vnde huiusmodi Sophismata contextun-
 tur: Viuens latius patet, quam animal,
 sentiens est viuens, igitur sentiens latius
 patet, quam animal: Animal est genus,
 homo est animal, igitur homo est genus.
 Sed hæc, & alia plurima Sophismata hu-
 ius loci ad captionem accidentis alia ra-
 tionem pertinent, vt ex ijs, quæ nunc di-
 cemus, aperte intelliges.

Ampliatu
 hoc getius
 captiois.

Plurima
 sophisma
 ta huius lo
 ei ad cap
 tionem ac
 cidetis per
 tinere.

De captionem accidentis. Cap. 10.

Captio

A **C**aprio accidentis, quæ prima est e-
 rum, quæ in rebus cernuntur, quæq;
 merito omnium deterrima creditur, &
 periculosissima (hac enim ut ait Aristote-
 les, & Sapientes etiam homines sæpe nu-
 mero capiuntur) est locus idoneus ad de-
 ciendum propter diuersitatem accidētis,
 & subiecti, b quam quis non attendēs, exi-
 stimat quicquid cōuenit, aut nō cōuenit
 accidētī, cōuenire, aut nō cōuenire subie-
 cto: & vice versa, quicquid subiecto, & ac-
 cidētī. Accipitur autē hoc loco nomē ac-
 cidētis pro prædicato, quod modo aliquo
 diuerium est à subiecto. cui verē conue-
 nit, ut in his enuntiationibus, Homo est
 animal, Homo est disciplinæ capax. Ho-
 mo est albus, Quod si dicas, Homo est ho-
 mo, Vestis est indumentum, non dicētur
 prædicata eiusmodi enuntiationum ac-
 cidentia subiectorum, quia nulla ratione
 sunt diuersa à subiectis: ex quo fit ut ne-
 mo fallatur, si existimet, quicquid conue-
 nit, aut non conuenit huiusmodi prædi-
 catis, conuenire, aut non conuenire subie-
 ctis, & vice versa. Tria igitur Sophistma-
 tum genere ducuntur ex hoc loco. Vnum
 eorum, quæ ideo decipiunt, quod creda-

1. Elench, 3

b
Ex. 1. Elen-
ch. 4.Non ē ac-
cidentis
quæ præto
hic summa-
tur.Tria gene-
ra sophi-
matum hu-
ius loci.

tur quicquid conuenit, aut non conuenit
 predicato essentiali, conuenire, aut non
 conuenire subiecto, & è contrario. Alte-
 rum eorum, quæ idcirco fallūt, quòd cre-
 dat quis, omne, quod conuenit, aut non cõ-
 uenit accidēti proprio, conuenire, aut non
 conuenire, subiecto, & econtrà. Tertium
 eorum, quibus idcirco capiuntur homi-
 nes, quòd putent, quicquid conuenit, aut
 non cõuenit accidenti communi, hoc est,
 ex quinto genere vniuersalium, conueni-
 re, aut nō cõuenire subiecto. Vnum quod-
 que autem horum trium generum octo
 species, formas ue colligendi subse com-
 plectitur. Aut enim quicquid affirmatur
 de prædicato creditur affirmādum de sub-
 iecto, vt si Sophista dicat, Animal est ge-
 nus, homo est animal, ergo homo est ge-
 nus: Venientem cognoscis, Socrates est
 veniens, igitur Socratem cognoscis, quod
 non recte concluditur, vt ex fine huius li-
 bri patebit. Fierit enim potest, vt veni-
 entem videam, eum autem, qui venit, mi-
 nimè nouerim. Aut quicquid negatur de
 prædicato videtur negādum de subiecto,
 vt si ille dicat, Animal non est species in-
 fima, homo est animal, igitur homo non
 est

Octo for-
 mæ cuius
 q; generis.

Cap. 42.

est species infima. Aut quicquid affirmatur de subiecto videtur affirmandum de prædicato, vt si dicas, Homo est species infima, homo est animal, igitur animal est species infima. Aut quicquid negatur de subiecto, videtur negandum de prædicato vt si quis dicat, Homo non est genus, homo est animal, igitur animal non est genus. Aut de quocunq; affirmatur prædicatum, videtur affirmatum esse subiectum, vt si dicas, Homo est Animal equus est animal, igitur equus est homo. Aut de quocunq; negatur prædicatū videtur negandum esse subiectū, vt in hoc Sophismate, Aptum esse ad capessēdas disciplinas, est proprietas hominis homo non est proprietas hominis, igitur homo non est aptus ad capessēdas disciplinas. Aut de quocunq; affirmatur subiectum creditur affirmandum esse prædicatum, vt si quis dicat, Animal est genus, album est animal, igitur, album est genus. Aut, denique de quocunq; negatur subiectum videtur negandum esse prædicatum, vt in hoc Sophismate: Homo est animal, equus non est homo, igitur equus non est animal. In his autem sophismatis non rectè

Cur peccetur in his
sophismatis.

efficitur conclusio, quia accidens, & subiectum non accipiuntur qua ex parte sunt idem: sed quatenus modo aliquo diuersa sunt. Verbi causa, cum Sophista dicit, Animal est genus, homo est animal, igitur homo est genus, non accipit in propositione nomen Animalis pro animali, qua parte est idem cum homine, sed quatenus intellectus operâ est abstractum ab homine, & bestia. Unde non est nomen, si id quod affirmatur de animali, non concludatur de homine. Sed parum cautus respondens existimat primo aspectu bonam esse consequentiam, eo quod discrimen animalis ab homine minime perspicit, Quod idem peccatum accidit in reliquis.

De captione eius, quod simpliciter dicitur, & secundum quid.

Caput. II.

Duplex locus in hac captio: e.

Ex. 1. Elée.
4. & 2.
elench. j.

Captio eius quod simpliciter dicitur, & secundum quid, etsi vna est ex tredecim, duplicem tamen locum (quemadmodum captio compositionis, & diuisionis) complectitur. ^a Alter est vnde Sophista ex eo, quod simpliciter dicitur, id

id colligit, quod dicitur secundum quid, Locus pri-
 id est, cum adiectione duntaxat: idq; siue or,
 affirmando, siue negando. Ut si dicat, Ar-
 ma sunt restituenda domino, igitur sunt
 restituenda domino furioso: Licet Chri- Locus
 stiano vesci carnibus, licet igitur ei vesci posterior.
 carnibus in quadragesima: Non est abs-
 cindenda manus, igitur non est abscondenda cum ex ea toti corpori imminet cor-
 ruptio: Non sunt merces in mare iactanda igitur non sunt iactanda cum naufragium timetur. Alter locus est, unde Sophista ex eo, quod solum cum adiectione aliqua dicitur, id colligit, quod simpliciter, & sine adiectione profertur: idq; siue affirmando, siue negando. Licet commutare, atque invertere superiora exempla hoc modo: Manus est abscondenda cum ex ea pendet corruptio toti corpori, igitur manusest abscondenda: Merces sunt iactanda in mare, cum naufragium timetur, igitur merces sunt in mare iactanda: Arma non sunt restituenda Domino furioso, igitur non sunt restituenda Domino: Non licet Christiano vesci carnibus in quadragesima, igitur non licet Christiano vesci carnibus. Itaq; duo speciales loci

in hoc generali continentur, duæq; argumētorum formæ ex utrolibet ducuntur: altera, quæ concludit ex affirmatione affirmationem: altera quæ ex negatione colligit negationem. Vtraque autem tam latè

Varia adiectionum genera.

patet, quā multa sunt adiectionum genera. Quædam enim sunt, quæ tollūt omnino significata earum vocum, quibus adiunguntur, ut in his exemplis perspicies. Hoc cadaver est homo mortuus, igitur est homo: Hæc statua est homo marmoreus, igitur est homo: Hic est bonus latro, igitur est bonus. Quædam verò non omnino tollunt: sed ponūt quodammodo, vel in mente duntaxat: ut si dicas, Homerus est in hominum memoria igitur Homerus est: vel solum in causis suis, ut si dicas, Hoc semē est arbor potentiā igitur est arbor: vel in ea parte subiecti duntaxat, à qua totum denominari non potest, ut si dicas, Indus est candidus quod addentes attinet, igitur est candidus: vel quodā loco, aut tempore, aut respectu cuiusdam, & alijs modis

Hæc captionē vitur cacodæmō frequentissimè.

sexcentis, quarum cuius facile occurrēt exempla. Nullus verò locus Sophisticus est, quo Cacodæmō frequentius, quàm hoc ad capiendos homines utatur. Ex eo enim

C

D

enim quòd bona hæc caduca, & breuia, quodâ loco, aut tempore, aut apud quosdam sunt vtilia, iucunda, aut magni æstimateda, concludit ille ea esse simpliciter bona, atque omnino amplectenda. Cuius Sophismata nemo eludet, nisi qui defixis oculis in omnem futuram æternitatē, vana hæc, & nullius momenti despexerit.

De captione ignorationis elenchi.

Caput. 12.

A Captio ignorationis elenchi est locus idoneus ad decipiendum prætermis-
Ex. 1. Elē. 4. & 5.
 sione conditionum elenchi dialectici, earum potissimum, quæ ratione conclusionis requiruntur. Quæ ut intelligas, ad-
Elēchus in commune
 uerte in primis Elēchum siue redargutionem in commune sic definiri ab Aristote-
b
 les *b*, Elenchus est syllogismus cum cōtradictione conclusionis, hoc est, colligens contradictoriam alicuius certæ enūciationis. Ut si proposita sit hæc enūciatio, Aliquod animal est immortale, sic extruetur elenchus reprehēsioue eius: Nulla res cōstans ex quatuor vulgatis elementis est immortalis, omne animal constat ex huiusmodi elementis, igitur nullum animal
1. Elēch. x.
Elenchus aliter.

est immortale. interdum tamen duo syllogismi concludentes totam contradictionem dicuntur vnus elenchus. vt si huic syllogismo, quem fecimus, alterum adiungas, qui huiusmodi sit, omne, quod beatum est, immortale est, aliquod animal est beatum, igitur aliquod animal est immortale, Ceterum ij etiam syllogismi, qui contrarias enunciations colligunt, elenchi nomine mento appellantur quod ex contraria enunciatione statim colligi possit contradictoria. Aduerte deinde, quatuor esse genera elenchorum redargutionumue, quoadmodum syllogismorum. Quidam enim sunt demonstratiui, quidam dialectici, alij pseudographi, alij Sophistici. Elenchus demonstratiuus est demonstratio cum contradictione conclusionis. Dialecticus elench. est syllogismus dialecticus cum contradictione conclusionis. Pseudographus est, qui videtur demonstratiuus, sed peccat in materia, Sophisticus est qui videtur dialecticus, sed aut peccat in forma, aut in materia, aut in contradictione. Captio igitur huius generis vno modo est generalis omnibus captionibus: altero specialis, & ab alijs distincta.

Quatuor
genera e
lenchoru.

Demōstra
tiuus.

Dialecti
cus

Pseudo
graphus.

Sophisti
cus.

Quaratic
ne captio.

hæc sit ge
neralis.

Gene

C

D

Gene

Generalis quidem quatenus considera-
tur ut est locus idoneus ad decipiendum
prætermiſſione cuiuſcunque conditionis
elenchi dialectici: ſive conditio, quæ præ-
termittitur, pertineat ad formã, ſive ad
materiã, ſive ad cõtradictionẽ, quæ in cõ-
cluſione requiritur. Oẽſenim Sophiſtarũ
redargutiones prætermittũt aliquam ex

E his conditionibus. Specialis autem, qua-
tenus hac ſola ratione ſpectatur, ut eſt lo-
cus aptus ad fallendum prætermiſſione
earum conditionum, quæ ad cõtradictio-
nem concluſionis requiruntur. Hoc enim
pactõ diſtincta eſt ab alijs hæc captio.
Nam ceteræ omnes ſupeditant repræhen-
ſiones, quæ aut in forma peccant, aut in
materiã: nec autẽ ſola ſuggerit eas, qua-
rum concluſiones non ſunt vere contra-
dicentes deſignatis enunciacionibus. Cõ-
ditiones igitur, quæ ad contradictionem
conſtituendam requiruntur, quatuor po-
tiſſimum enumeratur ab Ariſtotele, & Se-
cũdum idem, Ad idem, Similiter & In eo-
dem tempore, ad quam reuocatur condi-
tio, In eodem loco. Prætermiſſione pri-
mæ conditionis non coargues hominem,

Qua ra-
tione fit
ſpecialis.

Conditio-
nes quæ
ad cõtradi-
ctionem re-
quiruntur.

i. Elẽch. 4

si ille dixerit, *Æthiopem esse albū* quod addentes attinet, tu autem contendas nō esse album simpliciter: aut si ille dixerit, stadium esse æquale milliario secundum latitudinem viæ, tu autem ostendas, simpliciter non esse æquale, nimirum secundum longitudinem: quandoquidem non secundum eandem partem, aut dimensionem ostendis *Æthiopem non esse album*, & stadium nō esse æquale, secundū quam ille vtrumq; affirmat. Prætermissione secundæ non redargues eum, qui dixerit, se non esse parum comparatione infantis, si ostendas, eundem esse parum comparatione aliorum hominum prouectæ ætatis. Prætermissione tertiæ non omnino refelles eum, qui dixerit, cœlum non moueri deorsum, si ostendas cœlum moueri, quia nō eodem modo affirmas, quo ille negat. Demum prætermissione quartæ non verè refutabis eum, qui dixerit, non oportere hominem comedere cū satur est, aut in media via, si ostendas, oportere hominem comedere. Nec enim eodem tempore, eodemque loco, quo ille negat, ostendis tu rem esse necessariam.

A Captio petitionis principij est locus idoneus ad decipiendum ex eo, quod conclusio probanda ad probationem sui accipitur. Dicitur autem conclusio principium quia initio proponitur, ut ad eam probatio dirigatur. Quæ quidem tum dicitur peti, postulari, cum sub alijs verbis exprimitur. Si quis enim conclusionem sub eisdem verbis a respondente proposcerit ut eius concessione ipsam confirmet, non solum neminem fallit, sed etiam ab omnibus irridebitur. Quinque autem modos petendi principium ponit Arist. *b* Vñ si synonymum sumatur ad confirmationem synonymi, aut definitio ad confirmationem definiti: ut si quis Epicureus probaturus, voluptatem esse summum bonum, roget nunc iucunditas sit summum bonum, aut aliquis alius probaturus, hominem habere optimum tactum, poscat, num animal rationale habeat optimum tactum. Alterum si res vniuersalis vniuersè accepta sumatur ad probationem particularis, ut si concludas omnium contrariorum esse eandem disciplinam, quod omnium

Ex. 1. elen. ch. 4.

Cōclusio cur dicitur principium.

Cur dicitur peti.

Quinque modi petendi principium.

8, Top. 5. Primus, modus.

Secundus.

Tertius

omnium oppositorū sit eadem. Tertium si contra progrediaris. vt si probes, omnium oppositorum esse eandem scientiā, quod omnium relatiue oppositorum, omnium contrariorum, & ceterorum sit eadem.

Quartus

Quartum, si cōclusio per partes sumatur in sumptionibus, vt si dicas, Medicina est sani, & Medicina est ægri, ergo medicina

Quintus.

est sani, & ægri. Extremum, si alterum relatorum ad probandum alterum, ad quod refertur, sumatur: vt si probes, Socratem esse filium Sophronisci, quod Sophroniscus sit pater Socratis. Omnibus his modis cōclusio quæ probanda est, quodammodo sumitur in antecedente, cum non magis notum videatur id, quod hoc modo accipitur, quam quod concluditur.

Obiectio
animad-
uertenda.

Ceterum cum in demonstratione sæpe accipiatur definitio ad confirmationem definiti, atque in argumentationibus dialecticis sæpe ex toto partes, sæpe ex partibus totum, & ex altero relatorū alterum concludamus, dicat aliquis, aut hos modos petitionis principij non efficere vera syllogismum sophisticum, aut certe multas esse demōstrationes, multosque dialecticos syllogismos, qui in sophisticis numerentur

merentur. Occurrendum est tamen, non omnibus hisce modis verè peri principiū ex natura rei: sed solum cum synonyma ad confirmationem synonymorū accipiuntur. Nam quod ad reliquos attinet modos, definitio notior est re, quæ definitur: itemque totum quadam ratione notius est suis partibus: alia verò ratiōe notiores sunt partes quam totum: & ea, quæ sese mutuo respiciunt. quodammodo se invicem declarant, & patefaciunt. At verò apud eum, cū quo disputatio transigitur, sepe numero datur vitio, quòd hisce modis cōclusio probetur, cū videlicet ipse respondens significat, notam sibi esse rei definitionem totumq; &c. Ex hoc enim efficitur, vt cum Dialecticus ex datis ab altero argumentari debeat, merito dicatur principium petere, qui aliquo ex his modis apud eiusmodi hominem argumētatur. Adeo enim est importuna huiusmodi probatio, vt qui sic concludit, cōclusionē ipsam gratis petere videatur. Itaq; hi modi petēdi principiū nō sunt vitia ex ipsa argumētationis natura, sed ad hominē, (vt dici solet) hoc est, apud eū respondentē, qui ita affectus est, vt diximus.

Captio consequentis est, locus idoneus ad decipiendum ex eo, quod antecedens videtur effici ex consequente, aut ex opposito antecedentis oppositum consequentis, quemadmodum consequens efficitur ex antecedente, & ex opposito consequentis oppositum antecedentis. ^a Nominine autem oppositi, intellige contradictorium. Ex hoc loco ducuntur huiusmodi Sophismata. Si Paulo ante pluit terra madefacta est, igitur si est madefacta terra, paulo ante pluit. Si animus hominis genitus est (ex materia videlicet productus) incepit esse, igitur si non est genitus, non incepit esse, sed nimirum semper fuit. Huc pertinet sophisma illud, Qui ait te esse animal, verum ait: qui autem ait te esse equum, ait te esse animal: igitur qui ait te esse equum, verum ait. Commutatis enim suppositionibus, hunc sensum habet cavillatio. Si tu es equus, es animal, at es animal, igitur equus. In qua oratione, ut Sophista ex antecedente recte colligit consequens, sic ex consequente perperam colligit antecedens. Animaduertendum est autem hoc loco.

^a
Ex i Elen
ch. 4. & 2.
elnech. j.

loco, id quod Arist. docet, *b* captionem consequentis contineri quodammodo sub captionem accidentis. Nam quicquid consequitur ex re aliqua, ut animal ex homine, est eius accidens (ea videlicet accidentis significatione, qua in captionem accidentis vocabulum Accidentis accepimus) non tamen quicquid est accidens alicuius rei est eius consequens. Namque album, exempli causa, & si est accidens hominis, non tamen, est illius consequens, quod in alijs etiam plerisque accidentibus cernere licet. Hinc fit, ut omne sophisma, consequentis alia ratione spectatum sit sophisma accidentis: non tamen omne Sophisma accidentis sit sophisma consequentis.

b
1. el. hic. 9.
Captio
consequen
tis continetur
sub captionem
accidentis.

De captionem non cause ut cause.

Caput 15.

A Captio non cause ut cause, est locus idoneus ad decipiendum ex eo, quod absurditas, aut falsitas conclusionis ascribitur alicui propositioni quasi ex ea efficiatur, ex qua tamen re vera non efficitur. *a* Nec enim nomen cause accipiendum est hoc loco pro causa rei dicitur, sed pro quacunque causa illationis, etiam

a
Ex. 1. elen
ch. 4.
Quam late
hic acci
piatur ut
si me cause.

si significet effectum rei, quæ cõditur, aut aliquid aliud. Ex hoc loco contendet Sophista, tollendam esse de medio eloquentiam, quod peruersi homines eloquentia præditi multa mala periuadeant, multa bona dissuadeant: itemque, exterminandum esse usum pecuniæ, quod homines avari pecuniæ cumulandæ causa omnia iura violent. Dicendum potius erat, tollendos esse de medio peruersos, & auaros homines, qui eloquentia, & pecuniæ contrectatione abutuntur, quãdoquidem hi, non eloquentia, aut pecuniæ usus sunt in causa, vt eiusmodi mala perpetrêtur. hæc tamen Sophismata nonquam formam argumentationis accipiunt, nisi cum Sophista ex quibusdam concessis ducit respondentem ad aliquid, quod aperte incõmodû aut falsum est, ex cuius euerione regreditur ad euertendâ aliquam ex sumptionibus, vt causam absurdæ, aut falsæ cõclusionis, quæ tamen re vera causa non est. Exemplum Sophismatis. Si nullum tempus esset, nox non esset, si nox non esset, dies esset, si dies esset, aliquod tempus esset, igitur si nullum tẽpus esset, aliquod tẽpus esset: hoc autem est non modo falsum,

Quam fer
nia u ha
be et hæc
Sophisma
ta.

B

sum, sed etiam absurdissimum: igitur prima illa propositio, Si nullum tempus esset, nox non esset, est falsa, & absurda, Perperam colligit Sophista, quia cum non prima propositio, sed secunda sit causa absurde conclusionis, non debuit ille colligere primam esse falsam, & absurdam, sed secundam. Falsum est enim, & absurdum dicere, si nox non sit, diem esse, nisi ex hypothesis, hoc est, posito motu solis circa terram. Siquidem ante mundi constitutionem nec nox erat, nec dies.

*Captio plurium interrogationum ut
vnius. Caput. 16.*

A Xtrema captio, quæ plurium interrogationum ut vnius appellatur, est locus idoneus ad fallendum, eo quod plures interrogationes, ut vna duntaxat proponuntur. Hinc enim fit, ut qui simplicem responsionem reddit, tam affirmando, quam negando capere possit: Exempli causa si querat Sophista, Sit ne Socrates, & Plato homo, tu autem respondeas, esse hominem, colliget Sophista, igitur qui Socratem, & Platonem percutit, hominem percutit, non homines: si verò dicas, non esse ho-

y minem,

Ex. 1. Elen
ch. 4.

Tria inter
rogatio-
nū genera

minem, concludet Sophista, Igitur Socra-
tes non est homo, aut, Igitur Plato non est
homo. Ducuntur autem ex hac captione **B**
tria interrogationum genera. Primum
est, cum vnum de pluribus quæritur, vt in
tradito exemplo patet. Alterum est, cum
plura quærentur de vno, vt, Est ne Socra-
tes homo, & equus? Quod si respondens
admirerit, sic cōcludet Sophista, Igitur So-
crates est equus, sin autem negauerit, hoc
modo colliget, igitur Socrates non est ho-
mo. Tertium genus est, cum plura quæru-
tur de pluribus, vt, Est ne Socrates, & Bu-
cephalus homo, & equus? Si asserat respō-
dens, colliget Sophista, Socratē esse equū,
& Bucephalum esse hominem: si verò ne-
get, concludet, Socratem non esse homi-
nem, aut Bucephalum non esse equum.
Hæc de captionibus, locisue fallacibus, è
quibus Sophistæ depromunt ad reprehē-
dendū argumenta, videntur satis.

*Quo pacto Sophistæ reliquos quatuor
fines confectentur.*

Cap. 17.

Sequitur, vt quo pacto Sophistæ qua- **A**
tuor reliquos fines (falsum, inquam,
incre-

incredibile, solœcismum, & nugationē)
 confectentur, paucis perstringamus. Ut
 falsum aliquid ex tua responsione extor- Quo pa-
to ad fal-
sum ducāt
Sophistæ.
 queant Sophista, id maxime curant, ut
 nulla initio proponatur quaestio, de qua
 disputetur. *a* Nam qui temere, ac nullo
 proposito disputationis sine respondent,
 facilius labuntur. Deinde multitudine in
 interrogationum te onerant, etiam cum est
 aliquid propositum, in quo disputatio versetur:
 dicuntque, se discendi studio id facere.
 Tum in hoc valde elaborant, ut eo te
 perducant ubi magna ipsis suppetit argu- 2
1. elêch. 12
 mentorum copia. Ut verò ad incredibile, 2
 aliquid seu inopinabile te impellant, il- 3
 lud observare solent, *b* ut admirabiliores Quo pa-
to ducāt
ad inopi-
nabile.
 sententias cuiusque sectæ philosophorū abs- b
Ibidem.
 te petant: quin imo ea sine interrogatio- 1
 ne accipiunt, quæ pertinent ad eam, quam
 tu maxime probas quasi dubium non sit,
 quin tu ea libenter admittas. Ea etiam in- 2
 terrogant, in quibus aliud loquuntur ho-
 mines, aliud sequuntur, ut, Num optabilior
 sit gloriosa mors pro defendenda patria,
 quam vita voluptatibus affluens. Et ea, 3
 in quibus aliter res habet, aliter cōmunis
 hominum opinio & sermo, ut, Num ij,

y ij qui

qui ditissimi, nobilissimi, ac potentissimi degunt, & omni voluptatum genere abundant sint fœlices? Et ea etiam, quæ eiusmodi sunt, ut neutram in partem inclinare posse videaris, quin admirabile aliquid, præterque opinionem respondeas, ut, sit ne potius sapientibus parendum, an patri. Ut autem ad nugationem te compellant, fere hoc vnum observant, ut definitiones integras pro nominibus accipiât.

4
Quo pacto
ducant ad
nugationem

x. elenc. 13.

Ad solœ
civismum.

d
Ibidem.

Cap. 9.

c Ut si dicas, Socratem habere nasum simum, tum illi colligent te dicere, Socrate habere nasum nasum concauum, quod simum definiatur Nasus cōcauus. Ut denique ducant ad solœcivismum, nonnunquam utuntur captione figuræ dictionis, de qua supra e dictum est: nonnunquam alia quædam præcepta sequuntur. Sed hæc duo posteriora finium genera pueriliter confectantur Sophistæ, superiora autem duo ex locis etiam reprehensionum fallacium, qui expositi sunt, tractari possunt.

Quo pacto occurrendum sit Sophistarum
captionibus. Caput. 18.

SUPEREST igitur, ut quo pacto Sophistarum captionibus occurrédū sit paucis
docea-

doceamus. Hoc enim breuiter exequi
 nunc possumus, postquam omnium no-
 dos, quantum sat fuit patefecimus. Nam
 vera solutio, vt inquit Aristoteles, *a* est vi-
 tij explicatio. Itaque sophismata, quæ so-
 lius materiæ vitio laborant, negatione
 earum sumptionum, quæ probabiles vidē-
 tur, nec sunt dissoluenda erunt. Quo etiā
 modo dilues Sophismata petitionis prin-
 cipij, negata nimirum ea sumptione, in
 qua principium petitur, etiam si proba-
 bilis esse videatur, vt ait Aristoteles. *b* Nā
 cum tu eam quæstionis partem, quam So-
 phista confirmare contendit, aut re vera,
 aut disputationis gratia improbabilem in-
 dices, ea tibi nequaquā admittenda sunt,
 quæ illi fuerint propinqua. Reliqua verò,
 si ex æquiocatione, ambiguitate, compo-
 sitione diuisione, aut accentu ducta fue-
 rint, quia hæc ōnia multiplicitate aliqua
 vnius, aut plurium propositionum peccāt
 distinctione multiplicis orationis soluen-
 da sūt: quæ toties adhibēda erit, quot fue-
 rint interrogatiōes quoquo pacto multi-
 plices. Quin etiam cum ventum fuerit ad
 multiplicē cōclusionē, ea erit ante distin-
 guenda, quā de consequentia iudicium

Vera Solu-
 tio quæ sit
 a
 2. Eléch. 4.

Solutio so-
 phismatū
 quæ in ma-
 teria tan-
 tū peccāt.
 petitionis
 principij.
 b
 2. Eleuc. 3.

Solutio
 sophisma-
 tū ex quin-
 que pri-
 miscaprio-
 nibus.

Solutio so
 phismatū
 ex captio.
 ne 6. 7. 8.
 II. 12.

c
 2. Eléch. 4.

d
 2. Elenc. 5.

Solutio so
 phis. Igno
 rationis
 elenchi.
 Plurium in
 terrogati-
 onum, vt
 vnus.
 e
 Ibidem.

Solutio so
 phismatū
 nugatiōis

feratur. Si autem Sophismata ex ijs fue-
 rint, quæ e: figura dictionis, ex accidēte,
 ex eo quod simpliciter dicitur, aut cum
 adiectione, ex cōsequēte, aut ex non cau-
 sa vt causa nominatur. Sumptionibus ad-
 missis, negatione consequentiæ eludenda
 erant. Qua in re illud tibi diligenter cu-
 randum est, quod Arist. e insoluedis So-
 phismatis accidentis fieri præcipit, vt pa-
 rata in semper habeas argumētationē ali-
 quam aperte vitiosam, cui similem dicas
 eam, quæ affertur à Sophista præsertim
 cum ipse aliquid quod cōtra eam obijcias
 postulauerit. Iam Sophismata ignoratio-
 nis elenchi negatione contradictionis dis-
 soluenda sunt, d vt e: dictis perspicuū est.
 Ea deniq; in quibus Sophista pluribus in-
 terrogationibus quasi vnâ vitur, facile
 dilues, si tot respōsiones interrogationi
 reddideris quot in ea implicitæ sūt. e
 Posunt tamē nōnunquā distinctione dis-
 solui vt si quærenti Sophistæ, sic ne Plato,
 & Socrates homo respondeas, verum id
 esse accepto verbo Et copulatiuē, falsum
 accepto copulatiu. Tum veniendum ad
 consequutionem. Cū autem te Sophi-
 sta compulerit vt nugeris, inaniterqu e
 idem

idem verbum repetas, occures non esse
 necesse ponere integram definitionem lo
 co nominis, cum nomini adiunctum iam
 est in eodem enunciationis extremo ali
 quod ex vocabulis, quæ in definitione po
 nenda sunt. *f* Quod enim positum iam
 est, quid opus est iterum poni? Atq; ita, *f* 2. Eléch. 6.
 cum dicis Socraté habere nasum simum,
 te non cogi ut loco vocis, Simum, ponas
 totum hoc, Nasum curuum, sed Curuum
 duntaxat, quia illud Nasum, iam positum
 est. Causa quam reddit Aristoteles *g* hæc
 est, quia vox, Simum, & si per se posita
 sine Nasi vocabulo nasum quodam modo
 significat, tamen ut in eodem extremo
 enunciationis cum verbo Nasus coniu
 cta est, nulla ratione nasum significat:
 sicque non necesse est loco eius ponere
 Nasi vocabulum. Id quod eodem modo
 dicendum est in reliquis. Porro autem
 cæteris Sophistarum machinationibus,
 quas breuiter paulo ante *h* tetigimus, nõ
 est difficile occurrere. *h* Cap. supe
 riori.

*De quibus nominum affectionibus dein
 ceptum agendum est.*

Caput. 19.

y iiij SED

SE D vt omnes eorum cauillationes, **A**
 Sque (vt ait Arist. *a*) potissimum ex mul-
 tiplici nominum vsu texuntur, facilius
 possis diluere, simulque omnia supradi-
 cta plenius intelligas: agendum hic tan-
 dem est de quibusdam nominum affecti-
 onibus, quæ à recentioribus Dialecticis
 Suppositio, Status, Ampliatio, Restrictio,
 & Appellatio vocatur, quia in his omnis
 vocabulorum vsus videtur contineri. Sūt
 autem adeò inculta, horrida, & ab vsu re-
 mota, quæ superioris ætatis homines in
 hisce, ac similibus rebus commentum sunt,
 vt, nisi plurima reijciatur, satius sit ea prorsus
 non attingere. Verum vt in his mul- **B**
 tum, ac diu immorari inutile est, ac bonis
 literis perniciosum, sic ea omnino con-
 temnere (quod multi hoc tempore faci-
 unt) non sine mediocri iactura cōtingit.
 Nam vt Arist. exemplo *b* vtar, quemad-
 modum *ii*, qui calculis rationem subdu-
 cunt, nisi sciant quid suo loco valeant cal-
 culi, facile circumueniuntur: sic qui dispu-
 tant, nisi teneant pro quibus rebus, & quo
 pacto in oratione vocabula supponan-
 tur, ac substituantur, ampla sit, an restri-
 cta verborum acceptio, quæ voces quas
 appe-

^a
 1. elench. x

Quatenus
 de hisce
 agendū sit

^b
 2. elench. x

appellent, ac denominent, nullo negotio decipientur, ac capientur. Harum igitur rerū cognitio, ex bonis præsertim fōtibz modicè hausta non modò perniciè nullā importabit philosophiæ, verum etiā omniū, qui benè institui volent, studia iuabit.

Quid sit suppositio. Cap. 20.

A **S**uppositionis itaq; nomen multis modis vsurpatur. Verū vt est quedam affectio nominum, sic definiiri potest: Suppositio est acceptio nominis pro re, quā significat: vt cum hoc vocabulū Pphilosophus, pro Aristotele accipitur. Nomen idē valet in hac definitione, atque eo loco primi libri, in quo varias nuncupationes nominū explicauimus. *a* Complectitur enim tum nomina vt à verbis distinguūtur, siue substantiua sint, siue adiectiua, tum etiam verba: atq; vt semel dicam, idem est quod categorēma, quod quidem libro eodem *b* cum Cicerone appellauimus id, quod de quodam aut quibusdam diceretur. Quin etiam velim, vt hoc loco Nominis vocabulo, casus etiā nominū intelligas. Vocabulo autē Rei, quam nomen significat, intellige, quamcunq; rem significatam,

Suppositio.

vide b. 2. p. 11. 7. p. 11. suar. h. c.

Nomen. 3.

lib. 6. c. 7. p. 8.

Cap. 18. & sequentibus.

b
Cap 9.

Res.

y v siue

siue vera sit, vt homo: siue ficta, vt hippocentaurus: siue nūc existat, vt cælum: siue non existat, vt Adamus, aut Antichristus, Significādi etiam verbum latissimè accipiendum est. Suppositio enim est acceptio nominis pro re, quam nomē quomodocunque significat, siue eam significet propriè, vt Leo leonē: siue impropriè, vt Agnus innocentem: siue primò, ac immediatè, vt Homo hominem in commune: siue remotè, ac mediatè, vt Equus Buccephalū: siue formaliter, vt Albū albedinem, seu potius affectum albedine, quā eiusmodi est (quo pacto vsurpatur cum dicimus, Album est concreta quædam species qualitatis, aut, Homo est albus) siue connotatiuè (quod dicitur materialiter)

Acceptio, vt Album niuem, aut cerussam, & Orator Ciceronem. Acceptio igitur, hoc est, vsus nominis generaliter accepti pro quacūq; re quam quomodocunque significat, dicitur suppositio. Nec immerito. Siquidem ex ipsa verborum vi, nihil aliud dicere videmur, cum asserimus, nomen accipi pro re significata, quān, nomē supponi, & quasi suffici, ac substitui locorei significatæ. Desumpta est hæc suppositio

nis definitio ex initio Elenchorum Arist.

et quo loco ille, quam necessaria sit suppo

sitio his pen: verbis declarat, Quia enim

Cres ipsas per sese in disputationem afferre

non possumus, nominibus, quasi rerum

notis, pro rebus uti cogimur, Tria tamen

hic velim animaduertas. Vnum est, ne se

quaris cōsuetudinem eorū, qui hoc modo

loquūtur, Hoc nomē supponit pro hac re,

illud pro illa, cū potius dicere debeas, Hoc

nomen supponitur pro hac, illud pro illa,

quasi dicas sufficitur, aut substituitur pro

hac, aut illa re significata. Ferendū magis

esse, quod alij dicūt, Hoc nomē supponit

rem hanc, illud verò illam. Potest n. in eo

sensu accipi, ac si dicant, Hoc vocabulum

subiicit, intellectui rem hanc, illud verò il

Dlam: quod quidem recte dicitur. Alte

rum est, ne existimes (quod quidam

autumant) suppositionem in sola pro

positione enunciatione uē habere locum.

Re enim vera ubicunq̄ nomen pro re,

quam significat. accipitur, ibi procul du

bio pro re supponitur. Quod sanē fit in

omnibus orationibus. in quibus senten

tiam aliquam, praesertim perfectā, decla

ramus, etiam si eiusmodi orationes non

fin

e
Cap. 1.

Quam ne-
cessaria sit
suppositio

Prima ini-
maduer-
sio.

Secunda.

sint enunciationes: quales hæ sunt, Fuit
 ne Plato Soc. auditor? Utinam Soc. do-
 ctrinam fidei, quã præclaris suis discipu-
 lis traderet, didicisset: & aliæ similes. Ter-
 tium est, cauenda esse diligentissimè ea,
 quæ recentiores traditæ definitioni adiū-
 gunt, vt potè, Nomen, quod in propositi-
 one supponit (vt loquuntur) verificari de-
 bere de re significata mediante copula
 suæ propositionis, & alia sexcæta quæ lō-
 gum esset recensere: ex quibus illi colli-
 gūt, subiecta huiusmodi propositionum,
 Adamus est, Antichristus est, Chimera
 est, non supponere, & alia multo mira-
 biliora corollaria. Hinc sanè male habuit
 Dialectica, ex quo sophisticæ ista pro Di-
 alecticis tradi, atq; inculcari cœperunt.
 Sunt enim non modo inutilia, à quibus
 abhorret omnis ars, sed etiam magna ex
 parte falsa, quæ sub artem, nisi Sophisti-
 cam, cadere non possūt. Id quod in præ-
 sentia facilè ostēderem, nisi alienum hoc
 esset ab huius libri instituto. Hoc vnum
 (quia eius feci mentionem) admonebo,
 subiecta illarum trium propositionum
 Adamus est, & cæterarum, quæ illi negāt
 supponere, verè supponere, supponere:
 quoniam

Tertia.

E

quoniam nulla causa est alia, cur propositæ enunciationes sint falsæ, nisi quia prædicata non conueniunt rebus, pro quibus illarū subiecta supponuntur, ac substituantur.

De suppositione materiali. Cap. 21.

A PRæter suppositionem nunc explicatam, quam vocant formalem aliã addunt Dialectici, quam dicunt materialẽ. Hæc vero ad hunc ferè modum definitur. Suppositio materialis est acceptio vocis pro se ipsa, ac sibi similib⁹, modò se ipsam non significet: quo pacto accipiuntur subiecta huiusmodi propositionū, Homo est nomen: Blictri est vox nihil significans. Additū est, Modo se ipsam non significet, quia si se ipsam significauerit, acceptio eius pro se ac cæteris vocibus, quas significat, erit suppositio formalis, qualis cernitur in subiectis harum propositionum, Nomen est vox: Vox est sonus: Sonus est qualitas. Nam cū dictio, Nomen, imposita sit omnibus nominibus significandis, nō dubiū est, quin se ipsam etiã significet, quãdoquidẽ & ipsa nomẽ est. Quod eodẽ modo dicendū est de dictionibus Vox, & Sonus. Atq; hoc quidẽ genus suppositiõis

Suppositio materialis.

Qua ratione prætermissi possit hoc genus suppositionis

sine

Cap. 10.

Primum
documentum.

Secundum.

Tertium.

sine scelere prætermitti potest, si verum est, quod primo lib. 4 sub iudice relinquimus, voces (inquã) non significatiuas, imo etiã significatiuas, cum pro rebus significatis nõ accipiuntur, non esse partes orationis, sed esse tantum res significatas, atq; ostensa alijs dictionibus, quæ sunt partes orationis, quæq; nisi facile intelligantur, semper præponi solent: quæ omnia eodem loco exemplis patefecimus. Verum quia illud ambiguum videri potest, & hoc genus suppositionis à grauis autoribus usurpatum est, tria documenta tradam, quibus recetiores vtuntur ad hanc suppositionis formam cognoscendam. Primum. Omnis vox non significativa, quæ in propositione ponitur, accipitur materialiter: vt subiectum huius enunciationis, Seyndapsus est vox, quæ literis exprimi potest. Secundum. Omnis vox, quæ alia voce in oratione indicatur, accipitur materialiter, quo pacto accipiuntur hæ voces. Homo, & Blietri in his enunciationibus, Hæc vox, Homo, significat ex instituto: Hoc nomen Homo, est dictio duarum syllabarum: Hoc Blietri nihil significat: Ly Blietri (vt loquitur) est vox nulli rei imposita. Tertium cum prædicatum ita significat subiectum, vt non

non significet rem, quam subiectum significat, tunc subiectum accipitur materialiter: vt in his propositionibus, Homo, est nomen: Ego, est pronomen, Quādoquidē prædicata ita significant subiecta, vt non significant res, quas subiecta significant.

Adde tamen, Modo ea, quæ impediunt, remoueātur. Fieri namq; potest, vt additione, aut mutatione alicuius vocis impediatur materialis suppositio, vt si dicas, Omnis homo est nomen: Ego sum pronomen: quæ propositiones sunt falsæ, nec alia de causa, nisi quia subiecta accipiuntur pro rebus significatis, quibus non cōueniunt talia prædicata. Sed ne hac quidē moderatione perpetuo verum est hoc

E documētum, quia & si cūm dicimus, Homo est nomē accipi solet subiectum pro se, ac sibi similibus vocibus: si tamen vltorius progrediaris hoc modo, Homo est vox, Homo est sonus, Homo est qualitas, iam videbitur falsum documētū. Quāquā enim prædicata ita significant subiecta, vt non significēt res, quæ subiectis significantur. secūda tamen propositio minus libēter conceditur, de tertia, an cōcedēda sit ambigitur, quarta planē negatur.

Non est
perpetuo
verum hoc
documē-
tum. sed
maxima
ex parte.

Acci-

Quid sentidum de secūdo documento.

Accipe igitur documentum hoc, non ut perpetuò verum, sed ut maxima ex parte. **F**
 At vero (ut in hac re aliqua ex parte dicam quod sentio) non omnia hæc documenta mihi videntur vera. Quicquid enim dicendum sit de primo, ac tertio, certe secundum non videtur probandum. Nam (ut vno, aut altero exemplo rem aperiā) & si ex præscripto primi, ac tertij documenti non sine ratione aliqua dici soleat, dictiones Blictri, & Homo, cum dicimus, Blictri nihil significat. Homo est nomen substantiuum, accipi pro se ipsis, & pro alijs similibus: tamen quòd in his enūciationibus: Hæc Dictio Blictri nihil significat, Hæc vox Homo est nomen substantiuum, eodem modo accipiantur, ut secundum documentū tradit, hoc, inquam nulla ratione niti videtur. Etenim in prioribus duabus enūciationibus nullæ aliæ exprimuntur voces, quibus dictiones illæ indicentur: vnde necesse videtur, ut ipsæ fungantur officio nominum sui, & aliarū similibus. At in duabus posterioribus plane ponuntur huiusmodi voces, Hæc dictio, Hæc vox, quibus dictiones illæ indicantur quæque pro illis accipiuntur: quòd fit ut
 ridi-

ridiculū omnino videatur, asserere, necesse esse ut illæ ipsæ dictiones iterum se ipsas indicēt, & pro seipsis accipiātur. Itaq; vel hac vna ratione dicerē nullas voces, quæ alijs vocibus indicātur, indicare se iterum in eadē oratione, aut accipi, siue substitui pro se ipsis, & pro alijs similibus, sed tantum esse res, pro quibus aliæ accipiūtur, ac sufficiuntur. In ò etiam non esse vere partes orationis, sed perinde se habere ad orationem in qua indicantur, ut lapides, aut ligna, cum de ipsis sermo incidit: nec aliud esse discrimen, quod ad hanc controuersiam attinet, nisi quod lapides, & ligna non estringuntur gutture, nec inferuntur inter partes orationis, ut illæ. Verum in re parui momenti non multū refert quicquid dicas, modo rationi alicui nitaris.

Diuisio suppositionis.

Cap. 22.

A **O** Missa igitur materiali suppositione, de ea, quam nobis tradidit Aristoteles, dicturi, opera pretium fecerimus, si omnia suppositionum genera sub vnum aspectum subiiciamus.

Hac igitur diuisione ante oculos posita, singula diuisionis membra, quo sunt ordine descripta explicanda sunt.

De

De suppositione propria, impropria com-
muni, & singulari. Cap. 23.

- A** PROPRIA suppositio est acceptio nomi-
nis pro re, quam proprie significat.
Quo pacto accipitur vox Leo, in hac pro-
positione, *a* Leo fortissimus bestiarū ad
nullius pauebit occursum, Impropria sup-
positio est acceptio nominis pro re, quam
improprie significat, Quo pacto accipi-
tur illud idem nomen in hac enūciatione,
b Vicit leo de tribu Iuda, Accipitur enim
per translationem pro Christo seruatore
nostro. Huius suppositionis tot sunt ge-
nera, quot sunt modi significationis im-
proprie, de quibus non nihil diximus li-
bro primo. *c* Qui plura volet Gramati-
cos, quorum id muneris est, consulat. Cō-
munis suppositio est acceptio nominis cō-
muni pro suo significato, aut significa-
tis. Quo pacto accipiuntur harum pro-
positionum subiecta, Homo est præcipua
animaliū species, Omnis homo mēdax.
Singularis suppositio, seu discreta, est ac-
ceptio nominis pro vna re tātū singulari,
indiuuauē. Quo pacto accipitur subie-
ctū huius enūciationis, Salomō fuit regū
sapientissimus. Et quoniā loco nominis

Propria
suppositio

a
Prouer 30
Impropria

b
Apo. 5.

c
Cap. 9.

Suppositio
cōmuni

Singulari
ris.

singularis sæpissimè vtumur periphrafi nominis communis, & pronominis demonstratiui: interdum etiam ex hypothese re singularem communi oratione significamus (vt primo libro diximus) veluti cū dicimus, Hic puer est bonæ indolis: Filius Ioannis principis est Rex Lusitanæ: eadem est harum orationum suppositio, atque nominum singularium, quorum vice ponuntur. Quanquam interdum pronomen demonstratiuum non ostēdit rem vnā singularem dūtaxat, sed totam specie, vt si dicas, Hic liber est optimus, Hoc nomen, Homo, est communis generis, apud Grammaticos. Quo pacto non dubium est, quin alia sic suppositio nominis communis præfixo pronomine demonstratiuo, alia nominis singularis, Suppositionis singularis, seu discretæ hoc traditur documentum. Omne nomen singulare accipitur discretè. Subaudi solet, Modo non accipiatur materialiter. Voces enim quæ censentur accipi materialiter, dicuntur sumi non tātum pro se, sed etiam pro sibi similibus.

d
Cap. 26.

Documen
tum suppo
sitionis sin
gularis.

De suppositione simplici. Cap. 24.

Sim-

- A** Simplex suppositio, est acceptio præcisiua nominis communis pro suo immediato significato. Quo pacto accipitur subiectum huius propositionis, Homo est species animalis. Hæc enim propositio nõ affirmat hunc hominem, aut illum esse speciem animalis, sed hominem communem, quem immediate significat vox homo, præcisè tamen spectatũ, hoc est, quatenus cõsideratur, & cogitatur quasi abstractus ab omnibus hominibus singularibus. Ad cognoscendum hoc suppositionis genus tria documẽta obseruari possunt. Primum. Nullum nomen cõnotatum signo aliquo, siue vniuersali, siue particulari accipitur simpliciter. Nam cum dicimus (exempli causa) Omne animal, vel, Aliquod animal, vel Nullum animal, &c. semper accipimus nomen Animal, pro animalibus, quæ sub animali communi continentur: non igitur pro animali communi præcisè spectato, abstractoué à singulis tum indiuiduis, tum speciebus: atq; ita res habet in cæteris. Secundum. Omne nomen cõmune, de quo verè affirmatur aliquod ex his nominibus, Vniuersale, Genus, Species, Differẽtia, Propriũ,

Primum documẽtum

Secũdum.

& Accidens (vt sunt nomina vniuersali-
um) accipitur simpliciter modò nò note-
tur signo aliquò vniuersali, aut particula-
ri. Hoc documèto intelligimus harum pro-
positionum subiecta, Animal est genus,
Homo est species, & similia, accipi sim-
pliciter. Intelligimus etiam subiectum hu-
ius propositionis. Quoddam animal est
species infima, non accipi simpliciter. Nà
& si hac oratione significamus quoddam
animal commune (exempli causa homi-
nem commune) esse speciem infimam,
quod verum est, non tamen summus ani-
mal pro suo immediato significato præci-
sè id est, pro animali communi omnibus
speciebus animalis. Tertiū. Omne nomē
eōe sub quo non licet descēdere, accipitur
simpliciter. Descēdere sub aliquo commu-
ni vt hoc loco huiusmodi loquēdi formu-
lam intelligi volumus (multis enim mo-
dis sub nomine descenditur, vt paulo in-
ferius a docebimus) nihil est aliud, quam
sumere aliquid inferius significato imme-
diato nominis communis cum quo infe-
riori vere copuletur id, quod cum eodem
communi nomine vere iūgebatur. Exēpli
causa, si dicā, Homo deambulat, sic licebit
descen-

Tertium.

a
Cap. 29.

descendere sub nomine Homo, Hic homo
 deambulat, aut ille homo deambulat,
 &c. Sub verbo autē Deambulat, hoc mo-
 do, Homo est hoc deambulans, aut illud
 deambulans, &c. quod inferius *b* apertius
 fiet. Ex hoc documēto plane intelligimus,
 hoc nomen Homo accipi simpliciter in il-
 la propositione, Homo est species anima-
 lis: & in hac itidem. Quædam species ani-
 malis est homo: quia non licet conclu-
 dere ex priori, igitur hic homo, aut ille,
 aut aliquis alius est species animalis:
 nec ex posteriori, Ergo quædam spe-
 cies animalis est hic homo, aut ille, aut
 aliquis alius.

De suppositione personali. Cap. 25.

A Personalis suppositio est acceptio no-
 minis communis pro suis mediatis sig-
 nificatis. Quo pacto accipitur hoc nomē
 Animal in his propositionibus, Omne
 animal sentit. Quoddam animal ratioci-
 natur: Quoddam animal est species infi-
 ma: Quoddam animal est individuum. Ac-
 cipitur enim pro speciebus, & individuis
 animalis, quæ mediate significat: quæquā
 in prima copulatiuè, in ceteris distinctiue,

Cur dica-
tur perso-
nalis.

vt progredientibus patebit. Dicitur hæc
suppositio personalis, quia præcipuæ res
singulares, pro quibus nomen commune
hoc suppositionis genere accipitur, sunt
personæ. Vt vero hæc suppositionis forma
cognoscatur totidem documenta tradi
possunt. Primum. Nullum nomen, quod **B**
accipitur simpliciter, accipitur persona-
liter. Hoc satis patet ex definitiõibus vtri-
usque suppositionis, simplicis, inquam, &
personalis.

Secundum.

Secundum. Omne nomẽ commune no-
tatum signo aliquo vniuersali, aut parti-
culari, accipitur personaliter, Hoc etiam
satis perspicuũ est ex dictis. Tertium. Om-
ne nomẽ, sub quo licet descẽdere (vt pau-
lo ante descensum explicauimus) accipi-
tur personaliter. Sed & hoc ex dictis aper-
tum est.

Tertium.

De suppositione absoluta. Cap. 26.

Suppositio absoluta est acceptio nomi-
nis communis pro suo immediato, sig-
nificato non præcisa tamen. Quo pacto
accipitur subiectum huius propositionis,
Homo est animal. Nec enim sensus est,
quod hic, aut ille, aut aliquis alius dunta-
xat,

xat, aut solus homo cōmunis præcisè sum-
 ptus, seu (quod idem est) abstractus à sin-
 gulis, sit animal: sed quod homo commu-
 nis absolute acceptus, seu qua ratione in
 singulis etiã hominibus reperitur, sit ani-
 mal. Hoc eodem suppositionis genere ac-
 cipiuntur harum propositionum subiecta,
 Modus differendi explicatur à Dialectico:
 Res naturalis tractatur à Philosopho na-
 turali: & similia. Ut igitur hanc supposi-
 tionem cognoscas accipe duo documen-
 ta similia primo, & tertio suppositionis
 personalis. Alterum, Nullū nomen, quod
 accipitur simpliciter, accipitur absolute.

Primum
documentū

B Alterum. Omne nomen sub quo licet des-
 cedere, accipitur absolute. Adde tamen,
 Modo nullo notetur signo, præsertim par-
 ticulari: qua ex parte dissimile est hoc do-
 cumentum tertio documento suppositio-
 nis personalis. Addēda verò fuit hæc mo-
 deratio quia si nomen notatum fuerit sig-
 no particulari, fieri potest ut aliquando
 nō accipiatur absolute, ut si dicas, Quod-
 dam, animal est species infima: Quidam
 homo est individuum. Nam & si sub sub-
 iectis harum enunciationum licet descē-
 dere, neutrum tamen accipitur pro suo

Secūdum.

immediato significato, quoniam falsò
 dixeris absolute loquedo, animal esse spe
 ciem infimam, & hominem esse indiu
 iduum (vt ex appellatione nominum in
 ferius & patebit) cum tamen propositio
 nes illæ vt veræ concedantur. Aliquando
 etiam nomen commune notatum signo
 vniuersali nō accipitur absolute, vt si di
 cas: Omne animal per se moritur. Cum e
 nim nullū vniuersale intereat per se, sed
 per accidens (hoc est, interitu suorum sin
 gularium) necessario efficitur, vt proposi
 ta enunciatio sit falsa, nisi vox Animal ac
 cipiatur pro solis indiuiduis animalibus.
 Nam si pro homine etiam communi, &
 pro equo communi, & ceteris speciebus
 animalis, & pro ipso animali communi
 capiatur, plane falsa erit, cum huiusmodi
 animalia non intereāt per se, sed per ac
 cidens. Quare si enunciatio proposita vera
 est, non accipitur nomē Animal pro suo
 immediato significato, quod est animal
 commune, sicque non accipitur abso
 lutè. Verum quia ambiguum fortè alicui
 videbitur, si tene huiusmodi enunciatio
 concedenda, & alia id genus, iccirco di
 xi, Præsertim particulari.

Conferuntur inter se suppositio simplex,
personalis, & absoluta.

Caput. 27.

A HOC iam loco licet advertere, suppositio-
nem simplicem, & personalem ei-
se contrarias inter se: absolutam vero, esse
mediam inter utramq;. Simplex nanque,
est acceptio nominis communis pro im-
mediato significato præcisè. Personalis,
pro mediatis. Absoluta verò quatenus est
acceptio nominis communis pro imme-
diato significato, convenit cum simplici,
quatenus verò non excludit mediata sig-
nificata, convenit cum personali. Hac ta-
men ex parte magis inclinatur absoluta ad
personalem, quàm ad simplicem, quod
semper cum absoluta iungatur personalis,
nūquam verò simplex. Siquidem nullum
nomē, quod simpliciter accipitur, potest
simul accipi absolute, cum illud accipia-
tur præcisè pro immediato significato,
hoc autem non præcisè. Quod autem ab-
solutè accipitur, id quidem, quia non præ-
cisè pro immediato significato sumi-
tur, simul etiam necessario accipitur per-
sonaliter: cū interim quædā personaliter
accipiatur, quæ nō accipiuntur absolute,
vt sub-

Suppositio absolu-
ta est in-
media inter
simplicem
& persona-
lem.

Magis in-
clinatur qua-
dam ex
parte ad
personalem.

vt subiecta huiusmodi propositionū, Aliquod animal est species infima, Aliquod animal est indiuiduum, & aliarum multarum. Hinc ergo primum collige, nullū nomen, quod accipitur simpliciter, accipi simul absolute, aut personaliter: deinde, omne, quod accipitur absolute, accipietiam personaliter: postremò, non omne, quod accipitur personaliter, accipi absolute.

Nota hæc

De suppositione naturali, & accidentali.

Caput. 28.

Noturalis

Suppositio naturalis est acceptio nominis communis pro omnibus suis significatis. Quo pacto accipitur subiectū huius propositionis. Omnis homo est animal: accipitur siquidē pro omnibus, qui sunt, fuerunt, erūt, & esse possunt. Hos autem solos significat nomen homo, non fictitios, vt Satyros, vt Faunos (qui esse in rerum natura non possunt) nisi de impropria significatione sit sermo, quā superius cum suppositione impropria reliquimus. Suppositio accidentalis est acceptio nominis communis, non pro omnibus suis significatis. Quo pacto accipitur

idem

Accidentalis,

idem nomē Homo in his propositionibus,
 Omnis homo occupat hac hora locum:
 Omnis homo iustus, est probus. Nam in
 priori pro solis hominibus, qui nunc vi-
 uunt, accipitur (aliō qui non cōcederetur
 propositio cū ijs, qui modo non viuunt,
 nullum hoc tempore locum occupent)
 in posteriori autē restringitur à verbo iu-
 stus, ut pro ijs tantum, qui iusti sunt, ca-
 piatur. Documenta nulla tradam hoc lo-
 co, quia ex ijs, quæ de statu, ampliatiōe,
 & restrictiōe dicēda sunt facillē inter-
 nosci poterunt hæ suppositionū formæ.

De quadruplici descensu. Cap. 29.

A Sed ut altera diuisio suppositionis perso-
 nalise explicetur, dicēdum prius est, quid
 sit descensus, quotque modis in hac suppo-
 sitionum tractatione à Dialecticis usurpa-
 ri soleat. Descensus ergo est explicatio sup-
 positionis alicuius nominis pro multis Descensus
 rebus accepti, per ea omnia pro quibus
 actu accipitur. Ut cū proposita hac
 enunciatione, Omnis homo est animal,
 sic explicauimus suppositionē subiecti,
 Hic homo est animal, & ille homo est ani-
 mal, & ita ceteri, qui sunt, fuerunt, erunt,
 &

& esse possunt: pro his siquidem omnibus actu (hoc est, nunc) accipitur subiectum illius propositionis. Nō sic explicamus suppositionem eiusdem nominis in hac propositione positi, Omnis homo occupat hac hora locum, sed enumeratis tantum ijs hominibus, qui hac eadem hora viuūt, pro quibus nimirum solis nunc accipitur hominis vocabulum. Quatuor autem di-

Quadru-
plex descē-
sus.
Copulati-
uus.

cuntur esse descensus, Copulatiuus, Copu- B
latus, Disiunctiuus, & disiunctus. Copula-
tiuus fit per particulam, Et, copulatiue ac-
ceptam, id est, iungentem propositiones:
vt si suppositionem subiecti illius propo-
sitionis, Omnis homo est animal, sic expli-
ces, Hic homo est animal, & hic homo est
animal, & sic in cæteris: & huius, Nullus
homo est lapis, hoc modo, Hic homo nō
est lapis, & hic homo nō est lapis, & ita in
alijs. Copulatus fit per eandem particulā,
Et, cæterum copulatiue acceptam, hoc
est, vt iungit, ac nectit partes vnus extre-
mi, terminiuē propositionis, non propo-
sitiones integras: vt si suppositionem subie-
cti huius propositionis: Omnia astra er-
rantia sunt septem, hoc pacto exponas,
Disiuncti-
uus.
Hoc astrū errās, & illud, atq; illud &c. sunt
septem.

Copulatus

C septem. Disiunctiuus fit per particulam, Vel, disiunctiuè acceptam, id est, nec tentè propositiones: vt si suppositionem subiecti huius propositionis, Aliquis homo est iustus, sic explices, Hic homo est iustus, vel hic homo est iustus, vel ille est iustus, & sic de cæteris: & huius, Quidam homo non est iustus, hoc modo, Hic homo non est iustus, vel ille homo non est iustus, &c. Disiunctus deniq; fit per eadem particulam, Vel disiunctim acceptam, hoc est, vt nec tent partes vnus termini propositionis, nõ diuersas propositiones: vt si suppositione huius nominis Oculus, in hac propositione positi, Ad videndum necessarius est alter oculus, sic exponas, Ad videndum necessarius est hic oculus, vel ille, hoc est, dexter, aut sinister. Neque enim expones disiunctiuè hoc modo, Ad videndum necessarius est hic oculus, vel ad spectandum necessarius est ille, quia expositio erit falsa, cum vtraque propositio sit falsa. Quod autem dixi de particulis, Et, ac Vel, intelligendum est de alijs, quæ idem valeant.

D Illud tamen anim aduertendum est hoc loco, sub quo cunque nomine vere descenditur copulatiuè, posse etiam vere descendi

Disiunctus

disiun-

difunctiue, non autem viceversa. Nam qui verè ait hunc hominem esse animal, & illum hominem esse animal, & ita ceteras, verè quoq; dicet, aut hunc hominem esse animal, aut illum esse animal, & ita deinceps, quanquam nõ idè valeat vterq; descendens, nec posterior omnino explicet suppositionem, quam prior explicat. Qui autem verè ait, aut hunc esse album, aut illum, &c. non continuo verè dicent, & huc esse album, & illum, &c. ut patet. Causa huius discriminis est, quia ex omni vera copulatiua fieri potest vera difunctiua, non autè ex omni vera difunctiua vera copulatiua.

De suppositione confusa, & determinata. Caput. 30.

Cõfusa de
terminata

Suppositio confusa est, quæ explicatur A
descensu difuncto copulatiuo, aut copulato. Determinata verò suppositio vocari solet, quæ difunctiuo descensu exponitur. Exempla, ex dictis desumi possunt. Solet à recentioribus tradi hæc regula ad cognoscendum suppositionem determinatam, Omne nomè commune, quod accipitur personaliter, & nullo notatur signo, aut

Recentiorũ
regula

Impugnatio.

B no, aut notatur, signo particulari, accipitur determinatè. Sed videtur falsa. Nam ex ea sequitur harum enūciationum subiecta, Navis necessaria est nauigaturo, Altera pars contradictionis ex futuro contingenti est vera, accipi determinatè, quod tamen non est dicendum. Siquidem propositæ enūciationes concedi solent vt veræ, & tamen si suppositionem subiectorū exponas disiunctiue (quo pacto exponendam diximus suppositionem determinatam) falsa erit vtraq; oratio. Quod sanè peripicuum fiet, si ita dicas exponendo, Hæc navis necessaria est nauigaturo, aut illa necessaria est nauigaturo, & ita in cæteris: Hæc pars contradictionis ex futuro contingenti est vera, aut illa pars est vera: Est enim vtraque expositio falsa oratio, cum omnes partes vtriusque sint falsæ, vt animaduertenti planum est: Potius ergo Quomodo potius dignoscenda est hæc suppositionis forma, dignoscenda est hæc suppositio determinata.

C dignoscenda est hæc suppositionis forma, ex ipsa definitione dūtaxat. Quod enim nomen experti fuerimus exponi disiunctiue illud dicemus supponi determinate, quod verò non disiunctiue, nec etiam determinatè. Itaque hoc spectantes dicemus, omnes terminos harum propositi.

positionum, Homo est iustus, Quidam homo est iustus, Quidam homo non est iustus, accipi determinate. Nam sub subiecto primæ, & secundæ sic licet descendere disiunctiue: Hic homo est iustus, aut ille homo est iustus, &c. sub subiecto tertiæ, hoc modo, Hic homo non est iustus, aut ille homo nō est iustus, &c. sub prædicato primæ, hoc modo, Homo est hic iustus, vel homo est ille iustus, &c. sub prædicato secundæ, hoc modo, Quidam homo est hic iustus, aut quidam homo est ille iustus, &c. sub prædicato denique tertiæ hoc modo, Quidam homo non est hic iustus, vel quidam homo non est ille iustus, &c. quanquam hoc prædicatum non solum accipitur determinate, sed distributiue etiam, quippe cū sub eo non solum disiunctiue liceat, sed & copulatiue oporteat descendere. vt paulò inferius ² patebit, Hæ omnes nunc dictæ expositiones veræ sunt quia aliqua pars cuiusque vera est: quod satis est ad veritatem disiunctiue enunciationis. Idem quoque spectâtes, dicemus subiectū huius propositionis, Omnes cæli sunt decē, non accipi determinatè, & si prædicatū determinatè acci-

accipiatur. Nam & si sub prædicato licet descendere disiunctiue, hoc modo, Omnes cæli sunt hæc decem, vel omnes cæli sunt illa decem, & cætera tamen sub subiecto non licet. Nec enim verè dixeris, hoc cælum est decem, vel hoc cælum est decem, &c. quippe cū omnes partes huius disiunctiōis sint falsæ. Si tñ dicas Aliqui cæli sunt decem, tūm licebit descendere disiunctiue sub subiecto in numero plurali, hoc modo, Hi cæli sunt decem, vel hi cæli sunt decem, &c. Quo pacto non dubium erit quin subiectum sumatur determinatè, non quidem comparatione cælorum in singulari numero acceptorū, sed cōparatione omnium cōplicationū, quæ ex pluribus numero cælis fieri possunt.

De suppositione confusa tantum.

A

Caput 31.

Suppositio confusa tantum est, quæ explicatur solo descensu disiuncto. Quod suppositionis genus cernitur in nomine, Oculus, in hac propositione posito, Ut cernas, necessarius tibi est alter oculus. Hoc enim dūtaxat modo licet suppositione eius explicare, Ut cernas necessarius

aa ij tibi

tibi est hic oculus, aut ille: non etiã hoc modò. Vt cernas necessarius tibi est hic oculus, vel necessarius tibi est ille: quandoquidem neuter determinatè acceptus necessarius est, cum tamé alteruter indifferenter sit necessarius. Vt hæc suppositio cognoscatur duo potissimum traduntur B
 documenta. Alterum est. Omne nomen, quod mediatè attingit virtus alicuius signi vniuersalis affirmatiui, accipitur cõfuse tantum, hoc est, accipitur solum disiunctim, & ideo eius suppositio solo defensu disiuncto explicãda est. Hoc modo accipitur prædicatum propositionis vniuersalis affirmatiua, vt huius, Omnis homo est animal. Sic enim exponendum est prædicatũ, Omnis homo est hoc animal, aut illud, &c. Nam si disiunctiue exponatur, hoc videlicet modo, Omnis homo est hoc animal, vel omnis homo est illud animal, &c. falsa erit oratio, cum omnes simplicès enũciationes, ex quibus cõstat, sint falsæ. Dixi Mediatè quia si nomen attingatur immediatè, accipitur distributiue, vt vox, Homo, in eadem illa propositione, quæ nũc posita est. Huius documẽti causa, & aliorum, quæ tradentur deinceps,

Prius documẽtum.

ceps, notandæ sunt duæ Dialecticorū regula. Prior est. Signum positum in vna categorica enunciatione non attingit virtute sua vllum vocabulum alterius. Hinc colliges, in hac copulatiua enunciatione, Omnis homo est ad malum procliuis, & tamen aliquis homo est probus, Signum, Omnis, non attingere virtute sua nomē, Homo, in posteriori categorica positum, atq; iccirco nihil signum illud impedire, quo minus eiusmodi nomen eo loco accipiatur determinatè, vt reuera accipitur.

Prior regula.

Posterior est. Virtus signorum, & negationum, quæ sunt partes vnus extremi (subiecti nimirum, aut prædicati) non attingunt alterum extremum. Tunc autem signum, & negatio dicitur pars alicuius extremi, cum non reddit propositionem, in qua est, vniuersalem, aut particularem, aut negatiuam. Verbi causa si dicas, Quidam homo omnem professus scientiam est improbus: Quidam Geometres nullam habēs rerum naturalium experientiā est doctus: Quidam non Dialecticus optimè differit: si (inquam) ita dicas signa illa omnem, Nullam, & negatio Non, erunt partes subiectorū, quia

Posterior

nulla dictio earum reddit propositionē
 suam vniuersalem, aut negatiuam, cum
 omnes sint procul dubio particulares, &
 affirmatiuę. Hinc colliges, prædicata ista-
 rum trium propositionum non attingi à
 virtute signorum vniuersalium, aut nega-
 tionis præcedentis: neq; esse opus, vt ha-
 rum dictionum causa accipiantur confu-
 se, quin potius perinde accipi determi-
 natè, ac si eiusmodi signa, & negatio non
 præcederent. Ex eo documento cuius gra-
 tia has duas regulas attulimus, colliges
 in his propositionibus Socrates, & Plato
 est philosophus: Contimbricæ, & Eboræ
 eruditur iuuentus: nomina Philosophus,
 & Iuuentus accipi confusè tantum: mo-
 do particula, Et, efficiat sensum copulati-
 uum, quasi iungat has propositiones, So-
 crates est philosophus, & Plato est philo-
 sophus: Contimbricæ eruditur iuuetus, &
 Eboræ eruditur iuuentus. Nam cum par-
 ticula, Et, hoc modo sumpta suppleat vi-
 cè signi vniuersalis affirmatiui (quasi dixe-
 ris, Vterq; horum est philosophus: vtrâq;
 in vrbe harum eruditur iuuentus) necesse
 est ex præscripto traditi documēti, vt no-
 mina illa Philosophus, & Iuuentus quæ à
 virtute

Confesta-
 rium prio-
 ris docu-
 menti.

E

virtute talium quodammodo signorum
 attinguntur, accipiantur confuse tantū,
 hoc est, disiunctim duntaxat. Itaque non
 sic erit explicanda eorū suppositio, vterq;
 horum est hic philosophus, vel vterq; est
 ille, &c. vtrāq; in vrbe eruditur hęc inuen-
 tus, vel in vtrāque eruditur illa, &c. (quā-
 doquidē falsa esset vtrāque expositio) sed
 hoc modo, Vterque horum est hic philoso-
 phus, aut ille. &c. Vtrauis in vrbe harum
 eruditur hęc iuuetus, aut illa, &c. Ex eo-
 dem documento colliges dictiones, quę
 regūtur ex verbis determinatis per aduer-
 bia numeralia, accipi confuse tantum, vt
 cūm dicimus, Bis feci sacrum: Ter protu-
 li verbum, & similia. Est enim sensus,
 Vtroq; duorum temporum, feci sacrum:
 Quod libet trium protuli verbum. Vn-
 de fit, vt sub nominibus Sacrum, & Ver-
 bum, non sit descendendum disiunctiue
 hoc modo, Bis feci hoc sacrum, aut bis
 feci illud, &c. Ter protuli hoc verbum,
 aut ter protuli illud, &c. (sunt e-
 nim huiusmodi expositiones falsę) sed
 solum disiunctim hoc modo, Bis feci hoc
 sacrum, aut illud, aut illud, &c. Ter protu-
 li hoc verbum, aut illud, aut illud, &c.

Aliud con-
 fectarium
 eiusdē do-
 cumenti.

Si enim subiecta etiam resoluantur in ea, pro quibus accipiuntur, licebit ita dicere, Semel feci hoc sacrum, aut illud, aut illud & cetera, & secundo feci hoc sacrum, aut illud, & c. & iterum feci, hoc, aut illud, & c. Semel protuli hoc verbum, aut illud, & c. & secundo protuli hoc verbū, aut illud, & c. & tertio etiam protuli hoc, aut illud, & c. quæ orationes apertissimæ sunt veræ. G

Alterum documentum est. Omne nomē personaliter acceptum, quod sequitur hæc verba, Requiritur, Necessarium est, Debeo, Polliceor, Desidero, & alia huiusmodi (ad hunc videlicet modum, Ad nauigandum requiritur nauis, Ad degendum necessarius est victus: Debeo aureum coronatum: Polliceor tibi equum: Desidero cibum) accipitur confusè tātum. Nam sub huiusmodi nominibus non licet descendere disiunctiuè, sed solum disiunctim, vt experienti apertissimum fiet. Sunt tamen H

nonnulli adeò superstitiosi, vt dicant, longe aliter rem habere, cum verba, quæ diximus sequuntur nomina hoc modo, Nauis requiritur ad nauigandum: Victus necessarius est ad degendum. & cetera. Asserunt enim descendendū esse sub huiusmodi

di-

Posterius
documentum.

Racientes
non
li quid
cant.

di nominibus disunctiue, atque idcirco propositiones esse falsas Verum in hac re, quæ tota pendet ex loquendi vsu, potius vulgi sententia audienda est: nec magnopere curandum, sequantur ne verba, an præcedant, si vtraque verborum collocatio in eodem sensu vsurpetur. Denique potius ex vsu colligenda sunt documenta, quam ad regulas vt libet positas (quod sæpe fieri solet) accommodadus sit vsus, seu potius trahendus.

Ani mad-
uerce.

De suppositione Distributiva. Cap. 32.

A Suppositio distributiva est, quæ explicatur descensu copulatio. Hoc genere suppositionis accipitur subiectum huius enunciationis, Omnis homo est animal, & prædicatum huius, Quidam homo non est iustus, & vterq; terminus huius, Nullus homo est sensus expers. Suppositio enim subiecti primæ sic exponenda est, Hic homo est animal, & ille est animal, &c. eodem modo: prædicati autem secundæ hoc pacto, Quidam homo non est hic iustus, nec est ille iustus, nec est vllus alius iustus: terminorum deniq; tertiæ (descendendo simul sub vtroq;) hoc modo, Hic homo non

aa v est hoc

est hoc sensus expers, nec est illud sensus
 expers, nec est vllum aliud, & ille homo
 non est hoc sensus expers, nec est illud sen-
 sus expers nec est vllum aliud, & ceteri ho-
 m. in eodem modo. Vt autem hæc for-
 ma suppositionis (quæ omnium est præ-
 stantissima) cognoscatur, plura quam in
 cæteris traduntur documenta. Primum.

Prius do-
 cumentū.

Omne nomē commune, quod immedia-
 tē attingit virtus signi vniuersalis affirma-
 tiui, accipitur distributiue, vt subiecta il-
 lius propositionis, Omnis homo est ani-
 mal, & huius, Vterq; Oculus est in capite.
 Remouenda tñ sunt quæ impediūt. Nam
 si dicas, nō omnis homo est animal, impe-
 dietur distributio subiecti à particula, Nō,

Secundum

præfixa vt mox patebit. Secundū, Omne
 nomen commune, quod siue immediate
 siue mediate attingit virtus alicuius sig-
 ni negatiui, aut negationis negantis, acci-
 pitur distributiue, si modo eiusmodi sig-
 no, aut negatione non accipitur distri-
 butiue Hoc modo, accipiuntur ambo termi-
 ni illius propositionis, Nullus homo est
 sensus expers & predicatū huius, quod-
 dam animal non est sensus expers, quia
 horum suppositio explicatur descensus co-
 pulati-

B

C

D pulatio, Dixi, negationis negatis, ut excluderem negationem, quam vocant infinitatem, qualis est, quæ in his nominibus continetur, Non corpus, Non viuens, & in cæteris huiusmodi. Siquidem virtus negationis infinitantis non attingit, nisi dictionem, cum qua componit vnum vocabulum: negatio vero negans, quæ videlicet non est pars alicuius nominis, aut verbi, negat quicquid post se inuenit nisi sit pars alicuius extremi, ut supra diximus, a qua ratione Malignantis naturæ à plerisque appellatur. Unde fit ut cum voce dicimus, Non corpus est substantia, si negatio est negans, sensus sit, Neque hoc corpus est substantia, neque hoc aliud corpus est substantia neque illud aliud, &c. quo pacto enūciatio est vniuersalis, negatiua & falsa. Si vero negatio est infinitans sensus sit, Quod neque est hoc corpus, nec est illud corpus, &c. est substantia, quo pacto enūciatio est indefinita, affirmatiua, & vera. Addidi, Si modo sine eiusmodi signo, negatione uè non accipitur distributiue, quia negatio, sola ea nomina distribuit, quæ non inuenit

Negatio
infinitans

Negatio
negans.

a
Cap 31.

Quæ nomina
distribuat
negatio.

distri-

distributa. Nam quæ inuenit distributa, non solum non distribuit, sed etiam reddit nō distributa. Exempli causa, quia neuter terminus huius propositionis. Homo est lapis distributiue accipitur, iccirco si negatio initio proponatur, vterque distribuetur: interiecta verò inter subiectum, & verbum, Est, solum prædicatū distribuet. At quia in his propositionibus, Omnis homo est philosophus, Quidam homo non est animal Nullus homo est Grammaticus, subiectum primæ, prædicatum secundæ, & vterque terminus tertiæ distributiue accipiuntur: ideo si negationem initio præponas, hi ipsi qui distributiue accipiebantur, amittēt eiusmodi distributiua acceptionem reliqui autem qui nō distribuebantur, distribuentur. Siquidem hæ propositiones, Non omnis homo est philosophus: Non quidam homo non est animal: Nonnullus homo est grammaticus, idem valent, atque hæ: Quidam homo non est philosophus: Omnis homo est animal: Quidam homo est Grammaticus (vt ex libro tertio *b* apertum est,) in quibus quidem enunciationibus id, quod diximus, facile perspicies. Tertium documentum, F.

Omnis

b

Cap. 7.

Tertium.

Omnis casus obliquus, ad quem termina-
 tur virtus alicuius dictionis si perlativæ,
 aut comparativæ, aut importantis diuer-
 sitatem accipitur distributive: vt in his
 enunciationibus, Leo est fortissimus be-
 stiarum: Ursus est robustior lupo: Miluus
 differt ab accipitre. Nam sensus primæ
 est, Leo est fortissimus omnium bestia-
 rum: secundæ verò, Ursus est fortior om-
 ni lupo: tertiæ: Miluus differt ab omni
 accipitre. Si tamen dictiono comparatiua,
 aut quæ diuersitatē importat, termine-
 tur ad obliquum eius nominis à quo in-
 cipit comparatio, aut diuersitas (vt si di-
 cas. Homo est fortior homine, homo est
 alius ab homine) non omnino distribue-
 tur obliquus. Nec enim sensus harum
 enūciationum est quod aliquis homo sit
 fortior omni homine, aut alius ab omni
 homine, sed fortior aliquo homine, & ab
 aliquo homine diuersus. *Quartum.* Om-
 nis casus obliquus, supra quem cadit di-
 ctio exceptiua, accipitur distributive: vt si
 dicas, Omne animal præter belluā, est ra-
 tionis particeps. Sensus erit, Excepta omni
 bellua. *Quintum.* Omnis dictiono exclusiua
 præposita subiecto distribuit prædicatū:

*Quartum.**Quintum.*

vt si dicas, Solū animal est fletus capax:
Tātum homo loquitur. Hæ siquidē propo-
sitiones cōuertuntur in vniteriales afir-
matiuas, in has scilicet, Omne fletus ca-
pax est animal: Omne, quod loquitur, est
homo: nullus autē terminus distribuitur
in consequente formalis consequentiæ,
qui non fuerit distributus in antecedēte.

De suppositione copulata. Cap. 3.

Suppositio copulata est, quæ explicatur
descensu copulato. Quo suppositionis
genere accipitur subiectum huius propo-
sitionis, Omnia elementa sunt quatuor,
& huius, Omnes eoli sunt decem, & simi-
lium: quoniam eorum suppositio nō ex-
plicatur, nisi descensu copulato, vt ex di-
ctis patet. Perfacile cognoscitur hæc sup-
positio quo fit, vt non sit opus documen-
tis. Animaduerte tamē, in solo plurali nu-
mero posse nomē accipi copulatum, vt in-
ductione patet cum tamen, & in nume-
ro plurali, & singulari possit accipi confu-
sē tātū, aut distributiue vt ex his propo-
sitionibus intelliges: Omnes magistratus
sunt publici: Omnis magistratus est pu-
blicus: Quidam magistratus sunt annui:
Quidam magistratus est annuus.

Animad-
uerte.

De suppositione distributiva pro singulis
 generum, & pro generibus singulo-
 rum. Caput. 24.

Pro singu-
 lis generib

A Suppositio distributiva pro singulis ge-
 nerū, est, quæ explicatur descēsu copu-
 lativo enumerante oīa ea individua, pro
 quib⁹ nomē accipitur, Quod suppositiōis
 genus cōuenit subiecto hui⁹ propositiōis,
 Omne animal moritur. Sic enim descen-

Pro generi-
 bus sin-
 gulorum

B distributiva pro generibus singulorum est,
 quæ explicatur descensu copulativo enu-
 merante omnes species, pro quibus no-
 men accipitur. Quo pacto distribuitur
 nomen Animal in hac propositiōe, Om-
 ne animal, quod à Physico definitur, est
 species. Sic enim exponenda est eius di-
 stributio, Hoc animal commune, quod
 à Physico definitur, est species, & illud

Quid sin-
 gula gene-
 rum.

C nitur, est species, &c. enumerando sola
 communia, quia singularia non defi-
 niuntur. Dictione Singulorum, signi-
 ficantur hoc loco individua, verbo
 autem Generum, significantur speci-
 es. Itaque singula generum sunt indi-

Genera sin-
 gulorum,
 quæ.

individa specierum: genera verò singulorum sunt species communes individuis. Ex his colliges, has propositiones esse falsas: Omne animal fuit in arca Noe: Qui

Discrimē
prius.

vna præditus est virtute, omnes reliquas virtutes habet, si verba illa, Animal, & Virtutes, intelligantur distribui pro singulis generum: veras autem si pro generibus singularum. Duplex verò tradi potest inter hæc duo suppositionum genera, discrimē. Alterum est, Omne nomē, quod potest accipi pro generibus singularum, posse accipi aliàs pro singulis generum, non autē contra. Nam omne nomen, quod significat plures species, vt vox Animal, hominem, leonem, &c. species animalis, significat etiam individua omnia, quæ sub talibus speciebus continentur: non omne autem, quod significat plura individua, plures etiam species significat vt planum est in voce Homo, & alijs nominibus specierum infimarum. Quamquam non est negandum posse huiusmodi nomina suo etiam quodam modo accipi pro generibus singularum, si sumantur quatenus significant multas quasi species vt Homo quatenus significat Græcum, Latinum, Hispanum, Gallum,

Gallum, & ceteros aliarum nationum. Si quis enim ita dicat, Omnes Homines proprio sermone utitur, peterit verbum Homines accipi distributive pro generibus singulorum, ut sit sensus, Grecus proprio sermone utitur, Latinus proprio sermone utitur, & ita ceteri. Alterum discrimen, quod ex ipsis definitionibus colligitur, est, Sub nomine, quod accipitur distributive, pro singulis generum, descendendum esse enumerando omnia individua: sub nomine autem, quod distribuitur pro generibus singulorum descendendum esse enumerando omnes species. Nominales tamen, quia nullam naturam communem agnoscunt, iubent descendere sub nomine pro generibus singulorum accepto, descensu quodam enumerante singula individua vaga, sub singulis speciebus. Exempli causa, sub huius propositionis subiecto, Omne animal fuit in arca Noe, sic dicunt esse descendendum, Aliquod animal huius speciei fuit in arca Noe, & aliquod illius speciei fuit in arca Noe, & sic in reliquis. Verum hoc non est proprie exponere distributionem, pro generibus singulorum, id est, pro speciebus, sed pro individuis: præ-

Posterior
discrimen

Aliter no
minales.

Impugnatio.

terquam quod nonnunquam, falsus erit descensus: vt si eo pacto descendas sub nomine, Animal, posito in illa propositione, Omne animal, quod definitur a Phylsico, est species, vt ex dictis patet. Hoc tamē illis concedendum est, aliquando distributionem pro generibus singulorum posse vtroque modo exponi imo etiam facilius vt ab illis exponitur. Facilius enim, & magis populariter descenditur sub subiecto illius propositionis Omne animal fuit in arca Noe, si indiuidua vāga singularum specierum numerentur, quā si numerentur species. Quod idem prope accidit in enunciatione illa Deus vult omnes homines saluos fieri, in qua pleriq; Theologi volunt Hominum vocabulum pro generibus singulorum accipi, id est, pro maribus, pro fœminis, pro iuuenibus, pro senibus, & cæteris hominum statibus. Familiarius enim videbitur alicui exponi enūciatio, si dicas: Deus vult saluos fieri aliquos mares, aliquas fœminas, & c. quā si dicas, Deus vult saluū fieri statum marium, fœminarum, & cæteros.

De

1. ad. Tim.

2.

De suppositione distributiva simpliciter,
& cum exceptione. Cap. 35.

A Suppositio distributiva simpliciter est, in qua nulla exceptio intelligitur: qualis est suppositio nominis Homo in trita illa propositione, Omnis homo est animal, & in hac statutum est omnibus hominibus semel mori. Distributiva cum exceptione, quam nonnulli accommodam vocant, ea est, in qua exceptio aliqua intelligitur. Qualis est acceptio subiecti illius propositionis, Omne animal fuit in arca Noe. Facile enim intelligimus exceptionem aquatilium, quae quidem in aquis degebant, & aliorum quorundam terrestrium, quae aliter, quam ex animalibus suae speciei gigni poterat. Eadem suppositio cernitur in illis Poetae verbis, *a* Et quod tegit omnia caelum. Excipiuntur enim ea, quae tegi non possunt. In diuinis quoque literis frequentissima est huius modi distributio, ut apud Ioannem *b* cum ait, Omnia per ipsum facta sunt. Excipiuntur enim ea quae facta non sunt: & apud Paulum *c*, cum ait Nouissime autem inimica destruetur mors, Omnia enim, inquit, subiecit sub pedibus eius. Quid autem excipatur

Distributiva simpliciter.

Distributiva cum exceptione.

^a
Ouid. 1.
metam. 6

^b
Cap. 1.

^c
1. ad Cor. 15.

his verbis subiungit: Cum autem dicat, Omnia subiecta sunt ei, sine dubio præter eum, qui subiecit ei omnia. Qua exponendi ratione explanari solent à multis plurima diuinarum scripturarum pronūciata, vt illud Ioannis c, illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, & illud Pauli vult omnes homines saluos fieri, cuius paulo ante mētionem fecimus. Excipiuntur enim in priori, qui non illuminantur, in posteriori, qui non saluantur, vt sensus prioris sit neminem illuminari, nisi à Christo, posterioris neminem saluum fieri, nisi quam Deus saluum fieri vult. Quanquam huiusmodi expositiones non omnino videtur exprime-
re sententiam illarum enunciationum: quod persequi nō est huius loci. Ac de suppositione nominū hæc satis sunt. Sequitur, vt de ipsorum statu, ampliatione, distractione, restrictione, & appellatione deinceps dicamus. Scio, distractionem à Dialecticis tractari non solere. Verum cū ea à cæteris tribus affectionibus planè distinguatur, vt patebit, non est cur omnino præmittēda sit, præsertim cū ad pleniorē cognitionem aliarum conducat.

A **V**T igitur de statu primum dicamus, animaduertendum est, quatuor priores affectiones potius esse affectiones suppositionū quam nominum. Verius enim dicimus, Soppositiones habere statum, aut ampliari, &c. quā nomina ipsa. Quia tamen affectiones suppositionum redundant in nomina, & vtraque locutio usurpatur à Dialecticis, parum referat vtro modo loquamur in progressu.

Affectiones
suppositio
num quot

B Quod ergo attinet ad statum dicendum est tunc nomina habere statum suæ suppositionis, cum accipiuntur adæquatè pro his rebus, quæ existunt in tempore, ad significato per principalem copulam enunciationis, vt si dicas, Sedens est dicens. Vterq; enim terminus accipitur pro solis presentibus iuxta differentiam copulæ. Idem dicendum est de terminis huius propositionis, Sedens disserit, quia parum refert vtrum copula ponatur explicitè, vt in priori propositione, an verò implicitè vt in posteriori. Dixi autem Per principalem copulam (vt pote quæ nectit prædicatum enunciationis cum subiecto) quia minus principalis copula, cuiusmodi est, quæ

Habere Statum quid.

includitur in subiecto huius enunciationis, sedens, qui stetit, differit, ut non redit enunciationem affirmatiuam, aut negatiuam, ita non est habenda pro norma, aut regula huiusmodi affectionū. Est autem status nominum triplex, præsentis nimirum temporis, præteriti, & futuri, iuxta tres differentias temporum, quæ principali enunciationis verbo ad significari possunt. Primus cernitur in terminis huius propositionis, sedens differit, secundus in terminis huius, Qui sedebat, differeret, tertius in huius, Qui sedebit differet.

Quotuplex
Status.

Prius do-
cui. entū.

Documenta pro huiusmodi affectione nominum siue categorematum cognoscenda duo tradi possunt. Prius documentum sit. Omne verbum, quod nec restringitur, nec ampliatur, nec distrahitur habet statum secundum tempus principalis copulæ. Ut si dicas. Homo sedet: Homo sedit: Homo sedebit: verbū Seder, accipietur adæquatè pro ijs, qui nunc sedet: sedit, pro ijs, qui sederūt: Sedebit, pro ijs, qui sedebunt. Nomine verbi, intelligendum est hoc loco verbū proprie dictum, seu, ut à nomine distinguitur. Quod autè dicitur de verbo, intelligendum est etiā de ijs, quæ

ijs, quæ apponuntur verbis dummodo illa significant propriam actionem, aut passionem verborum, aut sequantur eiusmodi actionem passionem uel ut si dicas, Grammaticus loquitur emédatum sermonem, Lignum patitur calorem, & similia. Alia ratio est de cæteris adiectionibus, ut si dicas, Historiographus scribit de re præterita, Philosophus disserit de tonitruo. Verum hoc documentum ut rectè teneatur postulat cognitionem ampliacionis, restrictionis, & distractionis, ut patet. Posterius documentum. Omne subiectum propositionis affirmatiuæ, ac præsentis temporis, cuius prædicatum non potest subiecto conuenire, nisi supposita existentia subiecti, habet statum præsentis temporis, ut si dicas, omnis homo est albus. Accipitur enim subiectum adæquate pro omnibus, ac solis hominibus, qui nunc existunt, quandoquidem si tantum hi essent albi, concederetur haud dubie propositio: quod tamé non fieret, si prædicatū non supponeret existentiam subiecti, ut in his propositionibus, Omnis homo est animal, Omnis homo est, & similibus, quod paulo

Posterius
documentum.

2
Cap. 38.

Aliter explicandū esse statū, & ceteras affectiōes in absolutis aliter in connotatiuis.

post & dicendum est, Pro pleniori tamen **E** cognitione eorum, quæ dicta sunt, & deinceps dicentur, diligenter attendendum est, aliter explicandum esse statū, ampliacionem, & reliquas duas affectiōes in nominibus absolutis, aliter in connotatiuis. Pro-
latis namque his duabus enūciationibus, Homo disputat, Dialecticus disputat. sic explicabimus statum subiecti prioris: Homo, qui est, disputat. Posterioris autem hoc modo, Qui est Dialecticus, disputat. Propositis item his duabus, Homo disputauit: Dialecticus disputauit: sic erit explicanda ampliatio verbi Homo: Homo qui est, aut fuit, disputauit verbi autem Dialecticus hoc modo, qui est, aut fuit Dialecticus disputauit. Atque eodem modo in cæteris. Itaque nomen absolutum in explicatione facienda subieciendum est ipsi verbo. Est aut Fuit, &cæt. Nomen autem connotatiuum prædicandum est interpositu verbi, Est, aut Fuit, &cæt. de pronomine relatiuo rei connotatæ.

De ampliacione. Cap. 37

Ampliari quid.

Quod vero ad ampliacionem attinet, dicendum est tūc nomina siue categoria remata **A**

remata ampliari cum accipiuntur pro pluribus rebus, quam contineantur in differentia temporis ad significati per principale copulam enunciationis. Qua ratione dicimus ampliari subiectum huius propositionis, Sedes surgebat, eo quod accipiatur disiunctim pro his, qui nunc sedet, aut sederunt, ut ait Aristoteles. **B** Est enim sensus Qui sedet, aut sedebat, surgebat. Videtur autem ampliatio esse quadruplex. Una, ad presentia, & praeterita, ut patet in proposito exemplo. Altera, ad presentia, & futura, qualis cernitur in subiecto huius propositionis, Vivens morietur. Est enim sensus, Qui vivit, aut vivet, morietur. Tertia, ad praeterita presentia, & futura, qualis experis in subiectis harum enunciationum, Natus morietur: Moriturus natus est. Sensus enim prioris est, Qui natus est, aut nascitur nunc aut nascetur adhuc, morietur. Nam ratione cuiuslibet horum potest enuntiatio esse vera: sensus autem posterioris, hic est, Qui moriturus adhuc est, aut moritur nunc, aut mortuus iam est, natus est. Quarta ad praeterita, presentia, futura, & ad ea, quae nil repugnat esse, & si nunquam fuerint, nec sint, nec futura sint,

^a
1. Elenc. 3

Quadruplex ampliatio.

sint, quæ quidem possibilia vocantur: quo
 pacto accipiuntur termini huius proposi-
 tionis, Omnis homo est animal. Habet
 enim hunc sensum, Omnis homo, qui est,
 aut fuit, aut futurus erit, aut aliàs esse po-
 test, est animal, quod fuit aut erit, aut erit,
 aut certe esse potest. Addunt alij quintam **C**
 ad præterita præsentia, futura, possibilia,
 & imaginabilia hoc est, quæ solum in mē-
 te esse possunt, quo pacto dicunt accipi
 hoc nomen Bellua, in hac ipsorum pro-
 positione, Homo imaginario est bellua.
 Sed hoc mihi non videtur necessarium.
 Nam dictio Bellua in proposita enuncia-
 tione non accipitur pro bellua fictitia, sed
 pro vera bellua quam tñ ita affirmamus
 de homine, ut non dicamus hominem es-
 se veram belluam, quod falsum esset, sed
 fingi veram belluam, seu esse ficte veram
 belluam. Itaque nomina rerum verarum
 que nimirum ab operatione intellectus
 haud pendent, non videntur ampliari ad
 res fictitias, quas re vera non significat, sed
 summum ad possibiles. De nominibus au-
 tem rerum fictarum, cæterarumque qua **D**
 rum existentia nulla est alia, quam quod
 intellectui

Quintum
 genus am-
 pliationis
 rejicitur.

Ampliati-
 o nominū
 non signi-
 ficantium
 res veras.

intellectui obijciantur, idem proportione quadam dicendum est, quod de nominibus significantibus res veras. Hoc enim tantum interest, quod esse, fuisse, fore, & posse esse, non sunt in his accipienda pro esse, fuisse, & ceteris in rerum natura (quod vocant à parte rei) sed pro eo quod est obijci intellectui, obiectum esse, obijciendum fore, ac posse obijci. Illud porro in omnibus ampliacionibus obseruandum est, ut nomen, quod ample accipitur, semper accipiatur disiunctim respectu harum differentiarum, esse fuisse, fore, & posse esse, siue ampliatio se extendat ad omnes, siue ad tres, siue ad duas, ut ex supra positis exemplis licet intelligere. Dico autem respectu harum differentiarum, quia respectu rerum pro quibus accipitur, multo aliter accipi potest, ut copulatiue copulatiuè, disiunctiue, & alijs modis, ut perspicuum est ex supradictis.

Nomina,
quæ am-
plian-
tur,
quo
pacto acci-
piantur.

*Documenta ad ampliacionem nomi-
num cognoscendam.*

Caput 38.

A UT autem intelligas, quæ nomina quo pacto ampliantur permutata, & perutilia tradi

Primum do-
cumentum.

tradi possunt documenta. Primū, Omne nomen quod reddit suppositū verbo adiectiuo præteriti temporis, accipitur ample, pro præteritis, & præsentibus. Exempla sunt Tēplum ædificatū est, Adamus mortuus est: Omnis senex fuit puer. Sensus enim primæ hic est, Templum, quod fuit, aut est, ædificatum est. Secundæ, Adamus qui forsitan nūc est (vt pote cum Christo ē mortuis excitatus) aut saltem aliquādo fuit, mortuus est, seu passus interitum. Tertiæ, Omnis, qui est, aut fuit senex, fuit puer. Quod nam vero nomen reddat suppositum verbo, vel prima radimēta Græmaticæ tradunt. Dixi, Verbo adiectiuo, quia de verbo, Est, quod substantiuū appellatur, alia ratio est. Si enim dicas, Omnis homo fuit, nomen Homo, non accipitur tātam pro præteritis, & præsentibus, vt paulo post dicemus. & Idem dices de suppositis, subiectisue prædicatorum habentium sensum verbi adiectiuo præteriti temporis. Verbi causa, quia idem est dicere, Homo fuit albus, atq; si diceres, Homo albuit: & Senex fuit adolescens, atq; , Senex adoleuit: efficitur, vt subiecta perinde amplientur in prioribus, atque

^a
In 6 do
cumento.

in posterioribus. Pari ratione, si verbum adiectiuum acceptum fuerit in significatione substantiu, non erit necesse vt subiectum accipiatur pro præteritis, & presentibus duntaxat: vt si dicas, omnis homo extitit: Omnis homo vixit, &c. Si quidem de suppositis horum, atq; de supposito verbi substantiu idem est iudiciũ.

Addendum tamen est, huic documento,

Moderatio.

B Modo remoueatũ ea, quæ impedire possunt, vt, status, distractio, restrictio, & si quæ sunt alia: quæ moderatio cæteris etiam documentis adhibenda erit. Secũdum. Omne nomen, quod reddit suppositum verbo adiectiuo futuri temporis, accipitur ample pro futuris, & præsentibus.

Secundum

Exempla. Templum ædificabitur: Muri corruent: Omnis homo morietur. Sen- sus enim primæ hic est, Templum, quod

Utilitas quædam horum documentorum.

C est, aut erit, ædificabitur: &c. His duobus documētis expones multas enūciationes veras, quæ primo aspectu videntur falsæ, vt puer senuit: Vir adolescet. Quod enim hæ sint veræ, tum ex his, Senex fuit puer: Adolescens erit vir, quæ in illas conuertuntur, intelliges, tum etiam si inferas in subiectis alia nomina hoc modo, Puer
Isaac

Isaac senuit: Vir pessimus Antichristus
 adolescet: quæ orationes perspicua in ha-
 bent veritatem. Nil ergo ambiguitatis
 erit, si iuxta primum documentum pri-
 orem enunciatione sic exponas, Qui est,
 vel fuit puer, senuit: posteriorem autem
 iuxta secundum, hoc modo, Qui est, vel
 erit vir, adolescet. Aliæ multæ sunt pro-
 positiones, quarum obscura, & latens ve-
 ritas his documentis aperitur. Tertium.

Tertium.

Omne nomen rei, quæ dicitur incipere
 esse, ample accipitur pro præsentibus, &
 futuris: nomen autem rei, quæ dicitur
 desinere esse, accipitur ample pro præsen-
 tibus, & præteritis. Exempla sunt, Ani-
 ma huius pueri nunc incipit esse: Motus
 huius lapidis nunc incipit: Hic homo
 nunc desinit esse: Motus huius lapidis
 nunc desinit. Prima enunciatio sic intel-
 ligitur, Anima huius pueri, quæ nunc pri-
 mum est, aut proxime posthac erit, in-
 cipit nunc esse. Secunda sic, Motus hu-
 ius lapidis, qui motus nunc primum est,
 aut proxime posthac erit, nunc incipit.
 Tertia sic, Hic homo, qui nunc tãdem est,
 vel proxime ante hac fuit, nunc esse desi-
 nit. Quarta sic, Motus huius lapidis, qui

motus

motus nunc tandem est, aut proxime
 antehac fuit, nunc desinit. Quartum.
 Cum oratio asserit aliquid esse, aut fuisse
 prius tempore, quàm aliud, tum nomen
 rei, quæ dicitur posterior tempore amplè
 accipitur pro ijs omnibus, quæ sunt, aut
 fuerunt in differentia temporis adsignifi-
 cata per verbum, & in sequènte, aut sequè-
 tibus: cum autem asserit, aliquid esse, aut
 fore posterius tempore, quàm aliud, tum
 nomen rei, quæ dicitur prior tempore ac-
 cipitur amplè pro ijs omnibus, quæ sunt,
 aut erunt in differentia temporis adsigni-
 ficata per verbum, & in præcedente,
 aut præcedentibus. Exempli causa, si di-
 cas, Lutherani sunt priores Antichristia-
 nis, intelligendi sunt hoc nomine ijs, qui
 sunt, aut erunt Antichristi sequaces. Si vero
 dicas, Pelagiani fuerunt priores Luthe-
 ranis, intelligendi sunt hac voce, qui fu-
 erunt, aut sunt, aut futuri sunt Lutherani.
 Quòd si dicas, Lutherani sunt posteriores
 Pelagianis accipièda est hæc dictio pro ijs
 qui sunt, aut fuerunt Pelagiani. Si autem dicas,
 Antichristiani erunt posteriores Luthe-
 ranis, accipièdum est hoc vocabulùm pro ijs, qui
 erunt, aut sunt, aut fuerunt Lutherani.

Quin-

Quintum. Quintum. Vocabula propositionum ne- F
 cessariarum, nisi quid obiter, amplissime
 accipiuntur, hoc est, pro omnibus rebus,
 etiam possibilibus, quas significant. Ut si
 dicas, Homo est animal: homo non est la-
 pis. Idem dici solet de terminis impossi-
 bilium, ut harum, Homo est lapis: Homo non
 est animal. Quod si dicas, Homo, qui est,
 est Animal, nomen Homo, non accipietur,
 nisi pro hominibus, qui modo extant. Im-
 pedit enim adiectio illa, Qui est, ampli-
 ationem. Si etiam dicas, Homo est animal
 rationale, dictio, Animal, non extendetur
 ad bruta etiam animantia, ut in illa, Ho-
 mo est animal extendebatur (disiunctum
 tamen) quia restringetur a voce Rationa-
 le. Sextum. Cum verbum substantiuum, G
 aut aliud, quod idem valeat, absolute pre-
 dicatur de subiecto, tum subiectum am-
 pliatur, etiam ad possibilis. Hac de causa
 negatur hæ propositiones. Omnis homo
 est: Omnis homo fuit: Omnis homo erit.
 Potest etiam hæ propositio negari, Omnis
 homo fuit, aut est, aut erit, cum multi ho-
 mines esse possint, qui nec fuerunt, nec
 sunt, nec futuri unquam sunt. Non pugnat
 autem hoc documentum cum posteriori do-
 cumento

cumento status, quia in eo erat sermo de
 prædicatis, quæ ut conveniant subiectis
 supponunt illorum existentiã: at verbum
 est, & quæ idem valent ut subiectis conue-
 niant, non supponunt existentiam subie-
 ctorum, cum illã significant. Septimum.
 Subiecta propositionum negantium am-
 pliãntur ad impossibilia etiam. Ut si dicas,
 Quidam homo nõ sedet. Quòd enim sub-
 iectum huius enũciationis accipiatur pro
 præteritis etiam, & futuris, ac possibili-
 bus, ita confirmo. Accipio nomẽ Neronis,
 qui fuit, nec iam est, itemque Antichristi,
 qui futurus adhuc est, item cuiusdam ho-
 minis possibilis, qui nec fuerit, nec sit, nec
 futurus sit, qui que appelletur (si placet)
 Ioannes. Nonne de quolibet horum falso
 affirmabis quòd sedeat? Planè falso. Igi-
 tur vere dices, quòd non sedeat. Cum igitur
 ex qualibet singulari enunciatione re-
 cte colligatur particularis, efficitur, ut illa
 sit vera, Quidam homo non sedet, etiam
 si nullus sit homo eorum, qui modo ex-
 tant, qui non sedeat. Accipitur ergo subie-
 ctum eius non modò pro ijs hominibus,
 qui modo extãt, sed etiam pro omnibus,
 qui extiterunt, extabunt, & existere pos-
 sunt,

Septim.

sunt, etiam si nunquam futuri sint.

Obiectio.

Quod si quis obijciat, fore hoc pacto duas contradicentes simul veras, hanc scilicet, Omnis homo sedet, quæ (vt patet, ex posteriori documento status) vera est, posito quod omnes qui nunc extant, sede-

Solutio.

ant, itemque illam, Quidam homo non sedet, vt probatum est. Occurres, has quidem facta hypothese, quam diximus, esse simul veras non tamen esse contradicentes. Nā subiectum negatiuæ latius extēditur, quam subiectū affirmatiuæ. Vt ergo sint contradicētes, necessario subiectum negatiuæ cōtrahendum est ad homines, qui nunc extāt, pro quibus adæquate accipitur subiectum affirmatiuæ.

De Distraktionē. Cap. 39.

Distractio
quid.

Quod verò attinet ad distractionem, A
dicendum est, tum nomen, seu catēgorema distrahi, cum accipitur pro ijs tantum, quæ sunt in aliqua differentia tēporis, diuersa ab ea, quæ ad significatur per principalem copulam enunciationis, vt si dicas, Qui surgebat stat. Subiectum nanque huius enunciationis accipitur pro eo solo, qui surgebat in tempore præterito,

terito, cum tamen principalis copula enunciationis adsignificet tempus præsens.

B Idem enim valet proposita enunciatio, ac si dicas, Qui surgebat est stans. Potest autem distractio diuidi in sex quasi species. Distractio
nis species

Nam si principalis copula enunciationis significauerit tempus præsens, poterit distractio accidere vel ratione præteriti, vel ratione futuri: vt si dicas, Qui didicit, docet: Qui moriturus est nascitur. Subiectum enim prioris enunciationis accipitur pro solo eo, qui didicit: posterioris autem pro eo solo, qui moriturus est, cum tamen principalis copula vtriusque enunciationis adsignificet tempus præsens.

Si verò principalis copula adsignificauerit tempus præteritum, poterit distractio accidere vel ratione præsentis, vel ratione futuri, vt si dicas, Qui docet, didicit: Qui moriturus est, natus est. Si denique adsignificauerit tempus futurum, poterit distractio accidere, vel ratione præsentis, vel ratione præteriti, vt si dicas, Qui viuuit, morietur, Qui natus est, morietur. Ita fit vt sex sint quasi species

A **C** distractio-
num, vt patet in subiectis
propositarum enunciationum. Pro hac

Quæ di-
ctiones di-
strahatur.

Matth. 22.

igitur re illud tantum animaduertendum est, Et si nulla dictio apud Dialecticos distrahatur, nisi ratione alicuius differentie temporis in clusæ in verbo minus principali, aut in aliquo participio, ut ex propositis exemplis intelligi potest: tamen in sacris literis nonnunquam oppositum accidere, ut cum Dominus ait, *Cæci videt, Claudii ambulant, Surdi audiunt.* Sensus enim est, *Qui erant cæci, vident: Qui erant claudii ambulant: Qui erant surdi, audiunt:* cum tamen nullum sit in huiusmodi enunciationibus verbum minus principale, aut participium, quod efficiat ut subiecta accipiantur pro præteritis: nec prædicata sint ut ita dicam, ampliatiua ad præterita, ut patet. Ideo autem hæ locutiones usurpatæ sunt, quia connotatiua illa, *Cæci, Claudii, Surdi,* sumpta sunt ut participia præteriti temporis, quasi dictum sit, *qui ante priuati erant videndi facultate, videt, & ita in cæteris.*

De Restrictione. Caput. 40.

Restrictio
quid.

Restrictio nominum tum fit, cum eorum status, aut ampliatio, aut distractio additione alicuius vocis ad pauciora
A
contra-

contrahitur, vt si dicas, Sedens in cathedra differit, vox enim illa In cathedra restringit statum participij Sedens, ad solos

B sedentes in cathedra. Aduerte autem restrictionem aliquando fieri adiectione casus obliqui, siue cum præpositione, vt in proposito exéplo, siue absque præpositione, vt si dicas, Facies hominis spectat cælum. Aliquando addito nomine adiectiuo, vt si dicas, Aristoteles fuit Philosophus eximius. Aliquando appositione Substantiui, vt si dicas, Apostolus Petrus fuit primus Christi vicarius. Aliquando adiuncto aduerbio, vt si dicas, Plato disputauit acutissimè. Aliquando interposita oratione, vt si dicas, Omnes res naturales, quæ gignuntur, intereunt. Oratio verò interiecta cum cõstat ex pronomine relatiuo, & verbo, Est, vocatur à recétioribus peculiari vocabulo Copula implicationis, vt si dicas, Omnis homo, qui est, morietur. Duo tamen sunt hoc loco notanda. Alterum est, Dictionem, aut orationem, quæ

C in vno extremo ponitur, non restringere alteram extremum, sed eam duntaxat vocem quæ in eodem extremo est. Verbi causa, hæc vox, Rationale, in hac enun-
ciatio-

Prior ani-
maduersio

enunciatione, Homo est animal rationale, non restringit vocem, Homo, quæ subijcitur sed vocem Animal, quæ in eodem prædicato cum ipsa simul cõtinetur, & ita cæt. Alterũ est, Nullam fieri restrictionem, cum additur vox, qua efficitur, vt nomen, quod proprie accipiebatur, accipiatur improprie. Exempli causa, si nomini, Homo, in hac enunciatione, Homo est in atrio, addas dictionem, Depictus, dicaſque Homo depictus est in atrio, aut in hac, Homo iacet in via, addas dictionẽ, Mortuus, dicaſq; Homo mortuus iacet in via, non restringes sane eius nominis suppositionẽ, sed mutabis in impropriam. Nam quod penitus tollitur, nec ampliatur, nec restringitur. Huiusmodi ergo adiectionibus nõ restringitur suppositio, sed alienatur, vt recetiores dicunt. Hæc facilia sunt, nec indigent documentis. Siquis autem curiosius quærat quot sint restrictionum genera, & species, aut quasi species: ex ipsa restrictionis explicatione responderi potest, restrictionem genere quidem triplicem esse, vnã status, alteram ampliatiõis, tertiã distractionis: specie vero tot esse

Posterior
animad-
uersio.

Genera &
Species
restrictionum.

esse restrictiones, quot sunt status, ampliationes, & distractiones, hoc est, tredecim. Quarum omnium exempla cernes in subiectis sequentium enunciationum. Sedens in cathedra disserit: Qui sedebat in cathedra disseret. Atque hæc sunt exempla restrictionum status. Exempla vero restrictionum ampliationis hæc sunt, Sedens in cathedra surgebat: Lautè viuens morietur: Moriturus in bello natus est: Homo qui existit est animal. Denique exempla restrictionum distractionis hæc sunt, Qui diligèter didicit docet: Qui cras moriturus est, nascitur: Qui docet philosophiam, didicit: Qui morietur senex, natus est: Qui viuit securus, aliquando timebit: Qui natus est ex parentibus hæreticis, forsitan morietur catholicus. Atque hæc de restrictione. Restat vt de appellatione dicamus.

De Appellatione. Cap. 41.

A Ppellationis nomen varie à Dialecticis vsurpatur. Qui tamen aptius & melius appellationis voce vtuntur, intel- Quid appellationis nomine intelligendū sit.

ce iiij

ligunt

ligunt hoc vocabulo denominationem,
 qua vna dictio aliam denominat. Exem-
 pli causa: si dicas, Socrates est bonus ci-
 tharædus, dictio Bonus dicitur appella-
 re dictionem Citharædus, non autem
 dictionem Socrates, quia non hanc, sed
 illam denominat. Nec enim sensus est,
 quòd Socrates sit bonus, & citharædus,
 sed quòd sit pulsandi citharam, & canedi
 arte peritus. Huius affectionis vocum in-
 ter se, vt rei non ignorandæ, nec con-
 temnendæ, sæpe meminit Aristoteles, vt
 in libris de interpretatione, *a* & Elencho-
 rum, *b* nullo tamen eam certo vocabulo
 vsquam nominauit, quemadmodum nec
 superiores nominum affectiones. Itaque
 res vetus est, vocabulum recentius. Ap-
 pellatione igitur est denominatio, qua vna
 dictio aliam denominat. Atque ipsum
 denominare, est appellare: & dictio de-
 nominans, dicitur appellans. Notanda **B**
 sunt tamen duo discrimina inter dicti-
 onem appellantem, & appellatam. Al-
 terum est, dictionem appellantem sem-
 per esse adiectiuam, aut velut adiectiuâ:
 appellatam verò, esse substantiuam, aut
 velut substantiuam. De adiectiua, & sub-
 sub-

a
2. de inter.

b
2. elench.

4.

Appellatio
quid.

Primum
discrimen
inter vo-
cem appel-
lantem &
appellatâ

substantiua exemplum allatū est. De ijs
 vero, quarum altera est velut adiectiua,
 altera velut substantiua, hæc cape exem-
 pla. Socrates est egregie doctus: Socrates
 est mediocriter doctus. Siquidem nec ad-
 uerbia, Egregie, & Mediocriter, sunt adie-
 ctiua: nec nomen doctus est adiectiuum:
 sed tamen illa, quia denominant, sunt
 quasi adiectiua: hoc vero, quia denomi-
 natur, est quasi substantiuum. Alterum
 discrimen est, dictionem appellantem
 semper accipiendam esse secundum for-
 male significatum: dictionem verò ap-
 pellatam, interdum accipi secundum for-
 male, vt in exemplis adductis, interdum
 secundum materiale, vt si dicas, Hic citha-
 rædus est bonus. Neq; enim sensus est,
 quòd sit bonus pulsandi, & canendi artifex,
 sed quòd sit homo bonus, seu virtute præ-
 ditus. Scio apud multos denominationē,
 qua dictio secundum materiale significa-
 tum denominatur, non vocari appellati-
 onem: sed non est cur adeò presse loquē-
 dum sit vt huiusmodi denominatio non
 sit appellatio nomināda. Alia ratio est in
 dictione denomināte. Nam si ea sumatur
 secundum materiale significatū, fiet sanè

Secundum
discrimen

Aliter alij

Cur dictio
appellans
semper ac-
cipiatur
secundum
formale
significa-
tum.

loco denominationis, quædam eiusdē rei puerilis, ac nugatoria repetitio: vt si eum dicimus, Socrates est homo probus, sensus fit, Socr. est homo homo. Ex his ergo duplex appellatio colligi potest: altera, qua vocabulum denominetur secundum formale ipsius significatum: altera, qua secundum materiale. Diuidi etiā solet appellatio in realem, & rationis. Appellatio realis est, cum dictio, quæ appellat significat ens reale, vt in exemplis supra positis. Appellatio verò rationis, cum dictio appellat significat ens rationis, vt si dicas, Homo est species. Nec mireris quod in exemplum dictionis adiectiuæ, aut velut adiectiuæ afferam nomen Species, quod est substantium. Omnis enim dictio connotatiua, cuiusmodi est nomen species, potest dici comparatione nominis connotati, seu potius rei connotatæ, quasi adiectiuæ.

*Documenta ad cognoscendam nominum
appellationem. Cap. 42.*

Primum
documen-
tum.

TAndem ad cognoscendam nominum appellationem tria hæc accipe documenta. Primum. Nomen adiectiuū, aut quasi adiectiuum, quod prædicatur de aliquo sub-

subiecto habete materiale significatum, appellat materiale significatum subiecti, nisi significet accidens rationis. Ut si dicas, Hic citharædus est bonus: Homo sedet: Christus fuit semper. Nam prædicatum primæ propositionis appellat hominem, qui est citharædus, non autem citharædum ut citharædus est. Prædicatum verò secundæ appellat aliquem hominē ex singulis, non autem hominem cōmunem: singuli autem homines, & si propriè non dicuntur materialia significata vocis Homo, tamen quia sunt significata mediata, possunt modo aliquo materialia significata nuncupari. Prædicatum quoque tertie appellat verbum diuinum, quod est quodammodo materiale significatum nominis Christus, non autem Deum incarnatum, quod est formale significatum eius. Hinc fit, ut negemus hanc propositionem, Christus est factus, quia significat ex vi appellationis participij Factus, verbum diuinum esse factum. Dixi, Nisi significet accidens rationis, quia eiusmodi prædicata appellantur formalia, ac immediata significata subiectorū, modò nihil obstat. Ut si dicas,

Lege D.
Tho. 3. p.
q. 16.

B

Nota hoc
pro appellatione
rationis.

homo

homo est species. Homo prædicatur de pluribus. His enim prædicatis appellatur, seu denominatur homo communis, & abstractus, non autem aliquis ex singulis. Hinc fit, vt negemus has propositiones. Animal est species infima, Homo est indiuiduum quid, quia prior significat, animal commune homini, & bestię esse speciem infimam, posterior autē, hominem communem omnibus indiuiduis hominibus esse quid indiuiduum, Addidi, Modo nihil ob- Cstet, quia multis modis potest huiusmodi appellatio impediri. Verbi gratia, si dicas, Hic homo est species, Omne animal est genus, dictiones, Hic, & Omne efficiunt vt nomina Homo, & Animal, non denominentur secundum formalia, & immediata ipsorum significata, sed secundum mediata, quę quidem materialia hoc loco esse censentur, Vnde fit vt enunciationes sint D falsę. Secundum. Vox adiectiua, aut quasi adiectiua, quę ante substantiuam, aut quasi substantiuam in eodem propositionis extremo ponitur, appellat formale significatũ illius, vt si dicas, Hic homo est bonus citharędus, Christus est factus homo. Nā sensus prioris est, hunc hominẽ esse bonũ

secun-

Secundum.

secundū artē pulsandi, citharā, & canēdi:
 posterioris autē, Christum esse factū secū
 dū humanā naturam, quā assumpsit. Non
 rectē igitur ita cōcludes, Hic citharæ dus
 est bonus: ergo est bonus citharæ dus: nec
 contra, Est bonus citharæ dus, ergo est bo
 nus: nec ita, Christus est factus homo, er
 go est factus: nec etiā hoc modo, Non est
 factus, ergo non est factus homo: quia
 mutatur appellatio. Dixi, Ante suum
 substantiuum, quia si substantiuum po
 natur ante adiectiuum, sæpe adiectiuum
 non appellabit formale significatum sub
 stantiui, sed materiale. Nam proposi
 tio hæc, Christus est homo factus, non
 alia de causa ex vi verborū negato, quā m,
 quia verbū factus videtur appellare ma
 teriale significatum vocis Homo, quod est
 verbum diuinum, idque propterea quod
 verbum Factus ponitur post verbum Ho- **Obiectio**
 mo. Quod si quis opponat verba illa ex
 symbolo Nicæno, Et homo factus est, in
 quibus verbū Factus, ponitur post verbū **Solutio.**
 Homo: Occurres, verba illa non esse reda
 ctā in formā propositionis, sicq; esse redi
 gēda, Et est factus homo, vel hoc modo, **Altera so-**
 & factus est homo. **lutio.**
 Quamquam & illud
 dici

dici potest, hanc regulam, quod attineat ad ordinem dictionum, non semper obseruari, sed maxima ex parte. Tertium. Voces significantes actum animæ tum cognoscendi, tum appetendi appellant formale significatum earum, in quas feruntur, & ut si dicas, Cognosco venientem: Concupisco dulce. Est enim sensus, cognosco venientem ut venientem, quanquam eum, qui venit, non cognoscam: concupisco dulce, qua ratione dulce est, quanquam substantia rei dulcis me non moueat. Hic etiam addunt recetiores, Modò vox, quæ eiusmodi actum animæ significat, anteedat eam, in quam fertur, ut in adductis exemplis. Nam si dicas, Venientem cognosco, Dulce concupisco: verba hæc appellabunt materialia significata dictionum præcedentium, sensusque erit, Hominem qui venit, cognosco, etiam si ipsum venire minimè percipiam: Rem, quæ est dulcis, expeto, quanquæ eam, qua ratione dulcis est, minimè cupiam. Hinc dicunt vitiosam esse hanc arguendæ formulæ, Venientem cognosco, ergo cognosco venientem: itè hæc Concupisco dulce, ergo dulce concupisco & vice versa. Cæterum hæc cōditio sepius

in hoc

Tertium.

^a
a. cléch. 4.

Recetio-
res.

Impugna-
tio.

F

G

H

in hoc documēto, quàm in superiori vide-
tur prætermitti. Quin etiam primû sæ-
pe numerò non obseruatur: quod facilè
exemplis ostēderem, nisi iam in hisce re-
bus multus videret. Quia tamen hæc do-
cumenta maiori ex parte sunt vera, atque
disputationibus, præsertim theologicis,
non parum vtilia, nō sunt illa à Dialecti-
cis omninò contemnenda. Hæc de suppo-
sitione ac ceteris nominum affectionibus Conclusio
libri.
dixisse sit satis. Quæ quam sint vtilia eno-
dandis Sophistarum captionibus, ijsque
omnino, quæ tota hac institutione conti-
nentur, planiùs intelligendis, experietur
is, qui ea didicerit. Quare cum om-
nia, quæ initio proposuimus, vt-
cunq; explicata sint, nihil
est, quod amplius
dicamus.

(. .)

FINIS.

INDEX RERVM PRÆCI-

puatum, quæ in his dialecticis institutionibus continentur.

Prior numerus librum, Posterior caput, litera, verò addita capitis partem indicat.

- A**bsolute nomen *tura & proprietates.*
 quid sit 1.23. C 2.14. per totum.
 Abolutum prædicatū si Actū animæ tum cognos-
 sequatur absolutum sub cēdi, tum appetēdi signi-
 rectum, incrementum præ ficātes dictiōes appenāt
 dicati sequetur incremē formale significati earū
 tū subiecti, quomodo sit in quas feruntur. 8.42. E
 intelligendum. 7.36. O
 Abstractum nomen, quod nera. 8.11. C
 sit. 1.23. B
 Accentus vocabulum dici potest omnis dīctio
 quinque modis accipi po connotativa respectu sui
 test. 8.8. per totum. connotati. 8.41. G
 Accidens quid, & quo- Adiectivum, aut quasi
 tplex. 2.7. A adiectivum quod prædi-
 Accidentium concreta catur de aliquo subiecto
 non pertinere per se ad habente materiale signi-
 prædicamenta, ex Arist. ficatum, appellat mate-
 colligitur. 7.36. D riale significatum subie-
 Accidentia omnia quo pa cti, nisi significet accidēs
 eto per substantiam defi- rationis. 8.42. A
 nienda sint. 5.6. D
 Actionis, & passionis na si adiectiva, quæ antequam
 da

- Instantiã aut quasi sub- Equiuoca consilio, quæ
 stantiã in eodem pro- sint, & unde sic appella-
 positionis extremo poni- ta. 1. 20. A B
 tur, appellat formale sig- Equiuocorũ relatione,
 nificatum illius. ibid. D seu per attributionem &
 Equipollentia enunci- equiuocorum proportiõe
 ationũ absolutarũ, quid explicatio. 1. 20. C D
 sit. 3. 7. A Equiuoca res, & uniuo-
 Equipollentiarum enun- cæ quæ dicantur. 1. 22. C
 tiationum absolutarum Equiuocæ, & uniuocæ
 regule. ibid. B Voces ne an res magis p-
 Equipollentia modalitã priẽ dicantur. ibid. D
 enunciationum duobus Equiuocationis triage-
 breuissimis documentis do- nera. 8. 4. C
 cetur. 3. 12. fere per totũ. Equiuocum prius dicitur
 Equipollentia enuncia- dẽdũ, quam definiendũ,
 tionum coniunctarum. de quibus Equiuocis in-
 3. 22. Per totum. telligendum sit. 5. 8. C
 Equiuoci nominis defi- Affirmatio si sequatur
 nitio. 1. 19. A affirmationem, negatio
 Equiuocum nomẽ non quoq; negationem seque-
 est unum nomen sed mul- tur. 7. 32. I
 ta. ibid. C Ampliatio nominũ, quæ
 Equiuocum nomẽ com- sit, & quotup. 8. 37. A B
 paratione unius signifi- Ampliatio ad imagina-
 cati uniuocũ est. 1. 21. B bilia non est admittenda
 Equiuoca casu quæ sint, ibid. C
 & quæ sic dicantur. Ampliatio nominum
 1. 19. B D unde cognoscenda.

8. 3 ^o . per totum.	cundum materiale signi
Ampliatio quomodo cō	ficatum. ibid. C
ueniat nominibus rerum	Appellat materiale sig
fictarum.	8. 37. D
Ampliatio aliter ex pli	ctū illud, cui quasi ad-
cāda in nominibus abso-	iectū, quod predicatur
lutis, aliter in cōnotati-	de aliquo subiecto habē
uis.	8. 36. F
Ample acceptū nomen	te materiale significatū,
quomodo accipiatur re	nisi significet accidens
spectu esse, fuisse, &c. sic	rationis. 8. 41. A
respectu rerum ipsarum.	Vide
8. 37. E	etiam adiectiuum, &
Analogā quæ dicantur.	Attum.
1. 20. D	Argumēt. qd sit. 6. 6. A
Analogi diuisio quādo	Argument. non est idē,
ad diuisionem generis in	ac consequētia. 6. 1. A
species reuocād. 4. 8. B C	Argumentatio in quæ
Antecedens, cōsequēs,	membra distribuatur. ib.
& conclusio, quæ dicatur	D & 8. A
6. 1. B	Argumentationes non
In alia signi	sunt illæ consequētiæ,
ficatione. ibid. 37. B C	quæ medio carēt. 6. 6. E
& 7. 25. A	Argumentationes ex a-
Appellatio nominum	pertē falsis, quomodo tra-
quæ. 8. 41. A	ctetur a dialectico. ibi. F
ibid. A F	Argumentatio de primo
Appellās dicitio, & ap	ad ultim. quæ. 6. 5. H
pellata sumendæ ne sint	Argumentationē, sub-
secundum formale, an se	iectū esse dialecticæ quō-
	modo intelligēdū. 1. 5. C

Argumentationem solam medium dialepticum, & demonstrativum.

cur Aristoteles ex omnibus dialecticæ partibus tractauerit. ibid. A B

Argumentationem cur Aristoteles nunc in quatuor, nunc in quinque diuiserit membra. 6, 8, A

Argumentum esse probabile inuentum ad faciendam fidem, non intelligendum ut Cicero alijs exponit, sed cum Arist. 7. 9. A

Latius accipitur argumenti nomen ibid. 9. A

Argumentorum inuentorum methodus communis est dialectico, & demonstratori. 7. C

Argumenta insita, siue in re, & remota siue extra. ibid. 11. A

Argumenta ex locis quomodo quaerenda. 7. 7. B

Argumenta ex humana autoritate quanam firmiora sint. 7. 3. E

Argumentum dialecticum, siue demonstrativum, vide

medium dialepticum, & demonstrativum.

Argumentum idem pluribus ex locis duci potest

summa cum utilitate. 7. 25. G H

Argumentantis officium. 7. 42. per totum.

Arist. locorum primus autor. 7. 10.

Arist. nullum terminum singularem negaret posse esse medium syllogismi expositorij. 6. 24. E

Arist. primo physicorum tradidit duos auscultationis ordines. 7. 40. G

Arist. duos tantum differendi modos tradidit. 1. 4. B

Artifecta in qua dicantur & uidi. 6. 9. C

Autoritas humana ut firma sit, quid requirat. 7. 35. D

in auscultatione, quo ordine res tradenda sint. ibid. 40. G

B

Boni diuisio in utile, honestum & iucundum, quomodo sit intelligenda

- 4.13. C. Categoriamenta qd fit. 2. D
 Bona necessaria, & ex circumstantia. 7.36. N
 C. Christus iure, imper, an sit ppositio vera. 8. 42. A
 Christus est factus, est propositio falsa. ibid. at hac, Christus est factus homo est enunciatio vera. ibid. D
 Causa formalis, exemplaris, efficiens, materialis & finalis. Vide Forma exemplar. Efficiens, Colligenda forma, si eadem retinenda sit, quae obseruanda. 2. 3. B
 Causa sunt notiores, ac priores quae effecta. 2. G
 Causa, & effectus quando sunt simul. ibid. 23. B C
 Causa posita quando licet at colligere effectum. ibid. D
 Causa quorum sunt bona, ipsa etiam esse bona, quomodo intelligendum. 7. 22. F
 Causa conditione sequitur effectus. ibid. H
 Causa meritoria ad quodnam genus causae reuocatur. 7. 21. B
 Causalis enunciatio ut vera sit, quid exigit. 2. 15. E
 Causalis enunciatio ad conditionalem reducenda. ibid. D
 Categoriamenta qd fit. 2. D
 Christus iure, imper, an sit ppositio vera. 8. 42. A
 Christus est factus, est propositio falsa. ibid. at hac, Christus est factus homo est enunciatio vera. ibid. D
 Colligenda forma, si eadem retinenda sit, quae obseruanda. 2. 3. B
 Comparatiua dictio, aut superlatiua, aut imperans diuersitate, quomodo afficiat casum obliquum, quem sua virtute attingit. 8. 32. F
 Conceptus spectato significandi modo qua ratione a uocibus, & scriptis distinguantur. 1. 10. A B C
 Conceptus ultimus, & medius, seu ultimatus, & non ultimatus, qui nam dicantur. 1. 11. B
 Conceptus quot gignantur proposita uoce, aut scriptura ex instituto significante. ibid. A
 Conceptus an ex instituto ad iij

Atquæ do significet. *ib.* C. omne nomē personaliter
 Cōcretū nomen qd. 1. 23. A. acceptum, quod sequitur
 Cōcreta accidentiū non hac verba. Requiritur,
 pertinere per se ad præ. Necessarium est, Debeo,
 dicamētū, sed reductione Pollicor, Desidero, & a-
 ex Ar. colligitur. 7. 3. D. lia huiusmodi. *ibid.* G.
 Conditio diminiuēs, quæ Aliorum in hac re sen-
 7. 18. C. Multiplex est. tentia refellitur. *ib.* H.
 8. 11. C. Coniuncta enuatiatio
 Conccionalis quot par. quæ sit. 3. 3. C.
 tibus constet. 3. 15. A. Coniunctarum enuncia-
 Conditionalis possit ne tionum tria esse genera,
 esse vera, si simplices ex quomodo colligi possit.
 quibus cōstituitur falsa 3. 4. A.
 sint. *ibid.* B. Cōiunctæ exūciationes,
 Conditionalis veritas quæ affirmatiuæ sint, &
 in quo consistat. *ibid.* quæ negatiuæ. *ibid.* C.
 Conditionalis nihil po. Coniunctæ enuatiatio-
 nit in esse, unde ortum nes, an habeant quanti-
 habuit. *ibid.* tatem. *ibid.* D.
 Conditionalis vera an In coniunctis enuncia-
 omnis necessaria. 1. 10. C. tionibus negatiuis, quo
 Confuse tantum accipi patto diiudicanda sit ve-
 untur omnes dictiones, ritas. 1. 15. C.
 quæ reguntur ex verbis In cōiunctis enuatiati-
 determinatis per aduer. onibus an omnia opposi-
 bia numeralia, ut si di. tionis, genera reperian-
 cas, Bis feci sacri. 8. 1. F. tur. *ibid.* 14. E.
 Cōfuse tantū accipitur Connotatiuū nomē quid

fi.	1.24.A	Contradictoriae enūcia
Cōnotatiua dictio dici	trones, an sequatur dari	
potest, quasi adiectiua re	simul veras, si subiecta	
spēctū cōnotati. 8.41.G	propositionū negatiuum	
Consequentia quid sit,	ampliētur etiam ad pos-	
& an latius pateat, quam	sibilia. ibid. 38. I	
argumentatio. 6.1.A	Contrariorū definitio,	
Consequentiarum qua-	& diuisio. 2. 17.B	
tuor genera sigillatim ex	Conuersio absolutarum	
plicantur. ibid.C	enunciationum quid, &	
Consequentia bona, &	quotuplex. 3.8. per tot.	
vitiosa, quæ dicatur,	Conuersio modalium e-	
quidq; ad bonam conse-	nunciationum. ibid. 13.	
quentiam requiritur.	per totum.	
ibid. 2. per totum.	Copulatiua enūciatio	
Cōsequētiz formales, &	an hypothetica dicenda	
materiales quæ sint. 5.3.	sit. 3.14. B	
per tot. Quæ vero pbabi	Copulatiua ut vera, ne	
les, & quæ necessariz.	cessaria, contingens, vel	
ibid. 4. per totum.	impossibilis dicatur, qd	
Consequenti arū octo re	requirat. ib. B vsq; ad E.	
gulæ generales. 6.5. p tot.	Copulatiua, aut copula	
Consequētia rerum, quæ	tiue quando sumatur, par	
dicantur. 6.37.B	ticula. Et 8.7.A & 29.B.	
Cōtīgēs qd dicatur. 3.9.B	D	
Cōtradictorie, quæ res op	Definitio quid sit, &	
ponātur. 2. 17. F	unde dicatur. 5.1. A B	
Contradictionis condi-	Definitionis vocabu-	
tiones. 8. 12. F	lum quot modis accipi	

soleat. ibid. C Definitiones quæ gene
 Definitio an unū nomen rz, & differentia propri-
 esse possit. ibid. B etatem aliquam adiun-
 Definitio omnis an sit gunt an essentielles dicē-
 rei definitio. 5. 2. A de. ibid. E
 Definitio nominis quæ. In definitione quicquid
ibid. ponitur, an essentiā rei
 Definitio nominis an significet necesse sit. ib. F
 possit esse alicui defini- Definiatur ne res oēs eo-
 tio rei 5. 2. C dem modo. 5. 6. per tot.
 Definitio causalis quæ. Definitio essentialis sim-
ibid. 4. A pliciter quibus in rebus
 Definitiones causales, reperiat. ibid. C
 an omnes sint descripti- Definienda sunt, acci-
 ones. 5. 4. D dentia per substantiam,
 Definitio essentialis, aliter tamen abstracta,
 quæ, & quotuplex ib. 5. A aliter concreta. ibid. U
 Cur essentialis, vel sim- Definitio quibus fit mo-
 pliciter definitio, vel ter- dis inuestigēda. 5. 7. p tot
 minus, vel oratio, quæ Definitionis præcepta.
 unum significat, dicatur. ibid. 9. vsq ad 14.
ibidem. G Definitionis, diuisionis
 Definiri res eadem esse quæ præcepta, quæ à dia-
 tialiter, an possit pluri lecticis traduntur quomo-
 bus definitionibus. 5. 5. B do ad earū bonitatem re-
 An qui definit hominē quicatur. 5. 4. D
 esse animal cōstans mate Definitionis verba, quæ
 ria, & forma, negationē a. Num significant pro ip-
 committat. ibid. sis facultatibus sæpe su-

muntur.	ibid. C	& quomodo distinguan-
Definitione aliquid ostē-	tur.	7.2.
dendo de definito an pe-	Demonstratio propter	quid utrum constare pos-
tatur principium. 8.13. C	sit ex indemonstrabilibus	virtute.
Definitione quot modis	ibid. F	Demonstratiōis cōclusio
probari possit aliquid a-	qualis esse debeat. 7. . D	Demonstrationes in qui-
licui conuenire, an non	bus ostenditur per defini-	tionē subiecti prima pas-
conuenire. 7.13 A	sio, & per hanc secunda,	& sic deinceps quales
Definitio subiecti de-	sint. 7. . D	Demonstratio qua osten-
mōstrat primam passiōē	ditur secunda passio per	diffinitionē subiecti, &
demonstratione propter	per primam tertia sit ne	propter quid an qui. ib.
quid. 7.5. D	Denominatiū nomen	quod sit. 1.2. . A
Definitū duplex propin-	quod sit. 1.2. . A	Denominatiuum nomen
quū & remotū. 5.8. A	Duplicem respectum re-	quirit. ibid. C
Definitum propinquum	Denominans nomen	quid, ibid. B
sit ne res vniuersales, an	Denominantia an sint	sola abstracta. ibid.
nomē vniuersale, ut No-	Denominatio simplici,	dd v
minales asserunt. ibi. F		
Definitum omne vnum		
quid per se, hoc est, vnius		
essentia esse debe. ibi. B		
& vniuersale. ibid. D		
Deliberatiōis causae quo		
ordine tractāda. 7.40. E		
Demonstrationis voca-		
bulum quā late interdum		
ab Arist. sumatur. 6.6. G		
Demonstratio propter		
quid, & quod est quid sint		

ter, ut fiat secundum aliam formam, qua condenda.

1.2.B
tiones requiratur. 7. 20. B Dialectica finis & opus.

Descensus quid, & quod. 1.1.B
tuplex. 8.29. ABC Dialectica subiectum

Sub quocumque nomine li quod. 1.2. AC

cet descendere copulati. Dialectica subiectum esse

ne licet etiam disuncti- syllogismum sine argumē-

ne, sed non contra. ib. D tationem, qua ratione in-

Descriptio quid. 5.3. A telligendum. 1.5.C

Descriptio proprie sic Dialectica partes, qua

dicta, qua requirat. ib. B & quot sint. 1.4.

Desinit & incipit quo- Dialectica divisio in

modo ampliēt subiecta: partem invenienti & indi-

itē qua ratione orationes eādi exponitur. 1.5. CD

in quibus verba haec po- Dialecticus syllogismus

nuntur exponendae sint. quis. 7.6.A

8. 38. D eius finis ibid. 1.B.

Deus non potest mente Dialecticus syllogismus

concipi, nisi singularis. cōtate potest utraq; sum-

1.27. C ptione probabili, vel al-

Deus nullo in predica- tera probabili, & altera

mōto collocatur. 2. 9. B necessaria, vel utraq; ne

Dialectica quid. 1.1 C cessaria modo altera non

Dialectica necessitas. sumatur ut necessaria

1.1.A. Eius laudes. ib. sed, ut probabil. 7.25. C

C & ibi. 4. D Dialecticus vocalē po-

Dialectica definitio ex tuis orationem quam mē

primo topicorum lib. col talē cur tractet. 1.7.C

Dialectica propositio. Directe, & indirecte quæ
7. 7. A do cōcludatur. 6. 12. B

Dialectica predicata & Directe, & indirecte an
problemata quot. ib. 8. A in omnibus figuris cōclu-

Dictiones quæ reguntur de possit. 6. 13. A
ex verbis determinatis Disiunctiva enunciatio

per aduerbia numeralia an principalium partiū
accipiuntur confuse tan- certum aliquem habeas
tum. 8. 31. E numerum. 3. 17. A

Dictum in modalibus Disiunctiva ut vocasti,
enunciationibus quid sit. necessaria, contingēs vel
3. 9. B impossibilis quid requi-

Differētia quid & quo- rat. ibid. fere per tot.
tuplex sit. 2. 5. per totū. Disiunctus & disiuicti-

Differentia minus cō- mus sensus. 6. 28. D & 8. 7.
muniū cōmuniorem essen- A & 3. 17. E

tialiter non includit. 4. Differēdi modi tres sūt
8. E imo nec aliquid vni subiecta partes. 1. 4. A
uocum. ibid. C Differēdi modis cur

Differētiā cōmuniore duos tantum Aristoteles
diuidi per se in minus cō tradidit. ibid. B

munes in quo sensu asser Distinctio vocis multi-
tum sit ab Arist. ibid. E plicis qua. 4. 2. A

Differētia an defini- Distinctio vocis multi-
possint. 5. 8. G plicis an in omnibus vo-

Differre specie, quæ de cibis multiplicibus repe-
centur. 2. 3. B riatur. ibid. B C

Differre numero & solo Distinctio vocis multi-
plicitate. quæ dicatur. 2. 4. C plicis per accidens qua

ratione facienda. 4.7. B Distributiue capitur
Distractio nominu quid, pradicatum si subiecto
& quotuplex. 8. 39. A B prapponatur dictio exclus
Distractio aliter exponē sua. ibid. C
da in nominibus connota Diuidi proprie non po
tius aliter in absolutis. test, quod nullo modo est
ibid. 6. F unum. 4.2. C
Distribuitur omne no Diuidatur ne genus in
men cōmune, quod attin differentias. 4. 8 A
git immediate virtus ali Diuidendo concreta se
cuius signi vniuersalis pe vocabula pro abstra
affirmatiue. 8.32. B vel ctis vsurpantur. 4.13. D
quod mediate vel imme Diuidētium membroru
diante attingit virtus si repugnancia sape in sen
gni negatiui, vel nega su, & non in verbis cer
tionis negantis. ibid. C nitur. ibid. E
Distribuitur casus obli Diuisio quid. 4.1. A
quus super quē cadit di Diuisio quotuplex. ibi.
ctio exceptiua. ibid. G 2. A
Distribuit negatio non Diuisio totius potestate,
distributum: distributum quæ. 4.3. D
vero non distributū red- Diuisio physica totius
dit. ibid. E essentialis, quæ 4.4. C
Distributiue sumitur ca Quæ ad eam reuocentur.
sus obliquus ad quem ter ibid. D
minatur virtus dictionis Diuisio metaphysica to
superlatiue, cōparatiue tius essentialis, & quæ ad
aut importantis diversi eā reuocentur. 4.5. p tot.
tatem. ibid. F Diuisio totius vniuer

salis, quæ sit, & quom-
plex. 4. 6. A

Diuisio analogorum ad
quod diuisionis genus re-
nocanda. ibid. B

Diuisionū per se quinq̄
tantum esse genera quo-
modo colligi possit. 4. 7. A

Diuisio physica, & me-
taphysica per accidens
quomodo fiat. ibid. B

Diuisio subiecti in acci-
dētia, vel accidentis, in
subiecta vel accidētis in
accidētia quæ sit. ibi. C

Diuisio generis per disse-
rentias, qualis sit. 4. 8.
per tot.

Diuisio quando fiat in
actu exercito, & quando
in actu signato. 4. 9. p tot.

Diuisio bonæ præce-
pta. ibid. a cap. 10. vsq̄
ad 13.

Diuisum, & diuidentia
membra quæ dicantur.
4. 1. B

Docendo quæ vitia fu-
gienda sint. 7. 41. E

E

Adem vni tertio sunt
eadem inter se, quo-
modo sit intelligendum.
6. 24. D

Effectus ex causa tribus
modis concludi potest. 7.
7. 23. per tot.

Efficiens causa triplex
est. 7. 21. A

ἐλεγχος siue redargutio
quid, 8. 3. C

Ἐλέχθι definitio. 8. 12. A
Alia eius significatio de-
claratur. ibid. B

Ελεγχονū quatuor sunt
genera, ibid. C
εὑραχως. argumenta.

7. 11. A
Enthimema quid sit.

6. 3. A
Enthymema quare di-
catur imperfectus syllo-
gismus. ibid. B. Quare
vero enthimema. ib. D

Enthymema in quo sen-
su vocetur à Cicero

sententia. ibid. C
Enunciatio quid. 1. 14.

B & 3. 3. A centur.

ibid.

Enunciatio varijs modis diuidi potest. 3. 3. D
& 5. per tot. Enunciatio ex materia naturali, contingenti, vel impossibili, qua dicatur.

Enunciatio nomine a qui uoco constans, an sit una

ibid. G

enunciatio. 1. 19. C Enunciatio ex materia naturali affirmatiua, si

Enunciatio vera, vel falsa, qua. 3. 2. A

pradicatum non latius pateat subiecto, ad qua

Enunciatio simplex, & coniuñcta, seu hypothetica. qua. ibid. BC

renocanda. ibid. E Enunciatio indefinita

Enunciatio absoluta, seu de inesse, quid sit. ib. D

quando idē ualeat quid particularis, vel uniuersalis. ibid. H

Enunciatio affirmatiua & negatiua qua. 3. 5. A

Enunciatio finita, uel infinite quid. ib. I

Enunciatio uniuersalis, particularis, indefinita & singularis quid. ib. BD

Enunciatio de extremo simplici, & coniuñcto. ibid. L

Enunciatio necessaria, qua sit, & qua ad eam reuocentur. ibid. E

Enunciationis quantitas, qua. 3. 4. B

Enunciationē esse necessariā, & consistare ex materia necessaria an sit. idē ib. 3. 3. D & ibid. 9. A & C

Enunciationis qualitas duplex est. ibid. A

Enunciatio contingēs, qua. ibid. B

Enunciatio modalis. qua. 3. 3. D & ibid. 9. A & C

Enunciatio impossibilis, & qua ad eam reuo-

Enunciationū modalium quatuor sunt genera. 2. 9. A

Enunciationes modales duabus tantum formis ef-

duabus tantum formis ef-

ferri possunt & quod in- mentis duobus docetur.
ter eas sit discrimen. 3. 11. per tot.

ibid. B D

Enūciatio per se primo,

Enūciatio an sit mo- & secundo modo. 7. 3. E

dalis si modum enuncies Enūciationū negatiuarū

de aliqua voce, quæ di- subiecta, ampliatur etiā

ctum, aut enūciationem ad possibilis. 8. 38. H

in dicto comprehensam, Enūciationis necessaria

demonstret. ibid. C extrema pro quibus su-

Enūciationis modalis mantur. ibid. F

quodnam vere sit subie- Est, uerbū, ut nectit præ

ctum. ibid. E dicatū cū subiecto, an sit

Enūciationis modalis. terminus. 6. 9. C Cū poni

qualitas, quātitas, & ma tur in necessarijs propo si

teria. 3. 10. per tot. tionibus syncategor. offi

Enūciationes modales, cito fungitur. 1. 14. D

quæ simpliciter affirma- Exceptiua enūciatio,

tiue, aut negatiue, dicen quæ. 3. 26. A

dæ sint. ibid. B Exceptiua signa, quid

Enūciatio modalis, & ue efficiant. ibid.

ra, est necessaria, falsa Exceptiuarum enūcia-

vero impossibilis. ibi. B tionum quatuor sunt for

Enūciationis modalis mula. ibid. D

oppositio, quæ re Oppo- Exceptiua quomodo in

sita modales. uniuersum exponendæ.

Enūciationes modales, ibid. E

quādo cōtrariè, subcōtra Exceptiua quomodo op

riè contradicētiè, & su- ponantur. ibid.

balternè oponātur docu- Exceptiua dictio distri-

<p>Fallacia eius quod simpliciter dicitur, & secundum quid. 8. 11. per tot.</p> <p>Fallacia Elenchi quomodo sit generalis fallacia. 8. 12. D & quare ratione specialis. E</p> <p>Fallacia petitionis principij. 8. 13. per totum.</p> <p>Fallacia consequentis. 8. 14. per tot.</p> <p>Fallaciae omnes consequentis alia ratione sub accidentis fallacia continentur. ibid. C</p> <p>Fallacia non causae ut causae. 8. 15. per tot.</p> <p>Fallacia plurimum interrogationum ut unius. 8. 16. per tot.</p> <p>Figmentorum nomina sine primae, an secundae intentionis. 1. 21. C</p> <p>Figmenta an habeant definitionem rei. 5. 8. H</p> <p>Figura syllogistica quid. 6. 11. A</p> <p>Figurae syllogismorum tres tantum sunt. 6. 11. A</p>	<p>Figuris omnibus regulae generales. 6. 18. per tot.</p> <p>Figuris singulis regulae speciales. 6. 19. per tot.</p> <p>In figura secunda an aliquando ex duabus affirmativis, itaque ex duabus particularibus, aliquid vi formae colligatur. 6. 23. D</p> <p>Finis quid. 5. 4. A</p> <p>Finis est causa causarum & mediorum, quae in finem distinguuntur. 7. 21. A</p> <p>Finis triplex est. ibid. BCD</p> <p>Finis demonstrativi, Dialectici, Sophistici, Pseudographi quae syllogismi. 7. 1. B</p> <p>Forma quid. 4. 4. C</p> <p>Forma triplex est essentialis, accidentaria, & externa. 7. 20. A</p> <p>Forma essentialis non modo causa est totius compositi, sed etiam materiae imo omnium proprietatum quae sequuntur constitutis. ibid. B</p>
--	---

Forma ut simpliciter di-

catur denominare, quas
requirat conditiones. 1b. F

Dem Vide Eadem.

Incipit, ac desinit, quo

Forma syllogismi qua.
6. 11. A

modo amplient subiecta,
& qua ratione enūciatio-
nes, in quibus illa ver-
ba ponuntur ex poni de-
beant. 8. 38. D

G

Genus quid, & quatuor-
plex. 2. 3. AC

Si incrementum prædi-
cati sequitur incrementū
subiecti, prædicatum se-
quitur subiectum, expo-
nitur iuxta. D. Ibo.

Genus, & differentia
quo modo distinguantur.
4. 5. A

Generis per differentias
diuisio, qualis. 4. 8. C

Genera summa & indivi-
dua essentialiter desiniri
non possunt. 5. 6. A & 8. G

Individuum quid. 2. 4. B
Individuorum nominum
varia genera. 1. 26. B.

H

Habere predicamentum
quid. 2. 16. B

Inductio quid sit, & quos
modis fiat. 6. 34. A

Habitus, & potentia quo-
modo definiendi. 5. 6. E

Inductio an sit consequen-
tia formalis. ibid. D

Homo factus est, propo-
sizio desumpta ex symbolo

Infinitum nomen, seu
verbum quid. 1. 12. B &

Nyceno, quomodo intelli-
genda, ut vera sit. 8. 42. E

Infinitum nomen duos
gignit conceptus, non te-
men est oratio. 1. 30. CD

Hypothesis, seu conditio
unde Syllogismus ducens
ad impossibile dicitur ex

Inuentio quid. 1. 5. C
Inuentio, an prius sit

hypothesi, quæ sit. 6. 22. C

tractanda quam iudiciū. per tot. Adhūc reuocā-
6.7.B dus loc⁹ differētiæ. ib. C

Iudiciū quid sit. 1.5. C Locus definiti an ponē
Iudiciū duplex à Diale dus. ibid. D

Etico traditur. 6.7. C Locus descriptionis eo
In iudicio, deliberatio dem modo tractandus est
ne, atq; laudatione, quis quo locus definitionis
ordo seruāndus sit. 7.40. E 7.14. per tot. ad hunc re-

L ducito locum propria-

Locus qui & elemen- tus. ibid. C
tum ab Aristotele dici Locus rei descriptæ an
tur quid. 7.9. D sit ponendus. ibid.

Locus maxima, & locus Locus notationis. 7.15.
differentia maximæ. per tot. Adhūc pertinet

7.10. A vsque ad D locus transumptioni ad
Locorum quis primus euidētius nomē ibid. D
autor. ibid. E Locus coniugatorū. 16

Locus quotuplex. 7.11. A per to. In hoc locone argu
Locorum numerus quo- mēta sint Sophistica quid
modo colligatur. ibid. B obserua. ib. E vsque ad I

Loci proprij. & commu Locus partiū. 7.17. per
nes, qui dicantur. 7.12. A totum.

Loci proprij, qua ratio- Locus toti⁹. 7.18. per to.
ne quærendæ & in prom- Locus causarum 7.19.
ptu habendi. 7.38. A vsque ad. 23.

Locorū quinam ad Dia Locus ab inesse ad deno
lecticam tractationem minari & ab appositio-
pertineant. 7.21. C ne. 7.20 E

Locus definitionis. 7.13. Locus generationū. &

corruptionum ad quem oppositorum. 7.34. p tot.
reuocandus. 7.21. D Locus diuisionis ad quē

Locus ab usibus ad quē reuocandus. ibid. C
reuocandus. 7.22. B Locus ab autoritate.

Quid usus nomine sit 7.35. per totum.
intelligendum. 7.24. G Loci non modo ad pro-

Locus effectorum. ibid. bandū sed etiam ad am-
per tot. plificandum materiam

Loci antecedētium, & suppeditant. 7.37. C
consequentium. 7.5. p tot. M

Locus circumstantium, M Agnitudinis diuisio
quem Cicero ex adiunctis in longam, latam, &

vocat. tres continet. profundam quomodo in-
7.26. per tot. telligenda. 4.13. C

Locus similium. 7.27. Maior, & minor propo-
per totum. sitio quae. 6.10. C

Locus maiorum. 7.28. Maius, & minus extre-
per totum. mum abstrahendo à quae

Locus minorum. 7.29. cunque figura. ibid. B
per totum. Maius, & minus extre-

Locus parium 7.30. per totum. mum in prima, secunda,
totum. & tertia figura. 6.12. B C

Locus dissimilium. 7.31. Materia quid. 4.4. C
per totum. Materia quatuorplex.

Locus oppositorum in 7.19. B
generali, & particulari. Materia enunciationis.

7.32. & 33. per totum. 3.4. C
Locus repugnantium quis Materia modalium enūci-

& an sit diuersus à loco ationum duplex est. 3.10. G

Materia syllogismi *sim* modalibus, quid. 3.9. B
plicis. 6.9. A & *ibid.* G Modus est principale pra
& 7.1. A dicatum modalis. *ibid.* E

Materia syllogismi *mo* denotat etiam quantita-
dalis 6.29. A tē temporis. ut signa in

Medius terminus quis absotencis. 3.30. G
fit. 6.10. B Modi qui uniuersales,

Medium demonstrati & qui particulares. *ib.* E
um quod. 7.5. A Modus syllogisticus, quid.

Medium dialecticū quod. 6.11. B
7.9. A Modi apti ad concludē

Media omnia demōstra dum quot, & qui. 6.3. B
tina possunt esse dialecti Modorum diētrones, quid

ca. *ibid.* B significent. 6.14. B
Medij inueniendi ars. Modi singuli recte colli

6.37. per totum. gē tes in singulis figuris
Medium demōstratiuū. ex plicatur sygillatim. 6.

quibus ex locis eruēdum. a Cap. 14. usque ad 17.
7.5. B. Modi inepte cōcludētes

Medius terminus in alte in singulis figuris, quā
ra saltē pramissarum cō- arte reijciendi. 6.18. 19.

plete distribuēdus, ut ap per tot.
te syllogismus cōcludat. Mūdus, Mercurius, Sol,

6.20. A & c. an sint uniuersa-
Modalis enunciatio, *Vi lia.* 1.27. B

de Enunciatio. N

Modalis syllogismus *Vi* Necessariū quid dica-
de syllogis. tur. 3.9. A

Modus, ut sumitur in Negatio omnis an ne-
ce *ij*

- get aliquid. 1.30.B 3.6. per totum.
- Negatio negans, & sig num negatiuum, quando distribuunt nomen quod attingūt. 6.20.D & 8.32.C & 31.D
- Negatio negans, & infinitans. 8.32.D
- Negatiuum nomē quod 1.25.A
- Negantium propositio. nū subiecta ampliāt etiā ad possibilis. 8.30.H
- Nihil duplex habet sig nificatum. 1.30.E
- Nomen quid. 1.12.A
- Nomē quotuplex. 1.7.A
- Non ens an sit nomē infinitum. 1.29.B
- Non repugnantia nomi na, que. 1.31.B
- Non transcendens nomen quod. 2.28.B
- O
- Oppositionis simplicis quatuor genera. 2.17. per totum & 7.32.A
- Oppositio enunciatio nis quid sit, & quotuplex
- Oppositarum enunciatū onum leges ibid.
- Opponi modales enun ciationes tot. modis pos sunt, quot absolutæ. 3. 11. per totum, Vide etiam Enunciatio modalis.
- Oppositionis an omnia genera in coniuñctis enun ciationibus inueniri pos sint, & quo modo lib. 3. à Cap. 18. vsque ad. 21.
- Oratio quid. 3.1.A
- Oratio quotuplex sit. 3. 2. per totum.
- Oratio duobus modis cō poni potest ex dictionib⁹ perse significatib⁹. 3. 1.B
- Orationis pars an sit ea vox, que nihil significat 1.16. per totum.
- Orationes esse quædam voces nō videntur, cum tamen sint. 1.25.B
- Orationis partes an sint quæcunque in ea ponun tur. ibid. A
- Ordo naturæ & doctrine

quis. 1.6. B Et 7. 36. B dicantur. 4.3. A
 usque ad F Partes similes, & dis
 Ordo naturæ duplex ge similes quæ sint. ibi. B
 nerationis, & perfectio- Partes in quâritate, par
 nis, ille cõpositionem, & tes in tempore, partes in
 diuisionē continet, hic re loco, partes in modo, quæ
 solutionē, & collectionē, sint. 7.18, B
 comprehendit. 7.39. CD Vt ex partibus integrati
 Ordo dignitatis, & ei bus totū colligatur, quid
 oppositus. ibid. E requiratur. 7.17. C
 Ordo arbitrarius an ca- Partitio quæ, & quotu
 dat sub artem. ibid. G plex. 4.3. per totum.
 Ordo seruandus in re ali Passiones, quæ eidē sub-
 qua confirmanda. 7. 40. iectio conueniunt ordine
 per totum. qupdam ab eo profluunt.
 Ordo seruandus in cau- 7.5. C
 sis confirmandis in deli Passio una quo demon-
 beratione, iudicio, & lau strationis genere per a-
 datione. ibid. E liam, vel per subiectide-
 Ordo seruandus in tracta finitionem demōstretur.
 tione cuiusque virtutis. ibid. D
 ibid. F Plato duas methodos pe
 Ordo seruandus in inuē nebat acquirendi scien-
 tione, vel auscultatione tiam. 5.7. A
 quis. ibid. G H Plato diuisionem distin
 Ordo in refutatione te ctum à cæteris differendū
 nendus. 7.41. ABC. modum esse apertius quā
 P Arist. tradidit. 1.4. C
 P Artes integrætes, quæ Positiões, quæ dicatur.
 ce iiii

7.3. C	zium terminis communi-
Positivum nomen quod	bus quæ, & in quibus syl
fit.	1.29. B logismis eorum vis pro-
Possibile quid.	3.9. B xime exerceatur. 6.21. B
Prædicamentum quod.	2.8. A Principia regulativa
Prædicamenta an ex	syllogismorum exposito-
solutis rebus consiciantur.	norma. 6.24. A
2.59. C	Principum demonstrati-
Per se in prædicamentis,	um quotuplex. 7.3. C
quæ ponantur.	2.8. B Privatio quid. 2.17. E
Prædicari. quid.	1.14. B Privative, quæ opponā
Prædicari in quid, in	tur. ibid. D
quale essentialiter accidē	Privativum nomē quod
taliter, cōtingenter quæ	fit. 1.29. B
dicantur. 2.2 per totum.	Probabilia quæ, & quo-
Prædicatio quotuplex	tuplicia sint. 7.6. AB
fit.	2.1. BC Problema Dialecticum
Prænoscere, quid oportet	quid. ibid. 7. B
ante demonstratio	Problema in quo sim-
nem.	7.4. C plex inherencia petitur.
Prima intentio quid	ad quod genus problema
fit.	1.32. B tis reducendum. 7.8. C
Prima, & secunde intē-	Pronomina an in omnis
tionis nomina quot mo-	definitione comprahen-
dis accipiātur. ibid. AB	dantur. 1.22. D
Principium quot modis	Propositio quid. 6.9. A
petatur.	8.13. B Propositio dialectica
Principia regulativa	quid. 7.7. A
Syllogismorum constan-	Propositio quæ proposi-

tio est in duas tantum par Pseudographi syllogis-
tes resolvitur. 6. D mi finis. 7.1. B

Propositio particula- Puer senuit, & alia si-
ris qua vere talis est, & miles proposiões vere
que ad syllogisum assumi ne sint. 8.38. C
tur. quem sen, um habere
debeat. 6.28. E

Propositio per se nota, Quotuplex. 6.6. BC
qua. 7.3. B et 10. A

Propositiões per se nota frari possunt tres sunt, &
& quibus, & qua ratione quo demonstrationis ge-
probari possint 7.42. G nere quaque demonstran-
Propositionis, problema da sit. 7.4. AB

tis que tria sunt genera. Quæstio absoluta, & cõ
7.8. E parata quomoda tratan

Propositio problemaq, da. 7.36. A
differentiæ generalis ad Qualitas quid sit, qua
quæ reuocanda. ibid D eius species & attributa,

Propositiões, & proble- 2.1. per tot.
mata dialectica duobus Qualitas enunciationis
modis rogare possunt sit duplex est. 3.4. A

ne aliquid definitio, ge- Qualitas modalium quo-
nus. proprium antecedens duplex sit. 3.10. A B
alicuius. ibid. B Quando predicamentum

Proprium quid, & quo- quid. 2.16.
tuplex. 2.6. per to. Quæritatis generis sum

Pseudographus syllogis mi natura species, & at-
mus quis sit, & unde sic tributa declaratur. 2.11.
dictus. 8.1. A per totum

Quantitas enunciatio- sit, & cui nitatur princi-
nis quid. 3. 4. B pio. 6. 28. AB

Quantitas in modalis du- Reduplicatiua enuncia-
plex est. 3. 10. C D. per tio, quæ. 3. 27. A

quid designetur. ibid. F Reduplicatiua dicitio
quando specificatiue, &

Rationalis enūciatio, quando reduplicatiue su-
ut vera sit quid exi- matur. ibid. B

gat. 3. 15. E Reduplicatiua quomo-
Reductio ostensiuæ qua do exponenda. ibid. 17.

fit, & unde vim habeat. Relationis, relatorumq;
6. 25. B secundum esse natura, &

Reductione ostēsiua qui proprietates præcipua.
syllogismi confirmentur. 2. 13. AB

ibid. C Relata secundum dicitio-
Reductio syllogismorū qua sint. ibid. C

imperfectorum quomodo Relatiuè, quæ opponan-
vocalibus, quibus illi sig- tur. 3. 17. A

nificatur indicetur. 6. 20. Relatiua per ea ad qua
per totum. referuntur definiiri, quo-
modo intelligendum, ubi

Reductio per impossibi- modo intelligendum, ubi
le quomodo fiat, & cui ni- multa de relatorum defi-
tatur principio. 6. 27. AB nitionibus. 5 9. C

Reductione per impossi- Relatorum definitiones
bile qui syllogismi proba an essentielles. ibid. 5. F

ri possint. ibid. C Repugnantia nomina,
qua. 1. 31. A

Reductio syllogismorū Repugnantia rerū, quæ
imperfectorum per expo- dicantur. 6. 37. D

sitorios syllogismos, qua

- Respondentis officium. Sensus compositi, & di-
 7.43. per tot. uisi tria genera. 8.6. & 7
- Restrictio nominū quid. Sensus compositus, & di-
 8.40.A. uisus in modalibus cerni
 Quotuplex. E potest, vel ex parte dicti,
 Restrictio aliter facien vel ex parte modi. 7.6.B
- da in nominibus connota Sensus compositus, & di-
 tiuis, aliter in absolutis uisus ex parte dicti, quo-
 8.36.F patto commode explicetur.
 Restrictio nulla fit cum ibid. D. Et quibus in
 vox additur, que efficit, propositionibus prior re-
 ut improprie accipiatur periatur. C
 quod proprie accipieba-
 tur. 8.40.D Efficiatur ne sensus cō-
 Restrictio fit solum in eo positus, an diuisus quādo
 extremo, cui additur dictio aliqua & que bene,
 vox restringens. ibid. C aut & que male cum hac,
 atque cum illa uoce con-
 iungi possit. 8.7. DE
- S** Scientiarum præstātia Significare qd sit. 1.8.A
 unde sumenda. 7.36.E Significare cum tempo-
 Scire quid sit. 7.2.C re quid. 1.12. C
- In scribendis rebus ali- Significationis potius,
 cuius scientiæ, quis ordo quā uocis ratio habetur
 tenendus. 7.41.D apud Dialecticos. 3.1 B
- Secunda intentio quid Signa formalia, & in-
 fit. 1.32.B strumentalia, quæ sunt.
- Senex fuit puer, & alia 1.8. B C
- similes propositiones ve Signum naturale, &
 ræ ne sint. 8.38. C ex instituto quæ sunt.

29. A *Varia huius diuifidum.* 8. 8. per totum.
 ones. *ibid.* BC *Sophistice fines quinque*
Signa media saepe mēs sunt. 8. 2. per tot.
prætergreditur cum rem *Sophisticus syllogismus*
percipit. 1. 10. D *quis sit.* 8. 2. A
Signa uniuersalia, & Sophistici syllogismi si
particularia, quæ, & quo nis. 7. 1. B
triplicia sint. 3. 5. BC *Sophisticorum syllogis-*
Signū uniuersale affir *morum quot sint genera.*
matiuum quid distribu 8. 2. B
at. 8. 31. B *quæ sit.* 6. 5. H
Signum positum in cate *Species quid, & quotu-*
gorica enūciatione quid *plex.* 2. 4. A
distribuat. 8. 31. CD *Status nominum quid*
Singulare nomen quod *& quotuplex.* 8. 3. 6. BC
nam dicatur. 1. 26. A *Status nominum aliter*
Singularia, que nam à *exponēdus in nominibus*
disciplinis excludantur. *cōnotatiuis, aliter in ab*
 1. 27. DE *solutis.* *ibid.* F
Similares, & dissimi- *Status nominum quo*
lares partes, quæ sint. *modo cognosci possit.*
 4. 3. B *ibid.* DE
Situm esse prædicamen *Substantia quid, & quo*
tum, quod nam sit. 2. 15. B *tuplex, eiusque attribu-*
Sol, Luna, cæteraque si *ta.* 2. 10. per tot.
milia, an uniuersalia *Substitiæ solæ essentiali*
sint *vide Mundus.* *ter definiuntur.* 5. 6. C
Sophistarum captioni- *Supposit. quid sit.* 8. 20. AB
bus quomodo occuren- *Suppositionem an extra*

enunciationem voces òa accidentalium, quæ sit.
beant. *ibid.* D 8. 28. per tot.

Suppositio materialis Suppositio confusa, &
quid, & quomodo cognos determinata quæ. 8. 30.
cenda. 8. 21. A vsq; ad D per tot. Ad suppositio-

Supponat ne materiali nem determinatam regu-
ter ea vox, quæ alia vo la à recentioribus tradi-
ce indicatur. *ibid.* F ta impugnatur. *ibid.* B

Suppositionis diuisio. Suppositio determina-
8. 21. per tot. ta quomodo cognoscen-

Suppositio propria, & da. *ibid.* C
impropria, quæ dicatur. Suppositio confusa tã-
8. 13. AB tum, quæ. 8. 31. per tot.

Suppositio cõmunis, & Suppositio distributi-
singularis, siue discreta na, quæ. 8. 22. per totum.
quæ *ibid.* C Vide etiã Distribuitur.

Suppositio simplex, quæ Suppositio distributina
sit, & quomodo cognoscẽ pro singulis generum. &
da. 8. 24. per tot. pro generibus singulorũ.

Suppositio personalis, 8. 34. per tot. Impug-
quæ & quomodo cognos- natur opinio nominaliũ
catur. 8. 25. per tot. circa eam. *ibid.* F

Suppositio absoluta, Suppositio distributi-
quæ sit, & quo pacto cog na simpliciter, & cum ex
nosceda. 8. 26. per totum. ceptione, quam nonnulli

Suppositio absoluta cõ accommodam vocant.
inẽtam semper habet per 8. 35. per tot.
sonalem. 8. 17. A Suppositio copulata.

Suppositio naturalis, & 8. 33. per tot.

- Syllogismus, sine argu- nibus cōstruendus. 6.27.C
 mentatio in quo sensu di- Syllogismus expositori-
 catur esse dialecticæ sub- us quis sit. 6.27. A
 iectum. 1.5.C Syllogismi expositoriij
 Syllogismus simplex quomodo fiât in omnibus
 quid. 6.8.B figuris. ib.C vsque ad E
 Syllogismi simplicis de- Syllogismorum exposito-
 finitione ab Aristotele riorum principia regula-
 lib. 1. priorum tradita tua. 6.24.A
 an comprehendantur syl- Syllogismi expositoriij
 logismi ex aperte fal- cur demōstrationes sensi-
 sis. C biles dicantur. ibid.B
 Syllogismus simplex quo Syllogismi modales an
 tu duplex. 6.9.A habeât eosdem modos col-
 Syllogismi simplicis ligendi, quos habent ab-
 materia. ib. A & G soluti. 6.29.B
 Syllogismus quot termi- Syllogismi ex obliquis
 nis cōstare debeat. 6.10 A quomodo fiant. 6.30. per
 Syllogismi perfecti, & totum.
 imperfecti qui sint. 6.21. Syllogismorum facultas
 per tot. 6.31. per tot.
 Syllogismo quot modis Syllogismus circularis
 aliquid probetur. 6.22. A quomodo fiat. ibid.D
 Syllogismus ad impossi- Syllogismus coniunctus,
 bile, siue per impossibile sine hypotheticus quis
 quis sit, & unde sic di- sit, & quotuplex, & quo-
 ctus. ibid. B modo fiat in omnibus figu-
 Syllogismus ad impos- ris. 6.32. per tot.
 sibile ex quibus sumptio- Syllogismum diuidi in

demonstratiuū. Dialecti Totū uniuersale quid-
cum, Sophisticum, Pseudo ibid. B

graphū, qua ratione col- Totum in quantitate,
ligatur. 7.1. A totum in loco, totum in

Syllogismus dialecticus. tempore, totum in modo.
Vide dialecticus syllogis 7.18. B

mus. Totum tollitur sublata
Syllogismus Pseudogra quacunque parte, quomo
phus. Vide Pseudogra- do intelligitur .7.17. E

phus syllogismus. Transcendentia, quae &
Syllogismus Sophisticus. quot. 1.28. A

Vide Sophisticus syllo- Tropi fere omnes impro
gismus. prie significāt. 1.9. C

Syllogismus congloba- Tropi desumūtur ex lo-
tus. 6.8. in fine. cis unde argumēta erui

Sylog. quidā interminis solent. 7.37. D
diuini extracti exami-
nātur. 6.20. C & 24. C

Syncategorema quid
fit. 1.9. E **V**BI prädicamentum
quid sit. 2.15. A

T Verbum quid sit. 1.14. A
Verbum Est in enuncia-
tiōibus necessarijs exer-
cet tantum syncategore-
matis officium. ibid. D

Tempus ad significare,
seu cū tempore signifi-
care quid sit. 1.12. C

Terminus quid sit. 6.9. Verbi prädicationem
B, cur sic dictus. ib. F nō tollit partiū enuncia-
tionis cōmutatio. ibid. E

Thesis, et hypothesis
quid. 6.6. C Verbum substantiuum,
Totū essētiāle qd. 4.4. A aut quoduis aliud.

quod idem valeat quam Vniuersalis res, quæ di-
do absolutè prædicatur. 1.1. B

de subiecto, tum subie- Vniuersalis quinque tan-
tè ampliatur etiam ad tum sunt species. ibid. C
possibilia. 3.9. G Quo vero modo id colli-

Veritas tempore confir- gi possit. 1.7. B

matur, ac roboratur ma Vniuersalia non mutan-
tur: id autè, quod falsum tur, nisi ratione singula-
est aliquando tādē de- rium. 5.8. E

legitur. 7.35. E Ex utraque sumptione

In virtutis alicuius tra Vniuersali cur sapere non
Etatione quis ordo tenen efficiatur vniuersalis cō-
dus. 7.40. F clusio. 6.20. H

Vniuersale nomen quid Vniuocum nomen quid
sit. 1.26. A sit. 1.21. A

FINIS.

EXCVDEBAT CONIMBRIC.

Antonius Barrerius Regius Typogr.

Calend. Februar. Anno à Christo

nato, M. D. XCI.

